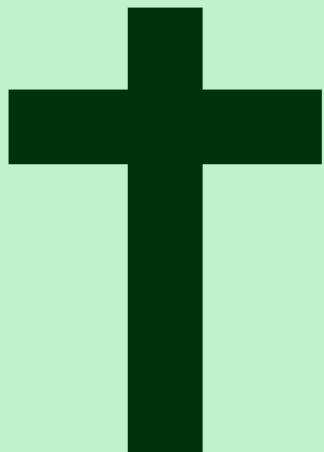

KILƏ-MİNDİ Kİ SİĞI

New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

KHLƏ-MHNDI KI SIGI New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bedjond

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bedjond

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 29 Jan 2022
a4f34a03-c89e-55e0-bc3f-22f7829df823

Contents

Matiye	1
Marki	33
Luki	54
Ja	88
Kilə lə NJé kaw kilə je	113
Rom je	144
1 Korëti je	159
2 Koreti je	173
Galatî je	182
Epoji je	188
Pilipi je	194
Kolosi je	198
1 Tësalonïki je	202
2 Tësalonïki je	206
1 Timote	208
2 Timote	213
Titi	216
Pilëmo	218
Ebirë je	220
Jaki	232
1 Piyär	236
2 Piyär	240
1 Ja	243
2 Ja	247
3 Ja	248
Judi	249
Në ki tëq ki dœ	251

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Matiye ndangi

Ta ki də Poy ta ti ki Maji lə Jəju ki Matiye
ndangi

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Matiye ndangi e
ki kare dan Poy Ta je ti ki Maji ki so, adi e
Matiye, Marki, Luki ki Ja. NGa ningə, ta je
ngay ki Matiye al, toi me Poy Ta ti ki Maji lə
Jəju ki Marki ndangi noo ts. J-a j-ingə:

MBé lə Ja Batisi ki ilə (3.1-12);

Batam la Jəju ki na ki su na-e (3.13-4.11);
Kilə je ki Jəju ra-de dənangi Galile ti, adi e
kilə mbe Poy Ta ki Maji, ndo kosi dije ne,
ki kaj i njé moy je (4.12-18.35);

Kosi do rəbi ti mba kaw ki Jorijaləm (19-
20);

Jorijaləm ti, Jəju ra ndo ngay al, ra ndo ki
asi diması kare be par, ningə təl ta ndə
je ləne ki ta ki gangi ki dije gangi dəe ti,
təli-e-n, 6a go ti, i taa lo koy, təe adi dije
ooi-e ki lo lo (21-28).

Né kare ki to ta dangi, Matiye ilə ngirə
makitibi ləne ki kor gin ka la Jəju nim, koj i
Jəju nim, taa dəkagilo ki Jəju e-n ngon bəy
nim ts. Ta ki ilə-n ngirə makitibi ləne kin el
adi goe ngal (1-2), ningə mee ti noq, tsji dəw
ki e Jəju ki n-aw tə n-ndangi Poy Ta ki Maji
lie kin kadi dije gəri-e təki e a e NGar ki njé
kaj i dije ki Luwə a nə n-a n-ilə sie, e to a e
Emanuwal ki kor mee na Luwə e səjə, taa e
to a Luwə a un-e kadi təl-n ta koj i ra ləne ki
un mindine də tə kəte nu kin ts.

Né kare ki to ta dangi bəy tə me makitibi ti
lə Matiye, e kəs i ki osi də nə ndo je lə Jəju ngay
naa ti, asi gin mi, adi e:

Né ndo ki də mbal ti (5-7) ki el ta ki də pa
njiyə ti ki dana ki Luwə isi nginə tae ki rə
dije ti lie ki e ngar dəde ti.

NDu je ki e ki kadi dije ki sobi kadi a iləi
mbə ki koj e ki e basi (10).

Koje lə Luwə ki e ki kəl tae me kuji ta ti asi
gin siri, e koje ki to lo bəyo tə basine, nə
ndo ree a to ki taga pay (13).

Go rəbi kisi naa ti lə ngakonaa je me 6ekə
ti ki sigi kin (18).

Go rəbi kisi do njā ti nginə-n rə ki təti ki
dəbəy ti ki koje ki sigi kin a re-n (24-25).

Makitibi lə Matiye toj i Jəju ta Baše ki a re
kadi adi ndune də 6ekə ti ləne ki sigi, təe-n
tae. Bəy tə adi dije ki a uri me ti ne ndo ki
awi ki ndooe kadi mai naji lie ki rə ndagi dije
ti ts.

Gin ka lə Jəju
(Lk 3.23-38)

¹ Gin ka lə Jeju Kirisi ki ngon ka *Dabidi, ki
ngon ka *Abirakam a to kin:

² Abirakam oj i *Isaki, Isaki oj i *Jakobi,
Jakobi oj i Juda ki ngakoe je.

³ Juda ei ki Tamar oj i Parəsi ei ki Jara,
Parəsi oj i Əsirom, Əsirom oj i Aram,

⁴ Aram oj i Aminadabi, Aminadabi oj i
Naso, Naso oj i Salmo,

⁵ Salmo ei ki Rakabi oj i Bowaji, Bowaji ei ki
Ruti oj i Obədi, Obədi oj i Jəse,

⁶ Jəse oj i ngar Dabidi.

Dabidi taa ne Uri oj i-n Salomo,

⁷ *Salomə oj i Robowam, Robowam oj i
Abiya, Abiya oj i Aja,

⁸ Aja oj i Jojapa, Jojapa oj i Joram, Joram oj i
Ojiyasi,

⁹ Ojiyasi oj i Jowatam, Jowatam oj i Akaji,
Akaji oj i Ejəkiyasi,

¹⁰ Ejəkiyasi Oj i Manasi, Manasi oj i Amo,
Amo oj i Jojiyasi,

¹¹ Jojiyasi oj i Jəkoniyasi ki ngakoe je.
Dəkagilo e tə kin a uwə dije ki Jorijaləm awi
səde bəe *Babilon ti^{*}.

¹² Loki awi səde Babilon ti, Jəkoniyasi oj i
Salatiyəl, Salatiyəl oj i Jorobabəl,

¹³ Jorobabəl oj i Abiyudi, Abiyudi oj i
Eliyakim, Eliyakim oj i Ajor,

¹⁴ Ajor oj i Sadoki, Sadoki oj i Akim, Akim oj i
Eliyudi,

¹⁵ Eliyudi oj i Eliyajar, Eliyajar oj i Mata,
Mata oj i Jakobi,

¹⁶ Jakobi oj i Jisəpi ki ngaw mari. Ningə
Mari oj i Jeju ki bəri-e Kirisi ki e dəw ki Luwə
mbete.

¹⁷ Hə ngire də Abirakam ti biti də Dabidi ti,
gin koj i dəgə gide so, e j də Dabidi ti biti kaw
bəe Babilon e gin koj i dəgə gide so, taa j də kaw
bəe Babilon ti biti koj i Kirisi ti, e gin koj i dəgə
gide so tə.

Koje Jəju

(Lk 2.1-7)

¹⁸ Go rəbi koj i Jəju Kirisi a to kin. Kəe Mari
e nje nongi lə Jisəpi ki uwə doe. Ningə, loki
ingəi-naa dəne ki dingəm al bəy a, Mari j səm
ki tagi lə NDil Luwə.

¹⁹ Lo kin ti noq be, Jisəpi ki nje nongi lə
Mari, ki e dəw ki dana, ndigi kadi n-əl ta kin
ki taga n-ıl-e-n rəsol də Mari ti al, adi oj i mene
ti kadi n-iyəi-naa ki Mari gidi ngay par.

²⁰ Loki oj i ta kin be mene ti ningə, malayka
lə Baše təe həy me ni ti əl-e a nə: «Jisəpi, ngon
ka *Dabidi, iʃəl al kadi itaa Mari nei ti, tədə
ngon ki to mee ti kin, e ngon ki re ki go rəbi
lə NDil Luwə.

²¹ Mari oj i ngon ki dingəm, ningə a ındə
təe nə Jəju, tədə e a e dəw ki a aji dije ləne me
majal je ti ləde.»

²² Né je kin pəti a rai né be mba kadi ta ki
Baše el ki ta nje kəl ta ki tae ti kəte nu kin təl
tane:

23 Ba e al ta ki ta nje k l ta ki tae ti  n:
 «Oi ngon ki mandi ki g r ding m al b y a j
 s m,
 A oji ngon ki ding m,
 Ning  a bari-e n  Emanuw l,
 Ki k r gine n : «Luw  e saje»^{*}.»

24 Loki Jis pi ndal d  bi ti, ra t ki malayka
 al-e-n, adi t a Mari nene ti, re sie k y.

25 N  g r-e ki d ne ki ding m ti al, biti kadi
 Mari oji-n ngon Oji ngon ki ding m, adi Jis pi
 ind  t e n  Jeju.

2

*Ta ki do nj  ne g r je ki do mee je ti ki koji
 Jeju*

1 Oji Jeju B til h m[†], d nang  ki Jude ti,
 d kagilo k f e ti l  ngar Erodi. Go koje ti, nj 
 ne g r je ki d  mee je ti, i  lo k b  kadi ti r i
 Jorijal m,

2 ning  d j i ei n : «NGar la *Jipi je ki oji-e kin
 e ra be a? J-o mee lie t e lo k b  kadi ti  j  re
 kadi j -si mak s je nang  n g e ti.»

3 Loki NGar *Erodi oo ta kin, mee gangi
 man, naa ti ki dije ki Jorijal m ti ba p t .

4 Be a, ngar k w k  bo je l  nj  k j  ne m s i
 kadi-k re je, ki nj  ndo ndu-kun je l  Luwa,
 d j -de se lo ki ra be a oji Kirisi ki e *D w k i
 Luwa mb t ti wa?

5  l  ali-e i n : «A oji-e B til h m, d nang  ki
 Jude ti, t do ta ki nje k l ta ki ta Luwa ti el  to
 kin:

6 «S i dije ki B til h m ki d nang  ti ki Jude,
 Kadi igari t k  rojeti,
 Be l s i e ki nd e goto al jagi dan  e bo je ti ki
 d nang  ki Jude ti, ki nd de to ti,
 T do ngar ki nje k r no dije l m, je a t e dansi
 ti.»[‡]

7 Lo kin ti, Erodi  a nj  ne g r je ki d  mee je
 ti g d i ng y , d j -de se d kagilo ki ra wa bang 
 e mee t e-n wa?

8 Ba  go ti, il -de B til h m ti a n : «awi id j 
 ta ki rojeti d  ngon ti kin. Lo ki ing -e  a, ir i
 ali-mi adi mi ka m-aw m -si m k s m nang 
 noe ti to.»

9 Go ta ti l  ngar kin  a, nj  ne g r je osi do
 r bi ti isi awi.  l  loki isi awi ning  y  ooi mee
 ka ki ooi-e lo k b  kadi ti ka kin  a n j y  node
 ti. N j y  re t e d  k y ti ki ngon to ti  a, a lo
 ka ti.

10 Loki ooi mee kin, r de nal-de ngay.

11  l  uri me k y ti ning , ooi ngon ei ki k f e
 Mari,  a osi m k s ide nang , p ti-e. Go ti, t e
 ta b l je l de, adi-e or, ki nduj  k gi ki ati maj ,
 ki nom k gi.

12 Go ne je ti kin, Luwa  l -de me ni ti kadi
 t li g g ki r b ki d  Erodi ti al. Be a, t li awi
 be l de ki r b ki rang .

Ayi-naa ki Jeju awi sie Ej pi ti

13 Loki nj  ne g r je awi ning , malayka la
 Ba e t e me ni ti al Jis pi  n: «I t a un ngon
 si ki k f e, a ay aw s de Ej pi ti. Aw isi ti no  biti
 kadi mi wa m-adi ndum b y t a it l  ire s de,
 t do *Erodi a sang  kadi n-t l ngon kin.»

14 Jis pi i t a kond  no , un ngon ai ki k f e,
 ba ay aw s de Ej pi ti.

15 Isi ti no  biti k y Erodi, adi ta ki Ba e al
 ki ndu nje k l ta ki t a t i  n: «M -bar ngonm
 kadi t e me  e ti ki Ej pi k o»[§] kin t l t ane.

*Erodi tol ngan je ki k s i me  e ti ki
 Batil h m*

16 Loki *Erodi oo kadi nj  ne g r je  di-e,
 wongi ra-e ngay. Wongi ra-e adi un ndune
 kadi t li ngan je ki k s i ki i d  f l ki joo ti t l
 ki nang  ne p t  me  e ti ki Batil h m, ki ngan
  e je ki g d i ti. Bal kin e ki go d kagilo ti ki nj 
 ne g r je oji-e-n.

17 Be a, ta la nje k l ta ki ta Luwa ti J r m i,
 ki  l -t l-n t ane. J r m i  n:

18 «NDu d w  a me  e ti ki Rama,
 No  je, ki nding  r  ki ati b l ngay je.
 Adi e Ras l  o ngane je,
 NDigi kadi d w s l mene al,
 T do gotoi.»^{**}

Jis pi tel Ej pi ti aw Najar ti

19 Loki *Erodi oy ngata  a, go k y e ti,
 malayka la Ba e t e ki r  Jis pi ti, Ej pi ti me
 ni ti,  l -e  n:

20 «I t a, un ngon ki k f e, a it l  awi d nang 
 Isiray l ti g g , t do dije ki isi sang  kadi n-t li
 ngon ka oyi ngata.»

21 Jis pi i t a, un ngon ki k f e, a t li awi
 d nang  *Isiray l ti g g .

22 N  loki oo kadi Ark los  q  e d  Jude ti to
 b awne Erodi ti, b l ra-e kadi aw Jude ti. Be a,
 Luwa  l -e me ni ti ade aw Galile ti yo.

23 Aw isi me  e bo ti ki b ari-e n  Najar ti. Be
 kadi ta ki nj  k l ta je ki ta Luwa ti  l i  i n : «A
 b ari-e d w k i Najar ti ti kin t l-n t ane.»

3

J a ki nje ra dije bat m

(Mk 1.2-6; Lk 3.1-6; J q 1.19-23)

1 Bal je d  go ti, J a B t si t e , il  mb  dil  lo
 ti ki Jude  n:

2 «Iy i go r b  nj y s i je ki maj l k , t do
 k f e l  Luwa e b s i.»

3 J a B t si a, e d w ki nje k l ta ki ta Luwa ti
 Ej y l ta d e ti  n: «NDu d w m di  a dil  lo
 ti  n:

«Irai go r b  l  Ba e!

Irai go r b  lie adi a njururu[¶]!»

4 J a il  k b ki r b ki j m l r ne ti, ning 
 d  mene ki nda t . N  kus e e gib ri je ki t j 
 je.

* 1:23 Ej y 7.14

2:1 1 Samiy l 16.1

2:6 Mise 5.1

* 2:15 Oje 11.1

* 2:18 J r m i 31.15

* 3:3 Ej y 40.3

⁵ Dije ki 6e bo Jorijalam ti, ki dənangi Jude ti pəti, ki dənangi ki kadi ba Jurde ti pəti, rəi rəi Ja ti,

⁶ rəi təri indude də majal je ti ləde, adi Ja ra-de batəm me ba Jurde ti.

⁷ Loki Ja oo adi *Parisi je, ki *Sadusi je ngay rəi kadi ra-de batəm 6a, əl-de ə nə: «Səi njé man majal tə li je be kam, nə ə el səsi kadi ayi-naa wongi lu Luwə ki a re a?»

⁸ Maji kadi kılə rasi təji kadi sai dije ki iyəi pa njiyəsi je ki majal ko.

⁹ Ningə, kadi iyəi ta kəjə mesi ti kə nə: «Je ngan ka *Abırakam.» MBata, Luwə ası kadi a tel gajı mbal je kam ngan ka Abirakam ti kare.

¹⁰ Ki ne kin, kingə e 6asi kadi tigə ngirə kagi je gangi ngata. Kagi ki ra ki andi maji al a, a tigai-e kadi iləi-e me por ti ko.

¹¹ Mi, m-ra səsi batəm me man ti, mba kadi təji təki iyəi pa njiyəsi je ki majal ko, nə dəw ki a re gom ti, e nje tagi ki ati bəl, ki itə-m say. M-ası kadi sa ki njae ti ka m-rəl. E a ra səi batəm, me NDil Luwə ti, ki me por ti.

¹² Uwə kee to ne jine ti kadi to-n kə ko ki maji, yə me dam ti, ba ilə tise por. E por ki a oy al ratata..»

Jəju ra batəm

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jə 1.29-34)

¹³ Lo kin ti noq, Jəju i Galile ti, re ta ba Jurde ti rəo Ja tə, kadi Ja ra-e batəm.

¹⁴ Nə Ja ge kədi al, adi əl Jəju ə nə: «E mi ə kadi i, ira-m batəm, ningə i taa itəl ire rəm ti kadi m-ra-i batəm bəy tə a?»

¹⁵ Nə Jəju əl-e ə nə: «Ki 6asine kin, ira be, tədo e ki goe kin ə-jə ji təl-n ta ndigilə Luwə.» Be a, ə ndigilə ti, ra-e-n batəm.

¹⁶ Ləki Jəju ra batəm taa par, ə təqə me man ti ningə, loe ti noq, ta dorə təqə, adi oo NDil Luwə risi tə da dum be re isi dətə.

¹⁷ Ningə, ndu ta madi təqə dorə ti, ə nə: «E kam e NGonm, nje ndigiləm, ki rəm nəl-m dəe ti ngay.»

4

Su na Jəju

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Go ti, NDil Luwə ər no Jəju aw sie dilə lo ti, mba kadi su na-e.

² Jəju əgi rəne kuso nə, kondə ki kada, ndu kuti so, ə go ti 6o ra-e.

³ Lo kin ti, su, nje na dije əti re rəe ti, əl-e ə nə: «Re i NGon la Luwə ə, adi mbal je kin tali mapə adi m-o.»

⁴ Ə Jəju ile ti ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: «Dəw a isi ki dəne taa ki takul nə kuso par al, nə ki takul ta je pəti ki təqə ta Luwə ti tə.»»*

⁵ Go ti, su aw ki Jəju me 6e ti ki Jorijalam, ki e 6e bo lə Luwə, aw sie jam də kəy ti lə Luwə taa,

⁶ 6a əl-e ə nə: «Re i NGon lə Luwə ə, iyə jii taa osi adi m-o, tədə ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: «Luwə a adi ndune malayka je ləne kadi a lai-ni dajide ti, mba kadi njai tığə mbal al.»»

⁷ Jəju tal əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə tə əi nə: A na Babə Luwə ləi al.»*

⁸ Su tal aw ki Jəju də mbal ti ki ngal taa ngay bəy, oje kəbə je ki dənangi ti ne pəti, ki ne kingə je ki me ti,

⁹ ningə əl-e ə nə: «M-a m-adi ne je kin pəti, lokı re əsi məkəsi nangi nom ti, ə ilə təjə dom.»

¹⁰ Jəju tal əl-e ə nə: «i *Satə, əti kə say. Tədə ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: «A əsi məkəsi nangi no Babə Luwə ti ləi, ningə e ki karne ba par a re noq ti kadi igose.»»*

¹¹ Be a, su iyə Jəju ə əti aw. Ba malayka je rəi rəo Jəju ti, rəi rai sie.

*Jəju ilə mbə Poy Ta ki Maji Galile ti
(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)*

¹² Dakagilo madı uwai Ja dangay ti, ə Jəju oo təe 6a, tel ər rəne aw Galile ti.

¹³ Nə ke a, iyə 6e bo ki Najarəti, ə aw isi Kapərnayim ti yo. Kapərnayim ki e 6e bo ki a kadi ba ti ki Galile, dənangi ti lə Jabilə je, ki Nəpitəli je.

¹⁴ Be kadi tol ta ta ki nje kal ta ki ta Luwə ti Ejay əl-e ə nə:

¹⁵ «Sai dije ki Dənangi Jabilə ti ki dənangi Nəpitəli ti,

Ki isi 6asi kadi ba ti,

Gidi ba Jurde ti,

Səi dije ki dənangi Galile ti,

Ki sei dije ki sai Jipə je al!

Uri mbisi oi:

¹⁶ Dije ki kate isi lo ki ndul ti,

OÖi kunji ki bo,

Ningə dije ki kəte isi 6e lə yo,

Ki e lo ki ndul kururu,

Lo kunji təqə dədə ti.»»

¹⁷ Da gangi loe ti kin, Jəju ilə ngirə kılə mbə ə nə: «iyə go rabi njiyəsi je ki majal ko, tədə kəbə lə Luwə e 6asi rəsi ti.»

Njé ndo je ki dəsay ki Jəju bar-de

(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

¹⁸ NDil kare, Jəju a njiyə kadi ba bo ti ki Galile, ningə oo ngakonaa je joo, adi e Simo ki 6ari-e Piyar ai ki ngokone Andire ki aij nje ndo kanji je, a ilai bandi me man ti.

¹⁹ Jəju əl-de ə nə: «irəi gom ti adi m-ndo səsi, kadi sai njé ndo dije kadi ingəi kajı.»

²⁰ Kalangı ba, iyəi bandi je ləde, a awi uni go Jəju tə njé ndo je lie.

²¹ Jəju əti ki kəte say ndəy ningə, oo ngakonaa je ki rangi joo: Jaki ai ki Ja ki əi

* 3:17 Pa je 2.7; Ejay 42.1 * 4:4 Dətərənom 8.3 * 4:6 Pa je 91.11-12 * 4:7 Dətərənom 6.16 * 4:10 Dətərənom 6.13 * 4:16 Ejay 8.23; 9.1

ngan lə Jəbəde, isi me to tı ki bawde, isi rai go bandi je ləde, 6a 6ar-de.

²² Loki Jeju 6ar-de ningə, kalangi ba, iyəi bawde Jəbəde ki to, a awi uni go Jeju.

²³ Jeju njiyə dənangı Galile ti ba pəti, ndo ne dije me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je, ilə mbe Poy Ta ki Maji ki ojı do koğe lə Luwə, taa aji njé moy je ki njé rə to je ki dan dije ti tı.

²⁴ Təbə lie sane dənangı ti ki Siri ba pəti, adi rəi ki dije pati ki rəde ra-de, njé rə to je ki dangı dangı, njé ki ndil je ki majal rai-de je, njé damsıl je, ki njé rə koy je, adi aji-de.

²⁵ Kosi dije ngay rəi go Jeju ti. Njé ki dənangı Galile ti je, dənangı Be bo je ti ki Dəgi je, 6e bo Jorijalam je, ki dənangı Jude ti je, ki dənangı ki gidi ba Jurde ti je.

5

Jeju ndo ne njé ndo je lne də mbal ti

¹ Loki Jeju oo kosi dije kin 6a, 6ti aw də mbal ti, isi nangi, ningə njé ndo je lie rəi rəe ti.

² Lo kin ti, Jeju ilə rəne ndo ne dije a nə:

*Maji ki rəjeti
(Lk 6:20-26)*

³ «Maji-kur e la njé ki ooi röde kadi n-asi al ta kəm Luwə ti, tado koğe lə Luwə e yəde.

⁴ Maji-kur e la njé ki isi noj bone, tado lo ti a Luwə a səl mede.

⁵ Maji-kur e la njé ki səl ləm ləm, tado Luwə a adi-de dənangı kadi-kare ti.

⁶ Maji-kur e la njé ki 6o ra ne ki go ndu Luwə ti e mede ti, tado lo ti a engəi təgi.

⁷ Maji-kur e la njé ki isi ooi kəm-to-ndoo lə dije, tado Luwə a ra səde maji.

⁸ Maji-kur e la njé ki mede e kare də Luwə ti, tado a ooi Luwə ki kəmde.

⁹ Maji-kur e la njé ki isi sangi rəbi lapiya, tado a 6ari-de ngan lə Luwə.

¹⁰ Maji-kur e la njé ki dije isi adi-de ko mbata ne ra ki dana, tado koğe lə Luwə e yəde.

¹¹ Maji-kur e ləsi loki dije isi tajı səsi je, isi adi səsi ko je, isi tati ta dəsi ti je mbata ləm.

¹² Irai rənal, itləi kole, tado ne kigə go jisi e ngay dərə ti. *Njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki rai kilə kənisi ti, ingəi ko kin be to.

Nje kun go Kiriși e katı ki kunji ki dənangi ti

¹³ «Səi a sei katı ki dənangi ti. Ningə kin a mbə katı goto a, dəw a ra ban a kadi a tal ade mbə gogi bəy a? Maje goto ngata; a buki-e ko gidi lo ti kadi dije njiyai do ti par ngata.

¹⁴ «Səi a sei kunji ki dənangi ti. Ningə 6e bo ki inđe-i e də mbal ti taa, asi kadi a bəyo rəne al.

¹⁵ Dəw a re ki lambı kəy a dəbı ngo də ti al. A inđa də ne ti taa mba kadi dije ki me kəy ti pəti ooi lo.

¹⁶ Be to a, səbi kadi adi dije pəti ooi kunjisı me ne ra ki maji ti. Loki ooi ne rasi ki maji ningə, a iləi təj i də Bawsı Luwə ti ki isi dərə ti.

Nə ndo ki də ndu-kun ti lə Luwə

¹⁷ «Səbi kadi igai təki m-re kadi m-buji ndu-kun je lə *Moji a se ta la njé kəl ta je ki ta Luwə ti al. M-re mba buji-de al, nə m-re mba təl tade yo.

¹⁸ Təki rəjeti, m-əl səsi, kəte no kadi dərə a i ki dənangı kin a gotoi ko, ngon ku ta ki ndəy be, a se ngon ndajı madi ki me ndu-kun ti lə Luwə ki ndangı ki dəw a or ko goto. A to be biti kadi ne pəti ki ndangı me ti rai ne.

¹⁹ Dəw ki al də ngon ndu-kun ki ndəy be dan made je ti, a ndo dije kadi rai təki e ra-n be to 6a, a e ki du ngay me 6ekö ti ki dərə ti to. Nə dəw ki tal rəne go ti, a ndo dije, a e ki bo me 6ekö ti ki dərə ti.

²⁰ Adı m-əl səsi: kin a ne ra ki dana ləsi itə ya njé ndo ndu-kun je ki *Parisi je al a, a urı me 6ekö ti ki dərə ti al.

Nə ndo ki də wongı ti

²¹ «Səi, igəri maji təki ndu ta al kaje je a nə: “Ital dəw al, *dəw ki təl madine 6a, səbi kadi awi sie no njé gangı ta je ti.”»

²² Nə mi m-əl səsi: «Dəw ki ra wongı ki ngokone, səbi kadi awi sie lo gangı ta ti; dəw ki təki ngokone “mbə”, səbi kadi awi sie lo gangı ta ti ki bo lə Jipi je, a dəw ki 6a ngokone “ma”, səbi kadi iləi-e me por ti lə su.

²³ Kin a aw ki kadi-kare ləi dingiri lo kılə kadi-kare ti kadi Luwə, a mei ole də ti kadi ngokoi aw səi ki ta madi 6a,

²⁴ maji kadi iyə kadi-kare kin noq, a ire aw ilə noj naa ti sie bəy taa itəl ire un kadi-kare ləi adi Luwə.

²⁵ «Kin a isi awi lo gangı ta ti ki njé ta ləi 6a, lokı səi do rəbi ti bəy kin a, isangi rəbi kadi ndusı osi go-naa ti sie kalangi, nə tə aw səi iləi ji njé gangı ta ti, adi njé gangı ta uni iləi ji asigar je ti, adi asigar je awi səi iləi-ni dangay ti.

²⁶ Təki rəjeti, adı m-ali, a iteq lo kin ti al biti kadi ug dəbəy səsi bəy taa a iyə-ni taa.

Nə ndo ki də kuwə marim ti

²⁷ «İgəri ndu ki al a nə: “A uwə marim al, *” kin maji.

²⁸ Nə mi m-əl səsi: “Dəw ki go dane ki kəmnda 6a, uwə sie marim mene ti ngata.”

²⁹ Kin a kəmi ki də ji ko tə rai adi osi me majal ti a, or-e ile ko. Tədo e sotı kadi ngon rəi kare goto, itə kadi iləi rəi ba pu me por ti lə su.

³⁰ Kin a ji koj rai adi osi me majal ti a, igange ile ko. Tədo, e sotı kadi ngon rəi kare goto, itə kadi iləi rəi ba pu me por ti lə su.

Ta ki də gangı-naa ti lə dane ki dingəm

³¹ «İgəri kadi ndu-kun əl 6əy to nə: "Re dəw tuwə nene 6a, kadi ade makinibə ganginaa."*

³² Nə mi m-əl səsi: "Dəw ki ra ki tuwə nene mbata nə ki rangi, 6i e ta la kaya ki ra, al ə, dəwe kin sur-e ta kuwə marim ti. A re dəw taa dəne ki ngawə tuwe 6a, dəwe kin təl nje kuwə marim ta."

Ta ki do kibi ro ti

³³ «NDU ta al kaj je kəte 6əy to ə nə: "Re ibi rəi do ne madi ti ə, a do ti, kadi ira ne ki ibi rəi do ti no 'Baće ti'."*

³⁴ Nə mi m-əl səsi təki a ibi rai al tə kibi al. A ibi rəi ki dəra al, tədə dərə e kimber kisi Luwə;

³⁵ a ibi rəi ki dənangi al, tədə dənangi e kimber kində njae; a ibi rəi ki Jorijaləm al, tədə Jorijaləm e be bo la NGar ki bo;

³⁶ a ibi rəi ki jam dəi al, tədə iasi kadi itəl bi dəi kare be ki nda tə se ki ndul ti al.

³⁷ Re ta ləsi e oyo 6a, ai də oyo ti, re ta ləsi e jagi 6a, ai də jagi ti par to. NDəgi ta je ki a re go ti kin j rə su ti.

Ta ki do dal bə ti

³⁸ «İgəri kadi ndu ta al ə nə: "Re dəw to kəm madine 6a, to kadi e ki to kəme to, a re dəw təti ngangi madine 6a, to kadi e təti ngange ta."*

³⁹ Nə mi m-əl səsi kadi itəi rə nje me ndul al. Re dəw ində dam mbəi ki kə ə, iyəti dame ki gal ade ində 6əy.

⁴⁰ Re dəw aw səi no nje gangi ta ti kadi taa kibi ki gəj i ləi ə, ade e ki ngal də ti.

⁴¹ Re dəw ində gu dəi ti kadi injiyə njai dibi ə, injiyə sie njay dibi joo.

⁴² Dəw ki ra ki dəj i nə ə ade, ningə re dəw ndiməi nə ə oğe al to.

Ta ki do ndigi njé ba je ti

⁴³ «İgəri təki ndu ta al ə nə: "A indigi dəw madi, nə a osi ta nje ba lai".*

⁴⁴ Nə mi, m-əl səsi kadi indigi njé ba je ləsi, ə ali ta ki Luwə mbata la njé ki isi adi səsi ko.

⁴⁵ İrai be ningə, a səi ngan la Luwə ki e Bawsı ki isi dəra ti. Tədə adi kadi osi də njé me maji ti ki njé me majal. Adi ndi ədi də njé ra nə ti ki dana, ki njé ra nə ti ki dana al.

⁴⁶ Kin ə indigi njé ki ndigi səsi tə par ə, nə kigə go ji ri ə Luwə a adi səsi ə? *Njé taa lambə je ka rai be to.

⁴⁷ Kin ə irai ləpiya ngakosi je par ə, ri ki to ta dangi ə irai ə? Tədə njé gər Luwə al ka rai be to.

⁴⁸ Ningə səi, səbi kadi indigi dije adi osi taga pay təki Bawsı Luwə ki isi dəra ti ndigi-n dije adi osi taga pay kin be to.»

6

Ta ki do ra ki njé ndoo je ti

* 5:33 Ləbatiki 19.12; Kör Isirayal je 30.3

◊ 5:38 Təq ki taga 21.24; Ləbatiki 24.20; Dəterənom 19.21

◊ 5:43 Ləbatiki 19.18

¹ «Kadi oi maji, kin ə re isi rai ne ki ndu Luwə ndigi kadi irai 6a, kadi irai ta kəm dije ti ki kadi dije ooi səsi al. Re irai be 6a, Bawsı ki isi dəra ti, a adi səsi ne kigə go ji ləsi al.

² Kin a ira ki njé ndoo ə, kadi ində gəngi də ti kadi dije ooi, al. İrai təki ni kədi kəm dije isi rai gin kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, ki go rəbi ti je kin al. Rai be mba kadi dije piti-de. Nə ki rojeti, adi m-əl səsi, ingəi ne kigə go ji ləde ngata.

³ Nə j, loki ira maji ki njé ndoo je, maji kadi ji galı gər ne ki ji koi adi al.

⁴ Be ningə, ne lai ki adi kin to lo 6əyə ti, 6a Luwə ki oo ne je ki to lo 6əyə ti, a igəi kire.»

Ta ki do kal ta ti ki Luwə

⁵ «Loki isi əli ta ki Luwə 6a, kadi irai təki njé kədi kəm dije isi rai kin be al. Njé kadi kəm dije ki nel-de ngay kadi ai taa me kəy ti lə *Jipi je, ki sil rabi je, taa ali ta ki Luwə kin. Əti je rai be mba kadi dije ooi-de. Nə ki rojeti, adi m-əl səsi, ingəi ne kigə go ji ləde ngata.

⁶ Nə j, loki ige kal ta ki Luwə 6a, maji kadi ur kəy to ti, uti ta kəy dəi ti, 6a əl ta ki Luwə lo 6əyə rə ti kin, ningə Bawi Luwə ki isi lo ki 6əyə ti, a oo, a adi ne ki idə-jə.

⁷ «Loki isi əli ta ki Luwə 6a, əli ta ki də-naa ti, də-naa ti tə dije ki njé gər Luwə al be, al. Əti je ooi ə nə me ta ti ki kal ngay kin ə Luwə a oo-n də ndude.

⁸ Maji kadi irai təki əi je isi rai kin be al, tədə Bawsı Luwə gər ne je ki awi ki ndooe, kətə 6əy taa kadi əli sie ta də ti.

Kuji kal ta ki Luwə

⁹ «Səi 6a, kadi əli ta ki Luwə əli əi nə:

"Bawie ki isi me dəra ti taa,

Kadi dəw ki ra gər to təki j Luwə,

¹⁰ Kadi kəbə lai re.

Kadi dije rai ndigi lai dənangi ti ne,
Təki njé ki dəra ti isi rai kin be to.

¹¹ Adi-je ne kusoje ki ası taje me ndə ti ki 6one.

¹² İyə go majal je laje ko,

Təki je wa ka j-iyə-n go majal je lə dije ki rai saje majal ko kin be to.

¹³ İyə-je adi j-əsi me nə na ti al,

Nə kadi or-je ji nje majal ti ko.

[MBata j ə, kəbə, ki təgi, ki təba e ləi biti ki no ti.]

¹⁴ Kin ə re iyi go majal je lə dije ko 6a, Bawsı ki isi dəra ti a iyi go majal je ləsi ko to.

¹⁵ A kin ə re iyi go majal je ki dije rai səsi ko al 6a, Bawsı a iyi go majal je ləsi ko al to.

Kogı rə ne kuso

¹⁶ «Loki ogi rəsi ne kuso 6a, maji kadi isikiti kəmsi sikitə sikitə tə ya njé kədi kəm dije be al. Əti, sikitə kəmde mba kadi dije ooi-de təki n-ogi rəde ne kuso. Nə ki rojeti, adi m-əl səsi, ingəi ne kigə go ji ləde ngata.

¹⁷ Ningə j, loki ḡgi roi ne kuso 6a, maji kadi itogi ta kəmī suki, a indu doi.

¹⁸ MBa kadi dije gəri, təki ḡgi roi ne kuso, al. Ningə, Bawī ki isi lo ki bəyo tı par a oo, e ki gər ne ki to lo bəyo tı a adi səsi ne ki idəji-e.

*Nə kingə ki dərq ti
(Lk 12.33-34)*

¹⁹ «İmbiqi ne kingə je mbata ləsi dənangı ti ne al. Dənangı ki e lo ki ne ki titi a ndusı je, yo je a qı je, taa njé bogi je a mbuti bole bər kadi bogi ii je.

²⁰ Nə kadi imbiqi ne kingə je ləsi dərə ti taa, ki e lo ki ne ki titi a ndusı al nim, yo je a qı al nim, taa njé bogi je a mbuti bole bər 6a a bogii al nim to.

²¹ Tədə lo ki ne kingə lei e titi a mei a e titi to..»

*Kəm e lambı lə darə
(Lk 11.34-36)*

²² «Kəm dəw a e lambı lə darəe. Kin a re kəmoo lo maji 6a, darəi pəti e me kunji ti.

²³ A kin a re kəmoo lo maji al to 6a, darəi pəti e me til ti to. A kin a re kunji ki to roi ti kin tel til ningə, a e til ki dum kəl tae.

*Me ka sururu
(Lk 16.13; 12.22-31)*

²⁴ «Dəw ki a ra kılə bəə lə ngar je joo goto: re səsi ta ki kare a, a ndigi ki nungı, re kidi ki kare a, u wə ki ki nungı to. A asi kadi irai bəə lə Luwə nim, bəə lə la nim al.

²⁵ «E mbata kin a, m-əl səsi kadi adi mesi a sururu do ne kusosi ti, ki man kaysı ti, ki kadi isi ki dəsi taa al, taa də kibi kəsi ti al nim to. Tədə kisi ki də taa itə ne kuso, taa darə dəw itə kibi ki ko to.

²⁶ Igoyal je ki a nali dan nəl ti kin oi, dibi ko al nim, təti ko al nim, taa kawi ne me dam ti al nim to, na Bawsı ki isi dərq ti taa, adi-de ne usoı maji. Ə se, səi je, itəi yal je kin gidi bay al wa?

²⁷ Nə dansi ti a ası kadi a ilə ngon kadi ki ndəy be də ndəne ti ki takul me ka sururu ləne a?

²⁸ Asi al, nga ra ban be a mesi a sururu do kibi kəsi ti a? Igoyal puti kam je ki ai me wale ti kin oi. Rai kılə madı al nim, oji kibi al nim to,

²⁹ na ngar *Salomq ki təe 6a ngay me ne kingə ti kin ka o kibi ki ndole ası naa sade al³².

³⁰ Ə kin a Luwə ilə kibi rə ngan kagi je ti ki wale, ki j-o-de 6one, a lo ti par a a qı por kin be ningə, səi dije taa a ilə kibi rəsi ti al a? Səi to je me kadi-me ti.

³¹ Adi mesi a sururu kadi əli a nə: "Ri a j-a j-uso wa? Ri a ja-j-ay wa? J-a j-ingə kibi ra a ja-j-o wa?" al.

³² Ne je kin pəti, e dije ki gəri Luwə al, a isi sangi ki no kəmde ti. Ningə Bawsı ki isi me dərə ti gər maji kadi awi ki ndooe to.

³³ İsangi kəfə lə Luwə ki ndigı lie kəte, ningə a adi səsi ndagı ne je kin pati də ti.

³⁴ Adi mesi a sururu də ndə ki lo ti ti al. Tədə ndə ki lo ti aw ki me ka sururu ləne. NDə je pati awi ki ne to rə ki səbi dəde, 6i awi ki made də ti al.»

7

*Gangi ta də-naa ti
(Lk 6.37-38, 41-42)*

¹ İgangi ta də dəw ti al, kadi Luwə gangi ta dəsi ti al to.

² Tədə Luwə a gangi ta dəsi ti təki igangii də madisi je ti be to. Ningə kadi igəri təki go rəbə ki igangii ta də dije kin a Luwə a gangi-n ta dəsi ti to.

³ Ra ban be a, oo burim wale ki to kəm ngokoi ti yo, a oo kagi ki boy ki to yəj i ki al a?

⁴ Kagi ki boy a to kəmi ti ne to kin, nga ki go rəbə ki ban a a el ngokoi a nə: «Adi m-un burim wale ki to kəmi ti kin,» a?

⁵ I njə kədə kam dije, un kagi ki boy ki kəmi ti kin ningə tə, a o lo ay njay kadi un-n burim wale ki kəm ngokoi ti.

⁶ «Otı kadi iləi ne ki ay njay adi bisi je, nə tə a ij tali ki dəsi ti tə fəi səsi. Taa işbuki mədi-kəsi je ləsi no kosongi je ti al, nə tə a ij njiyəi də ti, təbə ki njade.»

*Dəjı ne Luwə
(Lk 11.9-13)*

⁷ «İdəji, a a adi səsi, isangi a a ingəi, indəi ta kəy a a təeji adi səsi.

⁸ Tədə dəw ki dəjı a a adi-e, dəw ki sangı a a ingə, dəw ki ində ta kəy a a təeji adi-e to.

⁹ Nə dansi ti a ngone dəje mapa ningə a un məbal taa ade a?

¹⁰ Ə se deje kanji ningə a un li taa ade a?

¹¹ A kin a səi ki səi dije ki kılə rasi majal kin mindi a igəri rəbə kadi ne ki maji ngansi je ningə, ra ban be a, Bawsı ki isi me dərə ti taa kin taa a adi ne ki maji dije ki dəjı-e al a?

¹² «Ne je pati ki indigi kadi dije rai adi səsi kin a irai adi-de ts. Tədə e wa kin a e ne ndo ki to me ndu-kun je ti la *Moji nim, me ta je ti ki njə kəl ta je ki ta Luwə ti ndangi nim to.

*Ta rəbije ki joo
(13.23-24)*

¹³ «Uri kəy ki ta rəbə ki mbəngirə, tədə ta rəbə ki boy, təti pandangi, rəbə ki kun-e q al, e rəbə ki njə kaw ki dije tuji ti. NGata ningə, e rəbə kin a dije ngay uni.

¹⁴ Ningə ta rəbə ki njə kaw ki dije kajı ti taa e mbəngirə ba, ibə dije. Ba rəbə kin, njé kun-e je aji ngay al to.

*Njé bar rəde njé kəl ta ki ta Luwə ti ki aij njé ngomje
(Lk 6.43-44)*

¹⁵ «İndai kəm-kədi də rəsi tı ki rə njé 6ar rəde njé kal ta ki ta Luwə ti ki a i njé ngom je. A rəi rəsi tı, a o i gide taga ne a i batı je, nə mede tı kəy, a i jagim je ki njé kuwə ne kul je.

¹⁶ A e ki go kila ra njé ngom je ki njé kal ka nə n-a i njé kal ta ki ta Luwə ti a i gəri-de. Dəw a ija kandi nju də kon pa tı al, taa dəw a ija kandi mbay-kote də kon nə tı al to.

¹⁷ Kagi ki maji, 6a a andi kandi ki maji, a kagi ki majal, a andi kandi ki majal to.

¹⁸ Kagi ki maji a ası kadi a andi kandi ki majal al, taa kagi ki majal a ası kadi a andi kandi ki maji al to.

¹⁹ Kagi ki ra ki andi kandi ki majal, a tigəi-e kadi iləi-e me por ti ko.

²⁰ Adi, a e ki go kila ra njé ngom je ki njé kal ki nə n-a i njé kal ta ki ta Luwə ti, a i gəri-de.

*Njé ndo je ki rojeti
(Lk 6.46; 13.25-27)*

²¹ «E njé ki isi bari-mi “Babə, Babə!” tade ti ne par kin a u ri kəbe tı la Luwə al, nə e njé ki isi rai go ndigi tı lə Bai ki isi me dərə ti taa.

²² NDə gangı ta tı a, dije ngay a i nə: “Babə, Babə! E me tı tı al a j-əl-n ta ki ta Luwə ti a? E me tı tı al a ji tuwa-n ndil je ki majal a? E me tı tı al a ji ra-n ne kəji je ngay ki atı 6əl 6əl a?”

²³ Ba lo kin ti, m-a m-əl-de ki taga wangı m-a nə: “Awi say nu, m-gər səsi ndo kare al, səi ki səi njé ra majal je*!”

*Kay je joo
(Lk 6.47-49)*

²⁴ «Be a, dəw ki ra ki oo ta je ki m-əl kin, a təl rəne go ti ningə, to tə dəw ki njé kəm-kədi, ki ra kəy ləne də dəi tı be.

²⁵ Adi loki ndi adi ningə, man kə lo re un kəy ka kin, nim taa nəl ka osı ki də ti to, nə kəy budı nangi al, tədə ngire e də dəi tı.

²⁶ Nə dəw ki ra ki oo ta je ki m-əl kin, a təl rəne go ti al ningə, to tə dəw ki mbə, ki ra kəy ləne də yangira ti be.

²⁷ Adi loki ndi adi ningə, man kə lo re un kəy ka kin, nim taa nəl ka osı ki də ti to, 6a kəy budı nangi mur mur, adi toe to dila yiw.»

*Təgi ne ndo lə Jeju
(Mk 1.22; Lk 4.32)*

²⁸ Loki Jeju tal ta ta ləne, nə ndo lie atı kosi je 6əl to tı ki dum.

²⁹ MBata ndo nə tə dəw ki aw ki təgi ki i rə Luwə ti, 6i ndo nə tə njé ndo-de ndu-kun je lə Luwə al.

8

*Jeju aji njé banji
(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)*

¹ Loki Jeju j ki do mbal ti isi risi ki nangi, kosi dije ngay a i goe ti.

* **7:23** Pa je 6.9 * **8:4** Ki go jibəl ra-e tı la Jipı je, njé banji e dəw ki dije ooi-e kadi ay njay al, adi ası kadi aw lo ne rə je ti ki 6a tı Luwə al, Lebətiki 14.2-32.

² NJe banji kare təg re rə Jeju ti, əsi məkəsine nangi noe ti, ningə al-e a nə: «Babə, re indigi a, a adi banji ləm ur, kadi rəm ay njay.»

³ Jeju ilə jine, əde-n, ningə al-e a nə: «Məndigi, a kadi banji lai ur, adi roi ay njay.» Ba ta na ti noq banji lie ur, adi rəe ay njay.

⁴ Go ti Jeju sl-e a nə: «Oni kadi al tae dəw madi, a aw ojı roi njé kija ne məsi kadi-kare, ningə adi kadi-kare ki go ndu-kun tı lə *Moji. Fra be mba kadi gəri təki banji lai ur adi ingə rə nə.» *

Jeju aji ngon njé kilə lə nje kun də buti asigar je ki 6u

(Lk 7.1-10; Jl 4.43-54)

⁵ Loki Jeju isi ur ki me 6e ki Kapərnayim ti ningə, dəw ki Rom ti kare ki njé kun də buti asigar je ki 6u, re rəe ti, no ki dəe ti a nə:

⁶ «Babə, ngon njé kila ləm kare to moy 6e noq, njay ota qina ti, adi ingə kəq ngay.»

⁷ Ə Jeju al-e a nə: «M-a m-aw kadi m-əje.»

⁸ Nə njé kun də buti asigar je ki 6u al-e a nə: «Babə, mi m-əsi kadi ində njai ta kəy ti ləm al, a el ta kare par a ngon njé kilə ləm a ingə rə nə.

⁹ M-el be tədo, mi ki dəm mi gin təgi ti la njé ki dəm ti, ningə m-aw ki asigar je ki a iñ təgi ti ləm to. Adi re m-əl asigar kare m-ə nə: “Aw!” 6a aw; kin a m-əl ki nungi m-ə nə: “Irl!” 6a re; kin a m-əl ngon njé kilə ləm m-ə nə: “Ira ne ki bel!” 6a ra nəe kin to.»

¹⁰ Loki Jeju oo ta kin tae ti, pite, a el njé ki aie si e nə: «Təki rojeti adi m-əl səsi, ko kadi-me ki be kin, m-ingə rə dəw madi ti dənangı ki *Isirayel ti al 6əy.

¹¹ NGA ningə, m-əl səsi 6əy tı, dije ngay ki a iñ *Jipı je al, a ji ki lo kiba kadi ti je, lo kur kadi ti je, kadi rəi isi ta ne kuso ti ki *Abirakam je, ki *Isaki je, ki *Jakobi je me bekə ti ki dərə ti.

¹² Nə njé ki kate bekə ki dərə ti sobi dəde, a tuwəi-de, buki-de kə taga, me til ti. Loki a nojı je, a ngəi ngangide je titi.»

¹³ Ba, Jeju tal al njé kun də buti asigar je ki 6u ka kin a nə: «Maji, aw! Ningə kadi ngon njé kilə lai aji ki go kadi-me ti lai kin.» Ningə də kade ti noq, ngon njé kilə lie ingə rə ki nə to.

*Jeju aji njé moy je ngay
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

¹⁴ Go ti, Jeju aw me kəy tı lə Piyər 6a, oo məmə ki dəne to nangi, rəe o por rigi rigi.

¹⁵ Ə Jeju ədi jie, ningə, rəe ki kate tingə ngay ka kin, təl səl, adi ingə rə nə.

¹⁶ Loki lo səl, dije rəi ki njé moy je ngay ki ndil je ki majal rai-de, rə Jeju ti. Adi Jeju tuwə ndil je ki majal ka kin dəde ti kə ki ta ki tane ti, taa aji njé moy je pəti to.

¹⁷ Be mba kadi ta ki njé kel ta ki ta Luwə ti Ejay al ka kin tol tane. Ejay a na:
«Oy tuji je,
Ki moy je leje ki done ti*»

*Kun go Jəju
(Lk 9.57-60)*

¹⁸ NDə kare, Jeju oo kosi dije ngay iləi-naa gaide, ningə al njé ndo je lene kadi n-gangi ba n-dami tə ki kare.

¹⁹ Lo kin ti, njé ndo ndu-kun la Luwə kare re rr Jeju ti e-e a na: «Nje ndo dije, m-a m-un goi lo je pati ki a aw ti.»

²⁰ Ə Jeju el-e a na: «Njə je ai ki 6e tote, ə yəl je ai ki kəyde tə, nə *mi NGon dəw m-aw kə i lo kə kadi m-ilə dom ti al.»

²¹ Dəw kare dan njé ndo je ti la Jeju el-e a na: «Bañe, adi-m ta rəbi adi m-aw m-dibi bawm 6ay taa.»

²² Ə Jeju el-e a na: «Un gom, a iyə njé koy je adi dibi njé koy je ləde.»

*Jəju ndangi nel ade a lo ka ti
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)*

²³ Jeju al me to ti, 6a njé ndo je lie ali goe.

²⁴ Ningə ya, nəl ki bo ngay ibə səde busi do ba ti, adi to aw tə nduy man. Lo ti kin, Jeju isi to bi.

²⁵ NGa a, njé ndo je lie rai ki rəe ti, ndəli-e ki no tade ti a i na: «Bañe, aji-je, nə j-i si j-oy.»

²⁶ Ə Jeju el-de a na: «Ra ban a ifəli be a? Səi dije ki kadi-me ləsi e ndikiri ba.» Ningə, j taa, ndangi nəl ei ki man ba, adi lo tel to jijiji.

²⁷ Nə kin ati dije 6əl ngay, adi ali a na: «Dəw a wa kam e dəw ki ban a, nal je ki ba je ka oi ta lie be a?*»

*Jəju tuwə ndilje ki majal də dingəm je ti joo
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)*

²⁸ Lokı Jeju re təe gidi ba ti, dənangı ti lə dije ki Gadara, dingəm je joo, ki ndil je ki majal rai-de teej ki də badı je ti rai ingəi-e. Dije kin rai nə majal ngay, adi dəw ki kadi un rəbi kin goto.

²⁹ Lo kin ti, iləi rəde urı kəl ei na: «NGon la Luwə, e ri a ige rəje ti a? Irə nə mba kadi adi-je ko kəte no dəkagiloe ti a?»

³⁰ NGa ningə, kosi kəsongi je ngay a usoi nə kadi lo ti noq say ndəy.

³¹ Ə NDil je ki majal noi də Jeju ti eli-e a na: «Re ituwə-je a, adi j-aw me kəsongi je ti kam.»

³² NGa a, Jeju el-de a na: «Aw!» Ba təej, awi urı me kəsongi je ti, adi kosi kəsongi je 6ingəi-naa kadi mbal ti taa, tosi me ba ti, ayi-naa man oyi.

³³ NJé ngəm kəsongi je ayi-naa awi me 6e bo ti, əri poy ne ki ra nə, ki ne ki təe də dingəm je ti ki joo ki ndil je ki majal rai-de ka kin, pəti adi dije ooi.

³⁴ Dije pəti ki me 6e bo ti təej awi kadi ingəi Jeju, a loki ooi-e 6a, dəji-e kadi iyə dənangı ləde a aw.

9

*Jəju aji nje rə koy njururu
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-25)*

¹ Jeju al me to ti, ində ba gangi, aw me 6e bo ti ləne.

² Dije madi oti dəw ki rəe oy njururu, me ne koti njé moy je ti, rai sie rə Jeju ti. Loki Jeju oo kadi-me ləde ningə, al dəw ki rəe oy njururu ka kin a na: «NGonm, uwə togi ba, majal je ləi e ki kiyə go kə.»

³ Lo kin ti, njé ndo ndu-kun je la Luwə ki nə je alı ta mede ti a i na: «Dəw kam al ta ki mal do Luwə ti!»

⁴ Nə Jeju gər mər ta ləde, adi al-de a na: «Ra ban a isi imarı ta je ki majal mesi ti a?»

⁵ Kəl dəw kə na: «Majal je ləi e ki kiyə go kə.» Ba nəgə ngay al, a se kəl-e kə na: «I taa, a injiye a nəgə ngay al a?»

⁶ Re e be 6a, m-a m-əjə sei təki mi NGon Dəw, m-aw kə togi dənangı ti ne, mba kadi m-iyə-nə go majal je la dije kə.» Ningə, Jeju el njé rə koy njururu a na: «I taa, un tuwə ləi, a aw 6e.»

⁷ Ba dingəm j taa, a un rəbi, aw 6e.

⁸ Loki kam kosi je oo nə kin, ra-de 6əl ki dum, adi iləi tsjı də Luwə ti, ki adi dije togi ki ati 6əl be kin.

*Jəju 6ar Matiye kadi un goe
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)*

⁹ Loki Jeju otı noq isi aw ningə, lo də ti ki isi də, oo dingəm ki bari-e nə Matiye, isi me kəy taa la-mbə je. Ə Jeju el-e a na: «Un gom.» Ba Matiye j taa, un go Jeju.

¹⁰ Go ti, Jeju isi ta nə kuso ti me kəy ti la Matiye. NGa ningə njé taa la-mbə je, ki ndəgi njé ra majal je, ngay, rai isi naa ti ki Jeju, ki njé ndo je lie ta nə kuso ti.

¹¹ Loki *Parisi je ooi Jeju isi uso nə ki dije kin ningə, al njé ndo je lie ei na: «Ra ban a Nje ndo səsi nə isi uso nə ki njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je a?»

¹² Ə Jeju oo ndude, adi al-de a na: «E dije ki njé moy je a a sangi dəw ki nje ra moy, 6i e njé rə nəgo je a a sangi dəw ki nje ra moy, al.»

¹³ Awi isangı kadi igəri me ta ki Luwə əl a na: «E ra maji a m-ge, 6i m-ge kijə məsi kadi-kare al*. Tədə, m-re mba 6ar njé ka dana je al, na m-re mba njé ra majal je yo.»

*Jəju əl ta də kiyə ta nə kuso
(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)*

¹⁴ *NJé ndo je la Jə Batisi rai ingəi Jeju eli-e a na: «Ra ban a je ki *Parisi je j-iyə ta nə kuso, a njé ndo je ləi rai al a?»

¹⁵ Ə Jeju ilə-de ti a na: «Oi kadi dije ki 6ari-de lo nə kuso taa-naa ti, a aki rsnəl al, dəkagiloe ti ki nje taa dəne isi-n sade naa ti a? NDə je a rai noq kadi a uni-e tade ti ningə, dəkagiloe ti kin a iyəti nə kuso.

¹⁶Dew a un ta kibi ki sigi kadi ilə-n kəm kibi ki koke al. Re e be a, ta kibi ki sigi ka kin a j ki ki koke raki raki, kadi bole a to wororo ite ki kate bəy.

¹⁷Taa, dew a un kasi kandi nju ki j al bəy uti me mbu nda je ti ki koke al to. Re e be ningə, loki kasi a j 6a, mbu nda je a ndui, kadi kasi kandi nju a lo ko nim, taa mbu nda je ka tali ne ki tuji ko nim to. Be a, re kasi kandi nju i al bəy ba, maji kadi mbu nda je si ki sigi taa. Be 6a, mbu a ndu al nim, kasi ki me ti ka a lo ko al nim to.»

Jəju aji ngon ki dəne ai ki dəne ki nje moy məsi

(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸Loki Jəju a əl-de ta kin ningə, nje kun da *Jipi je kare, re əsi makasine nangi noe ti, əl-e a nə: «NGonm ki dəne ki du oy tajı naa ti ne bəy. Nə re ire ində jii doe ti a, təl təsi ndəl.»

¹⁹Jəju j taa, un goe aki njé ndo je ləne.

²⁰Ningə, dəne kare ki moy məsi ade ko 6al dəgi gide e joo, re bəsi rə Jəju ti, ki rəbi ki gide ti, ədi ta kibi lie.

²¹MBata əl mene ti a nə: «Kin a re ta kibi lie wa par mindi a m-ədi ka, rəm a naga.»

²²Jəju ilə rəti oo-e, 6a sl-e a nə: «Uwə togı ba ngonm, kadi-me lej aji.» Ningə də kade ti wa kin par, dəne ingə rə naga.

²³Loki Jəju re təgə me kəy ti la ki bo la Jipi je ka kin ningə, oo njé kal nal je, ki kosi dije singəi sokito də-naa ti, a əl-de a nə:

²⁴«Ori rəsi gogi, ngon oy al, nə to 6i kare.» Dije ibəi Jəju kogii.

²⁵Loki adi kosi dije teeji taga ningə, Jəju ur kay, uwə ji ngon, 6a ngon ki dəne j taa.

²⁶Poy nə kin sane ki dənangi ki noq ba pəti.

Jəju adi njé kəm tə je joo oi lo

²⁷Loki Jəju isi aw, njé kəm tə je joo uni goe, əli ta ki ndude ki boy aki nə: «NGon ka Dabidi*, o kəm-to-ndoo laje.»

²⁸Jəju re 6e ningə, njé kəm tə je ki joo ka kin rəi rəe ti bəsi, ə Jəju əl-de a nə: «Oi kadi masi kadi m-ra né kin wa kare wa?» Ə njé kəm tə je iləi-e ti a nə: «Oyo, j-o kadi asi, Babe.»

²⁹Lo kin ti, Jəju ədi kəmde, a əl-de a nə: «Maji, kadi né je rai né ki go kadi-me ti ləsil!»

³⁰Ba, kəmde oo lo. Ningə, go ti, Jəju ndəjide ki təgine a nə: «Oi maji, kadi dəw madı gər né ki ra né kin al.»

³¹Nə loki təgə ki taga be par a, iləi ngirə kəl ta ki doe ti ki go nangı ki noq pəti.

Jəju tuwə ndil ki majal də dəw ti ki əl ta al

³²Loki njé kəm tə je təgə awi ningə, dije rəi ki dingəm kare ki ndil ki majal ra-e adi əl ta al.

³³Jəju tuwə ndil ki majal 6a, dingəm ki kate al ta al ka kin, tal al ta. Ningə né kin ati kosi

dije 6əl ngay, adi ali aki nə: «J-o né ki be kin dənangi *Isirayal ti nja kare al bəy!»

³⁴Na *Parisi je ali aki nə: «E ki təgi lə ngar la ndil je ki majal, a iși tuwə-n ndil je ki majal.»

Jəju oo kəm-to-ndoo lə kosi je

³⁵Jəju aw ki fe bo je, ki ngan 6e je, ndo né me kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, ilə mbə Poy Ta ki Maji əji də kəbe lə Luwə, taa aji njé moy je, ki njé rə to je pəti to.

³⁶Loki Jəju oo kosi je, oo kəm-to-ndoo ləde, tədo ki rade, təgide goto, awi tə batı je ki nje kul-de goto be*.

³⁷Be a, Jəju el njé ndo je ləne a nə: «Ko ki ası kija, dile e ngay, na njé kije je aki ngay al.

³⁸Ə əli ta ki Ba nje ko, adi ilə ki njé ra ko je me ko ti ləne.»

10

Njé ndo je lə Jəju ki dəgi gide e joo

(Mk 3.16-19; Lk 6.14-16)

¹Jəju bar njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo, adi-de təgi kadi tuwəni ndil je ki majal je, ajii njé moy je, ki njé rə to je, pəti.

²To njé kaw kilə je ki dəgi gide e joo a to kin: E ki dəsay e Simo, ki bəri-e na Piyər əi ki ngokone Andire; Jaki əi ki Ja ki ngan lə Jəbede;

³Pilipi əi ki Batıləmi, Tomasi əi ki Matiye ki nje taa la-mba; Jaki ki ngon lə Alpe əi ki Tade;

⁴Simo ki e mbə njé rə mbata kingə do lə 6e ləde ti əi ki Judasi Isikariyoti ki njé kun do Jəju.

Jəju ilə njé kaw kilə je ləne ki dəgi gide joo

(Mk 6.7-11; Lk 9.2-5; Lk 10.3-12)

⁵Jəju ilə njé kaw kilə je ləne ki dəgi gide joo ki ndu kin a nə: «Awı rə dije ti ki əi *Jipi je al, al, taa awi me 6e bo je ti ki *Samari ti al to.

⁶Awı ki rə gin koji ti ki *Isirayal, ki toi tə batı je ki ndəmu be kin yo.

⁷Dərəbi ti, iləi mbə takı kəbe lə Luwə a bəsi.

⁸Ə aji njé moy je, adi njé koy je ii lo koy ti, adi banji ur ko rə njé banji je ti adi rəde ay, a ituwei ndil je ki majal də dije ti to. E nə ki ingəi kare, a adi dije kare to.

⁹Uni ər al nim, la al nim, silə al nim, iləi də nda ti ki bədisi ti al.

¹⁰Taa, uni 6əl kaw mba al nim, əyi kibi joo al nim, əyi sa al nim, uni kagi tsəi al nim to. Tədo səbə kadi nəje ra kilə ingə né kusone ji dije ti ki ra kilə dande ti.

¹¹Loki uri me ngon 6e ti, a se me 6e bo ti a, idəji ta, a re ingəi dəw ki ası kadi uwə səsi rəne ti 6a, isi 6e lie noq biti kadi awi.

¹²Loki uri me kəy ti ningə, irai dije ki me ti ləpiya.

¹³Kin a re uwəi səsi ki rəde ti 6a, kadi ləpiya ləsi aw ki dəde ti, a kin a re uwəi səsi ki rəde ti al to 6a, kadi itəli itaai ləpiya ləsi gogi.

* 9:27 Igəi Mk 10.47 ki ta ki də tə gin makitibi ti nangi.

* 9:36 Kor Isirayal je 27.17; 1 NGar je 22.17

¹⁴ A kin a re, me kəy ti, a se me ɓe ti, dije mbati kuwai səsi ki rəde ti, a se mbati koo do ta ləsi ɓa, loki isi təeti me ɓe ti kin ki taga ə, indəi bu ki njasi ti ko.*

¹⁵ M-el səsi təki rəjeti, ndə gangi ta ti a, ta ki gangi ki də ɓee ti kin a itə ya Sodom ki Gomor bəy.¹⁵

*Ko ki a ingə njé ndo je lə Jəju
(Mk 13.9-13; Lk 12.11-12; 21.12-19)*

¹⁶ «Ki ne kin, mi, m-ilə səsi tə batı je dan jagim je ti. Maji kadi indəi kəm-kədi də rəsi ti ta li je be, a isəl iłam ləm ta da dum je be to.

¹⁷ Adi kəmisi adi də rəsi ti ki rə dije ti, tədo a awi səsi lo gangi ta je ti, a tindəi səsi ki ndəy kabilay gin kəy kaw-naa je ti.

¹⁸ A awi səsi no njé kəbə je ti, ki no ngar je ti ki boy ki mbata ləm. Lo kin ti, ei jə, ki dije ki ei *Jipi je al, a e ta rəbi ki kadi a ingəi nəji ki ma ki dom ti rəsi ti.

¹⁹ Loki a uwəi səsi kadi a awi səsi lo gangi ta ti, onosi kadi mesi ɓəl, kə nə se ta ri a eli-de wa, a se a ali-de ki kuje ki ban wa. Ta ki kadi a ali-de ɓa, Luwə a indətasi ti loe ti noq.

²⁰ Tada e sei je wa a a ali ta al, nə e NDil Bawsi Luwə a un səsi kadi əln-ta.

²¹ «NGakonaa je a uni də-naa awii lo təl-naa ti, bawngon a aw ki ngon kadi tol-e kə, ningə ngan je, mede a majal ki njé koji-de je, a a uni dəde awi kadi tol-de to.

²² Dije poti mede a majal səsi ki mbata ləm, nə dəw ki uwə rəne ba biti ta təl tae ti, a a ingə kajii.

²³ Loki a adi səsi kə me ɓe bo ti ki kare ə, ayı-naa awi ki nungi ti. Ningə taki rojeti, adi m-el səsi, a iləi ta nja ɓe bo je ki *Isirayəl ti naa ti al ɓəy a mi *NGon dəw m-a m-re.

²⁴ NJe ndo itə nje ndo-e nə al, taa bəə itə ɓane al to.

²⁵ NJe ndo, re asi ki nje ndo-e ne be ɓa, e ngay; a bəə, re asi ki ɓane ɓa e ngay to. Kin ə, ɓa nje kəy wa mindi ə, dije ɓari-e Bəljəbul ki e ngar lə ndil je ki majal ningə, njé ki me kəy ti lie yəde a to ban?

*Luwə ki karne ba a e dəw ki sabi ɓəl-e
(Mk 8.38; Lk 9.26; 12.2-9)*

²⁶ «İfəli-de al, tədo nə ra ki gidi ngəy ti ki gine a tee al goto, taa nə ki to lo ɓəyəti, ki dəw a gar al ka goto to.

²⁷ Nə ki m-el səsi lo ki ndul ti, ali tae kada wangı, a nə ki dije kəti mbisi ti ngun ngun ngun, iləi mbəe də kagi ti taa to.

²⁸ Ifəli dije ki a tolı darəsi par, ɓi asi təl ndilsil al kin, al. Nə kadi ifəli Luwə ki asi kadi tuji ndilsil əi ki darəsi naa ti me por ti ləsu kin.

²⁹ Dije isi gati ki ngan yal je joo a gusi kare adi oi ne, nə ki kare dandə ti ki kadi osi nangi ki kanji kadi Bawsi Luwə ndigi goto.

³⁰ Ki oji dəsi, bi dəsi wa kin ka Luwə tida kare kare gar kore.

³¹ Ifəli ne madi al, sei je, Luwə oo ndasi itən gan yəl je ki ngay.

³² «Dəw ki ra ki un ndune ta kəm dije ti wangı, taki n-e dəw ləm, mi ka m-a m-un ndum no Bai ti, ki isi dərə ti, təki e dəw ləm to.

³³ Nə dəw ki nəji ta kəm dije təki, n-gər-m al, mi ka m-a m-nəji ta kəm Bai ti, ki isi dərə ti təki m-gər-e al to.»

*Jəju a na n-re ki rə dan dije ti
(Lk 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ «İgai mesi ti taki m-re ki lapiya dənangı ti al; m-re ki lapiya al, nə m-re ki rə dan dije ti.

³⁵ M-re ki gangi-naa dan ngon ki dingəm ti ei ki bawne, m-re ki gangi-naa dan ngon ki dəne ti ei ki kone, m-re ki gangi-naa dan ngon ki dəne ti ei ki məmne ki dəne.

³⁶ Dəw madi, dije ki me kəy ti lie e wa, a təli njé bə je lie.*

³⁷ «Dəw ki ndigı kone, a se bawne itə-m, dəwe kin asi kadi e dəw ləm al. Dəw ki ndigı ngonne ki dingəm, a se ki dəne itə-m, dəwe kin asi ta kadi e dəw ləm al.

³⁸ Dəw ki ur kagi-dəsi ləne dəne ti, a un gom, al, dəwe kin asi ta kadi e dəw ləm al.

³⁹ Dəw ki ge ngəm rəne ne wa, a tə tae, nə dəw ki ilə rəne kə ki mbata ləm, ta rəe a tə al.

*Ta ki də ne kigə go ji ti
(Mk 9.41)*

⁴⁰ «Dəw ki uwə səsi ki rəne ti, e mi a dəwe uwə-m ki rəne ti. Ningə dəw ki uwə-m ki rəne ti, e nje kilə-m a uwe ki rəne ti to.

⁴¹ Dəw ki uwə nje kal ta ki ta Luwə ti ki rəne ti, mbata ke ki e nje kal ta ki ta Luwə ti ɓa, a ingə ne kigə go ji ki asi naa ki ya njé kal ta ki ta Luwə ti wa kin be to. Dəw ki uwə dəw ki dana ki rəne ti, mbata ke ki e dəw ki dana ɓa, a ingə ne kigə go ji ki asi naa ki ya dəw ki dana wa kin be to.

⁴² M-el səsi təki rəjeti, dəw ki adi man ki səl wa kin par me ngon kal man ti, ki kare dan njé ki du ti ki dan njé ndo je ti lam kin, mbata ke ki e nje ndo ləm ɓa, dəwe kin, təki rəjeti, adi m-el səsi, a nal ne kigə go ji ləne al.»

11

*Ja Batisi si ki Jəju
(Lk 7.18-35)*

¹ Loki Jəju adi ndu kin njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo, gine gangi ɓa, otı noo, aw ndo ne je, ilə mbəe Poy Ta ki Maji je me ɓe bo je ti ki dənangı ti ki noq.

² Lo kin ti, Ja Batisi ki to kəy dangay ti, oo poy ne je ki Kırisi ra, adi ilə njé ndo je ləne, kadi deji ta Jəju si nə:

* **10:14** Ki go kuji rae ti lə Jipi je, kində bu ki nja ti ko, toji takı lo ki n-ii ti, a se be ki n-itegi me ti ki taga kin, ne kare ki dəo-de sie naa ti goto. * **10:15** Kilə ngirə ne je 18-19 * **10:36** Mise 7.6

³ «I ḥ a j dəw ki Luwə mbəte, ki səbi kadi a re ka kin a se, e nay noq bəy kadi tə ji ngəm tae a?»

⁴ Ḫ Jeju ilə-de ti a nə: «Awi əli Jə ne je ki o ki mbisi je, ki kamsi je kin:

⁵ NJé kam to je ooi lo, njé mati je njiyəi maji, njé banji je ingəi ro nga, njé mbi bəy je ooi ta, njé koy je ijj taa lo koy ti, taa njé ndoo je ka, e ki kilə-de mbə Poy Ta ki Maji to.

⁶ Maji-kur e le dəw ki m-təl gin kosi lie, al.»

⁷ Lokı əti awi, Jeju ilə ngirə kəl kosi je ta ki do Jə ti a nə: «E ri a awi isi oi dələ lo ti a? E gakira ki nal isi aw sie ki yo je, ki ne je kin a?»

⁸ A re e a el a, e ri wa bangi awi isi oi a? E dəw ki o kibi ki ndole ngay ə awi o-i-e ma? NGa njé ki o kibi je ki ndole ngay ka, isi me koy je ti ki ngar je isi ti.

⁹ Ḫ se e ri wa a awi o-i wa? E nje kəl ta ki ta Luwə ti a awi o-i-e ma? Re e e a, m-əl səsi m-a na oyo, e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki ita njé kəl ta je ki ta Luwə ti əy.

¹⁰ E e makitibi lə Luwə el ta ki dəe ti kate a nə: «M-a m-ilə ki nje kaw kila ləm kətə kadi ra go rəbi noi ti!»

¹¹ Teki rəjeti, adi m-əl səsi, dan dije ti pəti ki dane je oji-de kin, dəw ki bo itə Jə Batisi goto. Nə ki basine kin, dəw ki e ki du ngay me bəkəti ki dərət ti, bu ite.

¹² Lo kile ngire dəkagilo ti lə Jə Batisi, biti bone, kəbə lə Luwə e gin ne ra ki ki tagi ti, ningə njé təgi je sangi kadi n-taai-e gin tagide ti.

¹³ Makitibi je lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti pəti, ki ndu-kun je lə *Moji, ali ta ki do ne je ti ki a rai ne biti təgi do Jə Batisi ti.

¹⁴ Re indigi kadi igəri gine maji əa, Jə e nje kəl ta ki ta Luwə ti, Eli ki kadi a tal re.

¹⁵ Ḫ dəw ki aw ki mbine mba koo-n də ta əa, kadi oo ta kin maji!

¹⁶ «M-o dəw ki kadi m-un-e m-əji-n dije ki dəkagilo ti ki bone kin al. M-a m-a na toi tə ngan je ki du ki isi ta mbalo je ti, əari-naa ki yo je ki ne je a i nə:

¹⁷ «Ji kal nal kadi indamii, a imbatı ndam, j-osi pa yo kadi inoi, a imbatı no.»

¹⁸ E be a, Jə re, uso ne al nim, ay man al nim əa, dije ali a i nə: «Dəe majal»,

¹⁹ NGa a, mi *NGon dəw m-re, a m-uso ne je, m-ay man je əa, dije ali a i nə: «Mi nje kuso ne kadi, mi nje koy ne, mi madi njé taa lambə je, ki njé ra majal je,» əy tə! Nə njé ki ndigi gosi lə Luwə, əari kadi gosi lə Luwə e gosi ki dana ki go kila rae ti ki to ki taga.»

Be je ki mbati kiyə rəbi ne rade je ki majal ko

(Mt 10.15; Lk 10.12-15)

²⁰ Lo kin ti, Jeju ilə rəne, kol ki dije ki me be bo je ti, ki a i a si dije ki, ra ne koj je ngay dande ti, ne iyəi rəbi ne rade je ki majal ko al, a nə:

²¹ «Kəm-to-ndoo e ləsi, sai dije ki Koraj! Kəm-to-ndoo e ləsi sai dije ki Bətisayda! Nə koj je ki ati bəl, ki Luwə ojı dansi ti kin, re ne je kin rai ne me be bo Tir ti, ki əe bo Sido ti be a, re dije ki me ti a iyəi rəbi ne rade je ki majal mari nu. Re a iyəi rəbi ne rade je ki majal ko, ki go rəbi kili kibə kuwə ndoo rə ti, koy-n bu por ki do ti.

²² E be a, m-əl səsi kadi igəri takı, ndə gangi ta ti a, ta ki gangi ki do Tir ti ki Sido, yaşı a nga ite.

²³ NGa ningə i Kapərnayim, o kadi a un dəi taa biti kadi ədi rə, nə Luwə a tal sai biti kaw sei koo. Tədo ne koj je ki rai ne Kapərnayim ti kin, re rai ne Sodom ti be a, re bone kin be bo ki Sodom a a ki dəne taa ne əy.

²⁴ E be a, m-əl səsi kadi igəri takı, ndə gangi ta ti a, ta ki gangi ki do dije ti ki Sodom a nga ngay tə yaşı be al.»

*Jəju a i ki Bawne Luwə
(Lk 10.21-22)*

²⁵ Də gangi loe ti kin, Jeju un ta, ał a nə: «Bai, ki j Ba dərə ki donangı, m-ilə təjə dəi ti, takı ihsəyə ne je kin njé tar je, ki njé ne gər je, a itək ki dəe adi ngan je ki du gəri.

²⁶ Oyo, Bai, e ndigə laj kadi ne kin ra ne be.»

²⁷ Ba, Jeju ał dije ki ai noo a nə: «Bai, adi-m ne je pəti, ningə dəw kare ki gər-m, mi NGon, goto, e Bai ki karne ba par, taa dəw kare ki gər Bai ka goto ta, e mi NGon ki karm ba par, ningə dije ki mi wa a m-ndigə kadi m-adı gəri-mi par to.

²⁸ «frəi k i rəm ti, səi pəti ki o rəgəgo gin ne kotti ti ki əy, a m-a m-adı səsi ori kəə.

²⁹ Uni jugi ləm, a itaai ne ndə ləm, tədo mi dəw kə sol ləm ləm, taa mi nje kila dəm nangi nim to. Re irai be a, a ingəi lo kər kəə lə ndils.

³⁰ Mi, jugi ləm oy al, taa ne ki madi səsi kadi otı ka ole pal pal to.»

12

*Ta lə Jeju də ndə taa kəə ti
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)*

¹ NDə kare, Jeju ində də me ndər gəme je ti, ndə taa kəə ti lə *Jipi je. *NJé ndo je lie ki ei sie, əo ra-de adi gangi də ko je, usoi.

² Ə loki *Parisi je ooi-de ningə, ali Jəju a i nə: «O njé ndo je ləi rai ne ki kadi dəw ra ndə taa kəə ti al.»

³ Ə Jeju tal ał-de a nə: «Hidai ne ki ngar *Dabidi ra loki əo ra-de ki dije ki goe ti kin al a?

⁴ Dabidi ur me kəy ti lə Luwə ki ra ki kibi, ei ki dije ki gone ti, usoi mapə ki dije adi Luwə kadi-kare ti. E mapə ki kuso-e səbi dəe al nim, səbi də njé ki goe ti al nim, ne e njé kijə ne məsi kadi-kare par a səbi dəde kadi usoi*.

⁵ Ə se ta ki ndu-kun lə *Moji ndangi al a nə: ndə taa kəə ti, njé kijə ne məsi kadi-kare je,

rai kile ki e nę ki kadi dəw ra ndə taa kęę ti al, gin kęy ti lə Luwə, nə dəw tıdə dəde ti kadi e majal al kin, itidəi al a?

⁶NGa ningə kadi m-əl səsi, lo ki j-a ti ne kin, ne ki bo ngay itsa kęy la Luwə to ti ne.

⁷Ningə kin a re igəri me ta ki a na: "E koo kəm-to-ndoo a m-ge, 6i e kile məsi kadi-kare par al^{**} kin a, re a igangi ta do dije ti ki ta ləde goto kin al.

⁸Tado mi *NGon dəw, m-aw ki təgi do ndə taa kęę ti."

*Jəju adi rɔ̄nga dingəm ki jie oy njururu
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)*

⁹Jeju i noq, aw kęy kaw-naa ti lə *Jipi je.

¹⁰Ningə dingəm kare ki jie oy njururu e me kay kaw-naa ti noq. Ba, dije sangi rabı ki kadi n-indəi ta də Jeju, adi dəji-e ta si na: "NDU-kun adi ta rəbi kadi dəw aji madine ndə taa kęę ti a se aje al a?"

¹¹Θ Jeju ilə-de ti a na: «Na dansi ti a, aw ki batı kare ba, a batı ka kin osi 6e ti ndə taa kęę ti, a aw un-e tęę sie taga al a?»

¹²NGa ningə re e dəw 6a, itə batı gidi bay bay! Θə m-əl səsi təki ndu-kun adi ta rəbi kadi dəw ra maji ndə taa kęę ti.»

¹³Lo kin ti noq, Jeju al dingəm ka kin a na: «Isurə jii.» Θ dingəm surə jine 6a, jie tal to maji asi-naa ki ki nungi.

¹⁴Θ loki *Parisi je tęęi taga 6a, awi eli-naa ta ki də Jeju ti, kadi n-ooi se n-a n-rai ban a n-a n-tali-e wa.

Jəju e bəə kılə lə Luwə

¹⁵Loki Jeju oo poy ne ki gei ra sie, otı lo kin ti noq ko. Dije ngay uni goe, ningə aji njé moy je pəti to.

¹⁶Ba, ndəj-i-de ki təgine, kadi rai adi dəw gar-ne al.

¹⁷Ningə ne kin ra ne be kadi ta ki Luwə el ki ta nje kəl ta ki tae ti, Ejay kin*, təl tane. Luwə el a na:

¹⁸"Oi 6əə kılə ləm ki m-kote,

NJe ndigi ləm, ki rəm nəl-m ngay kadi m-ilə jim doe ti.

M-a m-ində NDilm dəe ti,

Ningə a ilə mbə ne ra ki dana rə gin 6e je ti ki dangi dangi*.

¹⁹A kəli-naa ki dəw al nim, a ində ndu al nim. Dəw a oo ndue el ta ta mbalo ti al*.

²⁰A budi gakira ki to ki mbəne nangi al, Taa, a tol lambi ki isi oy al nim to.

A ra be biti kadi tə ne ra ki dana 6e*.

²¹Gin 6e je ki dangi dangi a indəi mede doe ti.»

*Dije ai na Jeju e ngar lə ndil je ki majal
(Mk 3.22-30; Lk 11.14-23)*

²²Dije roj ki dingəm kare ki ndil ki majal ra-e adi kame oo lo al nim, al ta al nim, a Jeju ade el ta je, oo lo je.

²³Ne kin ati kosi dije 6əl ngay, adi dəji-naa ta ali ei na: «Dəw kam e *NGon ka Dabidi al ma?»

²⁴Ne loki *Parisi je ooi ta kin ningə, ali ei na: «E kam isi tuwə ndil je ki majal ki təgi lə Bəljəbul, ki e ngar lə ndil je ki majal.»

²⁵Jəju gər mər ta ləde adi al-de a na: «Kin a, dije ki me bekö ti ki kare ba, tali do-naa ti roi-naa a, 6e kęy kin a tuji. Taa, 6e bo, a se me kęy ki dije ki me ti təli do-naa ti, roi-naa, ki kadi a a taa ka goto to.»

²⁶Kin a re *Satə wa tuwə dije lə Sata, e wa adi dije lie tali do-naa ti roi-naa a, lo kadi kęy lie a aw ki kate goto.

²⁷Kin a re e ki təgi lə NDil Luwə a m-isı m-tuwə-n ndil je ki majal a, dije ki gosi ti tuwə-de ki təgi lə na a? Dije ki gosi ti wa a təji kadi ta ləsi e ta ki go ti al.

²⁸A re e ki təgi lə NDil Luwə a m-isı m-tuwə-n ndil je ki majal to ningə, təji kadi kęy lə Luwə re təe rosi ti ngata.

²⁹«Ningə təki rəjeti, re dəw uwə dəw ki nje togı dəe kəte al a, a ası kur me kęy ti lie, kadi ndur ne kęy lie al. Loki dəe ngata ningə, a ndur ne ki me kęy ti lie taki mene ge.

³⁰Ningə kadi igəri, dəw ki e səm al, e nje kosi-m ta, taa dəw ki kaw səm ne ki naa ti al, e nje tində ti to.

³¹Be a, m-əl səsi təki, majal je pəti ki dije a rai-de, a se ta je ki mal pəti ki dije a əli də Luwə ti, Luwə a iyə goe ka adi-de, na ta ki mal ki kəl də NDil Luwə ti, Luwə a iyə go kə adi-de al ratata.

³²Kin a re dəw el ta ki majal əsi-n tam, mi *NGon dəw a, Luwə a iyə go kə ade, nə re el ta ki mal əsi-n ta NDil Luwə a, Luwə a iyə go kə ade ki gone ti al nim, ki lo ti ti al nim, ratata.

*Ta ki tęę ta dəw ti ki ngame dəw
(Mt 7.16-17; Lk 6.44-45)*

³³«Kin a re kagi maji 6a, kande maji to, a re kagi majal 6a, kande majal to. Tado e ki kandi kagi a dəw a gər-n kagi.

³⁴Səi njé man majal tə li je be kam, a rai ban be a ta ki maji a tęę tasi ti, səi ki səi dije ki majal a? Tado e ne je ki rosi me dəw kin a isi tęę tae ti.

³⁵Dəw ki maji, kılə rae je tęę me ne ra ti ki maji ki uwə mee. Ningə dəw ki majal, kılə rae je tęę me ne ra ti ki majal ki uwə mee to.

³⁶M-əl səsi, ngan ta je ki galala pəti ki isi tęę ta dije ti kin, a ali gine ndə gangi ta ti.

³⁷Tado e ki ta ki tai ti a orı ta dai ti, a e ki ta ki tai ti to a ta a uwəi.»

Parisi je dəji Jeju ne kəjı

(Mt 16.1-4; Mk 8.11-12; Lk 11.16, 29-32)

³⁸Njé ndo ndu-kun je ki *Parisi je uni ta ali Jeju ai na: «Nje ndo dije, ji ndigi kadi ira ne kəjı madi kare adi j-o.»

³⁹ Ḗ Jeju ilə-de ti a nə: «Dije ki dökagilo ti ki bone, a i dije ki majal, ki njé kuwə marim, ndigi kadi n-ooi ne koji, nə ne koji madi ki rangi ki kadi a oi ore də ne koji lə nje kəl ta ki la Luwə ti Jonasi, goto ngata.

⁴⁰ Tado, tə ka ki Jonasi ra kondə mitə, kadi mitə me kanji tə ki boy ka kin ə, mi *NGon daw m-a m-ra kondə mitə, kadi mitə gin nangi ti tə⁴⁰.

⁴¹ NDə gangi ta ti ə, dije ki Ninibi ti a j taa ta kəm dije ti ki dökagilo ti ki bone kin kadi a ilə ta dəde ti. MBata, loki Jonasi ilə mbə Poy Ta ki Maji, dije ki Ninibi ti iyərəbi ne rade je ki majal kə⁴¹. NGa ningə, ki fasine kin, dəw ki itə Jonasi say e ne.

⁴² NDə gangi ta ti ə, ngar ki dəne ki i gin 6e ti, a j taa ta kəm dije ti ki dökagilo ti ki bone kin kadi a ilə ta dəde ti. MBata, i soy dənangı ti nu a ndo ki re kadi oo gosi ta lə Salomo⁴². NGa ningə, ki fasine kin, dəw ki itə Salomo say e ne.

*NDil ki majal ki təl re tone ti gogi
(Mk 11.24-26)*

⁴³ «Loki ndil ki majal təq me dəw ti, aw ilə ki dilə lo ki tuti mba kadi n-ingə lo kisi ki rangi kadi n-or kəq tə, na ingə al 6a,

⁴⁴ al a nə: «M-a m-təl kadi m-aw lo kisi-m ti ki kəte m-isı ti e m-təq ka kin gogi.» Loki təl aw gogi ningə, ingə me lo ka kin to kare, utsai, rai adi maji.

⁴⁵ NGa ə, təl aw, oy ndil je ki majal itai-e e wa bəy siri, 6a rəi uri me dəw ti ka kin isi. Lo kin ti, ji kisi dəw kin ki dəe taa a majal ngay ita e ki kəte bəy. Be ə, dije ki majal ki dökagilo ti ki bone ka a toi be to.»

*Jeju əl ta lə kone je ki ngakone je ki rəjeti
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)*

⁴⁶ Jeju isi al ta kosi je ba bəy ningə, kəje je ki ngakoe je rəi ai taga, sangi kadi n-əli sie ta.

⁴⁷ NGa ə dəw madi əl-e ə nə: «O koi je ki ngakoi je ai taga noq, a sangi kadi n-əli səi ta.»

⁴⁸ Ḗ Jeju təl əl dəw ka kin ə nə: «Nə je ə əi kom je, ki ngakom je ə?»

⁴⁹ Ba un jine təj-i-n njé ndo je ləne, ə ə nə: «O kom je, ki ngakom je ə isi kin.

⁵⁰ Tado dəw ki nje ra ndigi lə Bawm ki isi me dərə ti ə, e ngokom je, e konanm je, ki kom je.»

13

*Kuji ta ki də nje dibi nə ti
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)*

¹ NDəe ti kin, Jeju təq me kəy ti, aw isi kadi ba bo ti.

² Kosi dije ngay kawi-naa gəi gide, adi aw al isi me to ti. Ba kosi dije pəti, ai ngangi ba ti ne.

³ Jeju əl-de nə je ngay me kuji ta je ti a nə: «Nje ndor kare aw kadi dibi ne.

⁴ ningə dökagilo ti ki a ilə ko ne, ka ko je madi tosi ngangi rəbi ti adi yəl je rəi qı maki.

⁵ Kə ko madi je, tosi dənangı njekirə ti, adi lo kadi ingəi dənangı asi tam ilai ngirəde ti goto. Nə ke ə, təgi kalangı ba, tado ngirəde to taa ne.

⁶ Loki kadi əsi ningə, ngan ko je ka kin ndolai mbaw, 6a go ti, tuti kurim, tado ngirəde aw nangi boy al.

⁷ Kə ko je ki nungi, tosi dan kon je ti, adi kon je təgi ndəmī-de mbəl.

⁸ Nə kə ko je madi, tosi dənangı ti ki maji, adi andi. Ki nə je andi asi 6u kare, njé ki nungi andi asi kuti mehə, taa njé ki nungi bəy andi asi kuti mitə tə.»

⁹ Jeju ilə də ti ə nə: «Dəw ki aw ki mbine mba koo-n də ta 6a, kadi oo də ta kin maji!»

*Gin nə ki Jeju ndo-n nə ki kuji ta je
(Mk 4.10-12; Lk 10.9-10)*

¹⁰ *Njé ndo je la Jeju rai rəe ti dəj-i-e əi nə: «MBA ri əl-de ta ki kuji ta je ə?»

¹¹ Ḗ Jeju əl-de ə nə: «M-əl-de ta ki kuji ta tədo sai, Luwə təq ki də nə ki to lo bəyə ti ki oj i də kəbə lie adi igəri, nə əi je, Luwə təq ki dəe adi-de al.

¹² Tado dəw ki aw ki nə jine ti, a adi-e də ti bəy, kadi to mbar mbar jie ti, na dəw ki nə lie goto, e ki ndikiri wa ki aw-n jine ti kin ka, a taai jie ti wa bəy.

¹³ E mbata kin ə, m-əl-n-de ta ki kuji ta, tado goi lo maji ka, ooi nə al nim, ooi ta maji ka, gəri me al nim.

¹⁴ E be kadi ta ki Luwə əl ki njé kəl ta ki tae ti Ejay kin tol tane. Ejay⁴³ əl a nə:

“A ooi də ta maji, nə a igəri me al nim,
A igoi lo maji, nə a ooi lo al nim,

¹⁵ Tado me dije kin təl nga ngororo.

Uti mbide,

NDəmī kəmde,

NDigi kadi kəmde oo lo al nim,

Kadi mbide oo ta al nim,

Taa kadi n-gəri nə madi kare al nim tə,

Nə təki ne n-ii n-rəi rəm ti,

Adi m-əj-i-de⁴⁴.”

¹⁶ «Nə səi, səi njé maji-kur, tado kəmsi oo nə je maji nim, mbisi oo ta maji nim.

¹⁷ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ngay, ki njé ra nə je ki dana ngay, ndigi kadi kamde oo ne ki səi je, kəmsi oo kin, nə asi koo al, ndigi kadi mbide oo də ta ki səi je, mbisi oo kin, nə asi koo al tə.

*Jeju ər me kuji ta ki oj i do nje kilə ko
(Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)*

¹⁸ «Səi, maji kadi gəri me kuji ta lə nje kilə ko kin maji.

¹⁹ NGangi rabi ki ką ko je tosi ti, e dəw ki oo ta ki də koße ti lə Luwə, na gər me al, a su re or ta ki dibi mee ti ka kin kō.

²⁰ Dənangi njekiré ki ką ko je tosi ti, e dəw ki oo ta la Luwə ningə, taa langisi ba ki rənəl,

²¹ nə ta kin, ila ngirəne mee ti al. E dəw ki nje kuwa ki ta lə Luwə dəkagilo ki ndəy be par. Dəkagilo ki kō je, a se kinda kam-ndoo ki mbata ta lə Luwə re bā, iyə kadi-me ləne ko kalangi ba.

²² Ką ko je ki tosi dan kon ti, e dəw ki oo ta lə Luwə, na me ka sururu də ne je ti ki dənangi ti, ki ra tə ne maji je utti də ta ki oo, adi lo kadi andi goto.

²³ Ningə, dənangi ki maji ką ko je tosi ti, e dəw ki oo ta lə Luwə, gar mee, adi andi maji. Doe ki madi je andi bū kare je, ki nungi andi kuti mehe je, kuti mita je.»

Kuji ta ki də jəne ti

²⁴ Jəju ində kuji ta ki rangi node ti bəy a nə: «Koße lə Luwə, to tə dəw ki dibi kandi ne ki maji me ndor ti ləne,

²⁵ a kondə, loki dije toi 6i 6a, nje bə lie re dibi jəne də ne ti ki maji ki dibi ka kin, bā otı aw.

²⁶ Loki kandi ne ki maji ka kin ibə təgi, a kande je isi teei 6a, jəne ka kande təgə to.

²⁷ Lo kin ti, njé ra kılə je awi əli bade a nə: “Baje, e kandi ne ki maji a idibi me ndor ti ləti to, nga jəne je kin teei ra a?”

²⁸ Ə bade əl-de a nə: “E nje bə ə ra ne kin.” NGa a njé ra kılə je dəj-i-e a nə: “Indigi kadi ji rəy-de kə a?”

²⁹ Nə bā nje ndor əl-de a nə: “Jagi, lo rəy jəne je ti kin, a rəy ki ko ki maji ba.

³⁰ Ə iyəi-de adi təgi naa ti biti kagi lo kijə ko ti, ningə ndə kije ti 6a, m-a m-al njé kije je m-a nə: frəy-i jəne je kin idooi ki dəe doe kadi tə iləi por bəy taa, iji wa ki me dam tə ləm.”»

Kuji ta də ka kagi ti ki bari-e mutadi (Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

³¹ Jəju ində kuji ta ki rangi node ti bəy a nə: «Koße lə Luwə to tə ką kagi madi ki bari-e nə mutadi ki dəw madi un dibi me ndor ti ləne kin be.

³² Ką mutadi a e kandi ne ki du itə ndəgi kandi ne je pəti, nə lo ki təgi 6a, təl kagi tay ki bo itə kam tay je pəti ki me ndor ti. Təl kagi ki bo, adi yəl je rəi rai kəy tode bajie je ti.»

Kuji ta də om ti (Lk 13.20-21)

³³ Jəju əl-de kuji ta ki rangi bəy a nə: «Koße ki dərə ti to titi-naa ki əm ki dəne madi un ləy-n nduji ki me kee joo, adi nduji ki ləy ba pəti j kin be.»

Jəju əl taje pəti ki kuji ta (Mk 4.33-34)

³⁴ Ta je kin pəti, Jəju əl kosi je ki kuji ta. Ta ki kadi əl-de ki kuji ta al, goto.

³⁵ E be kadi ta je ki Luwə əl ki ta nje kəl ta ki tae ti kin təl tane. Nje kəl ta ki ta Luwə ti əl a nə: «M-a m-təq tam kadi m-əl kuji ta je, m-a m-ilə mbə ne je ki toi lo bəyə ti lo kılə ngirə dərə ti ki dənangi ti nu kin⁵².»

Kor gin kuji ta ki də jəne ti

³⁶ Jəju iyə kosi je a aw 6e. Loki rəi 6e, njé ndo je lie rəi rəe ti, dəj-i-e a nə: «Or-je gin kuji ta ki də jəne ti ki a me ndor ti kin adi j-o.»

³⁷ Ə Jəju ila-de ti a nə: «Dəw ki nje dibi ko ne ki maji kin, e mi NGon dəw;

³⁸ ningə ndor, e dənangi; a kandi ko ki maji, e njé je ki ndigi kadi Luwə əl bə dəde ti; jəne, e njé je ki uni go nje majal;

³⁹ nje bə ki nje dibe, e su; kagi lo kijə ko e dəbəy ndo; bā njé kijə ko je a malayka je ts.

⁴⁰ Ta ka ki, e ki rəy-n jəne fuki poro, dəbəy ndo a to be.

⁴¹*Mi NGon dəw m-a m-ilə ki malayka je ləm kadi tuji dije pəti ki njé kəsə madide je kadi osi me majal ti, ki dije ki njé ra majal.

⁴²*Malayka je a buki-de me por ti ki dum kal tae, ki e lo ki a noj je a ngəi ngangide je titi.

⁴³ Lo kin ti, njé ra ne ki dana a unji tə kadi be me 6ekə ti lə Bawde Luwa. Dəw ki aw ki mbine kadi oo-n də ta 6a, kadi oo də ta kin maji.

Kuji ta ki də ne kingə ti ki to lo bəyə ti ki mədi-kəsə

⁴⁴«Koße ki dərə ti to tə ne kingə ki bəyai me ndor ti, a dəw madi aw təq də ti kin be. Dəw ka kin tel bəyə gogi, bā rəe nel-e ngay, adi aw gati ki ne maji je ləne pəti, a iyə lae re ndogi-n ndor ka kin.

⁴⁵ Koße ki dərə ti to tə ne ra gati ki isi sangi mədi-kəsə ki ndole be.

⁴⁶ Loki inga e ki gate e ngay, təl aw gati ki ne king je ləne pəti, a iyə lae re ndogi-n mədi-kəsə ka kin.

Kuji ta ki də bandi ti

⁴⁷«Koße lə Luwə to tə bandi ki dəw a ilə me ba ti a a oy də kə kanji je ki dangi dangi kam be.

⁴⁸ Loki bandi ka kin rosı 6a, nje ndo ndor re-n ngangi ba ti, isi nangi, ningə tər njé ki maji maji me sukim ti, a iyə njé ki təgi ne al buki-de kə.

⁴⁹ Kae ti ka kin a, dəbəy ndo a e be ts. *Malayka je a rəi kadi ori kəm dije ki njé ra ne je ki dana ki njé ra ne je ki dana al, naa ti.

⁵⁰ A buki dije ki njé ra ne je ki majal me por ti ki dum kəl tae, ki e lo ki a noj je a ngəi ngangide je titi.»

⁵¹ Lo kin ti noj, Jəju dəj-i njé ndo je ləne a nə: «İgəri me ta je kin pəti a?» Ə iləi-e ti a nə: «Oyo, ji gər.»

⁵² Ningə Jəju əl-de a nə: «E be a, nje ndo dije ndu-kun ki təl nje taa ne ndo ki də koße ti lə

Luwa, to tə 6a nje kəy ki ingə nə je ki sigi ki ne je ki kəke lo ngəm nə ti ləne kin be.»

*Dije ki Najarəti ti adi mede Jeju al
(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)*

53 Loki Jeju el kuji ta je gine gangi 6a, əti lo ki a ti kin ko.

54 Əti noq, aw 6e bo ti ki togı ti. Jeju ndo nə dije gin kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. NDo-de nə ndo ki ati-de 6əl, adi ali ei nə: «Gosi ta je ki ne kəj ije kin ji-n ra?

55 Ma ngon lə nje ragi kagi də kəy ti wa ka am wa? Koe al e Mari a? Ə Jaki je, ki Jisəpi je, ki Simo je ki Judi je tə al e ə ngakoe je a?

56 Taa, konane je ka isi saje ne to al a? NGA ne je kin pəti ingə ra dana?»

57 Ta ki dəji kin əgi-de kadi adi mede Jeju, ə Jeju al-de a nə: «Nje kəl ta ki ta Luwə ti 6a, e me 6e koje ti, ki me kəy ti lie a dije a kidi-e ti.»

58 Lo kin ti, Jeju ra nə kəj ije ngay al mbata mbati kadi-e mede.

14

Koy Ja Batisi

(Mk 6.14-19; Lk 9.7-9; 3.19-20)

1 Dokagiloe ti kin, *Erodi ki e nje koğe dənangi ti ki Galile, oo ta təba lə Jeju.

2 Ə el njé ra kılə je ləne a nə: «Dəw kin ja Batisi! E e ə taa dan njé koy je ti. Gine kin a, aw-n ki togı mba ra-n ne je ki ati 6əl 6əl.»

3 Erodi əl be, tədo ndo ki adi uwai Ja, dəo-i-e ki sən, ilə-i-e dangay ti, mbata la Erodiyadi, ki ne ngokoe Pilipi,

4 ki Ja əl-e ta da ti a nə: «E go ti al kadi itaa-e nei ti.»

5 Me ta ti kin, Erodi ndigi tol Ja, nə 6əl kosi je, tədo kosi je ooi Ja kadi e nje kəl ta ki ta Luwə ti.

6 NGa a, ndo rənəl kəj ije Erodi ti, ngon lə Erodiyadi ki dəne, təqə ndam nə dije ti ki 6əridero lo ne kuso ti, a nəl Erodi ngay.

7 adi Erodi un ndune ki kibi ro kadi n-adə ne je pəti ki dəji-ne.

8 Lo kin ti, kəe sule, adi al a nə: «Adi-m, təki j-a-n wa kin, da Ja Batisi me supira ti.»

9 Me ngar tuji ji-n do nə ki ngon ki dəne dəje kin, nə ki mbata kun mindi ki un, taa ki mbata dije ki 6ər-de lo ne kuso ti kin tə 6a, un ndune kadi adi-e do Ja.

10 Be a, adi dəw madi aw gangi də Ja kəy dangay ti,

11 re-n me supira ti, adi ngon ki dəne ka kin, adi aw-n adi kone.

12 *Njé ndo je la Ja rai uni nine awi dibi, 6a awi ɔri poye Jeju ade oo.

*Jeju adi nə kuso dibi dije usoi
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Ja 6.1-15)*

13 Loki Jeju oo ta kin 6a, un to a aw əsi rone ngərəngi ki karne ba, lo ki dije gotoi ti. Loki kosi je ooi tae 6a, ji ki 6e bo je ki dangi dangi awi ki njade goe ti.

14 Loki Jeju ur nangi me to ti, oo kosi dije ngay. Loki oo-de, oo kəm-to-ndoo ləde, adi aji njé moy je ləde.

15 Loki kadi aw tə ur 6a, njé ndo je əti ki rə Jeju ti ali-e a nə: «Lo ki j-ai ti ne kin, e lo ki dije gotoi ti, ningə kadi isi ur to ngata, ə iwuwa kosi dije kam adi awi ki ngan be je ti, ndogi ne kuso usoi.»

16 Na Jeju el-de a nə: «awi ki ndoo kadi awi lo al, sei je wa adi-de nə usoi.»

17 Ə ali Jeju ei nə: «Ki j-a-n ne kin, j-aw ki mapa mi ə kanji joo tə par.»

18 Ba Jeju el-de a nə: «frai adi-mi m-o.»

19 Ningə go ti, adi ndune kadi kosi dije ka kin isi nangi də wale je ti. Ba oy mapa ki mi ki kanji ki joo ka kin, un kəmme ki taa, əl ta ki Luwa mba kadi njangi dəe, ningə uwə gangi naa ti, adi njé ndo je, adi adi kosi je.

20 Dije pati usoi ne ndani maji, adi njé ndo je oyi gindi mapa je, ki kanji je ki nay, kare dəgi gide e joo bəy.

21 Dije ki usoi ne kin asi dingəm je dibi mi, ki kanji tida dəne je ki ngan je.

*Jeju njiyə də man ti
(Mk 6.45-52; Ja 6.16-21)*

22 NDəy ba go ti, Jeju osi njé ndo je lane kadi ali me to ti, awi gidi ba ti kəte nəne ti, dəkagilo ti ki e a tuwa-n kosi je.

23 Loki Jeju tuwa-de adi awi ningə, əti aw dəmbal ti, əsi rəne ki karne, mba kəl ta ki Luwə. Loki kadi ur, Jeju isi loe ti noq ki karne ba.

24 Da gangi loe ti kin, to lə njé ndo je e dan ba ti, say ki ngangi ba ngata. Nel ilə, sur to ki gogı gogı, adi pungi ba ra-de majal.

25 Dan lo ti 6a, Jeju i a njiyə də man ti, isi aw ki rə njé ndo je ti.

26 Ə loki njé ndo je ooi-e a njiyə də man ti ningə, dədə majal, adi ali ei nə: «E muwə dəw, 6a 6əl tol-de, adi uri kal.

27 Nə kalangi ba, Jeju el-de a nə: «Adi mesi osi nangi nə e mi, ə ibəli al!»

28 Lo kin ti, Piyər ilə Jeju ti a nə: «Babə, re e i a, adi-m ndui adi m-njiyə də man ti m-aw rəi ti.»

29 Ə Jeju el-e a nə: «İrel! Ba Piyər i me to ti, ur də man ti, njiyə də ti isi re ki rə Jeju ti.

30 Nə loki Piyər oo nəl ki isi ilə 6a, 6əl ra-e adi ilə ngirə nduy man, adi nə a nə: «Babə, aji-m!»

31 Ə kalangi ba, Jeju ilə jine uwə-n Piyər, 6a əl-e a nə: «q dəw ki kadi-me lai e ndikiri ba, ra ban ə ibəli a?»

32 Ningə loki ali taa me to ti 6a, gin nəl gangi.

33 Ə njé ki isi me to ti əsi məkəside nangi nəe ti, 6a əli-e a nə: «Təki rəjeti, i NGon la Luwə wal!»

*Jeju nga njé moy je dənangi Ganjarəti ti
(Mk 6.53-56)*

³⁴ Loka Jeju ei ki njé ndo je lene indai ba gangi ninga, teei donangi Ganejarati ti.

³⁵ Dije ki loe ti géri Jeju, adi iléi kila ki lo lo, donangi ki Ganejarati ti ba pati, a dije rai ki njé moy je patti rae ti.

³⁶ Dije noj da Jeju ti kadi iyé njé moy je adi odi ta kibi lie par a inga ro nga, ba dije patti ki odi ta kibi lie inga ro nga to.

15

*Jeju ol ta ki do ne jibol be ti
(Mk 7.1-13)*

¹*Parisi je ki njé ndo ndu-kun je la Luwéki madi je i Jorijalém ti, rai inga Jeju daji-e ai na:

² «Mba ri e njé ndo je lai tali rade go ne jibol fe ti la kaje je al e? Ji daji be tado tog i jide al par a uso ni ne.»

³ Ó Jeju ilá-de ti e na: «NGa sái, mba ri e iteli rosi go ndu-kun ti la Luwé al mbata ne jibol fe lesi e?»

⁴ Taki rojeti, Luwé el e na: «Ósi gon bawi ki koi.» Taa el báy e na: «Daw ki taji bawne a se kone asi ta koy.»

⁵ Né sái, elí ei na: «Daw ki el bawne a se kone a na: *Né maji je ki re m-a m-osi-n soli e kadi-kare ki m-inda ta dangi mbata la Luwé ngata, ba,*»

⁶ dewe kin aw ki ndoo kadi osi gon bawne al ngata. Lo kin ti, isi tuji ki ta la Luwé mbata ne jibol be lasi.»

⁷ Sái njé kadi kám dije, ta ki Luwé el ki ta njé kal ta kane ti Ejay dorsi ti e ta ki rojeti. Luwé el e na:

⁸ «Gin dije kin osi gonm ki nda tade kare, Ná mede e say sém.

⁹ Toji ki isi iléi dom ti, ndae goto, Tado ne ndo je ki isi ndoi dije ka, E kám-kadi ki j ro dije ti ta.»

*Ne ki njé tél daw ne ki to njé ti
(Mk 7.14-23)*

¹⁰ Go ti, Jeju bar kosi dije ki rone ti, a al-de a na: «Uri mbisi maji oi ta lém, a kadi igéri mee ta.

¹¹ Né madi ki i taga aw ta daw ti ki a tál-e ne ki to njé ti ta kám Luwé ti goto. Ná ne ki tee ta daw ti a a tál daw ki ne ki to njé ti.»

¹² Lo kin ti, njé ndo je la Jeju rai rae ti ali-e ai na: «Ta ki el kin to me *Parisi je ngay, kin igér ma?»

¹³ Ó Jeju ilá-de ti e na: «Kagi ki ra ki Bai mae al, a ori-e ko.

¹⁴ Iyei-de, ai njé kám to je ki isi ndori njé kám to je. NGa ninga, re nje kám to ndor njé kám to 6a, joo pu a osi me 6e ti.»

¹⁵ Ó Piyar un ta al-e a na: «Or me kuji ta kin adi j-o.»

¹⁶ Ba Jeju ol e na: «Adi sái je wa ka igéri ne al to a?»

¹⁷ Adi m-al sasi, ne je patti ki odi ta daw, a aw tee kandae ti, ba go ti a, tee ko, aw 6e sj ti.

¹⁸ Ná ne ki tee ta daw ti, e ne ki i ngame daw ti, ninga e kin a e ne ki njé tel daw ne ki to njé ti.

¹⁹ NGa me daw a e lo ki mär ta je ki majal isi tee ti, ki tol-naa, ki kuwé marim, ki kaya ki ra, ki bogi, ki ma naji ki ngom, ki kel ta ki majal do-naa ti.

²⁰ Ó je kin a ai ne je ki isi tali daw ne ki to njé ti; na kuso ne, ki kanji tog i ji, a tel daw ne ki to njé ti al.»

*Dane ki Kana ti adi mene Jeju
(Mk 7.24-30)*

²¹ Jeju i loe ti noq, or rone aw donangi ti ki Tir ki Sido.

²² Ninga ya, dane ki Kana ti kare tee noq re, ba un ndune ki taa el a na: «Babe, *NGon ka Dabidi, o kam-to-ndoo lám! tado ndil ki majal adi kq ngom ki dane ngay.»

²³ Né Jeju ile ta ti al. Ba njé ndo je lie rai rae ti, eli-e ai na: «Ituwe ko goje ti, tado a inda ndu goje ti.»

²⁴ Ó Jeju ilá-de ti e na: «E ngan *Isirayal je, ki toi ta batie ki nayi-naa be kam par a Luwé ilá-m ki rade ti.»

²⁵ Né dene re osi makasine nangi noe ti e na: «Babe, ire ira sam!»

²⁶ Ó Jeju ile ti a na: «E go ti al kadi daw un ne kuso la ngan je, ilá adi ngan bisi je.»

²⁷ Ba dane al Jeju a na: «E rojeti Babe, nga ke a, ngan bisi je ki ai gin tabile ti, a usoi yongiro ne je ki tee ta bade je ti tosi nangi to.»

²⁸ Lo kin ti, Jeju el-e a na: «Dane, kadi-me lai bo ngay! Ninga kadi inga ne ki to rai kin, takí idéi-n.» Ba ngone ki dene ka kin, inga ro nga do kade ti wa kin noq to.

*Jeju aji njé moy je ngay
(Mk 7.31-37)*

²⁹ Jeju otí loe ti noq, aw ta ba ti ki Galile. Al aw do mbal ti, isi nangi.

³⁰ Kosi dije ngay rai ro Jeju ti ki njé mati je, ki njé kam ta je, ki njé kinga tuji je, ki njé mbi bay je, taa njé moy je ki rangi ngay noq bay. Rai ki njé moy je kin buki-de no Jeju ti, ba Jeju aji-de.

³¹ E ne ki atí kosi je gal ngay, kadi njé mbi bay je ali ta nim, njé kinga tuji je inga ro nga nim, njé mati je njiyai nim, taa njé kám to je ka ooi lo nim to, adi iléi toji do Luwé ti la *Isirayal je.

*Jeju adi ne kuso dibi dije usoi bay
(Mk 8.1-10; Mt 14.13-21)*

³² Jeju bar njé ndo je lene al-de a na: «M-o kam-to-ndoo la kosi dije kin, tado ndo mita bone a ai sém naa ti, ninga, ne ki kadi usoi goto. Ba mge kadi m-tuwa-de ki mede ki fo ba al, na te 6o i taa togide raba.»

³³ Ó njé ndo je lie daji-e aí ná: «J-a j-i ki mapa ra díl lo ti ne, a kosi dije ki ati bél be kin a usoi asi-de a?»

³⁴ Ba Jéju daji-de a ná: «Mapa ki jisi t-i e ban a?» Ó ali-e aí ná: «Mapa e siri ki ngan kanji je nday do ti.»

³⁵ Ó Jéju al kosi dije kadi isi nangi.

³⁶ Ba o mapá ki siri ki ngan kanji je ka kin jine ti, ra oyo Luwá da ti, ningé gangi naa ti, adi njé ndo je lène, adi adi kosi dije usoi.

³⁷ Dije pëti usoi ne ndani, adi njé ndo je kawi ginde je ki nay, kare siri.

³⁸ Dije ki usoi ne, asi dingam je dibi so, ki kanji tida dène je ki ngan je.

³⁹ Go ti, Jéju tuwá kosi je adi awi, ba al me to ti, aw dñangí Magadá ti.

16

*Parisi je ki Sadusi je, daji ne koji Jéju
(Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)*

¹*Parisi je ki *Sadusi je rai ro Jéju ti, daji-e kadi ra ne koji ki j-dorá ti adi-de n-ooi. Daji-e be t-kula ki kiyá mba kuwá-n dorá.

² Ó Jéju ilé-de ti a ná: «Loki kadi aw ta ur ningé ali aí ná: «Lo a to maji, mbata dorá kér jo.»

³ Loki lo ti ki si batí ningé, ali aí ná: «Bone ndi a adi, mbata dorá kér wuu.» E be a, asi kadi igéri kém ne je ki a rai ne dorá ti, na ne je ki isi rai ne dökagilo ti ki bone taa asi gér al!

⁴Dije ki dökagilo ti ki bone, aí dije ki majal, ki njé kuwá marim, ndigi kadi n-ooi ne koji, na ne koji madi ki rangi ki kadi a ooi ore do ne koji l-e Jonasi, goto ngata.» Ba iyé-de, a otí aw.

*Øm l- Parisi je ki l- Sadusi je
(Mk 8.14-21; Lk 12.1-6)*

⁵Loki isi awi dam ba ti ki kare, me njé ndo je oy do mapá ti ki kadi oyí.

⁶NGa ningé Jéju al-de a ná: «Oí maji! Indai kém-kadi do rosí ti, ojí-n do em l-e *Parisi je, ki em l-e *Sadusi je.»

⁷Ná aí je isi méri ta kin yo dade ti aí ná: «Embata koy ki j-oy mapa al!»

⁸Ná Jéju gér ta ki mede ti, adi al-de a ná: «Sái dije ki kadi-me lásí e ndikiri ba, mba ri a isi méri ta ki do mapá ti ki oyí al a?»

⁹Igori me ne je al ka báy a? Mesi ole do mapá ti ki mi ki dingam je dibi mi usoi kin al a? NDó ki oyí ndäge ki nay kare ban e iteli a?

¹⁰Taa mapá ki siri ki dingam je dibi so usoi kin ka mesi ole do ti al nim to a? NDó ki oyí ndäge ki nay kare ban e itali a?

¹¹Ta ki m-al m-a ná: Indai kém-kadi do rosí ti, ojí do em l-e Parisi je, ki em l-e Sadusi je kin, e ta ki sábi do mapá al, kin ra ban be a asi kadi igéri mee al a?»

¹²Lo kin ti ngata a géri taki al-de kadi n-indai kém-kadi do röde ti, ojí do em ra mapá al, ná ojí do ne ndo l-e Parisi je ki Sadusi je.

*Piyér al t-ki Jéju e daw ki Luwá mbate
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³Loki Jéju aw té Søjare ti ki Pilipi ti, daji njé ndo je lène ta e ná: «Dije isi ali ta ki dom ti taki mi *NGon dorá mi na a?»

¹⁴Ó njé ndo je ali-e aí ná: «Dije madi ali ei ná i J-Batis; njé ki nungi ai ná i njé kél ta ki ta Luwá ti Eli; njé ki rangi báy aí ná i njé kél ta ki ta Luwá ti Jérémí al e ki kare dan njé kél ta je ti ki ta Luwá ti.»

¹⁵Lo kin ti, Jéju al-de a ná: «NGa sái je wa ki dossi, ali aí ná mi na a?»

¹⁶Ó Simo Piyér ile ti a ná: «I Kirisi, ki Luwá mbete, NGon l-e Luwá ki nje kisi kém ba!»

¹⁷Ba Jéju al Simo a ná: «Inje maji-kur, Simo ki ngon Jonasi, tado e daw ba té ki do ne kin adi igér al, ná e Bai ki nje kisi me dorá ti taa e téki ki doe adi.

¹⁸NGa ningé m-a m-li m-a ná i Piyér (ki kör mee na MBal), ningé do mbal ti kin e m-a m-inda ngirá njé kaw-naa je lém do ti. Togi koy a ra sie ne madi al.

¹⁹M-a m-adí lakale kofé ki dorá ti. Ningé ne je pëti ki a doo dñangí ti ne, a doo dorá ti to, a ne je pëti ki a tuti dñangí ti ne, a tuti dorá ti to.»

²⁰Ba ndejí njé ndo je ki tögine taki ke ne Kirisi ki Luwá mbete kin, kadi ali tae daw madi al.

*Jéju al ta koyne ki kine lo koy ti
(Mk 8.31-9.1; Lk 9.22-27)*

²¹I dökagiloe ti noo, Jéju ilé ngirá tói njé ndo je adi géri taki, sábi kadi n-aw Jorijalem, n-ingé kó ngay ji ngatogi je ti l-e *Jipi je, ki ki bo je l-e njé kija ne mäsí kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je. A tsli-ne, ná ndo ki kó mita l-e ndo koyne ba, n-a n-téq lo koy ti.

²²Ná do ta ti kin, Piyér or Jéju aw sie dabi kare, ningé ilé ngirá kó sie a ná: «Báfe! Luwá a ngäm-i, ne kin a rai all!»

²³Ná Jéju tal rone, al Piyér a ná: «Itel gogi *Satá, or rai kó gom ti! Ijigi ki nje tigá-m, tado mér ta lei e mér ta ki j-ro Luwá ti al, ná e mér ta la dije.»

²⁴Ningé go ti, Jéju al njé ndo je lène a ná: «Re daw madi ndigi njiya gom ti ningé, kadi oo rone ta ne madi al, kadi e wa un kagi-dési koy lène, a re un gom.»

²⁵Taki rojeti, daw ki ge kají rone ne wa dñangí ti ne a t-i ta rone. Ná daw ki t-i ta rone ki mbata lém, a isi ki donee taa gogi.

²⁶Kin a re daw ingé ne maji je ki dñangí ti ne pati tiga, ná ndile tuji a, maje to ra be a? Né madi ki daw a adi or-n to ndilne to noo a?

²⁷Mi *NGon daw m-a m-re ki malayka je lém me tóba l-e Bai Luwá, ningé m-a m-igá daw ki ra go jie ki go kilá rae ti.

28 Téki rojeti, adi m-el sési: dije madi dansi ti ne a oyi al bøy a, a ooi-mi NGon dəw ki m-a m-re tə NGar kin.»

17

Jəju mbəl rəne

(Mk 9.2-3; Lk 9.28-36)

1 NDə mehe go ti ningə, Jəju ɔr Piyar nim, Jaki nim, taa Jə ki ngoko Jaki nim tə, a aw səde do mbal ti ki ngal, say ki ndəge je.

2 Loe ti nəq, Jəju mbəl rəne ta kəmde ti. Ta kəmə unji ta kadi be, taa kibī ki rəe ti ka unji ta kadi be to^{*}.

3 Ningə loe ti nəq, *Moji ei ki Eli təeji ki rəde ti høy, a əli ta ki Jəju.

4 ² Piyar un ta el Jəju ə nə: «Baße, kin a j-isí lo kin ti ne be par a maji ngay. Re ige a, m-a m-ra kəy-lo mita: kare e yäi, kare e yä Moji, a ki kare e yä Eli tə.»

5 Loki Piyar a el ta tane ti ba bøy ningə ya, kil ndi ki kunje to, i sabi dəde liti. Ba ndu ta madi təe me kil ndi ti ə nə: «E kam e NGonm ki m-ndige ngay, e ki nəl-m ngay kadi m-kôte, a oi ta lie.»

6 Loki njé ndo je ooi do ta kin 6a, osi ki ta kəmde nangi, 6a təl-de.

7 ³ Jəju re rəde ti, ədi-de a el-de ə nə: «I taa, a adi 6a rəl səsi al.»

8 NGa ningə, loki ei nə n-uni kəmde ki taa 6a, ooi dəw madi ki rangi al, ooi Jəju ki karne ba par.

9 Loki ⁴ i j də mbal ti isi uri ki nangi, Jəju ində ndu kin nəde ti ə nə: «Əli nə ki ra nə adi o ki nə dəw madi al, biti kadi mi *NGon dəw m-təe dan njé koy je ti.»

10 Go ti, njé ndo je deji-e ei nə: «MBari wa bangi a, njé ndo ndu-kun je ei nə səbi kadi Eli re kate taa ə?»^{**}

11 ⁵ Ə ilə-de ti ə nə: «E ki rəjeti kadi Eli a re kadi ra go nə je pəti adi asi-naa gogı.»

12 Ningə mi, adi m-al səsi madi oi, Eli re ngata, na dije gəri al, adi rai sie nə ki mede ge. Be tə a, mi NGon dəw ka m-a m-ingə-n kə jide ti.

13 Lo kin ti, njé ndo je gəri kadi ta ki Jəju el-de kin səbi do Ja Batisi.

Jəju nga ngon ki nje damsil

(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43)

14 Loki təli isi rəi ki rə kosi dije ti, dingəm madi kare re rə Jəju ti, osi məkəsine nangi noe ti, əl-e a nə:

15 «Baße, o kəm-to-ndoo lə ngonm ki dingəm, ki damsıl ra-e adi ingə kə ngay kin. Taa taa, isi tosi ki poro je, ki me man ti je.

16 M-re sie rə nəq ndo je lei, nə ası kadi adi-e ingə rə nga, al.»

17 Lo kin ti, Jəju un ta al a nə: «Sai dije ki dəkagilo ti ki bone ki səi njé me ngə je, səi njé ra ne ki majal, kadi tə m-isı səsi dəkagilo ban bøy taa adi mesi ə? Kadi m-a m-əsi ginsi

dəkagilo ban bøy taa ə? Irəi ki ngon rəm ti ne.»

18 Ba Jəju ndangı ndil ki majal ade təe rəngon ti, par a ta naa ti nəq, ngon ingə rə nə.

19 Go ti, njé ndo je rəi rə Jəju ti, loki ei sie ki karde ba, dajı-e ei nə: «MBari a je j-ası kadi ji tuwə ndil ki majal kin al ə?»

20 ⁶ O Jəju ilə-de ti ə nə: «Asi al, mbata kadi-me lasi e ndikiri ba. Ningə kadi m-al səsi təki rəjeti, re awi ki kadi-me ki e ndikiri ba ta kə kagi ki əari-e mutadi kin be mindi ka, a əli mbal kam ei nə: “Otı, aw a nu be” ə, a əti kadi aw a. Nə ki a dum dəsi goto. [

21 Taa ko ndil je ki be kin, dəw a tuwə-de ki takul kəl ta ki Luwə ki kogi rə nə kuso par.]

Jəju təl əl ta ki də koyne ti ki kine lo koy ti bøy

(Mk 9.30-32; Lk 9.43-45)

22 NDə kare njé ndo isi naa ti pəti Galile ti, a Jəju əl-de ə nə: «A iləi-mi *NGon dəw ji dije ti,

23 kadi a təli-mi, nə ndə ki ko mitə la ndə koym ə, m-a m-ı taa lo koy ti.» Ta kin ɔr təgi njé ndo je ə təl ɔr bøy.

Jəju ai ki Piyar igəi la-mbə ki me kəy ti lə Luwə

24 Loki Jəju ei ki njé ndo je rəi təeji Kapernayim ti, njé ki isi taai la-mbə me kəy ti lə Luwə rai rə Piyar ti deji-e ei nə: «Nə ndo səsi nə igə la-mbə ki me kəy ti lə Luwə al a?»^{**}

25 ⁷ O Piyar ilə-de ti ə nə: «Oyo, igə la-mbə.» Ningə loki Piyar re təe 6e 6a, Jəju un ta kəte el-e a nə: «Mar ta lai e ri ə Simo? Nə je ə ei njé kiga la-mbə je ki njé kiga ne ki ngar je ki dənangi ti ne gangi də dije ti ə? E ngan njé 6e je ə se e mba je ə?»

26 ⁸ O Piyar əl-e a nə: «E mba je.» Loki ə nə: «MBa je», Jəju ə nə: «Re e be ə, ngan njé 6e je, aikare an.

27 Nə re e be ka, kadi je ji təl jigi tigə dije kam al, a aw baa, ilə kuy, uwə-n kanji ki dəsəy ki a re un kuy, ningə itəe tae, 6a iŋə silə kare mbətə ti, kadi igə-n la-mbələti, yəm tə.»

18

Dəw ki e ki bo me bekə tə lə Luwə

(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

1 Də kade ti wa kin, njé ndo je rəi dəji Jəju ai nə: «Nə a e ki bo me bekə tə lə Luwə ə?»

2 ⁹ O Jəju əar ngon ki du ade re a dande ti,

3 ningə əl-de a nə: «Təki rəjeti, adi m-al səsi, re itəli itoi ta ngan je ki du be al ə, auri me kəfə tə lə Luwə al jagi.

4 Dəw ki səl dənə ləm ləm təngon be ə, dəwe kin a e ki bo ngay me bekə tə lə Luwə.

5 Re dəw uwə ngon ki be kin rəne ti, me təm tə ə, e mi wa a dəwe kin uwə-m rəne ti.

*Jaju ndaji dije do majal ti
(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)*

⁶ «Kin a təki dəw madi ra adi ki kare dan njé ki du ti ki adi-mi mede, osi me majal ti a, e sotí ngay bəy mbata ti lie kadi dəoī mbal ki bo ngay minde ti, a osi-e, ile-i-e ful ba ti.

⁷ Kəm-to-ndoo ki dəo dije ti ki dənangı ti ki njé re ki ne je ki sis tigai madide je jigi ti adi osi. Təki rojeti, sobi kadi ne je ki njé tigə dije jigi ti toi, nə kəm-to-ndoo e lə dəw ki njé ra kadi dəw osi.

⁸ Kin a jii, a se njai rai-ni adi osi me majal ti a, igangi-de ilə-de kə say. Tədə, e sotí ngay kadi ingə kajı ki jii ki kare, a se ki njai kare wa, itə kadi ingəm jii je joo pu, a se njai je joo pu wa, a ilə-ni me por ti ki gine a gangı al kin.

⁹ Kin a kəmi kare rai adi osi majal ti a, or-e ilə kə say. Tədə, e sotí kadi ingə kajı ki kəmi ki kare, itə kadi ingəm kə kəmi je joo pu, a ilə-ni me dila por ti la su.

¹⁰ Oi maji! Kadi ikidi ki kare dan ngan je ti kin al, tədə, təki rojeti, malayka je ləde isi ki dəkagilo je pəti, ta kəm Bai ti ki isi dərə ti taa. [

¹¹ MBata mi *NGon dəw m-re mba kajı dije ki tade tii.] *

*Kuji ta do batı ti ki nay
(Lk 15.3-7)*

¹² «Dəw madi aw ki batı je 6u, a e ki kare nay ningə, iyə ndəge je ki dəjikare gide jikare də wale ti, a aw sangi e ki nay ka kin. Ə se ki go koe ti lesi, ta ri a a ali də lo kin ti wa?

¹³ Təki rojeti, adi m-al sasi, re ingə batı ki nay kin a, rəe a nal-e ngay dəe ti itə njé ki dəjikare gide jikare ki nay-naa al kin.

¹⁴ Be to a, Bawsı ki isi me dərə ti, ge kadi ki kare ka tae tii dan ngan je ti kin al.»

Rəbi kingə dəw ki ra majal

¹⁵ «Loki ngokoi ra majal a, aw inge, soi sie joo ba, 6a ilə jidə majal ti lie ki ra, ade gər. Re oo ta lai 6a, i ingə ngokoi gogi.

¹⁶ A re oo ta lai al 6a, aw un dəw ki rangi kare, a se dije joo wa sai, aw inge-n bəy. Fra be mba kadi “ne je pəti e ki kun-ndu da tə ki go ta ti lə dije joo a se mitə ki kadi mai naje*.”

¹⁷ Kin a re mbati koo ta ləde a, al njé kaw-naa je. Ə re mbati koo ta la njé kaw-naa je bəy to ningə, kadi o-e tə dəw ki gar Luwa al, a se tə nje taa la-mbə be.

¹⁸ Təki rojeti, adi m-al səsi: ne je pəti ki a dəoī dənangı ti ne, a dəoī dərə ti to, a ne je pəti ki a tuti dənangı ti ne, a tuti dərə ti to.»

¹⁹ «Təki rojeti, m-al sasi m-adı igəri bəy təki re dije joo dansi ti, indei ndude naa ti dənangı ti ne, kadi dəjii ne ri ki uwə mede a, Bai ki isi me dərə ti a adi-de.

²⁰ Tədə lo ki dije joo a se mitə kawi-naa ti, me təm ti a, mi dande ti noq.»

Kiyə go majal je lə naa ko

²¹ Lo kin ti, Piyar əti ki ro Jəju ti dəje a nə: «Bəbe, kin a ngokom ra səm majal a, kadi m-iyə go kə nja ban m-adə a? Kadi m-iyə go kə biti nja siri a?»

²² Ə Jəju el-e a nə: «M-al m-a na biti nja siri al, nə biti nja dəsir nja siri.

²³ Ə be a, kəfələ lə Luwə to ta ta kin be. NDə kare ngar madi ge kadi njé ra kile je ləne idəi kər ne je ləne nonə ti adi n-o.

²⁴ Ə ilə ngire, adi rəi ki e ki kadi a ade la ki dum kida kore.

²⁵ Nə dingəm ka kin aw ki ne ki kadi igə-n kira kin al, adi bəe un ndune kadi gati siə ki nee, ki ngane je, ki ne maji je lie ba pati to kira ti kin.

²⁶ Ə nje ra kile osi nangi no bane ti, no uwa njae a nə: “İsi səm də ti, a m-a m-igə-i kira kin pati.”

²⁷ NGa a, lo kin ti, bəe oo kəm-to-ndoo lie, adi iyə kira ki dəe ti kin kə, a iyə adi aw kare.

²⁸ «Loki dəw ki kira e dəe ti ka kin a nə n-teq ki taga 6a, ingə madi-kilə lie kare ki e, aw ki kira ləne ki ndəy be par dəe ti, a osi sie uwe, səngirə minde, ningə el-e a nə: “İgə-m kira ki dəi ti!”

²⁹ Ə made osi nangi nəe ti, nə dəe ti a nə: “İsi səm də ti, a m-a m-igə-i kira kin.”

³⁰ Nə mbati, adi aw sie biti ile dangay ti, ngingə-n ta kira ki kadi igə-ne.

³¹ Loki madi kile je ooi ne ki ra kin 6a, to rəde ngay adi awi əri poy ne je kin pati bade adi-e oo.

³² Ə ngar 6ar-e ade re, 6a el-e a nə: “I nje ra kile ki majal, m-iyə go kira ki dəi ti pati ko mbata ki nə ing dəm ti.

³³ NGa j, ri e əgi kadi o kəm-to-ndoo lə madi təki mi m-o-n kəm-to-ndoo ləi kin be ta a?

³⁴ Lo kin ti, Wongi ra 6ae dəe ti ngay, adi ilə sie dangay ti, lo ra kile ti ki kə, biti kadi igə-n kira ki dəne ti pati tige.

³⁵ Ningə Jəju ilə də ti a nə: E be to a, Bai ki isi me dərə ti taa, a ra-n səsi, loki dəw madi dansi ti, iyə go majal kə kiyə ki i ngame ti adi ngokone, al.”

19

*Ta ki do gangi-naa ti lə dəne ki dingəm
(Mk 10.1-12)*

¹ Loki Jəju təl ta ta je 6a, əti Galile ti, aw dənangı Jude ti, gidi ba Jurde ti.

² Kosi dije ngay uni goe, adi aji-de də moy je ti ləde.

³ *Parisi je əti rəi ro Jəju ti, dəjii e ta tə kula ki kiyə mba kuwə-n dəw əi nə: «NDu-kun adi ta rəbi kadi dingəm tuwə-n nene, oji do ne ki ra ki ra adi nəl-e al a se adi ta rəbi al a?»

⁴ Ə Jəju ilə-de ti a nə: «İtidəi ndu Luwə ki ndangi kin al biti a? NDU Luwə al a nə: “Lo

* **18:11** Bar ta kin goto me makitibi je ti madi ki ndangi kətə nu ki ndon ta gırəki. **18:16** Dəterənom 19.15 **19:4**

kilə ngirə kində nə je ti, Nje kində nə je ra dingəm aki ki dəne¹⁹.

⁵ Ningə elə nə: «E be a, dingəm a iyə kone je ki bawne je, a tiyəi-naa ki nene, kadi teli darə ki kare²⁰.

⁶ Lo kin ti, a ai joo al ngata, nə ari darə ki kare ba. Ningə nə ki Luwə dəo naa ti, maji kadi dəw gangi naa ti al²¹.

⁷ Ba eli Jeju elə nə: «NGa ra ban be a *Mojı adi ndu a nə re dingəm tuwə nene ba maji kadi ade makitibi gangi-naa jie ti a?»

⁸ Ə Jeju tal el-de a nə: «E ki mbata me nga ləsi a Mojı adi-n səsi ta rəbi kadi ituwəl nesi je, nə lo kılə ngirə nə je ti, e be al.

⁹ NGa ningə, adi m-al səsi, re dəw tuwə nene, mbata nə ki rangi, 6i e ta lə kaya ki ra, al, a taa dəne ki rangi a, dəwe kin tal nje kuwə marim.»

¹⁰ Lo kin ti, njé ndo je eli-e ari nə: «Re e kin a e ndu ki to də dingəm ti ki ro dəne ti a, taa dəne al e sotı.»

¹¹ Ə Jeju el-de a nə: «Dije pəti gəri me ta kin al, nə njé ki Luwə adi-de ta rabe par.

¹² Dije madi ari noo, taa dəne al, mbata təgide sangi dəne goto, ningə e nə ki təgi me kode ti nu; njé ki madi je e mbata kor ki əridə kuji, a njé ki nungı, mbati taa dəne mbata koğe lə Luwə to. Dəw ki asi kadi gər me ta kin 6a kadi gər.»

*Jeu njangi do ngan je ki du
(MK 10.13-16; Lk 18.15-17)*

¹³ Dije rəi ki ngan je ki du ro Jeju ti kadi njangi dəde, a el ta ki Luwə ki mbata ti ləde, nə njé ndo je koli səde.

¹⁴ Ə Jeju elə nə: «Iyəi ngan je du adi-de rəi ki rəm ti, 6i oğl-de ta rabi al, tədə koğe ki dərə ti e ya dije ki toi ta ngan je ki du be.»

¹⁵ Go ti, Jeju njangi dəde, 6a otı ilə dəne aw lo ki rangi ti.

*Ta ki do ngon ki basa ti ki nje ne kingə
(MK 10.17-31; Lk 18.18-30)*

¹⁶ NDə kare, ngon ki basa kare re ro Jeju ti, ningə dəjə e nə: «Nje ndo dije, e ri ki maji, a kadi m-ra, a m-a m-ingə-n kajı ki a to biti ki no ti a?»

¹⁷ Ə Jeju el-e a nə: «Mba ri a idəji-m ta də ne ki maji ti a? Dəw ki maji e kare ba. Re ige kadi ingə kajı 6a, itəl rəi go ndu-kun je ti.»

¹⁸ Ə ngon ki basa ka kin dəjə Jeju a nə: «NDukun je ki ra a?» Ba Jeju ile ti a nə: «A tol dəw al, a uwə marim al, a bogı al, a ma naji ki ngom da madi ti al²²,

¹⁹ Əsī gon bawi ai ki koi, taa a ndigi dəw madi ta dərsi i wa be to²³.»

²⁰ Ningə ngon basa e nə: «Nə je kin pəti, m-təl rəm go ti. Ngə ki ne kin, e ri 6ay a nay-m kadi m-ra a?»

²¹ Ə Jeju el-e a nə: «Re ige kadi asi-naa tapı ta kəm Luwə ti 6a, aw, igati ki nə maji je ləi

pəti, adi lae njé ndoo je, 6a a aw ki nə kingə ngay me dərə ti, a ire un gom.»

²² Nə loki ngon basa oo ta je kin 6a, otı aw ki rənəl al, tədə e dəw ki aw ki nə kingə ngay.

²³ Ə Jeju el njé ndo je ləne a nə: «Təki rəjeti, adi m-al səsi, a ngə ngay ki ro nje nə kingə ti kadi ur me bekə tə ki dərə ti,

²⁴ ningə m-təl m-al səsi 6ay, e nə ki ngə ngay kadi jambal ki oi-e kin ur bole kon ku nə ti, na a ngə ngay ita e kin 6ay kadi nje nə kingə ur me bekə tə ki Luwə.»

²⁵ Ta kin otı njé ndo je 6əl ngay, adi eli ei nə: «NGa kin a e be ningə, na wa bangı a asi kadi ingə kajı a?»

²⁶ Ə Jeju inđə manjide ba ningə al-de a nə: «Ki ro dije ti 6a, dəw ki asi goto, nə Luwə 6a, asi ra ne je patı.»

²⁷ Ə Piyər un ta el-e a nə: «NGa o je ki, j-iyə ne je lejə pəti ko, a j-un goi kin, ri a j-a j-ingə a?»

²⁸ Ə Jeju ile ti a nə: «Təki rəjeti, adi m-al səsi: nda ki nə je pəti a inđə ngirəde kində ki sigi, a mi *NGon dəw m-a m-isı də kimber koğe ti ləm, ki dije a iləi təjə dəm ti kin 6a, sai ki uni gom kin, sai ka a isi də kimber koğe ti ki dəgi gide joo kadi igangi ta də gin ka *Isirayəl ti ki dəgi gide joo.

²⁹ Ningə re dəw madi, iyə kəy ləne, ki ngakone je, ki konane je, ki kone, ki bawne, ki ngane je a se donangi ləne ki mbata ləm a, a ingə nə je ki al də e kin, taa a ingə kajı ki a to biti ki no ti to, ta nə ki səbə dəne.

³⁰ NGa ningə, dije ngay ki kətə, a təli njé ki gogi, a njé ki gogi, a təli njé ki kətə to.»

20

Kuji ta do njé ra kilə me ndər nju ti

¹ «Koğe lə Luwə to tə 6a njé ndor nju, ki təg ki si batı ba kadi n-oy njé ra kilə je kadi rai kilə me ndər nju ti ləne kin be.

² NDude osi naa ti ki njé ra kilə je, kadi adi-de la ki lo ra kilə ti ki ndə kare, 6a adi-de awi me ndər nju ti.

³ Loki təg ki kadi ki jikare ningə, oo njé ra kilə je ki rangi 6ay, ki rəi ai ta mbalo ti ki kanji ra kilə,

⁴ a el-de a nə: «Sai ka, awi me ndu ti ləm irai kilə, a m-a m-adı səsi nə kigə go ji ki asi go rabe ti.»

⁵ Ba otı awi. Loki təg taga ki kadi ki jam də 6e ti nim, ki kadi ki mbə 6e ti nim 6a, ra kae ti ka kin 6ay.

⁶ Go ti, təg re ki kadi ki kadi ra biyə bilə ningə, oo njé ra kilə je ki rangi 6ay, ki rəi ai noo, a el-de a nə: «Ra ban a isi lo kin ti lo səl, ki kanji ra kilə e?»

⁷ Ə iləi-e ti ari nə: «Dəw ki un-je kilə ti goto.» Ə el-de a nə: «Səi ka, awi me ndu ti ləm irai kilə to.»

* 19:5 Kila ngirə nə je 2.24

* 19:7 Dətarənom 24.1

* 19:18 Təg ki taga 20.12-16; Dətarənom 5.16-20

* 19:19

⁸ «Loki kadi ur ninga, ba nje ndor nju el nje ngem ne lie kare e na: «Ifar njé ra kilo je, e adi-de ne kigé go jide, ilo ngire do njé re gogi ti, itel tae do njé re kate ti.»

⁹ NJé re ki kadi ra biyé bila, na na ka inga la ki lo kilo ti ki ndo kare.

¹⁰ Lo kin ti, njé re do kate rai yade ngata ba, mari kadi n-a n-ingai la ki ite ya madide je, na ei ka, ingai la ki lo kilo ti ki ndo kare wa ka kin to.

¹¹ Loki isi taai la kin, bai ta ki nje ndor

¹² eli ei na: «NJé ki rai gogi ne kin, rai kila kadi-kare ba par, ninga i adi-de la ki asi-naa ki yaje, je ki ji ra kilo si biti j-ilo kadi, adi kadi ndabi-je.»

¹³ Lo kin ti, nje ndor el ta ki kare dande ti e na: «Madim, ne madi kare ki majal ki m-ra sái go. NDuje sei osi naa ti do la ti ki lo kilo ti ki ndo kare al ma?»

¹⁴ Itaa ne loi, e aw. M-ge kadi m-adí e ki re gogi ne kin, takí m-adí kin be to.

¹⁵ E ta lám mi wa kadi ne ki mem ndigi e m-ra ki ne kinga lám al a? Ð se e ta lai kadi mei oí mbata maji ki m-ra a?»

¹⁶ NGa ninga Jéju ila ti e na: E be a, njé ki gogi a talií njé ki kate, e njé ki kate a talií njé ki gogi to.»

*Juju ol ta do koyne ti ki kine lo koy ti bøy
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)*

¹⁷ Ta kaw ki Jorijalam ti, loki ai do rabti ti, Jéju ijaré rone ki njé ndo je ki dagi gide e joo dabi kare, ninga el-de e na:

¹⁸ «Oi, j-isí j-awi ki Jorijalam ti, ninga a ilsimi *NGon daw ji njé kun do njé kijé ne masi kadi-kare je ti ki njé ndo ndu-kun je. A gangi ta koy dom ti,

¹⁹ ninga a ilsi-mi ji dije ti ki ei *Jipi je al, kadi kogí dom ti je, tindai-mi ki nday kabilay je, bøi-mi kagi-dasi ti je. Né ndo mita le ndo koym ba, m-a m-teq lo koy ti.»

*Ko Jaki ai ki Ja daji ne Juju
(Mk 10.35-45)*

²⁰ Go ti, ko ngan la Jébade rai ki ngane je ro Jéju ti, ba ko ngan je así makasine nangi no Jéju ti mba daje ne kare.

²¹ Ð Jéju daje e na: «E ri a ige a?» Ninga, el e na: «Un ndui kadi nganm je ki joo kam, daw kare isi do ji koi ti, e ki nungi isi do ji galii ti to, loki a isi do kimber kófe ti lei.»

²² Lo kin ti noq, Jéju ile ti e na: «Igéri me ne dejí lesi kin al. A asi kadi ingai ko ki m-aw te m-inga kam kare mindi wa?» Ba eli ei na: «Oyo, ja a j-asi kare.»

²³ Ð Jéju el-de e na: «Ko ki m-aw ta m-inga kam a ingai kare, na ta ki oji do kisi do ji kom ti, ki do ji galim ti; e ta lám kadi mi e m-adí sasi al. Lo je kin to mba dije ki Bai Luwø ra goe kate nu ki mbata ti lade.»

²⁴ NDagi njé ndo je ki dagi, loki oi ta je kin, røde nel-de ki ngan la Jébade ki joo ka kin al.

²⁵ Ð Jéju bar-de pøti ki røne ti, al-de e na: «Igéri kadi njé kófe je do gin dije ti ki dangi dangi ki dønangi ti ne, isi ta jøgi do dije ti, adi-de ko, taa dije ki njé tsøba, oí be dode ti fay to.

²⁶ Né maji kadi to be dansi ti al. Re døw madi dansi ti, ndigi kadi n-e ki bo ninga, kadi tel nje ra kila lesi pøti.

²⁷ Taa re døw madi ndigi kadi n-e døw ki do kate dansi ti ninga, kadi tel bøø kile lesi to.

²⁸ E be to a, mi *NGon døw m-re mba kadi dije rai kila adi-mi al, nø kadi mi e m-ra kila m-adí-de nim, taa m-adí røm kadi m-taa-n nosi dije ngay m-ilæ-de taa nim to.»

*Juju aji njé kóm tø je joo
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)*

²⁹ Loki Jéju ei ki njé ndo je lene isi tøei me 6e ti ki Jériko ki taga, kosi dije ngay njiyøi gode ti muki muki.

³⁰ Ninga njé kóm to je joo isi ngangi røbi ti. Loki ooi kadi e Jéju e isi indø dø ninga, uni ndune ki taa alí ei na: «Babé, NGon ka Dabidi*, o kóm-to-ndoo lade!»

³¹ Kosi je kangi-de kangi kadi uti tade, nø njé kóm to je uni ndude ki taa wa bøø ei na: «Babé, *NGon ka Dabidi, o kóm-to-ndoo lade!»

³² Lo kin ti, Jéju a lo ka ti, bar-de, ba daji-de e na: «E ri a, igei kadi m-ra madi sasi a?»

³³ Ð alí-e ei na: «Babé, ji ge kadi kómje tøe, adi j-o-n lo!»

³⁴ Jéju oo kóm-to-ndoo lade, e ødi kámde, par e ta naa ti noq, kámde oo lo, adi uni goe.

21

*Juju ur Jorijalam ti ki kós-i-gon
(Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Ja 12.12-19)*

¹ Loki Jéju ei ki njé ndo je lene rai, indø do 6e ki Jorijalam basi, gidi be ti ki Bøtipaje, ki kadi mbal kagi bini je ti, ilø njé ndo je joo,

² el-de e na: «Awi me ngon be ti ki a nosi ti kam. Lo kur e wa ki a uri ki me be ti par a, a ingai ko koro aki ngon koro ki daøi-de adi ai, ba ituti-de, iræi sade adi-mi.

³ A re døw madi daji sasi ta do ti a, alí-e ei na: «Babé a ge-de», a a iyø-de kalangi ba kadi ituti-de.

⁴ «Ne kin a ra ne be mba kadi ta ki nje kæta ki ta Luwø ti el kin tol tane:

⁵ «Thi dije ki *Siyø ti alí ei na: Oi ngar lasi a re dosi ti, E døw ki sol lom lom, Isi do ko koro ti ei ki ngon koro*.»

⁶ *Njé ndo je awi, rai tekki Jéju el-n-de.

⁷ Raiki ko koro ei ki ngon koro ka kin ninga, labi kibi je lade gidide ti, ba Jéju al isi do ti.

⁸ Kosi dije ngay labi kibi je lade go røbi ti. NJé ki na je tøti mbi kam je a tiløi do røbi ti.

* 20:30 Igøi Mk 10.47 ki ta ki do ti gin makitibi ti nangi.

◊ 21:5 Ejay 62.11; Jakari 9.9

⁹ NJe njiyə no Jeju ti, ki njé njiyə goe ti, uni ndude ki taa eli ei næ:

«Tɔjɪ e ki də NGon ka Dabidi ti!

Ningə kadi Luwə njangi də dəw ki re ki to Babē!

Taji e ki də NJe kisi dɔrə ti taa[◊]!»

¹⁰ Loki Jeju ur Jorijaləm ti, lo ki me 6e ti ba pəti ndigi 6ir 6ir. Adi dije dəjɪ rəde ta ei næ: «E dəw ki ban e?»

¹¹ Θ kosi je iłe-de ti ei næ: «E Jeju, nje kal ta ki ta Luwə ti, ki Najaratı, dənangı Galile ti.»

*Jeju tuwə njé ra gati je natı køy ti lə Luwə
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jə 2.13-16)*

¹² Go ti, Jeju aw ur natı køy ti lə Luwə, ningə tuwa njé labi né je ki njé ndogi né je natı køy ti lə Luwə ko. Jeju sur tabilə je la njé mbal la je tila, naa ti ki ne kisi la njé gati da dum je.

¹³ Ningə əl-de a næ: «NDangi me makitibi ti lə Luwə ei næ: "Køy ləm a fari-e køy kəl ta ki Luwə, nə səi, itəli-e lo bəyo rə ti lə njé bogi je yo[◊]!"»

¹⁴ Lo kin ti noo, njé kəm to je ki njé məti je, rai rəe ti natı køy ti lə Luwə, adi adi-de ro nga.

¹⁵ Loki njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé ndu-nukun je ooi ne je ki eti 6el ki Jeju ra-de, ki ndu ngan je ki isi ba a næ: «Tɔjɪ e ki də *NGon ka Dabidi ti,» kin 6a, mede 9-de,

¹⁶ adi eli Jeju ei næ: «O ta ki ngan je a eli kam ta?» Θ Jeju ilə-de ti a næ: «Oyo, m-o, nə se itidai ndu Luwə ki ndangi ei næ:»

“Fra adi ngan je ki du, ki njé to ta mba ti ka, tade iłe tojɪ doi ti,” kin al wa[◊]»

¹⁷ Ningə lo kin ti, Jeju iyə-de noo, a təe me 6e bo ti kə, aw Bətani ti, aw to nu.

*Jeju man kagi mbay-kote
(Mk 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Lo ti ki sị, Jeju təl isi re me 6e bo ti, ningə 6o ra-e.

¹⁹ Θ oo kagi mbay-kote ki a kadi rəbi ti, to kadi n-aw gin ti, nə loki re 6asi 6a, oo mbie je par 6i oo kande al. Θ Jeju al mbay-kote ka kin a næ: «A andi gogi al biti ki no ti.» Ba loe ti noo, mbay-kote tuti.

²⁰ Loki njé ndo je ooi ne kin 6a, ati-de 6el ngay, adi dəjɪ ta ei næ: «Ra ban a loe ti ne par a kagi tuti e?»

²¹ Θ Jeju ilə-de ti a næ: «Təki rojeti, adi m-əl sasi, re awi ki kadi-me, a mesi təsi al a, e ne ki m-ra ki mbay-kote kin par a rai al, nə re ali mbal kam ei næ: «Otì lo kin ti rangi, aw osi me ba ti,» ka ne kin a ra ne.

²² NGa ningə, ne je pəti ki a idəjɪ ki kadi-me, me kəl ta ti ki Luwə a, a īngai.»

*Ta ki dəjɪ do təgi ti ki Jeju aw-n
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)*

²³ Jeju ur natı køy ti lə Luwə, isi ndo ne dije ningə, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatogj je lə *Jip̄i je, rəi ki rəe ti, dəjɪ-e ei

na: «E ki təgi ki j̄ ra a isi ra-n né je kin be a? Θ na tə o adi ndune a isi ira-n wa əl-je adi j-o?»

²⁴ Θ Jeju təl al-de a næ: «Mi ka m-a m-dəjɪ səsi ta kare ba be tə. Re iłə-mi ti ningə, m-a m-el səsi dəw ki adi-m ndune kadi m-rə-n né je kin to.

²⁵ Nə a ilə Ja kadi ra dije batəm a? E Luwə a se e dije a?» Nə təli a eli-naa ta dande ti ei næ: «Re j-əl-e j-ə na: "E Luwə a ilə" a, a dəjɪ-je a næ se ra ban a j-adı Ja meje al wa?

²⁶ A kin a re j-əl j-ə na: «E dije a ilə Ja» a, e ta ki ro kosi je ti to, tədə dije pəti ooi Ja kadi e nje kal ta ki ta Luwə ti.»

²⁷ Be a, təli eli Jeju ei na: «Ji gər al.» Θ Jeju ka təl ilə-de ti a næ: «Re igəri al a, mi ka m-a m-əl səsi təgi ki m-is i m-rə-n né je kin al to.»

Kujɪ ta də ngakonaaje ti ki joo

²⁸ Jeju al ta ki rangi 6ay a næ: «əli-mi ta ləsi dəo ta ti kin adi-mi m-o. Dingəm kare aw ki ngan dingəm je joo, a un ta al ki dosay a næ: "NGonm, aw ira kılə me ndor nju ti bone."

²⁹ Ba ngon ka kin ilə bawne ti a næ: «M-a m-aw al,» a isi ba biti ningə me uwe ki ta, adi j aw.

³⁰ Dingəm re rə ngon ti ki ko joo, əl-e ka ta ki al ngokoe ka kin, ningə e al a næ: «Oyo, m-a m-aw bawm,» 6a aw al.

³¹ Θ se dan ngan je ti ki joo kin e ki ra a ra go ndigi ti lə bawne wa?» Ba ilə Jeju ti ei næ: «E ki dəsay.» Θ Jeju əl-de a næ: «Təki rojeti, adi m-əl sasi, njé taa la-mbə je ki dane je ki njé ra kaya je a tee kōbe ti lə Luwə nosi ti.

³² Tədə Ja Batisi re rəsi ti, təjɪ səsi rəbi ki dana, nə itaai mee al, nə njé taa la-mbə je ki dane je ki njé ra kaya je taai mee. Θ sai je, oi ne kin be ka, mesi uwə səsi ki ta go gogi 6a adi iyə ne rasi je ki majal kə, a itaai mee al.»

Kujɪ ta də njé ra kılə me ndor nju ti, ki njé me majal

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

³³ Go ti, Jeju əl-de a næ: «Uri mbisi oi kuji ta ki rangi 6ay. Dəw kare ki njé ndor nju e noo, ningə ində singə gugi gide wuki. Ur 6e kadi tə mborai man nju ti, ningə ur ne tə ta kagi be, kadi dije isi do ti ngəmi ndor ka kin. Ba go ti, dəjɪ ta naa ti ki dije ki njé ra kılə nju, kadi tə rai kile adi-e, a kagi loe ti 6a, a kayi-naa nee, ningə e wa ati aw mba.

³⁴ Loki kagi lo kijə kandi nju asi ningə, ilə 6əjə je ləne kadi awi taai kandi ne ndor ka kin, ki yanę ji njé ra kile ti adi-ne.

³⁵ Nə loki 6əjə je awi ningə, njé ra kılə je uwəi-de. Tindəj ki kare ngay, toli ki nungı, 6a ki kəj mita, tiləj-e ki mbal toli-e tə.

³⁶ NJe ndor tal ilə ki 6əjə je ki rangi, ngay itə e ki kate wa kin 6ay. Nə rai səde ko ne wa ki rai ki njé ki kate ka kin 6ay.

³⁷ Ta təl tae ti, dingəm tal ilə ngonne wa rəde ti, a næ: «A bəli gidi ngonm.»

³⁸ Nə njé ra kile nju, loki ooi ngon ka kin 6a əli-naa dande ti əi nə: "Darœ a wa kam a e nje ne nduwə, irsa adi ji tɔli-e, ningə j-a j-uwəi ndor nju kin yaje ti."

³⁹ E be a, uwəi ngon ka kin, ndori-e, awi sie gidi ndor ti taga, tali-e.

⁴⁰ Ə se ndo kí dingəm ki 6a njé ndor kin a re a, ri a re a ki njé ra kile ndor je kin wa?"

⁴¹ Ningə əi je əli Jeju əi nə: «A tɔ kode, 6a a adi ndor lene njé ki rangi, ki kadi a adi-e kande ki dɔkagilo ki oji.»

⁴² Ningə Jeju əl-de ə nə: «Itidəi me makitibi ti lə Luwə oī al a?»

"MBal ki njé ra koy je mbati-e,

E a tal mbal ki e tɔgi koy.

E kin e kile ra 'Babe.

E ne koj i ki əti bəl a to ta kəmjə ti kin*."»

⁴³ Ningə adi m-al səsi bəy to: «A taai kojə le Luwə jisi ti, kadi teli adi gin dije ki rangi ki kadi a raii kile ki maji.

⁴⁴ NGa ningə, dəw ki osi də mbal ti kin a, a təti njaki njaki, a re e a mbal kin osi dəe ti to ningə, a rəkite rəkitə rəkitə.»

⁴⁵ Loki njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je ki *Parisi je ooi kuji ta kin 6a, gəri mee kadi e ta ki dəde ti Jeju a el.

⁴⁶ Ə sangi rəbi kadi n-uwəi-e, nə 6əli kosi je, tədo kosi je ooi Jeju tə nje kəl ta ki ta Luwə ti.

22

Kuji ta ki oji də bar dije lo ne kuso taa-naa ti
(Lk 14.15-24)

¹ Jaju ilə rone əl-de ta ki kuji ta bəy ə nə:

² «Koje ki dərə ti to tə ta la ngar ki ra ne kuso ki bo mbata ngone ki aw tə taa dəne kin be.

³ NGar ilə njé kile je lene adi awi əli dije ki 6ari-de lo ne kuso ti, kadi rai, nə dije ka kin mbati.

⁴ NGar tal ində ta ta njé kile je ti ki rangi bəy ə nə: "Ki 6asine kin, ne kuso oy ngata, m-təl baw mangi je, ki biyə je ki batı je ləm, ki əməi maji, ne je pəti asi-naa, a irəi lo ne kuso taa-naa ti."

⁵ Nə dije ki 6ari-de ka kin, rai kile ki ta lie kin al, njé ki madi awi ki wale je ləde, njé ki na je awi ki lo gati je ti ləde,

⁶ a njé ki nungi bəy, uwəi njé kile je adi-de ko je, təli-de je.

⁷ «Lo kin ti, wongi təl ngar, adi ilə ki asigar je lene adi awi təli njé təl ne je ka kin nəm, tili 6e je ləde por nim to.

⁸ Ningə go ti, ngar əl njé kile je lene ə nə: "Nə kuso taa-naa oy ngata, nə dije ki e ki 6arde, a dije ki asi ta təq loe ti al."

⁹ Awi ki ta tə rəbi je, 6ari dije pəti ki ingəide, adi-de rai lo ne kuso taa-naa ti."

¹⁰ NJé kile je awi ki go rəbi je, kawi dije pəti ki ingəide, ki maji je, ki majal je, adi dije rosi me kəy ki kadi dije usoi ne taa-naa ti.

¹¹ Loki ngar ə nə n-ur kəy kadi n-oo dije ki 6ari-de ka kin ningə, oo dingəm madi kare ki isi ki kibi kuso ne taa-naa rəne ti al.

¹² Ə ngar əl-e ə nə: "Madim, ira ban a ur kəy ne ki kanji kibi kuso ne taa-naa roi ti ə?" Ba dingəm ka kin ila ti al.

¹³ NGa ə ngar el njé kila je lene ə nə: "Idəi jie je ki njae, a iləi-e taga lo ki ndul ti, ki e lo ki a no je, a nə nganginje je titi."

¹⁴ Taki rəjeti, Luwə bar dije ngay, nə njé ki mbati je əi ngay al.»

Ta də kigə la-mbə nje kojə ki bo Səjar ti
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵*Parisi je ingəi-naa, əli-naa ta, kadi n-iyəi kulən n-uwəi Jeju me ta ti ki n-a n-daj-i-e ə a tee tae ti.

¹⁶ Be a, iləi njé ndo je ləde əi ki dije madi ki me 6uti ti lə *Erodi, adi awi əli-e əi nə: "Njé ndo dije, ji gər kadi i njé kəl ta ki rəjeti, i njé ndo dije rəbi ki rəjeti ki nel Luwə nəm, iñəl kəm dəw al nəm, tədo i o ne ra ki gidi ti taga ne kam al.

¹⁷ Əl-je adi j-o ta ki mei ti: e loe ti a se e loe ti al kadi dəw iğə la-mbə nje kojə ki bo Səjar ə?"

¹⁸ Nə Jeju, taki gər-n me majal ləde, əl-de ə nə: "Səi njé kəd kəm dije! MBa ri a iyəi kula kadi uwəi-mi a?

¹⁹ Oji-mi silə ki kadi dəw a iğə-n la-mbə adimi m-o." Ba oji-e silə kare.

²⁰ NGa a deji-de ə nə: "Də nə a indəi, a tə nə tə a ndangi silə ti kin ə?"

²¹ Ə iləi-e ti a nə: "E njé kojə ki bo Səjar." Ə Jeju təl əl-de ə nə: "Nə lə Səjar ə adi Səjar, ne lə Luwə ə adi Luwə tə."

²² Ta ki Jeju əl-de kin dum dəde, adi iyəi-e ə öti awi.

Ta də ki njé koy je lo koy ti
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-38)

²³ NDəe ti noq, *Sadusi je ki əi dije ki ooi kadi njé koy je a ij taa lo koy ti al, rəi rə Jeju ti dəji-e ə nə:

²⁴ «Njé ndo dije, *Moji əl ə nə: "Re dəw madi oy, ki kanji kiya ngan je tone ti 6a, sabi kadi ngokoe taa dəne nduwə kin, oji-n ngan je, kadi təqje to nej goto ti*."

²⁵ Ki oji da ta kin, ndo ki to danje ti noq. NGakonaa je əi siri, ki dəsəy taa dəne, ningə oji-n ngon ki kadi tə ər toe al bəy ə oy, adi iyə dəne nduwə adi ngokone.

²⁶ Nə kin ra ne be, ij-n də ki kə joo ti, ki ki ko mitə ti, biti təq-n də ki kə siri ti.

²⁷ Gode ti pati, darə dəne wa re oy ti.

²⁸ NGa ə se ndo ki njé koy je a ij taa lo koy ti ə, nə dande ki siri kin a dəne kin a e nee wa? Tədo əi pəti taai-e nede ti.»

²⁹ Θ Jeju ilə-de ti a nə: «Səi dije ki indəmi rabi, tada, igəri makitibi lə Luwə al nim, taa igəri təgi lə Luwə al nim to.

³⁰ NDə ki njé koy je a ji taa lo koy ti, dingəm je ki dəne je a taai-naa al ngata. Pəti atoi tə *Malayka je be me dəra ti.

³¹ Ki əji də ki taa lo koy ti lə njé koy je, itidəi ta ki Luwə al səsi kin al a?

³² Luwə el a nə: "Mi Luwə lə *Abirakam, mi Luwə la *Isaki, ki Luwə lə *Jakobi." Luwə e Luwə la dije ki njé kisi kəm ba, 6i e Luwə lə njé koy je al^{*}.

³³ Kosi je ki ooi ta la Jeju, né ndo lie ati-de 6al ngay.

*NDu-kun ki itə ndəgi ndu-kun je
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)*

³⁴ Loki *Parisi je ooi kadi Jeju dum do *Sadusi je 6a, a i kawi-naa.

³⁵ Θ ki kare dande ti, ki e nje ndo ndu-kun je, iyə kulə me ta ti, dəjə Jeju a nə:

³⁶ «Nje ndo, dan ndu-kun je ti lə Luwə pəti kin, e ki ra a e do madine je ti a?»

³⁷ Θ Jeju ile ti a nə: «A indigi Baše Luwə lei ki ngamei ba pəti, ki ndili ba pəti, taa ki mər ta lai ba pəti tə^{*}.

³⁸ E kin a e ndu-kun ki dəsay ki itə ndu-kun je pəti.

³⁹ Ningə ndu-kun ki ko joo ki e ndu-kun ki ngə ngay to a to kin: A indigi dəw madi tə dərəj i wa be tə^{*}.

⁴⁰ *NDu-kun je la *Moji ba pəti, ki ta je la njé kal ta ki ta Luwə ti, ngirəde e do ndu-kun je ti ki joo kin.»

*Dəw ki Luwə mbətə to Dabidi to
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)*

⁴¹ Loki *Parisi je kawi-naa ka kin, Jeju dəjide ta a nə:

⁴² «Ki go mər ta ti ləsi də Kirisi ti ki e *Dəw ki Luwə mbətə kin, oi kadi e gin koji ti la nə a?» Θ əli-e a i nə: «E ngon ka *Dabidi.»

⁴³ Θ Jeju el-de a nə: «Ra ban be a Dabidi ki NDil Luwə e mee ti 6ar-e "Bam" a?

⁴⁴ Tədo Dabidi el a nə:

"Baše Luwə el Baše ləm a nə:
dəre isi də ji kqm ti ne,

Biti kadi m-ilə njé bə je lai gin təgi ti^{*}.»

⁴⁵ «Ə re Dabidi 6ar-e Bane a, ra ban taa Kirisi, ki e dəw ki Luwə mbətə a e ngon ka Dabidi a?»

⁴⁶ Lo kin ti, dəw ki asi kadi ile ta ti kare be goto. Ningə j də ndəe ti nu kin, dəw ka sangi kadi n-dəje ta al ngata.

23

Jeju gangi ta də njé ndo ndu-kun je ti ki Parisi je

(Mk 12.38-40; Lk 11.39-52; 20.45-47)

¹ Jeju al kosi je ki njé ndo je ləne a nə:

² «Njé ndo ndu-kun je ki *Parisi je, kilə ləde e kor gin ndu-kun lə *Moji.

³ NGa ningə səi, maji kadi itəli rəsi go ne je ti ki əli səsi, nə indajı kilə rade je al, tədə rai ne ki əi je wa isi əli ki tade kin, al.

⁴ Dəpi né ki oy indəi də dije ti, nə mbati kun ngon jide taa ndəy be kuwə-n səde tae.

⁵ Kılı rade je pəti, rai ki kadi dije ooi gidiide. NGan ndu-kun je ki ndangı iləi me ngan buwati je ti, a dije dəpi nati node ti a sa jide ti wa kin, rai yəde adi boy, taa kula je ki dije osi sil kibi je ti kin ka, rai yəde adi ngal tə^{*}.

⁶ Ə dije ki gei lo kisi ki kəte nə dije ti, lo ne kuso ti, ki né kisi ki kəte nə dije ti, gin kəy kaw-naa je ti.

⁷ Taa gei kadi dije rai-de lapiya ki 6uki-naa ti lo kingə-naa je ti lə kosi je nim, kadi dije bari-de "Njé ndo dije" nim to.

⁸ Nə səi, adi dəw 6ar səsi "Nje ndo dije", al, tədə pəti, səi ngakonaaj je, ningə Nje ndo səsi e kare ba to.

⁹ Ifəri badı dənənangi ti ne "Bawsı" al, tədə Bawsı e kare ba, a isi dərə ti taa.

¹⁰ Taa adi dəw 6ar səsi "Dije ki bo", al to, tədə Dəw ki bo ləsi e kare ba, a e Kirisi ki e dəw ki Luwə mbətə.

¹¹ Dəw ki bo dansi ti, a e nje ra kılə 6əə ləsi.

¹² Dəw ki un dəne ki taa, a iləi dəe ki nangi, a dəw ki ilə dəne ki nangi, a uni dəe taa to.

Kəm-to-ndoo e lə Parisi je ki njé ndo ndu-kun je

¹³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je, ki *Parisi je. Sai njé kədi kəm dije! 6si uti ta rəbi ki kaw koğe ti ki dorə ti də dije ti. Sai je wa uri me ti al, ningə dije ki gei kur me ti ka, ogi-de nim to.

[

¹⁴ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je ki Parisi je. Itaai né maji je la njé ngaw koy je pəti jide ti, ningə adi kam dije ki kal ta ki Luwə ki gine gangi al, kadi dije ooi səsi, təki səi dije ki maji. Go kılə ra je ti ki be kin, Luwə a gangi-n ta ki ngə ngay dəsi ti^{*}.]

¹⁵ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, sai njé kədi kəm dije! Awı mba, ayı-naa ngədə dənənangi rai je ti ki lo lo, də ba ti je mba kadi ingəi dəw kare gosi ti. Ə lokı ingəi-ne ningə, irai-e adi tel ası ta kaw me por ti njə joo itə sai je wa 6əy to.

¹⁶ «Kəm-to-ndoo e ləsi, sai njé kər dije ta rəbi, ki kəmsi to! 6si əli əi nə: "Re dəw ibi rəne ki kəy lə Luwə 6a, to kare, a re ibi rəne ki lər ki kəy lə Luwə a, səbi kadi ra né ki ibi-n rəne."

¹⁷ Səi mbə dije, dije ki kəmsi oo lo al! Lor e ne ki kəy lə Luwə, adi e ya Luwə. Ə se lor 6a e ki bo ngay a se, kəy lə Luwə ki tel lor né ki kində ta dangi ti kin wa?

* 22:32 Təq ki taga 3.6, 15 * 22:37 Dətərənom 6.5 * 22:39 Ləbətiki 19.18 * 22:44 Pa je 110.1 * 23:5 Kər

İsiraylı je 15.38-41 * 23:14 Bar ta je ki me né je ti kin [l] goto me makitibi je ti ki njé ndange ndangi kəte.

¹⁸ Itali eli bəy a i nə: "Re dəw ibi rəne ki dingiri lo kində kadi-kare 6a, to kare, a re ibi rəne ki kadi-kare ə, səbi kadi ra nə ki ibi-n rəne."

¹⁹ Sai njé kəm ta je! E ri a e ki bo ngay ə? E kadi-kare ə se e dingiri lo kində kadi-kare ki təl kadi-kare ne ki kində ta dangi ti kin ə?

²⁰ Dəw ki ibi rəne ki lo kində kadi-kare 6a, ibi rəne ki dingiri lo kində kadi-kare nim, ki nə je pəti ki isi do tə nim to.

²¹ Dəw ki ibi rəne ki kəy lə Luwə 6a, ibi rəne ki kəy lə Luwə nim, ki Luwə ki isi me ti nim.

²² Dəw ki ibi rəne ki dərə 6a, ibi rəne ki kimber ngar lə Luwə nim, ki Luwə ki isi do tə nim*.

²³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, sai njé ndo ndu-kun je, ki Parisi je, sai njé kədə kəm dije. Ori ne kare dan ki dəgi ti, me mbi kam je ti ki ati maji, ki me mbi kam ndir tay je ti, ki me ngan ne ndir tay je ti, adi Luwə, ningə indəi njasi do ne je ti ki rəjeti me ndu-kun ti lə Luwə, tə ne ra ki dana, ki koo kəm-to-ndoo, ki ra go ti. Ki rəjeti, e kin a e nə je ki səbi kadi re a indəi kəmsi go ti irai, ki kanji kiyə ndəge je.

²⁴ Sai njé kər dije ta rəbi, ki kəmsi to! Isi iləi ne ta ngoo man ti itaai man mbata ngan ku je ki du, a isi tiwi kədi mesi ti.

²⁵ «Kəm-to-ndoo e ləsi, sai njé ndo ndu-kun je, ki Parisi je, sai njé kədə kəm dije! Hətə gidi ka man, ki gidi ka kuso né adi ay, nə mee kəy rosi ki ne bogi je, ki né ki ingəi ki go rabi ngur né ra ki majal.

²⁶ I Parisi ki nje kəm to! Hətə me ka man, ningə gide a ay to.

²⁷ «Kəm-to-ndoo e ləsi, sai njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, sai njé kədə kəm dije! Hətə tə do 6adi je ki dije lati po gidi ti adi ndai kam be: re o gide taga ne 6a, ndole, nə mee ki kəy rosi ki singə dije, ki né je ki ndum.

²⁸ E be to ə, gidisi ti taga ne, itoji adi dije ooi təki sai njé tel rəsi go ndu Luwə ti, nə mesi ti kay 6a, kadi kəm dije ki majal ki ra, rosi.

²⁹ «Kəm-to-ndoo e ləsi, sai njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, sai njé kədə kəm dije! Hətə 6adi njé kal ta ki ta Luwə ti adi maji, irai 6adi dije ki dana adi ndole,

³⁰ ningə eli əi na: "Re dəkagilo ti lə kaje je kin je noq ə, re j-a-j-ində rəje naa ti səde kadi ji tol-n njé kal ta je ki ta Luwə ti, al."

³¹ Lo kin ti, sai je wa isi təjii kadi saï ngan ka njé tol njé kal ta ki ta Luwə ti.

³² E en ə, irai ki noşti, itəlli tə nə ki kasi je iləi ngire!

³³ «Səi dije ki mansi majal tə li pi je be, ra ban a iməri kadi a aqı-naa, ta ta ki gangi tə lə por ə?

³⁴ E mbata kin ə, m-a m-ilə-n ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki njé gosi je, ki njé ndo dije ta la Luwə, rəsi ti. A toli-de je, a 6əl-de kagi-dəsi ti je, a tindəi-de ki ndəy kabilay gin kəy

kaw-naa ti je, taa a ngədi-de, ii səde 6e bo ti ki kare a igangi səde 6e bo ti ki nungi ki kəte kəte.

³⁵ Lo kin ti, dije ki dana ki məside e ki bükü kə, ilə ngire də Abəl ti, təq-n də Jakari ti ki nagon lə Barasi kin, ta məside a e dəsi ti. E Jakari ki ndo ki itəli-e dadan lo ti ki j kəy ti lə Luwə re lo dingiri kadi-kare ti kin*.

³⁶ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, ta ne təl je kin pəti a e do dije ti ki dəkagilo ti ki bone.

*Juju ol ta do 6e bo Jorijaləm ti
(Jk 13.34-35)*

³⁷ «Səi dije ki Jorijaləm ti, sai dije ki Jorijaləm ti, sai njé tol njé kəl ta je ki ta Luwə ti, sai njé tilə dije ki Luwə ilə səde adi səsi ki mbal tol-de. Nja ngay, m-sangı kadi m-kaw səsi təki qə kinjə a kaw-n ngane je gin bagine ti kin be, nə ədi al.

³⁸ Ningə ki ne kin, Luwə a iyə kəy kaw-naa ləsi ki jisit.

³⁹ Tədə o oi-mi al ngata, biti ndo ki a eli əi na: "Njangi də e do dəw ti ki re me to Babə ti*".»

24

*Juju ol təki kəy lə Luwə a tuji
(Mk 13.1-4; Lk 21.5-7)*

¹ Jəju təq me kəy ti lə Luwə ki taga, isi aw ningə, njé ndo je lie, rəi rəe ti, eli-e kadi oo kəy lə Luwə ki dije indəi adi ati 6əl kin!

² Ə Jəju un ta al-de a na: «Nə je kin pəti, kəmsi oo maji, nə təki rəjeti, adi m-əl səsi məadi oi, mbal kare ki a nay kadi isi do made ti ne goto; a budi-de nangı mur mur.»

*Nəje ki a rai ne kəte no dəbəy ndə ti
(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)*

³ Go ti, loki Jəju aw isi də mbal kagi bini je ti, njé ndo je lie rəi rəe ti, eli-e ta loki əi sie ki karde ba əi na: «Əl-je adi j-o, dəkagilo ki ra ti a ne je kin a rai ne ə? Ə ne kojì ki ban a təjii kadi ji gər təki e dəkagilo ki kadi tə ire-n nim, e dəbəy ndə nim tə ə?»

⁴ Ə Jəju ilə-de a na: «Indəi kəm-kədi də rəsi ti, adi dəw ədi səsi al.

⁵ Tədə dije ngay a rəi ki təm, a eli əi na: "Mi a mi Kirisi ki e Dəw ki Luwə mbətə", ningə a bükü dije ngay wale to.

⁶ A oj ka rəj je ki e səsi bası, ki poy rəj je ki e say, nə oj maji! Adi 6əl ra səsi al. Rı ri ka ne je kin a rai, nə e dəbəy ndə al bəy.

⁷ Gin 6e mədi a aw rədə go gin 6e madine ti, kojə mədi a aw rədə gojə madine ti; 6o a əjə, dənəngi a yəki je, ki lo je ki dangi dangi,

⁸ nə ne je kin pəti a toj tə lo kılə ngirə to ndoo ki a ra dənə kin be bəy.

⁹ Dijə a uni dəsi, awi səsi kadi ingəi ko je, kadi təli səsi je. Dijə pəti ki əi *Jipi je al, mede a majal səsi ki mbata ləm.

¹⁰ Lo kin ti, dije ngay a iyəi kadi-me je ləde ka. A uni də-naa ki yo je ki ne je, a əsi-naa ta.

¹¹ NJé kəl ta ngom kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti, a təei, ədi dije ngay buki-de wale.

¹² Majal a taa donangi taa ki kadi, dije ngay ndigi-naa ləde a tal gogi.

¹³ Nə dəw ki uwə təgine ba biti dəbəy ti, a ingə kajı.

¹⁴ Poy Ta ki Maji ki do kəbə ti la Luwə kin, dije a iłsi mbəe ki dənangi pəti, kadi dije pəti ki gəri Luwə al ooi naji ki ma ki də ti. Ningə go ti, dəbəy ndə a re.

Ko ki bo ngay ki a re

(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ «Ningə loki a oi dəw ki nje ra nə ki kəbi, dəw ki nje tuj lo, ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Daniyel əl ta liə kin*, a uwəlo kisi lo ki ay njay ti kin 6a, maji kadi dəw ki nje tida nə je kin, gar gine maji.

¹⁶ Ningə njé ki isi Jude ti a əyj-naa ki do mabal je ti.

¹⁷ Dəw ki isi də kəy ti, a ur nangi kadi aw me kəy ti un ne madi təe-n al.

¹⁸ Dəw ki a e me ndor ti, a asi kadi təl re 6e un kibə rəne al.

¹⁹ NDəe ti nəgo kin, kəm-to-ndoo ki gae goto a e lə dəne je ki njé səm, ki njé kadi mba ngan je.

²⁰ Əli ta ki Luwə kadi əyj-naa ngədi kin 6ara al, taa kadi e ndə ta kəe ti al to.

²¹ Tədo dəkagiloe ti kin, kə ki dije a ingəi, e kə ki dəw oo ndə kare al 6əy. Lo kile ngirə dorə ki dənangi ti nu, biti 6one, dəw oo ko kə kin nja kare al, taa dəw a oo ko kə kin gogi al to.

²² Re Babə uwə ta ndə je kin gangi al ə, dəw kare ki a isi ki dəne taa goto. Na ki mbata lə dije ki e wa mbəti-de ə, a uwə-n ta ndə je kin gangi.

²³ NGa ningə, re dəw el səsi ə nə: "Kirisi ki e *Dəw ki Luwə mbəte a e yo 6o, e ə e ne 6o" ə, onosi kadi-e mesi.

²⁴ MBata kirisi je ki ngom, ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta je ki ta Luwə ti, a rəi nəgo tə rai nə koj ki eti 6əl ki nə je ki dum kəl tae. A rai ra ki kadi tə njé wa ki Luwə mbəti-de kin ka, n-6uki-de wale.

²⁵ E be ə, m-əl səsi nə je kin kəte be kadi igəri.

NDə re NGon dəw

(Mk 13.24-31; Lk 21.25-31)

²⁶ «Kin ə re dəw el səsi ə nə: "Dəw ki Luwə mbəte a a dila lo ti yo am" ə, awi al. Re el səsi ə nə: "E ə 6əy ə rəne mbə lo ti gogi nu am" ə adi-e mesi al.

²⁷ Ningə, təki ndi təl i-jən lo kibə kadi ti, aw-n lo kur kadi ti ka kin, kirem mi *NGon dəw ka e be to.

²⁸ Loki nin to ti ə mal je a kawi-naa ti.

²⁹ NGay al par go ko je ti ki dəkagiloe ti kin 6a, kadi a təe kəmne al, nay a nda al, mee je a ij ki dərə ti tosi ki nangi, ningə togi je ki dərə ti a yəki.

³⁰ Lo kin ti, nə kəj ki dəm ti mi NGon dəw a təe dərə ti, ningə gin koji je pəti ki dənangi ti ne a ndigə rəde. NGa ningə, a oi-mi NGon dəw m-a m-re me kəl ndi ti ki togi, me kunji ti ki eti 6əl*.

³¹ M-a m-ılə malayka je ləm ki təbə ki 6a or lo də kum dənangi ti ki so kadi kawi njé ki Luwə mbəti-de ki naa ti. A kawi-de ij ngangi dənangi ti ki kare təgi e ki nungi ti.

Nə ndo ki əj i də kagi mbay-kote
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

³² «Maji kadi igəri nə ndo ki də kagi mbay-kote ti kin maji. Loki bajie je indəi rungiru, ə mbie iti kin ningə, igəri kadi nay 6a e 6asi ngata.

³³ Be tə ə, loki oi nə je kin pəti rai nə ningə, maji kadi igəri təki mi *NGon dəw mi ta kəy ti 6asi rəsi ti.

³⁴ Ningə təki rojeti, adi m-əl səsi, dije ki isi ki dəde taa ne kin a oyi tigə al 6əy ə nə je kin a rai nə.

³⁵ Dərə ki dənangi a gotoi ndə madi, nə ta ləm a to lo tone ti ba biti ki nə ti.

Luwə ki karne ba ə gər ndə ki dəbəy ti
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36; 12.39-40)

³⁶ «Dəw kare ki gər ndə əi ki də kadi ki nə je kin a rai nə ti goto. *Malayka je ki dərə ti al nim, mi NGon lə Luwə ə wa al nim. Dəw 6a e Bawje Luwə ki karne ba par ə gər.

³⁷ Ningə, nə ki ra nə dəkagiloe ti la Nuwe kin ə, nəc a ra ne ndə rem ti mi *NGon dəw to.

³⁸ Kəte no kadi man kə ki bo kin re, dije usoi je, əyj-naa je, taai-naa je, iləi ngandje je ngaw ti je, biti ndə ti ki Nuwe ur-n me bato ti*.

³⁹ Me dije uwə-de ki ta al, biti kadi man ki bo re ə-n-de*. E be ə, kirem mi NGon dəw ka a to be to.

⁴⁰ Dingəm je joo a ai me ndor ti 6a, a uni kare ə a iyəi ki nungi.

⁴¹ Dəne je joo a uri nə me bir ti ki kare, a uni ki kare ə a iyəi ki nungi.

⁴² Ə maji kadi isi dəgi ti, tədo igəri də kadi ki Babə ləsi a re-n al.

⁴³ Igəri maji kadi re 6a nje kəy gər də kadi ki nje bogi a re-n dan lo ti ə, a isi kəm ba, 6i a iyə nje bogi kadi ur kəy al.

⁴⁴ Embatə kin ə, səi ka, isi də njasi ti to, tədo mi NGon dəw m-a m-re də kadi ti ki igəri al.

Bəə kilə ki nje ra nə ki dana
(Lk 12.42-46)

* 24:15 Daniyel 9.27; 11.31; 12.11

* 24:30 Daniyel 7.13

* 24:38 Kilə ngirə nə je 6.9-7.6

* 24:39 Kilə ngirə nə je

45 «Bœə kîlə ki dana, ki kâme aði, a e dœw ki gae a inde dœ dije ti ki me kœy ti lœne kadi adide ne kuso ki dœ kadi ki kadi adi-n-de.

46 Nje ra kîlə kin a e nje maji-kur, lo ki bœe tœl a inge ta kîlə ti kin, a ra.

47 Tœki rœjeti adi m-æl sœsi, a inde dœ ne maji je ti lœne pati.

48 A kin a re e nje ra kîla ki majal a, a el mene ti a nœ: "Bam a re law al bœy".

49 6a a a ta tîndâ madi-kilœne je ti, a uso je, a ay je ki njé kasî ra je.

50 Lo kin ti, 6a njé kœy a re ki ndœ ki e inda mene dœ ti al, ki do kadi ki gœr al.

51 Bœe a tuwe kœ, kadi oo ne kœ ki a ra dije ki njé kœdi kœm dije, lo nœ ti ki lo ngœ ngangi ti.»

25

Kuji ta dœ ngan mandi je ti ki dœgi

1 «Kœbe ki dœra ti a to tœ ta lœ ngan mandi je ki dœgi ki oyi lambi je lœde a awi kadi tilœi kœm dœw ki aw tœ taa dœne kin be.

2 NJé ki mi ai mba je a njé ki mi ai njé kœm-kaa je to.

3 NJé ki mbœ je oyi lambi je lœde nœ uni yibi ki rangi dœ made ti al,

4 nœ njé kœm-kaa je, oyi lambi je lœde ki yibi ki rangi dœ made ti.

5 NGa ningœ, lokî dœw ki aw tœ taa dœne ka kin re law al, 6i rade adi toi 6i.

6 Õ dan lo ti, ndu dœw 6a e nœ: "Oi nje taa dœne ka a am, itœgi itilœi kœme."

7 Lo kin ti, ngan mandi je ka kin pœti ndali do 6i ti, indœi dœ lambi je lœde dana.

8 Ningœ njé ki mbœ je aly njé kœm-kaa je aï na: "Adi-je yibi lambi lœsi ndœy, nœ lambi je lœje isi oyi."

9 Õ njé kœm-kaa je aly-de aï nœ: "Jagi, a asi kadi jœi sœsi dœ ti al, a awi ro njé gati ne ti indogi yasi."

10 Õ lokî mbœ je awi lo ndogi yibi lambi ti ningœ, nje taa dœne re tœ. NJé ki isi dœ njade ti, uri sie kœy taa-naa ti, adi uti ta kay dœde ti.

11 Go ti gogœ bœy taa njé ki nungœ ka kin ij noq rœi yade, aly aï nœ: "Bœe, Bœe, itœgi ta kœy adi-je!"

12 Nœ nje taa dœne ilœ-de ti a nœ: "Tœki rœjeti, adi m-æl sœsi, m-gœr sœsi al."»

13 Lo kin ti, Jeju ilœ dœ ti a nœ: «E be a, maji kadi isi dœ njasi ti, tado igœri dœ ndœ a se dœ kade al.

Kuji ta dœ njé kilœ je ti ki mitœ

(Lk 19.12-27)

14 «Ta ki da Kœbe ti lœ Luwœ to tœ ta lœ dingam ki isi aw mba a œ njé kilœ je lœne adi-de ne kingœ lœne kin be.

15 Adi dœw kare saki la mi, adi ki nungœ saki la joo, ningœ adi ki nungœ bœy saki la kare to. Adi dœw ki ra ki go tœge ti, 6a œti aw mba.

16 Be a, nje kilœ ki ingœ saki la mi, aw ra-n gati, ingœ saki la mi dœ ti.

17 Be tœ a, e ki ingœ joo, ra, ingœ joo do ti.

18 Na e ki ingœ saki la kare, aw ur 6e, dibi la ti ki bœe ade ka kin.

19 «NGata ningœ, dœkagilo ngay go ti, 6a njé kilœ je ka kin i nogœ re. Lokî re 6a, dœjœ-de kadi ojœ kandi kilœ je lœde ki rai none ti kadi n-oo.

20 Lo kin ti, e ki ingœ saki la mi ka kin, re no gane ti ki saki la ki rangi mi dœ ti, ningœ al-e a nœ: "Bam, saki la ki mi ki adi-m ka, yœ m-ra be m-ingœ mi dœ ti kin."

21 Õ Bœe al-e a nœ: "Maji ngay, i nje kilœ ki maji ki a dana. Tœki a-n dana me ne ti ki ndœy be ka kin a, m-a m-indœ-i dœ ne je ti ki ngay to. Fre, ira sœm rœnœl."

22 E ki ingœ saki la joo ka kin, re no gane ti ki saki la ki rangi joo dœ ti ningœ al-e a nœ: "Bam, saki la ki joo ki adi-m ka, yœ m-ra be m-ingœ joo dœ ti kin."

23 Õ Bœe al-e a nœ: "Maji ngay, i nje kilœ ki maji ki a dana. Ningœ tœki a-n dana me ne ti ki ndœy be ka kin a, m-a m-indœ-i dœ ne je ti ki ngay to. Fre, ira sœm rœnœl."

24 Ta tal tœ ti, e ki ingœ saki la kare ka kin, re no gane ti al-e a nœ: "Bam, m-gœr kadi jœ dœw ki ngœ ngay: lo ki idibi ne ti al ka itœti nim, lo ki inajœ ne ti al ka oy nim."

25 Ngœ kin a m-6œl, adi m-aw m-bœyœ la ki adi-m ka kin nangi. Ningœ ki basine kin, ne leï a to kin."

26 Lo kin ti, 6ae al-e a nœ: "I nje kilœ ki majal, i nje dabi! I igœr maji kadi lo ki m-dibœ ne ti al ka m-tœti nim, lo ki m-najœ ne ti al ka m-oy nim."

27 NGa a re be kin 6a, re a indœ la lœm ro njé ngam la je ti, a taki m-tœ kin 6a, re m-a m-taa ki mane dœ ti.

28 Itœgi saki la ki kare ki jie ti kin adi e ki aw ki saki la dœgi kin.

29 Tœdœ dœw ki aw ki ne jine ti, a adi-e dœ ti kadi to-e mbar mbar, nœ dœw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki aw-n kin ka a taai jie ti wa bœy.

30 Ningœ e ki e nje kilœ ki ndœ gato, ilœ-e taga lo ki ndul ti ki kadi a nœ ti je, a ngœ ngangine ti je."»

Ta ki gangœ ki dobœy ti

31 Jaœu al bœy a nœ: «Loki mi *NGon dœw m-a m-re me tagœ ti ki atœ 6œl, ki malayka je pœti gom ti kin 6a, m-a m-isœ dœ kimbœr ngar ti lœm me tœba ti.

32 Ningœ gin 6e je ki dangœ dangœ a kawi-naa ki nom ti. M-a m-œr kam dije naa ti takœ nje ne kœl je a œr-n kœm batœ je ki biyœ je naa ti kin be.

33 M-indœ batœ je dœ ji kœm ti, a m-a m-indœ biyœ je dœ ji gœlm ti to.

34 Lo kin ti, ngar a el njé ki dœ ji kone ti a nœ: "Irai, sœi ki Bai indœ jine dœsi ti kin, a itœai kœbe ki Luwœ indœ dœ naa ti mbata ti lœsi lo kilœ ngirœ dœrœ ki dœnangi ti nu kin."

³⁵ MBata 60 ra-m a adi-mi ne m-uso; kində ra-m a adi-mi man m-ay; mi mba a uwəi-mi ki rɔsi ti;

³⁶ m-a ki rɔm kare a adi-mi kibi m-ilə rɔm ti; rɔm to-m a irai səm; m-to dangay ti a irai oi-mi.”

³⁷ NGa e njé ra go ndu Luwə ti a iləi-e ti aí na: “Bābe, kadi ban ti a j-o-i 60 ra-i a j-adi ne uso a? Kində ra-i a j-adi man ay a?”

³⁸ I mba a j-uwai ki rɔje ti a? A ki rai kare a j-adi kibi ilə roi ti a?

³⁹ Roi to-i a ji ra səi a? Ito dangay ti a ji re j-o-i a?”

⁴⁰ Ð ngar al njé ra go ti je a nə: “Təki rɔjeti, adi m-əl səsi, dəkagilo je pəti ki irai ne je kin ki ku ngay dan ngakom je ti ki oi-de kam ba, e mi a irai səm.”

⁴¹ «Ningə go ti, ngar a el njé ki ai də ji galne ti a nə: “Oti say kɔ rɔm ti, səi dije ki ndəl e dəsi ti! Awi me por ti ki gine a gangi al, ki Luwə ində dəe dana mbata ti lə su ai ki malayka je ləne kin.

⁴² MBata 60 ra-m, a adi-mi ne m-uso al; kində ra-m, a adi-mi man m-ay al;

⁴³ mi mba a uwai-mi ki rosı ti al; m-a ki rɔm kare a adi-mi kibi m-ilə rɔm ti al; rɔm to-m a irai səm al; m-to dangay ti a irai oi-mi al.”

⁴⁴ Ba ei je ka a iləi-e ti a i nə: “NGa Bābe, kadi ban ti a j-o-i 60 ra-i a j-adi ne uso al, a se kində ra-i a j-adi man ay al a? I mba, a se a ki rai kare, a se rai to-i, a se ito dangay ti a ji mbati ra səi a?”

⁴⁵ Ð ngar a ilə-de ti a nə: “Təki rɔjeti, adi m-əl səsi, dəkagilo je pəti ki irai ne je kin ki ku ngay dan ngakom je ti ki oi-de kam, al ba, mi ka irai səm al jagi to.”

⁴⁶ Lo kin ti, njé ra go ti al, a awi lo ko ti ki gine a gangi al, a njé ra go ndu Luwə ti je a awi lo kaji ti ki biti ki noq ti*.”

26

Kində do ta naa ti mba tol Jeju

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Ja 11.45-53)

¹ Lokı Jeju tol ta ne ndo je ləne ba, al njé ndo je ləne a nə:

² «igəri kadi ndo joo par a, ndo ra nay Paki a asi, kadi dije a ilai-mi *NGon dəw ji dije ti kadi a bəi-mi kagi-dəsi ti.»

³ Lo kin ti noq, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatogj je lə *Jipi je, kawi-naa natlo ti lə Kayipi ki e ki boy lə njé kijə ne məsi kadi-kare je.

⁴ Ningə indei ndude naa ti kadi n-uwai Jeju gidi ngay n-toli-e.

⁵ Ba eli-naa ei nə: «Adi j-uwai-e ndo ra nay ti al, nə tə j-ii j-osi me wongi ti lə dije.»

Dəne madi ur yibi ki ati maji də Jeju ti
(Mk 14.3-9; Ja 12.1-8)

⁶ Jeju e me fe ti ki Bətani, me kəy ti lə Simo ki kate e nje banji,

⁷ ningə dəne madi re rɔ Jeju ti ki ku mbał ki gari-e albatir ki yibi ki ati maji rosi. E yibi ki gate e ngay. Ningə loki Jeju isi uso ne ba, ur yibi ka kin də Jeju ti.

⁸ Ð loki njé ndo je ooi ne kin be ba, nəl-de al, adi ali aí nə: «Kəm tuji yibi kin kə be e ri a?»

⁹ Ası kadi dəw iyə taa-n la ki ngay a un ra-n ki njé ndoo je!»

¹⁰ Jeju oo ta ki isi eli be ba, el-de a nə: «MBA ri a isi njibai dəne kin a? Nə ki ra dəm ti kin e kila ki maji.»

¹¹ NJé ndoo je kam, isi səsi ne ki ndo je pəti, nə mi m-a m-isi səsi ki noq ti al.

¹² Yibi ki ati maji ki ur dəm ti kin, ur ra-n go darəm ki a aw bada.

¹³ Ningə adi m-əl səsi ta ki rɔjeti: lo je pəti donangi ti ne, ki dije a iləi mbə Poy Ta ki Maji kin titi, a ori poy ne ki dəne ra kin kadi mede ole-n doe ti.

Judasi un də Jeju

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Dəw kare ki mbə njé ndo je ti lə Jeju ki dəgi gide joo, ki təe na Judasi Isikariyoti aw ingə njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je,

¹⁵ al-de a nə: «Kin a m-ilə Jeju jisi ti a a adi-mi ri a?» Ba ei je tədai la silə kuti mitə adi-e*.

¹⁶ Flə ngire loe ti kin noq, Judasi isi sangi dəkagilo ki to kadi ilə-n Jeju jide ti.

Jeju uso ne Paki ki njé ndo je ləne
(Mk 14.12-16; Lk 22.7-13)

¹⁷ NDə ki dasay lə ra nay kuso mapə ki əm əde al, njé ndo je lə Jeju rəi dəj-i-e aí nə: «Lo ki ra be a indigi kadi j-aw ji ra ne kuso Paki titi j-adi a?»

¹⁸ Ð Jeju el-de a nə: «Awi me fe bo ti kam, 6e lə dəw ki be, a eli-e aí nə: “NJé ndo dije a nə: Dəkagilo ləm e basi, ningə e 6e ləi a m-a m-ra pakı ti ki njé ndo je lam.”»

¹⁹*NJé ndo je awi rai təki Jeju el-n-de, adi rai ne kuso Paki.

Jeju el təki njé ndo kare a un dəne

²⁰ Lokı kadi ur, Jeju isi ta ne kuso ti ki njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo.

²¹ Lokı isi usoi ne, Jeju el-de a nə: «Təki rɔjeti, adi m-əl səsi, dəw kare dansi ti ne a iləm ji dije ti.»

²² Lo kin ti, me njé ndo je təsi-de, adi dəj-i ta Jeju kare kare aí nə: «E mi fe, Bābe?»

²³ Ð Jeju ilə-de ti a nə: «Dəw ki ilə jine səm naa ti me ka ti kin a, dəwe a ilə-m ji dije ti.

²⁴ Mi *NGon dəw m-a m-oy takı ndangi me makitibi ti lə Luwə, nə kəm-to-ndoo e lə dəw ki a ilə-m mi NGon dəw ji dije ti. Dəwe kin, koje al wa ka e sotì ngay*.

²⁵ Judasi ki a ilə Jeju ji dije ti ka kin, dəj-i Jeju a nə: «E mi fe, NJé ndo dije?» Ð Jeju ile ti a nə: «Təgə tai ti.»

Nę kuso lə Babę
(Mk 14.22-25; Lk 22.14-20; 1Kor 11.23-25)

²⁶ Loki isi ta né kuso ti, Jeju un mapa, ra oyo Luwə dō ti, uwə tati naa ti, təl-n adi njé ndo je, ningə el-de e nə: «Itaai usoi, e kin e darəm.»

²⁷ Go mapa ti, Jeju un kopi kasi kandi nju, ra oyo Luwə dō ti, ningə tel-n adi njé ndo je e nə: «Itaai, ayi-naa pəti.»

²⁸ E kin e məsim, məsi kun mindi ki sigi ki a ay mbata kosi dije, mba kiyə go majal je ləde ko.

²⁹ Ningə adi m-əl səsi, m-a m-ay kasi kandi nju ki rangi al, biti kadi m-a m-ay səsi ki sigi me 6ekə ti la Bai.»

Jəju al təki Piyar a naji ta gər-ne
(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Ja 13.36-38)

³⁰ Loki osi pa kile təjì dō Luwə ti gine gangi*, teei awi do mbal kagi bini je ti.

³¹ Ningə Jəju el njé ndo je lene e nə: «Kondo ne wa kin, a imbatı-mi pəti, tado ndangi me makitibi ti la Luwə a nə: «M-a m-təl 6a batı je, ningə kosi batı je a sanəi-naa ki lo lo*.»

³² Nə loki m-a m-i lo koy ti, m-a m-aw kəte nosi ti, ta ngəm səsi Galile ti.»

³³ Lo kin ti, Piyar un ta el Jəju e nə: «Re dije pəti e iye-i-ni kə ka, mi m-a m-iye-i kə al jağı.»

³⁴ Ə Jəju tal el-e e nə: «Təki rəjeti, adi m-əli, me kondə ti ne wa kin, kəte 6ey taa kadi kuna kinja nə, a naji ta nja mitə e nə igər-m al.»

³⁵ Nə Piyar el-e e nə: «Re e-n koy ka m-a moy səi, 6i m-a naji ta gəri, al ratata.» Ningə ndəgi njé ndo je pəti alı ko ta wa ki Piyar el ka kin to.

Jəju al ta kī Luwə Jətisəmane ti
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ Go ti, Jəju a i ki njé ndo je lene ati rəi lo ti madi ki 6ari-e ne Jətisəmane. Jəju el-de e nə: «İsi lo kin ti ne be ingəmi-mi, dəkagilo ti ki m-a m-aw nu kadi m-əl ta ki Luwə.»

³⁷ Jəju adi Piyar a i ki ngan la Jəbəde ki joo awi sie. Lo kin ti, me-kə ki 6əl ki me ndil ti ilə ngirə rə Jeju,

³⁸ adi el-de e nə: «Me-kə rosi mem rosi ki asi koy. Isi lo kin ne be, isi səm kəm 6i itoi 6i al.»

³⁹ Jəju ati ki kate ndəy ningə, osi ki ta kamne nangi, al ta Luwə a nə: «Bai, re to ban a, osi ko kin adi də ngərəngi rəm ti! Nə ke a kadi e ki go ndigi ti lam al, nə ki go ndigi ti lai yo taa.»

⁴⁰ Jəju tel re rə njé ndo je ti ningə ingə-de, isi toi 6i, adi el Piyar a nə: «Kin ka asi kadi isi səm kəm də kadi ki kare be al biti a?»

⁴¹ Isi kam ba, ali ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al. NDil ndigi ra né ki maji, nə darə e ki to.»

⁴² Təl or ndəne səde ki ko joo, 6a el ta ki Luwə a nə: «Bai, kin a re ko kin, səbi kadi m-ingə 6i lo kəse ngərəngi rəm ti goto 6a, kadi irə ndigə lei.»

⁴³ Loki təl re rə njé ndo je ti ningə, ingə-de isi toi 6i 6ey, kəmde oy diriri.

⁴⁴ Jeju iye-de e təl or ndəne 6ey, el ta ki Luwə ki ko mitsa, un go mindiné ki kəte ka kin 6ey.

⁴⁵ Go ti, tel re rəde ti al-de a nə: «Itaai ta fi ti ne, isi ori kəz 6ey a? Də kadi kilə-m mi *NGon dəw ji njé ra majal je ti asi ngata.»

⁴⁶ ॥ taai adi j-awi, nje kılə-m ji dije ti a re am!»

Kuwə Jəju

(Mk 14.43-52; Lk 22.47-53; Ja 18.3-12)

⁴⁷ Loki ta nay ki ta Jəju ti ba 6ey ningə, Judas, ki e ki kare dan njé ndo je ti ki dəgə gide e joo isi re. Re ki kosi dije ngay gone ti. Dije ki njé kuwə kiyə kasigar je, njé kuwə gol jide ti je. Kosi je kin, e njé kun da njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatgəji le *Jipi je a ilə-de.

⁴⁸ Judas ki nje kun do Jəju, al-de né ki n-a n-ra kadi ta gəri Jəju a nə: «Dəw ki m-a m-uwe rəm ti rututu kin 6a, e darəe a wa ən ə, uwəi-e.»

⁴⁹ E be a, re təgə taa par a, səbi Jəju el-e a nə: «M-uwə ji, NJe ndo dije!» Ningə, uwe rututu ki rəne ti.

⁵⁰ Ə Jəju el-e a nə: «Madim, ira né ki ire kadi ira.» Ba loe ti noq, dije indəi jide do Jəju ti uwai-e.

⁵¹ Ningə ya, ki kare dan njé ki aia naa ti ki Jəju, ində jine da kiyə kasigar ləne, or tiga-n paja la ki bo la njé kijə né məsi kadi-kare je, ba tigə mbie lati gangi.

⁵² Nə Jəju el-e a nə: «İla kiyə kasigar lai toe ti gogi, mbata dije ki njé rə ki kiyə kasigar a tuji-de ki kiyə kasigar to.»

⁵³ Se o kadi m-ası kadi m-dejə təgi Bai, a ilə ki kosi malayka je dibi kuti bay bay kadi rəi rə lam al wa?

⁵⁴ Nə kin a re e be a, lo kadi makitibi lə Luwə ki el a nə ne je a rai né be kin tol ta ne goto.»

⁵⁵ Go ti, Jəju el kosi je a nə: «To tə né ki mi nje 6ogı, a irəi ki kiyə kasigar je, ki gol je taa kadi uwəi-mi be? NDə je pəti, mi səsi naa ti gin kəy ti la Luwə, m-ndo dije né, ka uwai-mi al al.»

⁵⁶ Nə ne je kin pəti rai né be 6one mba kadi ta lə njé kal ta ki ta Luwə ti ki ndangi, toli tade.» Lo kin ti, njé ndo je lie pəti ayi-naa e iyi-e.

Jəju a no njé gangi təje ti lə Jipi je

(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55, 63-71; Ja 18.12-18)

⁵⁷ NJé kuwə Jəju je, awi sie no ki bo ti lə njé kijə né məsi kadi-kare je ki təe nə Kayipi. E lo

ki njéndo ndu-kun je, ki ngatogi je lə *Jipi je kawi-naa ti.

⁵⁸ Piyer a yə adi ndae ngal, 6a njiyə-n go Jəju ti, ndəy, ndəy, biti re ur-n gode ti, natı lo ti lə ki bo lə njé kijə ne masi kadi-kare je ka kin. Re isi naa ti ki paja je kadi n-oo se ne kin a təl tane ban wa.

⁵⁹ NJé kun da njé kijə ne masi kadi-kare je, ki njé gangi ta je lə Jipi je ba pəti, sangi rəbi kadi n-ingəi dije ki njé təti ta ki ngom do Jəju ti, kadi n-gangii ta koy dəe ti,

⁶⁰ na ingəi-de al. Dije ngay ki njé təti ta rəi eli ta ki ngom dəe ti kin ka, asi-naa ti al. Ta təl tae ti, dije joo rəi eli ai na:

⁶¹ «Dingəm kin al a na: "M-asi kadi m-tuji kəy lə Luwə kə, a m-təl m-ində gogi me ndə ti ki mita."»

⁶² Ə ki bo lə njé kijə ne masi kadi-kare je i taa el Jəju a na: «Ta madi ki kadi al də ta ti ki dije a eli doi ti kam goto a?»

⁶³ Na Jəju a tane mba. Ə ki bo lə njé kijə ne masi kadi-kare je al Jəju a na: «Ki to Luwə ki nije kisi kəm ba, m-dajı kadi al-je se i, a i Kirisi ki Luwə mbəte, ki e NGon lə Luwə wa?»

⁶⁴ Ə Jəju al-e a na: «Tee tai ti! NGa ningə m-al səsi taga wangi m-adı oi təki kaw ki kate noo, a oi-mi *NGon dəw m-isi də ji kə Luwə ti ki nje təgi, m-a m-j dərə ti m-re me kıl ndi ti.»

⁶⁵ Lo kin ti, ki bo lə njé kijə ne masi kadi-kare je li kibi je ki rone ti, 6a al a na: «Əl ta ki mal do Luwə ti. E kin, ji sangi kadi dəw madi ki rangi taa al ta dəe ti bəy a? Səi je wa oi ndue ki al-n ta ki mal do Luwə ti adi oi ki mbisi ne.

⁶⁶ Ta ləsi ki dəe ti e ri a? 'Ba dije iləi-e ti a na: «E dəw ki sobi koy.»

⁶⁷ Ningə tibi man tade kame ti je, 6iri jide osi-e-n je. Taa njé ki na je tindəi mbəe je to,

⁶⁸ 6a al-e si a na: «je 6a, ji dəjı, i Kirisi ki Luwə mbəte, kadi ira nje ndə ndil, a iſa tə dəw ki indəi adi jo.»

Piyer naji ta gər Jəju

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Ja 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Loki Piyer isi nangi ta mbalo ti, tagane ningə, dəne kare ki dan dəne je ti ki njé ra kılə me kəy ti lə ki bo lə njé kijə ne masi kadi-kare je re ro Piyer ti al-e a na: «i ka, i ki Jəju, dingəm ki Galile ti kin to.»

⁷⁰ Nə Piyer naji ta kəm dije pəti a na: «Jagi, m-gar me ta lə ki ige kəl kin al.»

⁷¹ Go ti, Piyer oti isi aw ki ta ndogi ti be, ningə dəne ki rangi kare, ki nje ra kılə me kəy ti lə ki bo lə njé kijə ne masi kadi-kare je oo-e, 6a al njé ki alloe ti noq a na: «Dəw kam e ki Jəju ki Najaratı ti to.»

⁷² Ə nja kare bəy Piyer naji a na: «Jagi, təki rəjeti, m-gər dingəm kin al!»

⁷³ Ba njaba go ti a, dije ki ai səde noo, oti ki ro Piyer ti ali ei na: «Təki rəjeti, i ka, i ki kare dan dije ti lie to, taa ndui ki isi el-n ta wa kin ka toji kadi i dəw lie.»

⁷⁴ Ə lo kin ti, Piyer ibi rone ki ta ki nga ngay a na: «M-ibı rom kadi Luwə ra səm ne ki nga, re m-əl ta ki ngom. M-gər dingəm kin al.» Ba taa naa ti noq, kuna kinjə no.

⁷⁵ NGa ningə me Piyer ole də ta ti ki Jəju el-e a na: «Kəte taa kadi kunə kinjə no, a naji ta nja mitə a na igər-m al,» ka kin, adi Piyer ində lo təe taga, no ki man kəmne.

27

*Awı ki Jəju no Pilati ti ki e nje koğe
(Mk 15.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Ja 18.28-38)*

¹ Loki lo ti, njé kun do njé kijə ne masi kadi-kare je pati, ki ngatogi je lə *Jipi je, ingəi-naa, uni ndude kadi n-təli Jəju.

² Be a, dəoi Jəju, awi sie iləi-e ji *Pilati ti, dəw ki Rom ti ki e nje koğe dənangi Jude ti.

*Koy Judasi
(Knjk 1.8-9)*

³ Loki Judasi ki nje kun do Jəju kadi-de oo kadi gangi ta koy do Jəju ti 6a, me uwe ki ta adi tel ki la ki silə kuti mitə aw-n adi njé kun do njé kijə ne masi kadi-kare je, ki ngatogi je lə *Jipi je, ka kin,

⁴ ningə al-de a na: «M-ra majal, m-un do dəw ki ra ne madi al.» Ə a i je eli-e si a na: «Ta kare ki usi-je ti noq goto. E kin e ta la i.»

⁵ Lo kin ti noq, Judasi oti ilə la ki adi-e ka kin me kəy ti lə Luwə, a aw ilə kila.

⁶ NJé kun do njé kijə ne masi kadi-kare je oyı la ka kin ningə eli ei na: «E go rəbe ti al kadi ji bəki la kin do made ti ki me kəy ti lə Luwə, tədo e la məsi.»

⁷ Be a, go ndude ti ki osi go-naa ti, uni la ka kin ndogi lo ndər la nje kibə ngoo, rai təlo dibi mba je.

⁸ E mbata kin a, biti 6one ka isi 6ari lo ka kin «lo məsi.»

⁹ Lo kin ti, ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Jərami al a na: «Taai silə kuti mitə ba par tə la ki ngan *Isirayal je oji doe ti.

¹⁰ Adi la kin ndogi lo lə nje kibə ngoo, təki Babə al-m.»

*Jəju a no ngar Pilati ti
(Mk 15.2-5, 11-14; Lk 23.1-5; Ja 18.28-38)*

¹¹ Jəju a no nje koğe, *Pilati ti, a nje koğe dəje a na: «i ngar lə *Jipi je a?» Ə Jəju al-e a na: «E ta ki tee tai ti.»

¹² Me ta je ti lə njé kun do njé kijə ne masi kadi-kare je ki ngatogi je ki isi təti do Jəju ti kin, Jəju təe tane ilə-de ti al.

¹³ Ə noq be, Pilati el Jəju a na: «O ta je pəti ki dije a ində doi ti kam al a?»

¹⁴ Ka Jəju təe tane ile ti al, adi ndaje ngay.

*Dije gangi ta koy dɔ Jeju ti
(Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jq 18.39-40)*

¹⁵ Do bal je pəti, lo ra nay Paki ti, njé kođe a ɔr dangay kare ile taa, adi e dəw ki kosi je dəj-e kadi ɔr-e dangay ti.

¹⁶ Ningə dəkagiloe ti kin, dangay madi kare ki dije aли ta lie ngay ki təe nə Barabasi e noq.

¹⁷* Pilati dəj-e kosi je ki kawi-naa noq a nə: «Na a igei kadi m-iyē taa m-adı səsi ə? Jeju Barabasi e se Jeju ki e *Dəw ki Luwə mbəte ə?»

¹⁸ Pilati dəj-e kosi je ki kawi-naa noq a nə: «Na a igei kadi m-iyē taa m-adı səsi ə? Jeju Barabasi e se Jeju ki e *Dəw ki Luwə mbəte ə?»

¹⁹ Loki Pilati isi lo gangi ta ti, nee adi ali-e a nə: «Ində rai me ta ti lo dəw ki dana kam al, tado kondo ne m-inga ko ngay me ni ti mbata lie.»

²⁰ Njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatogi je lə *Jipi je suləi kosi je adi dəj-e Pilati kadi or Barabasi adi-de e tol Jeju ko.

²¹ Njé kosi tel un ta dəj-e de a nə: «Na dan dije ti ki joo kin a igei kadi m-ɔr-e dangay ti m-adı səsi ə?» Ba ilai-e ti ai nə: «Barabasi!»

²² Ø Pilati, dəj-e de a nə: «NGa ri a kadi m-ra ki Jeju ki bari-e Dəw ki Luwə mbəte ə?» Ba pəti ali ai nə: «E ba, sabi fe kagi-dəsi ti!»

²³ Ø Pilati tel dəj-e de a nə: «E ri ki majal a ra ə?» Nə uni ndude ki taa ngay bəy ali ai nə: «Səbi fe kagi-dəsi ti!»

²⁴ Loki Pilati oo kadi ne madi ki kadi n-a n-ra goto, taa dije isi rai adi ngā ki də made ti bəy, un man togi-njine ta kəm kosi je ti, ningə al-de a nə: «Ta məsi dəw ki dana kam e dəm ti al. E ta ləsi.»

²⁵ Ningə dije pati ilai-e ti ai nə: «Kadi ta məse e doje ti ki do nga ləje je ti!»

²⁶ Be a, Pilati or Barabasi adi-de, nga ningə Jeju taa adi indəi-e ki ndəy kabilay, ba ile ji asigar je ti kadi bəi-e kagi-dəsi ti.

*Asigar je ibəi Jeju kogii
(Mk 15.16-20; Lk 23.11; Jq 19.2-3)*

²⁷ Asigar je lə *Pilati awi ki Jeju me lo ti ki boy ki Pilati isi ti wa kin, lo ti ki bari-e piratuwar, ningə kawī ndəgī asigar je pəti ki doe ti.

²⁸ MBa kadi tə ibəi-e kogii, ori kibī lie, a ilai kibī ngal ki kər rəe ti.

²⁹ Oji jəgī kon ilai doe ti, a ilai gakira ji koe ti tə, ba əsī məkəside nangi noe ti e mbəi sie a nə: «Lapiya ngar lə *Jipi je!»

³⁰ Tibi man tade doe ti, taai gakira jie ti, indəi doe.

³¹ Loki ibəi-e kogii asi-de ningə, ori kibī ngal ki kar ka kin rəe ti ko, a təli ilai kibī je lie wa rəe ti gogi, ba awi sie kadi bəi-e kagi-dəsi ti.

*Ba Jeju kagi-dəsi ti
(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jq 19.17-27)*

³² Loki asigar je isi təgi me 6e bo ti ki taga ningə, ingəi dingəm kare ki Siran ti, ki tae nə Simo. Uwəi-e, indəi təgi doe ti adi otı kagi-dəsi lə Jeju.

³³ Awi təgi lo madi ti kare to noq, bari-e nə Golgota, ki kör me nə: «Lo ki to tə ka dəw be.»

³⁴ Adi-e kasi kandi nju ki bui naa ti ki ne ki ati kadi Jeju ay, a lokı odi tane ti 6a, mbatı kay.

³⁵ Asigar je ka kin bəi Jeju kagi-dəsi ti, ningə tigəi kir (mbare) də kibī je ti lie, ləbi-naa. *

³⁶ Go ti, tali isi noq, isi ngəmi tae.

³⁷ NDangi me batı, ne ki ra a n-bəi-e-n kagi-dəsi ti, indəi doe ti taa a i nə: «Dəw kam e Jeju, ngar lə *Jipi je.»

³⁸ Loe ti noq, bəi njé 6ogj je joo kagi-dəsi ti. Ki kare də ji kogti a ki nungi də ji gəle ti to. *

³⁹ Dije ki njé də rəbə, tigəi doe, ningə taj-e,

⁴⁰ a i nə: «i ki njé tuji kəy la Luwə, a tal ra e ki rangi me ndə ti ki mitə ka kin, re i NGon la Luwə a, aji rəi j wa, a i taa də kagi-dəsi ti ur nangi adi j-o!»

⁴¹ Be tə a, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatogi je lə Jipi je ibəi Jeju kogii a i nə:

⁴² «Aji dije ki rangi, nə e wa ası kajı rəne al! NGar lə *Isirayal je ka kam, kaje a wa ki j-a ne kin, kadi i taa də kagi-dəsi ti ur nangi adi j-o, ningə j-a j-o ta lie ta ta ki rojeti!

⁴³ UWə kul Luwə ən a, re Luwə ndige a, kadi taa-e ile taa adi j-o. MBata al a nə: «Mi NGon la Luwə.»

⁴⁴ Taa baw kaya je ki bəi-de kagi-dəsi ti naa ti sie ka kin ka taj-e kae ti wa kin to.

Koy Jeju

(Mk 15.33-39; Lk 23.44-49; Jq 19.28-30)

⁴⁵ Hə ngire kadi ti ki a jam də 6e ti, lo ndul dənangı ti ba pati, biti kadi ki mitə ki lo səlo.

⁴⁶ Də kadi ti ki mitə, Jeju no ki ndune ki bo a nə: «Eli, Eli, lama sabatanı?» Kor me nə: «Luwa ləm, Luwə ləm, mbari a iyə-m kə a.»

⁴⁷ Dije madi dan njé ti ki a noq, ooi ndue, ningə eli a i nə: «Oi dəw ka yə a 6ar Eli!»

⁴⁸ Ningə kalangı ba, dəw kare dande ti, ay ngodi, un ne ki to hom hom, ilə me man kandi ndu ti ki masi, ningə ilə ta gakira ti adi Jeju kadi ay.

⁴⁹ Na ndage je ali ai nə: «Ingəm adi j-o se Eli a re aje wa?»

⁵⁰ Lo kin ti noq be, Jeju təl no ki ndune ki bo bəy, ningə kəe təg.

⁵¹ Ba go ti, kibī gangi lo ki a me kəy ti la Luwə, til dana joo, i taa nu biti re nangi. Dənangı yəki, taa mbal je ka tai dana tə.

⁵² Ta də 6adi je təgi, adi dije ngay ki adi mede Luwə i taa lo koy ti.

⁵³ Go ti gogi, loki Jeju təgi lo koy ti 6a, dije ka kin awi me 6e ti ki Jorijalam ki e 6e bo ki ay njay. Diye ngay ooi-de ki kəmde.

⁵⁴ Loka ki bo ki dō 6uti asigar je ti ki 6u ei ki asigar je ki njé ngäm Jeju ki i siie ooi dōnangi ki yäki, ki ne ki ra ne kin 6a, 6al täl-de adi eli ei nə: «Täki rɔjeti, daw kin e NGon la Luwə.»

Dibi Jeju

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-55; Jq 19.38-42)

⁵⁵ Dñe je ngay ai noo, ai say, indäi kamde a ooi ne je ki isi rai ne. Ói dñe je ki uni go Jeju Galile ti nu, mba kadi rai sie.

⁵⁶ Dande ti, Mari ki Magidala e noo nim, Mari ki ko Jaki aí Jisəpi nim e noo, taa ko ngan lə Jebade ka e noo nim to.

⁵⁷ Loka kadi aw tə ur, dingəm ki njé ne kingə kare ki Arimate ti, ki toe nə Jisəpi i noo re. E ka e daw ki təl rōne njé ndo ti la Jeju to.

⁵⁸ Jisəpi aw rə *Pilati ti daje nin Jeju, a Pilati adi indune kadi adi-e.

⁵⁹ Jisəpi un nin Jeju, dole ki ta kibi ki sigi,

⁶⁰ 6a ile me be nin ti ki adi uri me mbal ti basine bəy mbata ləne wa, ningə nduguru mbal ki bo ila ta ti, a öti aw.

⁶¹ Loe ti kin, Mari ki Magidala aí ki Mari ki nungı aí noo, isi nangi səbi nə 6adi.

Asigar je ngäm̄i ta 6adi Jeju

⁶² Lo ti go ti, ki e ndo ki re go ndo kində do ne je dana mba ndo taa kəə ti 6a, njé kun do njé kija ne məsi kadi-kare je awi naa ti 6e lə *Pilati,

⁶³ eli-e aí nə: «Dəw ki bo laje, meje ole do ti təki ndo ki njé ngom dəwe kin el, dəkagilo ti ki a-n ki dñe taa bəy el a nə: «NDo ki ko mitə lə ndo koym 6a, m-a m-j taa lo koy ti.»

⁶⁴ Ó adi indui adi dije ngäm̄i dō 6adi biti ndo ki ko mitə, nə tə njé ndo je lie rəi fogi nine, a təli eli aí nə: «I lo koy ti.» Lo kin ti, a rai kadi ta ngom kin a itə ki kəte bəy.»

⁶⁵ Ó Pilati al-de a nə: «Asigar je ki kadi ngäm̄i ta lo a ai am, a awi səde adi ngäm̄i do 6adi təki igei.»

⁶⁶ Lo kin ti, awi do 6adi ti, tiyət tae, ningə indäi asigar je kadi ngäm̄i tae.

28

Jeju i lo koy ti

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-11; Jq 20.1-2)

¹ Go ndo taa kəə ti, adi e ndo dimasi ki gin lo, Mari ki Magidala aí ki Mari ki nungı awi kadi n-ooi dō 6adi.

² Lo kin ti noo be, dənangi yəki yəki ki ati 6el ngay, tado malayka kare re nduguru mbal ta 6adi ti ko, 6a təl isi dō ti.

³ Roe unjı ta kadi be, taa kibi ki rœ ti nda tə buy be to.

⁴ Loka asigar je ki njé ngäm dō 6adi ooi-e, 6al täl-de adi təli toi tə nin je be.

⁵ Nə malayka un ta el dñe je a nə: «Sei, ifəli al, tado m-gər kadi isi sangi Jeju ki dije bəi-e kagi-dəsi ti.

⁶ E goto ne, i taa lo koy ti täki e wa al-n. frəi oi lo ki to ti a to kare kin.

⁷ Ningə kadi awi law eli njé ndo je lie täki “i taa dan njé koy je ti, 6a aw kadi a nginə səsi Galile ti. Lo kin a a oi-e ti.” E kin a e ta ki kadi m-al səsi.»

⁸ Dñe je öti ta 6adi ti ki ngədi njade ti, 6el ra-de, nə rode nal-de ngay. Awi ori poy ne ki ra ne kin adi njé ndo je lie ooi.

⁹ NDəy ba go ti, Jeju aw ingə-de, al-de a nə: «M-uwə jisil!» Ningə aí je öti ki rə Jeju ti, uwəi njae, osi məkəside nangi noe ti.

¹⁰ Ó Jeju al-de a nə: «ifəli al; a awi eli ngakom je kadi awi Galile ti. Lo kin a a ooi-mi ti.»

Ta je ki tee ta asigar je ti

¹¹ Loka dñe je njiyəi dō rabi ti isi awi, asigar je madi ki dan njé ngäm dō 6adi ti, awi me 6e bo ti, eli njé kun dō njé kija ne məsi kadi-kare je ne je pəti ki ra ne kin adi ooi.

¹² Be a, njé kun dō njé kija ne məsi kadi-kare je kawi-naa ki ngatəgi je lə *Jipi je, uni ndude. Ba go kun-ndu ti, adi asigar je la ngay,

¹³ a eli-de aí nə: «Ta ki kadi ali a to kin: ali aí nə: «NJé ndo je lie a rəi fogi nine kondə, loki j-isı ji to bi.»

¹⁴ Ó re ta kin osi mbi njé kofe ki bo ti a, je wa j-a gər lo ta ki kadi j-el-e kadi j-ər-n ta dəsi ti.»

¹⁵ Be a, asigar je taai la ka kin, 6a rai ki go ndu ti ki adi-de. E be a, ta kə nə njé ndo je fogi nin Jeju kin, isi njiyən dan Jipi je ti biti bone.

Jeju ilə njé ndo je ləne

¹⁶* NJé ndo je ki dəgə gide kare awi Galile, dō mbal ti ki Jeju al-de kadi awi ti.

¹⁷ Loka awi a ooi-e ningə, osi məkəside nangi noe ti, na ki madi je 6adi kadi e Jeju.

¹⁸ Ó Jeju öti basi ki rode ti, al-de ta je kin a nə: «Luwə adi-m təgi je pəti me dərə ti, ki dō dənangi ti.»

¹⁹ Awi ki rə gin dije ti ki dənangi ti ne pəti, itəli-de njé ndo je ti ləm, irai-de batəm me to Baw ti, ki NGon ti, ki NDil Luwə ti¹⁹.

²⁰ Ningə indoi-de kadi ngäm̄i go ne je pəti ki m-dəjı səsi kadi irai. NGa ningə, mi, m-a mi səsi naa ti ki ndo je pəti, biti dəbəy ndo ti.»

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Marki ndangi

Ta ki dō Poy ta ti ki Maji lə Jəju ki Marki ndangi

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Marki ndangi, e ki kare dan Poy Ta je ti ki Maji lə Jəju Kirisi ki ndangi so. Adi e Matiye, Marki, Luki, ki Ja. Dande ti ki sa kin, Marki a nje ndange ndangi adi goji. Taa, go ndər gine ti ba, təjî kadi Marki a ndange a e kete to.

Təki j-o-n təe dō ti, e Marki ki ngon le Mari ki noji Barnabasi (Knjk 12.12; 13.5; Kolosi je 4.10) a e nje ndangi Poy Ta ki Maji kin.

Lo kile ngirə ta ti wa bəy, Marki təjî Jəju ta «NGon Luwə». Nə Jəju ndigi kadi to kin to lo bəyo ti biti kagi-dəsi ti bəy taa kadi dije gori. A gori təki nje kun dō buti asigar je ki əu əl-n lo koo ti ki oo Jəju lo koy ti ki oy kin be.

Kete taa kadi Jəju, NGon Luwə re, maji kadi dəw madi re noe ti ra rəbi lie. E be a Ja Batisi re ra-n rəbi lə Jəju, ningə ra-e-n batəm tə (1.2-11).

Go na ti ki su na Jəju dilə lo ti, go batəm ti ki Ja Batisi ra-e, Jəju ilə ngira kila ləne ki taga ta kəm dije ti. Lo kin ti, Marki təjî təgi koße ki Jəju aw-n, ki go rəbi bar ki əar dije kadi uni goe, ki go rəbi ne ndo ki ndo kosi je, ki go rəbi ne kosi je ki ati əl, ki nga ki nga njé moy je (1.14-8.30).

Go ti, Marki təjî Jəju ki un rəbi ki Jorijaləm, lo koy ti, ki lo koy ti, ki lo koy ti (8.31-10.52). Nja mitə, Jəju al njé ndo je ləne ta dō koy ti ki n-a n-o-y, na gəri me ta lie al. Taa, dəkagiloje pəti, el ta səbi-n dəne tə «NGon dəw», na dije gəri-e al tə.

Jəju ur Jorijaləm ki kəsi-gon, nə ingə ndor ki rəo njé kun dō Jipjə je ti, loki tuwə njé ra gati je me kəy ti lə Luwə kə. Ningə lo kin ti, e ta rəbi ki Jəju ingə kadi ndo-n dəbəy ne ndo njé ndor-e je, ki kəsi je, ki njé ndo je ləne (11-13). Bəy tə, Marki təjî ndo ki dəbəy ti ki joo ki e dəbəy ndə lə Jəju. Me ndo ti ki dəbəy ti ki joo kin a j-ingə ne kuso ki dəbəy ti ki Jəju uso ki njé ndo je ləne, ki ta ki əl ki Luwə Jətisəmane ti, ki kuwə ki uwəi-e, ki gangi ki gangi ta koy də ti, ki bə ki bəi-e kagi-dəsi ti, ki kile ki iləl-e fe nin ti (14-15).

Go ti, lo tol tae ti, Jəju i lo koy ti ndo ki ko mitə lə ndo koye, adi dəne je ki awi də əadi ti, ingəi ənə nin to kare. Be a, dane je ayı-naa kadi awi əri poye njé ndo je lie adi-de ooi (16.1-8).

Ningə se, loki i itidə Poy Ta ki Maji lə Jəju Kirisi ki Marki ndangi kin ilə nangi ə, igər maji təki Jəju e «NGon Luwə» ki rojeti wa wa? Se igər təki nje kun dō buti asigar je ki əu əl-n lo koo ti ki oo Jəju lo koy ti ki oy be to wa?

Ja ki nje ra dije batəm

(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Ja 1.19-28)

¹ Poy Ta ki Maji ki əji dō Jəju Kirisi, ki NGon lə Luwə, ə kule ngire to kin.

² NDangi me makitibi ti lə nje kəl ta ki ta Luwa ti, Ejay, əi na:

«Mi Luwə m-a m-ilə ki nje kaw kile ləm kəte noji ti,

Kadi ra go rabi noji ti.

³ NDU dəw madi əa dila lo ti ə na:

Irai go rabi lə Bafe!

Irai go rəbi lie adi a njururu!»^{*}

⁴ Ja Batisi təgə ilə mbə dila lo ti ə na: «iyəl go rəbi niyəsi je ki majal kə, adi rai səsi batəm, mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləsi kə.»

⁵ Dije pəti ki dənangı Jude ti ki ə be bo Jorijaləm ti, rəi rəi Ja ti, tori indude də majal je ti ləde, adi Ja ra-de batəm me ba Jurdə ti.

⁶ Kibi ki Ja ilə rəne ti, e ki ra ki bi jambal, ningə də mene ki nda to. Nə kusoe e gibiri je ki təjî je par.

⁷ Ja lə kosi dije ə na: «Dəw madi ki nje togi ki ati əl, ki itə-m say, a re gom ti noq. E dəw ki kile sa lie ka m-əsi kile dom nangı tuti al.

⁸ Mi, m-ra səi batəm me man ti, ə e, a ra səi batəm, me NDil Luwə ti.»

Ja ra batəm Jəju

(Mt 3.13-17; Lk 3.21-22; Ja 1.29-34)

⁹ Dəkagiloe ti kin, Jəju i Najərəti ti, ki e ngon əeko ki Galile ti, re adi Ja ra-e batəm, me ba Jurdə ti.

¹⁰ Lokı Jəju isi təgə me man ti, oo dərə təe tane, ningə oo NDil Luwə, risi tə də dum be re isi dəe ti.

¹¹ Ningə, ndu ta madi təgə dərə ti, ə na: «İ NGonm ki nje ndigi ləm, ki i nə rənəl ləm ki bo ngay!»[†]

¹² Kalangi ba go ti, NDil Luwə əsi Jəju aw sie dila lo ti.

¹³ Jəju ra ndə dəsə dila lo ti. *Satə re rəe ti, na-e. Jəju e naa ti ki da je ki wale, malayka je rai sie.

Jəju lə mbə Poy Ta ki Maji Galile ti

(Mk 1.12-17; Lk 4.14-15)

¹⁴ Go kuwə ti ki uwəi Ja dangay ti, Jəju aw Galile ti, ilə mbə Poy Ta ki Maji lə Luwə ə na:

¹⁵ «Dəkagiloe ki Luwə əji ka re nga, ningə koße la Luwə kə, e basi rosı ti to. Iyəl go rəbi niyəsi je ki majal kə, adi mesi Poy Ta ki Maji.»

Dije ki dəsəy ki Jəju əar-de

(Mt 4.18-22; Lk 5.1-11)

¹⁶ NDə kare, Jəju a da kadi ba bo ti ki Galile ningə, oo Simo əi ki ngokone Andire ki ai njé ndo kanji je, a iləi bandi me man ti.

¹⁷ Jəju əl-de ə na: «irai gom ti adi m-ndə səsi, kadi itəl i njé ndo dije kadi ingəi kajı.»

¹⁸ Kalangi ba, iyəl bandi je ləde, a awi uni go Jəju tə njé ndo je lie.

* 1:3 Malasi 3.1; Ejay 40.3 † 1:11 Pa je 2.7; Ejay 42.1

¹⁹ Jēju ὅti ndęgę kęte ningę, oo Jaki ai ki Ją ki ai ngan lę Jębade, isi me to ti, isi rai go bandi je lęde.

²⁰ Kalangi ba, Jēju őar-de, ningę ięyi bawde Jębade ki njé ra sie kılę je, me to ti, a awi ki Jęju.

*Jēju aji dəw ki ndil ki majal ra-e
(Lk 4.31-37)*

²¹ Jēju ai ki njé ndo je lęne awi Kapernayim ti. Jēju ur kęy kaw-naa ti lę *Jipi je, ki ndo taa kęę lęde, ningę ilę ngirę ndo ne.

²² Nę ndo lie, ati dije ki isi ooi doe őel ki dum, mbata ndo ne ki togi ki ingę rę Luwę ti, bi ndo ne tę njé ndo ndu-kun je al.

²³ Ningę, dəw madi kare ki ndil ki majal ra-e, isi me kęy kaw-naa ti lęde noq, no ki ndune ki bo a nę:

²⁴ «Jēju ki Najarəti, ri a, ige roje ti ę? Ira mba kadi ituji-je a? M-gər-i maji: j ki Kay njay lę Luwą.»

²⁵ Jēju ndangi ndil ki majal ki toginę e nę: «Uti tai, a itęę kę rę dingəm ti kam.»

²⁶ Lo kin ti, ndil ki majal, ndajı dingəm rururu, ki toginę, ningę tęę ręe ti ki no tane ti.

²⁷ Nę kin ati dije őel, adi dęjı-naa ta dande ti ai na: «Ri a ra né be ę? Oi né ndo ki sigi, ki aw ki toginę ngay kin! Ningę, ndil je ki majal ka, ilę-de gin toginę ti, adi teli röde go ndue ti bęy to.»

²⁸ E be a, dije sanęi-naa ki təba lę Jēju, donangi ki Galile ti kalangi ba.

*Jēju adi rę nga njé moy je ngay
(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)*

²⁹ Loki tęęi kęy kaw-naa ti lę *Jipi je ka kin ningę, Jēju ai ki Jaki nim, Ją nim, awi me kęy ti la Simo ai ki Andire.

³⁰ Mam Simo ki dəne, ręe q por rigi rigi, adi to nangi. Be a, loki Jēju ur me kęy ti ningę, kalangi ba, ali-e ta rę to lie.

³¹ Jēju re ręe ti, uwę jie, un-e ki taa, ningę, ręe ki kęte tingę ngay ka kin, təl səl, adi ingę rę nga. Go ti, ra ne kuso adi-de.

³² Loki lo sol, go kadi kur ti, dije ręi ki njé moy je, ki dije pęti ki ndil je ki majal, rai-de, rę Jēju ti.

³³ Dije pęti ki me 6e bo ti kawi-naa ki ta kęy ti, ta kęy ti.

³⁴ Jēju adi rę nga, njé moy je ki dangi dangi, taa tuwę ndil je ki majal dęde ti kę to. Ningę, adi ta rębi, ndil je ki majal kadi eli ta al, tədō gəri-e 6ęti.

*Jēju ilę mbe Poy Ta ki Maji Galile ti
(Lk 4.42-44)*

³⁵ Ta gin lo ti, loki lo tiję al 6ęy, Jēju j taa, tęę me kęy ti aw dęlo ti, ningę loe ti noq, ilę ngirę kal ta ki Bawne.

³⁶ Simo ai ki ndęgę dije ki ai sie, awi sangi Jēju.

³⁷ Loki inga-e ningę, ali-e ai nę: «Dije pęti a sangi-ni.»

³⁸ Ə Jēju al-de a nę: «Adi j-awi ngan 6e je ti, ki kadi ti kin ngata, tada, səbi kadi m-ilę mbę Poy Ta ki Maji nu to. MBata, m-re kadi m-ra kila kin.»

³⁹ E be a, Jēju njiyę dənangi Galile ti ba pęti, ilę mbę Poy Ta ki Maji me kęy kaw-naa je ti lę *Jipi je, ningę tuwę ndil je ki majal to.

*Jēju nga nje banji
(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)*

⁴⁰ Nje banji ὅti re rę Jēju ti, osi məkəsine nangi noę ti, ningę no doe ti a nę: «Re indigi a, a adi banji lam ur, kadi röm ay njay.»

⁴¹ Jēju oo kəm-to-ndoo lie, adi ilę jine əde-n, ningę, əl-e a nę: «M-ndigi, a kadi banji lęi ur, adi roi ay njay.»

⁴² Ta naa ti noq banji lie ur, adi ręe nę.

⁴³ Ningę kęte bęy taa kadi Jēju ięę adi aw, ndaje ki toginę ngay,

⁴⁴ ə əl-e a nę: «Onoi kadi al tae dəw madi, ə aw ɔjı roi nje kija né məsi kadi-kare, ningę adi kadi-kare ki ndu-kun la *Mojı dajı. Ira be mba kadi gari təki banji lęi ur adi ingę rę nęga.» *

⁴⁵ Nę loki dingəm ka kin ὅti aw ningę, ilę mbę də ne ti ki Jēju ra sie kin, adi dije pęti ooi. Nę kin ra adi Jēju asi kadi ur me 6e bo ti ki rangi, ta kəm dije ti ja ja al ngata. Be a, isi gidi 6e ti, dęlo ti, ningę dije j ki lo je ki dangi dangi, ręi ręe ti.

2

*Jēju adi rę nga dəw ki ręe oy njururu
(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)*

¹ NDę ngay al go ti, Jēju tal aw Kapernayim ti. Dije gəri kadi e me kęy ti noq.

² Dije kawi-naa ngay, adi lo ibę-de ndingi ndingi, lo ki kadi dəw ilę njane ti ka goto, biti ki ta kęy ti taga. Lo kin ti, Jēju ndo-de Poy Ta ki Maji lę Luwą.

³ Dije madi ὅti dəw ki ręe oy njururu ręi sie rę Jēju ti. Dingəm je sə, a oti-e.

⁴ Lo kadi awi sie, ilę-e no Jēju ti goto, mbata, dije ibę lo ndingi ndingi. E be a, ali taa, ndui də kęy *, səbi də lo ki Jēju e ti, ningę ki bole ka kin a, ilę nię moy ki né koti njé moy je, ki dəoi kula ti, no Jēju ti.

⁵ Loki Jēju oo kadi-me lęde ningę, al dəw ki ręe oy njururu ka kin a nę: «NGonm, majal je lęi e ki kięy go kę.»

⁶ NJé ndo ndu-kun je lę Luwę ki nę je isi me kęy ti noq, isi məri ta ai nę:

* ^{1:44} Ki go jibal ra-e ti lę Jipi je, nje banji e dəw ki dije ooi-e kadi ay njay al, adi asi kadi aw lo né ra je ti ki 6a to Luwę al.

◊ ^{1:44} Ləbetiki 14.2-32 * ^{2:4} Kęy ki ali ta do ti e kęy ki rai adi doe lay. E kuji ra kęy ki donangi Palasitin ti.

7 «Ra ban a dewe kam, al ta be a? El ta ki mal do Luwā ti. Luwa ki karne ba par a asi kiyē go majal la dije kō, dēw ki rangi goto.»

8 Ta naa ti noq, Jeju gér mér ta je lède kin, adi al-de a nə: «Ra ban isi iméri ta je ki be kin mesi ti a?»

9 Kel nje ro koy njururu kē nə: «Majal je ləi e ki kiyē go ko» bā ngā ngay al a se, kel-e kən nə: «I faa, un tuwə lai, a injīyə,» a ngā ngay al a?

10 Re e be 6a, m-a m-ɔjí sei təki mi NGon Dēw, m-aw ki toḡi dōnangi ti ne, mba kadi miyē-n go majal je la dije kō. Ningə, Jeju el nje ro koy njururu a nə:

11 «I taa, un tuwə lai, a aw 6e.»

12 Ba dingəm j taa ta naa ti noq, un tuwa ləne, a tēt ta kəm dije ti aw. Bel ra dije pəti, adi iləi toj̄i do Luwā ti ei nə: «Jagi, j-o nə ki be kin kəte al 6ey!»

Jeju bar Ləbi

(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

13 Jeju tal aw kadi ba bo ti gogi. Diye pəti rai rəe ti, ningə ndo-de ne.

14 Lok̄i Jeju isi da ningə, oo *Ləbi ki ngon la Alpe, isi me kəy taa la-mbə ti. Jeju al-e a nə: «Un gom.» Ninga Ləbi j taa, un go Jeju.

15 Go ti, Jeju isi ta ne kuso ti me kəy ti la Ləbi. *Njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je, ngay, isi naa ti ki Jeju ki njé ndo je lie ta ne kuso ti, mbata ko dije ki be kin ngay a njiyai goe ti, mukl mukl.

16 Lok̄i njé ndo ndu-kun je ki me 6uti ti la *Parisi je ooi Jeju isi uso ne ki njé taa la-mbə je ki njé ra majal je ningə, ali njé ndo je lie a i nə: «Ta, Basi isi uso ne ki njé taa la-mbə je ki njé ra majal je a?»

17 Jeju oo ndude, adi al-de a nə: «E dije ki njé moy je a a sangi dēw ki nje ra moy, bi e njé ro nge ja a a sangi dēw ki nje ra moy, al. Ninga, m-re mba 6ar dije ki dana al, nə m-re mba dije ki njé ra majal je yo.»

Kel ta ki Luwā ki kiyē ta ne kuso

(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

18 NDə kare njé ndo je la Ja Batisi a i ki *Parisi je iyəti ta ne kuso. Dōkagilo ti kin a dije rai ro Jeju ti deji-e a i nə: «Ra ban a njé ndo je la Ja a i ki njé ndo je la Parisi je, isi iyəti ta ne kuso, a yai je, rai al a?»

19 Jeju ilə-de ti a nə: «O! kadi e go rabe ti kadi dije ki bari-de lo nə kuso taa-naa ti, a iyəti ta ne kuso dōkagilo ti ki nje taa dəne isi-n səde naa ti a? Jagi dōkagilo ti ki nje taa dəne isi-n səde naa ti, a asi kiyē ta ne kuso, al.

20 NDə je a rai noq kadi a uni-e tade ti ningo, dōkagiloe ti kin a i yəti ta ne kuso.

21 Dēw a un ta kibi ki sigi kadi ilə-n kəm kibi ki koke al. Re e be a, ta kibi ki sigi ka kin, a i ki ki koke raki raki, kadi bole a to wororo itə ki kete 6ey.

22 Taa, dēw a un kasi kandi nju ki al 6ey uti me mbu nda je ti ki koke al to. Re e be ningə,

loki kasi a j̄ba, mbu nda je a ndui. Ningə mbu nda je ki kasi kandi nju je pəti a təli nə ki tuji kō. Be a, re kasi kandi nju i al bəy 6a, maji kadi mbu nda je a i ki sigi taa.»

Ta lo Jeju do ndə ta kəq ti
(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

23 Jeju ində də me ndər gəme je ti, ndə taa kəq ti la *Jipi je. *Njé ndo je lie ki a i sie, gangi dək ko je do njiyi ti usoi.

24 Ningə *Parisi je ali Jeju a i nə: «O ne ki to kin: njé ndo je lai rai ne ki kadi dēw ra ndə taa kəq ti al.»

25 Jeju al-de a nə: «Itidəi ne ki ngar *Dabidi ra loki ne ngā səde, a 6o ra-de ki dije ki goe ti kin ndə kare al biti a?»

26 Dabidi ur me kay ti la Luwā, dōkagilo ti ki Abiyatar a e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo. Dabidi un mapa ki dije adi Luwā kadi-kare ti, ki njé kijə ne məsi kadi-kare par a səbi dōde kadi usoi, uso, a adi dije ki gone ti usoi to.»

27 Jeju təl al-de 6ey a nə: «Luwā ər ndə ta kəq ində ta dangi mba maji la dēw, 6i ra dēw mbata ndə ta kəq al.

28 E be a, mi *NGon dēw, ndə taa kəq wa ka m-aw ki toḡi do ti.»

3

Jeju adi ro nga dingəm ki jie oy njururu
(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

1 Jeju tal aw kəy kaw-naa ti gogi 6ey. Ningə dingəm kare ki jie oy njururu e me kəy kaw-naa ti noq.

2 Diye isi jəke isi indəi kəmde kadi n-ooi se Jeju a adi dingəm kin ro nga ndo ta kəq ti wa? E ta bole ki isi sangi kadi n-indəai ta dəe ti.

3 Jeju al dingəm ki jie oy njururu ka kin a nə: «I taa ire dana ne, ta kəm dije ti pəti.»

4 Ningə Jeju tal deji ndəgi dije a nə: «Ri a məjai mba kadi dēw ra ndo ta kəq ti a? Kadi dēw ra maji a se kadi dēw ra majal a? Kadi dēw nagı madine ta yo ti a se kadi iyə adi tuji kō a?» Lo to jijji, dəw kare ka al ta al.

5 Jeju ində kəmne go-n-de ba pəti, ki wongi, mee tingé dōde ti ngay mbata me nəgə lade. Ningə al dingəm ka kin a nə: «İsura jii.» Dingəm sura jine ningə, jie tel to maji kare.

6 Ò loki *Parisi je teei taga 6a, awi kalangi ba ingəi njé ki gin *Erodı ti ali-naa səde ta ki də Jeju ti kadi n-ooi se n-a n-rai ban a n-a n-toli-e wa.

Kosi dije rai ro Jeju ti
(Mt 4.25; 12.15-16; Lk 6.17-19)

7 Jeju ot̄i aw ki njé ndo je ləne ta ba Galile ti. Ningə kosi dije ngay rai goe ti. Kosi dije ka kin i dōnangi Galile ti je, dōnangi Jude ti je,

8 6e bo Jorijalam ti je, dōnangi Idume ti je, dōnangi ki gidi ba Jurde ti je, taa dije ki isi gəi gidi 6e bo ki Tir ki Sido ba pəti ka rai goe ti to. Kosi dije kin rai ro Jeju ti, mbata oy poy ne je ki ra.

⁹ Jēju al njé ndo je lene kadi indai do to madi dana dangi adi-ne, mba kadi kosi dije mborsi-ne al.

¹⁰ Teki rojeti, Jēju adi rō nga dije ngay, adi dije pati ki awi ki moy rōde ti, nagi rōde mba kadi n-ndi rōe.

¹¹ Loki dije ki ndil je ki majal uwai-de gin tagide ti ooi-e ninga, osi makaside nangi noē ti, uni ndude ki taa noi ei na: «*I NGon lə Luwə!*»

¹² Nə, ndaji-de ki tōgine kadi rai adi dəw ger-ne al.

*Jēju mbati njé ndo je lene ki dōgi gide e joo
(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)*

¹³ Go né je ti kin, Jēju aw dō mbal ti, ɓar njé ki ge-de, ninga rai rōe ti.

¹⁴ MBō dije ti ki ɓar-de kin a Jēju mbati njé ndo je lene ki dōgi gide e joo ki kadi ei sie naa ti ki dōkagilo je pəti. Өi sie naa ti, mba kadi ilā-de adi awi ɓilā mbe Poy Ta ki Maji.

¹⁵ Taa awi ki tōgi kadi tuwai ndil je ki majal tō.

¹⁶ To dije ki dōgi gide e joo ki Jēju mbati-de a to kin: Simo, ki Jēju inda toe nə Piyar,

¹⁷ Jaki, ki ngor lə Jēbəde ei ki ngokone Ja, ki Jēju ɓar-de joo pu nə Bowanərjəsi, ki kor me nə «ngan lə ndangindi*»,

¹⁸ ki Andire, ki Pilipi, ki Batiləmi, ki Matiye, ki Tomasi, ki Jak i ki ngor lə Alpe, ki Tade, ki Simo ki e mbō njé rō mbata kinga dōla ɓe lade ti,

¹⁹ taa Judasi Isikariyoti ki nje kun dō Jēju tō.

Jēju ki nojine je

²⁰ Jēju aw ɓe ninga, kosi dije rai uti kəm lo ka kəy, adi lo kadi ei ki njé ndo je lene ingəi dōkagilo kadi usoi ne ka goto.

²¹ Loki noje je ooi poy ta kin ninga, rai mba kadi n-ɔ-ri-e n-aw-i sie ɓe, tado eli ei na: «Dəe isi dana al.»

(Mt 12.24-29; Lk 11.15-22)

²² NJé ndo ndu-kun je la Luwə ki Jori-jaləm ti eli ei na: «Beljəbul isi mee ti. Ninga e ki tōgi lə ngar lə ndil je ki majal, a isi tuwa-n ndil je ki majal.»

²³ Be a Jēju ɓar-de ki rōne ti ninga, or-de gin ne je me kuji ta je ti a na: «Oi kadi *Satə a tuwa dije lə Sata ban?»

²⁴ Kin a, dije ki me bekō ti ki kare ba, tali do-naa ti roi-naa a, bekō kin a a taa al.

²⁵ Loki dije ki me kəy ti ki kare ba tali do-naa ti, rai-naa, me kəye kin a ra tōgi kaw kate al.

²⁶ Re Satə a wa adi dije lie tali do-naa ti ki rō, adi gangi-naa dana joo a, kəbe lie a ra tōgi kaw ki kate al, gine a gangi.

²⁷ Teki rojeti, adi m-əl səsi, kin a re dəw uwə dəw ki nje tōgi dəo-e kate al a, a asi kur me

kay ti lie, kadi ndur né kingə lie al. Loki dəo-e ngata ninga, a ndur né ki me kay ti lie teki mene ge.

²⁸ M-əl səsi taki rojeti: Majal je pəti ki dije rai, se né tajji je pəti ki a təqə tade ti ki dō Luwə ti, Luwə a iye goe ka adi-de.

²⁹ Nə re dəw el ta ki mal dō NDil Luwə ti ninga, Luwə a iye go ko ade al ratata. Dəw kin a oti koy majal ləne kin ki nqone ti.»

³⁰ Jēju al-de ta kin be mbata njé ndo ndukun je eli ei na: «Aw ki ndil ki majal rōne ti.»

Ko Jēju ki ngakoe je ki rojeti

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Ko Jēju ki ngakoe je rai ai taga, ninga iləi dəw kare kadi ɓar-e adi-de.

³² Kosi dije ngay gai gide wuki. Loki rai eli-e ei na: «O koi je, ki ngakoi je ai taga noq, a sangi-ni.»

³³ Ninga Jēju təl el-de a na: «Nə je a ei kom je ki ngakom je a?»

³⁴ Ba go dije ki isi gai dəe wuki ka kin, ninga el a na: «Oi kom je, ki ngakom je a isi kin.»

³⁵ Tado dəw ki nje ra ndigə lə Luwə a, e ngokom je, e konanm je, ki kom je..»

4

Kuji ta ki dō nje dibi né ti

(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Jēju ilə ngirə kadi ndo dije né kadi ba bo ti ɓey. Kosi dije ngay kawi-naa gai gide, adi aw, al isi me to ti, nangi dō ba ti. Kosi dije ai ngangi ba ti ne, tali kəmde ki dəe ti.

² Jēju ndo-de né je ngay me kuji ta je ti. Me né ndo ti lie, al-de a na:

³ «Nje ndər kare aw kadi dibi né,

⁴ ninga dōkagilo ti ki a ilə ko, kə ko je madi tosi ngangi rəbi ti adi yəl je rai qı maki.

⁵ Kə ko je ki nungi tosi donangi njəkərə ti, adi lo kadi ingəi dənangi asi tam iləi ngirəde ti goto. Nə ke a tōgi kalangi ba, tado ngirəde to tane.

⁶ Loki kadi osi ninga, ngan ko je ka kin ndoləi mbaw, ɓa go ti, tuti kurim, tado ngirəde aw nangi boy al.

⁷ Kə ko je ki nungi, tosi dan kon je ti, adi kon je tōgi ndəm-i-de mbəl, lo kadi andi goto.

⁸ Nə kə ko je madi tosi donangi ti ki maji. Be a, tōgi kalangi ba, adi andi. Ki na je andi asi kuti mitə, njé ki nungi andi asi kuti mehe, taa njé ki nungi ɓay andi asi bu kare to.»

⁹ Go ti ninga, Jēju el-de a na: «Dəw ki aw ki mbine mba koo-n dō ta ɓa, kadi oo dō ta kin maji!»

MBa ri a Jēju ndo né ki kuji ta je a?

(Mt 13.10-15; Lk 8.9-10)

¹⁰ Loki kosi dije awi ninga, njé ki njé nay sie, ki njé ndo je lie ki dagi gide e joo, daji-e

* ^{3:17} Bowanərjəsi (ngan lə ndangindi) e to ki Jēju inda dō Jaki aki Ja. Dəw gar né ki inda-n to kin dəde ti al, na dije madi ndər i gine ninga ali a i na Jēju ɓar-de ngan lə ndangindi mbata a dije ki nə ra ki ki tōgi to məside ti.

kadi or-de gin kuji ta je ki ndo-n ne kadi n-gari.

¹¹ Æ al-de e na: «Sæi, Luwæ tee ki do ne ki to lo bøyo ti ki øji do købe lie adi sæsi. Næ ndægi dije ki ai taga, ingæi ne ndo je pæti ki kuji ta.

¹² E be mba kadi,
“Re goi lo maji ka ooi ne al nim,
Re ooi do ta maji ka gæri me al nim,
Tado re gæri me ningæ,
A tæli ræde go Luwæ ti kadi Luwæ iyæ go majal
je læde ko”.^{*}

Jæju or me kuji ta ki øji do nje dibi ko
(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

¹³ Jæju al-de e na: «igæri me kuji ta kin al a?
A re igæri me kuji ta kin al a a rai ban a i gari
ndæge je ø?»

¹⁴ Nje kïlæ ko, ne kïlæ lie e Poy Ta ki Maji la
Luwæ.

¹⁵ Kä ko ki tosi ngangi rabí ti, øji do dije
madi ki ooi ta la Luwæ, ningæ *Satæ re or ta
ki ooi ka kin mede ti kalangi ba ko.

¹⁶ NGa ningæ, ei je ki tosi dønangæ njækiræ ti,
ei dije ki ooi ta la Luwæ ningæ, taai langisi ba
ki rønal,

¹⁷ næ ta kin, ila ngiræne mede ti al. Æ dije
ki njé kuwæ ki ta la Luwæ døkagilo ki ndæy be
par. Døkagilo ki kjø je, a se kindæ kæm-ndoo ki
mbata ta la Luwæ re 6a, iyæ kadi-me læde ko
kalangi ba.

¹⁸ Kä ko ki tosi dan kon je ti, ei dije ki ooi ta
la Luwæ,

¹⁹ næ me ka sururu do ne je ti ki dønangæ ti,
ki ra ta ne maji je ki dønangæ ti, taa 6o ne je
ki rangi ki dangi dangi, uti do ta ki ooi, adi lo
kadi andi goto.

²⁰ Ningæ, ndagi kä ko je ki tosi dønangæ ki
mají ti, øji do dije ki ooi Poy Ta ki Maji, ningæ
taai mede ti, a tægi ki kandide to. Ki madi je
andi kuti mitæ je, kuti mehe je, ki 6u kare je.

Kuji ta ki øji do lambi
(Lk 8.16-18)

²¹ Ningæ Jæju tæl al-de bøyæ e na: «Dæw a re ki
lambi kæy e debi ngo do ti, a se indæ gin tiræ ti
a? A indæ do ne ti faa.

²² Ne je pæti ki e ki ra gidi ngay ti, a to taga
ta kæm dije, a ne je ki e ki ra lo bøyo ti, a to ki
taga pay to.

²³ Re dæw aw ki mbine mba koo-n do ta
ningæ, kadi oo maji.»

²⁴ Jæju tæl al-de bøyæ e na: «Mají kadi uri mbisi
mají oi do ta, 6i oy ki noq be al. Ba kadi igæri
tæki go ræbi ki igangii ta do dije kin a Luwæ a
gangi-n ta dosi ti to. Ningæ ta ki gangi ki dosi
ti a itæ e ki sæi igangii døde ti kin bøyæ.

²⁵ Be a, dæw ki aw ki ne jine ti, a adi-e do ti
bøyæ. Næ dæw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki
aw-n jine ti kin ka, a taai jie ti wa bøyæ.»

Kuji ta ki øji do kandi ne ki dibi

²⁶ Jæju tæl al-de bøyæ e na: «Køfe la Luwæ to ta
dæw ki aw dibi ne me ndør ti læne be.

²⁷ Go ne dibi ti kin, re nje ndør to 6i e se, to
6i al ka, kondæ ki kada, ne ki dibi, ibæ e isi togi
to, ki kanji kadi njæ dibe gar-n rabí ki isi tagi-n.

²⁸ Nangæ wa ki dørone, ra adi ko ibæ e togi,
kade tee, ningæ go ti gogi, or done, a andi.

²⁹ Ningæ døkagilo ki do ko kær asi lo kijæ ti,
dæw re ija ko tado nayæ asi^{**}.

Kuji ta ki do ka kagi ti ki bari-e mutadi
(Mt 13.31-32; Lk 13.18-19)

³⁰ Jæju al-de bøyæ e na: «Ri æ j-a-j-uni kadi j-øjii
køfe la Luwæ a? Æ se kuji ta ki ban a j-a j-un
kadi j-al-n ta ki do ti a?

³¹ Køfe la Luwæ to ta kandi ne ki bari-e
mutadi kin be. E kandi ne ki du itæ kandi ne
je pæti ki dæw isi dibi dønangæ ti ne.

³² Lokæ dæw dibe ningæ, tagi e tal kagi tay ki
bo, itæ ndægi kagi tay je pæti. Bajie je ki toi,
boyi ngay, kadi yæl je uwæi lo kisi do ti.»

³³ Ki kuji ta je ngay ki toi be, ki dije asi kadi
gæri, a Jæju ndo-n-de ta la Luwæ.

³⁴ Ta ki kadi al-de ki kuji ta al, goto. Ningæ
døkagilo ki nayæ ki njæ ndo je læne wa par 6a,
or-de me pæti.

Jæju ndangæ næl ade a lo ka ti
(Mt 8.18, 23-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Me ndæ e ti noq, do ji lo sol ti ningæ, Jæju
al njæ ndo je læne e na: «Adi ji gangi ba, j-awi
dame ti ki kare.»

³⁶ Høi kosi dije, ningæ njæ ndo je awi ki Jæju
me to ti ki re e ti kæte. To je ki rangi dani-e.

³⁷ Ningæ, näl ki bo ngay ba sade busi dø bati.
Pulum ta man indæ kadi to bigim bigim adi
man isi rosi to.

³⁸ Jæju la ne gæti-n døne, a to mongi to ti, isi
to 6i. *Njæ ndo je lie ndæli-e ki no tade ti e na:
«Nje ndo, j-isí j-oj be ka oo al a?»

³⁹ Jæju ndal do 6i ti, ndangi näl, a al man ba
a na: «A lo ka ti! Adi lo to jijiji!» Loe ti noq,
näl ta kæg adi lo tæl to jijiji.

⁴⁰ Ningæ, Jæju al njæ ndo je læne e na: «Ra ban
a ifæli be a? Biti bone ka adi mesi al bøyæ a?»

⁴¹ Bæl rade ngay, adi dæji-naa ta dande ti eil
na: «Dæw a wa kam e næ a, näl je ki ba je ka
ooi ta lie be ø?»

5

Jæju tuwæ ndil je ki majal do dingæm ti
dønangæ Gæræsa ti

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Jæju aí ki njæ ndo je læne teei gidi ba ti,
dønangæ ti læ dije ki Gæræsa ti.

² Lokæ Jæju j me to ti ur nangæ ningæ, taji naa
ti noq, dæw madi kare ki aw ki ndil ki majal
ræne ti, tæg do badi je ti re inge.

³ Dæw ka kin ra 6e dø badi je ti. Re e ki kula
gindi ka, dæw kare ki asi dælo ka ti goto.

⁴ Doo-i-e ki kulə gindi nja bay bay, taa iləi kangila gindi njae ti to. Nə gangi kulə gindi riw riw, taa təti gindi nosi nosi to. Dəw ki asi kuwe gin togine ti goto.

⁵ Dəkagilo je pəti, kondə ki kada, lo njiye e də badi je ti ki dan mbal je ti ki wuy ki kur tane ti. Ningə tijə rone gangi batı batı ki gajı mbal je.

⁶ Loki oo Jəju say nu 6ay ningə, ay ki ngədi re osi məkesine nangi noe ti.

⁷ Ningə ur kol ki togine ngay e nə: «Jəju ki NGon lə Luwə ki nje kisi dərə ti taa nu, e ri e iğe rəm ti e? M-uwə njai me tə Luwə ti, adi-m ko al!»

⁸ Əl ta kin be tədə ta ki Jəju el-e e nə: «İ ndil ki majal, iteq kə rə dingəm ti kin.»

⁹ Jəju dəjə e nə: «Toi nə na?» E təl el-e e nə: «Təm nə “kosi njé rə je”, mbata ji bay ngay.»

¹⁰ Nə ki də Jəju ki nja naa ti nja naa ti kadi tuwa-de ko me 6e ti kin al.

¹¹ Dəkagiloe ti kin, kosi kəsongi je ngay a usi ne kadi mbal ti noq.

¹² NDil je ki majal noi də Jəju ti əli-e ai nə: «Ituwa-je adi j-aw dan kəsongi je ti kam, j-ur mede ti.»

¹³ Jəju ndigi səde də ti, adi təei me dingəm ti ka kin, e awi uri me kəsongi je ti. Taji naa ti noq, kosi kəsongi je ki ası dibi joo kare, singə-naa kadi mbal ti taa, tosi me ba ti, adi ayı-naa man oyi.

¹⁴ NJé ngam kəsongi je ayı-naa awi me 6e bo ti, ki me ndor je, orı poy ne ki ra ne kin dije, adi dije awi kadi n-ooi ne ki ra ne ka kin.

¹⁵ Loki dije ka kin rəi təei rə Jəju ti ningə, ooi dingəm ki aw ki ndil je ki majal ka kin isi rəe ti. Ooi-e kadi isi ki angal ki maji, taa isi ki kibi rone ti to. Ne je kin ra adi 6əl rade ngay.

¹⁶ Ningə dije ki awi lo ne je ti ki Jəju ra, orı madide je moy ne ki təe də dingəm ti ki aw ki ndil je ki majal, ki ne ki təe də kəsongi je ti.

¹⁷ Be e, iləi ngirə kadi noi də Jəju ei nə: «Njai ba, iyə dənangı leje, e aw.»

¹⁸ Dəkagilo ti ki Jəju isi al me to ti gogi ningə, dingəm ki Jəju tuwə ndil je ki majal me ti ka kin dəjə kadi n-aw sie.

¹⁹ Nə Jəju ədi al, e el-e e nə: «Otı aw 6e dan noji je ti, or-de moy ne ki Babə ra səi ki koo kəm-to-ndoo ki eti 6əl ki oji dəi ti kin.»

²⁰ E be e, dingəm ka kin otı aw dənangı 6e bo je ti ki dəgi, or moy ne je ki Jəju ra sie. Dije pəti ki oy ta kin, ati-de 6əl.

Ta ləngon lə Jayrusi ki ta lə dəne ki nje moy məsi

(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Loki Jəju tal aw gidi ba ti ki to ningə, kosi dije ngay kawi-naa rəe ti kadi ba ti.

²² Ningə dingəm kare ki dan njé kun də kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, ki təe nə Jayrusi re. Loki oo Jəju ningə, osi nangi njae ti,

²³ no dəe ti ki man kəmne e nə: «NGonm ki dəne ki du isi oy. Njai ba, kadi aw ində jii dəe ti adi ingə rə nga, e oy al.»

²⁴ Jəju əti aw sie, ningə kosi dije ngay njiyəi goe ti, mborai-e ki yo je ki ne je.

²⁵ Dəne kare ki moy məsi ade ko 6al dəgi gide e joo e dan kosi dije ti noq.

²⁶ Moy kin ade ko ngay, adi ay ngədi ngay tə go dije ti ki njé rá dije moy, nə tuji ne kingə ləne də ti kə kare, ningə ingə ko jide ti tə kingə yo. Moy aw ki kəte tə kaw par par, nə ki to sotı goto.

²⁷ Dəne ka kin oo ta lə Jəju. Be e, dan kosi dije ti, re ki rəbi ki gidi Jəju ti, ədi ta kibi lie.

²⁸ MBata el mene ti e nə: «Kin e re ta kibi lie par a m-ədi e, rəm a nəga.»

²⁹ Ningə tajı naa ti noq par gin məsi lie gangi, adi gər me rəne ti təki rəne nga ngata.

³⁰ Ləti noq, Jəju gər me angalne ti takı togi təe rəne ti. Be e, təl kəmne gogi dan kosi je ti, dəjə-de e nə: «Nə ə ədi ta kibi lam e?»

³¹ *Ə njé ndo je lie əli-e ai nə: «İ wa igər maji kadi kosi je mborai-ni ki yo je ki ne je, e itəl idəjəi e nə: “Nə ədi-m 6ay a?”»

³² Nə Jəju nay ki lo go lo ti gə gidine kadi noo dane e wa ki ra ne kin.

³³ Bal ra dəne ka kin ngay, adi dədi par par, mbata gər ne ki ra-e me rəe ti. Be e, re osi nangi nja Jəju ti, əl-e ta je ki rəjeti pəti ki to mee ti.

³⁴ Nə Jəju el-e e nə: «NGonm, kadi-me lai aji. Aw ki ləpiya, e kadi ingə rə nga də moy ti ləi.»

³⁵ Loki Jəju a əl ta ba 6ay ningə, dije madi ij me kəy ti lə Jayrusi, ki e ki bo də kəy kaw-naa ti lə Jipi je, rai əli Jayrusi e nə: «NGoni oy, itəpi NJe ndo, al ngata.»

³⁶ Loki Jəju oo ta kəlde be ningə, use də ti al, e al ki bo ki də kəy kaw-naa ti e nə: «Adi 6əl rai al, adi mei par!»

³⁷ Jəju əgi kadi dije awi sie, nə iyə Piyər nim, Jaki nim, Jə ki ngoko Jaki nim par e adi awi sie.

³⁸ Loki rəi təei 6e la ki bo ki də kəy kaw-naa ti ningə, Jəju oo dije ki isi singə sokito, isi noi je, urı wuy je.

³⁹ Jəju ur me kəy ti ningə, əl-de e nə: «Ra ban e dije singə də-naa ti sokito ki no be e? NGon oy al, nə to əi kare.»

⁴⁰ Dije ibəi Jəju kogii. Be e, Jəju adi dije pəti təe taga, ningə baw ngon nim, ko ngon nim, njé ndo je lie ki dəni-e nim par e awi sie me kəy ti ki ngon to ti.

⁴¹ Jəju uwə ji ngon, əl-e e nə: «Talita kumi!» * Adi kor me nə: «NGon ki dəne, m-əli m-ə nə, i taa!»

⁴² Taji naa ti noq, ngon ki dəne i taa, njiyə, tədə fale e dəgi gide e joo. Nə ki Jəju ra kin ati dije 6əl ki dum.

* 5:41 Talita kumi: e ta arame ki Jipi je isi əli tə dəkagilo ti lə Jəju.

⁴³ Lo kin ti, Jeju dəjɪ-de kadi ali ta nə ki ra ne kin dəw madi al. Ningə, el-de kadi adi ne kuso ngon ki dəne ka kin uso.

6

Dije ki Najarəti tı taai me Jeju al
(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

¹ Jeju i loe ti noo, aw 6e bo ti ki togi ti*, naa ti ki njé ndo je lene.

² Lokı ndo ta kəg lə *Jipi je asi ninga, Jeju ilə ngirə ndo dije ne me kəy kaw-naa ti lə Jipi je. Dije ngay ki oi ne ndo lie, ne ndo kin ətɪ-de 6əl, adi ali si na: «Dəw kam, ɪngə ne ndo kin ra ə? Ə na ə ade gosi ta ki ətɪ 6əl be kin ə? Togi ki ra-n ne kəj ki je ki ətɪ 6əl be kin ingə ra ə?

³ Ma nje kijə kagi wa ka am wa? E ngon lə Mari al a? Jaki je, ki Jose je, ki Judi je, ki Simo je, əi ngakoe je al a? Taa, konane je ka isi səje ne tə al a? Ta ki dəjɪ kin əgɪ-de kadi adi mede Jeju.

⁴ Be a, Jeju al-de a na: «Nje kəl ta ki ta Luwə ti 6a, e me be koje ti, ki dan noje je ti, ki me kəy ti lie a dije a kidi-e ti.»

⁵ Lo kadi Jeju ra nə kəj ki ətɪ 6əl me 6e ti ki Najarəti tı goto, nə ɪndə jine do njé moy je ti ki na je gandi gandi par, adi-de ingəi rəo nga.

⁶ NDəjɪ Jeju ngay ki mbata mbati ki mbati kadi-e mede.

Jeju ilə njé ndo je lane ki dogi gide e joo
(Mt 9.35; 10.1, 5-14; Lk 9.1-6)

Jeju njiyə ki ngan 6e je ki gugi də Najarəti, ndo dije ne.

⁷ Ningə, Jeju 6ar njé ndo je lene ki dogi gide e joo, ə ilə-de joo joo. Adi-de togi do ndil je ti ki majal tə.

⁸ Jeju ndor mbide kadi uni nə kare mbata də rəbi al, nə gol kare ba par. Əl-de a na: «A uni nə kuso al nim, 6əl al nim, taa a 6igiri la me kula də 6ədisi ti al nim to.

⁹ Həi sa njasi ti, ə awi ki kibi kare ba.»

¹⁰ Kin ə uri me kəy ti madi, ə uwə səsi rəne ti ə, isi ti ratata ndo kawsı ti.

¹¹ Ə re lo madi ti, ə dije mbati kuwei səsi ki rəde ti, ə se mbati koo do ta ləsi, lokı isi təjəi me 6e ti kin ki taga ningə, ɪndəi bu ki njasi ti ko†, mba kadi to ta nə ndajı ndude.

¹²* NJé ndo je awi iləi mbə Poy Ta ki Maji mba kadi dije iyəj kalde ki majal ko.

¹³ Tuwəi ndil je ki majal ngay taa uri yibı do njé moy je ti ngay adi ingəi rəo nga to.

Koy Ja Batisi
(Mt 14.1-12; Lk 9.1-6)

¹⁴ NGar *Erodi oo ta la Jeju, tədo təfa lie asi lo je naki naki. Dije ki na je əi na: «Ja Batisi j taa dan njé koy je ti. Gine kin ə aw-n ki togi mba ra-n nə je ki ətɪ 6əl 6əl.»

* 6:1 Be ki Jeju togi ti e Najarəti, dənangı ti ki Galile. [†] 6:11 Ta lə kində bu ki nja ti ko 6a, igoi Mt 10.14 ki ta ki də ti ki e gin ti nangi. [⊗] 6:18 Ləbatiki 18.16; 20.21

¹⁵ Nje ki nungi ali ai na: «E Eli ki nje kəl ta ki ta Luwə ti.» NJé ki na je bəy ali ai na: «E nje kəl ta ki ta Luwə ti ta njé ki rəi kəte kin be tə.»

¹⁶ Lokı Erodi oo ta kin ningə, el ə na: «E Ja ki ndo ki madi gangi doə ka ə j lo koy ti.»

¹⁷ Erodi al be, tədo ndo ki adi uwai Ja, dəoi-e ki sən, iləi-e dangay ti, mbata lə Erodiyadi, ki ne ngokoe Pilipi, ki tae nene ti,

¹⁸ ə Ja al-e ta do ti ə na: «E go ti al kadi itaa ne ngokoi, nei ti.»

¹⁹ Wongi ra Erodiyadi də Ja ti ngay, adi sangi rəbı tol-e, nə asi tol-e al.

²⁰ Tədo Erodi 6əl Ja, gər kadi e dəw ki nje ra nə ki dana, taa e dəw ki ay njay tə. Be a, Erodi ngəm-e-n maji. Lokı Erodi oo ta kal Ja ningə, ta kin uwe ki ta, nə be ka, Erodi ge koo ta kəl Ja par par.

²¹ NDə ki maji ki Erodiyadi isı sangi kəte kəte ka re nga. Adi e ndo rənəl koji Erodi, ə Erodi adi rai nə kuso. Ningə ndəe ti kin, Erodi 6ar ki bo je lene nim, 6ar njé kun də njé rə je lene nim, taa 6ar njé tsəba je ki dənangı Galile ti tə.

²² Dəkagilo kuso nə ti, ngon lə Erodiyadi ki dəne, ur kəy gode ti, ndam. NDam lə ngon ki dəne kin nal Erodi ngay, taa nal dije ki 6ar-de lo nə kuso ti ngay tə, adi ngar el ngon ki dəne ka kin ə na: «Idəjɪ-m nə ki mei ge par ə m-a m-adı.»

²³ Erodi aw biti un ndune ki kibi rə ade ə na: «Nə je poti ki idəjɪ-m, ə m-a m-adı. Re e dəbi kəbə ləm ka a ɪngə.»

²⁴ NGon ki dəne təjə aw taga, aw dəjɪ kone ə na: «E ri ə kadi m-dəjə ə?» Ə kəe al-e ə na: «Idəjɪ-də Ja Batisi.»

²⁵ NGon ki dəne tal langisi ba aw rə ngar ti əl-e ə na: «Təkij-a-n tajı-naa ti ne wa kin, kadi adi-m də Ja Batisi me supira ti.»

²⁶ Me ngar tuji ojı-n də nə ki ngon ki dəne dəjə kin, nə lo kadi əge goto ki mbata kun mindi ki un, taa ki mbata dije ki 6ar-de lo nə kuso ti tə kin.

²⁷ Be a, tajı-naa ti noo, ngar un ndune adi asigar kare ki nje ngam-e kadi aw kəy dangay ti gangi də Ja re-n.

²⁸ Asigar aw gangi də Ja me supira ti, re-n adi ngon ki dəne, ningə ngon ki dəne ka kin təl-n adi kone.

²⁹ Lokı njé ndo je lə Ja oi poye ningə, rəi uni nine awi dibi.

Ja adi nə kuso dingəm je dibi mi usoi
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Ja 6.1-15)

³⁰ Lokı njé kaw kilə je tali lo kilə je ti ləde ningə, kawi-naa rə Jeju ti, əri-e poy nə je ki rai ki ne je ki ne je ki ndoi dije adi-e oo.

³¹ Kosi dije ngay awi nim, təli nim adi lo kadi njé ndo je ingəi ngon dəkagilo ndi be kadi usoi nə ka goto. Be a, Jeju al-de ə na: «Irəl

adi j-awi lo ki dije gotoi ti mba kadi ɔri kəe nday.»

³² Be ə, ali me to ti mba kaw kosi rəde ngərangi, lo ki dije gotoi ti.

³³ Dije ngay ooi-de lo kawde ti, a gəri-de əti to. Dije ii 6e bo je ti ki dangi dangi, ayinnaa ki njade bur bur awi kəte, lo ki Jəju ki njé ndo je isi awi ti.

³⁴ Loki Jəju ur nangi me to ti ningə, oo kosi dije ngay. Loki oo-de, oo kəm-to-ndoo ləde, tədə ai tə batı je ki njé kul-de goto be. E be ə, Jəju un dəkagilo ngay ndo-n-de ne.

³⁵ Loki kadi yati rəne kí bəlme taa njé ndo je əti kí rə Jəju ti əli-e əi na: «Lo ki j-ai me ti ne kin, e lo ki dije gotoi ti, ningə kadi isi ur to.

³⁶ Maji kadi ituwa dije kam adi awi ki lo ndor je ti, ki ngan be je ti, ndogi ne kuso usoi.»

³⁷ Nə Jəju təl el-de a na: «Sai je wa adi-de ne usoi.» Ningə, njé ndo je dəji-e əi na: «Kadi j-aw ji ndogi mapa asi silə 6u joo‡ j-adi-de usoi wa?»

³⁸ Jəju təl el-de a na: «Mapa ki jisi ti e ban ə? Awi dan dije ooi.» Loki awi dan dije ti, dəji ningə, təli əli-e əi na: «Mapa e mi, a kanji joo to.»

³⁹ Jəju un ndune adi-de kadi adi dije isi nangi ki kute kute də wale ti ki mbəl.

⁴⁰ Be ə, dije uwəi-naa 6u 6u je, kuti mi kuti mi je, a isi nangi ki bare bare.

⁴¹ Jəju oy mapa ki mi ki kanji ki joo, un kəmne ki taa, al ta ki Luwə mba kadi njangi do ne kuso kin. Go ti, Jəju uwə mapa je ka kin gangi naa ti a adi njé ndo je kadi ləbi kosi dije. Kanji je ki joo ka, Jəju ləbi dije pəti to.

⁴² Dije pəti usoi ne ndani maji.

⁴³ Ningə, njé ndo je oyi gindi mapa je, ki kanji je ki nay, kare dəgi gide e joo bəy.

⁴⁴ Dije ki usoi ne kin asi dingəm je dibi mi.

Jəju njiyə də man ti

(Mt 14.22-33; Jə 6.16-21)

⁴⁵ NDəy ba go ti, Jəju ɔsi njé ndo je ləne kadi ali me to ti, awi gidi ba ti kəte nəne ti, ki kaw ki 6e bo Bətisayda ti nu. Ningə dəkagiloe ti kin, e a tuwa kosi je kadi awi.

⁴⁶ Loki Jəju adi-de awi ningə, əti aw də mbal ti mba kal ta ki Luwə.

⁴⁷ Loki lo ndul ngata ningə, to e dan batı, e Jəju e ki karne ba ə nay nangi gogi.

⁴⁸ Jəju oo kadi njé ndo je ləne ingai ko ngay lo kəssi to ti, tədə nəl ilə, sur to ki gogī gogī, adi pungī ba ra-de majal. Dan lo ti 6a, Jəju i a njiyə də man ti, isi aw ki rəde ti, ningə ge kadi n-də tade bəy.

⁴⁹ Θ loki ooi-e a njiyə də man ti ningə, ooi kadi e muwə dəw yo, adi uri kol.

⁵⁰ Əti je wa pəti ooi-e, adi bəl rade ngay. Nə kalangi ba, Jəju el-de a na: «Adi mesi osi nangi nə e mi, a ifəli all!»

⁵¹ Jəju al gode ti me to ti ningə, gin nəl gangi. Ne je kin əti-de bəl ngay.

⁵² Tədə ki rojeti, njé ndo je gəri kəm ne ki Jəju ra ɔji də mapa kin al, ki mba me ngə ləde.

Jəju adi rə nga njé moy je donangi Gənəjarəti ti

(Mt 14.34-36)

⁵³ Loki Jəju ai ki njé ndo je ləne indəi ba gangi ningə, təei danangi Gənəjarəti ti, indəi to ləde nangi.

⁵⁴ Loki uri nangi taa par ə, dije gəri Jəju;

⁵⁵ adi ayinnaa ngədi ası 6e je ki dənangi Gənəjarəti ti naki, naki. Dije iləi rəde, ɔyi njé moy je ləde me ne koti njé moy je ti, rəi səde rə Jəju ti.

⁵⁶ Lo je pəti ki aw ti, ngan 6e je, ki 6e bo je, ki lo ndor je, dije rəi ki njé moy je bəki-de ta mbalo ti, a noj də Jəju ti kadi iyə njé moy je adi ədi ta kibi lie par ə a ingəi rə nga. Ningə, njé ki ədi ta kibi lie, ingəi rə nga to.

7

Jəju ki ne jibəl 6e

(Mt 15.1-9)

¹ *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je madi ii Jorijaləm ti, kawi-naa də Jəju ti.

² Ningə ooi kadi njé ndo je lie ki madi je usoi ne ki jide ki yoro, ki kanji togı ki go jibəl rae ti.

³ *NGa ningə təki rojeti, Parisi je ai ki *Jipi je ba pati, a usoi ne ki kanji kadi a togı jide kadi ay njay al. Adi e kində kəm go ne jibəl 6e ti la kade je.

⁴ Be to ə, re təli suki ti ningə, a ndogi man rəde suki suki bəy taa a usoi ne. Awi ki ne jibəl 6e je ki rangi ngay ki indəi kəmde go ti bəy tə togı ne kəy man je ki ngo je ki ngoo ningə-kasi je, ki go rabi ra-e ti.

⁵ Parisi je ki njé ndo ndu-kun je dəji Jəju ai na: «MBA ri a njé ndo je ləi təli rəde go ne jibəl 6e ti la kaje je al ə? Usui ne ki jide ki yoro ki kanji togı kin me na ri ə?»

⁶ Jəju ilə-de ti a na: «Ta ki Luwə al ki ta nje kəl ta kane ti Ejay dosi ti e ta ki rojeti. Səi njé kədi kəm dije, tədə Luwə adi Ejay ndangi a na:

“Gin dije kin ɔsi gonm ki nda tade kare,

Nə mede e say sam.

⁷ Təjì ki isi iləi dəm ti, ndae goto,

Tədə ne ndo je ki isi ndoi dije ka,

E kəm-kədi ki jə ro dije ti to.”»*

⁸ Jəju el-de ə na: «iyəi ndu-kun lə Luwə dəbi kare, a itəli rəsi go ne jibəl 6e ti la dije yo.»

⁹ Ningə, Jəju el bəy ə na: «To rəsi al kadi iyəi go ndu-kun lə Luwə kalangi ba mba kadi ingəmi go ne jibəl 6e lasi!»

‡ 6:37 Silə kare, dəkagilo ti la Jəju, e la ki lo ra kila ndə ti ndə kare. Adi silə 6u joo e la ki lo ra kila ndə ti ndə 6u joo. * 7:7

¹⁰ Təki rojeti, *Moji a nə: «Ösi gon bawi ki koi.» Taa el bay a nə: «Dəw ki taji bawne a se kone asi ta koy.»*

¹¹ Nə səi, eli e i nə: «Re dəw madi el bawne a se kone a nə: «Nə maji je ki re m-a m-əsi-nəsli a e kərbə, adi e kadi-kare lə Luwə.»

¹² E kin ojı kadi uti ta rəbi kadi dəw madi ra ne osi-n sol bawne a se kone.

¹³ Igoi tuji ki isi tuji ta la Luwə ki né jibəl 6e ləsi, ki isi indoi dije ki kəte kəte kin o! Taa nə je ki rangi ki toi be ngay ki isi rai e nəqə bəy.»

Nə je ki a ra dəw adi ay njay al ta kəm Luwə ti

(Mt 15.10-20)

¹⁴ Go ti ningə, Jəju ər kosi dije ki rəne ti bəy a əl-de a nə: «Səi pəti, uri mbisi maji oia təm, a kadi igəri mee to.»

¹⁵ Nə madi ki j taga aw me dəw ti, ki a təl-e ne ki to nje ti goto. Nə ne ki j me dəw ti a təl dəw ne ki to nje ti.

¹⁶ [Re dəw madi aw ki mbine kadi oo-n do ta ningə, kadi oo.]

¹⁷ Loki Jəju iyə kosi dije, a tel aw me kəy ti ningə, njé ndo je lie dəj-i-e kadi ər-de gin kuji ta ka kin.

¹⁸ Jəju əl-de a nə: «Adi səi je wa ka igəri né al to a? Igəri me ta ki m-ge kəl kin al a? Nə pəti ki j taga ki aw me dəw ti, né kare ki a təl-e ki njé ti goto.

¹⁹ Təki rojeti, né je kin pəti awi ngame ti al, nə awi kandae ti yo, ba go ti, təjə kə.» Ta la Jəju kin təjə kadi né kuso je pəti a i kəkay njay.

²⁰ Ningə Jəju əl-de bəy a nə: «Nə ki j me dəw ti a e ne ki nje tel dəw ne ki to nje ti.

²¹ E me dəw ti kəy, e ngame dəw ti a, mər ta je ki majal isi təqə ti, ki kaya ki ra, ki bogi, ki təl-naa,

²² ki kuwə marim, ki ra kəm-nda né, ki me ndul, ki kədi-naa, ki né ra ki go rəbe ti al, ki kəjə rə, taa kılə ra je ki to mbə to.

²³ Nə je kin pəti ij me dəw ti, ningə a i təli-e né ki to nje ti.»

Dane ki mba adi mene Jəju

(Mt 15.21-28)

²⁴ Jəju j loe ti nəqə ningə, aw dənangı ti ki Tir. Aw ur me kəy ti madi, ge kadi dije gari gone al, nə loe goto.

²⁵ Təki rojeti, re wa ki Jəju re təqə bəy par a, dane madi ki ndil ki majal isi adi kə ngone ki dane oo ta lie, a ay re osi nangı njae ti.

²⁶ E dəne ki e Jipı al, bə koje e Pənəsi, dənangı Siri ti. Nə ki də Jəju ti kadi tuwə ndil ki majal ki isi adi kə ngonne kin kə.

²⁷ Nə Jəju əl-e a nə: «iyə adi ngan je ki me kəy ti usoi asi-de bəy taa. Tədə e go ti al kadi dəw un né kuso lə ngan je, ilə adi ngan bisi je.»

²⁸ Ə dəne ka kin ilə ti a nə: «E rojeti Babə, nə ke a, ngan bisi je ki ai gin tabilə ti, a usoi yongırə né je ki təqə ta ngan je ti tosi nangı tə.»

²⁹ Ningə Jəju əl-e a nə: «Ta kul ta ki təqə tai ti kin, oti aw 6e lei, tədə ndil ki majal təqə me ngnoni ti ki dəne kə ngata.»

³⁰ Dəne ka kin təl aw 6e ningə, ingə ngonne, to də tirə ti kare, mbata ndil ki majal ka kin təqə rəe ti kə.

Jəju adi nje mbi bəy oo ta

³¹ Jəju j dənangı Tir, gangı Sido, ningə ində dənangı 6e bo je ki dəgi gangı bəy taa re təqə ta ba Galile ti.

³² Dije rə ki dingəm kare ki mbie bəy, ki lo kəl ta to rəe, rə Jəju ti, deji-e kadi ində jine dəe ti, kadi ingə rə nə.

³³ Jəju ər-e ki kare ba aw sie say ki kosi dije. Loki tilə ngan jine je mbi nje moy ti ningə, tibi man tane ədi-n ndon dingəm ka kin.

³⁴ Go ti ningə, Jəju un kəmne ki dəra ti, ilə kəq puy, a əl a nə: «Epata» (kər me ta kin nə: imbuti).

³⁵ Təjə naa ti nəqə par a mbi dingəm ka kin mbuti, a ndone tuti adi el ta ay njay njay.

³⁶ Jəju ndər mbi dije ki oy né kin kadi dəw əl tae kəte adi dəw ki rangi oo al. Loki ndər mbide ki nja naa ti naa ti kadi dəw or poy né kin al ningə, kadi be bəy a dije əri poy né rae ki kəte kəte.

³⁷ Nə ra Jəju ət i kosi dije 6əl ngay adi eli e i nə: «Nə rae je pati maji: Ra njé je ki mbide bəy adi ooi də ta, taa ra mbiki je adi ali ta to.»

8

Jəju adi nə kuso dije dibi so

(Mt 15.32-39)

¹ Me ndə je ti kin, kosi dije ngay kawi-naa təki rangi bəy də Jəju ti. Ningə, né ki kadi usoi goto. Be a Jəju ər njé ndo je ləne əl-de a nə:

² «M-o kəm-to-ndoo lə kosi dije kin, tədə ndə mitə fone a i səm naa ti, ningə né ki kadi usoi goto.

³ Re m-tuwə-de madi awi 6e ki mede ki 6o ba a, 6o a taa togidə rəbə, tədə njé ki madi dande ti ij say a rəi.»

⁴ *Njé ndo je lie təli əli-e a i nə: «J-a j-ingə mapa ra dələ lo ti ne, a a usoi asi-de a?»

⁵ Jəju deji-de a nə: «Mapa ki jisi ti e ban a?» Ə əli-e a i nə: «Mapa e siri.»

⁶ Go ti ningə, Jəju el kosi dije kadi isi nangı. Əy mapa ki siri ka kin jine ti, ra oyo Luwə də ti ningə, gangı naa ti, a adi njé ndo je ləne, kadi adi kosi dije. Be a, njé ndo je taai ləbi kosi dije to.

⁷ Awi ki ngan kanji je jide ti tə. Jəju ra oyo Luwə də ti a adi njé ndo je ləne kadi ləbi dije to.

⁸ Dije usoi né ndani, adi, njé ndo je kawi gində je ki nay, kare siri.

⁹ Dije ki usoi né, a si dibi so. Go ti ningə, Jəju iyə-de adi awi.

¹⁰ Kalangi ba go ti, Jəju ei ki njé ndo je ləne ali me to ti, awi dənangı Dalmanuta ti.

*Parisi je daji ne kɔjɪ Jəju
(Mt 16.1-4)*

¹¹*Parisi je *ii* noo rəi ningə, iləi ngirə nəjə ta ti ki Jəju, bə dəj-i-e kadi ra ne kɔjɪ madi ki j̄ dorə ti adi-de n-ooi. Dəj-i-e be tə kule ki kiyə mba kuwa-n dəw.

¹²Jəju ilə mene puu, a əl-de a nə: «MBari e dije ki dakagilo ti k̄ bōne dəj-i mba kadi n-ooi ne kɔjɪ ki ati əl ə? Teki rojeti, adi m-əl səsi madi oi, ne kɔjɪ madi ki kadi dəw a ra ki mbata ləde goto.»

¹³Be a, Jəju iyə-de, a al me to ti mba kaw dam ba ti ki kare.

*Əm lə Parisi je nim, əm lə Erodi nim
(Mt 16.5-12)*

¹⁴Me njé ndo je oy də mapa ti ki kadi ɔyi. Eki jide ti ki isi me to ti e kare ba par.

¹⁵Jəju ndəj-i-de, a əl-de a nə: «Oi maji! Adi kəmsi ədi də rəsi ti, ɔji-n də əm lə *Parisi je, ki əm lə Erodi*.»

¹⁶*Njé ndo je naji-naa ta dande ti si nə: «Jəju əl be tədə ji rai ki mapa all!»

¹⁷Jəju gər ta ki mede ti, adi əl-de a nə: «MBA ri e isi naji-naa ta dansi ti də mapa ti ki ɔyi al ə? Igəri me ne je al ka bəy a? Kəmsi təqə də ne je ti madi al ka bəy a? Səi dije ki ku dəsi goto a?»

¹⁸Kəmsi to mba kadi oi lo al a? Rai mbisi kadi oi də ta al a? Mesi ole də ti al a?

¹⁹NDə ki m-ləbi mapa mi, dīngəm je dibi mi kin, gində mapa ki nay, ɔyi kare ban ə?» Ningə əli əi nə: «J-ɔy kare dəgi gide e joo.»

²⁰*NGa ndə ki, m-ləbi mapa siri dīngəm je dibi so kin, ginde je ki nay, ndə ki ɔyi kare ban ə?» Ningə əli əi nə: «J-ɔy kare siri.»

²¹Lo kin ti, Jəju əl-de a nə: «İgəri al bəy a?»

Jəju adi nje kəm to kare oo lo me 6e ti ki Bətisayda

²²Loki Jəju əi ki njé ndo je lane rai təqə me 6e ti ki Bətisayda ti ningə, dije rai ki njé kəm to kare rə Jəju ti. Dije ka kin noi də Jəju ti kadi əde.

²³Jəju uwə jí njé kəm ta ka kin, a aw sie gidi fe ti. Loki yom kəmə ki man tane ningə, ində jine də ti e dəjə e nə: «O ne madi a?»

²⁴Nje kəm ta go lo ningə e nə: «M-o dije, nə to a to i kagi je a njiyəl be.»

²⁵Jəju təl ində jine də kəmə ti nja kare bəy adi oo lo ay njay njay ngata. Ingə rə nga, ta oo ne je pəti ay njay njay tə.

²⁶Go ti ningə, Jəju iyə adi aw 6e lane, a əl-e a nə: «Oti tsəl kaw me 6e ti kin gogi.»

*Piyər gər kadi Jəju e Kirisi, ki MBəti lə Luwə
(Mt 8.13-20; Lk 9.18-21)*

²⁷Jəju əti loe ti noo ningə, awi ki njé ndo je lane ngan be je ti ki gidi Səjare ti, ki Pilipi. Loki əi do rəbi ti, Jəju dəj-i-de a nə: «Dije isi eli ta ki dəm ti teki mi nə ə?»

²⁸Ə njé ndo je ali-e əi nə: «Dije madi əi na j̄ Ja Batisi; njé ki nungı əi na j̄ njé kəl ta ki ta Luwə ti Eli; njé ki rangi bəy əi na j̄ ki kare dan njé kəl ta je ki ta Luwə ti.»

²⁹Ningə, Jəju tal re dəj-i-de ai je wa ə nə: «NGa sei wa ki dəsi, ali əi na mi nə ?» Ə Piyər ilə ti e nə: «İ Kirisi, ki Luwə mbətə.»

³⁰Jəju ndəj-i-de ki təgine kadi əli ta kin kəte kadi dəw ki rangi oo al.

*Jəju əl ta koyne ki kine lo koy ti
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)*

³¹Go ta je ti kin ningə, Jəju ilə ngirə kadi ndo-de təki ne *NGon dəw n-a n-ingə ko ngay. *NGatəgi je la *Jip̄i je, ki ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je a mbata-ne. Dije a təli-ne, nə ndo ki kə mitə la ndə koyne 6a, n-a n-təqə lo koy ti.

³²Əl-de ta je kin pati ay njay. Piyər or Jəju aw sie dəbi kare, ningə ilə ngirə kol sie.

³³Nə Jəju tal rone, go njé ndo je lane ningə ndəngi. Piyər ki təgine ngay ə nə: «itəl gogı *Satə, or rəi kə gom ti! tədə mər ta lei e mər ta ki i rə Luwə ti al, nə e mar ta la dije.»

³⁴Go ti ningə, Jəju 6ar kosi dije ki njé ndo je lane, ningə əl-de a nə: «Re dəw madi ndigə niyə gom ti ningə, kadi oo rone tə ne madi al, kadi e wa un kagi-dəsi koy lane, a re un gom.»

³⁵Teki rojeti, dəw ki ge kajı rone ne wa dənangı ti ne a tə ta rone. Nə dəw ki tə ta rone ki mbata lam, a se ki mbata Poy Ta ki Maji, a aji rone tə.

³⁶Kin ə re dəw ingə ne maji je ki dənangı ti ne pati tiga, nə ndile tuji a, maje to ra be ə?

³⁷Nə madi ki dəw a adi or-n to ndilne to noo a?

³⁸Təki rojeti, re rə dəw madi səl-e ki mbata lam, a se ki mbata ta lam ta kəm dije ti ki njé ra kaya ki njé ra majal ki dakagilo ti kin, mi NGon dəw m-a m-ra rəsəl doe ti tə, ndoe ti ki m-a m-re-n me kəsi-gon ti la Bawm, naa ti ki malayka je ki aiyi njay.»

9

¹Jəju əl-de bəy ə nə: «Təki rojeti, adi m-əl səsi: dije madi dansi ti nə a ɔyi al bəy a, a ooi kəbe la Luwə ki a re ki təgine kin.»

*Jəju mbəl rone
(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)*

²NDə mehə go ti ningə, Jəju or Piyər nim, Jaki nim, taa Ja nim tə, a al aw səde də mbal tə ki ngal, ki karde ba, say ki ndage je. Loe ti kin noo, Jəju mbəl rone ta kamde ti.

³Kibi je lie ndoləi kəy kəy, taa ndai nda ki dəw ki dənangı ti ne ki kadi a togı kibi adi nda be goto.

⁴Ningə lo kin ti noo, Eli əi ki *Moji təqə ki rəde ti høy, a əli ta ki Jəju.

⁵Ə Piyər un ta al Jəju ə nə: «Njé ndo dije, kin ə j-i si lo kin ti ne be par a maji ngay. J-a

* ^{8:15} Əm lə Parisi je e ne ndo ləde ki ngom, ningə əm lə Erodi e mbati kun me kadi Jəju tə.

ra kəy-lo mita: kare e ya Moji, a ki kare e ya Eli tə.»

⁶ Piyer ger ta wa bangi ki kadi el al, tado a i kadi madine je ki joo pu, bəl rade ngay.

⁷ Ningə, taji naa ti noq, kil ndi j səbi dode liti. NDu ta madi tee me kil ndi ti a nə: «E kam e NGonm ki m-ndige ngay, a oti la lie.»

⁸ Ki kəm ki kinda jipi, njé ndo je goi lo ga gidiide, na daw kare ka ooi-e al. Jəju ki karne ba par a ooi-e rade ti.

⁹ Loki ij dəmbal ti isi uri ki nangi ningə, Jəju ndəj-i-de kadi ori poy ne ki ra ne a ooi kin dəw madi al, biti kadi ne *NGon dəw n-teq dan njé koy je ti.

¹⁰*Njé ndo je tali rade go ta ti ki Jəju al-de, na ke a, gəri me ta ki nə: «Ki taa dan njé koy je ti kin» al, adi naji-naa ta do ti dande ti.

¹¹ Go ti, njé ndo je dəj-i-e a nə: «MBari a, njé ndo ndu-kun je a i səbi kadi Eli re kate taa a?»

¹² Jəju ilə-de ti a nə: «E ki rajeti kadi Eli a re kate bəy taa, mba kadi ra go ne je pəti adi asinnaa gogi. NGa ra ban a, ndangi me makitibi ti lə Luwa, səbi dəm mi NGon dəw bəy a i nə: «NGon dəw a ingə kə ngay, taa dije a kidi-e tə*» a?

¹³ Təki rojeti, adi m-əl səsi madi oi, Eli re, a dije rai sie ne ki mede ge, təki ndangi me makitibi ti səbi-n dəe.»

*Jəju nga ngon ki ndil ki majal ade ko
(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)*

¹⁴ Loki tali rəi ro ndəgi njé ndo je ti ningə, oi kosi dije iləi-naa gəi dode wuki, ningə njé ndo ndu-kun je a isi naji-naa ta ti səde to.

¹⁵ Loki kosi dije ooi Jəju ningə, ndəj-i-de ngay, adi ayı-naa bur bur ki rəe ti, uwəi jie rai-e lapiya.

¹⁶ Jəju dəji njé ndo je ləne a nə: «Ta ri a isi naji-naa ta do ti sade a?»

¹⁷ Dəw madi kare dan kosi dije ti al-e a nə: «Nje ndo dije, m-re ki ngonm rəi ti, tado e gin təgi ti lə ndil ki ra-e adi el ta al.

¹⁸ Lo je pəti ki ndil kin i sie ti ningə, ige ile nangi, adi kulum tae iħa jugi jugi, nəngə ngangine gururu gururu, ningə nda-je ray, ade to tə kagi be. Be a, m-dəj-i njé ndo je ləi kadi tuwəi ndil ki majal kin doe ti ka, nə asi tog i al.»

¹⁹ Lo kin ti, Jəju un ta el njé ndo je ləne a nə: «Sei dije ki dəkagilo ti ki bone ki sai njé me nəgə je, kadi tə m-isi səsi dəkagilo ban bəy taa adi mesi a? Kadi m-a m-osi ginsi dəkagilo ban bəy taa a? Frəi ki ngon rəm ti ne.»

²⁰ Loki rəi ki ngon rəe ti ningə, taji naa ti noq wa ki ndil ki majal oo Jəju par a, dadi ngon ka kin nangi nangi, bə man tae j kulum mbuki mbuki, ningə bi-e ile nangi, ade nduguru nangi.

²¹ Jəju dəji Bawe a nə: «Dəkagilo ki ra ti a ne kin ilə sie ngire a?» Ə Baw ngon ile ti a nə: «Ilə ngire lo ki ngon to du ba bəy.

²² Ningə, taa taa ndil ki majal kin, isi sur-e tile ki poro je, ki me man ti je, kadi tol-e, a re asi ra ne madi a, oo kəm-to-ndoo laje, ira seje.»

²³ Ə Jeju təl al-e a nə: «Re asi... kin al be ki mba ri a? Dəw ki adi mene, asi ra ne je pəti.»

²⁴ Ta naa ti noq, baw ngon al ta ki ndune ki bo a nə: «M-adi mem, nə kadi-me ləm a e ngay al, a ira sam!»

²⁵ Loki Jəju oo kadi kosi dije isi ayı-naa bur bur ki rəe ti ningə, ndangi ndil ki majal a nə: «İ ndil ki majal ki nje bəy mbi dije ki nje kadi dije ali ta al, m-un ndum kadi iteq rə ngon ti ki ko, a ire gogi al ratata!»

²⁶ NDil ki majal ka kin ur kəl, ra ngon adi dadi nangi nangi ki təgine ngay, ningə təq rəe ti ko. NGon təl to takı oy be, adi dije pati ki ooi ne ki ra ne, eli a i nə: «Oy ngata.»

²⁷ Na Jəju uwə ji ngon un-e ur-e taa.

²⁸ Loki Jəju ur me kay ti, a njé ndo je lie isi sie ki karde ba, dəj-i a i nə: «MBari a je j-as kadi ji tuwə ndil ki majal kin al a?»

²⁹ Jəju təl al-de a nə: «Ko ndil je ki be kin, dəw a tuwa-de ki go rəbi kal ta ki Luwa taa.»

*Jəju təl al ta ki do koyne ti ki kine lo koy ti bəy
(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45)*

³⁰ Əi, sti loe ti noq ningə, indəi dənangı Galile gangi. Jəju ge kadi dəw madi gər gone al.

³¹ Tədə un dəkagilo mba kadi ndo-n ne njé ndo je ləne. Be a al-de a nə: «A ilə-mi *mi mi NGon dəw ji dije ti kadi a tolı-mi, ningə lokı tolı-mi oy 6a, ndə ki kə mitə lə ndə koym a, m-a m-i təa lo koy ti.»

³²*Njé ndo je gəri me ta lie kin al, ningə 6əli kadi dəj-i ta do ti to.

*Jəju un ta ləngan je ki du ndo-n ne njé ndo je ləne
(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)*

³³ Loki rəi təq i me 6e ti ki Kapərnayim, a uri me kəy ti ningə, Jəju un ta dəj-i-de a nə: «Ta ri a kate isi naji-naa ta do ti da rəbi ti a?»

³⁴ Nə təli isi kekeke, tədə, do rəbi ti, naji-naa ta, kadi n-gəri se nə a ki bo wa?

³⁵ Jəju isi nangi, ningə bar njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo, al-de a nə: «Re dəw madi ge kadi n-e dəw ki dəsəy ningə, maji kadi tərəne dəw ki dəbəy ti nim, nje ra kılə bəə kadi ndəge je pati nim to.»

³⁶ Go ti, Jəju un ngon ki du, ur-e dande ti, a lokı ore rəne ti 6a, al-de a nə:

³⁷*Re dəw madi uwəngon ki be kin rəne ti me təm ti a, e mi wa a dəwe kin uwə-m rəne ti. Ningə, dəw ki uwə-m ki rəne ti, e mi a uwə-m ki rəne ti al, nə e nje kılə-m a uwə ki rəne ti.»

Dəw ki e nje kosi-m ta al e dəw ləm
(Lk 9.49-50)

³⁸Ja al Jəju a nə: «Nje ndo dije, j-o dəw madi ki a tuwə ndil je ki majal me təi ti, a ji ndigi kadi j-oge də ra ne kin, tədə e njiyə sajə goi ti al.»

³⁹Jəju il-e-de ti a nə: «Oti kadi əgi-e də, tədə dəw kare ki a ra ne ki ati fal me təm ti ki kadi a təl kalangi ba el ta ki majal dəm ti goto.

⁴⁰Təki rojeti, dəw ki əsi-je ta al e dəw ləje.

⁴¹Taa re dəw madi adi sai man kay me ngon kal man ti par, mbata ke ki sai dije le Kirisi ka, dəwe kin, təki rojeti, adi m-əl səsi, a nal ne kigə go ji ləne al.

*NĐoji-naa də majal ti
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)*

⁴²«Kin a təki dəw madi ra adi ki kare dan njé ki du ti ki adi-mi mede, osi me majal ti a, e soti ngay bəy mbata ti lie kadi dəsi mbal ki bo ngay minde ti, a iləi-e me ba ti.

⁴³Kin a jii kare rai adi osi me majal ti a, igange ile ko. Tədə, e soti kadi ingə kajı ki jii ki kare, itə kadi ingəm jii je joo pu, a iləi-ni me por ti lə su, me por ti ki a oy al ratata kin. [

^{44]}*

⁴⁵Kin a njai kare rai adi osi me majal ti a, igange ile ko. Tədə, e soti kadi ingə kajı ki njai ki kare, itə kadi ingəm njai je joo pu, a iləi-ni me por ti lə su. [

^{46]}

⁴⁷Kin a kəmi kare rai adi osi me majal ti a, or-e ile ko. Tədə, e soti kadi ur koğe ti lə Luwə ki kəmi ki kare, itə kadi ingəm kəmi joo pu, a iləi-ni me por ti lə su.

⁴⁸Loki kode je ki me ti oyi al, taa por ki səm ti ka oy al ratata tə.

⁴⁹Təki rojeti, dəw ki ra ka por ko je a ra-e adi ay njay, təki katı a ra-nən kuoso adi nəl be.

⁵⁰Kati e ne ki maji, nə lokı nele goto a, ri a a rai kadi a təl nə gogi a? Ne ki kadi dəw a ra-nən goto. Ningə maji kadi itəjı hal ki maji ki ro-naa ti, a isi ki naa ki lapiya dansi ti.»

10

*Ta ki də gangi-naa ti lə dəne ki dingəm
(Mt 19.1-9; Lk 16.18)*

¹Jəju i loe ti noq, aw dənangi Jude ti, gidi ba Jurdə ti. Kosi dije kawı-naa gəi gide wukı bəy. Ki go jibəl ra-e ti lə Jəju, ilə ngirə ndo-de ne.

²*Parisi je otı rəi rə Jəju ti, ningə kadi tə iyə kula uwəi-e-n me ta ti, dəji-e a i nə: «NDu-kun adi ta rəbi kadi dingəm tuwə-n nene a se adi ta rəbi al a?»

³Jəju dəji-de a nə: «NDu-kun ri a *Moji adi sai də ti a?»

⁴Əti tali eli-e a i nə: «Moji adi ta rəbi kadi dingəm tuwə nene, nə ke a, kadi ade makitibi gangi-naa jie ti.*

⁵Ə Jəju təl el-de a nə: «E ki mbata me nga ləsi a Moji ndangi-n ndu-kun kin adi səsi.

⁶Nə lo kılə ngirə kində ne je ti, Luwə ra dingəm a i ki dəne.

⁷E be a, dingəm a iyə kone je ki bawne je, a a tiyə-naa ki nene,

⁸kadi təli darə ki kare. Lo kin ti, a i joo al ngata, nə a a darə ki kare ba.*

⁹Ningə ne ki Luwə dəo naa ti, maji kadi dəw gangi-naa ti al.»

¹⁰Loki tali rai ə, njé ndo je lie dəji-e ta də ti bəy.

¹¹Ə Jəju el-de a nə: «Re dəw tuwə nene, a taa dəne ki rangi a, dəwe kin tal nje kuwə marim, tədə nee ki kəte isi noq bəy.

¹²A re e dəne e mbati ngawne a taa dingəm ki rangi ka, e nje kuwə marim tə.»

*Jəju njangi do nganje ki du
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)*

¹³Dije rəi ki ngan je ki du rə Jəju ti kadi njangi dəde, nə njé ndo je kəli səde.

¹⁴Loki Jəju oñ kılə ra njé ndo je lane ningə, nal-e al adi el-de a nə: «İyə ngan je ki du adi rəi rəm ti, otı kadi əgi-de ta rəbi, tədə koğe la Luwə e ya dije ki tol tə ngan je ki du be.

¹⁵Təki rojeti, adi m-əl səsi, dəw ki ndigi kadi Luwə q-be dəe ti tə ngon ki du be al, a ur koğe ti lə Luwə al ratata.»

¹⁶Go ti, Jəju uwə ngan je ki du ka kin ki rəne ti, ində jine dəde ti, njangi dəde.

*Ta lə Jəju a i ki dəw ki nje ne kingə
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)*

¹⁷Loki Jəju otı osi də rəbi ti ningə, dingəm madi kare ay re osi nangi njae ti, ningə dəje a nə: «Nje ndo ki maji, e ri a m-a m-ra a m-a m-ingə-n kajı ki a to biti ki no ti a?»

¹⁸Jəju el-e a nə: «MBa ri a iñbar-m dəw ki maji a? Dəw kare ki maji goto, nə Luwə ki karne ba par a e dəw ki maji.

¹⁹I igər ndu-kun je la Luwə ki a nə: “A təl dəw al, a uwə marim al, a bogi al, a ma nəji ki ngom də madi ti al, a ra ne ki majal ki dəw madi al, osi gon bawi a i ki koi kin maji.”*

²⁰Dingəm ka kin el-e a nə: «Nje ndo, ne je kin pəti m-təl rəm go ti dəkagilo kılə ngirə basam ti nu.»

²¹Jəju go dingəm ka kin ki rənəl, ningə el-e a nə: «Ne kare be a nayi kadi ira. Aw, igati ki ne maji je ləi pəti, adi lae njé ndoo je, ba a aw ki ne kingə ngay me dorə ti, a ire un gom.»

²²Nə loki dingəm ka kin oo ta je kin ningə, kəme l ki kiriri, a otı aw ki rənəl al, tədə e dəw ki aw ki ne kingə ngay.

* 9:44 Bar ta ki joo kin, dije madi ali təki goto me makitibi je ti ki njé ndange ki kəte ndangi.

* 10:8 Kılə ngirə ne je 1.27; 2.24 * 10:19 Tee ki taga 20.12-16; Dətarənom 5.16-20

* 10:4 Dətarənom 24.1

²³ Jēju go njé ndo je lene ki gai gide, ningə al-de a nə: «A e nə ki ngā ngay rō njé nē kingə je ti kadi uri me bekō tī lə Luwə!»

²⁴ Ta lə Jēju kin ndəjī-de, nə Jēju a dō ti gərəra ba a nə: «NGanm je, e nə ki ngā ngay kadi dəw ur me bekō tī lə Luwə.»

²⁵ E nə ki ngā ngay kadi jambal ki o-e kin ur bole kon ku nə tī, nə a ngā ngay itā e kin bəy kadi nje nē kinga ur me bekō tī lə Luwə.»

²⁶ Ta kin ati-de bəl dō made ti bəy, adi dəjī-naa dande ti a i nə: «NGa kin e be ningə, nə a nə kadi inga kajī a?»

²⁷ Jēju ində manjide ba, ningə al-de a nə: «Ki rō dije ti 6a, dəw kī asi goto, nə ki rō Luwə tī 6a, nə ki dum-e goto, tada asi ra nə je pəti.»

²⁸ Ə Piyər ila rone al-e a nə: «NGa o je ki, j-iyə ne je laje pəti ko, mba kadi j-un-n goi kin.»

²⁹ Jēju ile ti a nə: «Təki rəjeti, adi m-el səsi, re dəw madi, iyə kəy ləne, ki ngakone je, ki konane je, ki kone, ki bawne, ki ngane je a se dənangı ləne ki mbata lam, a se ki mbata Poy Ta ki Maji ningə,

³⁰ dəwe kin a ingə kəy je, ki ngakone je, ki konane je, ki kone je, ki ngane je, ki dənangı, nja 6u da ti. A ingə ne je kin, naa ti ki ko dəkagilo ti ki gone, taa dəkagilo ti ki a re, a ingə kajī ki a to biti ki nq ti ta.

³¹ NGa ningə, dije ngay ki kəte, a tali njé ki gogi, a njé ki gogi, a tali njé ki kəte to.»

*Jēju al ta dō koyne ti ki kīne lo koy ti bəy
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)*

³² Jēju ei ki njé ndo je lene ei dō rəbi ti, isi awi ki Jorijaləm. Jēju njiyə node ti node ti. Lo kin ti, 6al ra njé ndo je lie ngay, taa njé njiyə gode ti ka 6al rade ta. Jēju tel 6ar njé ndo je ki dəgi gide e joo rone ti, ningə ilə ngirə kadi al-de nə je ki a ra-e Jorijaləm ti a nə:

³³ «Oi, j-isı j-awi ki Jorijaləm, ningə a ilə-mi *mi NGon dəw ji njé kun do njé kijə nə məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je ti. A gangi ta koy dəm ti, ningə go ti, a ilə-mi ji dije ti ki aji *Jipi je al.

³⁴ A kogī dəm ti je, a tibi man tade dəm ti je, a tindai-mi ki ndəy kabilay je, taa a tolı-mi to. Nə ndo ki ko mitə lə ndə koym 6a, m-a m-teę lo koy ti.»

*Nə dəjī lə Jaki a i ki Ja
(Mt 20.20-28)*

³⁵ Go ta je ti kin ningə, Jaki a i ki Ja kī a i ngan lə Jəbəde, rəi rō Jēju ti 6asi, aili-e a i nə: «Nje ndo, ji ndigı kadi ira nə ki j-aw tə dəjī kam adi-je.»

³⁶ Jēju dəjī-de a nə: «Ri a igəi kadi m-ra madi səsi a?»

³⁷ Ningə, teli aili-e a i nə: «Re indigı dō ti səje a, adi dəw kare isi dō jī koi ti, a e ki nungı isi dō jī galı ti to, loki a isi dō kəbe ti a dije a ilə tojı dəi tī kin.»

* ^{10:47} NGar Dabidi ra 6al ası dibi kare bəy taa oji Jēju, adi 6a Jēju kə nə “NGon ka Dabidi”, me a nə dəw ki gin koji ti la Dabidi.

³⁸ Jēju al-de a nə: «İgəri me nə dəjī ləsi kin al. A asi kadi ingəi kō ki m-aw tə m-ingə kam kare mindi wa? Taa, batəm ki to kō ngay ki m-aw tə m-ingə kam a ingəi kare tə wa?»

³⁹ Ba ali ei nə: «Oyo, j-a j-ası kare.» Ə Jēju al-de a nə: «Təki rojeti, a asi kadi ingəi kō ki m-aw tə m-ingə kam kare, taa batəm ki to kō ngay ki m-aw tə m-ingə kam a ingəi kare tə.»

⁴⁰ Nə ta ki əjī dō kisi dō jī kom ti a se dō jī gəlm tī; e ta ləm kadi mi a m-adı səsi al. Lo je kin to ki mba dije ki rai goe kəte nu ki mbata ləde.»

⁴¹ Loki indəgı njé ndo je ki dogı ooi ta je kin 6a, rəde ilə ngirə nəl-de al ki Jakı a i ki Ja.

⁴² Be a, Jēju 6ar-de pati ki rone ti, al-de a nə: «İgəri kadi njé je ki indəj-de tə njé kəbə də gın dije ti ki dangi dangi ki dənangı tī ne, isi tə jəgi dō dije ti, adi-de kō, taa dije ki njé təbə, əjī be dəde ti bəy to.»

⁴³ Nə a e be dansi ti al. Re dəw madi dansi ti, ndigı kadi n-e ki bo ningə, kadi təl nje ra kilə losı pəti.

⁴⁴ Taa re dəw madi ndigı kadi n-e dəw ki dəkete dansi ti ningə, kadi tal 6əə kılə ləsi pati tō.

⁴⁵ Tadə mi *NGon dəw m-re mba kadi dije rai kılə adi-mi al, nə kadi mi a m-ra kılə m-adı-de nim, taa m-adı rəm kadi m-taa-n kosi dije ngay m-ilə-de taa nim to.»

*Jēju təqə kəm Bartime ki nje kəm tō
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)*

⁴⁶ Jēju ei ki njé ndo je lene rəi təqə Jərikə tī. Loki isi təqə me 6e bo ti ki taga ki kosi dije ngay gode ti, nje kəm tə kare ki təe nə Bartime, e ngon lə Time, isi ngangi rəbi ti tī nqo, isi kay nq.

⁴⁷ Loki oo kadi e Jēju ki Najaratı ti a isi indədə ningə, un ndune ki taa nq a nə: «Jēju ki *NGon ka Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm!»

⁴⁸ Dije ngay kəngi-e kəngi kadi uti tane, nə nje kəm tə un ndune ki taa dō made ti wa bəy a nə: «NGon ka *Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm!»

⁴⁹ Lo kin ti, Jēju a lo ka ti, a nə: «İbəri-e adi-mi.» Ningə 6ari njé kəm tə ka kin, a eli-e a i nə: «Uwə rəi ba, j taa, nə isi bari.»

⁵⁰ Loki oo do ta je kin ningə, bi kibə ləne, ilə kə, a j taa ratı aw rə Jēju ti.

⁵¹ Jēju dəjə e a nə: «E ri a, ige kadi m-ra madi a?» Ə nje kəm tə al-e a nə: «Nje ndo, m-ge kadi kəm olo!»

⁵² Ə Jēju al-e a nə: «Aw! tada kadi-me lei aji.» Par a, ta naa ti nqo, kəme oo lo, adi un go Jēju do rəbi njiye ti.

11

*Jēju ur Jorijaləm tī ki kəs-i-gon
(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jə 12.12-19)*

¹ Loki Jēju ei ki njé ndo je lene indəj dō 6e ki Jorijaləm 6asi, gidi ngan 6e je ti ki Bətpajə

ki Bətani, ki kaw kadi mbal kagi bini je ti, ilə njé ndo je lane joo.

² Jeju əl-de a nə: «Awı me ngon 6e ti ki a nosi ti kam. Lo kur ə wa ki a uri ki me 6e ti par ə, a ıngai ngon koro ki dəɔ̄-e adi a. E ngon koro ki dəw al gide ti al 6ay. Ituti-e, irai sie adi-mi.

³ A re dəw madi dəjì səsi a nə: «MBa ri ə a rai ne be,» wa ə, eli-e a i nə: «Bañe ə ge-e, ə a tel ilə sie 6asine ba.»

⁴*Njé ndo je awi ningə ya ıngai ngon koro ki dəw dəe taga ta kəy ti, kadi rəbi ti. Adi tuti-e.

⁵ Dije madi ki ooi-de lo tuti koro ti dəjì-de a i nə: «E ri ə a irai-e be ə? Ituti ngon koro kin mba ri ə?»

⁶ Ningə njé ndo je iləi-de ti təki Jeju əl-n-de, fa iyəl-de adi awi.

⁷ Loki rai ki ngon koro ka kin ningə, labi kibi je ləde gide ti, 6a Jeju al isi do ti.

⁸ Dije ngay labi kibi je ləde go rəbi ti. Nje ki madi je, embi kam je ki wale a təti tiləi ti.

⁹ Njé njiyə no Jeju ti ki njé njiyə goe ti uni ndude ki taa eli e i nə: «Təjì e ki də Luwə ti! Ningə kadi Luwə njangi də dəw ki re ki to Babə.

¹⁰ Kadi Luwə njangi də kəbə ki a re, adi e kəbə lə kaje *Dabidi.* Təjì e ki də Luwə ti, me dərə ti taa.»

¹¹ Jeju ur Jorijaləm ti, aw me kəy ti lə Luwə. Loki indəkəmme oo ne je pəti ki gə gide ningə, aki njé ndo je lane ki dəgi gide e joo təei awi Bətani ti, tada lo səl ngata.

Jeju man kagi mbay-kote (Mt 21.18-19)

¹² Loki lo ti go ti, Jeju aki njé ndo je təei Bətani ti ki taga, ningə 6o ra-e.

¹³ Jeju oo kagi mbay-kote ki mbie to də ti, a say nu, ningə əti aw gin ti kadi n-oo se n-a n-ingə kande da ti kadi n-uso wa? Nə lokı re 6asi rə kagi ti ningə, oo mbie je par, 6i oo kande al, tada e nay kandi mbay-kote al 6ay.

¹⁴ Be a Jeju al mbay-kote a nə: «Kadi dəw uso kandi gogi al biti ki no ti.» *Njé ndo je lie ooi ndu ta ki əl.

Jeju tuwə njé ra gati je me kəy ti lə Luwə (Mt 21.10-17; Lk 19.45-48; Jq 2.13-16)

¹⁵ Loki rai təei Jorijaləm, Jeju aw ur natı kəy ti lə Luwə, ningə ilə rone tuwə njé labi ne je ki njé ndogi ne je natı kəy ti lə Luwə kə. Jeju sur tabilə je lə njé mbəl la je tilə, naa ti ki ne kisi lə njé gati da dum je.

¹⁶ Iyə dəw madi adi un ne də-n me kəy ti lə Luwə al.

¹⁷ Ningə ndo-de ne ə a nə: «NDangi me makitibî ti lə Luwə aki nə: «Kay ləm a ibari-e kəy kəl ta ki Luwə ki to ki mbata lə gin dije

pəti, nə səi, itəli-e lo 6oyə rə ti lə njé fogi je yo.»^{*}

¹⁸ Loki ki njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé ndo ndu-kun je ooi ta je kin ningə, sangi rəbi kadi n-təli Jeju, nə 6əli tədo kosi je ndigii ne ndo lie ngay.

¹⁹ Loki lo səl ningə, Jeju aki njé ndo je təei me 6e bo ti kə.

Kadi-me ki kəl ta ki Luwə

²⁰ Loki lo ti ki sj, Jeju aki njé ndo je isi indəi da ningə, njé ndo je ooi kagi mbay-kote ki tuti dəe ti ratata ki ngire ti.

²¹ Loe ti noq, me Piyar ole də ne ti ki ndə ki ra ne, adi əl Jeju a nə: «Nje ndo ki bo, o kagi ki ndə ki iman-e ka tuti am.»

²² Ningə Jeju tel al njé ndo je lane a nə: «Majı kadi adi mesi Luwa.

²³ Təki rojeti, adi m-əl səsi, re dəw madi əl mbal kam a nə: «Oti lo kin ti rangi, aw osi me ba ti», ki kadi-me, ki kanji 6ədi, a gər təki ta ki n-əl kin a ra ne 6a, Luwə a ra ade.

²⁴ E be ə, m-əl səsi madi igəri təki, ne je pəti ki idajı Luwə me kel sie ta ti, majı kadi indəi dasi ti təki ingai ki bəlme, ningə Luwə a ra adi səsi.

²⁵ Loki j taa kadi eli ta ki Luwə, re ta to dansi ti ki dəw madi ə, majı kadi iyə goe ko adi-e, kadi Bawsı ki isi dərə ti, iyə-n go majal je ləsi kə adi səsi to. [

²⁶ MBata, re iyə go majal je lə dije ki rangi kə al ningə, Bawsı ki isi me dərə ti, a iyə go majal je ləsi kə al to.][†]

Ta ki dəjì do togı ti lə Jeju (Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Jeju aki njé ndo je lane tali rəi Jorijaləm ti 6ay. Loki Jeju isi njiyə natı kəy ti lə Luwə, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatəgi je,

²⁸ rəi dəjì-e a nə: «E ki togı ki jə ra aisi ra-n ne je kin be ə? Ə na tə a adi ndune kadi ira-n-de wa al-je adi j-o?»

²⁹ Jeju tel al-de a nə: «M-a m-dəjì səsi ta kare be par. Re iləi-mi ti ningə, m-a m-əl səsi dəw ki adi-mi ndune kadi m-ra-n ne je kin to.

³⁰ Na ə ilə Ja kadi ra dije batəm ə? E Luwə a se e dije wa al-ı-mi adi m-o.»

³¹ Nə tali a eli-naa ta dande ti a i nə: «Re jəl-e j-ə nə: «E Luwə a ilə» ə, a dəjì-je a nə se ra ban ə j-adə meje al wa?

³² Ə j-a j-əl j-ə nə: E dije a iləi Ja al to...» Təki rojeti, 6əli kosi je, tədo dije pəti gəri dəde ti kadi Ja e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki rojeti.

³³ Be a təli eli Jeju aki nə: «jı gər al.» Ə Jeju tel ilə-de ti a nə: «Re igəri al ə, mi ka m-a m-əl səsi togı ki m-isı m-ra-n ne je kin al to.»

* ^{11:10} Kaje Dabidi, kər me a nə Dabidi ki je dije ki gin koji ti lie. MBata Dabidi ra 6al ası dibi kare 6ay taa oji Jeju Kirisi.

† ^{11:17} Ejay 56.7; Jərəmi 7.11

12

Kuji ta do njé ra kila me ndor nju ti, ki njé me majal

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

¹ Go ti Jéju la rone al-de ta ki kuji ta a nə: «Dingam kare ndor nju, ningə ində singə gugigide wuki. Ur 6e kadi tə mborəi man nju ti, ningə ur ne tə ta kagi be, kadi dije isi do ti ngəmi ndor ka kin. Ba go ti, doɔi ta naa ti ki dije ki njé ra kila nju, kadi tə rai kile adi-e, a kagi loe ti 6a, a kayı-naa née, ningə e wa ati aw mba.

²Loki kagi lo kijə kandi nju asi ningə, ilə 6əə ləne kare kadi aw taa kandi nə ndor ka kin, ki yanə ji njé ra kile ti adi-e.

³Nə loki 6əə aw ningə, njé ra kila je uwae, tindəi-e ngay, a tuwəi-e adi tel ki jine kare aw.

⁴Nje ndor tal ilə 6əə ki rangi bəy. Eka, tindəi dəe mbuki mbuki je, taj-i-e je to.

⁵Be ka, dingam ka kin tal ilə 6əə ki rangi bəy. Bəə kin uwəi-e tol-i-e, taa njé ki goe ti ka, tindəi-de je, tali-de je wa bəy to.

⁶Lo kin ti, ngonne ki dingam ki ndige ngay, parə nay ki karne sie. Ə un-e ile tə dəbəy dəw röde ti, tado al-e nə: “A bəli gidi ngonm.”

⁷Nə njé ra kila nju ka kin ali-naa dande ti ei nə: “Darəe a wa kam a e a nije ne nduwə, a adi ji tol-i-e, ningə ndor nju kin a e ne laje.”

⁸E be a, uwai ngon ka kin tol-i-e, ilə nine gidi ndor ti taga.

⁹Ə se dingam nje ndor kin a ra ban wa? A re kadi tol njé ra kila je kin ko, a sangi njé ki rangi ində-de ta ndor ti.

¹⁰Itidəi ta kin me makitibi ti lə Luwə oi al-a?

“MBal ki njé ra kəy je mbati-e,
E a təl mbal ki e togi kəy.

¹¹E kin e kila ra Babə.

E ne koji ki ati bəl a to ta kəmje ti kin.”»*

¹²Lo kin ti, ki bo je ki do *Jipi je ti, sangi rəbi kadi n-uwai Jéju, tado gəri maji kadi kuji ta ki Jéju əl kin səbə dəde, ne bəli kosi je, adi iyə-i-e, a ati awi lo ləde.

Ta do kigə la-mbə Sojar ti ki e ngar ki bo
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³Ki bo ki da *Jipi je ti ilai *Parisi je madi ki dije madi ki me bəti ti lə *Erodi ti rə Jéju ti mba kadi tə n-iysi kulə n-uwəi-e-n ki ta ki tae ti.

¹⁴Rai ali-e ai nə: «Nje ndo, ji gər kadi i njə kəl ta ki rojeti, taa iibəl kam dəw al nim. I o ne ra ki gidi ti taga ne kam al, taa i nje ndo dije rəbi lə Luwə ki goe ki rojeti. Ə el-je adi j-o: e loe ti a se loe ti al kadi dəw iga la-mbə nje koße ki bo Səjar ə? Kadi tə j-iğə la-mbə a se j-iğə al ə?»

* 12:11 Pa je 118.22-23

* 12:19 Kilə ngirə nə je 38.8; Dəterənom 25.5-10

* 12:26 Təq ki taga 3.2, 6

* 12:30

¹⁵Nə Jéju gər kədi kəm dije ləde adi al-de a nə: «MBa ri ə iysi kulə kadi uwəi-mi ə? Irəi ki silə kare adi-mi m-o.»

¹⁶Ə rəi ki silə kare adi-e, ningə deji-de a nə: «Də nə ə indəi, a to nə tə ə ndangi silə ti kin ə?» Ə ilai-e ti ei nə: «E nje koße ki bo Səjar.»

¹⁷Jéju tel al-de a nə: «Nə la Səjar a adi Səjar, nə la Luwə a adi Luwə to.» Lo kin ti, ta la Jéju dum dəde ngay.

Ta do ki njé koy je lo koy ti
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-38)

¹⁸*Sadusi je ki ei dije ki ooi kadi njé koy je a ii taa lo koy ti al, rəi rə Jéju ti dəji-e a nə:

¹⁹«Nje ndo dije, *Mojı ndangı ndu kin me makitibi ti adi-je a nə: “Re dəw madi, ngokəe taa dəne, a ngokəe ka kin ojı ngon ki dəne ka kin al bəy a oy ningə, kadi taa dəne nduwə kin, ojı-n ngan je kadi teei to nje goto ti.”»*

²⁰Ki əji də ta kin, ngakonaa je ei siri. Ki dəsəy taa dəne, a ojı-n ngon ki kadi tə or toe al bəy par a ati oy.

²¹Ki ko joo re taa dəne nduwə ka kin, ningə ojı sie ngon 6a ər to nje goto ka kin al bəy a re oy ka bəy. Ki ko mitə re a kae ti a wa ka kin bəy.

²²Adi ngakonaa je ki siri kin, taai dəne ki kare kin pati tığa, ka dəw kare ki dande ti ki ojı sie ngon bəy taa kadi oy goto. Gode ti pati, dərə dəne wa re oy to.

²³23 Se ndəa ki njé koy je a ii taa lo koy ti, a ei je a ii lo koy ti a, nə dande ti a dəne kin a e nəe ə? Tado ei siri pati taai-e nede ti.»

²⁴Jéju al-de a nə: «Səi dije ki indəmi rəbi, ningə kadi igəri təki indəmi rəbi tado igəri makitibi lə Luwə al nim, taa igəri tagi lə Luwə al nim to.

²⁵Təki rojeti, ndo dije a ii taa lo koy ti, dingam je ki dəne je a taai-naa al ngata. Pəti a to i *Malayka je be me dəraq ti.

²⁶Təki ojı də ki ki njé koy je a ii taa lo koy ti, itidəi ta ki ojı də por ki ə me ngə ti, a e ki kəl tae me makitibi ti lə Moji kin al a? Luwə əl Moji ta lo kin ti a nə: “Mi Luwə lə *Abirakam, mi Luwə lə *Isaki, ki Luwə lə *Jakobi.”»

²⁷Luwə e Luwə lə dije ki njé kisi kəm ba, 6i e Luwə lə njé koy je al. Indəmi rəbi ndəm ki də gangi.»

NDu-kun ki itə ndu-kun je
(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸Nje ndo ndu-kun kare ki oo ndude lo naji-naa ta ti, lo ki oo adi Jéju ilə ta *Sadusi je ti maji ngay, otı aw rə Jéju ti dəje a nə: “Dan ndu-kun je ti pati kin, e ki ra a e ki dəsəy dan ti a?»

²⁹Jéju al-e a nə: «NDu-kun ki dəsəy ki itə ndu-kun je pati a to kin: “O *Isirayəl! Babə Luwə laje e Babə ki e karne ba.

³⁰ A indigi Ba e Luw a lai ki ngamei ba p ti, ki ndili ba p ti, ki m r ta lai ba p ti, taa ki tog  ba p ti to.»^{*}

³¹ Ning  ndu-kun ki ko  joo   to kin: "A indigi d w madi t  darsi i  wa be to." *NDu-kun ki rangi ki it  ndu-kun je ki joo kin goto.»^{*}

³² NJ  ndo ndu-kun je la Luw  el Jeju   na: «Maj  ngay NJ  ndo! ta ki al e ta ki rsjeti: Ba e Luw  laje e karne ba par   e Luw , Luw  ki rangi goto.

³³ Ning , kadi d w ndige ki ngamene ba p ti, ki ne gar ki done ba p ti, ki tagine ba p ti, taa kadi d w ndig  d w madine t  dar ne wa be to. E kin e soti ngay it  da je ki kij  m s ide kadi-kare ti, kil  por da ti t  kadi-kare, ki kij  m s i kadi-kare je ki dangi dangi ki kadi Luw .»

³⁴ Loki Jeju oo kadi nje ndo ndu-kun kin il  ta ti ki kam-k di, ning  al-e   na: «I say al ki ko e l  Luw . Go ta je ti kin, d w ka sangi kadi n-d ji ta Jeju al ngata.

Kirisi ki Dabidi
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ Loki Jeju isi ndo dije ne gin k y ti l  Luw , deji-de ta   na: «Ra ban be a nj  ndo ndu-kun je al par ai na Kirisi ki e *D w ki Luw  mb te e ngon ka *Dabidi  ?

³⁶ Dabidi   wa ki d ne, lok  NDil Luw  ra kil  mee ti, al   na:

"Ba e Luw  el Ba e l m   na:
fre isi   di ji kom ti ne,
Biti kadi m- l  nj  b  je lej gin t gi ti."^{*}

³⁷ «Dabidi   wa ki d ne bar-e Bane, nga ki go r bi ki ban taa Kirisi e-n ngon ka Dabidi*  ?» Kosi dije ngay ooi ta la J ju ki r n l.

Jeju gangi ta do nj  ndo ndu-kun je ti l  Luw 
(Mt 23.1-12; Lk 20.45-47)

³⁸ Me ne ndo ti l  J ju ki isi ndo kosi je, al-de   na: «Ind i k m-k di do r si ti ki r o nj  ndo ndu-kun je ti. Oi dije ki gei niyi  ki k bi ngal, taa gei kadi dije r ai-de lapiya ki b uki-naa ti lo king -naa je ti la kosi je to.

³⁹ Gin kay Kaw-naa je ti, a se lo ne kuso ti, a gei lo kisi dije ki bo, k te no dije ti.

⁴⁰ Taai ne maj  je l  ne ngaw koy je p ti p ti jide ti, ning  adi k m dije ki kal ta ki Luw  ki gine gangi al, kadi dije ooi-de t ki n-ei dije ki maj . Go kil  ra je ti ki be kin, Luw  a gangi-n ta ki ng  ngay d de ti it  nd gi dije.»

Kadi kare l  ne ngaw koy ki nje ndoo
(Lk 21.1-4)

⁴¹ J ju isi sob  no lo kil  kadi-kare, isi isi oo kil  ki dije isi l i kadi-kare. NJ  ne king  je ngay adi la ngay ngay.

⁴² Ning  nje ngaw koy ki nje ndoo kare re ki ngan sil  joo, t  ne ki t e  ne al il  to.

⁴³ Adi Jeju  ar nj  ndo je l ne al-de   na: «M el s si t ki r jeti, ne ngaw koy ki nje ndoo kam il  kadi-kare it  nd gi dije p ti.

⁴⁴ T do nd gi dije adi burim la je l de, n  ne ngaw koy kin adi n  king  ki me k y ti l ne ba pu. E  ay ne ki nay jie ti kadi ra-n ki r ne   un adi kin.»

13

Jeju  l ta l  k y kaw-naa ki a tuji
(Mt 24.1-3; Lk 21.5-7)

¹ Loki Jeju isi t e  me k y ti l  Luw  isi aw ning , ne ndo lie kare al-e   na: «Nje ndo dije, oo mb al je ki r ai k y, ki k y je ki boy boy ki ati b el ki dum kam!»

² Jeju tal al-e   na: «O k y je ki boy boy kam maj , mb al kare ki a nay kadi isi do made ti goto; a budi-de nang  mur mur.»

Ne je ki a r ai ne k te no d b y ndo ti
(Mt 24.3-13; Lk 21.7-19)

³ Go ti, loki Jeju aw isi do mb al k gi bini je ti, sob  do k y l  Luw . Piy r nim, Jak  nim, Ja nim, Andire nim, deji-e ta loki si sie ki karde si  na:

⁴ «Al-je adi j-o, d kagilo ki ra ti   ne je kin a r ai ne  ?  n ne k j  ki ban   a toj  kadi ji g r t ki ne je kin p ti a ind i ngang ide  ?»

⁵ Lo kin ti Jeju l  r ne al-de   na: «Ind i k m-k di do r si ti, adi d w adi s si al.

⁶ Dije ngay a r i ki t m, a al    na: «Mi   mi Kirisi», ning  a b uki dije ngay wale to.

⁷ Loki a oi k  r  je ki e s si b asi, ki por r  je ki e say, adi b el ra s si al. Re e ri ri ka ne je kin a r i, n  e d b y ndo al b y.

⁸ Gin  e madi a aw r  do gin  e madine, k be madi a aw r  d  k be madine ti; donangi a y ki je, bo a o je ki lo je ki dangi dangi, na ne je kin a to i lo kil  ngir  to ndoo ki a ra d ne kin be b y.

⁹ Ning  ki oj  d si sai je wa, maj  kadi isi do nj si ti maj , t do dije a awi s si lo gangi ta je ti, a t nd i s si gin k y kaw-naa je ti. A awi s si kadi ai n  nj  k be je ti, ki n  ngar je ti ki boy ki mb at lam. Lo kin ti a e ta r bi ki kadi a ing ei naji ki ma ki d m ti r si ti.

¹⁰ NGata ning , ne ki d say, sob  kadi Poy Ta ki Maj  osi m bi dije ti ki d n ang  ti ne p ti.

¹¹ Loki a uw i s si kadi a awi s si lo gangi ta ti, onosi kadi mesi b el, k  n  se ta ri   a al  n  nj  gangi ta je ti wa? Ta wa ki Luw  a ind  t asi ti loe ti noq  kin   al-de par. T do e sai je wa   a al  ta al, n  e NDil Luw    a ind  t asi ti kadi al .

¹² NGakonaa je a uni d -naa awii lo t l-naa ti, b aw ngon a aw ki ngon kadi t li-e k , ning  ngan je, mede a majal ki nj  k j  de je,   a uni d de awi kadi t li-de to.

* 12:31 L eb t ki 19.18 * 12:36 Pa je 110.1 * 12:37 NGon ka Dabidi, kor me   na d w ki gin k j  ti l  Dabidi (10.47; 11.10).

¹³ Dije pəti mede a majal səsi ki mbata ləm, na dəw ki uwə təgine ba biti dəbəy ti a ingə kaji.

*Ko ki bo ngay ki a re
(Mt 24.15-25; Lk 21.20-24)*

¹⁴ «Ningə loki a oi dəw ki njé ra ne ki kobi, ki njé tuji lo, ki a uwə lo kisi lo ti k i e lo ki sobi kadi e ti al*. Maji kadi daw ki njé tida ne je kin gər gine maji. Ningə njé ki isi Jude ti a ayz-naa ki də mbaal je ti. *

¹⁵ Dəw ki isi də kəy ti a ur nangi 6a a aw me kəy ti kadi ta un ne madi təe-n al. *

¹⁶ Dəw ki a e me ndər ti, a asi kadi tal re 6e un kibi rəne al.

¹⁷ NDəe ti noq kin, kəm-to-ndoo ki gae goto a e la dəne je ki njé səm, ki njé kadi mba ngan je.

¹⁸ Əli ta ki Luwə kadi ne kin ra ne 6ara al.

¹⁹ Ki rəjeti, a e dəkagilo ko ki dəw oo ndə kare al 6ay. Lo kila ngira dərə ki dənangti, ki Luwə ində-n ne je nu, biti bone, dəw oo ko ko kin njá kare al, taa dəw a oo ko ko kin gogi al to.

²⁰ Re Babə uwə ta ndə je kin gangi al a, dəw kare ki a isi ki dəne taa goto. Nə ki mbata lə dije ki e wa mbəti-de, tə dije lene kin ə, uwə-n ta ndə je kin gangi

²¹ NGa ningə, re dəw əl səsi a nə: «Kirisi, ki e *Dəw ki Luwə mbəte a aw yo am, e a aw ne am» a, adi-e mesi al.

²² MBata kirisi je ki ngom, ki njé kəl kə nən-əi njé kəl ta je ki ta Luwə ti, a rəi noq tə rai ne kəjí ki ne je ki eti 6əl 6əl ki dum kəl tae. A rai kadi ta re to ban a njé wa ki Luwə mbəti-de kin ka n-fuki-de wale.

²³ E be ə, kadi, sai isi də njasi ti, m-əl səsi ne je kin pəti kadi igəri.

*NDə re NGon dəw
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)*

²⁴ «Ningə, dəkagiloe ti ka kin, go ko je ti kin 6a, kadi a təe kəmne al, nay a nda al,

²⁵ mee je a ij ki dərə ti tosi ki nangi, ningə təgi je ki me dərə t i a yəki.

²⁶ Lo kin ti a ya a oi-mi *NGon dəw m-a m-re me kili ndi ti. M-a m-re ki təgi, me kunji ti ki eti 6əl.

²⁷ M-a m-ilə malayka je ləm kadi tə də kum dənangti ki so, a kawi njé ki mbəti-de ki naa ti. A kawi-de ij ngangi dənangti ki kare təgi e ki nungi ti.

*Nə ndo ki oji do kagi mbay-kote
(Mt 24.32-36; Lk 21.29-33)*

²⁸ «Maji kadi igəri nə ndo ki do kagi mbay-kote ti kin maji. Loki bajie je ində rungiru, a mbie iti kin ningə, igəri kadi nay 6a e 6asi ngata.

²⁹ Be tə a, loki oi ne je kin rai ne ningə, maji kadi igəri təki mi *NGon dəw mi ta kəy ti, basi rəsi ti.

³⁰ Ningə təki rojeti, adi m-əl səsi, dije ki isi ki dəde taa ne kin a oyi tigə al 6ay a ne je kin a rai ne.

³¹ Dərə ki dənangi a gotoi ndə madi, na ta ləm a to lo tone ti ba ratata ki no ti.

*Luwə ki karne ba a gər ndə ki dəbəy ti
(Mt 24.42; 25.13-15; Lk 12.36-38; 19.12-13)*

³² «Dəw kare ki gər ndə a se də kadi ki ne je kin a rai ne ti goto. *Malayka je ki dərə ti al nim, mi NGon la Luwə a wa al nim. Dəw 6a, e Bawje Luwa ba par a gər.

³³ Maji kadi oi go rəsi, isi dəgi ti, tədə igəri də kade kin al.

³⁴ A to tə ta lə dingəm kare ki iyə me kəy ləne a aw mba kin be. Kete bəy taa kadi aw, iyə kila je ki me kəy ti ji njé kila je ti ləne. Adi nə nə kila ki sobi dəe kadi ra, ningə ndəj i njé ngəm ta kəy kadi isi dəgi ti.

³⁵ Ə maji kadi isi dəgi ti, tədə igəri ndə ki ba nje kəy a re-n al. A re lo sələ, a se dan lo ti, a se ndu nə kinjə ti, a se ki sj, igəri al.

³⁶ Re təe pati ningə, kadi ingə səi də 6i ti al.

³⁷ Ta ki m-əl səsi kin, e dije pəti a m-əl-de. Isi də njasi ti.»

14

*Ta kəjí ki də to Jəju ti
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Ja 11.47, 49, 53)*

¹ Nay ndo joo kete kadi ndə ra nay Paki, ki nay mapa ki əm de al asi. NJé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, sangi rəbi kadi n-uwei Jeju gidi ngəy n-toli-e.

² Be ə, əli-naa əi nə: «Adi j-uwei-e ndə ra nay ti al nə dije a ij tə rai wongi.»

*Dəne madi ur yibi ki eti maji də Jəju ti
(Mt 26.6-13; Ja 12.1-8)*

³ Jəju e me 6e ti ki Bətani, me kəy ti la Simo ki kate e nje banji. Loki Jəju isi uso ne, dəne madi re ki ku mbaal ki fəri-e albatir ki yibi ki eti maji rosi. Yibi kin gate e ngay, rai ki man kagi ki fəri-e nar. Dəne to ku, ningə ur yibi ka kin də Jəju ti.

⁴ Dije madi dan njé ki əi loe ti noq, rəde nəl-de al adi əli-naa dande ti əi nə: «Kəm tuji yibi ki kən kə be par kin nə ri ə? *

⁵ Asi kadi dəw taa-n la ki al də kila ti ki ndə 6u mitə be ka e ki ra-n ki njé ndoo je!» To rəde adi ali ta dəne ka kin ngay.

⁶ Nə Jəju al-de a nə: «Iyəi dəne kin jəke. MBari a isi njibəi-e ə? Nə ki ra dəm ti kin e kili ki maji.

⁷ NJé ndoo je kam, isi səsi ne ki ndə je pəti, adi ndə ki mesi ndigii par a rai səde, nə mi, m-a m-isı səsi ki no ti al.

* ^{13:14} Lo ki sobi kadi e ti al: E kəy la Luwə. * ^{13:14} Daniyal 9.27; 11.31; 12.11 † ^{13:15} Dənangi Palasitin ti, dije rai kay adi doe ki taa lay, ningə doe ki taa ki lay ka kin a e lo kisi kor kəq. Mt 24.17.

⁸Dane kin ra né ki asi go tøgine: Ùy yibi røm ti kête kadi tø darøm aw-n bøda.

⁹Ningø adi m-äl sësi ta ki røjeti: lo je pøti dønangi ti ne, ki dije a iløi mbø Poy Ta ki Maji titi, a øri poy né ki døne ra kin kadi mede ole-n døe ti.»

Judas i un dø Jøju

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰Judasi Isikariyoti ki e ki kare mbo njé ndo je ti le Jøju ki døgi gide joo, aw indø dø ta naa ti ki njé kun dø njé kijø né mæsi kadi-kare je, mba kadi ilø-n Jøju jide ti.

¹¹Loki ki bo je ooi ta ki ta Judasi ti, røde nal-de ngay adi uni mindide kadi n-adi-e la. Loe ti noø, Judasi ilø ngira sangi kadi n-oo se n-a n-ra ban ø n-a n-ingø døkagilo ki to kadi n-ilø-n Jøju jide ti wa.

Jøju uso né Paki ki njé ndo je løne

(Mt 26.17-19; Lk 22.7-13)

¹²NDø ki dosay lø ra nay kuso mapa ki øm øde al, ki e ndø ki dije isi tolø ngan døgi batø je mbata né kuso Paki, njé ndo je le Jøju døj-e øi na: «Lo ki ra be ø indigi kadi j-aw ji ra né kuso Paki titi, j-indø døe dana j-adi uso?»

¹³Ningø Jøju ilø njé ndo je løne joo, al-de ø na: «Awì me be bo ti kam 6a, a ingai dingøm kare ki oti gum man døne ti ningø uni goe.

¹⁴Me køy ki ur ti ø, ali 6a nje køy kin øi na: «NJe ndo dije ø na se me køy ki ra ø kadi n-re n-uso né Paki ti ki njé ndo je løne wa?»

¹⁵A øji sësi me køy ki boy. Me køy kin to taa, e ki ra oy, ki ne je ki me ti pøti. Lo kin ø a rai né kuso Paki titi kadi j-uso.

¹⁶*Njé ndo je jj taai, awi me 6e bo ti ka kin ningø, ingai né je pøti asi naa tøki wa ki Jøju el-n-de, adi rai né kuso Paki, indøi døe dana.»

Nje ndo kare ki a un dø Jøju

¹⁷Loki kadi ur, Jøju re ki njé ndo je løne ki døgi gide e joo.

¹⁸Ningø loki isi ta ne kuso ti, Jøju el-de ø na: «Tøki røjeti, adi m-äl sësi, døw kare dansi ti ki isi usoi sam ne ne kin, a ilø-m ji dije ti.»

¹⁹Me njé ndo je ilø ngira tøsi-de, adi døj-ta Jøju ki bare bare ai na: «E mi 6e?»

²⁰Jøju el-de ø na: «E døw kare dansi ti sëi ki døgi gide e joo wa kin. E ki isi ilø jine sém naa ti me ka ti wa kin.

²¹Mi *NGon døw m-a m-oys takø ndangi me makitibi ti le Luwø*, nø kæm-to-ndoo e le døw ki a ilø-m mi NGon døw ji dije ti. Døwe kin, koje al e sotø ngay.»

Nø kuso lø Babø

(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1Kor 11.23-25)

²²Loki isi ta né kuso ti, Jøju un mapa, ra oyo Luwø dø ti, uwø tøti naa ti, tal-n adi njé ndo je, ningø el-de ø na: «Itaai, e kin e darøm.»

²³Go mapa ti, Jøju un køpi kasi kandi njø, ra oyo Luwø dø ti, ningø tøl-n adi njé ndo je ayi-naa pøti dande ti,

²⁴ningø el-de ø na: «E kin e mæsim, mæsi kun mindi ki sigi ki a øy mbata kosi dije.

²⁵Ningø takø rojeti, adi m-äl sësi m-a m-ay kasi kandi njø ki rangi al, biti kadi m-a m-ay ki sigi me bekø ti le Luwø.»

²⁶Loki osi pa kïlo tøti do Luwø ti gine gangi, teeji awi do mbal kagi bini je ti.

Jøju øl tøki Piyør a naji ta gør-ne

(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Ja 13.36-38)

²⁷Jøju el njé ndo je løne ø na: «A imbatí-mi pøti, tado ndangi me makitibi ti le Luwø øi na: «M-a m-tøl 6a batø je, ningø batø je a sanøi-naa ki lo lo»^ø.

²⁸Nø loki m-a m-j lo koy ti, m-a m-aw kete nosi ti, te ngøm sësi Galile ti.»

²⁹Piyør el Jøju ø na: «Re dije pøti ø iyøi-ni køka, ne kin a ra né rom ti mi Piyør al.»

³⁰Jøju tøl el-e ø na: «I, tøki røjeti, adi m-eli, 6one, me kondø ti wa kin, kunø kinjø no njø joo al bøø ø a naji ta nja mitø ø na igør-m al.»

³¹Nø Piyør a dø ndune ø na: «Re e-n koy ka m-a m-oys sai, 6i m-a naji ta gøri, al ratata.» Ningø ndøgi njé ndo je pøti øli ko ta wa ki Piyør øl ka kin to.

Jøju øl ta ki Luwø Jøtisømane ti

(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³²Go ti, Jøju øi ki njé ndo je løne øti røi lo ti madi ki toe nø Jøtisømane. Jøju el-de ø na: «Isi lo kin ti ne be inginøi-mi, døkagilo ti ki m-a m-äl ta ki Luwø.»

³³Jøju adi Piyør nøm, Jakø nøm, Ja nøm awi sie. Lo kin ti, dadi ki 6øl ki me ndil ti ilø ngirø Jøju.

³⁴Adi Jøju el-de ø na: «Me-kø rosi mem rosi ki asi koy. Isi lo kin ti ne be, isi køm 6i itoi 6i al.»

³⁵Jøju øti ki kete ndøy, ningø osi ki nangø, døjø Luwø kadi re to ban ø, 6si dø kadi kø kin ngørøngø røne ti.

³⁶Jøju ø na: «Aba! Bai, ne ki dum tøgi goto, ø sì kø kin ngørøngø kø rom ti! Nø ke ø kadi e ndigø løm al, nø kadi e ndigø løi yo taa.»

³⁷Jøju tøl re rø njé ndo je ti ki mitø, ningø ingø-de, isi to 6i, adi el Piyør ø na: «Simø, isi to 6i wa biti a? Asi kadi isi køm do kadi ki kare be øl biti a?»

³⁸Isi køm ba, øli ta ki Luwø, kadi osi me ne na ti al. NDøl ndigø ra né ki maji, nø darø e ki to.»

³⁹Ningø tøl ør ndane søde ki rangi bøø, øl ta ki Luwø, un go mindine ki kate wa ka kin bøø.

⁴⁰Loki tøl re rø njé ndo je ti ningø, ingø-de isi to 6i bøø, kæmde øy diriri, lo ta ki kadi øli ka gari al.

⁴¹Jøju tøl aw, re ki kø mitø, el-de ø na: «Itøi ta 6i ti ne, isi øri køø bøø a? Asi be nga!

Dokagilo re kadi a iləi-mi *NGon dəw ji njé ra majal je ti ngata.

⁴² II taai adi j-awi, nje kila-m jide ti a re am!»

KuwəJəju

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jq 18.3-12)

⁴³ Loe ti noq, loki ta nay ki ta Jəju ti ba bəy ningə, Judasi, ki e ki kare dan njé ndo je ti ki dəgi gide e joo, a təe isi re. Re ki kosi dije ngay gone ti. Dije ki njé kuwa kiyə kasigar je, njé kuwa gol jide ti je. Kosi je kin, e njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatogi je, a iləi-de.

⁴⁴ Judasi ki nje kun da Jəju, ali-naa səde ne ki n-a n-ra kadi tə gəri Jəju a nə: «Dəw ki m-a m-uwe rəm ti rututu kin 6a, e darəe a wa ən a, uwəi-e, indəi kəmsi goe ti awi siel!»

⁴⁵ E be a, təe a wa ki Judasi re təe par a, səbi Jəju al-e a nə: «Nje ndo dije!» Ningə, uwe rututu ki rone ti.

⁴⁶ Ba loe ti noq dije, ki rai ki Judasi ka kin indəi jide də Jəju ti uwəi-e.

⁴⁷ Lokı uwəi-e, ki kare dan njé ki aie sie naa ti, or kiyə kasigar, tigə-n paja la ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, 6a tigə mbie lati gangi.

⁴⁸ NGa ningə Jəju un ta al-de a nə: «To ta ne ki mi nje bogi, a irai ki kiyə kasigar je, ki gol je taakad iuwe-i-mi?

⁴⁹ NDə je pəti, mi dansi ti gin kəy ti lə Luwə, m-ndo dije ne, ka uwəi-mi al, nə e kin to be gone mba kadi ta je ki ndangi me makitibi ti lə Luwə toli tade.»

⁵⁰ Lo kin ti, njé ndo je lie pəti ayi-naa a iyig-e

⁵¹ NGon ki basa kare, ki dole rone ki ta kibi a wa par, un go Jəju. Dije uwəi ngon ki basa ka kin,

⁵² nə, iyə ta kibi ki dolə-n rone ka kin jide ti, a qy ki rone kare aw.

Joya a no njé gangi ta je ti lə Jipi je
(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Jq 18.12-18)

⁵³ NJé kuwa Jəju, awi sie no ki bo ti lə njé kijə ne məsi kadi-kare je. E lo ki njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatogi je, ki njé ndo ndu-kun je, pati kawı-naa ti.

⁵⁴ Piyər adi ndəe ngal, a njiyə-n go Jəju ti, ndəy, ndəy, re ur-n gode ti koy, natı lo ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ka kin. Re isi naa ti ki paja je ta por ti, isi ndibi.

⁵⁵ NJé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé gangi ta je lə *Jipi je, ba pəti, sangi rəbi ta madi kadi n-gangii ta koy də Jəju ti, nə ingəi al.

⁵⁶ Dije ngay təti ta je ki ngom dəe ti, nə ta ki təti je lade aw go-naa ti al.

⁵⁷ NJé ki na je jj ai taa ki njade, taa təti ta je ki ngom minde ti ei nə:

⁵⁸ «J-o tae ti al e nə: "M-a m-tuji kəy lə Luwə ki dije rai ki jide kam kə, ningə me ndə ti ki

mitə, m-a m-tal m-ində e ki rangi gogi. A e kəy ki dəw a ra ki jine al."»

⁵⁹ Da ta ti wa kin ka, ndu njé təti ta je osi go-naa ti al.

⁶⁰ Ó ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je i taa dan dije ti, dəj i Jəju a nə: «Ta ki dije a əli dəi ti kam, a əl ta madi dəi ti al a?»

⁶¹ Nə Jəju a tane mba, təe tane ilə-de ti al. Ó ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je dəj Jəju ta ki rangi 6ay a nə: «E i, a i Kirisi ki Luwə mbəte, ki e NGon lə Luwə ki dije isi iləi toj i dəe ti kin a?»

⁶² Ó Jəju al-e a nə: «E mi wa, ningə a o-i-mi *NGon dəw m-is i dəj kə Luwə ti ki nje togi, m-a m-i dərə tə m-re me kil ndi ti.»

⁶³ Ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je til kibi je ki rone ti, 6a al e nə: «E kin, ji sangi kadi dəw madi ki rangi al ta dəe ti 6ay a?»

⁶⁴ Sa je wa oi ndue ki əl-n ta ki mal də Luwə ti ki mbis ne. Ta ri a imari dəe ti a? Ó dije pəti gangi ta də Jəju ti, kadi e dəw ki səbi koy.

⁶⁵ NJé ki na je, iləi gin tibi man tade dəe ti, ndəməi ta kəme, ningə 6iri jide osi-e-n, a ali-e a nə: «Ində ndil, a ifa ta dəw ki indəi adi j-o.» Loe ti noq, paja je taai Jəju, 6a agi ki ta tində mbəte ti.

Piyər nəji ta gər Jəju
(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jq 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Lokı Piyər e ta mbalo ti, nangi ne 6ay, dəne kare ki dan dəne je ti ki njé ra kıl me kəy ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je i noq re.

⁶⁷ Ó lokı oo Piyər isi ndibi por ningə, ində manje ba, 6a al-e a nə: «I ka, i ki Jəju ki Najarəti ti to al a?»

⁶⁸ Nə Piyər nəji a nə: «Jagi m-gər-e al, taa m-gər me ta lai ki ige kəl kin al to.» Go ti Piyər otı niyiə isi aw ki ta ndog i ti, [ningə kuna kinjə no.]

⁶⁹ Dəne ka kin ilə kəmne oo-n Piyər, ningə təl re də ta ti ka kin 6ay, al dije ki ai loe ti noq a nə: «Dingəm kam e ki kare dan dije ti lie to.»

⁷⁰ Piyər tel nəji nja kare 6ay, a nə n-gər-e al. Ningə njaba go ti a, dije ki ai səde noq, rəi əli Piyər 6ay ei nə: «Təki rojeti, i ka, i ki kare dan dije ti lie to, tədə i dəw ki Galile ti.»

⁷¹ Ó lo kin ti, Piyər ibi rone ki ta ki nga ngay a nə: «M-ib i rəm kadi Luwə ra səm ne ki nga, re m-əl ta ki ngom. M-gər dingəm ki a əli ta lie kam al.»

⁷² Ba ta naa ti noq, kuna kinjə no ki kə joo. NGa ningə, me Piyər ole də ta ti ki Jəju al-e a nə: «Kete taa kadi kuna kinjə no nja joo, a nəji ta nja mitə a nə igər-m al.» ka kin, adi Piyər ində lo təe taga ki ngədi njane ti, no ki man kəmne.

15

Awi ki Jəju no ngar Pilati ti

(Mt 27.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Jq 18.28-38)

¹ Ki sj̄ fati ba, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ingai-naa ki ngatagi je, ki njé ndo ndu-kun je, ki njé gangi ta je la *Jipi je ba pəti, uni ndude, ba dəo Jəju, awi sie iləi-e ji *Pilati ti.

² Ə Pilati dəji Jəju ə nə: «I ngar lə Jipi je a?» Ba Jəju ile ti ə nə: «E ta ki təe tai ti.»

³ Njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je təti ta je ngay do Jəju ti.

⁴ Ə Pilati təl dəji Jəju ta ki rangi bəy ə nə: «A al ta madi al a? O ta je pəti ki dije a indəi dəi ti kam!»

⁵ Nə Jəju təe tane ilə ti al, adi ndəji Pilati ki dum.

Gangi ta koy do Jəju ti
(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Ja 18.39-19.16)

⁶ Də 6al je pəti, lo ra nay Paki ti, *Pilati or dangay kare ile taa, adi e dəw ki kosi je dəji-e kadi ɔr-e dangay ti adi-de.

⁷ NGa ningə dingəm kare ki bari-e nə Barabasi e dangay ti noq to. Uwai-de dangay ti ei ki madine je oj-i-n do təl ki təli dəw, lo wongi ti ki ra-de do njé kəbə je ti.

⁸ Kosi je awi rə Pilati ti, ningə dəji-e kadi ra ne ki isi ra kəte kəte ka kin adi-de.

⁹ NGata e Pilati dəji-de ə nə: «İgai kadi m-iyə ngar lə *Jipi je taa madi səsi wa?»

¹⁰ Pilati dəji ta kin be, mbata gər maji kadi e ni a ra njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je do Jəju ti a iləi-e jine ti.

¹¹ Nə njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare suləi kosi je adi dəji Pilati kadi ɔr Barabasi yo adi-de 6i Jəju al.

¹² Pilati dəji-de bəy ə nə: «İgei kadi m-ra ri ki e bari-e ngar lə *Jipi je a?»

¹³ Ba ei te təli uni ndude ki taa əli Pilati ei na: «İfe kagi-dəsi ti!»

¹⁴ Pilati dəji-de a nə: «E ri ki majal a ra a?» Ningə uni ndude ki taa ngay bəy, əli ei na: «İfe kagi-dəsi ti!»

¹⁵ E be a, mba kadi rə kosi je nəl-n-de, Pilati ɔr Barabasi adi-de. Ningə go ti, adi indai Jəju ki nday kabilay, a ilə ji asigar je ti kadi bəi-e kagi-dəsi ti.

Asigar je ibəi Jəju kogii
(Mt 27.27-31; Ja 19.2-3)

¹⁶ Asigar je ori Jəju awi sie dana, lo ti ki bari-e pirətuwar, me lo ti ki boy ki *Pilati isi ti wa kin noq, ningə bari ndəgi asigar je pəti adi-de rəi.

¹⁷ Loe ti noq, iləi kibi ki kər pir pir* rə Jəju ti, a oj-i jəgi kon iləi dəe ti to.

¹⁸ Ningə, iləi rəde rai-e lapiya ei na: «Lapiya ngar lə *Jipi je!»

¹⁹ Indəi doe ki gakira, tibi man tade doe ti, a əsi məkəside nangi, rai tə ne ki isi əsi gone be.

²⁰ Loki ibəi-e kogii asi-de ningə, ori kibi ki kər pir pir ka kin rae ti kə, a tali iləi kibi je lie wa rəe ti gogi, 6a təei sie taga kadi awi bəi-e kagi-dəsi ti.

Bai Jəju kagi-dəsi ti

(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Ja 19.17-27)

²¹ Dingəm kare ki Sirən ti, təe nə Simo, e baw Aləgijandir aki Rupusi, i wale, ningə asigar je uwai-e indai tagi doe ti adi otı kagi-dəsi lə Jəju.

²² Awi ki Jəju lo madi ti kare to noq, bari-e nə Golgota, ki kər me nə: «Lo ki to tə ka dəw be.»

²³ Gei kadi n-adi-e kasi kandi nju ki bui naa ti ki ne ki bari-e nə mir[†], kadi əy, nə Jəju mbati kay.

²⁴ Go ti, asigar je bəi-e kagi-dəsi ti, 6a tigəi kir (mbare) də kibi ti lie, kadi n-ooi ne ki dəw ki ra dande ti a inga[‡].

²⁵ E ki kadi ki jikare, a bəi-e-n kagi-dəsi ti.

²⁶ NDangi me batı, ne ki ra e n-bəi-e-n kagi-dəsi ti ei na: «NGar lə *Jipi je.»

²⁷ Bei njé bogi je joo naa ti sie kagi-dəsi ti. Ki kare də ji kəe ti, ki nungı də ji gele ti to. [

²⁸ Be kadi ta ki ndangi me makitibi ti lə Luwə ei na: «Tidəi-e dan njé ra majal je ti kin tol-n tane.]‡

²⁹ Dije ki njé də rəbə, tigəi dəde, ningə tajj-e, a əli ei na: «Ma, i ki njé tuji kəy lə Luwə, a təl ra e ki rangi me ndə ti ki mitə ka kam!»

³⁰ Ajı rəi i wa, ə i taa də kagi-dəsi ti ur nangi adi j-o!»

³¹ Be to a, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ibəi Jəju kogii dande ti ei na: «Ajı dije ki rangi, nə e wa asi kajı rəne al!»

³² Kirisi, ki Luwə mbəte, ngar lə *Isirayal je ka kam, kaje ə wa ki j-a ne kin, kadi i taa də kagi-dəsi ti ur nangi adi j-o, adi tə j-o-n ta lie tə ta ki rəjeti! NJe ki bəi-de kagi-dəsi ti naa ti sie ka kin ka tajj-e to.

Koy Jəju

(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Ja 19.28-30)

³³ Loki kadi a jam də 6e ti, lo ndul dənangi ti ba pəti, biti kadi ki mitə ki lo səlo.

³⁴ Ningə kadi ti ki mitə, Jəju noq ki ndune ki bo a nə: «Eloyi, Eloyi, lama sabatani?» Kər me nə: «Luwə ləm, Luwə ləm, mbari ə iyə-m kə a?»

³⁵ Dije madi dan njé ti ki ai noq, ooi ndue, ningə əli ei na: «Oi dəw ka a far Elī!»

³⁶ Dəw kare dande ti əy ngədi, un ne ki to hom hom, ilə me man kandi ndu ti ki masi, ningə ilə ta gakira ti adi Jəju kadi əy, 6a əl a

* 15:17 Dəkagiləe ti kin, kibi ki kər pir pir, səbə də ngar je par a kadi əy. † 15:23 Mir e yibi ki rai ki nəm kagi madi dənangi Palətinit in noq. Gate e ngay, ningə lo ki dəw oy 6a, a əy i rə nin ti bəy taa də dib. Taa lo ki rə dəw to-e ngay ningə, rai adi 6a rəe yogiro ndəy. ‡ 15:24 Pa je 22.19 ‡ 15:28 Bar ta kin dije madi əli təki goto me makitibi je ti ki njé ndange kəte ndangi.

nə: «Ingəmə adi j-oi se Eli a re rise nangi də kagi-dəsi ti wa?»

³⁷ Lo kin ti noq be, Jəju no ki ndune ki bo, ningə kəətə təe.

³⁸ Go ti, kibi gangi lo ki a me kəy ti lə Luwə, til dana joo, j taa nu biti re nangi. §

³⁹ Ki bo lə buti asigar je ki 6u, ki a ta kəm Jəju ti, oo-e lo koy ti ki oy, el a nə: «Təki rəjeti, dəw kin e NGon le Luwə.»

⁴⁰ Dəne je madi ai noq to, ai say, indəi kamde a ooi ne je ki isi rai ne. Dande ti, Mari ki Magidala e noq nim, Mari ki kə Jaki ki iħari-e ngon ki e kə Jose e noq nim, taa Salome e noq nim to.

⁴¹ E aij je kin a ndoləi go Jəju, ta rai sie me ne ge je ti lie loki e-n Galile ti. Ningə, dəne je ki rangi ngay ki rai sie Jorijaləm ti ka aij noq bəy to.

*Jisəpi un nin Jəju dibi
(Mt 27.57-61; Lk 23.50-55; Jə 19.38-42)*

⁴² NDət i kin, e ndə ki dije a osi nja ne je naa ti indəi, adi e ndə ki no ndə ta kəətə ti.

⁴³ Loki lo sol, Jisəpi ki Arimate ti, ki e dəw kare ki dije ūku-e ti ngay dan njé gangi ta je ti lə *Jipi je re. E wa ka isi ngingə ta kəfe lə Luwə ki kadi a re kin to. Bəl ra-e al, adi aw rə *Pilati ti daje nin Jəju.

⁴⁴ Loki Pilati oo kadi Jəju oy 6a, aṭe 6əl, adi ilə go nje kisi də buti asigar je ki 6u, ade re, ningə daje a nə se Jəju oy mari nu wa?

⁴⁵ Loki oo ta ki ta nje kisi də asigar je ti ningə, adi ta rəbi Jisəpi kadi un nin Jəju.

⁴⁶ Jisəpi ndogi ta kibi, risi nin Jəju də kagi-dəsi ti re-n nangi, dole, ile me 6e nin ti ki uri me mbal ti, ningə nduguru mbal ilə ta ti.

⁴⁷ Mari ki Magidala aij ki Mari ki kə Jose ai, a oj lo ki iləi Jəju ti.

16

*Jəju i lo koy ti
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-11; Jə 20.1-2)*

¹ Loki ndə taa kəətə də, Mari ki Magidala nim, ki Mari ki kə Jaki nim, Salome nim, ndogi yibə kagi ki aṭi mbi, mba kaw koy rə nin Jəju ti.

² NDə dimasi, ki sij 6ati ba, loki kadi isi bəkin, a ya awi də 6adi ti.

³ Loki isi awi ningə, aji-naa dande ti aij nə: «NGa kin, naa a tə nduguru mbal ta 6adi ti rangi adi-je a?»

⁴ Nə loki uni kamde ningə, ooi kadi mbal ka kin, dəw nduguru-e rangi.

⁵ Dəne je kin uri me 6e 6adi ti ningə, oj ngon ki basa madi kare, ilə kibi ngal ki nda

§ ^{15.38} Kibi gangi lo kin gangi lo ki kay njay ki lo ki kay njay naa ti. Lo ki kay njay njay, e ki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je par a un majal lə kosi je kadi aw-n me ti noq Luwə ti. Loki Jəju oy, kibi ka kin til dana joo, adi ta rəbi to mbata la dije pati kadi awi no Luwə ti. Təe ki taga 26.31-33. *

^{16.8} Be nin ləde dənangti Paləsitin ti e mbal auri kade tə 6e ningə, lei nin ti, 6a ndugugui mbal ki rangi uti tae. † ^{16.20} Bar ta je kin dije madi aji takı goto me makitibi je ti ki njé ndange kəte ndangi.

rəne ti, isi-n ki də ji kə tə. Lo kin ti, 6əl ra dəne je.

⁶ Nə, ngon ki basa ka kin əl-de a nə: «İħali al. İsi sangi Jəju ki Najarəti ti, ki dije 6əi-e kagi-dəsi ti, nə e goto ne, j taa lo koy ti. Oi lo ki iləi-e ti a tə kare kin.

⁷ Ningə ki basine kin, awi aji Piyar aji ki ndagi njé ndo je lə Jəju taki a aw kadi ngingə səsi Galile ti. Lo kin a aoi-e ti, təki əl-n səsi kəte.»

⁸ Dəne je təe, ori ngədi ta 6adi ti isi awi, dadi par par ki 6əl, gəri rəbi rəde al. Ta ka ali dəw al, mbata 6əl təl-de. *

Jəju oj i rəne Mari ki Magidala

⁹ [Jəju i lo koy ti ki ndo dimasi, sij 6ati ba. Loki i lo koy ti, dəw ki dəsay ki təje rəne e Mari ki Magidala, ki ndə ki tuwa ndil je ki majal siri dəe ti kə.

¹⁰ Ningə, Mari a e nje kaw kel njé ndo je lie ki isi ta kuwə ndoo ti ki ta no ti.

¹¹ Nə loki Mari əl-de təki Jəju i lo koy ti, adi ne wa n-oo-e ki kəmne, njé ndo je taai me al.

Jəju oj i rəne njé ndo je joo

¹² Go ti, Jəju oj i rəne kəj ki to-n ta dangi njé ndo je joo ki aij də rəbi ti, isi awi ki ngan 6e je ti.

¹³ Loki Jəju ingə-de, təli awi ori poye ndəge je, nə ndəge je taai mede al to.

Jəju oj i rəne njé ndo je ki dəgi gide kare

¹⁴ Ta tol tae ti, Jəju oj i rəne njé ndo je ki dəgi gide e kare loki isi usoi ne. Lo kin ti, Jəju kəl səde də me ngə ti, ki kəm kuti ləde, mbata mbati taai me njé ki ooi-e təki i lo koy ti.

¹⁵ Go ti, əl-de a nə: «Awi ki də 6e je ki dənangti ti ne pəti, iləi mbə Poy Ta ki Maji mbi dije ti pəti.

¹⁶ Dəw ki un mene, a rai-e batəm, ningə a ingə kajı, nə dəw ki mbati kun mene, ta ki gangi a dəe ti.

¹⁷ Nə kəj ki je ki njé ki uni mede adi Luwə a oj i to kin: me təm ti, a tuwəi ndil je ki majal, a ali indon ta je ki mba.

¹⁸ A uwəli je ki jide, ningə re aji-naa ne ki nje təl dəw ka, a ra səde ne madi al. A indəi jide do njé moy je ti, adi njé moy je ingəi rə naga.»

Jəju təl aw dərə ti

¹⁹ Go ta je ti ki Baħe Jəju əl-de, uni-e awi sie dərə ti, adi isi də ji kə Luwə ti.

²⁰ Go kawē dərə ti, njé ndo je awi iləi mbə Poy Ta ki Maji. Baħe e səde naa ti, adi-de togi adi rai ne je ki aṭi 6əl 6əl. Nə kəj ki je kin to be, kadi təjji təki ta lə njé ndo je e ta ki rojeti. J†

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Luki ndangi

Ta ki do Poy Ta ti ki Maji lə Jəju ki Luki
ndangi

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Luki ndangi e ki
kare dan Poy ta je ti ki Maji ki ndangi so, adi
e Matiye, Marki, Luki ki Ja. Ningə kae ti wa
ki j-o-n me makitibi ti lə Matiye ka kin a, ta je
ngay ki Luki al, toi me Poy Ta ti ki Maji lə Jəju
ki Marki ndangi noq to. J-a j-inga:

Jə Batisi ki təq ilə mbə tə dəw ki nje ra rəbi
no Jəju ti (3.1-20);

Batam la Jəju ki na ki Su na-e (3.21-4.13);
Kilə je ki Jəju ra-de ki taga ta kəm dije ti
dənangi Galile ti, adi e kilə mbə Poy Ta
ki Maji, ki kajı njé moy je (4.14-9.50);

Jəju osi də rəbi ti, j Galile aw Jorijaləm
ti (9.51-19.28). Nə nə kare, Luki təq ki
ngan ta je ki rangi ngay ki Marki al al,
tə kuji ta ki do dingəm ti ki Samari ki nje
me-maji, kuji ta ki do nje ne kingə ti ki
mba, kuji ta ki do ngon ti ki nje koo maji
rone ki tae tj a təl re kin, taa ngan ta je ki
rangi ngay tə ta kaw Jəju 6e lə Marti si ki
Mari kin je.

Nə je ki Jəju ra-de Jorijaləm ti (19.29-
21.38), ki awi biti təli tade də ko je ti ki
inge, ki də koye ti (22-23).

Luki tol ta makitibi ləne ki ra ray Paki (24),
ningə lo kin ti, al ta ki do Jəju ti ki, go təq
lo koy ti, inga njé ndo je joo də rabi ti ki
kaw Emawusi nim, al ta ki do kawe dərə
ti nim.

Nə ki me makitibi ti lə Luki ki to dangi ki
yə Marki, e ta ki Luki al də kəte ndəy be,
ə al-n ta la dəw ki makitibi kin sabi dəe
nim, gin ne ki ndangi-n makitibi kin nim
to (1.1-4). Go ngon ta ti kin, Luki ilə ngirə
ndangi Poy Ta ki Maji lə Jəju kin ki kər
gin ne je ki rai ne dokagilo koji Jəju ti ei
ki Jə Batisi (1-2). Lo kin ti e j-a j-ingə ta
ki malayka əl ki Mari nim, ta ki do koji
Jə batisi ti nim, ta ki do njé kul da je ti
ki awi oi Jəju, taa j-a j-inga pa lə Mari ki
osi nim, lə Jakari nim, lə Simayo nim to.
Lo kilə ngirə ta ti kin bəy 6a, Luki al nga
dan ta ləne ki ma naje kin ki taga ngata:
adi e ngirə Jəju ki j ro Luwə ti nim, kee
gin koji ti ki rəjeti lə Isirayal je nim, kire
ki re mbata lə gin dije poti ki danangi ti
ne kin nim to. Lo kin ti, Luki toj i ndigi ki
Luwə ndigi dije ki madide je ooi tote al
(njé də sol, ki njé ki dije əsi-de ngərəngi,
ki dəne je, ki njé ndoo je, ki mba je) nim,
toj i rənal ki bo ki njiyə naa ti Poy Ta ki
Maji nim to.

Dan Poy Ta je ti ki Maji ki so, Luki e ta girəki
lie ki ndangi-n makitibi kin to ay njay ngay.
Luki dangi makitibi kin adi dije ki əi girəki je
ki gəri ne madi ngay də ne jibəl 6e ti lə Isirayal
je al, adi or gin ta ləne njoti njoti kadi ne madi
to mba rode ti al. Ki ra dije ti ki 6one kin 6a,
Luki e Poy Ta ki Maji ki dəw tida 6a gər maji
ngay nim, a inga kadi Jəju e NJe kajı dije poti
nim to.

Kilə ngirə ta

¹ Təwopil, dije ngay adi rode, ndangi ne je
ki rai ne danje ti ne kin ki goe goe^{*}.

² NDangi təki, njé ki ooi ne je kin ki kəmde
ali-je. OOI ki kəmde lo kilə ngire ti nu, a tali
njé kilə mbə Poy Ta ki Maji lə Luwə.

³ Be a, mi ka, m-sangı gin ne je pati ki rai
ne kin, lo kilə ngire ti nu kore kore kadi m-
o. Ningə go sange ti ki m-sangı, m-o maji
ngay kadi, m-ndangi me makitibi ti ki goe
gər madi i ki bo Təwopil.

⁴ Lo kin ti, a gər kadi ne ndo je ki ingə-de e
ne ndo ki rəjeti.

Ta koji Jə Batisi

⁵ Dəkagilo ti ki *Erodi e-n ngar ki Jude ti,
dingəm kare isi no təe nə Jakari. Jakari e ki
kare me buti ti lə nje kijə ne məsi kadi-kare
ki bari-e Abiya. Tə nee nə Elijahəti. E ngon
dane ki gin koji ti lə *Aro.

⁶ Jakari si ki Elijahəti joo pu ai dije ki dana
ta kəm Luwə ti. Təli rode maji ngay go ndu-
kun je ti ki go rəbi je ti lə Babə pəti.

⁷ Nə ingəi ngon al, tədə Elijahəti e kuji.
Ningə e dəkagilo ki, əi joo pu, bəgəi ngata.

⁸ NDə kare Jakari isi ra kilə kijə məsi kadi-
kare ta kəm Luwə ti, tədə e ndo ra kilə lə buti
li.

⁹ Ningə, ki go rae ti lə njé kijə ne məsi kadi-
kare je, kir osi do Jakari ti kadi ur me kay ti lə
Luwə. Ur kay kadi əukü nduji kagi ki ati mbj
poro^{*}.

¹⁰ Loki Jakari a əukü nduji kagi ki ati mbj
poro kin, kosi dije ngay ai taga ne a əli ta ki
Luwə.

¹¹ Loe ti noq, malayka lə Babə təq høy ki ro
Jakari ti, a ki do ji kə lo əukü nduji kagi ti be.

¹² Loki Jakari oo malayka ka kin ningə,
ndile təe ay nay sar, ələ təl-e.

¹³ Nə Malayka əl-e a nə: «iħel al Jakari, tədə
Luwə oo do ndu ta ki al sie. Nei Elijahəti a oj
ngon adi, a ində tae nə Ja.

¹⁴ A e ne rənal lai ki bo ngay, taa dije ngay
a rai rənal do koje ti to.

¹⁵ Tədə a e dəw ki bo ta kəm Babə ti. A q
kasi nju al nim, a ay ndəgi kasi je ki əm əde
al nim to. Loki to me kone ti bəy, NDil Luwə a
rose.

¹⁶ A təl ki ngan *Isirayal je ngay re səde ro
Babə Luwə ti ləde.

¹⁷ A njiyə ta kəm Babē ti ki NDil nim, ki toḡi lə nje kal ta ki ta Luwə ti, Eli nim to. A njiyə ki NDil nim ki toḡi nim mba kadi ilə noji ngan je ki bawde je naa ti. Taa kadi njé də ngā je tali njé kaw ki hal la dije ki dana, mba kadi dije indəl də rōde dana mbata lə Babē.»

¹⁸ Jakari dəjī malayka ə nə: «Ki go rəbi ki ban ə m-a m-gar-n kadi e ta ki rojeti ə? Tado mi ki dəm m-ōigə, taa nem ka bale al də lo to ngata..»

¹⁹ Ba malayka tal el-e ə nə: «Mi Gabiriyəl, ki nje ra kile ta kəm Luwə ti. Luwə ilə-m kadi m-ali ta, m-ilə Poy Ta ki Maji kin mbi ti.

²⁰ O maji, a tel mbiki, adi a ası kəl ta madi al, biti kadi ndo ki ne je ki m-ali tae kin rai ne 6ey taa. A e be, tado adi mei də ta je ti ki m-eli kin al. Né je kin a rai ne dəkagiloē ti ki Luwə ojì.»

²¹ Me lo kin ti, kosi je toi ta ngəm ta Jakari ti, ta ndəjì-de, tado Jakari un dəkagiloē ngay me kəy ti la Luwə.

²² Loki ində lo təe ki taga ki rə kosi je ti ningə, ası kadi sl-de ta al. Loki sl-de ta al, gəri kadi oo ne me ndil ti me kəy ti la Luwə. Jakari sl-de ta ki jine par, a isi ki mbiki ti.

²³ Loki tol ta kile ningə, tel aw me kəy ti lene.

²⁴ Ba ngay al go ti, nee Elijahabəti i səm. Elijahabəti 6eyə rōne kəy, adi dəw oo-e al, ası nay mi, a el ə nə:

²⁵ «Oi maji ki Babē ra səm kin. Babē ində kəmne gom ti, or rəsol dəm ti dan dije ti.»

Ta koji Jozu Kirisi

²⁶ Me nay ti ki ko mehe, Luwə ilə malayka Gabiriyəl me 6e bo ti ki toe nə Najareti, dənangı ti ki Galile.

²⁷ He rə ngon mandi ti madi ki gər ngaw al 6ey, ki dingəm kare ki toe nə Jisəpi, ki gin koji ti la *Dabidi uwa dəe. Tə ngon mandi ka kin na Mari.

²⁸ Malayka ur kəy go Mari ti el-e ə nə: «Muwa jii Mari, j ki ingə me-majı ta kəm Luwə ti, Babē e naa ti səi.»

²⁹ Ta kin eti Mari 6əl, adi dəjī rōne ta ə nə se gin kuwə ji kin e ri wa?

³⁰ Malayka el-e ə nə: «İfəl al Mari, tado ingə maji ta kəm Luwə ti.

³¹ A i səm, a ojı ngon ki dingəm, a ində toe na Jeju.

³² A e ki bo, a 6ari-e NGon la nje ke də ne je ti pəti. Ningə, Babē Luwə a ade kimbər ngar lə kae Dabidi.

³³ A q 6e də gin koji ti la *Jakobi biti ki no ti. Ningə kojə lie a ində ngangine al to.»

³⁴ Mari əl malayka ə nə: «Go rəbi ki ban ə ne je kin a rai ne ə? Tado m-gar ngaw al 6ey.»

³⁵ Malayka el-e ə nə: «NDil Luwə a re dəi ti, Luwə ki e də ne je ti pəti a buki təgine dəi ti. E mbata kin ə, ngon ki a ojə i rə Luwə ti, a 6ari-e NGon Luwə.

³⁶ O noji Elijahabəti ki 6igə wa kin ka j səm to. E ki dije 6ari-e kuji ka a yə j səm ra nay mehe kin.

³⁷ I səm tədo ne ki dum Luwə goto.»

³⁸ Mari ə nə: «Mi 6əə la Babē, maji kadi Luwə ra səm təki təg-e-n tai ti.» Loe ti kin, malayka iyə Mari ə otı aw.

Mari aw mba do Elijahabəti ti

³⁹ Me ndəj ə ti ki go ti, Mari j taa, aw law law ki dənangı ki mbal je ait, me 6e ti ki Jude.

⁴⁰ Aw ur me kəy ti la Jakari, uwə ji Elijahabəti.

⁴¹ Loki Elijahabəti oo ndu Mari ningə, NGon ki mee ti ədi rōne ndur kuti kuti. Ningə NDil Luwə rose to.

⁴² Lo kin ti, Elijahabəti un ndune ki taa, el Mari ə nə: «Luwə adi maji uri dan dane je ti pəti. Ningə NGon ki to mei ti ka maji ur-e to.»

⁴³ Ra ban ə mi kin par, Luwə 6uki-m ti kədi be biti, adi kəj 'Bam re me kəy ti lam ə?

⁴⁴ Loki m-o ndui ki uwə-n jim, ngon ki mem ti ədi rōne ndur ki rōnal.

⁴⁵ I nje maji-kur, tado adi mei kadi né je ki Babē ali tae a təli tade.»

Pa lə Mari

⁴⁶ Be ə Mari ə nə:

⁴⁷ «NGə mem osi pa ilə toji də Babē ti.

⁴⁸ NDilm ra rōnal də Luwə ti ki nje kaj-i-m.

⁴⁹ Tada Luwə tal kəmne oo-n 6əə ləne ki dəne ki asi ne madi al.

E be ə, kaw ki kəte noq,
Dije pəti a 6ari-mi nje maji-kur ki də lo je ki
dangi dangi.

⁵⁰ MBata Luwə ki nje toḡi pəti,
Ra ne je ki ati 6əl 6əl mbata ti ləm.
Maji kadi toe e ki kay njay.

⁵¹ Luwə ojì təgine pəti ki taga,
Njé ki ngamede rosı ki kojì rə,
Luwə tində-de sane-de.

⁵² Sur njé toḡi je tilə-de də kimbər ngar je ti
ləde,
Ningo njé də ssəl, un dəde ki taa to.

⁵³ Adi ne kingə rosı ji njé ndoo je,
Ə tuwə njé né je jide kare adi awi.

⁵⁴ Osi sil *Isirayəl ki 6əə kile lie,
Adi mee ole də me-majı ti ki mbata dije lie.

⁵⁵ Me ole də ti təki un-n mindine adi kaje je
kəte nu.
Un adi Abirakam ki gin koji lie ba pəti ki no
ti.»

⁵⁶ Mari isi ki Elijahabəti ası nay mita, ningə təl
aw 6e.

Koji Ja Batisi

⁵⁷ Dəkagilo koji ngon la Elijahabəti ası, a ojı
ngon ki dingəm.

⁵⁸ Njé gədi kəy je lie ki noje je ooi poy maji
ki Luwə ra sie adi rai sie rōnal.

59 Loki ndo ki ko jijoo go koji ngon ti asi ninga, rai kadi ijai mōte[◊]. Dije ndigi kadi n-gari-e ki to bawe ki Jakari.

60 Nə kqoe el-de a na: «Jagi, a gari-e nə Ja.»

61 Ð dije ali Elijahbəti ei na: «Dəw ki gin koji ti lai ki toe to be goto.»

62 Lo kin ti, dəjai bawe ta ki jide a i na se ge kadi n-ħāri ngon ka kin na nə wa?

63 Jakari dajj adi rai ki ba ndangi nə adi-e, ninga ndangi nə ti: «Toe e Ja.» Lo kin ti, ta ndođi dije pət̄i.

64 Loe ti noq, ta Jakari təe, ndone tuti adi el ta ilə-n tqi də Luwə ti.

65 Nə kin ra ħəl dije pət̄i ki me ħe je ti ki də lo ti ki noq, taa go nangi mbal je ti ki Juda pət̄i, dije eli tae ki lo lo.

66 Dije pət̄i ki ooi poy ta kin ngəmi mede ti, a eli ei na: «NGon kin a təl ri ə?» Təki rəjeti, ji Baħe e dəe ti.

Pa lə Jakari

67 NDil rosi Jakari ki baw ngon, adi el ta ki ta Luwə ti a na:

68 Təjì ki də Baħe ti, ki Luwə la *Isirayel, MBata re oo dije ləne, taa-de ilə-de taa.

69 E a təe ki Nje kaji ki Nje təgi gin koji ti la *Dabidi adi-je.

70 Təe sie təki ilə-n mbəe ki ta njé kəl ta je ki tae ti ki ayi njay, dəkagilo ti ki mari nu.

71 Nje kaji ki a taa-je ji njé bəj je ti ləje ki njé koo kəmje je al pət̄i.

72 E be a, Luwə təjì-n me-majj ləne ki rə kaje je ti,

Nim taa, me ole də kilə mindi ti ki ay njay nəm to.

73 Kilə-mindi ki go minde ti ki un adi ka je *Abirakam.

74 Kun mindi ki a ra kadi ji ra kilə ħəə lie ki kanji ħəl,

Loki a taa-je ji njé bəj je ti ləje.

75 Kadi ji njiyə ta kəme ti, me kay njay ti nəm, me ka dana ti nəm,

Dəkagilo pət̄i ki je-n ki dəje taa.

76 I ngonnm, a gari-ni njé kəl ta ki ta Luwə ti ki e də ne je ti pət̄i,

MBata a njiyə no Baħe ti kadi ira rəbi lie.

77 Lo kin ti, dije lie a gəri kaji ki aji-de ki go rəbi kiyə go majjal je ti ləde ko.

78 Luwə e nje me-majj.

Ki takul me-majj ki koo kəm-to-ndoo lie a, Kunji ki dərə ti unji-n doje ti tə kadi be.

79 Kunji kin unji də dije ti ki isi me til ti nəm, Me ndil koy ti nəm,

MBa kadi ndar-je ta rəbi, aw saje də rəbi kisi-maje ti.

80 NGon ka kin təgi, tal dəw ki mbuji me ndil ti. Ra ħe dīl mbo ti, biti ndo ki təe-n taga ta kəm Isirayel ti.

[◊] 2:21 Leħbətiki 12.3

KojiJaJu (Mt 1,18-25)

1 Dəkagiloe ti kin, nje kqoe ki bo Sajar Oguusiti un ndunye kadi rai kər dije ki dənangj i pət̄i me makitibti ti.

2 Kinda ta ki dəsay kin e dəkagilo ti ki Kiriniwusi e-n nje kqoe dənangj ti ki Siri.

3 Dije pət̄i awi kadi ndangi təde, Nə nə ka aw ħe koji-ne ti.

4 E be a, Jisəpi ka j ħe bo Najarəti, dənangj Galile ti, isi aw ħe bo ti la *Dabidi, ki gari-e Bətilħəm, donangi Jude ti. MBata Jisəpi e daw ki gin koji ti la Dabidi.

5 Aw i kadi indəi təde naa ti ki Mari ki nje nongi lie, ki a ki səm.

6 Loki ei Bətilħəm ti noq ħəy ninga, ndo koji nongon la Mari asi.

7 Mari oji ngonne ki dəsay tə ngon ki dingəm. Bir ngon ka kin ki kibi, īle me nə ngam nə kuso ti la da je, tada lo ki kadi adi-de toi ti goto me kəy to mba je ti.

NJé kul da je

8 NJé kul da je a i me mu ti, də lo ti ki noq, indəi ħi taa isi ngami da je lade kondø.

9 Ninga ya ooi malayka la Baħe təe høy ki rəde ti. Təħba la Baħe unji gugħi dəde, adi ħel təl-de.

10 Nə malayka al-de a na: «Iħali al, mbata m-re ki Poy Ta ki Maji kadi madi səs. Poy Ta ki Maji kin a e nə rənəl ki bo ngay mbata ti la dije pət̄i dənangj ti ne.

11 E ħone a oji nje kaji me ħe ti la *Dabidi adi səs. Nje kaji ki e Kirisi, Baħe.

12 Ninga nə ki a igəri-e-n a to kin: A ingəi ngon ki kasi ki ħiri-e ki kibi, a īlei-e me nə ngam nə kuso ti la da je.»

13 Ta naa ti noq, kosi njé rəje ki dərə ti, təe, indəi rəde naa ti ki malayka ki kare ka kin, ninga osi pa tojji Luwə a i na:

14 «Təħba e ki də Luwə ti ki nje kisi dərə ti taa nu. Taa, kisi majj ki də dənangj ti, ki rə dije ti ki Luwə ndigj-de tə.»

15 Loki malayka je iygi-de a təli awi dərə ti gogji, njé ngəm da je eli-naa dande ti a i na: «Adi j-awi biti ki Bətilħəm ti j-oi nə ki ra nə a Baħe təe ki də adi-je kin.»

16 Il taaħi kalangi awi ninga ya, ingəi Mari ei ki Jisəpi, naa ti ki ngon ki kasi ki īlei-e me nə ngəm nə kuso ti la da je.

17 Loki ooi ngon ki kasi ka kin ninga, go ti ori gin nə je ki eli-de oji də ngon ki kasi kin.

18 Dije pət̄i ki ooi ta ki njé ngəm da je ori goe, ati-de ħel.

19 Mari ngəm nə je kin pət̄i mene ti, mər ta də ti ki goe goe.

20 NJé ngəm da je təli gogji ki pa, ki kılə tojji də Luwə ti tade ti. MBata Luwə adi-de ooi nə je ki mbide je, ki kəmde je. Ninga nə je ka

kin rai nē ki go rēbe a wa ki malayka ilə-n-de mbēe ka kin tō.

Kōjī Jāju me kāy kaw-naa ti

²¹ Loki ndō ki kōjīgo koji n̄gon ti asi, ijāi mōte^{*}, ningā indētōe nā Jāju. E tō ki malayka al-de, loki kōe a ki s̄ame al bāy, kadi tō fari-e-n.

²² Ningā, loki ndō ki e ndō kay rō ki go ndukun ti lā *Moji asi*, Jisəpi ā ki Mari awi ki n̄gon ka kin Jorijaləm tī kadi tōjī-e Babē,

²³ ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti lā Babē ā ne: «NGan dar je ki dingəm p̄eti ā ei ki kindā jī dade tī mbata lā Babē^{**}.»

²⁴ Nim taa, rēi kadi adi dā kerməsi je joo a se ngan dā dum je joo kadi-kare ti, ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti lā Babē^{**}.

Pa lā Siməyo

²⁵ Dingəm kare e Jorijaləm tī noq tōe nā Siməyo. E dəw ki dana taa e dəw ki njé ra go ndigi ti lā Luwə tō. Isi nginā ta njé kajī *Isirayəl mari nu ba. Ningā NDil Luwə e dōe tō.

²⁶ NDil Luwə al-e kāte ade gər taki n-a n-oy al biti kadi n-oo Kirisi ki Babē kōte ki kame bāy taa n-a n-oy.

²⁷ NDil ose kadi aw gin kāy ti lā Luwə, ningā taki njé koji Jāju awi sie gin kāy ti kadi rai ki go ndu-kun ti lā Babē,

²⁸ Siməyo taa Jāju jine ti, ningā ilə tōjī dō Luwə a ne:

²⁹ «Basine, Babē, iyē bāe lēi ade aw maje, ki go ta ti lēi ngata,

³⁰ MBata ka kəmm oo njé kajī dije ngata.

³¹ Kajī ki indādē dana tā kām kosi je tī p̄eti.

³² E kunjī ki kadi unjī dō gin dije tī p̄eti, taa a e tōjī ki dō dije ti lēi, Isirayəl tō.»

³³ Ta ki Siməyo al dō Jāju ti ati kōe je ki bawē je bāl.

³⁴ Siməyo tōr ndune dōde ti, ningā al Mari a ne: «Maji kadi igər maji, n̄gon ki oje kin a e rəbi kosi nim rəbi ki taa nim la dije ngay dōnangā Isirayəl tō. Taa, re tō ne ki njé re ki ta kasi-naa al tō.

³⁵ A adi gir ta ki ngame dije tī ngay, gine a tēe taga. Ningā roi īwa tī, kiyərō a gangi ndili dana tō.»

An ra oyo Luwə mbata Jāju

³⁶ Dēne kare ki njé kāl ta ki ta Luwə ti isi noq, tōe nā An. E n̄gon lā Panuwāl, gin koji tī lā Ajər. Loki taa dingəm mandine ti, isi sie asi bāl siri ba par a ngawē oy. Ningā ki basine kin, An tōgi ngay ngata.

³⁷ Bale e dōjīgo gide e so. Nje ngaw koy kin e me kāy ti lā Luwə ki dōkagilo je p̄eti. Kondo ki kada e me kāy ti lā Luwə, al sie ta, ōgi rōne ne kuso.

³⁸ E be a, dōkagilo e tī kin, e ka tēe noo re tō. Osi pa ilə-n tōjī dō Luwə tī, taa ēl ta ki dō

n̄gon ti kin dije p̄eti ki isi ngināi kadi Luwə taa Jorijaləm ji njé bā je tī tō.

³⁹ Loki njé koji Jāju je rai nē je p̄eti ki go ndu Babē ti ningā, tālī awi Galile me 6e bo tī lāde ki Najarāti ti gogi.

⁴⁰ Ningā, n̄gon ka kin tōgi, aw ki singāne. Rosi ki tēr, ta me-majī lā Luwə e sie naa tī tō.

Jāju e me kāy tī lā Luwə loki bale e dōgī gide e joo

⁴¹ Dō bāl je p̄eti, njé koji Jāju awi lo ra nay ti ki bāri-e nay pakī.

⁴² Loki Jāju ra bāl dōgī gide e joo ningā, awi ki njé koji-ne je lo ra nay ti tēkī isi rai kāte kāte go kuji rae tī^{**}.

⁴³ Ningā, loki ndō ra nay tīgā bā, njé koji Jāju je isi tālī gogi, nā Jāju nay gogi Jorijaləm tī, ki kanjī kadi njé koje je gāri go.

⁴⁴ NJé koji Jāju je ooi nā Jāju nay nja madide je ti ki uni sāde rābi, adi njīyei ndō kare bāy taa ilāi ngīrā sānge dan nojide je ti ki madide je.

⁴⁵ Sangi-e, nā sangi-e pi ingāi-e al. Loki ingāi-e al, tālī tui dōde awi Jorijaləm tī gogi sānge tī.

⁴⁶ Sangi-e biti ndō ki kō mitā ningā yā, ingāi-e, isi gin kāy ti lā Luwə dan njé ndō ndu-kun je. Isi dande ti, isi ur mbine oo-n ta je ki isi elī tō, dējī-n-de ta tō.

⁴⁷ Dīje pati ki ooi ta kal Jāju kin, nē gār lie, ki ta ki tur lie, ati-de bāl ngay.

⁴⁸ Loki njé koje je ooi-e, ati-de bāl ngay, adi koe al-e a ne: «NGonm, ra ban a ira sāje nē be a? Oje ki bawi, ja-a ta sangi ti ki no kāmje tī.»

⁴⁹ Ningā al-de a ne: «Isangi-mi ki mba ri a? Sōbi kadi m-ra kila gin kāy ti lā Bai kin, igari o se igari al a?»

⁵⁰ Nā njé koje je gāri me ta lie kin al.

⁵¹ Ningā go tī, Jāju tāl aw sāde Najarāti ti gogi. Jāju tāl rōne go ta ti lā njé koji-ne je. Koe n̄gom nē je p̄eti ki rai nē kin mene tī.

⁵² Jāju tōgi dārōne ti nim, me gosi ti nim tō, adi ingā maji ta kām Luwə ti nim, ta kām dije ti nim p̄eti.

3

Jā ilə mbe Poy Ta ki Maji

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jā 1.19-28)

¹ Dōkagilo e tī kin, njé kōbē ki bo Sajar, ki bāri-e nā Tibər q̄ bē bāl dōgī gide e mi. Ningā Posi *Pilati a e njé kōbē dōnangā tī ki Juda, *Erodi e ngar dōnangā tī ki Galile, Pilipi ki n̄gon kō Erodi e ngar dōnangā tī ki Iture ki dōnangā ki Tirakonitidi, ningā Lisaniyas e ngar dōnangā tī ki Abilən tō.

² An ā ki Kayipō ā ā njé kījā nē māsi kādikare je ki bo ki dōkagilo e tī noq. Ningā, dōkagilo e tī noq kin, Ja ki n̄gon lā Jakari e dīla lo tī ā Luwə al-e ta.

³ Ja aw dənangi Jurde ti pəti, ilə mbə e nə: «iyəi go rəbi njiyəsi je ki majal ko, adi rai səsi batəm, mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləsi ko.»

⁴ Ra təki ndangi me makitibi ti lə nje kal ta ki ta Luwə ti, Ejay, e i nə:
«NDU dəw madi 6a dils lo ti e nə:
Irai go rəbi lə Baē!
Irai go rəbi lie adi a njururu.

⁵ Uti bole 6e je adi asi naa,
Ikəsi də mbal je ki də gadi je adi asi ta nangi
bərəre;

Irai rəbi je ki rugi gondi gondi adi a njururu;
Irai rəbi kəkirkə je adi osi naa ti lay.

⁶ Lo kin ti, dije pəti a gəri kajı ki Luwə aji-je*.»

⁷ Kosi dije ki rəi kadi Jə rade batəm. Jə al-de e nə: «Səi njé man majal tə li je be kam, nə e el səsi kadi ayi-naa wongi lə Luwa ki a re e?»

⁸ Maji kadi kılə rasi tojı kadi sei dije ki iyəi pa njiyasi je ki majal ko. Ningə oti kadi əlli mesi ti ei nə: «Je ngan ka *Abirakam.» MBata, Luwə asi kadi a təl gajı mbal je kam ngan ka Abirakam ti kare.

⁹ Ki 6asine kin, kingə e basi kadi tigə ngirə kagi je gangi ngata. Kagi ki ra ki andi maji al e, a tigəi-e kadi iləi-e me por ti ko.»

¹⁰ Kosi dije dəjı Jə ei nə: «E ri e kadi ji ra e?»

¹¹ Ə Jə al-de e nə: «Dəw ki aw ki kibi joo e, maji kadi adi kare dəw ki aw-n al, ningə dəw ki aw ki nə kuso e, maji kadi ra-n ki e ki aw-n al tə.»

¹²*NJé taa la-mba je ka, rəi kadi Jə rade batəm tə. Ningə dəjı Jə ei nə: «Nje ndo, e ri e kadi ji ra e?»

¹³ Ba Jə al-de e nə: «İtaai la al də e ki dəjı səsi kadi itaa kin al.»

¹⁴ Asigar je ka dəjı ei nə: «NGa je, e ri e kadi ji ra e?» Jə al-de e nə: «İndəi təgə də dəw ti itaa la lie al, taa, itəti ta ngom indəi dəe ti al tə. Ai do la nay ti ləsi wa kin par.»

Jə ilə mbə lə dəw ki a re gone ti

¹⁵ Dəkagiloe ti kin, dije isi inginəi dəw ki a re, adi dəjı röde ta se Jə e Kirisi ki Luwə kote al biti wa?

¹⁶ Ə Jə al dije pəti e nə: «Mi, m-ra səsi batəm me man ti, nə dəw madi a re gom ti noq, a ra səi batəm me NDil Luwə, ki me por ti. E dəw ki təgə eti 6əl, itə-m say, kılə sa lie ka m-ası tuti al.

¹⁷ Dəw kin uwə kee to nə jine ti kadi to-n kə ko ki maji, ɔy me dam ti, 6a ilə tise por. E por ki a oy al ratata.»

¹⁸ Ja adi dije ta kójı je ki rangi ngay, ilə-n-de mbə Poy Ta ki Maji.

¹⁹ Nə kare bəy, Ja kol ki *Erodi ki e nje koße dənangi ti ki Galile, mbata taa ki taa Erodiyadi ki ne ngokone nim, taa ra nə je ki rangi ki majal ngay nim tə.

²⁰ Nə, nə je ki go ti al pəti ki Erodi ra kin ka, təl uwə Jə dangay ti do ti bəy.

Jəju ra batəm

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Loki dije pəti rai batəm ningə, Jəju ka ra batəm tə. Ə Loki isi əl ta ki Luwə 6a, ta dərə təe.

²² NDil Luwə, risi tə də dum be isi dəe ti. Ningə, ndu ta madi təe dərə ti, e nə: «İ NGonm ki nje ndigi ləm, ki ı nə rənal ləm ki bo ngay.»

Gin ka la Jəju

(Mt 1.1-17)

²³ Jəju ilə ngirə kılə ləne, loki 6ale e kuti mitə. Ki go gar-e ti ki dije gəri, Jəju e ngon lə Jisəpi, Jisəpi ki ngon lə Əli,

²⁴ Ningə Əli e ngon lə Mata, Mata e ngon lə *Ləbi, Ləbi e ngon lə Məlsi, Məlsi e ngon lə Yanay, Yanay e ngon lə Jisəpi,

²⁵ Jisəpi e ngon lə Matatiyasi, Matatiyasi e ngon lə Amosi, Amosi e ngon lə Nawim, Nawim e ngon lə Əsili, Əsili e ngon lə Nagay,

²⁶ Nagay e ngon lə Mati, Mati e ngon lə Matatiyasi, Matatiyasi e ngon lə Səməyin, Səməyin e ngon lə Yosəki, Yosəki e ngon lə Yoda,

²⁷ Yoda e ngon lə Yowana, Yowana e ngon lə Rəsa, Rəsa e ngon lə Jorobabel, Jorobabel e ngon lə Salatiyal, Salatiyal e ngon lə Nəri,

²⁸ Nəri e ngon lə Məlki, Məlki e ngon lə Adi, Adi e ngon lə Kosam, Kosam e ngon lə Elmadam, Elmadam e ngon lə Ər,

²⁹ Ər e ngon lə Jəju, Jəju e ngon lə Eliyəjar, Eliyəjar e ngon lə Yorim, Yorim e ngon lə Mata, Mata e ngon lə Ləbi,

³⁰ Ləbi e ngon lə Siməyo, Siməyo e ngon lə Juda, Juda e ngon lə Jisəpi, Jisəpi e ngon lə Yonam, Yonam e ngon lə Eliyakim,

³¹ Eliyakim e ngon lə Mələya, Mələya e ngon lə Məna, Məna e ngon lə Matata, Matata e ngon lə Nata, Nata e ngon lə *Dabidi,

³² Dabidi e ngon lə Jəse, Jəse e ngon lə Obədi, Obədi e ngon lə Bowaji, Bowaji e ngon lə Sala, Sala e ngon lə Naso,

³³ Naso e ngon lə Aminadabi, Aminadabi e ngon lə Adimin, Adimin e ngon lə Arni, Arni e ngon lə Əsirom, Əsirom e ngon lə Pərəsi, Pərəsi e ngon lə Juda,

³⁴ Juda e ngon lə *Jakobi, Jakobi e ngon lə *Isaki, Isaki e ngon lə *Abirakam, Abirakam e ngon lə Təra, Təra e ngon lə Nawor,

³⁵ Nawor e ngon lə Sərugi, Sərugi e ngon lə Rəwu, Rəwu e ngon lə Peləgi, Peləgi e ngon lə Ebər, Ebər e ngon lə Sala,

³⁶ Sala e ngon lə Kaynam, Kaynam e ngon lə Arpasadi, Arpasadi e ngon lə Səm, Səm e ngon lə Nuwe, Nuwe e ngon lə Ləməki,

³⁷ Ləməki e ngon lə Matusaləm, Matusaləm e ngon lə Ənəki, Ənəki e ngon lə Yərədi, Yərədi e ngon lə Malələl, Malələl e ngon lə Kaynam,

³⁸ Kaynam e ngon la Ññosi, Ññosi e ngon la Sëti, Sëti ki ngon la Adam, Adam ki ngon la Luwë.

4

Su na Jeju
(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Go NDil Luwë ti ki rosi Jeju, Jeju tél ta ba Jurdé ti re. Tél re ningë, NDil Luwë or noe aw sie dilo lo ti.

² Su na-e nda doso dilé lo ti. NDó ki Jeju ra doso kin, uso ne madi al, adi bo ra-e.

³ Noq be, su el-e a nə: «Re j NGon la Luwë a, adi mbal kin adi tel mapa adi m-o.»

⁴ Æ Jeju tél el-e a nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwë e i nə: Dəw a isi ki dōne taa ki takul ne kuso par al^{*}.»

⁵ Su aw ki Jeju da lo ti taa, ba ki kəm ki kindajipi, oje kofé je ki dənangi ti ne pəti ade oo.

⁶ Lokí oje ningë, tél el-e a nə: «M-a m-adi təgi da kofé je ti kin ki ne kinga je ki me ti pəti. Tadə e ne ki adi-mi me jim ti, ninga dəw ki mem ndig̊i e m-adé.

⁷ Re j, osi məkəsi nangı nom ti e, m-a m-adi ba pəti tə yai.»

⁸ Jeju tél el-e a nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwë e i nə: «A osi məkəsi nangı no Babé Luwë ti ləi, ninga e ki karne ba par a re noe ti kadi igose.»^{**}

⁹ Go ti gogi, su aw ki Jeju Jorijaləm ti, aw sie jam do køy ti lə Luwë taa. Lokí aw sie taa, ningë el-e a nə: «Re j NGon la Luwë a, iyə jiū taa osi adi m-o.

¹⁰ tadə ndangi me makitibi ti lə Luwë e i nə: Luwë a adi ndune malayka je lene kadi ta indəi kəmde goi ti.

¹¹ Bəy taa, a lai-ni dajide ti, mba kadi njai tigə mbal al^{*}.

¹² Jeju tél el-e a nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwë e i nə: «A na Babé Luwë ləi al».^{**}

¹³ Lokí su tigə ki ne na je ki kadi n-na-n Jeju ga, or rəne gogi say rəe ti. Or rəne nginə-n dəkagilo ki rangi.

Jeju ilə ngirə kilə Galile ti
(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ Lo kin ti, Jeju tél Galile. Re ki təgi ki j ro NDil Luwë ti. Tə Jeju ga ki dəlo je ki noo pəti.

¹⁵ NDō ne me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je. Dije pati ilai təjì dəe ti.

Dije ki Najarəti ti mbati taai ne ndo lə Jeju
(Mt 13.54-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ Jeju aw Najarəti ti, ki e 6e ki təgi ti. Təki isi ra-n kətə kətə, lokí ndə taa kəg̊e ası ninga, Jeju aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. Jeju j taa kadi n-tidə makitibi.

¹⁷ Lokí i taa, adi-e makitibi lə nje kəl ta ki ta Luwë ti Ejay, ki kai. Jeju rira makitibi ka kin ninga, ingə ta ki ndangi e i nə:

¹⁸ «NDil la Babé e dəm ti,
Babé kōti-m kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji njé ndoo je.

Babé ilə-m kadi m-al dangay je ta təede kəy dangay ti,

Kadi m-al njé kəm to je təki, kəmde a oo lo.
Kadi m-taa njé ki dije isi indai kəmde ndoo m-ilə-de taa.

¹⁹ Kadi m-ilə mbə 6al me-mají lə Babé kin.»

²⁰ Go ti, Jeju kə makitibi ka kin, ningə tal-n adi njé kilə ki me kəy ti, e isi nangi kadi el ta. Dije pəti ki me kəy kaw-naa ti buki kəmde ki dəe ti.

²¹ Lo kin ti, Jeju el-de a nə: «Ta ki oi kin, təl tane dəsi ti bone.»

²² Dije pəti mai naji lə Jeju, taa mbə me-mají ki təe tae ti ati-de 6al ki dum to, adi əlinnaa e i nə: «Ma, e ngon la Jisəpi rəje ti ne al a?»

²³ Be a Jeju el-de a nə: «M-gər kadi a əli-mi kuji ta ki e nə: «I nje ra dije moy, aji rəi j wa,» kin. A əli-mi e i nə: «J-o poy ne je pəti ki ira Kapərnayim ti kin, a ira 6e koji ti ne be to adi j-o.»

²⁴ Jeju tél el-de 6ay e nə: «M-al səsi ta ki rəjeti, nje kəl ta ki ta Luwë ti ki 6e koje uwe rəne ti maji goto.

²⁵ Ki rəjeti, dəkagilo ti lə nje kəl ta ki ta Luwë ti Eli, njé ngaw koy je e i ngay *Isirayəl ti. Nəlokí ndi e dənangi ti al 6al mitə ki nusi, a 6o o ki dənangi pəti^{*}.

²⁶ dəw kare dande ti ki Luwë ilə Eli rəe ti goto. E nje ngaw koy ki Sarəpita ti, dənangi ki Sido ti yo a Luwë ilə Eli ki rəe ti^{**}.

²⁷ NJé banji je kə a i ngay Isirayəl ti dəkagilo ti lə Elije tə, nə e ki kare ki kadi Luwë or banji rəe ti goto. E Nama ki Siri ti yo a Luwë or banji rəe ti^{**}.

²⁸ Lokí dije ki isi gin kəy kaw-naa ti ooi ta kin, wongi təl-de pəti.

²⁹ Lo kin ti, jii taai tuwəl Jeju me 6e bo ti kə, ningə awi sie jam do mbal ti ki indəi 6e bo ti. Awı sie ti mba kadi n-suri-e n-ləi-e n-toli-e kə.

³⁰ Nə Jeju ur dande ti aw.

Dingəm ki ndil ki majal ra-e
(Mk 1.21-28)

³¹ Jeju aw Kapərnayim ti, ki e 6e bo ki dənangi Galile ti. Jeju ndo ne dije ndo taa kəg̊e ti.

³² Nə ndo lie ati dije 6al ki dum. Æti-de 6al ki dum tədəl a tə ki təgi ki j ro Luwë ti.

³³ Ningə, dəw madi kare ki ndil ki majal ra-e, isi me kəy kaw-naa ti ləde noq, no ki ndune ki bo a nə:

³⁴ «Jeju ki Najarəti, ri e ige rəje ti e? Ire mba kadi ituji-je a? M-gər-i maji: j ki Kay njay lə Luwë.»

³⁵ Jeju ndangi ndil ki majal ki təgine a nə: «Uti tai, e iteq̊e kə rə dingəm ti kin.» Lo kin ti,

* 4:4 Datərənom 8.3 * 4:8 Datərənom 6.13 * 4:11 Pa je 91.11-12 * 4:12 Datərənom 6.16 * 4:25 1 NGar je 17.1 * 4:26 1 NGar je 17.8-16 * 4:27 2 NGar je 5.1-14

ndil ki majal bi dingəm ile dande ti, ningə tēe rae ti ki kanji kade ko.

³⁶ Ne kin ati dije pəti bəl, adi dəj-i-naa ta dande ti ei nə: «Ta kin e ta ki ban ə ati bəl be ə? Dəw kam aw ki togi koğe do ndil je ti ki majal, ndangi-de ki togi ki i ro Luwə ti adi tēe ki!»

³⁷ E be ə, toða lə Jeju same ki dənangı ki noq pəti.

Jeju adi ro nga njé moy je ngay
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Loki Jeju i kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, aw me kəy ti lə Simo. Məm Simo ki dəne, moy ra-e, rəe tingə ngay. Be ə, əli Jeju kadi ra ne madi mbata ti lie.

³⁹ Jeju rugi rəne dəe ti, ndangi ro ki tingə ngay ka kin adi iyə. Kalangi ba go ti, məm Simo j taa ra ne kuso adi-de.

⁴⁰ Lo solo, ta kadi kur ti, dije pəti ki awi ki dije ki moy je ki dangi dangi rai-de, rəi səde ro Jeju ti. Jeju ində jine dəde ti kare kare pəti adi ingai ro nə.

⁴¹ NDil je ki majal ka tēe rə dije ti ngay ki no tade ti ei nə: «i NGon lə Luwə!» Nə Jeju ində təgə dəde ti, adi-de ta rəbi kadi əli ta al, tədə gəri-e ətəti kadi e Kiriş.

Jeju ilə mbə Poy ta ki Maji me kəy kaw-naa je ti

(Mk 1.35-39)

⁴² Loki lo ti, Jeju tēe me 6e bo ti aw dilə lo ti. Kosi dije ngay sangi-e, awi ingai-e. Loki ingai-e, ndigi kadi n-uwəi-e nangı rade ti kadi tə aw lo al.

⁴³ Nə Jeju al-de ə nə: «Səbi kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji ki əji də koğe lə Luwə ndagi 6e bo je ti tə, tədə e ki mbata ta kin ə Luwə iləm.»

⁴⁴ E be ə, Jeju ilə-n mbə Poy Ta ki Maji me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je dənangı Jude ti.

5

Dije ki dəsay ki Jeju 6ar-de
(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20; Jq 21.1-11)

¹ NDə kare, Jeju e bası kadi ba bo ti ki Gənəjarəti ti. Kosi dije uwəi-naa gəi gide mba kadi n-ooi ta lə Luwə.

² Lo kin ti, Jeju oo to je joo ki isi ngangi ba ti. Əti to je ki njé ndo je ki me ti indəi-de ə awi a togi bandi je ləde.

³ Jeju al me to ti ki kare ki e ya Simo, ningə al Simo ade iyə ngangi ba ə aw ki dana ndəy. Go ti, Jeju isi nangı me to ti ndo ne kosi dije.

⁴ Loki al ta oy ningə, al Simo ə nə: «Aw ki dana lo ki man u ti, ə iləi bandi je ləsi indəi kanji je.»

⁵ Simo tel el-e ə nə: «Bañe, j-ilə bandi ndo biti lo ti, ne kanji kare ka j-ingə al. Nə təki e i idəji-m, m-a m-ilə bandi təki el-m.»

⁶ Loki iləi bandi je ləde, əyi kanji koy ki to bəl, adi bandi je ləde ka ge gangi.

⁷ Lo kin ti, dəj-i madide je ki əi me to ti ki nungı kadi rəi rai səde. Madide je rəi, adi əyi kanji ka kin rosı to je ki joo. Kanji rosı to je adi to je awi tə ndui man.

⁸ Loki Simo oo ne kin, osi, əsi məkəsine nangı no Jeju ti el-e ə nə: «Bañe, əsi rəi ngarəngi rom ti, tədə mi nje ra majal.»

⁹ Simo ki made je ki əi sie, bəl rade oj-i-n go kanji ki əyi me bandi ti to bəl ngay.

¹⁰ Jaki ki Ja ki ngan la Jəbəde ki əi ki Simo ka bəl rade tə. Ə Jeju el Simo ə nə: «Adi bəl rai al, kaw ki kate noq, e dije ngata ə a isa-de.»

¹¹ Lo kin ti, təli rəi ki to je ngangı ba ti, ningə iyəi ne je pəti ə uni go Jeju tə njé ndo je lie.

Jeju nga njé banji kare
(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

¹² NDə ki rangi, Jeju e me 6e bo ti kare, ningə dingəm kare ki banji ra-e tēe noq re. Loki oo Jeju ningə, osi ki ta kəmne nangı noe ti, no ki dəe ti ə nə: «Bañe, re indigi ə a adi banji ləm ur, kadi rom ay njay.»

¹³ Jeju ilə jine əde-n ningə el-e ə nə: «Məndigi, ə kadi banji lei ur, adi rəi ay njay.» Ba naa ti noq par ə banji ur, adi rəe ay njay.

¹⁴ Go ti, Jeju ade ndune kadi el tədəw madi al, ningə el-e ə nə: «Nje kijə ne məsi kadi-kare yo ə aw oje rəi, ningə adi kadi-kare təki ndu-kun ti lə *Moji dəj-i-n*. Fra be mba kadi gəri təki banji lei ur adi ingə ro nə.

¹⁵ Təða lə Jeju same ki lo lo adi dije rəi kosi mba kadi n-ooi ta lie je kadi aji-n-de do moy je ti ləde je.

¹⁶ Nə Jeju or rəne aw lo je ti ki to dilə mba kəl ta ki Luwə.

Jeju nga dəw ki njé ro koy njururu
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ NDə kare Jeju isi ndo ne dije ningə, *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je isi dan dije ti noq tə. Dije ii ki ngan 6e je pəti ki dənangı Galile ti, ki dənangı Jude, ki 6e bo Jorijaləm. Bañe əji toğine me kajı njé moy je ti.

¹⁸ Lo kin ti, dije madi oti dəw kare ki rəe oy njururu, me ne koti njé moy je ti, rəi sie ro Jeju ti. Sangi rəbi kadi n-awi sie kəy n-iləi-e no Jeju ti.

¹⁹ Nə gəri rəbi ki kadi awi sie al, tədə dije əi ngay. Be ə, ali taa, rai bole do kəy ti ningə, iləi njé moy ki ne koti njé moy je, iləi-e dan kosi dije ti no Jeju ti.

²⁰ Loki Jeju oo kadi-me ləde ningə, el dingəm ə nə: «Majal je lei e ki kiyə go ko.»

²¹ Njé ndo ndu-kun je lə Luwə ki Parisi je iləi rəde məri ta ningə əli əi nə: «Dəwə kam e nə ə əl ta ki mal do Luwə ti be ə? Luwə ki karne ba par ə asi kiyə go majal je lə dije ko, dəw ki rangi goto.»

* 5:14 Ləbətik 14.2-32 * 5:14 Ki go jibəl ra-e ti lə Jipi je, njé banji e dəw ki dije ooi-e kadi ay njay al, adi asi kadi aw lo ne ra je ti ki 6a to Luwə al.

²² Jeju gər mər ta je ləde ki mede ti adi el-de a nə: «Ra ban e isi iməri ta je ki be kin mesi ti a?»

²³ Kəl dəw kə na: «Majal je lei e ki kiyə go kə» 6a ngə ngay al a se, kəl-e kə na: «I taa e injiya» 6a ngə ngay al a?»

²⁴ Re e be 6a, m-a m-əjì sei təki mi NGon Dəw, m-aw kí təgi donangi ti ne, mba kadi miyə-n go majal je le dije kə.» Ningə, Jeju el nje rə koy njururu a nə: «I taa, un tuwə lei, a aw 6e.»

²⁵ Ta naa ti noq, dingəm ka kin i taa ta kəm dije ti pəti, un tıra ki kəte to ti, a təq̄ aw fe ki kila toji do Luwə ti tane ti.

²⁶ Dije pəti, nə kin ati-de bal adi iləi toji do Luwə ti. Bal rosi mede adi ali e i nə: «J-o nə ki mba 6one.»

Juju 6ar Ləbi

(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Go ti Jeju təq̄ ningə ya oo dəw kare ki nje taa la-mbə kadi njé kəbə je ki 6ari-e a *Ləbi, isı me kay taa la-mbə ti. Loki oo Ləbi ningə al-e a nə: «Un gom.»

²⁸ Ningə Ləbi iyə nə je pəti, a j taa un go Jeju.

²⁹ Go ti, Ləbi ra né kuso ki bo ngay me kəy ti ləne, 6ar-n Jeju. Lo né kuso ti kin, njé taa la-mbə je, ki ndəgi dije ki rangi a i səde titi noo.

³⁰ *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je 6ai ta, ali njé ndo je lie e i nə: «Ra ban e isi usoi né je, ayi-naa je ki njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je a?»

³¹ Jeju un ta el-de a nə: «E dije ki njé moy je a a sangi dəw ki njé ra moy, 6i e njé rə nga je a a sangi dəw ki njé ra moy, al.»

³² Ningə, m-re mba 6ar dije ki dana al, nə m-re mba dije ki njé ra majal je yo mba kadi iyə kila rade je ki majal.»

Juju al ta ki do kəgi rə né kuso ti

(Mt 9.14-15; Mk 2.18-20)

³³ Njé ki madi je ali Jeju a i nə: «Taa taa, njé ndo je le Ja Batisi a ki njé ndo je le *Parisi je isi iyəti ta né kuso, taa isi ali ta ki Luwə to, a njé ki yajie, isi usoi ne je, ayi-naa man je.»

³⁴ Θ Jeju el-de a nə: «A asi kadi əgi dije ki 6ari-de lo né kuso taa-naa ti kuso né a? Dəkagilo ki njé taa dəne isi-n səde naa ti kin, a asi kəgi-de kuso né al.»

³⁵ NDje ja a rəi noq kadi a uni-e tade ti ningə ta, a iyaq̄ ta né kuso.

Né ndo lə Jeju aw naa ti ki kəki né ndo lə Parisi je al

(Mt 9.16-17; Mk 2.21-22)

³⁶ Jeju el-de kuji ta kare a nə: «Dəw a gangi ta kibì ki sigi kadi ilə-n kəm e ki koke al. Re e be a, kibì ki sigi a e ki gangi kə, ningə ta kibì ki sigi ka kin uwai naa ki ki koke al 6ey to, adi joo pu tel ne ki tuji.»

³⁷ Taa, dəw a un kası kandi nju ki ki j al 6ey uti me mbu nda je ti ki koke al. Re e be ningə,

loki kasi a j 6a mbu nda je a ndui, kadi kasi lo kə. Ningə mbu nda je tali né ki tuji kə.

³⁸ Be a, re kasi kandi nju j al 6ey 6a, maji kadi mbu nda je ai ki sigi taa.

³⁹ Loki dəw ay kasi kandi nju ki j ningə, a ge e ki j al 6ey al ngata. Tadə dije ali ei nə: «Kasi ki j a maji.»

6

Ta lə Jeju də ndə taa kəq̄ ti
(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ NDə kare, Jeju ində də me ndər gəme je ti. E ndə taa kəq̄ lə *Jipi je. Ningə, njé ndo je lie ki ai sie, gangi da ko je jide ti, təmi usoi.

² Θ *Parisi je madi ali-de ei nə: «Ra ban a irai ne ki kadi dəw ra ndə taa kəq̄ ti al be a?»

³ Jəy al-de a nə: «Hidəi né ki ngar *Dabidi ra loki 6o ra-de ki dije ki goe ti kin al biti a?»

⁴ Dabidi ur me kay ti lə Luwə, un mapa ki dije adi Luwə kadi-kare ti uso*, ningə təl-n adi dije ki goe ti usoit. Usoi mapa ki e ne ki sobi kadi njé kijə né məsi kadi-kare je par e usoit*.

⁵ Jəy təl el-de 6ey a nə: «Mi *NGon dəw m-aw kí təgi do ndə taa kəq̄ ti.»

Juju adi rə nga dingəm ki jie oy njururu
(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ *NDə taa kəq̄ ki rangi, Jeju aw kəy kawnaa ti lə *Jipi je, ndo né dije. Ningə dingəm kare ki ji koe oy njururu, e me kay kaw-naa ti noo.

⁷ Njé ndo ndu-kun je ki *Parisi je isi jəke isi ində kəmde kadi n-ooi se Jeju a adi dingəm kin rə nga ndə ta kəq̄ ti lə Jipi je wa? E ta bole ki isi sangi kadi n-ingəl 6a n-indəti ta dəe ti.

⁸ Nə Jeju gar mər ta je ləde, adi el dingəm ki jie oy njururu ka kin a nə: «I taa, a dana ta kəm dije ti pəti.» Dingəm j a taa.

⁹ Ningə Jeju tal dəjì ndəgi dije a nə: «M-dəjì səsi m-o, e ri a maji kadi dəw ra ndə ta kəq̄ ti a? Kadi dəw ra maji a se kadi ra majal a? Kadi dəw nagı madine ta yo ti a se kadi iyə adi tuji kə a?»

¹⁰ Jeju ində kəmne go-n-de ba pəti, ningə el dingəm ka kin a nə: «Isurə jii.» Dingəm surə jine, ningə jie tal to maji kare.

¹¹ Wongi tal njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, adi ali-naa ta dande ti də né ti ki kadi n-rai ki Jeju.

Juju mbəti njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Me ndəe je ti kin, Jeju aw də mbal ti mba kəl ta ki Luwə. Əl ta ki Luwə kondə biti lo ti.

¹³ Loki lo ti, Jeju 6ar njé ndo je ləne. Ningə mbət njé ndo je ti kin a, mbəti-de dəgi gide e joo, 6ar-de njé kaw kila je.

¹⁴ Adi e Simo, ki ində təe nə Piyər ei ki ngokone Andire, ki Jakı, ki Ja, ki Pilipi, ki Batiləmi,

15 ki Matiye, ki Tomasi, ki Jaki, ki ngon la Alpe, ki Simo ki 6ari-e dəw ki e mbo njé ro mbata kingə do lə be ləde ti,

16 ki Judi ki ngon la Jaki, taa Judasi Isikariyoti ki təl nje kun do Jeju to.

*Jeju aji njé moy je dan kosi dije ti
(Mt 4.23-25)*

17 Jeju i ki njé kaw kilə je do mbał ti re təe lo ti ki gide asi naa maji ningə, ingə kosi njé ndo je ləne, ki kosi dije ngay ki i dənangı Jude ti je, njé ki be bo Jorijaləm ti je, njé ki be bo je ti ki kadi ba ti ki Tir je ki Sido je. Rei mba koo ta la Jeju je mba kadi aji-de də moy je ti ləde je.

18 NJé ki ndil je ki majal yəti angalde ingəi rən ga to.

19 Ningə kosi dije pəti sangi kadi n-di rəe, tado tagi madi isi təe rəe ti adi-de rən ga.

*Maji-kur ki kəm-to-ndoo
(Mt 5.1-12)*

20 Jeju un kəmne oo-n njé ndo je ləne ningə al-de a na:

Sai njé ndoo je, sai njé maji-kur, tado kəfə le Luwə e yasi.

21 Sai ki 6i isi ra səsi 6one, sai njé maji-kur, tado lo ti a iindani.

Sai ki isi noj 6one, sai njé maji-kur, tado lo ti a kogi.

22 Maji-kur e ləsi loki dije isi mbati səsi, dije isi tuwəl səsi, dije isi tajı səsi, dije isi eli ta je ki majal dəsi ti, mbata ti ləm mi *NGon dəw.

23 NDə ki ne je kin təe dəsi ti a, maji kadi irai ronal, itij bal, tado ne kiga go jisi e ngay dərə ti. Tado e be a kade je adii kə njé kəl ta je ki ta Luwə ti, kəte.

24 Nə sai njé ne kingə, sai njé kəm-to-ndoo. Sai njé kəm-to-ndoo tado ingəi ne səl me ləsi ngata.

25 Sai ki 6one iindani, sai njé kəm-to-ndoo, tado lo ti a 6o a ra səsi.

Sai ki 6one isi kogi, sai njé kəm-to-ndoo, tado lo ti a uwəl ndoo je a noj je.

26 Sai ki dije isi ali ta ki maji maji dəsi ti, sai njé kəm-to-ndoo, tado e be a kade je rai ki njé kəl ta ki ta Luwə ti ki njé ngom je.

*NDigi njé ba je
(Mt 5.39-47)*

27 Ningə sai ki isi oi ta ləm, m-el səsi kadi indigi njé bə je ləsi, irai maji ki njé ki isi osi səsi ta.

28 Injangi do njé ki isi mani səsi, a ali ta ki Luwə mbata lə njé ki isi ali ta je ki majal dəsi ti.

29 Re dəw iində dam mbəi ki kare a, iyəti dame ki nungi ade iində bəy. Re dəw taa kibi ki ngal ləi a, ade e ki goji do ti.

30 Dəw ki ra ki dəji ne a ade, ningə dəw taa ne ləi a idəji goe al to.

31 Ne je ki indigi kadi dije rai adi səsi kin a, irai kae ti wa kin adi-de to.

32 Kin a indigi njé ki ndigi səsi to par a, oyo ri a kadi dəw ra səsi a? Dəw a ra səsi oyo al, tado njé ra majal je ka ndigi njé ki ndigi-de to.

33 Kin a irai maji ki njé ki rai səsi maji par ningə, oyo ri a kadi dəw ra səsi a? Dəw a ra səsi oyo al, tado njé ra majal je ka rai təki irai kin be to.

34 Kin a adi njé ki igəri maji kadi a ugəi səsi sangi par a tunəi səsi ne ningə, oyo ri a kadi dəw ra səsi a? Dəw a ra səsi oyo al, tado njé ra majal je ka, adi njé ki gəri maji kadi a ugəi-de kör ne ləde gogi par a tunəi-de ne to.

35 Maji kadi indigi njé bə je ləsi, irai maji ki noo par a adi dije tunəi səsi ne ki kanji kadi indəi mesi də kinge ti gogi. E be a ingəi ne kigə go ji ki bo, taa a səi ngan la nje kisi də ne je ti pəti to. Tado e nje ra maji ki dije ki gəri ra oyo al ki dije ki nje me majal.

Igangi ta də dije ti al

36 Maji kadi səi njé ra maji ki ngay təki Bawsi Luwə e-n nje ra maji ki ngay kin be to.

37 Igangi ta də dəw ti al, ningə Luwə a gangi ta dəsi ti al to. Uwəl dəw ki ta al, ningə Luwə a uwə səsi ki ta al to. Iyə go majal lə dəw kə, ningə Luwə a iyə go majal ləsi kə to.

38 Adi, e Luwə a adi səsi to. Luwə a bəki posi kibi ti ləsi kadi rosi maji: a yaki, mbisi digi digi, bəki kadi rosi re piu kə. Tado go rabı ki igangi ta də dije kin a Luwə a gangi-n ta dəsi ti to.

39 Ningə Jeju təl al-de ta kare me kuji ta ti bəy a na: «Nje kəm to a ndər nje kəm to madine ban a? A ndər-e al, tado re ndər-e a a osi juu po me be ti.

40 NJe ndo ita nje ndo-e ne al, re e nje ndo ki bae ndo-e ne bərəre bərəre maji ningə, a to ta bəane be.

41 «Ra ban be a, o burim wale ki to kəm ngokoi ti yo, a o kagi ki boy ki to yai ti j wa kin al a?

42 Kagi ki boy ki to kəmi ti j wa kin o al ningə, ki go rabı ki ban a a si kadi al ngokoi a na: «NGokom, adi m-un burim wale ki to kəmi ti kin, »? I nje kədi kəm dije, un kagi ki boy ki kəmi ti kin ningə ta, a o lo ay njay kadi un-n burim wale ki kəm ngokoi ti.

Kagi ki kande

(Mt 7.16-20; 12.33-35)

43 «Kagi ki maji ki kadi a andi kandi ki majal goto, taa kagi ki majal ki kadi a andi kandi ki maji ka goto to.

44 E ki kandi kagi ki səbi də kage kin a gəri-e-n. Dəw a iyə kandi mbay-kote də kon pa ti al, taa dəw a iyə kandi nju do kon bər ti al to.

45 Dəw ki maji, kılə rae təe me ne ra ti ki maji ki uwə mee. Ningə dəw ki majal, kılə rae təe me ne ra ti ki majal ki uwə mee to. Tado e ne je ki rosi me dəw kin a isi təe tae ti.

*Təl rə go ndu ti
(Mt 7.24-27)*

⁴⁶ «Ra ban e išari-mi “Baše, Baše”, e irai ne ki m-əl səsi al e?»

⁴⁷ Dəw ki ra ki re rəm ti, oo ta ləm, e tal rəne go ti ningə, e dəw ki to ta dəw ki m-a m-əl səsi ta lie kam be.

⁴⁸ To ta dəw ki nje ra kəy, ki ur 6e də dii ti adi ebi maji, bəy taa, ində gin kəy ti kin be. Loki man j ningə, man ko lo re un kəy ka kin, nə asi kadi to kəy ka kin al, tədə ində adi nga maji.

⁴⁹ Nə dəw ki oo ta ləm, e tal rəne go ti al, to tə dəw ki ində kəy ləne dənangı ti taa ne kare, ki kanji kur 6e kində gine ti be. Loki man ko re un kəy ka kin ningə, ndəy ba bəy par e kəy budı nangi mur mur ko.»

7

*Jəju aji ngon nje kılə la ki bo ki də asigar je ki 6u
(Mt 8.5-13)*

¹ Loki Jəju əl ta je kin pətə kosi dije 6a, əti aw Kapərnayim ti.

² Me 6e ti kin, dəw kare ki nje kun də 6utı asigar je ki 6u, aw ki ngon nje kılə ləne kare ki e moy, to ta koy ti. Ningə e ngon nje kılə ki 6ae ge ta lie ngay.

³ Be a, loki ki bo lə asigar je ka kin oo ta la Jəju ningə, ilə ngatogi je madi, ki əi ngatogi la *Jipi je, adi-de awi ingəi Jəju kadi dəj-i-e adi re səde aji ngon nje kılə ləne kin.

⁴ Loki rai ingəi Jəju ningə, noi dəe ti ki nja naa ti naa ti əi na: «Dingəm kin, e dəw ki asi kadi ira sie me nə dəj-i ti lie kin,

⁵ tədə ndig-i je je Jipi je ngay, taa e e tə e ra kəy kaw-naa ləje adi-je.»

⁶ Ə Jəju əti aw səde. Awi, e loki indəi də kəy 6asi ningə, ki bo lə asigar je ka kin ilə madine je madi adi awi əli Jəju əi na: «Baše, itapi rəi al, tədə mi m-əsi kadi ində njai ta kəy ti ləm al.

⁷ E mbata kin a, mi wa m-aw-n ki rəm rəi ti al. NGA ningə, m-dəj-i kadi əl ta kare par e ngen nje kılə ləm a ingə rə ngə.

⁸ M-əl be tədo, mi ki dəm mi gin togı ti lə njé ki dəm ti, ningə m-aw ki asigar je ki si gin togı ti ləm tə. Adi re m-əl asigar kare m-a nə: “Aw!” 6a aw; kin a m-əl ki nungı m-a nə: “Fer!” 6a re; kin a m-əl ngon nje kılə ləm m-a nə: “Fra ne ki be!” 6a ra née kin tə.»

⁹ Loki Jəju oo ta je kin 6a, pitı ki bo lə asigar je ka kin, ningə təl kəmme ki də kosi dije ti ki a njiyəi goe ti, əl-de ə na: «Adi m-əl səsi, ko kadi-me ki be kin, dənangı ki *Isirayəl ti wa ka m-ingə al bəy.»

¹⁰ Loki njé kaw kılə je əi nə n-təli 6e ningə ya ingəi ngon nje kılə ka kin, rəe nga adi isi kare.

Jəju adi ngon basa ki Nayim ti təsi ndəl

¹¹ Jəju əti noq aw 6e bo ti ki təe nə Nayim. *Njé ndo je lie ki kosi dije ngay uni goe awi sie.

¹² Loki rai teej 6asi ki ta rəbi ki ur ki me 6e ti ka kin ningə, dije isi awi ki dəw ki oy kadi dibi-e. Dəw ki oy ka kin e ngon la dəne ki nje ngaw koy kare be. E ngone ki dingəm ki kare ba be, adi kosi dije ngay ki me 6e ti, isi dani dəne ka kin lo dibi ngone ti.

¹³ Loki Jəju o dəne ka kin ningə, kəm ko rəe ngay mbata ti lə dəne ka kin, adi əl-e ə nə: «İngəl al.»

¹⁴ Jəju aw kadi kəsi yo ti, ilə jine ədi-n. Njé kəti niñ je ai nangi, 6a Jəju əl ə na: «Basa, m-əli kadi j taa!»

¹⁵ Ningə nje koy j isi taa, e ilə ngirə kəl ta. Jəju təl ule ji koe ti.

¹⁶ Dije pətə, nə je kin ati-de 6əl, adi ilai təj i do Luwa ti əi na: «Njé kəl ta ki ta Luwa ti kare ki bo təe danje ti ne: Luwa re ra ki dije ləne.»

¹⁷ Nə ki ra nə kin, poye rosi dənangı ki Jude ti pati ki ngan 6e je ki gəi gide.

*Jə Batısi dəj-i ta ki də Jəju ti
(Mt 11.2-6)*

¹⁸*Njé ndo je lə Jə ori-e poy nə ki ra nə kin adi-e oo, a Jə bar njé ndo je ləne joo,

¹⁹ ilə-de rə Baše ti adi dəj-i-e əi na: «İ ə j dəw ki Luwa mbate, ki sobi kadi a re ka kin a se, e nay noq bəy kadi tə jingəm tae a?»

²⁰ Loki rai teej rə Jəju ti, əli-e əi «E Jə Batısi ə ilə-jə ki rəi ti kadi ji dəj-i se “İ ə j dəw ki Luwa mbate, ki sobi kadi a re ka kin a se, e nay noq bəy kadi tə jingəm tae wa?”»

²¹ Dəkagiloe ti wa ki isi dəj-i-e ta kin, Jəju isi aji njé moy je ngay nim, njé məti je nim, isi tuwəndil je ki majal do dije ti nim, taa adi njé kəm to je ngay ooi lo nim to.

²² Ningə ilə njé kılə je ti lə Jə ə na: «Awi əli Ja ne je ki o ki mbisi je, ki kəmsi je kin: Njé kəm to je ooi lo, njé məti je njiyəi maji, njé banji je ingə rə nə, njé mbi bəy je ooi ta, njé koy je ji taa lo koy ti, taa njé ndoo je ka, e ki kılə-de mbə Poy Ta ki Maji to.

²³ Maji-kur e lə dəw ki m-təl gin kosi lie, al.»

*Jəju əl ta ki də Jə ti
(Mt 11.7-11)*

²⁴ Loki njé ndo je lə Jə təli awi, Jəju ilə ngirə kəl kosi je ta ki də Jə ti ə na: «E ri ə awi isi əi dələ lo ti a? E gakira ki nəl isi aw sie ki yo je, ki ne je kin a?

²⁵ A re e e al a, e ri wa bangı awi isi əi a? E dəw ki ə kibı ki ndole ngay 6a awi əi-e ma? NGA njé ki əi kibı je ki gate e ngay ka, isi lo je ti ki səl lum, isi me kəy je ti ki boy ki ngar je isi ti.

²⁶ Ə se e ri wa ə awi əi wa? E nje kəl ta ki ta Luwa ti ə awi əi-e ma? Re e e a, m-əl səsi m-a nə oyo, e nje kəl ta ki ta Luwa ti ki itə njé kəl ta je ki ta Luwa ti bəy.

²⁷ E e makitibi lə Luwə el ta ki doe ti kate a na: «M-a m-ilə ki nje kaw kilə ləm kate kadi ra go rəbi noj ti.»

²⁸ Ningə adi m-ələ səsi, dan dije ti pəti ki dəne je oji-de kin, dəw ki bo itə Jə goto. Na ki əasine kin, dəw ki e ki du ngay me əekə ti la Luwə bo ite.

²⁹ Dije pəti ki ooi ta lie, naa ti ki njé taa lambə je gari kadi Luwə ra ne ki dana, adi adi Ja ra-de batəm.

³⁰ Nə *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je əsi ne ki Luwə ində dəe dana mbata ti ləde ngrəngi, adi imbatı kadi Jə ra-de batəm.

³¹ M-o dəw ki kadi m-un-e m-j-i-n dije ki dəkagilo ti ki bone kin al. Toi tə nə wa ka mgar al.

³² M-a m-a na toi tə ngan je ki du ki isi ta mbalo ti, əari-naa ki yo je, ki ne je a i na: «Ji kol nal kadi indamii, ə imbatı ndam, j-osi pa yo kadi inq, ə imbatı no.»

³³ E be a, Ja Batisi re, a uso mapa al nim, ay kasi nju al nim ba, aili a i na: «Dəe majal.»

³⁴ NGa a, mi *NGon dəw m-re, a m-uso ne je, m-ay man je 6a, səi əli a i na: «Mi nje kuso ne kədi, mi nje kay ne, mi madi njé taa lambə je, ki njé ra majal je,» bəy to!

³⁵ Nə ngan lə Luwə pəti ki ndigi gosi lie, gari kadi gosi lie e gosi ki dana.»

Jəju aw me kəy ti la Parisi kare ki əari-e na Smo

³⁶ Parisi kare ba Jəju kadi aw uso səne ne. Be a, Jəju aw isi sie ta ne kuso ti.

³⁷ Lo kin ti, dəne kare ki me 6e ti kin tee noq re. E dəne ki nje ra kaya, a gər kadi Jəju isi 6e lə Parisi ki əari-e Smo kin noq, isi uso ne. Dəne re ki ku mbal ki əari-e albatir ki yib i ati maji rosi.

³⁸ Re isi go Jəju ti, njae ti, isi no, ningə yom nja Jəju ki man kəmne, ba bər ki bisi dəne. Go ti, tal ton nja Jəju, ə buki yib i ka kin.

³⁹ Lo kin ti, Parisi ki ba Jəju 6e ləne ka kin al mene ti a na: «Kin a re dingəm kin e nje kal ta ki ta Luwə ti təki rojeti a, asi kadi a gər dəne ki isi əde kin, asi kadi a gər kilə ra-e je ki majal kin.»

⁴⁰ Ə Jəju el-e a na: «Simo, m-aw ki ta kare ne kadi m-əli.» NGa a Smo ilə Jəju ti a na: «Nje ndo dije, el-m.»

⁴¹ Ba Jəju el-e a na: «Dingəm kare adi la dije joo, ində kirə ti. Ki kare kadi a uge kirə ki lo kilə ki ndo 6u mi, a ki nungi kadi a uge kirə ki lo kila ti ki ndo kuti mi tə.»

⁴² Nə loki asi kadi ugəl kira ka kin dode ti al, dingəm ki nje la ka kin iyə ko ki go me-maji ti adi-de joo pu. Ə se dan dije ti ki joo kin, e ki ra a ndigi dingəm ki nje la kin ngay?» Ə Jəju el-e a na: «Ta ləi e ta ki rojeti.»

⁴³ Ningə Smo ilə Jəju ti a na: «M-o kadi e e ki la ki doe ti e ngay a 6ae iyə ko kin a a ndigi nje la kin ngay.» Ə Jəju el-e a na: «Ta ləi e ta ki rojeti.»

⁴⁴ Ningə tal kəmne ki do dəne ti ka kin, 6a el Smo a na: «O dəne kin a? M-re 6e ləi, a man ki kare ka imbel do njam ti al, ne e, yom njam ki man kəmne, taa bər ki bisi dəne bəy.»

⁴⁵ I uwə-m ki roi ti jururu al, ne e, loki m-ur kəy nu, ra kila koy njam jururu ki rəne ti.

⁴⁶ I iibuki yib i do njam ti al, ne e, əukü yib i ki eti maji do njam ti po po.

⁴⁷ Be a, m-a m-əli təki e ki go rəbi majal je lie ki ngay ki kiyə kin a, əji-n indigi-naa ki ati 6əl kin. Ningə dəw ki majal je lie e ki kiyə go kəngay al, a təji indigi-naa ki ngay al to.»

⁴⁸ Ba Jəju al dəne ka kin a na: «Majal je ləi e ki kiyə go kə kadi.»

⁴⁹ Lo kin ti, dije madi ki isi sie ta ne kuso ti ilə ngirə kal mede ti a i na: «Dəw kin e nə a aw biti kadi iyə go majal la dije kə ə?»

⁵⁰ Nə Jəju el dəne a na: «Kadi-me ləi aji, aw ki lapiya.»

8

Dəne je ki njiyəi go Jəju ti

¹ Go ti, Jəju aw ki 6e bo je, ki ngan 6e je, el ta, ilən mbe Poy Ta ki Maji ki əji də koğe lə Luwə. «Njé ndo je lie ki dəgi gide joo ai sie naa ti.

² Taa, dəne je madi ki ndo ki Jəju tuwə ndil je ki majal dəde ti kə je, e ki adi-de rə nga do moy je ti ləde je kin ka əi noq to. Adi e Mari ki Magidala ki ndo ki Jəju tuwə ndil je ki majal siri dəe ti kə kin nim,

³ Jan ki ne Suja, ki e dingəm ki nje ngəm ne lə *Erodi kin nim, Sujan nim, taa ndəgi dəne je ki rangi ngay bəy to. Əi kin a ei dəne je ki njé ra ki Jəju ki nə kinga je lade.

*Kuji ta ki do nje dibi ne ti
(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)*

⁴ Kosi dije ki ij ki 6e bo je ki dangi dangi, kawi-naa ki do Jəju ti, a Jəju el-de kuji ta madi a na:

⁵ «Nje ndor kare aw kadi dibi ne, ningə dəkagilo ki a ilə ko ne, kə ko je madi tosi ngangı rəbi ti, adi dije njiyəi do ti, yel je rəi əi maki.

⁶ Kə ko je madi tosi dənangı njekirə ti, adi loki mbie je ei na n-teei 6a, tali tuti kurim, mbata lo ki sol ki kadi iləi ngirəde ti goto.

⁷ Kə ko je ki nungi, tosi dan kon je ti, adi kon je təgi səde naa ti, tali ndəmi-de mbəl.

⁸ Nə kə ko je madi, tosi danangı ti ki maji, adi togi, kandide təe. Dəe kare andi asi 6u, 6u.» NGa ningə, Jəju tol do ta ləne kin a na: «Dəw ki aw ki mbine mba koo-n də ta 6a, kadi oo do ta kin maji!»

*Gin ne ki Jəju əl-n ta me kuji ta ti
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)*

⁹*Njé ndo je lə Jəju dəji-e a i na se kuji ta kin me nə ri wa?

¹⁰ Ə Jəju ilə-de ti a na: «Səi, Luwə təe ki do ne ki to lo 6əyo ti ki əji də koğe lie adi igəri,

nə ndage je, nə kin e ki kɔjɪ-de ki kuji ta, mba kadi:

“Re kəmde oo lo maji ka, ooi ne al,
MBide oo də ta maji ka gəri me al”^{*}.»

*Jəju or me kuji ta ki də nje dibi nə ti
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)*

11 Jəju el njé ndo je ləne ə nə: «Kuji ta kin, me ə to kin: kə ko, e ta lə Luwə.

12 E ki tosi ngangi rəbi ti, e dije madi ki ooi ta lə Luwə, ningə su re ər ta ki oi ka kin mede ti ko, nə tə pa ne to əj adi mede Jəju kadi əj ingəi kajı.

13 Kə ko ki tosi dənangı njəkira ti, əi dije ki ooi ta lə Luwə 6a, taai ki rənal, nə lo kadi ta kin ilə ngirane mede ti ngə goto. Adi mede ngon kagı lo ki ndəy be par, nə loki kə je təd dəde ti 6a, iyəgə go kadi-me ləde ko.

14 Kə ko ki tosi dan kon ti, əi dije ki ooi ta lə Luwə, na go ti, me ka sururu, ki nə maji je, ki koo maji rə ki dənangı ti ne əgi-de kadi təgi me kadi-me ti ləde.

15 Ningə kə ko ki tosi dənangı ti ki maji, əi dije ki ooi ta lə Luwə ki ngamede ki maji, ngame ki rəjeti, ningə ngəməi mede ti, uwəi təgide ba, adi kandi kılə ləde təe.»

*Kuji ta ki də kunji ti
(Mk 4.21-25)*

16 «Dəw a ində por lambi ti kadi dəbi ngo də ti al, taa ində gın tirə ti al to. A ində də nə ti taa, kadi dije uri kəy 6a, oii lo ki kunje.

17 Tadə nə ki to lo 6əyə ti, ki gine a təe al goto, taa nə ki to lo 6əyə ti, ki a to taga kadi dije gəri al ki goto to.

18 Maji kadi uri mbisi maji oii do ta ki isi oi, 6i kadi oii ki noq be al. Tadə dəw ki aw ki nə jine ti, a adi-e də ti 6əy. Nə dəw ki nə lie goto, e ki ndikiri wa ki ində mene do ti kin ka, a taai jie ti wa 6əy.»

*Ko Jəju ki ngakoe je
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)*

19 Ko Jəju ki ngakoe je rəi kadi n-ooi-e, nə lo kadi təe rəe ti goto mbata kosi dije ki əi ngay.

20 Ə əli-e ə nə: «Oo koi je, ki ngakoi je ai taga noq, a sangi kadi n-ooi-ni.»

21 Ningə Jəju tal el-de ə nə: «Kom je, ki ngakom je a ai dije ki ooi ta lə Luwə, 6a təli rəde go ti, rai kile.»

*Jəju ndangı nal adi a lo ka ti
(Mt 8.18, 23-27; Mk 4.35-41)*

22 NDə kare, Jəju al me to ti əi ki njé ndo je ləne, ningə al-de ə nə: «Adi ji gangi ba j-awi dame ti ki kare.» Ba awi.

23 Loki isi osi to isi gangi ba kin 6a, Jəju to 6i maki. Ə nəl ki bo ngay osi do ba ti, ra adi man rosı to, aii ya tyo ti.

24 Lo kin ti, njé ndo je rəi ki rəe Jəju ti, ndəli-e ki noq tade ti əi nə: «Nje ndo dije, Nje ndo dije, j-isi j-oy!» Loki Jəju ndəl, ndangı nal je ki pungi man je adi təli toi jəke, lo to jijiji.

25 Ba tal el njé ndo je ə nə: «Kadi-me ləsi to ra be təy ə?» NGa ningə bəl ra-de, nə kin əti-de bəl ngay, adi dəjəi-naa ta dande ti əi nə: «Dəw a wa kam e nə ə nəl je ki man je ka el-de ta par ə təli rəde goe ti be ə?»

*Jəju tuwə ndil je ki majal də dingəm madi ti
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)*

26 Jəju əi ki njé ndo je ləne rəi təe dənangı ti ki Gərasa, ki a ta be ə ti Galile.

27 Loki Jəju j me to ti ur ki nangi ningə, dingəm kare ki me 6e ti ki Gərasa, j noq re ki ro Jəju ti. E dingəm ki ndil je ki majal rai-e. Asi dəkagilo ngay, dingəm kin ilə kibə rəne ti al nim, isi 6e me kəy ti al nim. Lo kise e dəndi je ti par.

28 Loki oo Jəju ningə, osi nangi njae ti, 6a əl ta ki indune ki boy ə nə: «Jəju ki NGon lə Luwə ki nje kisi dorə ti taa nu, e ri ə ige rəm ti ə? NJai ba, adi-m kəl al.»

29 Əl be tadə Jəju adi indune ndil ki majal kadi təe rə dingəm ti kin ko. Nja ngay ndil ki majal kin j ki dingəm ka kin 6a ra-e. Dije dəo-i-e ki kula gindi je, iləi kangila gindi njae ti je, nə gangı kula gindi je kin riw riw ə təti kangila gindi je kin nusi nusi rəne ti ko, 6a ndil je ki majal əsi-e adi aw ki dəle lo dila lo.

30 Ə Jəju dəje ə nə: «Təi nə na?» Ba e ilə Jəju ti ə nə: «Təm nə kosi njé rə je.» Tadə ndil je ki majal ngay uri me ti.

31 Lo kin ti, ndil je ki majal ka kin noi də Jəju ti kadi adi-de n-awi lo dangay ti lə ndil je ki majal al.

32 Kosi kəsongi je ai lo ti kin noq a usoi nə də mbal ti, ə ndil je ki majal ka kin noi də Jəju ti kadi adi-de n-awi mede ti. Ba Jəju adi-de ta rəbi kadi awi mede ti.

33 NDil je ki majal təe me dingəm ti, awi uri me kəsongi je ti ka kin. Ningə yə, kəsongi je əngəi-naa kadi mbal ti taa, tosi me ba ti, əyi-naa man oyi.

34 Loki dije ki njé ngəm kəsongi je ooi nə ki ra nə kin 6a, ayi-naa awi me 6e bo ti ki ngan 6e je, əri poy nə ki ra nə kin dije.

35 Dije təe awi kadi n-ooi nə ki ra nə kin. Be ə, loki rəi təe rə Jəju ti ningə, ooi dingəm ki ndil je ki majal təe me ti ka kin, isi nja Jəju ti. Ooi-e kadi isi ki kibə rəne ti, ki angal ki maji, adi ra-de 6əl.

36 NJé ki ai lo nə ti ki ra nə kin, əri madide je poye, təj i rəbi ki dingəm ki aw ki ndil je ki majal kin ingə-n rə ngə.

37 Lo kin ti noq be, dije ki dənangı Gərasa ti, 6əl təl-de, adi dəjəi Jəju kadi əj dənangı ləde ə aw. Ə Jəju al me to ti, tel gogi.

38 Dingəm ki Jəju tuwə ndil je ki majal dəe ti kə ka kin dəjəi Jəju kadi n-aw sie, na Jəju tuwe

39 ə nə: «Ital aw 6e, ər poy nə je pəti ki Luwə ra səi kin adi dije ooi.» Be ə, dingəm aw ilə mbə nə ki Jəju ra sie kin me 6e bo ti ki tae ba.

*Ta lə ngon lə Jayrusi ki dəne ki ta lə dəne ki
nje moy məsi*
(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Loki Jeju təl re, kosi dəj i uwai-e ki rəde maji, tədə pəti isi ngingəi tae.

⁴¹ Ningə yə dingəm kare ki təe na Jayrusi, ki e nje kun də kəy kaw-naa lə *Jipi je i noq re. Re osi nja Jeju ti, nə doe ti kadi re aw əbe ləne.

⁴² Kadi aw ələne mbata ngone ki dane ki e kare ba, əale e dogi gide joo to ta koy ti. Loki Jeju isi aw, kosi dije mborəi-e ki yo je ki ne je, lo kor kəg goto.

⁴³ Dan kosi dije ti kin, dane kare ki moy məsi ade ko gal dəgi gide joo e noq. Dəne kin tuji nə kingə ləne ko pəti ki njé ra dije moy ti, nə dəw ki kadi ade rə nga goto.

⁴⁴ Dəne re əasi rə Jeju ti, ki rəbi ki gide ti, ədi ta kibi lə Jeju par ə, ta naa ti noq, məsi gangi rəe ti.

⁴⁵ Loe ti noq Jeju dəj i nə: «Na ə ədi-m ə?» Ningə dije pəti naji-e ti əi nə n-ədi-e al. Nga ə Piyar əl-e ə nə: «Baše, e dije ki rosi gidi, mborəi-ni ki yo je ki ne je kin ə ədi-ni.»

⁴⁶ Nə Jeju ə nə: «Dəw madi ədi-m, m-gər kadi toḡi təe rəm ti.»

⁴⁷ Loki dəne oo kadi ne ki n-ra kin Jeju gər əa, dadi par par, osi nja Jeju ti. Ningə or go ne ki ra ə adi n-ədi-n Jeju kin ta kəm dije ti pəti. Taa, ər-de go kingə ki ingə rə nga ta ji naa ti noq par kin to.

⁴⁸ Ə Jeju əl-e ə nə: «NGonm, kadi-me lai aji. Aw ki ləpiya..»

⁴⁹ Loki Jeju a el ta ba əey ningə, dəw kare i fe lə nje kun də kəy kaw-naa lə Jipi je re. Re al Jayrusi ə nə: «NGoni oy, itapi NJé ndo dije al ngata.»

⁵⁰ Nə Jeju ki oo do ta kin al Jayrusi ə nə: «Adi rai bəl al, adi mei par, ə a aji.»

⁵¹ Loki rəi təei me kəy ti, Jeju iye ta rəbi adi dəw ur kəy go ngon ti al. Adi Piyar nim, Ja nim, Jaki nim, baw ngon aii ki ko ngon nim to par u ri sie kəy go ngon ti.

⁵² Dije pəti noj je, ndingəi rəde je mbata ti ləngon, nə Jeju əl-de ə nə: «Inoi al, ngon oy al, nə to bi kare.»

⁵³ Ba iəbi Jeju kogii, mbata gəri kadi ngon oy.

⁵⁴ Nə Jeju uwa ji ngon, əa əl-e ta ki ndune ki boy ə nə: «NGonm, i taa.»

⁵⁵ Lo kin ti, ngon tsisi ndal, adi taa ta ji naa ti noq. Ba Jeju dəj-i de kadi adi-e ne uso.

⁵⁶ Nə kin ra əal njé koje je ngay. Nə Jeju adi-de ndune kadi əli tae dəw madi al.

9

*Jeju ilə njé ndo je ləne ki dagi gide e joo
(Mt 10.1-9, 11-14; Mk 6.6-13)*

¹ Jeju bar njé ndo je ki dəgi gide joo, adi-de təgi, ki koje də ndil je ti ki majal pəti, taa kadi aiji njé moy je to.

² Jeju ilə-de kadi ilai mbe Poy Ta ki Maji ki jji də koje lə Luwa, taa kadi adi rə ngə dije to.

³ Ningə əl-de ə nə: «Uni ne madi mbata də rəbi al nim, uni kagi təsi al nim, uni bəl al nim, uni mapal nim, uni la al nim, taa kadi awi ki kibi rosi joo al nim to.

⁴ Ə me kəy ki ra ki uri ti əa, a isi titi noq biti kadi awii.

⁵ A kin ə re, me əe ti, dije mbati kuwəi səsi ki rəde ti əa, loki isi təei me əe ti kin ki taga ə, indəi bu ki njasi ti ko*, mba kadi to tə ne ndəj i ndude.»

⁶*Njé ndo je iləi dəde awi ki əe əe, ilai mbe Poy Ta ki Maji, taa aji njé moy je ki lo lo to.

Ta ndəj i Erodi də Jeju ti

(Mt 14.1-2; Mk 6.14-16)

⁷ Loki *Erodi ki e nje koje dənangi ti ki Galile, oo poy ne je ki isi rai ne kin əa, ta ndəj e də Jeju ti, tədo dije madi əli əi nə: «E Ja Batisi ə i taa dan njé koy je ti.»

⁸Njé ki nungı əli əi nə: «E Eli ki nje kəl ta ki Luwa ti ə teę.» NJé je ki na je əey əli əi nə: «E njé kəl ta je ki ta Luwa ti ki kəte je kin a ki kare i dan njé koy je ti.»

⁹ Lo kin ti Erodi əl ə nə: «Ja, e mi wa ə ndə ki madi gangi doe, nga e na əey ə m-isı m-o ta je ki be kin dəe ti wa ka m-gər al.» Ba sangi kadi n-oo Jeju.

*Jeju adi ne kuso dingəm je dibi mi usoi
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Ja 6.1-15)*

¹⁰ Loki njé kaw kila je tali noq rəi əa, ori Jeju poy ne je ki rai adi-e oo. Ə Jeju ər-de, aw səde kadi əe bo ti ki əari-e Batisayda.

¹¹ Nə kosi je gəri gode, adi awi gode ti. Jeju uwa-de ki rone ti, əl-de ta ki də koje ti lə Luwa, taa aji njé je ki sangi rəo nga to.

¹² Ningə loki kadi aw tə ur, njé ndo je ki dəgi gide e joo, rai rə Jeju ti əli-e əi nə: «Ituwa kosi dije kam adi awi ki ngan əe je ti, ki lo ndər je ti, sangi lo to je ki ne kuso je, tədo lo ki j-ai ti ne kin, e lo ki dije gotoi ti.»

¹³ Nə Jeju əl-de ə nə: «Sai je wa adi-de ne usoi.» Ə njé ndo je əli əi nə: «J-aw ki mapal a kanji joo wa be tə par, adi re e be al wa ningə kadi je wa j-aw ji ndogi mapal mbata ti la kosi dije kin pati wa ta.»

¹⁴ Dingəm je asi dibi mi loe ti noq. Nə Jeju el njé ndo je ə nə: «Adi-de isi nangi, uwəi-naa aii kuti mi, kuti mi be.»

¹⁵*Njé ndo je rai təki Jeju əl-n-de, adi adi-de isi nangi pəti.

¹⁶ Ə Jeju əy mapal ki mi ki kanji ki joo ka kin, əa un kəmne ki taa, əl ta ki Luwa mba kadi njangi də ne kuso kin. Go ti, Jeju uwə mapal je ka kin gangi naa ti, a təl-n adi njé ndo je kadi labi kosi dije.

¹⁷ Dije pəti usoi ne ndani maji. Ningə, njé ndo je əy gindı mapal je ki nay, kare dogi gide e joo əey.

* 9:5 Ta lə kində bu ki nja ti ko əa, igoi Mt 10.14 ki ta ki do ti ki e gin ti nangi.

*Piyər gər kadi Jəju e Kirisi ki Luwə mbəte
(Mt 16.13-20; Mk 8.27-30; Jq 6.67-71)*

18 NDə kare Jəju isi əl ta ki Luwə gidi lo ti gogi, njé ndo je lie əi sie naa ti, e Jəju dəj-i-de a na: «Kosi je isi əli ta ki dəm ti təki mi nə ə?»

19 Ə iləi-e ti əi na: «Dije madi əli əi na i Ja Batisi, njé ki nungi əi nə i njé kəl ta ki ta Luwə ti Eli; njé ki rangi bəy əi nə e njé kəl ta ki ta Luwə ti ki kətə je kin ə e ki kare dande ti ə i dan njé koy je ti.»

20 Ningə Jəju əl-de a na: «NGa səi wa ki dəsi, əli əi na mi nə ə?» Ba Piyər ile ti ə na: «I Kirisi ki Luwə mbəte.»

21 Jəju ndajı njé ndo je ki təgine ngay kadi əli ta kin dəw madi al.

*Jəju əl ta koyne ki kijne lo koy ti
(Mt 16.24-28; Mk 8.34-9.1)*

22 Jəju əl də ta ti kin ə na: «Səbi kadi mi *NGon dəw m-a-m-ingə ko ngay. *NGatəj je lə *Jipi je, ki ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je a mbati-mi. Dije a tali-mi, nə ndə ki kə mitə lə ndə koyym 6a, m-a m-təe lo koy ti.»

23 Go ti, Jəju əl dije pəti ə na: «Re dəw madi ndigi njıyə gom ti ningə, kadi oo rəne tə ne madi al, kadi ndə je kare kare pəti, e wa un kagi-dəsi koy ləne, e re un gom.»

24 Təki rojeti, dəw ki ge kajı rəne ne wa dənangı ti ne a tə ta rəne. Nə dəw ki tə ta rəne ki mbata lam, a aji rəne tə.

25 Kin ə re dəw ingə ne maji je ki dənangı ti ne pəti tıgə, nə kadi e wa tə ta rəne, e se tuji rəne ə, maje to ra be ə?

26 Təki rojeti, re rə dəw madi səl-e ki mbata ləm, e se ki mbata ta ləm ningə, mi NGon dəw ka, m-a-m-rə rəsol dət i to, ndəne ti ki m-a m-re-n me kosi-gon ti ləm, ki me kosi-gon ti lə Bawm, ki me kosi-gon ti lə malayka je ki ayi njay.»

27 Təki rojeti, adi m-el səsi: dije madi dansi tə ne a oyi al bəy ə, a oī kəfə la Luwə ki kəmdə.

*Jəju mbəl rəne
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)*

28 NDə jijoo go ta je ti kin ningə, Jəju ər Piyər nim, Ja nim, taa Jaki nim to, e al aw səde də mbal ti kadi n-eli ta ki Luwə.

29 Lokı Jəju isi əl ta ki Luwə ningə, ta kəme mbəl, taa kibı lie tlə ndə bal tə.

30 Ningə loe ti nəqə, dingəm je joo a əli sie ta. Dingəm je ka kin e *Moji əi ki Eli.

31 Təei me tə 6a ti, a əli sie ta əjı də kaw ki a aw Jorijaləm ti kadi oy, təl-n ta kile lane.

32 Piyər əi ki madine je, 6i təl-de maki. Ə lokı a nə n-ndali ningə, ooi kunji Jəju ki dingəm je ki joo ki ai sie.

33 Lokı dingəm je ka kin iyei Jəju a isi awi 6a, Piyər al Jəju a na: «Ba-be, kin a j-isı lo kin ti ne be par ə maji ngay. J-a ra kəy-lo mitə: kare e ya, kare e ya Moji, a ki kare e ya Eli tə.» Piyər gər me ta ki isi əl kin al.

34 Ə loki a əl ta tə kel ba bəy ningə, kil ndi jə re səbi dəde lit. Loki kil ndi isi səbi dəde kin, əl təl njé ndo je.

35 Lo kin ti, ndu ta madi təqə me kil ndi ti ə na: «E kam e NGonm, e ə e dəw ki m-kətə, a oī ta lie.»

36 Go ndu ta ti kin, Jəju təl nay ki karne ba, dəw oo dəw madi ki rangi kade ti al. *Njé ndo je ngəmə tade, ta kare ka əli dəw madi ndəe ti nəqə də ne je ti ki ooi kin, al.

*Jəju aji ngon ki ndil ki majal ra-e
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)*

37 Lo ti go ti, Jəju əi ki njé ndo je ləne ki mitə ii də mbal ti isi rai ki nangı 6a, kosi dije ngay tiləi kəmə.

38 Ningə dan kosi dije ti ka kin, dingəm kare un ndune ki taa ə na: «Njé ndo dije, m-nə ki dəi ti kadi iğə ngonm kin adi-m, tədə e ki karne ba jim ti.»

39 Dəkagilo je madi 6a, ndil ki majal a uwə, ra-e adi ur kol, a yəke ki təgine, adi kulum tae iħba jugi jugi. A ade ko ratata, tə nə ki a iyə al be bəy taat təl iyə.

40 Be ə, m-dəjə njé ndo je lei kadi tuwəi ndil ki majal kin dət i ki, nə ası kadi tuwəi-e al.»

41 Lo kin ti, Jəju un ta əl ə na: «Səi dije ki dəkagilo ti ki bone ki səi njé me nəqə je, səi njé ra ne ki majal, kadi tə m-isı səsi dəkagilo ban bəy taa ə? Kadi m-a m-əsi ginsi dəkagilo ban bəy taa ə? Irə ki ngoni rom ti ne.»

42 Lokı ngon isi re basi ki rə Jəju ti ningə, ndil ki majal ka kin un-e, oħre nangı, yəke ki təgine, na Jəju ndangi ndil ki majal ade təqə rə ngon ti, adi ngon ingə rə nəqə, ba təl sie adi bawie.

43 Lo kin ti, dije pəti, ta ndəjə-de də təgine Luwə ti ki əti bəl kin.

*Jəju tal əl bəy kadi n-a n-o-y
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)*

Lokı ne je pəti ki Jəju ra, əti dije pəti 6al, Jəju əl njé ndo je ləne ə na:

44 «Oi ta ki m-aw tə m-el səsi kin maji: A iləi-mi *NGon dəw ji dije ti.»

45 Nə njé ndo je gəri me ta kin al. Ta kin to ki ndəmə ba mba kadi gəri me al. Ningə 6əli kadi dəjəti Jəju də ti to.

*Jəju un ta lə ngan je ki du ndo-n ne njé ndo je ləne
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)*

46 *Njé ndo je iləi ngirə naji-naa ta ti kadi n-gari se nə dande ti ə e ki bo wa?

47 Jəju gər ta ki mede ti, adi un ngon ki du, ur-e ade a gadine ti,

48 ningə əl-de ə na: «Re dəw madi uwə ngon kin ki rəne ti me tom ti ə, e mi wa ə dəwe kin uwə-m ki rəne ti. Ningə, dəw ki uwə-m ki rəne ti, e nje kile-m ə uwe ki rəne ti.» Təki rojeti, dəw ki ə e ki du ngay dansi ti, e dəwe kin ə e ki bo dansi ti.

Dəw ki e nje kəsi-m ta al e dəw ləm
(Mk 9.38-41)

⁴⁹ Ja un ta el Jəju e nə: «Nje ndo dije, j-o dəw madi ki a tuwə ndil je ki majal me təi ti, e ji ndigi kadi j-ege do ra nə kin, tədə e njiyə səje goi ti al.»

⁵⁰ Nə Jəju ile ti e nə: «Ogi-e də al, tədə dəw ki osi səsi ta al, e dəw ləsi.»

NGon bəe kare ki Samari tı mbati kuwə Jəju ki rəne ti

⁵¹ Loki dəkagilo nay 6asi kadi a uni Jəju awi sie dəra ti, Jəju ilə ndune kadi gar n-aw Jorijaləm ti.

⁵² Be a, ilə njé kaw kılə je nənə ti kate. *Njé kaw kılə je awi, uri me ngon bəe ti ki *Samari mba kadi indəi də re le Jəju naa ti kate.

⁵³ Nə dije ki ngon bəe ti ka kin mbati kuwə Jəju ki rəde ti tədə isi aw ki Jorijaləm.

⁵⁴ Loki njé ndo je lie, Jaki eki Jə ooi ta kin 6a, ali Jəju e nə: «Bače, indigi kadi ji deji por j-adi i dərə ti, osi dəde ti, ro-de kə a?»

⁵⁵ Ə Jəju tal kəmne, kəl səde.

⁵⁶ Ba uni rəbi, awi ngon bəe ti ki rangi.

Kun go Jəju
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Loki e də rəbi ti, dəw madi al Jəju e nə: «M-a m-un goi lo je pəti ki a aw ti.»

⁵⁸ Ə Jəju al-e e nə: «Njə je ai ki bəe tode, e yəl je ai ki kəyde to, nə *mi NGon dəw m-aw kə lo ki kadi m-ila dom ti al.»

⁵⁹ Go ti, Jəju el dəw ki rangi e nə: «Un gom.» Ningə dəw ka kin al-e e nə: «Bače, adi-m ta rabi adi m-aw m-dibi bawm bəy taa.»

⁶⁰ Nə Jəju al-e e nə: «Yə njé koy je adi dibi njé koy je ləde, nə j aw ilə mbe kəfe la Luwə.»

⁶¹ E ki rangi bəy el e nə: «Bače, m-a m-un goi, nə m-dəjî kadi adi-m ta rabi adi m-aw m-al ta ki kadi j-iyə-n-naa ki njé ki me kəy ti ləm bəy taa.»

⁶² Ə Jəju al-e e nə: «Dəw ki uwə də kəsi mangi, a tel ilə rəti gogi 6a, dəwe kin kəfe la Luwə e ki ta təe al.»

10

Jəju ilə njé ndo je kuti siri gide joo
(Mt 9.37-38; 10.7-16; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5)

¹ Go ne je ti kin, Jəju mbəti njé ndo je ki rangi kuti siri gide joo, 6a ilə-de joo joo ki bə bo je ki lo je ki dangi dangi ki əjə kadi re e wa a aw ti.

² Ningə al-de e nə: «Ko ki ası kijə, dile e ngay, na njé kijə je əi ngay al. Ə ali ta ki Ba nje ko, adi ilə ki njé ra ko je me ko ti lie.»

³ Ningə ki basine kin, osi də rəbi ti awi! M-ilə səsi tə ngan batı je dan jagim je ti.

⁴ Uni la al nim, uni 6al al nim, uni sa njasi al nim tə. Taa ari rəbə ta ləpiya ki ra ti al nim tə.

⁵ Kin e awi kadi urı me kəy ti madi 6a, nə ki dəsay, ali əi nə: «Ləpiya ki da me kəy ti kin.»

⁶ Ningə kin e re dəw ki nje ndigi ləpiya isi me kəye ti kin noq 6a, ləpiya ləsi a aw ki dəe ti. A re dəw goto 6a, ləpiya ləsi a tel ki rəsi ti tə.

⁷ İsi me kəy ti ki uwə səsi ki rəne ti kin noq, ne kuso ki adi səsi e usoi, man ki adi səsi e ayzənaa. Tədə sabi kadi nje ra kılə inga nə kigə go ji ləne, ji dije ti ki ra kılə dande ti. Ifii kəy joo al.

⁸ Kin e re uri me bəe ti, a bəe uwə səsi ki rəne ti 6a, ne kə adi səsi e usoi par.

⁹ Re dije ki moy ra-de əi me bəe ti kin noq a, aji-de. Ba ali dije ki me bəe ti əi nə: «Kəfe la Luwə e 6asi ki rəsi ti.»

¹⁰ A re uri me bəe ti, a dije ki me bəe ti kin uwə səsi ki rəde ti al 6a, itəçəki taga ta mbalo ti, a əli əi nə:

¹¹ «Bu ki me bəe ti ləsi ki nay gin sa njaje ti ka, j-ində kə gogj j-adı səsi. Ningə kadi igəri təki kəfe la Luwə e 6asi.»

¹² Ə adi m-əl səsi m-adı igəri təki ndo gangi ta ti a, ta ki gangi ki də bəe ti kin a itə ya Sodom bəy[◊].

¹³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi dije ki Korajə! Kəm-to-ndoo e ləsi səi dije ki Bətisayda! Ne kəjə ki ati 6al, ki Luwə əjə dansi ti kin, re ne je kin rai ne me bəe bo Tir ti ki bə bo Sido ti be e, re dije ki me ti a iyəi rəbi ne rade je ki majal mari nu. Re a iyəi rəbi ne rade je ki majal kə, ki go rəbi kılə kibə kuwa ndoo rə ti, kisi-n bu por ti.

¹⁴ E be a, kadi igəri təki, dəkagilo gangi ta ti a, ta ki gangi ki də Tir ti ki Sido, yasi a ngə ite.

¹⁵ NGa ningə j Kapərnayim, o kadi a un doi taati kadi ədi rə, nə Luwə a təl səi biti kaw səi koo[◊].»

¹⁶ Jəju təl al njé ndo je ləne bəy e nə: «Dəw ki oo ta ləsi, e mi ə dəwe kin oo ta ləm. Ə dəw ki osi səsi ngərəngi 6a, e mi ə dəwe kin osi-m ngərəngi. Ningə dəw ki osi-m ngərəngi 6a, e nje kile-m tə a əse ngərəngi.»

Təl njé ndo je ki kuti siri gide joo

¹⁷*Njé ndo je ki kuti siri gide joo ki Jəju ilə-de, təli lo kılə ti ki rənəl, ningə ali Jəju əi nə: «Bače, ndil je ki majal ka, lo ki ji 6a təi 6a, ilə-de gin təjige ti.»

¹⁸ Jəju al-de e nə: «M-o *Satə j dərə ti osi ki dənangi ti ta təl ndi be.»

¹⁹ Ningə m-adı səsi təjige kadi injiyəi də li je ti, də ni je ti, ki də təjige ti pəti ki njé bə aw-n. Ne madi kare ki kadi a ra səsi majal goto.

²⁰ NGa ningə kadi irai rənal mbata kılə ki ndil je ki majal iləi dəde gin təjige ti kin al, nə kadi irai rənal mbata tosi ki e ki ndangı me dərə ti taa.»

Rənal la Jəju
(Mt 11.25-27)

²¹ Do-kagiloe ti noq, NDil Luwə ra adi ronəl rosi me Jeju, e Jeju el ə nə: «Bai, ki j Ba dora ki dənang, m-ilə təj i doi ti, təki iñoy ne je kin njé tar je, ki njé ne gər je, e iteq ki doe adi ngan je ki du gəri. Oyo, Bai, e ndigi lai kadi ne kin ra ne be.»

²² Ba, Jeju el dije ki ai noq ə nə: «Bai, adi-m ne je pəti, ningə daw kare ki gər-m, mi NGon, goto, e Bai ki karne ba par, taa dəw kare ki gər Bai ka goto to, e mi NGon ki karm ba par, ningə e dije ki mi wa ə m-ndigi kadi m-adi gəri-mi par to.»

²³ Go ti, Jeju tal kəmme ki də njé ndo je ti alde ki karde ba ə nə: «Səi njé maji-kur mbata ne ki kamsi oo kin!»

²⁴*Njé kəl ta je ki ta Luwə ti ngay ki ngar je ngay ndigi kadi kəmde oo ne ki sai je, kamsi oo kin, na asi koo al, ndigi kadi mbide oo də ta ki sai je, mbisi oo kin, na asi koo al to.»

Kuij ta də dəw ki Samari ti ki nje me-maji

²⁵ Nje ndo ndu-kun kare osi nangi j taa, ningə dəji ta kare Jeju tə ta kuwa-naa ki ta ə nə: «Nje ndo dije, e ri e səbi kadi m-ra kadi ta m-ingə-n kajj ki biti ki noq ti ə?»

²⁶ Ə Jeju el-e ə nə: «E ta ri e ndangi me ndu-kun ti? Ə go gər-e lai e ban?»

²⁷ Ba nje ndo ndu-kun ka kin ilə Jeju ti ə nə: «A indigi Babə Luwə lai ki ngamei ba pati, ki ndili ba pəti, ki togi ba pəti, ki mər ta ləi ba pati. Ningə a ndigi dəw madi tə darɔi j wa be tə*.»

²⁸ Ə Jeju el-e ə nə: «Ta ki m-deji, ilə-m ti maji ki dum. Ə ira be, 6a i ingə kajj.»

²⁹ Nje ndo ndu-kun sangi kadi n-təj i təki ne dəw ki dana, adi tal dəji Jeju ə nə: «Na ə e dəw madim ə?»

³⁰ Ə Jeju el-e ə nə: «Dingəm kare j Jorijaləm isi aw Jeriko, 6a osi ji kaya je ti ki njé gangi rəbi, adi taai ne je lie pəti jie ti, tindai-e adi to ta koy ti, ningə iyəj-e ə oti awi.

³¹ Go ti 6a, nje kijə ne masi kadi-kare j noq re tee doe ti, na loki oo-e, gangi say aw lo lane.

³² Go ti, dəw ki gin koji ti lə *Ləbi kare j noq re to, na loki oo dingəm ka kin 6a, gangi say aw lo lane.

³³ Go ti ningə, dəw ki *Samari ti kare ki isi aw mba j noq re tee do dingəm ti ka kin. Ləki oo-e, oo kəm-to-ndoo lie ki rəjeti.

³⁴ Be a, re rəe ti, ur yibi kasi nju ta do ti, dəo-n, ningə un-e inde də koro ti lane, aw sie lo to mba je ti, ində kəmme goe ti.

³⁵ Lo ti go ti, dingəm ki Samari ti ka kin or la ki ası ra kile ndo joo adi njé kində kəmme go kəy mba je ti, ningə el-e do ti ə nə: «Ində kəmme goe ti maji, a re ne ki ində-n kəmme goe ti, al də e ki madi kin 6a, ndo talm a, mi wa m-a m-ige-i.»

³⁶ Ningə Jeju deje ta də ti ə nə: «Dan dije ti ki mitə kin, e ki ra e e madi dingəm ki kaya je ki njé gangi rəbi gangi-e kin ə?»

³⁷ Ba, nje ndo ndu-kun ə nə: «E e ki oo kəm-to-ndoo lie kin.» NGa e Jeju al-e ə nə: «Re e be ningə, j ka kadi aw, e ira be to.»

Juju aw be la Marti si ki Mari

³⁸ Jeju ai ki njé ndo je ləne j də rəbi ti rəi təgi ngingə be ti kare be ningə, dəne madi ki toe nə Marti uwə Jeju rəne ti me kəy ti.

³⁹ Marti aw ki ngokone ki dəne ki toe nə Mari noq. Ə ngokogə ka kin re isi nangi nya Babə Jeju ti, isi oo da ta ki Jeju isi el.

⁴⁰ Ne Marti a ta ngan kile je ti ki njae ədi nangi al, aw yo je ki ne je. Ningə təgə pati, re al Jeju ə nə: «Babə, ra ban ə ngokom Mari iyəm adi m-a ta kile je ti ki karm ba be ka usi al par ə? Əl-e adi re ra səm kile je.»

⁴¹ Ə Babə el Marti ə nə: «Marti, Marti, mei osi nangi al, adi aw ki yo je ki ne je mbata ne je ngay.»

⁴² Nə ne ki sot i kare ba. Ningə Mari un ne ki maji itə ne je pəti. E ne ki dəw a taa jie ti al.»

11

Juju ndo njé ndo je ləne rəbi kəl ta ki Luwə (Mt 6.9-13)

¹ NDə kare Jeju isi el ta ki Luwə lo madi ti. Lokı el ta ki Luwə gine gangi ningə, nje ndo lie kare el-e ə nə: «Babə, indo-je kəl ta ki Luwə təki Ja Batisi indo-n njé ndo je ləne kin be to.»

² Ə Jeju el-de ə nə: «Loki isi ali ta ki Luwə ningə, kadi əli əi nə:

“Bawje,

Kadi dəw ki ra gər toi təki j Luwə,

Kadi koğe ləi re.

³ Adi-je ne kusoje ki asi taje ki ndə je ndo je.

⁴ İye go majal je lejə kə, tədə je wa ka, J-iyə go majal lə dije pəti ki rai saje majal kə to.

Fye-je adi j-osi me ne na ti al.”»

⁵ Ba Jeju tal el-de bəy ə nə: «Kin a, dəw kare dansi ti je be, aw ki madine noq, ə j dan lo ti aw ində ta kəy doe ti ə nə: “Madim, itunə-m mapa mita,

⁶ mbata madim kare j mba ti re təgə dom ti, nə ne ki kadi m-ra-e-n mba goto.”

⁷ Ə re made ka kin to ki kəy noq ə nə: “İtapi-m al, ta kəy e ki kuti ngata, ningə je ki nganm je ji to nangi to, 6i lo kadi m-a m-i taa m-adi mapa goto.”

⁸ M-el səsi kadi igəri, kin e re j taa ade mapa kin mbata ke madi-naa ləde al ka, a j kadi ade ne je pəti ki ge, mbata ta kəy ki a ində ki naa ti naa ti kin.

⁹ Ningə mi, m-el səsi: İdeji, a a adi səsi, isangi e a ingəi, indai ta kəy e a təgi adi səsi.

¹⁰ Tədə dəw ki deji e a adi-e, dəw ki sangi e a ingə, dəw ki ində ta kəy e a təgi adi-e to.

¹¹ Baw ngon ki ra dansi ti e ngone dəje kanji, ningə a un li yo taa ade ə?

¹² Θ se ngone daje kaw, ningə a un ni yo taa ade a?

¹³ A kin e səi ki səi dije ki kilə rasi majal kin mündi e igeri rəbi kadi nə ki maji ngansi je ningə, ra ban be a, Bawje ki isi dərq ti taa kin taaa, a adi NDilne dije ki dəji-e al a?»

*Jəju a i ki ndil je ki majal
(Mt 12.22-30; Mk 3.22-27)*

¹⁴ NDə kare Jəju tuwə ndil ki majal do dingəm kare ti ki ndil ka kin ra-e adi əl ta al. Loki ndil ki majal təq 6a, dingəm ki kate el ta al ka kin, tel al ta, adi ati kosi dije 6al ngay.

¹⁵ Ningə dije madi əli əi na: «E ki təgi lə Bəljəbul ki e ngar lə ndil je ki majal, a isi tuwə-n ndil je ki majal.»

¹⁶ Ə njé ki nungi, kadi nai-e-n 6a, dəji-e kadi ra ne kəjə madi kare ki j dərq ti adi-de n-ooi.

¹⁷ Nə Jəju gər mər ta lade 6əti, adi əl-de a na: «Kin a, dije ki me 6eko ti ki kare ba, təli dənaa ti roi-naa a, 6e kəjə kin a tuji, ningə kəy je a budi da-naa ti mur mur tə.»

¹⁸ Kin a re e ki təgi lə Bəljəbul a m-tuwə-n ndil je ki majal a, dije ki gosi ti tuwə-de ki təgi lə na a? Dije ki gosi ti wa a təji kadi ta ləsi e ta ki go ti al.

²⁰ A re e ki təgi lə Luwə a m-isı m-tuwə-n ndil je ki majal to ningə, təji kadi kəbe lə Luwə re tee rosi ti ngata.

²¹ Kin a dəw ki toge e ngay, ki aw ki ne rəje, ngəm ta kəy ləne a, ne kare ki a ədi kadi ne kingə lie goto.

²² A re dəw madi ki toge ite re ur goe ti a təte rə a, a oy ne rəje lie ki ındə mene do ti kin pəti, taa a same ne kingə lie tə.

²³ Ningə kadi igəri, dəw ki e səm al, e njə kəsi-m ta, taa dəw ki kaw səm ne ki naa ti al, e njə tində tə to.»

*Lokı ndil ki majal təl re me dəw ti gogi
(Mt 12.43-45)*

²⁴ «Loki ndil ki majal təq me dəw ti, aw ilə ki dila lo ki tuti mba kadi n-ingə lo kisi ki rangi kadi n-or kəq tə, na ingə al 6a, sl a na: «M-a m-təl kadi m-aw lo kisi-m ti ki kate m-isı ti a m-təq ka kin gogi.»

²⁵ Loki tel aw gogi ningə, ingə me lo ka kin, utəi, rai adi maji.

²⁶ NGa a, tel aw, oy ndil je ki majal itəi-e e wa 6əy siri, 6a rai uri me dəw ti ka kin isi. Lo kin ti, ji kisi dəw kin ki dəe taa a majal ngay itə e ki kate 6əy.»

Majı ki rojeti

²⁷ Loki Jeju a əl ta kin ba ningə, dəne kare ilə ndune dan kosi je ti a na: «Maji-kur e dəne ti ki njé koi ki njé kadi mba.»

²⁸ Nə Jəju ile ti a na: «Maji-kur 6a e də dije ti ki njé koo ndu Luwə a təl rəde go ti kin yo taa.»

*Dije dəji ne kəjə
(Mt 12.38-42)*

²⁹ Dije uwəi naa muki muki gidi Jəju ti, adi Jəju əl-de a na: «Dije ki dəkagilo ti ki 6one kin a i dije ki maji al. Dəji kadi tə n-ooi ne kəjə madi, nə ne kəjə madi ki rangi ki kadi dəw a ra ore-n də ne kəjə lə Jonası, goto ngata.

³⁰ MBata, taki Jonası e-n ne kəjə mbata ti lə dije ki Ninibı ti ka kin a*, mi NGon dəw m-a mi-n ne kəjə mbata la dije ki 6one tə.

³¹ NDə gangi ta ti a, ngar ki dəne ki j gin 6e ti, a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki 6one kin kadi a ilə ta dəde ti. MBata, loki Jonası ilə mbə Poy Ta ki Maji, dije ki Ninibı ti iyəi rəbi ne rade je ki majal kə*. NGa ningə, ki 6asine kin, dəw ki itə Salomo say e ne.

³² NDə gangi ta ti a, dije ki Ninibı ti a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki 6one kin kadi a ilə ta dəde ti. MBata, loki Jonası ilə mbə Poy Ta ki Maji, dije ki Ninibı ti iyəi rəbi ne rade je ki majal kə*. NGa ningə, ki 6asine kin, dəw ki itə Jonası say e ne.

*Njiyə me kunji ti
(Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16)*

³³ «Dəw a ində por lambi ti kadi 6əyo a se dəbi ngo do ti al, na a ində do ne ti taa, kadi dijeuri kəy 6a, ooi lo ki kunje.

³⁴ Kəm dəw a lambi la darəe, re kəmi oo lo maji 6a, darəi ba pəti e me kunji ti to. A kin a re kəmi oo lo maji al ningə, darəi e me til ti to.

³⁵ Ə ində manji roj adi kunji ki aw-n roj ti təl til al.

³⁶ Kin a re darəi pəti e me kunji ti ki kanji kadi ngon til ndəti kade 6a, darəi a unji njay njay təki lambi a unji-n dəi ti kin be tə.»

*Jəju gangi ta də Parisi je ti ki njé ndo ndukun je ti
(Mt 23.4-36)*

³⁷ Loki Jəju al ta oy ningə, Parisi kare 6ar-e kadi aw uso ne 6e ləne. Be a, Jəju aw isi sie ta ne kuso ti.

³⁸ Lo kin ti, ta ndəjı Parisi ka kin ngay kadi Jəju togi jine kate no ne kuso ti al.

³⁹ Nə Jəju əl-e a na: «Sai *Parisi je, ki ne kin, isi itogi gidi ka man, ki gidi ka kuso ne adi ay, ne ngur gogi, ki me ndul rosi mesi.

⁴⁰ Səi dije ki mba, Luwə ra gidi ne, a ra me ne tə.

⁴¹ Maji kadi adi njé ndoo je ne ki e me ka ti, a ne je pəti a ayi njay ki rəsi ti.

⁴² «Kam-to-ndoo e ləsi sai Parisi je. Ḍri ne kare dan ki dəgi ti, me mbi kam je ti ki ati maji, ki me mbi kam je ti ki dangi dangi ki mba ndir tay, adi Luwə*, ningə indəi njasi da ne ra ki dana ti ki dəndigi-naa ti lə Luwə. Ki rɔjeti, e kin a e ne je ki səbi kadi re a indəi kəmsi go ti irai, ki kanji kör kam ndəge je.

⁴³ Kəm-to-ndoo e ləsi, sai Parisi je, mbata igei lo kisi ki kate no dije ti gin kəy kaw-naa je ti, taa igei kadi dije rai səsi lapiya lo king-naa je ti lə kosi je to.

⁴⁴ Kəm-to-ndoo e ləsi səi, mbata itoi ta do badi je ki ne ki tojì kadi dəw gər-n-de goto, adi dije njiyəi dəde ti ki noq be par kin be.»

⁴⁵ Lo kin ti, nje ndo ndu-kun kare al Jəju a ne: «Nje ndo dije, me ta ti ləi ki isi al kin, e je to a isi itaji-je!»

⁴⁶ Ḍ Jəju ilə ti a ne: «Oyo, kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je to, tado indəi ne ki ɔy ngay də dije ti, ne ngon jisi ki ndəy be ka uni taa, uwəi səde ne ki koy kin al.

⁴⁷ Kəm-to-ndoo e ləsi! Indəi badi njé kal ta ki ta Luwə ti kəi bawssi je wa a təli-de.

⁴⁸ Lo kin ti, isi tojì təki indigi ki bawssi je də kila rade ti ki rai, mbata ai je ai njé təl njé kal ta ki ta Luwə ti, ningə səi je səi njé kində badide to.

⁴⁹ E mbata kin a, Luwə el ta me tər ti a ne: «M-a m-ilə ki njé kal ta je ki tam ti, ki njé kaw kilə je, m-adi-de, ba a təli-de je, a adi-de ko je.»

⁵⁰ E be mba kadi dəjii dije ki dəkagilo ti ki 6one, məsi njé kal ta je ki tam ti ki biki ko lo kila ngirə dərə ki dənangti nu biti 6one.

⁵¹ Məsi ki ilə ngire də Abəl ti nu biti təe-n də Jakari ti, ki ndo ki təli-e dadan lo ti ki j dingiri kadi-kare ti re kəy ti lə Luwə*. Ki rɔjeti, adi m-el səsi təki dije ki dəkagilo ti ki 6one a ugəi kira ne je ki ra ne kin.

⁵² Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je ki ta rabi ne gər e jisi ti, a səi wa uri me ti al nim, taa dije ki gei kadi tə n-uri me ti ka əgi-de nim to.»

⁵³ Loki Jəju təe me kəy ti ka kin 6a, njé ndo ndu-kun je ki Parisi je iləi ngirə ra təgi də Jəju ti je, dəjii-e ta je ki dangi dangi.

⁵⁴ Sangi rəbi me ta je ti kadi tə n-ingəi ta ki go ti al tae ti ba n-uwəi-e-n.

12

*Kəl ta ay njay təki Jəju e NGon dəw
(Mt 10.26-33, 19-20)*

¹ Dəkagiloe ti kin, dibi dije ki bay bay a kawi-naa də Jəju ti, adi mbisəi-naa ki yo je, ki ne je. Lo kin ti, Jəju el njé ndo je ləne a ne: «Ne ki də kate, maji kadi indəi kam-kadi də rəsi ti oj-i-n də əm lə *Parisi je, adi e kədi kəm-naa ləde.»

² Ne ra ki gidi ngay ti ki gine a təe al goto, taa ne ki to lo 6oyə ti, ki dəw a gar al ka goto to.

³ MBata, ta je pati ki alı lo ki ndul ti, dije a oī dəe kada wangı, a ta je ki uwəi tasi mbinaa ti taa alı kəy kərəki, dije a iləi mbəe də kagi ti taa to.»

⁴ Səi ki səi madim je, m-el səsi kadi ifəli dije ki a təli darəsi par, a go ti asi ra ne ki rangi al, kin al.

⁵ M-a m-toji səsi dəw ki səbi kadi ifəli-e. Dəw ki səbi kadi ifəli-e e Luwə ki a təl darəsi, ba təl a də ti noq kadi ilə səsi me por ti lə su 6ey kin. Təki rɔjeti, e səbi kadi ifəli-e.

⁶ Dije isi gati ki ngan yəl je mi a gusi joo adi oī ne, na ki kare dande ti ki kadi me Luwə oy dəe ti goto.

⁷ Ki ati 6əl ngay wa 6ey ki kadi igəri, bi dəsi wa kin ka Luwə tida kare kare gar kore. Ifəli ne madi al, səi je, Luwə oo ndasi itəi ngan yəl je ki ngay.

⁸ M-el səsi ta ki rɔjeti kadi igəri təki, dəw ki ra ki undunde ta kəm dije ti wangı təki n-e dəw ləm, mi *NGon dəw m-a m-el ta wangı ta kəm malayka je ti lə Luwə təki e dəw ləm to.»

⁹ Nə dəw ki naçi ta ta kəm dije ti təki n-gər-m al, mi NGon dəw m-a m-naçi ta ta kəm malayka je ti təki m-gər-e al to.

¹⁰ Dəw ki el ta ki majal ɔsi-n tam mi NGon dəw a, Luwə a iya go majal je lie kə, nə dəw ki el ta ki mal ɔsi-n ta NDil Luwə, Luwə a iya go majal lie kə al ratata.

¹¹ Loki a uwəi səsi kadi awi səsi lo kaw-naa je ti lə *Jipi je kadi gangi ta dəsi ti, a awi səsi no ngar je ti, ki no njé kəfə je ti, onosi kadi mesi 6əl kə nə se a asi kadi inaji ta dəsi ti wa, se ta ri a a ali wa.

¹² Tədə, loe ti wa noq kin, NDil Luwə a ndo səsi ta ki kadi al.

Kuji ta də nje ne kingə ti ki mbə

¹³ Dəw kare dan kosi dije ti al Jəju a ne: «Nje ndo dije, el ngokom adi, ne nduwə ki bawje iya adi-de kin, kay yam adi-m.»

¹⁴ Ḍ Jəju al-e a ne: «Dəw ki ində-m kadi tə mi ne ngangi ta dansi ti a se kadi tə mi nje kəy səsi ne kingə goto.»

¹⁵ Ba tal al dije pəti a ne: «Maji kadi indəi kəm-kədi də rəsi ti oj-i-n də mal ne kingə ki duniyə ti. Tədə re dəw ingə-n ne tə ri, tə ri ka, ne kingə lie kin a ra adi isi-n ki dəne taa al.»

¹⁶ Ba Jəju tal al-de kuji ta madi a ne: «Dingəm madi kare ki nje ne kingə isi noq, lo ndər je lie, ingə ne me ti ngay.»

¹⁷ Ḍ dəjii rəne ta a ne: «E ri a kadi tə m-ra dana? Lo ki kadi tə m-kaw ne ndər ti ləm goto.»

¹⁸ Ningə tal al a ne: «Maji, ne ki m-a m-ra a to kin: m-a m-ndu dam je ləm ki kəte kin

* 11:51 Kilə ngirə ne je 4.8; 2 Poy ta je 24.20-22

ka, 6a m-a m-ur dam je ki boyi ngay kadi tə m-kaw nə ko je ləm ti pəti, naa ti ki ndəgi ne maji je ləm.

¹⁹ Ningə m-a m-əl mem ti m-ə na: «Basine m-aw ki nə kingə ki to mbar mbar kadi m-ran 6al bay bay, ə kadi m-uwə kə rəm, m-uso je, m-ay je, m-o-n maji rəm.»

²⁰ Nə Luwə al-e a na: “İ mbə dəw ki isi al ta kin, kondo ki ne wa kin ndəi a asi. Ə se ne je ki isi kaw ki do-naa ti kin, a e ya na wa?”

²¹ Ekin e ne ki a təe dəw tə ki nje kaw ne kingə je ki naa ti mbata la rəne wa, 6i mbata ti la Luwə al.»

*Kində me də Luwə ti
(Mt 6.25-33)*

²² Jaju el njé ndo je ləne ə na: «E mbata kin ə, m-əl səsi kadi adi mesi a sururu də ne kusosi ti, ki kadi isi ki dəsi taa al, taa də kibi kosi ti al nim to.

²³ Tada kisi ki də taa itə ne kuso, taa darə dəw itə kibi ki kə to.

²⁴ Igoy kaga je oi, dibi ko al nim, təti al nim, taa awi ki lo madi ki kadi ngamı nə ti mba ndə ki lo ti al nim, dam lade ka goto nim to, nə Luwə isi adi-de ne usoi maji. Ningə səi, oi kadi Luwa oo ndasi itə yel je al a?

²⁵ Nə dansi ti ə asi kadi a ilə ngon kadi ki ndəy be də ndəne ti ki takul me ka sururu ləne ə?

²⁶ Kin e ne ki ndəy be kin ka asi kadi irai ki dorəsi al ə, ra ban be ə mesi osi nangi də ndəgi ne je ti al ə?

²⁷ Igoy puti kam je ki ai me wale ti kin oi. Rai kila madi al nim, oji kibi al nim to, nə ngar *Salomo ki toe 6a ngay me ne kingə ti kin ka ə kibi ki ndole asi naa səde al^{*}.

²⁸ Ə kin ə Luwə ilə kibi rə ngan kagi je ti ki wale, ki j-o-de bone, ə lo ti par ə a oj por kin be ningə, ra ban ə səi dije taa a ilə kibi rəsi ti al ə? Səi tə je me kadi-me ti.

²⁹ Adi ta ga al dəsi oj-i-n də ne kusosi ə se man kaysi al.

³⁰ Nə je kin pəti, e dije ki gəri Luwə al ki donangi ti ne kin ə isi sangi ki nə kəmde ti, na səi, Bawsı gər maji kadi awi ki ndooe to.

³¹ Nə ki kadi isangi, e kəfe lie, ningə a adi səsi ndəgi ne je kin də ti.

³² Səi ki itoi tə ne kul je ki ngay al, ki isi uni go bade be kin, adi 6al ra səsi al, mbata Bawsı oo maji ngay kadi adi səsi 6ekə ləne.

*Kində ne kingə rə Luwə ti
(Mt 6.19-21)*

³³ «İgati ki nə maji je ləsi, ə adi lae njé ndoo je. İrai 6ol la ki a tuji al, ikawi ne kingə je ləsi dorə ti, ki e lo ki nje bogi a təe ti al nim, e lo ki yo goto ti nim kin.

³⁴ Tədə lo ki nə kingə ləsi e titi ə mesi a e ti to.

Kuji ta də kisi də nja ti

³⁵ «İsi də njasi ti ki kibi ra kılə, adi por lambi je ləsi ə maji.

³⁶ Ningə kadi itoi tə dije ki isi ngəmi ta təl bade ki aw lo taa naa ti be. İsi ngəmi tae kadi re təl taa, ə ində ta kay 6a təgi adi-e.

³⁷ Maji-kur e də 6əə kılə je ti ki, bade təl 6a ingə-de isi də njade ti. Təki rojeti, adi m-əl səsi, bade u an kibi kila ləne ilə rəne ti, ə a adi-de isi nangi kadi adi-de ne usoi.

³⁸ Kin ə re təl dan lo ti, ə se ta gin lo ti, ə ingə-de isi də njade ti ə, maji a ur-de.

³⁹ «İgeri maji kadi re 6a nje kəy gər də kadi ki nje bogi a re-n ə, a iya nje bogi kadi ur kəy al.

⁴⁰ Ə səi ka, isi də njasi ti to, tədo mi *NGon dəw m-a m-re də kadi ti ki igəri al.»

⁴¹ Lo kin ti, Piyar dəjि Jeju ə na: «Babə, kuji ta ki el kin səbi dəje je par ə se səbi də dije pəti ə?»

⁴² Ə Babə al-e ə na: «Nje ngəm nə ki e dəw ki dana, ki kəmə ədi, ə e dəw ki bae a inde də me kəy ti kadi ləbi ne kuso dije ki kadi ki kadi adi-n-de.

⁴³ Nje ra kılə kin a e nje maji-kur, lo ki bae təl ə inge ta kılə ti kin, a ra.

⁴⁴ Təki rojeti kadi m-əl səsi, a inde də ne maji je ti ləne pəti.

⁴⁵ A kin ə re nje ra kılə kin el mene ti ə na: “Bam a re law al bəy” ə, a a ta tində ndəgi njé kila je ti kə dəne ki ki dingəm, a ta kuso ti, ki ta kay ti, ra-n kasi ra.

⁴⁶ Lo kin ti, 6a nje kəy a re ki ndə ki e ində mene də ti al, ki də kadi ki e gər al. Bae a tuwe kə, kadi oo ne kə ki a ra dije ki nje ra ne ki dana al.

⁴⁷ Bəə kila ki gər ndigə ra la 6ane maji, na ində rone ta ndigə ra ti kin ra al, a ingə ndəy ta bay bay.

⁴⁸ NGa ningə, 6əə kila ki gər ndigə ra la 6ane al, a ra ne ki asi ta kində ə, a ingə kində ngay al. Igəri kadi daw ki adi-e ngay, a dəjि-e ngay to, ə dəw ki adi-e ne ngay kadi ngəm, a gel ne ngay jie ti to.

Juju re ki gangi-naa

⁴⁹ «M-re ki por dənangi ti; ningə kin, mndigə kadi por ka kin ə ngata!

⁵⁰ Səbi kadi m-nduy me kətə ki təki dəw a rən batəm kin be. Ningə e nə ki adi-m kə me ndilm ti, biti kadi ne je təli tade.

⁵¹ Kadi igai mesi ti təki m-re ki ləpiya dənangi ti, al. M-əl səsi, m-re ki ləpiya al jağı, na m-re ki gangi-naa yo.

⁵² Ningə ki fasine kin, dije mi ki isi me kəy ti ki kare a gangi-naa, dije ki mitə a əsi ta njé ki joo, a dije ki joo a əsi ta njé ki mitə.

⁵³ Baw ngon a əsi ta ngonne ki dingəm, ngon ki dingəm a əsi ta bawne; kəngon a əsi ta ngonne ki dəne, ngon ki dəne a əsi ta kone; kəngon ki dingəm a əsi ta məmne; ngon ki dəne a əsi ta məmne ki dəne^{*}.»

*Ta də dəkagilo ti
(Mt 16.2-3)*

⁵⁴ Jəju el kosi je a nə: «Loki oi ndi j lo kibə kadi ti ningə, ta naa ti noq̄ alı ei nə: "NDi a ədi", 6a ndi ədi to.

⁵⁵ A re oī nal ki j gin 6e ti a iisi ilə ningə, alı ei nə: "Lo a tingə", 6a lo tingə ka to.

⁵⁶ Səi dije ki njé me ngə, asi kadi igəri kəm ne je ki a rai nə dənangi ti ne, a se dərə ti, ningə dəkagilo ki 6one kin 6a, asi kadi igəri ne je isi ra nə titi al!

*Kində də ta naa ti ki nje ta ləi
(Mt 5.25-26)*

⁵⁷ «Ra ban be a səi je wa, ne ki to kadi igangi ta ki dana də ti a, igangi al a?

⁵⁸ Kin a isi awi lo gangi ta ti ki nje ta lai 6a, loki səi də rabı tı bəy a, isangi rabı kadi ndusi osi go-naa ti sie, nə tə aw səi ilei ji nje gangi ta ti, adi nje gangi ta uni ilei ji asigar je ti, adi asigar je ilei-ni dangay ti.

⁵⁹ Ningə adi m-əli, a itee lo kin ti al biti kadi ugə dəbəy sisi bəy taa a iyəi-ni taa.»

13

Maji kiyə pa njiyə ki majal ko

¹ Dəkagiloe ti noq̄ a, dije madi rəi alı Jəju ta ti dije ki Galile ti ki ndo ki *Pilati ki nje koğe adi təli-de dəkagiloe ti ki isi ija məsi kadi-kare adi Luwə.

² Jəju ilə-de ti a nə: «İgiri kadi dije ki Galile ti ki ingəi ne ki to ki əti bəl be kin e mbata ke a ei nje ra majal je ki ngay itəi ndəgi dije ki Galile ti a?

³ Jagi e be al. Ningə sai je wa ka adi m-əl səsi, re iyəi pa njiyəsi je ki majal ko al a, kosi a to pəti be to.

⁴ Se oi kadi dije ki dəgi gide e jijoo ki ndogi bər ki Silowe ti osi dəde ti təli-de kin, majal ləde itə ndəgi dije ki Jorijaləm ti pəti tigə a?

⁵ Jagi e be al. Ningə sai je wa ka adi m-əl səsi, re iyəi pa njiyəsi je ki majal ko al a, kosi a to pəti be to.»

Kuji ta də kə kagi tı ki bari-e mutadi

¹⁰ NDə kare Jəju isi ndo nə dije kəy kaw-naa ti madi kare ndo ta kəə ti.

¹¹ Ningə me kəy kaw-naa ti ka kin, dəne kare ki ndil ki majal uwə, ilə tae nangi, ası 6al dəgi gide jijoo isi me ti noq̄. NDil ki majal ka kin dəo-e ngən, lo kadi ndajı taa maji goto ta goto.

¹² Loki Jəju oo-e ningə 6ar-e a el-e a nə: «Dəne j ki taa kiyə taa də to ti ləi.»

¹³ Jəju ində jine doe ti, 6a ta ji naa ti noq̄ par a, dəne ndajı rəne taa maji, ningə ilə ngirə kılə tojı də Luwə ti.

¹⁴ Lo kin ti, ki bo ki do kay kaw-naa lə Jipi je ka kin, mee q-e mbata kadi ki Jəju adi dəw rənə ndo taa kəə ti, adi al kosi dije a nə: «NDə kki kadi dije rai kila e mehə^{*}, a irəi ndəje je ti ki mehə kin adi adi səsi rənə, 6i e ndo taa kəə ti al!»

¹⁵ Bañe el-e a nə: «Səi njé kədi kəm dije! dəw ki ra dansi ti a tuti mangi ləne a se koro ləne ndo taa kəə ti, lo kuso nə ti aw sie lo kay man ti al?»

¹⁶ NGa dəne kam ki e ngon ka *Abirakam, ki *Satə uwe gin təgi ti ləne ası 6al dəgi gide e jijoo be kin a, kadi m-tute m-ile taa al mba ke ki e ndo ta kəə a?»

¹⁷ Dəkagiloe ti ki Jəju isi al ta kin ningə, rənje bə je lie sol-de ngay. Nə rə kosi dije nəndə ngay mbata né je ki əti bəl ki Jəju isi ra.

*Kuji ta ki də kə kagi tı ki bari-e mutadi
(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)*

¹⁸ Go ti ningə Jəju a nə: «M-a m-əji səsi nə ki titi-naa ki koğe lə Luwə, m-a m-un nə kare kadi m-əji-n səsi.

¹⁹ To titi-naa ki kandi kagi madi ki a bari-e na mutadi ki dəw madi un dibi me ndər ti ləne kin be. Kandi kagi ka kin ibə, togi, adi yəl je uwai lo kisi bajie je ti.»

²⁰ Jəju tel al bəy a nə: «M-a m-un nə ki rangi kare kadi m-əji-n səsi koğe lə Luwə.

²¹ To titi-naa ki əm ki dəne madi un ləy-n nəduji ki me kee joo, adi nəduji ki ləy ba pəti i kin be.»

*Ta də rsəbi ti ki mbəngirə
(Mt 7.13-14)*

²² Loki Jəju isi aw Jorijaləm ti, ndo ne dije 6e bo je ti ki ngan 6e je ki ində man titi.

²³ Ningə dəw madi deje a nə: «Bañe, dije ngay al ba par a aji a?» Ə Jəju əl-de a nə:

²⁴ «Uwai təgisi ba kadi uri kəy ki ta rabı ki mbəngirə, tədə adi m-əl səsi, dije ngay a sangi kadi n-urii nə a ası al.»

²⁵ Loki 6a nje kəy a j taa, ə a uti ta kəy ningə, səi je inayi-naa taga, ilə ngirə kində ta kəy əl nə: «Bañe, itee ta kəy adi-je!» kin 6a, e a əl səsi a nə: «Səi, m-gər lo ki jjı ti al.»

²⁶ Lo kin ti, a ali ai nə: «J-uso səi nim, j-ay səi nim, taa ta mbalo je ləjə ə indö nə dije ti nim to.»

Jəju ki ndo taa kəə

* 13:14 Təq̄ ki taga 20.9-10; Dətərənom 5.13-14

27 Nə, a el səsi a nə: "M-gər lo ki jj ti al, oři rəsi ko rəm ti. Səi pəti sai njé ra majal je."

28 Loe ti kin, a noj je, a inge ngangisi je, loki a oř *Abirakam je, ki *Isaki je, ki *Jakobi je, ki njé kəl ta ki ta Luwə ti pəti me bekə ti lə Luwə. Ningə səi je, a tuwəi səsi əuki səsi ko taga.

29 Dije a jj ki lo kibə kadi ti je, lo kur kadi ti je, jam də 6e ti je, gin 6e ti je, kadi rai isi ta ne kuso ti bekə ti lə Luwə.

30 Lo kin ti, dije madi ki aij njé ki gogi a təli njé ki kəte, a dije ki madi ki aij njé ki kəte a təli njé ki gogi tə.

Jəju əl ta ki də Jorijaləm ti

31 Dokagiloe ti wa kin, *Parisi je madi rai ro Jəju ti ali-e a nə: «Oti lo kin ti ko, aw lo ki rangi ti, tada *Erodi ge kadi n-toli.»

32 Ə Jəju əl-de a nə: «Awı eli njé dəw kam, təki fone ki lo ti, m-a m-tuwə ndil je ki majal nim, m-a madi dije ro nga nim to, 6a ndə ki ko mita a m-a tol ta kile ləm.

33 Ningə sobi kadi m-un ta rəbi ləm me ndo ti ki fone nim, lo ti nim, lo ki go ti nim, tado e ne ki go rəbe ti al kadi njé kəl ta ki ta Luwə ti, oy lo ki rangi ti, 6i oy Jorijaləm ti al.

34 «Sai dije ki Jorijaləm ti, oyo, sai ki Jorijaləm ti, sai ki sai njé təl njé kəl ta je ki ta Luwə ti, sai njé təl dije ki Luwə ilə səde adi səsi ki mbal təli-de. Nja ngay, m-sangi kadi m-kaw səsi təki ko kinjə a kaw-n ngane je ki təde gin bagine ti kin be, nə ədi al.

35 Ningə ki ne kin, Luwə a iyə kay kaw-naa ləsi ko jisi ti. Ə adi m-al sassi madi oi təki a oimai biti kadi dokagilo madi a re ki a əli a nə: "Njangi do e dəw ti ki re me to Baće ti."»

14

Jəju nga dəw ndə ta kəə ti

1 NDəkare, Jəju aw me kay ti lə njé kor no *Parisi je kare mba kuso ne, ndə taa kəə ti. Dije ki isi noq, isi indəi manji Jəju ba ooi-e.

2 Dingəm kare ki moy ti-e a no Jəju ti noq.

3 Ə Jəju dəj i njé ndo ndu-kun je ki Parisi je a nə: «Ta rəbi to kadi dəw nga-n dəw ndə ta kəə ti a se goto a?»

4 Nə dəw ilə Jəju ta ti al. Ə Jəju təl rəne ki rojne moy ti, ade ro nga ningə əl-e ade aw.

5 Go ti Jəju əl-de a nə: «Nə dansi ti a, ngone, a se mangi lie wa osi 6e man ti ndə taa kəə ti, a un-e taj-i-naa ti noq al a?»

6 Ningə lo kadi iləi-e ta ti ki dəj i kin goto.

Ta ki dəkoj i ro ti

7 Lokı Jəju oo kadi dije ki bari-de lo ne kuso ti ki sangi lo kisi ki kəte no dije ti 6a, əl-de kuji ta madi a nə:

8 «Loki dəw madi 6ari lo ne kuso taa-naa ti a, oti kadi aw igangi roi isi kəte no dije ti. Domajal a, 6ari dəw ki itəi loe ti noq tə,

9 ningə kadi njé 6ar səsi joo pu ka kin re, əli a nə: "I taa a iyə lo kisi kin adi madi," 6a a e ki rəsəl ki bo ngay a a aw kadi isi-n lo ki gogi ti.

10 Nə loki dəw madi 6ari, maji kadi aw isi loki gogi ti, adi njé 6ar-i a wa loki re ningə eli a nə: "Madim, i taa ire isi kəte yo be." Lo kin ti, a e kəsəi-gon lei ta kəm madi je ti pəti ki bari-de lo ne kuso ti kin.

11 Təki rojeti, dəw ki ra ki un dəne taa, a a iləi dəe nangi, ningə dəw ki njé kulə dəne nangi a, a uni dəe taa tə.»

Ba njé ndoo je lo ne kuso ti

12 Go ti Jəju əl dəw ki njé 6ar-e ka kin a nə: «Loki ira ne kuso ki be kin, ki kada a se ki lo sol, otı kadi ifar madi je ki ngakoi je ki noji je, a se njé gəd i kəy be je lei ki njé ne kingə je. Tədə a i ke ja a 6ari-ni ndə madi ti to, ningə a igəi-ni ne ki ndə ki ira adi-de ka kin gogi.

13 Nə loki ira ne kuso rənəl ki ngay be kin, maji kadi ifar njé ndoo je ki njé je ki ta rəde asi-naa al, ki njé mati je, ki njé kəm to je.

14 Ningə roi a nel-i, tada a ingəi ne kadi a igəi-ni gogi al. Təki rojeti, Luwə a igəi ndə ki a təgə ki njé ra ne je ki dana lo koy ti.»

Bar dije ki bo lo ne kuso ti

(Mt 22.1-10)

15 Loki oti ta kin ningə, dəw kare mbə dije ti ki isi lo ne kuso ti al Jəju a nə: «Rənəl e lə dəw ki a uso ne me bekə ti lə Luwə!»

16 Ningə Jəju təl el-e a nə: «NDəkare, dingəm madi ra ne kuso ki bo ngay 6ar-n dije ngay.

17 Dokagilo kuso ne ti ningə, ilə njé kile ləne adi aw əl dije ki 6ar-de ka kin a nə: "Nə kuso oy ngata a irəi."

18 Nə dije pəti ki bari-de ka kin, kare, kare, iləi ngirə kadi deji me-səl. E ki dəsay əl-e a nə: "M-ndog i lo ndər ngosine 6əy, m-is i m-aw kadi m-o; a m-dəj i kadi adi mei səl dom ti."

19 E ki rangi a nə: "M-ndog i mangi je dəgi ngosine 6əy, m-a m-aw kadi m-na-de m-o; a m-dəj i kadi adi mei səl dom ti."

20 E ki rangi a nə: "M-taa dəne ngosine 6əy, adi lo kadi m-a m-aw goto."

21 Nje kila tel aw rə bane ti, əl-e ta je pəti ki sli-e kin ade oo. Lo kin ti, wongi təl 6a njé kəy ka kin, adi əl njé kile ləne a nə: "I taa kalangi, aw ta mbalo je ti, ki go rəbi je, ifar njé ndoo je, ki dije ki ta rəde asi-naa al, ki njé kəm to je, ki dije ki njé mati je, ire sade."

22 NDəy go ti ningə, njé kaw kila re əl bane a nə: "Bam, ri na je ki idəj i ka kin, nə lo kisi nay no 6əy."

23 Ə 6ae əl-e a nə: "Oti aw taga də rəbi je ti, ki lo ndər je, ində təg i dəj i dije ti adi-de rəi mba kadi-me kəy ləm rosı."

24 Təki rojeti adi m-al sai, dəw kare mbə dije ti ki m-6ar-de kəte kin ki a ədi ne kuso ləm kin tane ti goto.»

Kiyə ne je pəti mba kun go Jəju

(Mt 10.37-38)

25 Kosi dije ngay isi njiyəi ki Jəju də rəbi ti. Jəju təl ilə rəti ningə əl-de a nə:

26 «Re dəw madi re rəm ti a ge-m ita bawne ki kone al, nene ki ngane je al, ngakone je ki konane je, a se darəne wa al a, a asi ke nje ndo ləm al.»

27 Taa dəw ki un kagi-dəsə ləne a njiyə gom ti, al, a asi ke nje ndo ləm al tə.

28 Təki rəjeti, na dansi ti a loki aw tə kində ndogi bor ki ngal ningə, isi nangi ilə kor ne ra kila je naa ti, mba kadi n-oo se n-a n-asi tol ta kila kin kare wa al a?

29 Nə re ində gin kəy a təl tae al a, dije pəti ki a oy gin kəy ki ində kin, a kogı dəe ti.

30 A əli a i nə: «Oi, dingəm ki ilə ngirə kadi ində kəy, nə təgə ası kadi təl tae al kin!»

31 Ə se ngar ki ra a loki isi aw kadi rə ki ngar madine ki rangi ningə, isi nangi a dəj i ta rəne oo se ki njé rə je ləne ki dibi kuti kin n-a n-aw n-ilə-n rə madine ki isi re ki njé rə je ləne ki a i dibi kuti joo kin kare wa al a?

32 Re oo kadi təgine a ası al ningə, a ilə deji ta ngar madine, mba sangi rəbi lapiya, loki ndaqe ngal 6əy.

33 Ta ki dosi ti ka to be to. İməri ta maji o i taa, adi rəsi, tədə dəw ki e əsisi mba kiyə ne kinga je ləne al, a asi ke nje ndo ləm al.

*Kati ki nəle goto
(Mt 5.13; Mk 9.50)*

34 «İgori kadi kati e ne ki maji, ne loki nəle goto, a se ri a dəw a ra-n kadi tal nəl gogi a?»

35 Ne ki kadi dəw a ra-n goto. A maji mba dənangi al nim, a maji mba ne ki a adi təgi dənangi kin al nim tə. A buki-e kə gidi lo ti. Dəw ki aw ki mbine kadi oo-n ta, ningə kadi oo ta kin maji.»

15

*Kuji ta ki oji do nə ki kare ki nay
(Mt 18.12-14)*

1 *Njé taa la-mba je, ki njé ra majal je, rəi ki rə Jeju ti mba kadi n-ooi ta ki isi əl.

2 *Parisi je, ki njé ndo ndu-kun je, ində ngone ki Jeju a əli a i nə: «Oi! Dəw ka uwə njé ra majal je rəne ti nim, uso səde ne nim!»

3 Ə Jeju əl-de kuji ta madi kare a nə:

4 Naq dansi ti a re aw ki batı je 6u, a e ki kare nay ningə, a iyə ndäge je ki də jikare gide jikare də wale ti, a uw sangi e ki nay kin, ratata kadi inge 6əy taa al a?

5 Loki inge ningə, ki rənal un-e ile bagine ti.

6 Ningə təl aw 6e, 6a madine je ki njé gədi kəy 6e je ləne, əl-de a nə: «İrai irai rənal səm tədə m-ingə ngon batı ləm ki nay ka!»

7 Be to a adi m-əl səsi, rənal a e ngay me dərə ti mbata lə nje ra majal kare ki iyə go rəbi njiyəne ki majal kə, itə njé je ki dana ki də jikare gide jikare ki ta ki də mbəl pa njiyə ti, e ta lade al kin al.

8 Dəne madi kare aw ki ne mbi ki gate e ngay ası dəgi, a e ki kare nay. Loki e ki kare nay, dəne ində por lambi ti je, itə me kəy je,

sangi-n ne mbi ləne ka kin, biti ingə 6əy taa, taa kəe.

9 Loki ingə ngata ningə, 6a madine je, ki njé gədi kəy 6e je ləne, əl-de a nə: «İrai səm rənal, tədə m-ingə ne mbi ləm ki nay ka kin!»

10 Be to a, adi m-əl səsi, rənal e ngay mbo malayka je ti lə Luwə, mbata nje ra majal kare ki iyə rəbi pa njiyəne ki majal ko.

Kuji ta ki oji do ngon ki nje kaw kaya

11 Jeju təl əl 6əy a nə: «Dingəm kare aw ki ngan je joo.

12 Ə e ki du el bawne a nə: «Bai, adi-m ne nduwa ləm.» Be a bawne ləbi ne kingə ləne ngane je ki joo.

13 NDə ngay al go ti ningə, e ki du gati ki ne je pəti ki ingə, a aw mba me 6e ti ki say. Me 6e ti ki kin a tuji ki la ləne ko me kaya ti ki ra.

14 Loki tuji ki la ləne ka kin pəti tigə ningə, 6o ki bo osi me 6e ti ka kin. Ningə ilə ngirə kadi ne je pəti to rəe ngata.

15 Aw ra kila 6e la dəw madi kare me 6e ti kin noo. Dingəm ka kin ade kili ngəm kəsongi je wale.

16 Bo kuso ne kuso lə kəsongi je to me ti, nə dəw ki ade goto.

17 Be a ilə ngirə kadi mər ta, ningə el rəne a nə: «Njé ra kili je a i ban 6e lə bai, a usoi ne dum-de dum-de, a mi ta m-isı m-oy yo 6o be a!»

18 M-a m-i taa a m-aw rə bai ti m-a m-əl-e m-a nə: «M-ra majal m-əsi-n ta Luwə, taa m-əsi-n ta tə.

19 M-əsi ta kadi ifar-m ngoni al. İra-m təki kare mbə njé ra kili je ti ləi be.»

20 Be a, i taa osi rəbə mba təl kaw rə bawne ti. Loki nay say ki kəy 6əy ningə, bawne oo-e. Loki oo-e, aw ki me-ko ki ngay mbata lie, adi ay ngədi tilə tae, uwe rututu, ore njarara rəne ti.

21 NGon al bawne a nə: «Bai m-ra majal m-əsi-n ta Luwə nim, m-əsi-i ja wa ta nim tə, m-əsi ta kadi ifar-m ngoni al.»

22 Na bawne al njé ra kili je a nə: «İrai ki kibi ki maji ita ndäge je kalangi iləi rə ngonm ti. Həi ningə ngon jie ti a iləi sa njae ti to.

23 İrai ki ngon mangi ki bo mbul mbul itəli-e adi j-usoi ji rai rənal.

24 Tədə ngonm kin oy a tel isi ki dəne ta. Nay o e ki kingel!» Ningə iləi ngirə kadi rai rənal.

25 Dəkagiloe ti kin, ngokoe ki ngatəgi e wale. Loki isi tel wale a e ngəsi ki kəy ningə oo ndu ne kində je ki ndam je.

26 Bar nje ra kili kare, a dəje nə se ri a isi ra ne wa.

27 Njé ra kili ka kin əl-e a nə: «NGokoj a re a bawne adi təli ngon mangi ki bo mbul mbul tədə təl ki lapiya.»

28 NGon ki ngatəgi ra wongi adi mbati kaw kəy. Bawne təgə taga mba kadi səl me ade ur kəy.

²⁹ Nə el bawne a ne: "O ғal ngay a m-isi m-ra kila madi, ndo kare ki m-mbatı təl rəm go ta ti ləi goto. Nə ndo kare ki adi-m ngon biyə be adi-m m-ra-n rənəl ki madim je goto.

³⁰ Nə loki ngoni ki tuji nə kingə lai də kaya dəne je ti kin re ningə, itəl ngon mangi ki bo mbul mbul ade."

³¹ Ningə bawwe əl-e a ne: "I, ngonm, i səm ne naa ti ki ndo je pəti, adi nə je pəti ki e yəm e yai."

³² Nə e go ti kadi ji ra nə kuso ji ra-n rənəl, tədə ngokoi kam oy a təl isi ki dəne taa, nay a e ki kinge!"»

16

Kuji ta ki oji da nje ngəm nə ki e nje ra nə ki dana al

¹ Go ti ningə Jəju əl njé ndo je ləne a ne: «Dingəm kare ki nje nə kingə aw ki nje kində kəmne go nə je ti ki me kəy ti ləne noq. Dije rai ali-e a i na: "NJe ngəm nə je ləi isi tuji ki nə kingə lai tiga."

² NJe kəy bār nje ra kila ləne əl-e a ne: "Ta ri a m-isi m-o dəi ti ba a? Oji-m go nə je ki oji də kila lai ki me kəy ti adi-m m-o. Tədə kaw ki kəte noq kin, a asi kində kəmi go nə je ti ləm al ngata!"

³ NJe ngəm nə əl rəne a ne: "Bam ge kadi m-ində kəm go nə kingə je ti ki me kəy ti al ngata kam, m-a m-ra ri nga am a? NDər dənəngi a, təgim asi kadi m-ndər-n al. Kaw kəy nə a, rəm a səl-m tə."

⁴ M-gər nə ki m-a m-ra mba kadi dije a uwəi-mi ki rəde ti me kəy ti ləde loki ғam tuwə-m kila tə.

⁵ Be a, ғar njé kira je lə ғane kare kare. Əl nje kira ki dəsəy a ne: "Kira lə ғam e ban dəi ti a?"

⁶ Nje kira ki dəsəy ka kin a ne: "Ku yibi ғu kare." Ningə əl-e a ne: "Makitibi kira ləi ən, isi nangi kalangi, indangi me ti kuti mi."

⁷ Go ti ningə əl ki nungi a ne: "I yai e ban a?" Nje kira ki ko joo əl-e a ne: "Yəm e saki gəme ғu kare." Ningə əl-e a ne: "Makitibi kira ləi ən, indangi me ti də jijoo."

⁸ Lo kin ti, ғa nje ne ilə təjə də nje ngəm ne ti ki majal ka kin, tədə ra nə ki kəm-kədi. Dije ki geri Luwa al rai nə ki kəm-kədi ngay me kila rade ti dande ti itə ngan je lə lo kunji."

Luwə a i ki la

⁹ Go ti, Jəju əl a ne: «Adi m-əl səsi, uwəi madi ki nə kingə ki go rəbe ti al ki dənəngi ti ne kin, mba kadi nda ki goto jisi ti a, madisi je ka kin uwəi səsi rəde ti lo kisi ti ki ratata.

¹⁰ Dəw ki ra ki ası ta kadi dəw ade mene do ne ti ki ndəy, a asi kadi dəw ade mene do ne ti ki boy to. Dəw ki nje ra nə ki dana al me nə ki ndəy ti, a ra nə ki dana al me nə ki boy ti to.

¹¹ E be a, re dəw ası kadi mene al də nə kingə ki go rəbe ti al ki dənəngi ti ne kin a, nə a adi nə kingə ki rojeti a?

¹² Re dəw ası kadi adi mene al də nə ti lə dəw ki rangi a, na a adi yai ki sobi dəi a?

¹³ NJe ra kila madi, ki a ra kila ғəə lə ngar je joo goto: re əsi ta ki kare a, a ndigə ki nungi, re kidi ki kare a, a uwa ki nungi ta. A asi kadi irai ғəə lə Luwa nim, ғəə lə la nim al.»

¹⁴*Parisi je ki njé ge ta lə la, ibəi Jəju kogii loki ooi ta je kin pəti.

¹⁵ Ningə Jəju əl-de a ne: «İrai rəsi tə dije ki njé ra nə ki dana be ta kəm dije ti, nə Luwə gər mesi. Tədə nə ki dije ooi tə nə ki nga ngay ta kəmde ti kin, e nə to koo al ta kəm Luwə ti.

NDu-kun a i ki kojə lə Luwə

¹⁶*NDu-kun ilə ngire də *Mojı ti, ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti, biti dəkagilo ti lə Jə Batisi, nə go ti nu kin ғa, dije iləi mbə Poy Ta ki Maji lə kojə lə Luwə, ningə dəw ki ra, ində təgine kadi ur-n me ti.

¹⁷Dərə a i ki dənəngi a dəi kə təki ə al be par, na a ngə ngay kadi dəw ər ngon ku ta ki me ndu-kun ti lə Luwə kə.

¹⁸ Dingəm ki ra ki tuwə nene, a taa e ki rangi, e nje kuwə marim. Taa daw ki nje taa dəne ki ngawē tuwe ka təl nje kuwə marim tə.

NJe nə kingə a i ki Lajar

¹⁹*Dingəm kare ki nje ne kingə ki nje kila kibi ki ndole pir pir ki gate e ngay e noq. NDə je kare kare pəti, isi ra rənəl mbata isi maji.

²⁰NJe ndoo kare ki tae nə Lajar ki do bay ində rəe yəngi yəngi, re to ta kəy ti lie.

²¹Ge kadi n-uso burim nə kuso je ki tosi nangi ta tabılə kuso nə ti lə nje maji. Nə bisi je yo ta rəi təni ta do bay lie.

²²NDə kare nje ndoo ka kin oy, adi malayka je rəi uni-e awi sie kadi *Abirakam tə. Nje maji ka re oy tə, adi dibi-e.

²³Loki e koo, ingə ko ngay. Ningə loki un kəmne taa ғa, oo Abirakam say nu be ki Lajar kade tə.

²⁴NJe maji ka kin un ndune ki taa no a ne: "Bai Abirakam, o kəm-to-ndoo ləm, əl Lajar adi ilə ta ngon jine man tə, kadi re sol-n ndom mba m-ingə ko ngay me por tə."

²⁵Ə Abirakam əl-e a ne: "NGonm, adi mei ole də ti təki ndə ki ingə maji me dəniyə tə, ə Lajar ingə nə ki to to. NGosine, bəri man nə kəme tə, nə jə, i me nə ki to ti ngata.

²⁶Ningə ki bo toy, ngosine bole be ki bo to danje ti səsi, adi dəw ki ge kadi n-aw rəsi tə ka, a asi kadi a man də ti aw rəsi tə al, taa dəw a asi kadi a man də ti re rojeti al nim to."

²⁷Ə nje maji əl a ne: "Re e be ningə, njai ba, bawm, ilə Lajar ade aw əl njé ki me kəy ti lə bai.

²⁸Tədə ndəgi ngakom je nayi noq a i mi ғay, ə kadi aw ndər mbide kadi rəi, təqəi lo ko tə kin al ngata."

²⁹ Ḍ Abirakam el-e a nə: "NGakpi je awi ki ndu-kun ki "Moji ndangi ki ta je ki njé kal ta ki ta Luwə ti ndangi noo. Maji kadi ooi dəndude."

³⁰ Nje maji a nə: "E kin asi al bawm Abirakam. Re dəw madi i dan nje koy je ti ne a aw inga-de a, məbəli pa njiyəde."

³¹ Ḍ Abirakam tal el-e a nə: "Re ooi ta la Moji al nim, ta la njé kəl ta je ki ta Luwə ti al nim a, kin a dəw i-n dan njé koy je ti aw rəde ti ka, a ooi ta ta ki rəjeti al wa kin."

17

*Ta da kosi me majal ti
(Mt 18.7, 6; Mk 9.42)*

¹ Jəju el njé ndo je ləne a nə: «Lo kadi dije a osi me majal ti al goto. Nə kəm-to-ndoo e dəw ti ki majal re ki takule.

² A e sotí ngay bəy mbata ti lie kadi dəoī mbal ki bo ngay minde ti, a ilai-e me ba ti, itə kadi ra adi ki kare be par dan ngan je ti ki du ngay kin, osi, adi Luwə gangi ta dəe ti.»

³ İndəi kəm-kədi də rəsi ti! Re ngokoi ra majal a, maji kadi indange də ti, re tu kalne a, iyə go majal lie kə ade.

⁴ Re ra majal sai nja siri me ndə ti ki kare ka, re re rəsi ti nja siri dəjì kiyə go ko a, iyə go ko ade.

Təgi kadi-me

⁵ *Njé kaw kılə je ali Bañe a nə: «ilə kadi-me də made ti ləje adi-je.»

⁶ Ḍ Bañe el-de a nə: «Təki rəjeti, re awi ki kadi-me ki e ndikiri ba tə kə kagi ki gari-e mutadı kin be mindi ka, asi kadi əli kagi mbay-kote kam ai nə: "Or ki ngirai ba a aw imə roi me ba ti", a ta lənə go ta ti ləsi.

Kilə lə bəy kils

⁷ «Re dəw madi dansi ti aw ki nje ra kila madi ki e nje ndər a se e nje kul da je, a nje kılə kin tal wale re a, a el-e a nə: "İre kalangı isi nangı uso nə a?" Jagi a el-e ba al.

⁸ Ta ki a el-e ba, a el-e a nə: "İra roi maji, ira go ne kuso ləm, ire-n adi-m. Ningə loki m-isı m-uso ne je, m-ay je kin ningə, ta go ti j uso yai je, ay je to."

⁹ NGa ningə, nə kare, dəw kin a ra oyo nje kılə ləne mbata təl ki təl rəne go ndu je ti lie kin, al.

¹⁰ Be a, ta ki dəsi ti ka e be to. Loki irai ne je pəti ki Luwə un ndune kadi irai ningə, maji kadi əli a nə: "Je njé ra kila je ki nda je goto, ji ra kile ki sobi kadi ji ra par."»

Jəju nga njé banji je dagi

¹¹ Loki Jeju isi aw Jorijaləm ti, ində man mbədənəngi *Samari ti ki dənangı ki Galile ti.

¹² Lokı isi ur me ngon 6e ti ningə, njé banji je dəgi rəi langi tae, 6a ai nangı say jo,

¹³ uni ndude ki taa ali-e a nə: «Jəju, nje ndo dije, oo kam-to-ndoo laje!»

¹⁴ Loki oo-de ningə el-de a nə: «Awı əjı rəsi njé kijə nə məsi kadi-kare je*.» Ningə də rəbi kawde ti bəy par a, ingəi rə nə.

¹⁵ Ki kare dande ti, loki oo kadi ingə rə nə, ningə, tal do njane ti, ki kila təjì do Luwə ti, ki ndune ki bo.

¹⁶ Re osi ki ta kəmne nangı no Jəju ti, ra-e oyo. E dingəm ki Samari ti.

¹⁷ Ḍ Jəju el a nə: «Njé banji je ki dəgi pəti ingəi rə nə, a njé ki jikare awi ra a?»

¹⁸ MBəde ti pəti, dəw kare ki təl re ilə təjì do Luwə ti goto. Dəw 6a, e dəw ki Samari ti kin ki karne ba par.

¹⁹ Ningə Jəju el dəw ki Samari ti ka kin a nə: «İ taa aw, tədo kadi-me lai aji.»

*Koße lə Luwə
(Mt 24.23-28, 37-41)*

²⁰ NDə kare *Parisi je dəjì Jəju ta ki əjì do dəkagilo re koße lə Luwə. Ḍ Jəju el-de a nə: «Koße lə Luwə a re tə nə ki dije a ooi-e ki kəmde njə njə al.

²¹ A e ki kal kə nə: "E yo 6o", "E ne 6o", al. Təki rəjeti, koße lə Luwə e dansi ti ne ngata.»

²² Go ti ningə el njé ndo je a nə: «NDə madi a re noq ki a ndingəi ngay kadi oi ndə kare me ndə tə lə NGon Dəw, nə lo kadi a oj goto.

²³ Ningə a ali sposi si nə: "Kirisi e yo", "Kirisi e ne", nə awi al, ayi-naa ngədi awi loe ti al.

²⁴ Ningə, takı ndi təl a lo ay njay njay, i dam dənangı ti ki kare təgə-n dame ti ki nungi ka kin a, ndə rem mi *NGon dəw ka a to be to.

²⁵ Na kəte no ti, sobi kadi mi NGon Dəw m-inka ngay, kadi dije ki dəkagilo ti ki fone kin mbati-mi bəy taa.

²⁶ Ningə, ko né ki ra né dəkagilo ti lə Nuwe kin a, nəe a ra né ndə ki mi NGon dəw m-a m-re-n ti to.

²⁷ Dije usoi je, ayi-naa je, taai-naa ki yo je ki ne je, biti ndə ti ki Nuwe ur-n me bato ti. Go ti ningə man kə ki bo re tuji dije pəti*.

²⁸ A to tə nə ki ra né dəkagilo ti lə Loti be to: Dije usoi je, ayi-naa je, ndogi né je nim, gati ki né je nim, məi kagi je nim, rai kəy je nim to.

²⁹ Nə ndə ki Loti tee-n me 6e bo ti ki Sodom, Luwə adi ndi por ki né je ki njé taa por i dərəti o dije təl-de pəti*.

³⁰ NDə ki mi NGon dəw m-a m-təgə høy ka, ne je a rai ne be to.

³¹ Me ndə ki kin, dəw ki isi də kəy ti, a ur nangı kadi oy ne je ləne ki me kəy ti təgə-n taga al. Be tə a, dəw ki a e me ndər ti ka, a təl re be al ta.

³² Adi mesi ole də nə ti ki təgə də ne Loti ti, ki ilə rəti a ingə yo kin*.

* 17:14 Ləbatiki 14.2-3 * 17:27 Kila ngirə nə je 6.9-7.24
ne je 19.26

* 17:29 Kila ngirə nə je 18.20-19.25 * 17:32 Kila ngirə

³³ Dəw ki sangi kadi n-ŋəm rone ki no ti, a tj ta rone. Nə dəw ki tj ta rone mbata ləm a, a ngəm rone ki no ti to.

³⁴ Adi m-əl səsi, me kondoe ti kin, dije joo a toi do tira ti ningə, a uni ki kare, a iyəi ki nungi.

³⁵ Dəne je joo, a uri ne naa ti, a uni ki kare a, a iyəi ki nungi.

³⁶ [Dingəm je joo, a rai kilə me ndor ti ki kare a, a uni ki kare a a iyəi ki nungi.]

³⁷ Ningə, njé ndo je dəjij Jəju e nə: «Babə, lo ki ra ti a, ne je kin a rai ne a?» Ə əl-de a nə: «Loki nin a to ti, e a mal je a kawi-naa ti.»

18

Nje gangi ta si ki dəne ki nje ngaw koy

¹ Jeju al kuji ta madi njé ndo je ləne, təji-n-de kadi alı ta ki Luwə taa taa, 6i kadi təgide goto ta ti al,

² a nə: «Nje gangi ta kare isi 6e bo ti madi noq. E dəw ki 6al Luwə al nim, taa ilə koji do dəw ti al nim to.

³ Ningə me 6e bo ti ka kin, dəne kare ki nje ngaw koy isi ti noq to. Dəne ka kin re ki dəkagilo je pəti əl-e a nə: «Igangi ta ka ki to danje ti ki nje ta ləm ka kin adi-m.»

⁴ Nje gangi ta ka kin mbatı dəkagilo ngay. Nə tel al ta rone a nə: «Re m-6al Luwə al nim, taa m-ilə koji də dəw madi ti kare al ka,

⁵ dəne ki nje ngaw koy kam tapi-m ngay. Sobi kadi m-gangi ta lie made, mba kadi tel re gogı ndo ki rangi ti, tapi-m 6ey al ngata.»

⁶ Babə ilə do ti 6ey a nə: «Majı kadi oi ta ki nje gangi ta ki dana al, el kin maji.

⁷ Sai oi kadi Luwə a gangi ta ki dana adi dije lie ki isi noj dəe ti kondo je ki kada je kin al a? A isi gərəra ba 6i a ra səde al a?

⁸ Adi m-əl səsi, a gangi ta ki dana kalangi ba adi-de. Na ne kare 6a, se ndo ki mi NGon Dəw m-a m-tal m-re a, m-a m-ingə dije ki adi mede dənangı ti wa mindi wa?»

Parisi si ki nje taa la-mbə

⁹ Jeju al kuji ta ki do njé je ti ki ooi rəde tə dije ki dana a kidi ndəgi dije

¹⁰ a nə: «Dingəm je joo, awi kəy kaw-naa ti mba kel ta ki Luwə, ki kare e Parisi, ki nungi e nje taa la-mbə to.

¹¹ Parisi j a taa a al ta ki ojı do rone mene ti a nə: «Luwə ləm, m-ra-i oyo tədə mi m-to tə ndəgi dije ki njé bogı je a se njé ra ne je ki go ti al, ki njé kuwə marim, taa tə nje taa la-mbə kam al to.

¹² Me nda je ti ki siri, m-əgi rəm ne kuso ti nja joo, madi Luwə ne kare me ki dogi ti, me ne kingə je ti ləm pati.»

¹³ Nə nje taa la-mbə 6a, əsi rone ngərəngi nu, kun ka ge kun kemne ki dərə ti al, ra rone ndoo, a al e nə: «Luwə ləm, oo kəm-to-ndoo ləm tədə mi nje ra majal!»

¹⁴ Adi m-əl səsi, e nje taa la-mbə a tel aw 6e ləne ki ta ki kər do ti noq Luwə ti, 6i e Parisi al. Tədə dəw ki un dəne taa a, əlsi dəe nangi, ningə dəw ki ilə dəne nangi, a uni dəe taa to.»

Jəju indəjine do ngan je ti ki du

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ NGan je ki kasi wa kin ka, dije rəi səde rə Jəju ti mba kadi njangi dəde. Nə loki njé ndo je ooi ne kin 6a, kəli səde.

¹⁶ Nə Jəju adi rəi ki ngan je ki du rəe ti 6a əl a nə: «Iyəi ngan je ki du adi rəi rəm ti, otı kadi ogi-de ta rəbi, tədə kojə lə Luwə e ya dije ki toi tə ngan je ki du be.

¹⁷ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəw ki ndigı kadi Luwə q 6e dəe ti tə ngon ki du be, al, a ur kojə ti lə Luwə al ratata.»

Nje ne kingə

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Ki bo lə *Jipi je kare, dəjij Jəju a nə: «Nje ndo ki maji, e ri a m-a m-ra ə m-a m-ingə-n kajı ki a to biti ki no ti ?»

¹⁹ Ə Jəju al-e a nə: «MBa ri a iğar-m dəw ki maji ə? Dəw kare ki maji goto, na Luwə ki karne ba par ə e dəw ki maji.

²⁰ I ığar ndu-kun je lə Luwə ki a nə: «A uwə marim al, a tal dəw al, a bogı al, a ma najı ki ngom do madi ti al, a əsi gon bawi ki koi.»

²¹ Ningə dingəm təl el Jəju a nə: «Nə je kin pati m-təl rəm go ti dəkagilo kılə ngirə basam ti nu.»

²² Go ta je ti kin Jəju al-e a nə: «Nə kare be a nayii kadi ira 6ey. Aw igati ki ne kingə je lə pati, iləbi lae njé ndoo je, 6a a aw ki ne kingə ngay me dərə ti, a ire un gom.»

²³ Nə loki ta kin əsi mbi dingəm ti ka kin, rəe tel nəl-e al, tədə e dəw ki ne kingə lie e ngay.

²⁴ Loki Jəju oo-e kadi mee q-e ningə el a nə: «E ne ki nga ngay rə njé ne kingə je ti kadi ur me bekə ti lə Luwə.»

²⁵ E ne ki ngə ngay wa kadi jambal ki oie kin ur bole kon ku ne ti, nə a ngə ngay itə e kin 6ey kadi nje ne kingə ur me bekə ti lə Luwə.»

²⁶ NJé ki isi ooi do ta lə Jəju əli ei nə: «NGa kin a e be ningə, nə ə ası kadi ingə kajı ə?»

²⁷ Jəju ilə-de ti a nə: «Nə ki dəw ası al, Luwə ası ra.»

²⁸ Piyan əl-e a nə: «NGa je kin, j-iyə ne kingə je laje pəti ko, a j-un goi kin.»

²⁹ Jəju al-de a nə: «Teki rəjeti, adi m-əl səsi, re dəw madi, iya kəy ləne, ki nene, ki ngane je, ki ngakone je, ki nojine je, ki mbata kojə lə Luwə a,

³⁰ a ingə ne je al də e kin, dəkagilo ti ki 6one, taa dəkagilo ti ki a re, a ingə kajı ki a to biti ki no ti to.»

Jəju al ta ki do koyne ti ki kine lo koy ti

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jēju 6ar njé ndo je lène ki dōgi gide e joo ki rōne ti, ningə el-de a nə: «Ol, j-iši j-awi ki Jorijaləm ti, nē je pəti ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti ndangi ɔji dəm mi *NGon dəw, a təli tade.

³² Tadə a iləi-mi ji dije ti ki aí *Jipi je al kadi tə kogi dəm ti je, taji-mi je, taa a tibi man tade dom nim to.

³³ Go ti, loki tindəi-mi ki ndəy kabilay ningə, a təli-mi. Nə ndə mitə lə ndə koym 6a, m-a m-tee lo koy ti.»

³⁴ Nə nē kare ki njé ndo je gəri me ta tə kin goto. E ta ki to lo bəyo ti rōde ti. Gəri me ta ki Jēju ge kəl-de al.

*Jēju adi nje kəm tə oo lo Jəriko ti
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)*

³⁵ Loki Jēju e basi ki 6e ki Jəriko ningə, nje kəm ta madi isi ngangi rəbi ti noq, isi koy ne.

³⁶ Loki nje kəm to oo ka kosi dije ki isi indəi də bur bur ningə, deji ta se ri a isi ra nə wa.

³⁷ Ə ali-e aí nə: «Jēju ki Najaratə i isi ində da.»

³⁸ Nje kəm tə ilə ngirə kadi un ndune ki taa, a no ki təgine, a nə: «Jēju ki NGon ka Dabidi*, o kəm-to-ndoo ləm!»

³⁹ Dije ki njé njiyə kəte no dije ti kəngi-e kəngi kadi uti tane, nə nje kəm to un ndune ki taa do made ti bəy a nə: «NGon ka *Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm!»

⁴⁰ Jēju a lo ka ti, 6a un ndune kadi rai sie rōne ti ne. Loki re rəe ti basi ningə, Jēju deje a nə:

⁴¹ «E ri a ige kadi m-ra madi a?» Ə nje kəm tə el-e a nə: «Bañe, m-ge kadi kəm oo lo!»

⁴² Jēju el-e a nə: «O lo! Kadi-me lei aji.»

⁴³ Par a, loe ti noq, kəme oo lo, adi un go Jēju ki kila təjî də Luwə ti tane ti. Loki kosi dije ooi nə kin ningə, iləi ngirə kəsi-gon Luwə.

19

Jēju aí ki Jase

¹ Loki Jēju ur me 6e ti ki Jəriko a isi ində da ningə,

² dingəm ki nje nə kingə kare ki toe nə Jase, ki e boy də njé taa la-mba je ti isi noq.

³ Dingəm kin sangi kadi n-oo se Jēju e nə dana wa, nə lo kadi oo Jēju goto, mbata kosi dije, tadə e dəw ki gəgi.

⁴ Be a, ay ngədi kəte, aw al də kagi mbaykote ti, kadi n-oo Jēju ki a man ki rəbi ki loe ti kin.

⁵ Loki Jēju re tee loe ti ka kin ningə, un kəmne ki taa, el Jase a nə: «Jase, ur nangi ne law, tadə səbi kadi m-isı me kəy ti lei 6one.»

⁶ Lo kin ti, Jase ur nangi law, uwə Jēju rōne ti ki rənəl.

⁷ Dije pəti ki ooi nə kin, 6ai ta də Jēju ti eli aí nə: «Aw isi 6e lə nə ja majal.»

* ^{18:38} Igoi Mk 10.47 ki ta ki də ti gin makitibə ti nangi.

⁸ Nə Jase a taa, el Bañe a nə: «Bañe, m-a m-adi nusi nə kingə ləm njé ndoo je. A kin a re m-taa nə lə dəw ki al də maji a, m-a m-təl m-ige kire gogi nja so.»

⁹ Lo kin ti, Jēju el-e a nə: «Bone səi ki njé ki me kay ti ləi ingəi kaj, tado i ka i ngor ka *Abirakam to.

¹⁰ Tadə ki rojeti, mi *NGon dəw m-re mba kadi m-sangi dije ki tade tj, m-aji-de.»

*Dəw ki aw kadi indəi jogi ngar dəe ti
(Mt 25.14-30)*

¹¹ Jēju e basi ki Jorijaləm adi dije ooi kadi koğe la Luwə a ədi rōne loe ti noq. Loki dije uri mbide isi oi ta ki Jēju isi el-de ba bəy ningə, Jēju un kuji ta kare tane ti kadi

¹² el-de a nə: «Dingəm kare ki oji-e me maji ti isi aw fe madi ti ki səy kadi indəi jagi ngar dəe ti bəy taa ta təl.

¹³ Be a, kətə bəy taa kadi aw, 6ar njé kila je ləne dōgi, adi dəw ki ra dande ti mbal or kare, ningə el-de a nə: «Itaai, irai gati biti kadi m-təl m-re m-ingə-n səsi.»

¹⁴ Nə dije ki me 6e ti lie ij gine ti, a iləi dije goe ti eli aí nə: «Ji indigi al kadi dəw kin re isi ngar doje ti.»

¹⁵ Be ka, indəi jogi ngar dəe ti. Be a, loki təl re 6e ningə, 6ar njé kila je ləne ki adi-de la ka kin kadi n-oo se e ri a rai wa.

¹⁶ Dəw ki də kətə re, ningə el a nə: «Bam, mbal or ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə dəgi də ti kin.»

¹⁷ Ə ngar el-e a nə: «Maji ngay, i nje kila ki maji. Ningə təki a-n dana me kində kəm go nə ti ki ndəy be, m-ində-i nje koğe də 6e bo je ti dōgi.»

¹⁸ Dəw ki kəjoo re, ningə el a nə: «Bam, mbal or ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə mi də ti kin.»

¹⁹ Ə ngar el-e ko ta wa ka kin tə a nə: «I, isi tə nje koğe də 6e bo je ti mi.»

²⁰ E ki rangi re ningə el a nə: «Bam, mbal or ki kare ki adi-m ka yə to kin, m-aw m-bəyə-e ta kibi ti m-adə to.

²¹ Tadə m-6əli. I, i dəw ki ngə ngay, nə ki ində al ka un nim, nə ki idibi al ka itəti nim.»

²² Lo kin ti ngar el-e a nə: «I nje kila ki majal. Ningə m-a m-gangı ta dəi ti ki ta ki təe tai ti i wa. Iigar maji kadi mi dəw ki ngə ngay, nə ki m-ində al ka m-un nim, nə ki m-dibi al ka m-təti nim.»

²³ NGa ra ban be a re a ində la ləm lo ngəm la ti al a? Re ində lo ngəm la ti a, m-təl kin re m-a m-taa ki mane do ti.»

²⁴ Go ti ngar al dije ki ai loe ti noq a nə: «Itaai mbal or ki kare ki jie ti kin adi e ki aw ki mbal or dəgi kin.»

²⁵ Ə dije eli ngar eli aí nə: «E kam aw ki mbal or dəgi ngata.»

²⁶ Nə ngar el-de a nə: «M-al səsi təki, dəw ki aw ki nə jine ti, a adi-e də ti, nə dəw ki nə lie

goto, e ki ndikiri wa ki aw-n kin ka a taai jie ti wa bœy.

²⁷ Ningœ njé ba je lœm, ki mbati kadi mi ngar dœ ti, irœ sœde, itœli-de ta kœm ti ne.”

*Jeju ur Jorijalœm ti ki kosi-gon
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Jœ 12.12-16)*

²⁸ Go ta je ti kin, Jeju gangi kœte no kosi je ti, un rœbi ki kaw ki Jorijalœm.

²⁹ Loki Jeju re tœgœ basi ki bœ ki Bœtipaje ei ki bœ ki Bœtani, ki kaw ki kadi mbal je ti ki gari-de mbal kagi bini je kin ba, ilœ njé ndo je lœne jœo.

³⁰ Æ na: «Awi me ngon bœ ti ki a nosi ti kam. Loki a uri ki me bœ ti, a ingœi ngon koro ki dooi-e adi a. E ngon koro ki dœw al gide ti nja kare al bœy. Ituti-e, irœ sie adi-mi.

³¹ A re dœw madi dœji sasi Æ na: “MœBa ri Æ isi ituti ngon koro kin” Æ, ali-e Æ na: “E Babœ Æ ge-e.”

³² NJé ki Jeju ilœ-de ka kin awi ningœ ya, ingœi ne je takî wa ki Jeju al-n-de.

³³ Be Æ, tuti ngon koro ka kin ningœ, ba njé koro je dœji-de Æ na: “MœBa ri Æ ituti ngon koro kin Æ?”

³⁴ Ningœ njé ndo je ilœ-de ti Æ na: “Babœ Æ ge-e.”

³⁵ Loki rœi ki ngon koro ka kin adi Jeju ba, labi kibi je lœde gide ti, a adi Jeju al isi dœ ti.

³⁶ Koti wa ki isi otî kœte kœte kin ba, dije labi kibi je lœde da rœbi ti adi-e njiyœ dœ ti.

³⁷ Loki Jeju isi re basi ki Jorijalœm ti ki rœbi ki jœki dœ mbal kagi bini je ti kin ba, kosi njé ndo je lie, rœde nœl-de ngay adi uni ndude ki taa, pitii Luwœ mbata ne kœji je pœti ki ra adi oi ki kœmde,

³⁸ Æ na:

«Kadi Luwœ njangi dœ ngar ki re ki to Babœ! Kadi Lapiya re ki dœ dœra ti, a toba e ki do

Luwa ti ki isi taa dœ dœra ti to.»

³⁹ *Parisi je madi ki Æ dan kosi je ti ali Jeju Æ na: «Babœ, el njé ndo je leï adi uri tade naa ti.»

⁴⁰ Æ Jeju al-de Æ na: «M-æl sœsi m-adï oi, re Æ je uri tade naa ti Æ, gajï mbal je a singai.»

Jeju no mbata bœ bo Jorijalœm

⁴¹ Loki Jeju inda dœ bœ ki Jorijalœm basi a un kœmne oo-e-n ningœ, man no re kœme ti.

⁴² Man no re kœme ti adi Æ Æ na: «Kin Æ re dœkagilo ki je ti bone kin, jœwa igœr rœbi lapiya kin Æ re a e sotî sœi, na kœmi tœgœ dœ ti al.

⁴³ NDœ je ki nœga a rœi noqœ kadi njé bœ je lœi a ilei-naa gœi doi, a ilœ-naa ki ta rœbi je pœti, a uti-ni nguy lo kadi itœgœ goto.

⁴⁴ A budï-ni nangi mur mur ki dije lœi. MBal madi ki kadi dœw a iyœ adi isi dœ made ti goto. Tado kœmi tœgœ dœ dœkagilo ti ki Luwœ re-n kadi ra-n sœi kin al.»

Jeju tuwœ njé ra gati je kœ me kœy ti lœ Luwœ

⁴⁵ Go ti, Jeju aw ur natî kœy ti lœ Luwœ, ningœ ilœ rœne tuwœ njé labi ne je titi kœ.

⁴⁶ Ningœ al-de Æ na: «NDœngœ me makitibœ ti lœ Luwœ Æ na: “Kœy lœm a isœri-e kœy kœl ta ki Luwœ, Æ sœi, itœli-e lo bœyo rœ ti lœ njé bogœ je yo.”»

⁴⁷ NDœ je pœti, Jeju ndo dije ne gin kœy ti lœ Luwœ. Lo kin ti, njé kun dœ njé kœjœ ne masi kadi-kare je ki njé ndo ndu-kun je, ki njé kun dœ dije me bœ, sangi rœbi kadi n-toli Jeju,

⁴⁸ Æ gari rœbe al, tado kosi je indœi mbide maji ngay go ta ti lœ Jeju.

20

*Ta ki dœji dœ tœgœ ti ki Jeju aw-n
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)*

¹ NDœ kare, Jeju isi ndo dije ne me kœy ti lœ Luwœ, ilœ-n mbœ Poy Ta ki Maji ningœ, njé kun dœ njé kœjœ ne masi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatœgi je, tœgi noqœ rœi.

² Loki rœi ningœ ali-e Æ na: «El-je adi j-o, e ki tœgi ki jœra Æ isi ra-n je kin be Æ? Æ na to Æ adi ndune Æ isi ira-n Æ?»

³ Æ Jeju tal al-de Æ na: «Mi ka m-a m-dœji sœsi ta kare kadi ali-mi adi m-o to.

⁴ Æ na ilœ Jœ kadi ra dije batœm Æ? E Luwœ Æ se e dije?»

⁵ Æ tœli a mari ta dande ti Æ na: «Re j-æl-je Æ Æ na: “E Luwœ a ilœ” Æ, a dœji-je Æ na se ra ban a j-ade meje al wa?

⁶ A kin Æ re j-æl-je Æ na: “E dije Æ ilœ Jœ” Æ, kosi je ba pœti a tilœ-je ki mbal tilœ-je, tado gari maji ngay kadi Jœ e nje kœl ta ki ta Luwœ ti.»

⁷ Be Æ, tœli ali Jeju tœki n-gœri dœw ki ile al.

⁸ Æ Jeju ilœ-de ti Æ na: «Re igœri al a, mi ka m-a m-al sœsi togœ ki m-isï m-ra-n ne je kin al to.»

*Kujœ ta dœ dije ti ki njé ra kœla ndœr nju, ki njé me majal
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)*

⁹ Go ti, Jeju ilœ rœne al ta *Jipi je me kujœ ta ti Æ na: «Dingœm kare ndœr nju, ningœ dooi ta naa ti ki dije ki njé ra kœla nju, kadi tœ rœ kile adi-e, a kœgi lo ti ba, a kœgi-naa nee, ningœ e wa otœ aw mba ki goe ngal.

¹⁰ Loki kœgi lo kœjœ kandi nju asi ningœ, ilœ bœœ lœne kare kadi aw tœ kœ kœl je ti adi-ne. Nœ loki bœœ aw ningœ, njé ra kœla je, tindœi-e ngay, a tuwœi-e adi tœl ki jine kare aw.

¹¹ Nœ ndœr tal ilœ bœœ ki rangi bœy. Nœ e ka, tindœi-e je, tœgi-je je, a tuwœi-e adi tœl ki jine kare aw.

¹² Be ka dingœm ka kin tœl ilœ bœœ ki nje kœ mitœ bœy. Ba e ki nje kœ mitœ kin, njé ra kœla je ka kin tindœi-e, adi-e do, a tuwœi-e adi-e aw.

¹³ Lo kin ti, nje ndœr dœji ta rœne Æ na: “E ri Æ kadi m-ra Æ? M-a m-ilœ ki ngonm ki dingœm ki m-ndigœ ngay kin. E Æ, a bœli gide.”

¹⁴ Nœ njé ra kœla nju, loki kœmde osi dœ ngone ti ba, ali-naa ta kin dande ti Æ na: “Darœ e wa kam Æ a e nje ne nduwa. Ji tœli-e j-adi ndœr nju kin tal ne laje!”

¹⁵ Be a, ndor i ngon ka kin, awi sie gidi ndor ti taga, tol-e. Ø se dingem ki njé ndor kin a ra sade ban wa?

¹⁶ A re kadi tol njé ra kil je kin ko, a sangi njé ki rangi inda-de ta ndor ti.» Loki dije ooi ta ki Jaju el kin 6a, ali ei na: «Jagi, ne kin a re ne ba al.»

¹⁷ Na Jaju go-de ba ninge el-de a na: «Ta ki makitibi ló Luwa el a na

“MBal ki njé ra køy je mbaati-e,
E a tøl mbal ki e tog i køy*, kin me nø ri a?

¹⁸ «Daw ki ra ki osi do mbal ti kin a, a tøt niøkki njøkki, a re e a mbal kin a osi døe ti to ninge, a røkite røkite rakitø to.»

*Ta dø kigø la-mba nje købe ki bo Søjar ti
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)*

¹⁹ NJé ndo ndu-kun je, ki ki bo je ki do njé ki jø ne mæsi kadi-kare je ti, sangi røbi kadi n-uwøi Jaju loe ti wa kin noø, tado gøri maji kadi kuji ta ki Jaju el kin sabi døde, nø bali kosi je.

²⁰ Be a, indøi komde go Jaju ti, 6a iløi dije madi ki rai røde ta dije ki dana be røe. Iløi-de røe ti mba kadi ta me ta ti ki a tøe tae ti kin 6a, n-uwøi-e-n, n-iløi-e ji njé købe je ti.

²¹ Dije ka kin døji Jaju a i na: «Nje ndo dije, ji gør kadi i njø køjeti, taa i njø ndo ne ki rojeti to. Kør køm døw dana goto røi ti, isi indo dije røbi ki rojeti ki nel Luwa.

²² Ø al-je adi j-o: e loe ti a se e loe ti al kadi jøgø la-mba nje købe ki bo Søjar a?»

²³ Nø Jaju ki gør kadi isi adi køme, al-de a na:

²⁴ «Adi-mi silø kare adi-mi m-o, se do nø a indøi ti, a to na to øndangi ti wa?» Ningø aili a i na: «E nje købe ki bo Søjar.»

²⁵ Ngata a Jaju al-de a na: «Nø la Søjar a adi Søjar, nø ló Luwa a adi Luwa to.»

²⁶ Lo kin ti, lo kadi uwøi Jaju ki ta ki tae ti no kosi je ti goto. Ta ki tur-de ti kin dum døde, adi aitade mba.

*Ta ki døji lø Sadusi je dø ki njé koy je lo koy ti
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)*

²⁷ Ba go ti, *Sadusi je ki øi dije ki njé maji tøki njé koy je a ijø taa lo koy ti al, ki madi je dande ti, røi rø Jaju ti døji-e øi na:

²⁸ «Nje ndo dije, *Moji ndangi ndu kin me makitibi ti adi-je øi na: «Re døw madi, ngokøe taa døne, øngokøe ka kin oji ngan je ki døne ka kin al bøy ø oy ningø, sabi kadi taa døne nduwø kin oji-n ngan je kadi tøei to nje goto ti.»*

²⁹ Ningø ki øji da ta kin, ngakonaa je øi siri. Ki døsay taa døne, ø oji-n ngon al bøy par ø oy.

³⁰ Ki ko joo re taa døne nduwø ka kin, 6a kae ti wa bøy.

³¹ Re tøe dø ki kø mita be, adi ngakonaa je ki siri kin, taai døne ki kare kin øeti, 6a øyi ki kanji kadi døw kare dande ti oji sie ngon.

³² Ta tol tae a, darø døne wa re oy to.

³³ NGa ø se ndø ki njé koy je a ijø taa lo koy ti ø, næ dande ti ø døne ka kin a e nee wa? Tado øi siri øeti taai-e nede ti.»

³⁴ Ø Jaju al-de a na: «Dønangø ti ne kin ø dingem je ki døne je isi taai-naa.

³⁵ Na dije ki Luwa oo-de kadi asi kadi a ijø taa lo koy ti, kadi isi me øekø ti ki sigi, a taai-naa al ngata.

³⁶ Taa a oyti al to, tado a toi tø malayka je be. Øi ngan lø Luwa tado Luwa adi-de ijø lo koy ti.

³⁷ Ningø ta ki ki næ njé koy a ijø taa lo koy ti, Moji wa al ta ay njay dø ti kadi njé koy je a ijø taa lo koy. Loki al ta øjø-n do por ki ø me nga ti, Moji far Luwa a na: «Luwa lø *Abirakam, Luwa lø *Isaki, ki Luwa lø Jakobi*.»

³⁸ Ningø Jaju ilø dø ti tøki Luwa e Luwa lø dije ki njé kisi køm ba, 6i e Luwa lø njé koy je al. Tado ta køm Luwa ti, dije øeti isi ki døde taa.»

³⁹ Lo kin ti, njé ndo dije ndu-kun ki næ je øi Jeju a i na: «Nje ndo dije, øi ta maji ngay.»

⁴⁰ Ningø sangi kadi n-døji-e ta ki rangi al ngata.

Kirisi øi ki Dabidi

(Mt 22.41-45; Mk 12.35-37)

⁴¹ Jaju døji-de ta øi na: «Ra ban be a dije øi par øi næ Kirisi ki e *Døw ki Luwa mbøte e ngon ka *Dabidi ø?»

⁴² Tado Dabidi ø wa ki døne øl me makitibi Pa je ti ø næ:

«Bøbe Luwa øl Bøbe løm ø næ:

«Ire isi do jø køm ti ne,

⁴³ Biti kadi m-aw ki njé bø je løi m-ilø-de gin tøgi ti.»

⁴⁴ «Ø re Dabidi baar Kirisi Bane ø, ra ban taa Kirisi a e ngon ka Dabidi ø?»

*Jaju gangi ta dø njé ndo ndu-kun je ti
(Mt 23.37-39; Mk 12.38-40)*

⁴⁵ Jaju øi njé ndo je løne ta køm kosi je ti ki øi do næ ndo lie

⁴⁶ ø na: «Indøi køm-kødi do røsi ti ki rø njé ndo ndu-kun je ti. Øi dije ki gei njøye ki kibøngal, taa gei kadi dije røi-de løpiya ki bøkønaa ti lo kingø-naa je ti lø kosi je tø. Gin køy kaw-naa je ti, ø se lo ne kuso je ti, a gei lo kisi dije ki bo, køte nø dije ti.

⁴⁷ Taai næ maji je lø njé ngaw koy je øeti øeti jøde ti, ningø ødi køm dije ki køl ta ki Luwa ki gine gangi al, kadi dije ooi-de tøki n-øi dije ki maji. Go køl røde je ti ki be kin, Luwa a gangi-n ta ki ngø ngay døde ti itø ndøgi dije.»

21

*Kadi kare lø nje ngaw koy ki nje ndoo
(Mk 12.41-44)*

¹ Jaju un kømne isi oo-n njé ne kingø je ki øi iløi kadi-kare løde me næ kadi-kare ti.

² Ningə oo nje ngaw koy ki nje kəm-to-ndoo kare re ki ngan silə joo ilə to.

³ Ə Jəju əl ə nə: «M-al səsi təki rəjeti, nje ngaw koy ki nje ndoo kam ilə kadi-kare itə ndəgi dije pəti.

⁴ Tədo ndəgi dije pəti kam, adi burim la je ləde, nə nje ngaw koy kin, me ndoo ti lie, nə ki nay jie ti kadi ra-n ki rəne a un ba pu adi.»

*Jəju əl ta lə kəy kaw-naa ki a tuji
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)*

⁵ Go ti, dije madi isi ali ta do kəy ti lə Luwə, ali si na mbal je ki ndole ki rai, ki ne je ki dije adi Luwə kin ra adi kəy kin ati bəl ki dum biti. Nə Jəju əl-de ə nə:

⁶ «Nə je pəti ki oi-de kin, ndo madi a re noq ki mbal kare ki a nay kadi isi do made ti goto; a budi-de nangi mur mur.»

*Ne kəji je ki a tojı dəkagilo ki kə ki a re
(Mt 24.3-8; Mk 13.3-8)*

⁷ Lo kin ti, dije ka kin deji Jəju əi nə: «Nje ndo dije, dəkagilo ti ki ra bangı a nə je kin a rai nə ə? Ə nə kəj ki ban a tojı kadi dije gərii dəkagiloe kin ə?»

⁸ Ə Jəju əl-de ə nə: «İndəi kəm-kədi dərəsi ti, iyəl ta rəbi adi dəw adi səsi al. Tədo dije ngay a rai ki tom əi nə: "Mi ə mi Kırısı", taa a əli to əi nə: "Dəkagilo re ngata", nə maji kadi uni gode al.

⁹ Loki a oi ka rə je, dije a ij ki naa ki rə je kin, adi bəl ra səsi al. Tədo ri ri ka nə je kin a rai bəy taa, nə e dəbəy ndo ta ji naa ti noq al bəy.»

¹⁰ Ba Jəju əl-de bəy ə nə: «Gin 6e madi a aw rə də gin 6e madine, kəbə madi a aw rə də kəbə madine ti.»

¹¹ Dənangı a yəki, yəki ki ati bəl, taa ki lo je ki dangı dangı, moy je ki njé tə ko dije a osi je, 6o a q je. Ningə nə je ki ati bəl ngay a ij ki dərə ti rəi ki nə kəj je ki to bəl.

Dəkagilo kində kəm-ndoo

¹² «Nə kəte no nə je ti kin piti, dije a indəi jide dəsi ti, a adi səsi kə. A awi səsi lo kaw-naa je ti, a bəki səsi dangay ti, a awi səsi no ngar je ti ki boy, ki no njé kəbə je ti ki mbata ləm.»

¹³ Lo kin ti, e ta rəbi ki a ingəi kadi imai nəj ləm ki rəde ti.

¹⁴ Ningə nə ki kadi indəi dəsi ti ə to kin. Onosi kadi isangi ta madi indəi dəsi ti kəte kadi ta əli-de inajlı ti dasi ti.

¹⁵ Tədo mi wa m-a m-adı səsi ta ki gosi ki kadi əli-de. Ningə njé kəsi səsi ta a asi kadi awi ki ta madi ki kadi əsi kəm yaşı a se kadi nəjii al.

¹⁶ A oi kadi kəsi je, ki bawsi je, ki ngakəsi je, nojisi je ba pəti, ki madisi je a unı dəsi kadi adi dije. Ningə a gangi ta koy də dije ti ngay dansi ti.

¹⁷ Dije pəti mede a majal səsi ki mbata ləm.

¹⁸ Nə bisi dəsi kare ka a osi kə al.

¹⁹ Ningə e me kuwə togi ba ti ə yə a ingəi kəji.

*Tuji ki a təqə də 6e bo Jorijaləm ti
(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)*

²⁰ «Loki a oi njé rə je iləi-naa gəi də Jorijaləm kin 6a, kadi igəri təki dəkagilo tuje ası ngata.»

²¹ Be ə, dije ki isi Jude ti a ayı-naa ki də mbal je ti, a kadi njé ki isi me 6e bo Jorijaləm ti, təqə ki taga kə, ningə kadi dije ki awi wale, təli me 6e bo ti al.

²² Tədo a e ndo gangi ta ki kadi nə je pəti ki Makitibi lə Luwə al təe a rai nə.

²³ NDəe ti kin, kəm-to-ndoo ki gəe goto a e lə dəne je ki njé səm, ki njé kadi mba ngan je. Tədo kəm-to-ndoo ki ngay a ra dije, taa wongı lə Luwə a re dəde ti me see ti kin to.

²⁴ Dije a toli-de ki kiyə kasigar, a uwəi-de awi səde bəə ti də 6e je ti ki dangi dangi. Dije ki gəri Luwə al a njiyəi də Jorijaləm mbisəi-e mbaraki mbaraki, biti kadi dəkagilo ləde ki Luwə ojı ində ngangine.

Re NGon dəw

(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ «Dəkagiloe ti kin, nə je ki to bəl a təqə kəm kadi ti je, ki nay je, ki mee je*. Man ba a j, kae a 6a ki taa, adi dije ki gin 6e je ti ki dangi dangi, bəl a tol-de.»

²⁶ Bəl a tol-de adi dədi par par, isi nginəi ta nə ki a təqə dəde ti dənangı ti. Tədo togi je ki dərə ti a yəki.

²⁷ Lo kin ti ə yə a oi-mi *NGon dəw m-a m-re me kil ndi ti. M-a m-re ki togi, me kunji ti ki ati bəl*.

²⁸ Loki nə je kin rai nə ningə, maji kadi irai rəsi, ori dəsi taa, tədo kagi lo kingə də ləsi e bası.»

²⁹ Ningə Jəju un nə kare ndo-n-de nə ə nə: «İgoi kagi mbay-kote ki ndəgi kagi je oi.

³⁰ Loki mbie ilə ngirə kitə kin ningə, igəri kadi nay 6a e bası ngata.

³¹ Be to a, loki oi nə je kin rai nə ningə, maji kadi igəri təki kəbə lə Luwə e bası.

³² Ningə təki rojeti, adi m-əl səsi, dije ki isi ki dəde taa ne kin a oyı tigə al bəy ə nə je kin a rai nə.

³³ Dəra ki dənangı a gotoi ndo madi, nə ta ləm a to lo tone ti ba ratata ki no ti.

Kisi dəgi ti

³⁴ «Maji kadi isi dəgi ti, 6i adi go nə kuso ki go nə kay, ki taga ki də nə ki dunıya ti ne uwə mesi adi ndo kin uwə səsi nangi busı al.»

³⁵ Kadi uwə səsi nangi təki bandı a osi-n də kanji je ti kin be al. Tədo e nə ki a osi də dije ti pəti ki dənangı ti.

³⁶ Ningə kadi itoi 6i al, əli ta ki Luwə ki dəkagilo je pəti kadi tə ingəi togi idumi də nə

je pəti ki a rai nə kin, a kadi itegei ai taa ta kəmm *mi NGon dəw ti.»

³⁷ Re kada 6a, Jaju ndo nə dije gin kəy ti la Luwə. A re kondo to ningə, təq aw də mbal ti ki 6ari-e də mbal kagi bini je ti.

³⁸ Loki lo ti njay to 6a, kosi je rai gin kəy ti kadi ooi do ta lie.

22

Judas i un do Jaju

(Mt 26.1-5; 14-16; Mk 14.1-2, 10-11)

¹ Nay mapa ki em əde al, ki 6ari-e nay Paki e basi*.

² NJé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, sangi rəbi kadi n-uwəi Jaju n-təli-e, nə 6eli kosi je.

³ Ningə *Satə ur me Judasi ti ki 6ari-e Isikariyoti ki e ki kare mbə njé ndo je ti la Jaju ki dəgi gide joo.

⁴ Ur me ti ade aw ində ta naa ti ki njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé kun də njé ngəm ta kəy la Luwə, də rəbi ti ki kadi ilə-n Jaju jide ti.

⁵ Lo kin ti, rə njé je ki Judasi aw ingə-de ka kin nəl-de ngay adi ndude osi naa ti kadi nadi-e la.

⁶ Judasi indigi də ti, nga ningə ilə ngira sangi rəbi ki to kadi ilə-n Jaju jide ti ki kanji kadi kosi je ooi loe.

Jaju adi ində də nə kuso Paki naa ti

(Mt 26.17-19; Mk 14.12-16)

⁷ NDə kuso mapa ki em əde al, ki e ndo ki kadi dije tolı ngan dəgi batı je mbata nə kuso Paki asi.

⁸ Ə Jaju ilə Piyər ei ki Ja ə nə: «Awi indəi do nə kuso Paki dana kadi j-usoi.»

⁹ Ba ei je tali dəji-e a nə: «Lo ki ra be a indigi kadi j-aw ji ra nə kuso titi ə?»

¹⁰ Ningə Jaju ilə-de ti a nə: «Awi, loki isi uri ki me 6e ti 6a, a ingəi dingəm kare ki oti gum man dəne ti ningə uni goe, uri me kəy ti ki ur ti.

¹¹ Loki uri goe ti 6a, ali 6a nje kəy kin a nə: «Nje ndo dije a nə kadi j-i dəji se me kəy ki ra a kadi n-uso nə Paki ti ki njé ndo je ləne wa?»

¹² Lo kin ti, a ojì səsi me kəy ki boy. Me kəy kin to taa, ki nə je pəti me ti. Lo kin a rai nə kuso ti kadi j-usoi.

¹³ Piyər ei ki Ja awi ningə, ingəi nə je pəti asi naa taki wa ki Jaju al-n-de ka kin, adi rai nə kuso Paki, indai dəe dana.»

Ne kuso la Bañe

(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; 1Kor 11.23-26)

¹⁴ Loki də kadi asi, Jaju ei ki njé kaw kila je isi ta nə kuso ti.

¹⁵ Ə Jaju al-de a nə: «M-ndig̃i ngay kadi muso nə Paki kin səsi 6ey taa kadi m-ingə ko.»

¹⁶ Ningə m-el səsi, m-a m-uso səsi ki rangi gogi al, biti kadi nə kuso kin tol tane me 6eko ti la Luwə.»

¹⁷ Go ti, Jeju taa kɔpi kasi kandi nju, ra oyo Luwa də ti, ningə təl-n adi njé kaw kila je a el-de a nə: «Itaai ayi-naa dansi ti,

¹⁸ Tado, m-a m-ay kasi kandi nju ki rangi al, biti kadi 6eko la Luwə re-n.»

¹⁹ Go ti, Jaju un mapa, ra oyo Luwa də ti, uwa tati naa ti, təl-n adi njé ndo je, ningə el-de a nə: «E kin e darəm, ki e ki kun kadi mbata ləsi. Itaai usoi kadi mesi ole-n dəm ti.»

²⁰ Go nə kuso ti, Jaju un kɔpi kasi kandi nju, ra taki ra-n kəte ka kin be 6ey, ningə el-de a nə: «Kɔpi kin e kun mindi ki sigi me məsim ti ki a ay mbata ləsi*.»

²¹ «Ningə kadi iğeri taki dəw ki a ilə-m ji dije ti, isi sam ta nə kuso ti ki ne wa kin.

²² Mi *NGon dəw m-a m-oy taki Luwə ojì-n, nə kəm-to-ndoo e la dəw ki a ilə-m mi NGon dəw ji dije ti.»

²³ Lo kin ti, njé kaw kila je iləi rəde isi dəjinaa ta dande ti se naa dande ti a kadi a ra nə ki be kin wa?

Dəw ki e ki bo

(Mt 20.24-28; 19.28; Mk 10.41-45)

²⁴ Go ti, njé kaw kila je iləi ngirə naji-naa ta ti ki təgide a i nə se nə a e ki bo dande ti wa?

²⁵ Ə Jaju al-de a nə: «NGar je ki oj 6e do gin dije ti ki dangi dangi ki dənangı ti ne, rai rode kadi n-ai 6abə je do dije ti, taa njé ki tagi koğe e jide ti, indai təgi do dije ti adi 6ari-de njé ra maji je to.»

²⁶ Na sai, maji kadi irai taki a i je isi rai kin be al. Dəw ki e ki təgi dansi ti, maji kadi təl rəne dəw ki də du ti, ningə kadi dəw ki nje kun dəsi, tal nje ra kila ləsi ta.

²⁷ Tado dəw ki nje kisi ta nə kuso ti nim, dəw ki nje re ki nə kuso nim, dande ti ki joo kin, e ki nje kisi ta nə kuso ti a e ki bo al a? Ningə mi, m-isı dansi ti tə nje re ki nə kuso kadi sasi.

²⁸ Səi a sai dije ki uwəi təgisi ba səm me ko ti.

²⁹ Ningə taki Luwə ki Bai adi-m koğe ka kin a, mi m-adı-n səsi to.

³⁰ A usoi je, a ayi-naa je səm me 6eko ti ləm. Ningə a isi də kimber koğe ti kadi igangi ta dəgin ka *Isirayel ti ki dəgi gide joo.»

Jaju al təki Piyər a naji ta gər-ne

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Ja 13.37-38)

³¹ Jaju al Simo a nə: «Simo, Simo, Su dəji ta rəbi kadi n-siyə səsi təki dəw a siyə-n ko me kee ti be.

³² Nə mi, m-el ta ki Luwə mbata ti ləi, kadi ilə kadi-me lei ko al. Ningə loki a tel ki rəm ti, maji kadi ilə dingəm me ngakoj je ti.»

* 22:1 Təq ki taga 12.1-27

◊ 22:20 Təq ki taga 24.8; Jərəmi 31.31-34

³³ Θ Piyar el Jeju e na: «Bābe, mi sasi kadi re e dangay ka m-a m-aw ti sei. A re e-n koy ka m-a m-oy sei.»

³⁴ Θ Jeju tel al-e a na: «Piyar, adi m-ali, bone wa kin, kuna kinja nō al bāy a, a naji ta nja mita taki igər-m al.»

La, ki bōl, ki sa nja

³⁵ Jeju el njé ndo je a na: «Loki kate m-ilə sasi ki kanji kadi uni la, a se bōl, a se sa njasi kin ne madi du səsi ma?» Ө iləi Jeju ti ei na: «Jagi, ne madi du-je al.»

³⁶ NGa a Jeju al-de a na: «Ningə ki ngəsine kin, dəw ki aw ki la 6a kadi un jine ti, e ki aw ki bōl a kadi un jine ti. A kin a re dəw madi aw ki nē katı al a kadi or kibī ki rone ti gati-n a iyə lae ndogic-n ne katı kare uwā jine ti to.»

³⁷ Adi m-al sasi, səbi kadi ne ki makitibi la Luwə al tae a na: “Tidəi-e dan njé ra majal je ti^{*},” kin ra ne dəm ti. Ningə nē ki səbi kadi a re dəm ti kin, a ra ne.»

³⁸ Θ njé ndoo je eli-e a na: «Bābe, ne katı a e joo kin.» Ba al-de a na: «E wa kin asi.»

*Jeju el ta ki Luwə də mbal kagi binj je ti
(Mt 26.36-41; Mk 14.32-38)*

³⁹ Go ti Jeju təe, ningə takı isi ra-n kete kate, un ta rəbī isi aw ki də mbal kagi binj je ti. *NJé ndo je lie uni goe.

⁴⁰ Loki rəi teei do mbal ti, Jeju el njé ndo je a na: «Elı ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al.»

⁴¹ Ba or rone say ndəy, ningə osi məkəsine nangi, el ta ki Luwə a na:

⁴² «Bai, re indigı a, osi ko kin ngərəngi ko rəm ti. Nə ke a kadi e ndigı ləm mi al, nə kadi e indigı ləi i wa a tal tane.»

⁴³ Lo kin ti noq be, malayka kare i dərə ti re ade təgi.

⁴⁴ Bel ra Jeju, NDile isi nangi al, adi el ta ki Luwə ki təgine, təte tosi nangi tə kər məsi be.

⁴⁵ Go kəl ta ti ki Luwə, Jeju i taa, təl re rə njé ndo je ti ningə, inga-de, isitoi bi ki me-ko.

⁴⁶ Θ al-de a na: «Wal isi itoi bi wa biti a? II taai, a eli ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al.»

*Kuwə Jeju
(Mt 26.47-55; Mk 14.43-49; Jə 18.3-11)*

⁴⁷ Loki Jeju a el ta ba bəy ningə, kosi dije teei noq isi rəi. Judasi, ki e ki kare dan njé ndo je ti la Jeju ki dəgi gide e joo a e node ti. Re ki ro Jeju ti kadi n-uwe ki rone ti.

⁴⁸ Θ Jeju al-e a na: «E ki kuwə ki a uwə-m mi *NGon dəw ki roi ti a ilə-m ji dije ti!»

⁴⁹ Loki njé njiya ki Jeju ooi ne je ki isi ra ne kin be 6a, dəjì Jeju ei a na: «Bābe, səbi kadi ji tiga-de ki ne katı a se kadi ji ra ban o?»

⁵⁰ Ningə loe ti noq, ki kare dande ti or kiya tiga-n paja lə ki bo lə njé kijə ne masi kadi-kare je, 6a tiga mbie ki də ji ko ti lati gangi.

⁵¹ Nə Jeju al-de a na: «Asi be ngata, iyəi-de adi rai.» Ningə ilə jine ədi-n mbi paja ka kin, 6a mbie təl to maji gogi.

⁵² Go ti, Jeju un ta el ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé je ki njé ngəm ta kəy lə Luwə, ki ngatəgi je a na: «To tə ne ki mi njé bogi, a irəi ki kiyə kasigar je, ki gol je taa kadi uwəi-mi be?»

⁵³ NDə je pəti, mi səsi naa ti gin kəy ti la Luwə, nə jisi ədi-m al, ningə e ndo ləsi bone, e ndo ki kadi tagi je ki majal ədi rəde me til ti.»

*Piyr naji ta gor Jeju
(Mt 26.57-27.1; Mk 14.53-15.1; Jə 18.13-27)*

⁵⁴ Lo kin ti, uwəi Jeju, awi sie, uri sie kəy lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je. Piyar adi ndəg ngal ndəy, ningə un gode isi aw səde.

⁵⁵ Dije ilei por dana natı lo ti, isi ta ti, adi Piyar aw isi ta ti səde.

⁵⁶ Ningə ngon dəne kare ki nje ra kilə me kəy ti, oo Piyar isi kunji por ti, a ində manje ba, ningə el a na: «E ki isi kin ka, kete e sie to.»

⁵⁷ Nə Piyar naji a na: «Dəne, m-gər-e al.»

⁵⁸ Ba ndəy go ti a dəw ki rangi oo Piyar, ningə təl el bəy a na: «i ka, j dan dije ti lie to.» Nə Piyar ilə dəw ti ka kin a na: «Jagi, mi səde al.»

⁵⁹ Biti asi kadi-kare go ti, ningə dəw ki rangi təl re də ti bəy a na: «Ki rojeti, dingəm kin kete e sie to, tədo e dəw ki Galile ti.»

⁶⁰ Θ Piyar ile ti a na: «Dingəm, m-gər me ta ləki ike kadi el kin al.» Ba ta naa ti noq wa ki Piyar isi el ta tane ti ba bəy ningə, kune kinjə no.

⁶¹ Loe ti noq, Jeju ilə rəti go Piyar, ba me Piyar ole də ta ti ki Jeju al-e a na: «Bone wa kin, kate bəy taa kadi kuna kinja nō, a naji ta nja mita a na igər-m al^{*},» ka kin.

⁶² Piyar ində lo təg taga, no ki man kəmne.

*Dije tajı Jaju, tindəi-e
(Mt 26.67-68; Mk 14.65)*

⁶³ Dije ki njé ngəm Jeju, mbəi sie je, tindəi-e je.

⁶⁴ Ba dəoi kəme a ali ei a na: «Nə a indəi wa igər dəwe adi j-o!»

⁶⁵ Taa ne tajı je ki rangi ngay təg tade ti ki rəe ti to.

*Jeju a no njé gangi ta je ti lə Jipi je
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jə 18.19-24)*

⁶⁶ Loki lo ti ningə, ngatəgi je lə *Jipi je, ki njé kun də njé kijə ne masi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ingai-naa, awi ki Jeju no njé gangi ta je ti lə Jipi je.

⁶⁷ Ningə eli-e a na: «Re e jə j Kirisi ki Luwə mbəte a el-je adi j-o.» Ө Jeju ilə-de ti a na: «Re m-al səsi ka a taai mem al.»

⁶⁸ Taa re m-dəj i səsi ta ka a iləi-mi ti al to.

⁶⁹ Ningə ki j-ai ta jije ti ne kin, ilə ngire bone kin, mi *NGon dəw m-a m-isı də ji ko Luwə ti ki nje togı ngata.»

⁷⁰ Ba pət̄i deji-e əi nə: «Adi i ngon la Luwa ta?» Ə Jeju əl-de ə nə: «Sai je wa əli ki tasi təki, mi NGon la Luwa.»

⁷¹ Lo kin ti, əli əi nə: «E kin, ji sangi kadi dəw madi ki rangi al ta dəe ti bəy a? J-əi je wa j-o i ta ka tae ti ki mbije ne ngata kin.»

23

Jəju a no ngar Pilati ti

(Mt 27.2, 11-14; Mk 15.1-5; Jq 18.28-38)

¹ Go ti, əj̄i taa i pat̄i awi ki Jeju no *Pilati ti.

² Ningə lo kin ti, iləi rade isi indəi ta da Jeju ti əi nə: «Dingəm kam j-ingə isi sulə dije kadi əukü-de wale. Əl-de kadi ugəi la-mbə nje ko ki bo Səjar al. Taa a də ti noq əl bəy təki n-e Kirisi, n-e ngar.»

³ Ə Pilati deji Jeju ə nə: «I ngar la *Jipi je a?» Ba Jeju ile ti ə nə: «E ta ki təe tai ti.»

⁴ Lo kin ti, Pilati əl ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki kosi je ə nə: «M-ingə ne madi ki asi kadi m-gangi-n ta də dingəm ti kin al.»

⁵ Nə uwəi tade ngə əi nə: «E nje sulə dije ki ne ndo ləne kadi təi rə. Hə ngire Galile ti, un-nənəngi ki Jude ba pəti, biti a təe-n rəjeti ne kin.»

Jəju a no Erodi ti

⁶ Loki *Pilati oo ta kin ningə dəj̄i ə nə se dingəm kin e dəw ki Galile ti wa?

⁷ Ə loki oo kadi Jeju i gın bəkə ti la *Erodi ningə, ilə sie adi Erodi ki dokagiloe ti kin e Jorijaləm ti noq to.

⁸ Loki Erodi oo Jeju əa, rəe nal-e ngay tədə mari nu ba ə isi sangi kadi n-oo Jeju əj̄i-n də ta lie ki dije isi əli. Erodi ində mene ti kadi Jeju a ra ne koj̄i je kadi n-oo.

⁹ Ə dəj̄e ta je ngay, ne Jeju ile ti al.

¹⁰ Ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je əi noq, isi səki də Jeju ki təgide.

¹¹ Erodi əi ki asigar je ləne kidi Jeju, mbəi sie, ba iləi kibi ki ndole rəe ti, a təli iləi sie adi Pilati gogi.

¹² NDəe ti noq, Erodi əi ki Pilati ki kəte əi njé bə je le naa, tali madi-naa je.

Gangi ta koy do Jeju ti

(Mt 27.11-26; Mk 15.1-15; Jq 18.39-19.16)

¹³*Pilati ərə ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé kun də kosi je,

¹⁴ əl-de a nə: «İrai ki dingəm kin adi-mi əi nə e nje sulə dije əukü-de wale, nə me ta ti ki m-dəjə nosi ti ne kin, m-ingə ne ki majal ki isəki-e-n, ki ası kadi m-gangi-n ta dəe ti al.

¹⁵*Erodi ka ingə ne madi al to, tədə təl ilə sie rəjeti gogi. Ne ki ası kadi dəw tol-e-n goto.

¹⁶ Be ə, m-a m-adı indəi-e par ə m-a m-iyə taa.» [

¹⁷ Pilati əl be mbata də əgal je pəti, lo ra nay pakı ti, səbi kadi Pilati ərə dəw kare dangay ti adi-de.]

¹⁸ Nə dije pəti uni ndude ki taa əli əi nə: «İtəl-e ko ə or Barabasi adi-de.»

¹⁹ Barabasi e dəw ki uwai-e dangay ti mbata e dan dije ti ki wongi ra-de də njé koj̄e je ti me 6e ti nim, təli dəw nim.

²⁰ Ningə təki Pilati ndigi-n kadi n-iyə Jeju taa, tel dəj̄i-de ta də ti bəy.

²¹ Nə əi je ali ta ki ndu ki ngə ngay əi nə: «İse kagi-dəsəti ti, iše kagi-dəsəti ti.»

²² Pilati re səde də ti bəy ki ko mitə ə nə: «E ri ki majal ə dingəm kin ra ə? Nə ki asi kadi dəw tol-e-n goto, adi m-a m-adı indəi-e par ə m-a m-iyə taa.»

²³ Nə əi je ai də ndude ti, uni ndude ki taa, ali ta ki təgide ngay itə ki kəte kadi 6e kagi-dəsəti ti ta bə wa.

²⁴ Be ə, Pilati un ndune kadi n-ra ne ki kosi je ndigi.

²⁵ Adi ərə Barabasi ki ndigi kadi ər-e adi-de. Barabasi e dəw ki uwai-e dangay ti mbata e dan dije ti ki rai wongi da njé koj̄e je ti nim, taa təli dəw nim. NGa ningə ndigi kadi ta Jeju taa n-ule ji asigar je ti kadi rai sie ne ki go ndigi ti ləde əi kosi je.

Awı ki Jeju ki lo 6e kagi-dəsəti ti

(Mt 27.32; Mk 15.21)

²⁶ Loki asigar je isi awi ki Jeju ningə, ingə Simo, daw ki Siran ti, ki i wale, 6a indəi kagi-dəsəti lə Jeju doe ti, adi otı goe ti.

²⁷ Kosi dije ngay uni go Jeju. Dəne je indəi kadi-de noj̄i, ndingəi rəde mbata lie.

²⁸ Be ə, Jeju yati kəmne ki dəde ti, əl-de ə nə: «Dəne je ki Jorijaləm, inq̄i-mi al, nə kadi inq̄i rəsi əi je wa, a inq̄i ngansi je.

²⁹ MBata ndə a re noq kadi dije a əli əi nə: “Majı-kur ə də kuji dəne je ti, e də njé je ti ki oj̄i ngon ndə kare al, ki iləi mba ta ngon ti al.”

³⁰ Lo kin ti noq be, dije a əli mbal je əi nə: “Osi dəje ti!” Ə a əli dii je əi nə: “İbəyoj̄i-je¹!”

³¹ Kin a dəw ra kagi mbəl be ningə, kagi ki tuti taa yəe a to ban ə?”

³² Lo kin ti, rei ki baw kaya je ki njé tol nə joo kadi tol-i-de naa ti ki Jeju.

Dije bəi Jeju kagi-dəsəti ti

(Mt 27.33-44; Mk 15.22-32; Jq 19.17-24)

³³ Loki rai təgi lo ti ki bəri-e «Ka də dəw» 6a, asigar je bəi Jeju kagi-dəsəti ti, loe ti noq, taa bəi baw kaya je ki joo ka kin naa ti ki Jeju də kagi-dəsəti ti to. Bei ki kare də ji koj̄e ti, a bəi ki nungı də ji gale ti to.

³⁴ Ningə Jeju əl ə nə: «Bai, adi mei sol dəde ti, tədə gəri ne ki a rai kam al.» Noq be, asigar je təgi kir (mbare) da kibi ti lie, ləbi-naa.

³⁵ Kosi dije ai noq a goi-de, ningə njé kun də *Jipi je ibəi Jeju kogii əi nə: «Aji dije ki rangi, an a, kadi aji rəne e wa adi j-o to, təki re e Kirisi lə Luwa ki Luwa mbətə².»

³⁶ Asigar je ka kin agi ki rə Jeju ti, mbəi sie, 6a adi-e kasi ki masi kade ay³.

* 23:30 Oje 10.8 * 23:35 Pa je 22.8-9 * 23:36 Pa je 69.22

³⁷ Ningə eli-e a i nə: «Re i ngar lə Jipi je a, aji rai i wa adi j-o.»

³⁸ Ba ndangi ne madi ɓey tə me ba ti, ində taa də Jeju ti a i nə: «Dəw kam e ngar lə Jipi je.»

³⁹ Ningə baw kaya kare ki ɓəi-e də kagi-dəsi ti tajı Jeju a nə: «I al a a na j Kirisi ki Luwə mbətə a? Aji rai i wa, a aji-je səi.»

⁴⁰ Nə e ki nungi kol ki madine a nə: «I ki ta ki gangi ki kare wa kin isi doi ti to kin, iɓəl Luwə al a?»

⁴¹ Ki ɔji dəjə, e go ti, tado e nə ki je wa ji dibi a ji tati kande, nə e, nə madi kare ki majal ki ra goto.»

⁴² Ba e ki njə kəl ki madine ka kin təl el Jeju a nə: «Jeju, ndə ki a re tə ngar a, adi mei ole dəm ti.»

⁴³ Ə Jeju ile ti a nə: «Təki rəjeti, adi m-əli, ɓone wa kin a i səm naa ti me ɓe rənəl ti.»

Koy Jeju

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jq 19.28-30)

⁴⁴ Ki kadi ki kaw ki jam də ɓe ti be, a lo ndul donangi ti biti kadi ki mita ki lo səlo.

⁴⁵ Kadi ur dana, dəw oo-e al. NGa ningə, kibi ki gangi lo ki me kəy tı lə Luwə gangi dana lə naa je joo^{*}.

⁴⁶ Ba Jeju un ndunue ki taa a nə: «Bai, m-iye ndilm me jii ti.» Ningə go ta ti kin fa kəe təe.

⁴⁷ Lokı ki bo lə asigar je oo ne je ki rai ne kin be ɓa, ilə təjı do Luwə ti a el a nə: «E ki rəjeti, dəw kin e dəw ki dana.»

⁴⁸ Kosi dije ki a i lo ne ti kin, loki ooi ne ki ra kin ɓa, təli ɓe je ki kadi de ki kində, ndingəi rəde.

⁴⁹ Dije pəti ki gəri Jeju, ki dəne je ki j sie Galile ti, ai say indəi kəmde a ooi ne je ki isi rai ne.

Kila Jeju ɓe nin ti

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jq 19.38-42)

⁵⁰ Lo kin ti noo be a, dingəm kare ki təe nə Jisəpi i noo re. Jisəpi e ki kare dan njé gangi ta tə lə *Jipi je, e dəw ki maji, e dəw ki dana,

⁵¹ adi ne je ki made je dəo naa ti a rai kin, e ndigi sade də ti al. Jisəpi e dəw ki Arimate ti, ki e ɓe lə Jipi je. E isi nginə ta koɓe lə Luwə ki kadi a re.

⁵² Jisəpi aw rə *Pilati ti, dəje nin Jeju.

⁵³ Be a, aw risi nin Jeju də kagi-dəsi ti, re-nanggi, dole ki kibi, ɓa aw ile me be nin ti ki rai kadi mbal ti. E fe ki dəw ilə nin ti al ɓəy.

⁵⁴ NDəe ti kin, e nda ki dije isi osi nja ne je naa ti, tado lo ti par a e nda taa kəe.

⁵⁵ Dəne je ki j ki Jeju Galile ti nu, rai sie, awi naa ti ki Jisəpi. Aw goi ɓe nin ki kadi iləi Jeju ti ka kin, a ooi kuji kila ki iləi nine.

⁵⁶ Go ti, tali awi be, indəi do yibi kagi ki ați mbi, naa ti, mba koy rə nin Jeju ti. Ningə nda koy kəe, uwəi koy rəde təki indu-kun el-n^{*}.

24

Jeju i lo koy ti

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Jq 20.1-13)

¹ NDə diması ki sj ɓati ba ɓa, dəne je awi do ɓadi ti ki yibi kagi ki ați mbi ki indəi dəe dana mba koy rə nin Jeju ti.

² Loki awi ningə, ingəi mbal ki uti ta ɓadi ka kin dəw nduguru-e rangi.

³ Loki uri me ɓadi ti ɓa, oi nin Baɓe Jeju, al.

⁴ Loe ti noo be, gəri ne ki kadi rai al, ningə yə dingəm je joo ki iləi kibi ki ndoy rəde ti, təej hay ki rəde ti.

⁵ Bəl təl-de, adi ilsi dəde ki nangi, nə dingəm je ka kin əli-de a i nə: «Ra ban a isi sangi dəw ki isi kam dan njé koy je ti a?»

⁶ E goto ne ngata, i taa lo koy ti. Ningə maji kadi adi mesi ole də ta ti ki el səsi loki e-n Galile ti ɓəy kin.»

⁷ Əl a nə: «Səbi kadi dije a iləi-mi *mi NGon dəw ji njé ra majal je ti kadi ɓəi-mi kagi-dəsi ti, ɓa go ti, m-a m-i taa lo koy ti ki ndo ki ko mita go koym ti.»

⁸ Lo kin ti, mede ole də ta ti ki Jeju al.

⁹ Be a, loki tali də ɓadi ti, rəi ori poy ne je kin njé ndo je ki dəgi gide kare a i ki ndəge je pəti adi-de oi.

¹⁰ NJé kər poy ne kin njé kaw kilə je e Mari ki Magidala nim, Jan nim, Mari ki ko Jaki nim, ki ndəgi dəne je ki a i səde.

¹¹ Na njé kaw kilə je ooi ta kin ta ta ni adi taa ti lə dəne je ka kin al.

¹² Lo kin ti noo, Piyər a i ki ngədi, aw ilə mbəne ɓe nin ti ningə, oo ta kibi je ki doləi nin par a a nangi. Ne kin ndəji Piyər ngay, loki isi təl ki ɓe.

Jeju a i ki njé ndo je joo də rəbi ti ki kaw Emawusi

(Mk 16.12-13)

¹³ NDəe ti wa ka kin, njé ndo je joo isi awi ngon ɓe ti kare ki ɓari-e Emawusi, ki a asi kula matər dəgi gide kare ki ɓe bo ki Jorijaləm.

¹⁴ *NJé ndo je ki joo ka kin, a eli-naa ta də ne je ti ki ra ne kin.

¹⁵ Ningə loki a eli-naa ta, a naji-naa ti ka kin ningə, Jeju təe uwə səde rəbi.

¹⁶ Ne kəmde uti dəe ti adi gəri-e al.

¹⁷ Ə Jeju dəjə-de a nə: «E ri a naji-naa ta ti də rəbi ti be a?» Ningə tali ai lo ka ti, kəmde il kiri.

¹⁸ Ba ki kare dande ti ki təe nə Kiləwopasi el Jeju a nə: «I ki kari ba par a i dəw ki isi Jorijaləm ti ne ki kanji kadi oo ka ne je ki rai ne me ndə je ki ne kin!»

¹⁹ Ə tal dəjə-de a nə: «E ri a ra ne a?» Ningə iləi-e ti a i nə: «Ne ki ra ne oji-n do Jeju ki Najaratı ti, ki e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki aw ki təgi ngay. Aw ki təgi me kılə rane ti nim,

me ta kälne ti nim, no Luwə ti ki no dije me ti pati.

20 Nə ki bo je ki do njé kijə ne məsi kadi-kare ti, ki njé kun do Jipi je, uwəi-e, ilai-e ji dije ti kadi gangi ta koy dəe ti, a bəi-e do kagi-dəsi ti.

21 Je j-o kadi e e a dəw ki kadi a taa *Isirayəl je ila-de taa. Ningə me ne je ti kin pati, bōne a e ndə ki kə mitə ki ne je kin rai ne.

22 Nə ne kare, dəne je ki me buti ti laje ali-je ne ki ndəji-je ngay. Teei ki si batı ba awi da bədi ti,

23 nə o i nine al, 6a təli rai ali-je təki malayka je teei rode ti ali-de təki a ki dəne taa.

24 Ə madije je madi awi do bədi ti 6a, o i ne je təki wa ki dəne je alii. Ningə e wa taa, dəw oo-e al.»

25 Lo kin ti, Jəju el-de a na: «Səi dije ki ne gər ləsi goto, ngə səsi kadi adi mesi kalangi ba nə kal ta ki ta Luwə ti!

26 Səbi kadi Kirisi a ingə ko be taa kadi a ingə-n toba ləne.»

27 Be a, ɔr-n-de gin makitibi je pəti ki al ta ki dəe ti, ilə ngire da ndu-kun ti la *Mojı tee-n da njé kəl ta je ki ta Luwə ti pati.

28 Loki indəi do 6e ki isi awi ti 6asi 6a, Jəju ra do kamene ti ta ne ki a aw ki kəte be.

29 Ə gangi-e a i na: «Kadi ur ngata, adi lo dibi, a nə isi nangi rəjeti.» Be a, to aw səde lo kiside ti.

30 Loki isi ta ne kuso ti səde, un mapa, ra oyo Luwə do ti, uwə təti naa ti, 6a tal-n adi-de.

31 Lo kin ti ngata a, kəmde təq adi gəri-e təki e Jəju, nə loe ti noq, Jəju tən jipi adi ooi-e al.

32 Ə təli isi ali-naa a i na: «Loki isi el-je ta do rəbi ti, isi or-n-je gin ne je ki ndangı me makitibi je kin, to tə ne ki e por e a isi q meje ti be.»

33 Ba loe ti noq, ij taai, tali ilai dəde kaw Jorijaləm gogi. Awı ingəi njé ndo je ki dogi gide kare ki ndəge je ki gode ti kawi-naa isi.

34 Ə pəti ali njé ndo je ki joo ka kin a i na: «E ta ki rəjeti kadi Babəj lo koy ti! Teeingə Simq, adi Simq oo-e ki kəmnel!»

35 Lo kin ti, njé ndo je ki joo, ilai rəde ɔri-de gin ne je ki inga-de do rəbi ti, ki gar ki gəri Jəju lo təti mapa ti.

Jəju ɔji rəne njé ndo je ləne (Ja 20.19-23)

36 Loki isi ali-naa ta ba 6əy ningə, Jəju wa təq həy dande ti, el-de a na: «Lapiya e səsi.»

37 Lo kin ti, 6əl tol-de, ndilde təq. Gai kadi e ndil a ooi-e.

38 Ə Jəju el-de a na: «Ra ban a ndilsi goto je, mesi tosi je be a?»

39 Igəi jim je, ki njam je kin oi, e mi wa. NDil aw ki dane je, ki singəne je təki oi-mi kin al.»

40 Lo kin ti, təji-de jine je, ki njane je adi-de ooi.

41 Rənəl dum do njé ndo je, e ne ki ati-de 6əl ki dum, adi lo kadi ooi tə e ne ki rsjeti ngə. Ə Jəju dəjə-de a na: «awi ki ngon ne kuso ne a?»

42 Ba adi-e ngon dam kanji ki ndaw.
43 Ə Jəju taa, uso ta kəmde ti.

44 Ningə go ti, el-de a na: «Ta je ki ndə ki məl səsi lokı mi-n səsi 6əy e to kin: NDə ki məl səsi təki, ne je pati ki ndangı me ndu-kun ti la *Mojı je, ki me ta ti la njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki me pa kosi je ti kin, səbi kadi a təli tade be.»

45 Lo kin ti nga a, Jəju adi-de ku dəde, kadi gəri me makitibi la Luwə.

46 Ningə el-de a na: «E ta ki ndangı kətə, təki mi Kirisi m-a m-ingə ko, dije a təli-mi, 6a go ti, m-a m-i taa dan njé koy je ti ki ndə ki kə mitə la ndə koym*.»

47 Dije a iləi mbə ki təm, ilə ngire Jorijaləm ti, biti ki ra gin dije ti pəti, kadi dije iyəi go rəbi ne rade je ki majal ko, kadi Luwə iye-n go majal je ləde ki tə.

48 Ningə sai a sai njé ma naji kin.

49 Ki oji dəm, m-a m-ilə ki ne ki Bai un mindine do ti kadi n-a n-adı səsi kin. Ningə a isi 6e bo ti ne biti kadi təgi ki j dərə ti kin re dəsi ti 6əy taa.»

Jəju aw dərə ti

(Mk 16.19-20; Knjk 1.9-14)

50 Go ti, Jəju aw ki njé ndo je ləne 6asi kadi 6e ti ki Bətani, 6a ɔy jine ki taa, njangi dəde.

51 Loki njangi dəde ningə, iyə-de a ɔr rəne ko rəde ti, 6a uni-e awi sie dorə ti.

52 Lo kin ti noq, njé ndo je ɔsi məkəside nangi noq ti, 6a təli gogi Jorijaləm ti ki rənəl ngay.

53 Dəkagilo je pəti, a i gin kəy ti la Luwə, iləi tojı do Luwə ti.

Poy Ta ki Maji le Jeju ki Ja ndangi

Ta ki do Poy ta ti ki Maji le Jeju ki Ja ndangi
Poy Ta ki Maji le Jeju ki Ja ndangi e ki kare
dan Poy ta je ti ki Maji ki so (Matiye, Marki,
Luki ki Ja). NGa ninga ta je ki aw naa ti ki njé
ki mita e ngay al. Ta je ki aw naa ti sade, e ta ki
do koy Jeju Kirisi ti k*ta kaw k*i* ta tol ta makitibi*
ti kin par. Ne je madi ki Ja al tae, made je ali
al, ta ta la taa-naa ki Kana ti (2.1-12), ki ta la
Nikodem ki aw inga Jeju (3.1-21), ki ta la done
ki Samari ti a ki Jeju (4.1-12), ki ta la dinga
ki re oy njururu ki Jeju aje (5.1-18), taa ta la
dow ki keme ta lo koje ti nu a Jeju adi kame
oo lo (9.1-41) je kin. Ne ki re Jeju ti ki Ja a do
ti ngay, e ndo je lie ki ndo dije.

Me ta ti ki Ja il-e ngira makitibi lene kin
(1.1-18), toji Jeju kadi le Luwa. Ta ki tol
rene ti, re dan dije ti ki donangi ti ne. Poy
Ta ki Maji le Jeju ki Ja ndangi kin asi kadi dow
gangi ki kame asi joo:

Key keme ki dosay (1.19-12.50) el ta ki do
naji ki ma ti ki dije ki dangi dangi (Ja Batisi,
Andire, Pilipi ki Nataniyel) mai do Jeju ti, na
na ma ki go lo kooe ti lene. Taa el ta do dije
ti ki dangi dangi ki Jeju inga-de nim, ne koji
je ki asi gin siri ki Jeju ra nim ti, ki kadi dije
sangi gine gari maji. Ja tol ta kay kam ta lene
ki dosay kin ki kosi do ta je ki dangi dangi ki
Jeju el naa ti (12.37-50).

Key keme ki ko joo, el ta la Jeju ki tee ki ta
je ki tagide to, ki rai rede ta ta je ki dow a al
ngina-ng ndone kam be, ki re njé ndo je ti lene
(13-16). Lo kin ti, Jeju el ta ki Bawne, ninga
me kal ta ki Bawne Luwa, inda dore dana
kadi ngam-n koy ki a re doe ti, ba doji Bawne
kadi inda keme go njé kun gone ti ki n-a n-iy-e
de tone ti kin maji (17). Ta la Ja tol osi go ndangi
Poy ta je ti ki Maji ki mita, loki al-n ta kuwa ki
uwa Jeju, ki gangi ki gangi ta koy doe ti, bei
e kagi-dasi ti, ninga go ti tee dan njé koy je ti kin
(18-20). NDo ra nay Paki ti, Jeju tee inga
Mari ki Magidala nim, inga njé ndo je lene
nim. Taa go ti, tol tee inga-de kinga ki rangi
boy mbata le Tomasi ki made je ali-e ta la Jeju
ki tee lo koy ti a naji kin kadi ti a ko oo-e ti. To
ti ne ki Ja al gin ne ki ndangi-n Poy Ta ki Maji
kin (20.30-31), tol-n ta makitibi lene ngata be,
boy taa tol re do tee ti ki Jeju tee inga njé ndo
je siri ta ba ti kin.

Gin ne ki Ja ndangi-n Poy Ta ki Maji kin
(20.30-31) a il-e jine do ti kin a ra kadi dow
ki tida makitibi kin ba, a gar ay njay taki Jeju
e daro Kirisi wa ki Luwa mbate ki so**b**i kadi a
re ka kin nim, e NGon le Luwa nim. E lo kin
ti a dow ki ra a inga-n kaji teki Jeju wa el-n a

ne: «Mi rebi, mi ta ki rejeti, mi kisi ki do taa...»
(14.6).

Jeju e ta ki i re Luwa ti
1 Lo kila ngira ne je ti peti, dow ki e ta e noq
ngata,

Dow ki e ta e naa ti ki Luwa,
Dow ki e ta e Luwa.

2 Lo kila ngira ne ti, dow ki e ta e naa ti ki
Luwa.

3 E a Luwa un-e ra-n ne je peti.
Ne ki Luwa ra-e ki kanje e goto*.

4 Dow ki e ta ka kin a e nje kadi dije isi ki dode
taa.

Ninga kisi ki do taa ki i re ti kin a e kunji do
dije ti ki donangi ti ne.

5 Kunji unji do til ti,

Ne til uwa kunji ka kin ki rene ti al.

6 Luwa il-e dow kare ki toe ne Ja ade re.

7 Re ti nje ma naji kadi ma naji le kunji,
Kadi dije peti adi mede kunji ki takule.

8 Ja e kunji al, ne nje ma naji le kunji.

9 Dow ki e ta kin e a e kunji ki rejeti.

Kunji ki rejeti ki re donangi ti ne,

Unji do dije ti peti.

10 Dow ki e ta e donangi ti ne.

Ninga e a Luwa un-e ra-n dije ki donangi ti ne,
Ne dije ki donangi ti ne gari-e al.

11 Dow ki e ta kin re dan dije ti lie,

Ne dije lie uwa-e ki rede ti al.

12 NGa ninga, njé ki uwa-e ki rede ti,
Adi e nje ki adi-e mede, adi-de ta rebi kadi tali
ngan le Luwa.

13 Tali ngan le Luwa, ki go koji ti ki masi teki
dije isi ojii-naa kin al nim,

Ki go ndigi ti le dow al nim, ne e Luwa wa e ra
adi tali ngane je.

14 Dow ki e ta, tol daro dow ki rejeti,

Uwa lo kisi danje ti.

Me-maji, ki ne ki rejeti rosi mee.

Je j-o toba lie. E toba ki NGon ki kare ba inga
ki re Bawne ti.

15 Ja un ndune ki taa, ma-n naji lie a ne:

«E a e dow ki m-al ta lie kite m-al m-al ne:

“Dow ki re gom ti, e ki bo dom ti,

Tado e isi ki done taa kite nom ti.”

16 «Je peti, j-inga ne maji ki i re ti, ki go me
maji ti lie.

Adi je maji-kur ki osi go naa go naa.

17 Luwa adi-je ndu-kun ki go rebi le Moji*,
Ne me-maji ki ne ki rejeti rei ki go rebi le Jeju
Kirisi.

18 Dow ki oo Luwa goto, ne NGon ki kare ba,
Ki e Luwa e isi kadi Bawne ti, a ra adi ji gare-»

Ta ki Ja Batisi ol do rene ti

(Mt 3.1-12; Mk 1.2-8; Lk 3.15-17)

19 Loki *Jipi je ki Jorijalém ti ili njé kija ne
masi kadi-kare je ki njé je ki gin koji ti le Lebi
ki re Ja ti deji-e a ne: «I na a?»

* 1:3 Kila ngira ne je 1.3; Pa je 33.6, 9 * 1:17 Tee ki taga 31.18; 34.28

²⁰ Ba, Ja el-de wanḡi ki taga, ki kanji yəti ta e na: «Mi Kirisi al.»

²¹ NJé ki iləi-de ka kin teli deji-e ei na: «NGa j nā dana? I nje kəl ta ki ta Luwə ti Eli a?» Ə Ja ilə-de ti e na: «Jagi, mi Eli al.» Teli deji-e bəy ei na: «I NJe kəl ta ki ta Luwə ti ki j-isı ji ngəm-e a?» Ja e na: «Jagi, mi NJe kəl ta ki ta Luwə ti al.»^{*}

²² Lo kin ti noq, alı-e ai na: «NGa j nā dana banḡi wa el-je adı j-o, tado səbi kadi j-a ji təl ki ta madi kadi j-aw-n ki rō njé je ti ki iləi-je. Ta ri e al dərət i j wa e?»

²³ Noq be ngata a Ja ilə-de ti e na: «Mi e mi dəw ki ndue 6a dilə lo ti e na: “Irai go rabi lə Babə adı a njururu!”[†] Təki nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay el-n.»

²⁴ NJé ki iləi-de ka kin ei *Parisi je.

²⁵ Ə tali deji Ja Batisi bəy ei na: «A kin a re j Kirisi al nim, j Eli al nim, taa j NJe kəl ta ki ta Luwə ti ki j-isı ji ngəm-e kin al nim to e, ra ban a sis ira dije batəm e?»

²⁶ Ə Ja el-de a na: «Mi m-ra dije batəm me man ti, nə dəw madi e mbəsi ti noq ki igəri-e al.

²⁷ E re gom ti, nə kilə sa ki njae ti ka mi məsə kadi m-tutı al.»

²⁸ Nə je kin pəti rai ne Bətəni ti, dam ba Jurdə ti, ki Ja ra dije batəm ti.

Ta ki Ja Batisi el də Ja ju ti

²⁹ Lo ti də ti, Ja oo Jeju ki isi re ki rəe ti ningə el e na: «Oi *NGon dəgi batı lə Luwə ki nje kor majal lə dije ki dənəngi ti ne ko.»

³⁰ E a e dəw ki m-al ta lie kate m-al m-e na: «Dəw ki re gom ti, e ki bo dəm ti, tado e isi ki dəne taa kəte nom ti.»

³¹ Mi ki dəm m-gər-e kate al, nə m-re mra dije batəm me man ti mba kadi m-adı *Isirayəl je gəri-e-n.»

³² Ja ma naji e na: «M-o NDil Luwə j taa, risi tə də dum be re isi dəe ti.

³³ Mi m-gər-e al, na Luwə ki ilə-m adı m-re m-ra dije batəm me man ti e al-m e na: «Dəw ki a o NDil i taa risi re isi dəe ti kin e, a ra dije batəm me NDil ti.»

³⁴ Ningə mi, m-o ne kin ki kəm, adı m-ma naje takı dəw kin e NGon Luwə.»

³⁵ Lo ti ki go ti, Ja təl re loe ti ka kin bəy, ei ki njé ndo je ləne joo.

³⁶ Be a, loki Jeju isi də, adı kəme e ki dəe ti oo-e-n, ningə el e na: «Oi NGon dəgi batı lə Luwə.»

³⁷ Loki njé ndo je lə Ja ooi də ta kin ningə, uni go Jeju.

³⁸ Loki Jeju ilə rəti ningə, oo-de kadi isi uni goe, e deji-de e na: «Ə ri e isi sangi e?» Ə ei je iləi-e ti ei na: «Rabi, lo ki isi ti e ra be e?» («Rabi» kər me na: NJe ndo dije)

³⁹ Jeju el-de e na: «Irai, e a oi.» Be a, awi, ooi loki Jeju isi ti. Ba isi, tolı ta ndə ləde rəe ti noq. Də kadi, e kadi ki so ki lo səlo.

⁴⁰ Andire ki ngoko Simo Piyar e dəw kare dan dije ti ki joo ki ooi ta ta Ja ti e uni go Jeju.

⁴¹ Dəw ki dəsay ki Andire inge, e ngokoe Simo. Ə el-e e na: «J-ingə Məsi.» («Məsi» kər me na «Kirisi, ki e dəw ki Luwə mbətə.»)

⁴² Ba, aw ki Simo rə Jaju ti. Ə Jeju go Simo ba ningə al Simo e na: «I Simo, ki ngon lə Jonasi. A 6ari-ni Səpasi», («Səpasi», kər me na «Piyar».)

Pilipi ei ki Nataniyəl

⁴³ Lo ti ki go ti, Jeju un ndune kadi n-aw dənəngi Galile ti. Də rəbə ti, ingə Pilipi, ningə el-e e na: «Un gom.»

⁴⁴ Pilipi e dəw ki Bətisayda ti, ki e 6e la Andire si ki Piyar.

⁴⁵ Go ti, Pilipi aw ingə Nataniyəl, ningə el-e e na: «J-ingə dəw ki *Moji el ta lie me ndu-kun ti, taa njé kəl ta je ki ta Luwə ti ka ali ta lie to ka kin. E Jeju ki nong lə Jisəpi ki Najaratı ti.»

⁴⁶ Ə Nataniyəl el-e e na: «Be ki Najaratı ti kadi kədə nə ki maji a təqə ti to ma?» Ə Pilipi el-e e na: «Ire o.»

⁴⁷ Loki Jeju oo Nataniyəl isi re ki rəe ti, el ta dəe ti e na: «Oi *Isirayəl ki rojeti, ki dəw asi kinqə nə ki majal rəe ti al.»

⁴⁸ Lo kin ti noq, Nataniyəl deji Jeju e na: «Ira ban a igar-m e?» Ə Jeju el-e e na: «Kətə bəy taa kadi Pilipi 6ar-i, loki isi gin kagi mbay-kote ti kin m-o-i.»

⁴⁹ NGata a Nataniyəl el Jeju e na: «Nje ndo dije, i NGon lə Luwə, i ngar lə Isirayəl je.»

⁵⁰ Jeju ile ti e na: «MBata kəl ki m-əli m-e nə m-o-i gin kagi mbay-kote ti kin e adı-m mei, nə o ne je ki atı 6el itə e kin bəy.»

⁵¹ Taa Jeju tel ilə də ta ti kin bəy e na: «Təki rojeti, m-əli səsi, a oı dərə təqə tane, ningə malayka je lə Luwə a awi ki taa je, təli ki nangi je dəm ti mi *NGon dəw.»

2

Ja ju ra man adı təl kəsi lo taa-naa ti ki Kana

¹ NDjoo go ti, taa-naa to Kana ti ki Galile. Ko Jeju e loe ti noq,

² ningə 6ari Jeju ei ki njé ndo je ləne loe ti to.

³ Də gangi lo madi 6a, kəsi goto. Ə ko Jeju el-e e na: «Dije aqı-naa kəsi tigə.»

⁴ Nə Jeju ile ti e na: «E ri e ige rəm ti e dəne? Də kadi ləm ası al bəy.»

⁵ Ba kəq e al njé ləbi ne je e na: «Nə ri ki el səsi e irai.»

⁶ NGa ningə gum je mehe ki kiba ki mbal isi noq, tə gum je ki *Jipi je isi ədi man ki mee ti ndogi rəde ki go kuji ne ra je ti ləde kadi tə awi ki ta dəde al, ta kəm Luwə ti. Gum je ka kin, ki kare mee a ası mbul joo je mitə je kare.

⁷ Jeju el njé ra kila je a na: «Uti man me gum je ti kin adi rosi,» ningə uti man me ti adi rosi bututu.

⁸ Ba Jeju el-de a na: «Odi ngata, a awii adi nje kində kəmne go nə kuso je ti,» ba odi awii adi-e.

⁹ Nje kində kəmne go nə kuso ti odi man ki tal kasi ka kin tane ti. Gar lo ki kasi kin təti al, nə njé ra kila je ki odi kasi kin gari maji. Nje kində kəmne go nə kuso ti gar nje taan dəne

¹⁰ el-e a na: «Dije aij-nja kadi kasi ki nəl dije ayi-naa kate, adi loki dije ayi-naa adi rade bəy taa təli də e ki nəl al ti, nga j ra ban a ingəm kasi ki nəl adi isi biti də kadi ki ne kin a?»

¹¹ E kin a e nə koji la Jeju ki də kəte ki ra Kana ti, dənangı Galile ti. Ra oj-i-n təgine, ningə njé ndo je lie adi-e mede.

¹² Go ne je ti kin, Jeju aw Kapərnayim ti, a i ki kone je, ki ngakone je, ki njé ndo je lane; no ke a isi Kapərnayim ti ndo ngay al.

*Jeju tuwə njé ra gati je me kəy ti la Luwə
(Mt 21.12-17; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)*

¹³ NDə ra nay Paki la *Jipi je e basi a Jeju aw Jorijalam ti^{*}.

¹⁴ Jorijalam ti, Jeju ingə njé gati mangi je, njé gati batı je, ki njé gati ki də dum je natı kəy ti la Luwə, taa njé mbal la je ka isi mbəli la je ləde nog to.

¹⁵ Lo kin ti, Jeju ra ndəy kula, tuwə-n-de pəti natı kəy ti la Luwə kə, naa ti ki mangi je, ki batı je, taa njé mbal la je ka, sane la je ləde ka, tində tabila je ləde tila to.

¹⁶ Ningə el njé gati də je a na: «Oyi ne je kin pəti ko lo kin ti rangi, ningə kadi irai me kəy la Bai tə lo gati ləsi al.»

¹⁷ Lo kin ti, me njé ndo je ole də ta ti ki ndangi me makitibi ti e i na: «Ta lə kəy ləi uwə mem kuwa ki a tl-m.»^{**}

¹⁸ Nə Jipi je uni ta ali-e a i na: «Nə koji ri a a təji kadi ji gar-n təki aw ki təgi kadi ira-n ne je ki ira kin a?»

¹⁹ Ó Jeju el-de a na: «Itəi kəy la Luwə kam, a me ndə ti ki mīta, m-a m-təl m-ində taa gogi.»

²⁰ Ó Jipi je ali-e a i na: «Ji ra gal kuti sa gide mehe ba ji ra kəy la Luwə kam oy, ningə j a təl ində rangi me ndo ti ki mīta a?»

²¹ Kəy ki Jeju al tae kin e darse.

²² NGa ningə, ndə ki Jeju ij-n taa dan njé koy je ti kin, me njé ndo je ole də ti təki ndo ki al ta kin, ba adi mede ta la Luwə ki ndangi nim, adi mede ta ki Jeju al ka kin nim.

Jeju gər ne je pəti ki me dəw ti

²³ Loki Jeju e-n Jorijalam ti, dəkagilo ra nay pakı ti, dije ngay adi-e mede, loki oi nə koji je ki ra adi ooi ki kəmde.

²⁴ Nə Jeju a, taa mede al, tədə gər-de pəti maji ngay,

²⁵ taa aw ki ndoo kadi dəw ma naji də dəw ti ade al to, tədə e wa gər ne je pəti ki to me dəw ti.

3

Jeju a i ki Nikodəm

¹ Me buti ti la *Parisi je, dingəm kare e noq, təe nə Nikodəm. E ki kare dan ki boy je ti la *Jipi je.

² Dingəm kin re ro Jeju ti kondə el-e a na: «Nje ndo dije, ji gər kadi Luwə iləi kadi ire indo-je ne, tədə dəw ki asi kadi ra ne je ki sti bəl təki isi ira-n kin be ki kanji kadi Luwə e sie goto.»

³ Jaju el-e a na: «Teki rojeti, adi m-ali, dəw ki asi kadi a oo koje la Luwə ki kanji kadi oji-e koji ki sigi goto.»

⁴ Lo kin ti, Nikodəm dəji Jeju a na: «Dəw a ra ban be a tali oji-e koji ki sigi, loki təgi ngata kin a? A asi kadi təl aw me kone ti gogı bəy kadi oji-e ki ko joo a?»

⁵ Jeju ile ti a na: «Teki rojeti, adi m-ali, dəw ki asi kadi a ur koje ti la Luwə ki kanji kadi oji-e me man ti, ki me NDil ti goto.

⁶ Darə dəw ki koo ki kəm, e ki koji me məsi ti, ningə darə ki ndil, e NDil Luwə a oje to.

⁷ Ta ki m-ali m-a na: «Sobi kadi oji səsi koji ki sigi^{*} kin, adi ati bəl al.

⁸ Tədo nal ilə lo ti ki me ndigı, ningə j o kae ki isi 6a, nə iger lo ki j i ti al nim, iger lo ki isi aw ti al nim to. Be a, dəw ki NDil oje ka e be to.»

⁹ Lo kin ti, Nikodəm dəji Jeju a na: «Nə kin a ra ne ki go rəbi ki ban a?»

¹⁰ Ó Jeju el-e a na: «I ki i nje ndo dije ndukur ki dije gari doi *Isirayəl ti ka igər ne je kin al 6əy a?»

¹¹ Teki rojeti, adi m-ali, j-al ta də ne ti ki ji gər, taa ji ma naji da ne ti ki j-o ki kəmje to, nə səi, indigi naji ki ma ləje al.

¹² Loki m-əl səsi ta də ne je ti ki dənangı ti ne a adi-mi mesi al, a ra ban be a adi-mi mesi da ne je ti ki dəra ti ki m-a m-əl səsi tae a?

¹³ Dəw ki aw dərə ti goto. Re e dəw a, e mi *NGon dəw ki karm ba par a m-əl dərə ti m-re donangı ti.

¹⁴ Ningə takı *Moji ilə-n li ki rai-e ki ningə-kasi ta kagi ti dəle lo ti ka kin a^{**}, sobi kadi bəi-mi mi NGon dəw taa də kagi-dəsi ti to.

¹⁵ MBa kadi dəw ki adi-m mene 6a, dəwe isi ki dəne taa biti ki no ti.

¹⁶ Tədo Luwə ndigı dije ki dənangı ti ne ngay, a adi-de NGone ki koji kare be, mba kadi dəw ki ade mene 6a, kadi dəwe kin tuji ko al, nə kadi isi ki dəne taa biti ki no ne ti.

¹⁷ Nə ki kadi dəw gər, Luwə ilə NGonne dənangı ti mba kadi gangi-n ta də dije ti ki dənangı ti al, nə ilə sie mba kadi aji-de.

¹⁸ Dəw ki adi mene NGon Luwə, Luwə a gangi ta dəe ti al, nə dəw ki ade mene al, dəwe

kin Luwə gangi ta dœ t̄i ngata. Tadə mbati kadi mene NGon Luwə ki kare ba kin.

¹⁹ Go rab̄i ki ta ki gangi re-n ə to kin: Kunji re dənangi t̄i, nə dije ki dənangi t̄i ndigi til yo a mbati kunji, mbata kila rade je e ki majal.

²⁰ Dije pət̄i ki əi njé ra majal, mbati kunji, awi ki rœ ti al. Ningə ki rɔjeti, bəl̄i kaw rə kunji t̄i, nə t̄e kunji t̄oji n̄e rade je ki majal ki taga.

²¹ Nə dije ki njé tal r̄ode go ndu Luwə t̄i, əi r̄ei ki r̄o kunji t̄i, mba kadi kunji t̄oji kila rade je ki taga wanḡi. Əi kila je ki rai-de ki go ndu Luwə t̄i.»

Ja Batisi əi ki Jaju

²² Go n̄e je ti kin, Jeju əi ki njé ndo je ləne əti awi dənangi Jude t̄i. Əsi ti səde n̄oq ba, rən dije batəm.

²³ Ja ka a ra dije batəm Enq t̄i, ki e basi kadi Salim t̄i n̄oq t̄o. Tadə e lo ki man e t̄i ngay. Ningə dije rai ki rae ti adi rade batəm.

²⁴ Dokagiloe ti kin, uwəi Ja dangay t̄i al bəy.

²⁵ Be ə, njé ndo je lə Ja ki n̄a je, naji-naa ta ti ki Jipi kare be, də togi r̄o mba kadi Luwə or-n ta dəw t̄i ko.

²⁶ Go ti, awi ingəi Ja əli əi n̄a: «Baje, dəw ki ndə ki aisi dam ba Jurde t̄i ki kare, ki ndə ki imā naji lie ka kin, e ka a ra dije batəm to, adi dije pati awi ki rœ ti.»

²⁷ Ə Ja ilə-de ti ə n̄a: «Dəw ki ası kadi ingə ne madi ki rangi ki done də e ti ki Luwə wa ade kin goto.

²⁸ Sai je wa ka ası kadi imai naji ləm do ta ti ki m-əl m-ə n̄a: «Mi, mi Kirisi al, nə mi dəw ki iləi-mi kadi m-re kate noe ti.»

²⁹ Kadi igəri takı, dəw ki n̄je taa dəne a e ngaw dəne, ningə ki oj̄i də basa madi ngaw dəne, e, e kadi basa madine ti kadi oo ta lie, ə lok̄i basa made el ta e osi mbie ti 6a, rœ nel-e ngay do ti. NGa ningə, e kin a e rənəl ləm, ningə e rənəl ki tae ası-naa bərare.

³⁰ Səbi kadi təba lie aw ki də made ti də made ti, a kadi mi, m-təl ki gogi gogi.

Dəw ki i dəra ti

³¹ «Dəw ki i dəra ti e do ne je ti pət̄i, ningə dəw ki dənangi t̄i ne e n̄e ki dənangi t̄i, adi əl ta do ne je ti ki dənangi t̄i ne par. Nə dəw ki i dəra ti e do ne je ti pət̄i.

³² Ma naji də ne je ti ki oo ki kəmne je ki mbine je. Nə dəw ki ndigi naji ki ma lie goto.

³³ Dəw ki ndigi naji ki ma lie 6a, dəwe toji kadi Luwə al ta ki rojeti.

³⁴ Tək̄i rojeti, dəw ki Luwə ile, əl ta je ki ta Luwə t̄i, tado Luwə rose ki NDilne.

³⁵ Baw NGon ndigi NGon, adi iyə n̄e je pət̄i me jie ti.

³⁶ Dəw ki adi mene NGon, a isi ki dəne taa biti ki nōne t̄i, nə dəw ki təl rəne go ndu t̄i lə NGon al, kisi ki də taa lie goto, wonḡi lə Luwə a e dəe ti.»

4

Jaju əi ki dəne ki Samari ti

¹ Dije sli adi *Parisi je ooi taki Jeju əi njé ndo je gone ti itə Ja, taa rade batəm ite to.

² NGa ningə taki rojeti 6a, Jeju wa ra dije batəm al, nə e njé ndo je lie.

³ Ə lok̄i Jeju oo kadi Parisi je ooi ta kin be 6a, iyə dənangi Jude a tal aw Galile ti.

⁴ NGa ningə, kadi aw Galile ti, səbi kadi a inđa dənangi ki *Samari ti gangi.

⁵ E be ə aw t̄ee ə be bo ti ki əari-e Sisar ki e say al ki lo ndər ki ndə ki *Jakobi adi ngonne Jisəpi*. ^{*}

⁶ E loe ti wa kin ə bilə man lə Jakobi to ti. Ə Jeju njiyə ə 6a, tel əsi nangi ta man t̄i ka kin. E də kadi ti ki kaw ki jam da fe ti be.

⁷ Lo kin ti n̄oq, dəne ki Samari ti kare re kadi ədi man ə Jeju əl-e ə n̄a: «Adi-m man may-ay.»

⁸ *NJé ndo je lie 6a awi me 6e ti kadi ndogi ne kuso.

⁹ Nə dəne ki Samari ti ka kin əl Jeju ə n̄a: «E ta kin ban a? I Jipi to, ra ban be ə a dəj-i-m mi ki mi dəne ki Samari ti man kadi ay a?» Dəne əl be mbata *Jipi je gei kadi n-əi ki Samari je in-ndər i rade naa ti do ne madi t̄i kare al.

¹⁰ Jeju ile ti ə n̄a: «Kin ə re kət̄e iğar kadi-kare la Luwə nim, dəw ki n̄je dəji man kay kin nim ə, re j̄ e re a dəje kadi adi man kaj̄i kadi ay.»

¹¹ Dəne əl-e ə n̄a: «Bab̄e! Aw ki ne kadi man al t̄o, taa bilə man əbi t̄o, nga a ra əban be ə a inđa man kaj̄i kin a?»

¹² I o r̄i kadi itə bawye Jakobi ki adi-je man kin nim taa e wa əi ki nganne je aysi-naa ki da je ləne nim kin a?..»

¹³ Jeju ile ti ə n̄a: «Dəw ki a y man ki j-a-n ne kin, kinda a ra-e bəy;»

¹⁴ na dəw ki a a y man ki m-a m-adə kin, kinda a ra-e goḡi al ratata. Man ki m-a m-adə kin yo a təl ta 6e man ki man kaj̄i a t̄eş ti.»

¹⁵ Dəne əl ə n̄a: «Bab̄e, adi-m man ki a əl tae kin kadi kinda ra-m goḡi al, taa kadi m-təl m-re-n ne be goḡi m-ədi man al ngata t̄o.»

¹⁶ Ə Jeju əl-e ə n̄a: «Aw, ifar ngawi ə ital ire ne.»

¹⁷ Ba dəne əl Jeju ə n̄a: «Dəw oo ngawm al.» Ningə Jeju əl-e ə n̄a: «Ta ləi e ki rojeti kadi əl ə nə dəw oo ngawi al,»

¹⁸ tədə itaa dingəm je mi, nə e ki isi sie əasine kin e ngawi al. Lo kin ti e ta ki rojeti ə al.»

¹⁹ Nōo be ngata ə dəne əl ə n̄a: «Bab̄e, m-gər kadi i n̄je kəl ta ki ta Luwə ti.»

²⁰ Bawje je osi makəside nangi no Luwə ti də mbal ti kin, ningə səi əli əi nə lo kəsī makəsi nangi no Luwə ti e Jorijaləm.»

²¹ Jeju əl-e ə n̄a: «Dəne, itaa mem. Dokagilo re ki kadi a osi makəsisi nangi no Bawje Luwə ti də mbal ti kam al nim, Jorijaləm ti al nim.»

²² Sei dije ki Samari ti, oſi məkəſisi nangi no Luwə ti ki igəri-e al, nə je, j-ɔsi məkəſisi nangi no Luwə ti ki ji gər-e, tado kaj i rəjəti je Jipi je.

²³ NGa ningə ndo re, 6a e ndo ki kadi njé kəſi məkəſi ki rojeti nangi no Luwə ti a oſi məkəſide nangi no Bawje Luwə ti me NDil ti ki me nə ra ti ki rojeti. Əji ke kin e ai njé kəſi məkəſi ki rojeti nangi no Luwə ti ki Bawje isi sangi-de.

²⁴ Luwə e NDil, ningə kadi njé kəſi məkəſide nangi nəgə ti oſi me NDil ti ki me nə ra ti ki rojeti.

²⁵ Ə dəne el-e a nə: «M-gər kadi Dəw ki mbəti lə Luwə ki 6ari-e Kirisi kin a re. Ningə ndo ki a re 6a, a ɔr-je me nə je pəti.»

²⁶ Ə Jəju el-e a nə: «E darəm mi wa a m-a m-ali ta am.»

²⁷ Lo kin ti nəgə be, njé ndo je lə Jəju təgi nəgə rai, ningə ndəji-de ngay kadi ooi Jəju a el ta ki dəne dəw, na dəw ki kadi el-e a nə: «E ri a īge jie ti ə?» Ə se «mba ri a el-e ta ə?» goto.

²⁸ Dəne iyyə gum man ləne nəgə be, a əy aw me 6e bo ti el ə dije a nə:

²⁹ «İrai oi dəw ki al-m nə je pati ki m-ra kin. A e Kirisi al biti a?»

³⁰ Ba dije təgi me 6e bo ti ki taga awi ki Rəjəti.

³¹ Loki dəne əti aw kin a njé ndo je eli Jəju a nə: «Nje ndo dije, uso nə!»

³² Na Jəju el-de a nə: «Mi m-aw ki nə kuso ki kadi m-uso ki e nə kuso ki igari al.»

³³ Də ta ti kin njé ndo je dəji-naa ta dande ti a nə: «Dəw madı ade nə uso ma?»

³⁴ Ə Jəju el-de a nə: «Nə kuso ləm e ra go ndig i lə Nje kila-m, ki tlə ta kila lie.

³⁵ Sai əli mesi ti a nə: «Nay sə 6ey ə ko a ası təti,» nə mi m-a m-əl sasi m-a-nə: uni kəmsi ki taa iigo ndər oī; ko tuti ası kijə ngata!

³⁶ Ki j-a ne kin, dəw ki nje təti ko ingə ne kiga go ji ləne ningə kaw kandi nə ki də-naa ti mba kisi ki do taa ki biti ki nə ti kadi ta dəw ki nje dibi nə nim nje təte nim rai rənəl naa ti.

³⁷ Tado kuji ta ki a nə: «Dəw kare dibi a e ki nungi təti» kin e ki rojeti.

³⁸ M-ilə səsi m-adı awi tati ko me ndər ti ki sai je irai kile al. Njé ki rangi ingəl koe, ningə sai irai təti kandi kila ləde.»

³⁹ Dije ki dənangi Samari ti pəti ki me 6e bo ti kin adi mede Jəju də nəjə ki ma ti ki dəne ma dət i a nə: «Əl-m nə je pəti ki m-ra.»

⁴⁰ NGa ningə loki rai təgi rəe ti, dəji-e kadi isi səde, a Jəju isi səde ndo joo.

⁴¹ Ki takul ta ki tae ti, dije ki njé kade mede a nə gay wa 6ey;

⁴² ningə ali dəne a nə: «E ki mbata ta je ki al-je wa kin par 6a j-adə-n meje al, na je wa j-o ta ki tae ti ki mbijə, ningə ji gər kadi e nje kaj i dije təki rojeti.»

⁴³ NDə joo go ti, Jəju əti nəgə tal aw dənangi Galile ti gogi.

⁴⁴ Ningə e wa ma nəjə a nə: «Dəw ki nje kəl ta ki ta Luwə ti ki ingə kəsi-gon me fe koji-ne ti goto.»

⁴⁵ Nə loki re təg Galile ti, dije ki dənangi Galile ti uwai-e ki rəde ti maji ngay, tado a i je wa ka awi lo ra nay ti ki Jorijalam ta adi ooi nə je pəti ki Jəju ra lo ra nay ti ki kəmde.

⁴⁶ Jəju tal re Kana ki Galile ti ki ndo ki ra man adi təl kasi ti. Ningə dingəm kare ki e dəw ki bo lə asigar je ki isi ra kılə ki ngar, a ro nəgəne ki dingəm to-e Kaparnayim ti e nəgə.

⁴⁷ Loki dingəm ka kin oo kadi Jəju i Jude ti re dənangi Galile ti, re ingə, nə ki dəe ti kadi aw Kaparnayim ti aji nəgonne ki to ta koy ti kin.

⁴⁸ Ə Jəju el-e a nə: «Kin ə re oī nə kəjə je, ki nə je ki əti bəl ki kəmsi al a aasi kadi a adi mesi al ratata.»

⁴⁹ Dəw ki bo ki nje ra kılə ki ngar ka kin el Jəju a nə: «Bañe, təki nəgonm oy al 6ey kin ire bə ləm.»

⁵⁰ Nə Jəju el-e a nə: «Aw, nəgoni aji ngata.» Ba dingəm taa me Jəju do ta ti ki el, adi osi do rəbi ti aw.

⁵¹ Ə loki e də rəbi ti isi tel, bəə je lie awi tiləi kəme əli-e a nə: «NGoni aji!»

⁵² Ningə dəji-de se kadi ki ban a ro nəgon ton soti wa? Ba əli-e a nə: «E tagine ki kadi ki dagi gide mitə a rəe ki tingə ngay kate ka kin təl səl.»

⁵³ Lo kin ti, baw nəgon oo kadi e də kadi ti wa ki Jəju el-e-n a nə: «NGoni aji ngata» kin. Loe ti nəgə, dingəm adi mene Jəju, naa ti ki dije ki me kay ti lie ba pəti.

⁵⁴ E kin a e nə kəjə ki ko joo ki Jəju ra loki təl-n Jude ti re Galile ti.

5

Jəju aji dingəm ki rəe oy njururu

¹ Go nə je ti kin, *Jipi je rai nay ləde adi Jəju aw Jorijalam ti.

² NGa ningə Jorijalam ti, lo ndog i man ki 6ari-e ki ta ebirə nə Bətisata to nəgə, basi kadi ta rəbi ndog i bor ti ki dije isi awii ki nə kul je me 6e bo ti. Pal je a i mi ta lo ndog i man ti ka kin,

³ ningə gin pal je ti ka kin njé moy je toi ti mbar mbar: njé kəm to je, njé mati je, ki njé rə koy njururu je. [Toi isi nəgəne ta man ki kadi ədi rəne;]

⁴ tədo malayka lə Bañe kare a ur me man ti kadi buu. Njé moy ki dəsəy ki osi me man ti ki buu ka kin 6a, re moy lie to-n ban ban ka ingə rə nəgə.]

⁵ Loe ti kin, dəw ki moy ra-e 6al kuti mitə gide jijoo e ti nəgə.

⁶ Jəju oo-e to nəngə, ningə loki əli-e təki to me ko ti kin be 6al ngay, dəje a nə: «Ige kingə rə nəgə a?»

⁷Ə nje moy ile ti nə: «Babə, dəw ki kadi umm ilə-m me man ti loki man işi ədi rəne kin goto. Loki m-a nə m-aw 6a, dəw ki rangi ur me ti nom ti.»

⁸Ə Jəju əl-e ə nə: «İ taa, un tuwə ləi ə injiya aw.»

⁹Ningə ta naa ti noq, dingəm ingə rə nga adi un tuwə ləne ə njiyə aw.

NGa ningə ndəe ti kin e ndə taa kəq.

¹⁰Ə Jipi je əli dingəm ki ingə rə nga ka kin ei nə: «Bone e ndə taa kəq, e go ti al kadi otu tuwə ləi injiya-n.»

¹¹Na əl-de ə nə: «E dəw wa ki adi-m rə nga kin e əl-m ə nə: «Un tuwə ləi ə aw.»

¹²Ə deji-e ta ei nə: «Dəwə wa ki əli ə nə: «Un tuwə ləi ə aw kin e nə a?»

¹³Na dəw ki ingə rə nga gər-e al, tads Jəju ur kaki dan kosı dije ti ki ai loe ti noq kin.

¹⁴NGan kadi je go ti, Jeju tal inge natı kəy ti lə Luwə 6a əl-e ə nə: «O, basine kin ingə rə nga ngata. Ningə kadi ira majal al ratata nə tə nə madi ki ngə ngay təq dəi ti bəy.»

¹⁵Lo kin ti, dingəm aw əl Jipi je təki e Jəju ə adi-ne rə nəga.

¹⁶E be ə, Jipi je awii ki ta ki Jəju ki ra nə kin ndə taa kəq ti.

¹⁷Na Jəju əl-de: «Bütə bone ka Bai isi ta ra ki dije ti, ningə mi ka səbi kadi m-ra ki dije to.»

¹⁸Ki mbata ta ki Jəju əl kin, njé kun do Jipi je sangi rəbə ki rangi də made ti kadi n-toli-e; tads əli əi nə Jəju ra nə buji-n ndə taa kəq par al, nə əl bəy tə ə nə Luwə e Bawne ki oj-i-ne, adi ra rəne kadi ne dəw ki n-asi-naa ki Luwə.

Təgi kəfə ki NGon lə Luwə aw-n

¹⁹Jəju təl un ta əl-de ə nə: «Oyo, təki rəjeti, adi m-əl səsi, mi NGon lə Luwə m-əsi kadi m-ra nə də rəm al. E nə ki m-o Bai ra ə mi m-ra. Nə ki Bai ra 6a, mi NGon m-ra kae ti wa kin to.»

²⁰Tads Bai ndigi-m mi NGon adi toji-m nə je pəti ki e wa ra. A toji-m kile ra je ki əti bəl 6əl ngay bəy ki kadi ra səsi bəl.

²¹Tads ta ka ki Bai un-n njé koy je lo koy ti adi isi kəm ka kin a, mi NGon, m-ge 6a, m-a m-adə isi kəm to.

²²Bai gangi ta dəw ti al, nə adi-m təgi mi NGon kadi m-gangi ta də dije ti,

²³kadi dije pəti əsi gonm təki əsi gon Bai be to. Dəw ki əsi gonm mi NGon al, əsi gon Bai ki njə kila-m al jagi to.

²⁴Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəw ki oo ta ləm, taa adi mene njə kila-m nim ta 6a, dəwe kin a ingə kajı ki biti ki no ti. Ta ki gangi a əsi dət ti al, nə da da koy ngata adi e me kajı ti.

²⁵Təki rəjeti, adi m-əl səsi, ndə a re, ningə ndəe re ngata ki kadi njé koy je a ooi dəndum mi NGon lə Luwə. NGa ningə dije ki a ooi dəndum a iisi kəm ba.

²⁶Tads tə ka ki Bai ə e nje kadi dije kajı ka kin ə, adi-m mi NGon təgi kadi m-adi dije kajı to.

²⁷Adi-m mi NGon təgi kadi m-gangi-ta də dije ti, mbata mi *NGon dəw.

²⁸Ningə kadi adi əti səsi bəl al, tads ndə re ngata ki kadi dije pəti ki toi 6e nin ti a ooi dəndum.

²⁹NJé ki rai nə ki maji a təgi lo koy ti mba kaw ki kajı ti, e njé ra nə ki majal a təgi lo koy ti mba kaw ki lo gangi ta ti təq.

³⁰Mi m-əsi kadi m-ra nə madi də rəm al. Mi m-gangi ta ki go ndu ti ki m-ingə rə Luwə ti. NGa ningə, ta ki gangi ləm e ta ki gangi ki dana tado m-isı m-sangi indigi ləm al nə m-isı m-sangi indigi lə nje kila-m.»

Naji ki ma də Jəju ti

³¹Jəju əl-e nə: «Kin ə re e mi wa ə m-ma nəjə də rəm ti ə re dəw ki a ndigi səm də nəjə ki ma tə ləm goto.

³²Nə e dəw ki rangi ə ma nəjə dəm ti, ningə m-gər kadi nəjə ki ma dəm ti kin e ta ki rəjeti.

³³Səi iləi ki dije rə Jə Batisi ti, a Jə ma nəjə ki rəjeti dəm ti.

³⁴Mi m-aw ki ndoo kadi dəw ma nəjə dəm ti al, nə m-əl be mba kadi ingəl kajı.

³⁵Jə Batisi e lambi ki kində por ti mba koo lo, ningə indigi kadi irai rənəl kunje ti nəngə kagi lo kare.

³⁶NGa ningə mi nəjə ki kadi dije mai dəm ti itə ya Jə say. Kila je ki m-ra-de, adi e kile je ki Bai adi-m kadi m-ra kin al ta dəm ti taa təjə kadi Bai ilə-m to.

³⁷Bai wa ki ilə-m, ma nəjə dəm ti. Nə ke ə səi oit ndəe kare al nəm, oit ta kəmə al nəm.

³⁸Ingəmi ta lie mesi ti al tads mi ki ilə-m kin adi-mi mesi al.

³⁹İsi sangi gin ta lə Luwə maje maje tads oit kadi a ingəl kajı ki biti ki no ti me ti; nəngə e ta lə Luwə wa kin a e njə ma nəjə dəm ti.

⁴⁰Nə səi imbatı rəi rəm ti kadi ingəl kajı ki biti ki no ti.

⁴¹Mi m-sangi kadi dije piti-mi al.

⁴²Ningə nə kare ki m-o rəsi ti, m-gər kadi indigi Luwə al.

⁴³Mi m-re ki tə Bai, nə imbatı kadi uwai-mi ki rəsi ti. Ningə kin ə dəw ki rangi re ki təne wa 6a, a uwai-e ki rəsi ti maji.

⁴⁴Səi ki isi sangi kadi ingəl toji ki kadi səi je wa iləi də-naa ti ki yo je ki ne je yo, 6i isangi kadi ingəl toji ki i rə Luwə ti ki e ki karne ba a e Luwə kin al, ningə a rai ban be a adi-mi mesi ə?

⁴⁵Kadi oit təki e mi 6a m-a m-ində ta dəsəti nə Bai ti al, nə e *Moji ki indəi mesi dəe ti kin ə a ində ta dəsəti.

⁴⁶Ningə kin ə re adi mesi Moji təki rəjeti də ta ti ki ndəngi a re a adi-mi mesi to, nə e kadi ki adi-e mesi al a adi-mi mesi al to, tads e ta ki dəm ti a Moji ndəngi^{*}.

⁴⁷ Θ re oi ta ki ndangi kin tə ta ki rojeti al e
ra ban be a adi-mi mesi də ta ti ki m-el a?»

6

Jeju adi ne kuso dije dibi mi usoi
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Go ne je ti kin, Jeju oti noq, aw gidi ba ti ki Galile, ki bari-e ba ki Tibériyadi.

² Kosi dije ngay uni goe, tado dije ooi ne koji je ki ati bəl ki Jeju ra də njé moy je ti aji-n-de.

³ Jeju al də mbal ti taa, ningə isi nangı ki njé ndo je lene.

⁴ Dəkagiloe ti kin, nay lə *Jipi je ki bari-e nay Paki e basi.

⁵ Loki Jeju un kəmne ninga, oo kosi dije ngay ki isi rəi ki rəe ti. Ə dəjı Pilipi ə nə: «J-a j-ingə mapa ra ə-j-a ji ndogi kadi kosi dije kin pəti usoi a?»

⁶ Jeju dəjı ta kin be mba kadi oo-n ta ki me Pilipi ti, tado e wa gər ne ki kadi a ra bəti.

⁷ Ə Pilipi ile ti ə nə: «Kin ə re ji ndogi mapa ki la kılə ki ndo bu joo mindi ka asi kadi a ədi tade ndəy ndəy pəti al.»

⁸ Lo kin ti, njé ndo lə Jeju kare ki toe nə Andire, ki e ngoko Simo Piyar, al Jeju a nə:

⁹ «NGon ki dingəm kare, aw ki mapa mi, ki e mapa ki rai ki ko ki bari-e ərji, taa ngan kanji je joo to. Nə e kin e ne ki kadi dəw el tae kadi dije ti ki bore be kin al¹⁰.»

¹⁰ Ə Jeju a nə: «Adi dije pəti isi nangi.» Loe ti kin, wale e ngay titi, adi dije uwəl lo isi ti nangi. Dije kin asi dingəm je dibi mi.

¹¹ Be a, Jeju un mapa, ra oyo Luwə də ti, 6a ləbi dije pəti ki ai loe ti noq kin. Un kanji ləbi-de kae ti ka kin to. Adi-de ki go me ge ti ləde.

¹² Loki usoi asi-de ngata 6a, Jeju al njé ndo je lene a nə: «ikawi ginde je ki nay kin, kadi dəw iyə ne madi kə al.»

¹³ Be a, mapa ki mi ki dije usoi, njé ndo je kawi ginde ki nay kare dəgi gide e joo.

¹⁴ Loki dije ooi ne koji ki ati bəl ki Jeju ra kin ningə əli əi nə: «Ki rəjeti, dəw kin e NJe kal ta ki ta Luwə ti ki səbi kadi tə re dənangi ti ka kin e wa.»

¹⁵ NGa ningə, Jeju gər kadi a rəi tə uni-e awi indəi-e ngar, adi tel ər rəne aw gogı də mbal ti, ki karne ba.

Jeju njiyə də man ti
(Mt 14.22-27; Mk 6.45-52)

¹⁶ Loki lo səl, njé ndo je lə Jeju awi kadi ba ti.

¹⁷ Awi ali me to ti, uni tade kaw ki Kapernayim ti, ki e dam ba ti ki kare. Lo kin ti, lo ndul dəde ti, taa Jeju ka tel re rəde ti al bay to.

¹⁸ Nəl ilə ki təgine ngay, adi man i pu pu.

¹⁹ *Njé ndo je əsi to asi kula mətar mi be ningə, oii Jeju ka a njiyə də man ti isi re ki ro

ti. Loki ooi Jeju a njiyə də man ti, bəl ra-de ngay.

²⁰ Nə Jeju el-de ə nə: «E mi, ə iħali al!»

²¹ Lo kin ti, ndigi kadi n-unı Jeju me to ti, nə ta naa ti noq par a, to ədi nangı lo ki isi awi ti.

Kosi je sangi Jeju

²² Lo ti go ti, kosi je ki nayi-naa gidi ba ti, oi kadi tagine to e kare ba par ə njé ndo je lə Jeju ali me ti awi də rəde, 6i Jeju al me ti səde al.

²³ Lo kin ti noq, to je ki rangi ii Tibériyadi ti rai, ai lo ka ti, 6asi kadi lo ti ki Baħe al ta də mapa ti titi a təg bay bay adi-de usoi ka kin.

²⁴ Loki kosi je ooi Jeju al nim, njé ndo je lie al nim 6a, ali me to je ti awi ki Kapernayim sangi Jeju ti.

Jeju e mapa kuso koy al

²⁵ Loki ingəi Jeju dam ba ti ki kare, dəjı-e əi nə: «Njé ndo dije, ire iteq ne kadi ban ti ə?»

²⁶ Ə Jeju tel el-de ə nə: «Adi m-el səsi ta ki rojeti, isi sangi-mi mbata mapa ki usoi ndan mesi, 6i e mbata gər ba igəri me ne koji je ki m-ra kin al.

²⁷ Maji kadi irai kila mba ne kuso ki a ndum kin al, nə mba ne kuso ki a to bəti ki no ti. E ne kuso ki mi *NGon dəw m-a m-adı səsi, mbata Luwə ki Bawje ra ndaji kare rəm ti mba toj-i-m təki mi dəw lane.»

²⁸ Lo kin ti, kosi je tali dəjı-e ə nə: «E ri ə səbi kadi ji ra taa kadi ji ra-n kılə ki Luwə ndigi ə?»

²⁹ Ə Jeju tel el-de ə nə: «Njé ki Luwə gə re səti, e kadi adi mesi dəw ki ile.»

³⁰ Be a eli-e əi nə: «Njé koji ri ə a ra taa kadi j-o ə j-adı-n me je ə? Kılə ri ə a ra ə?»

³¹ Kaje je usoi ne kuso ki j dərə ti ki bari-e nə man. Be a ndangi me makitib ti əli ə nə: «Adi-de usoi mapa ki j dərə ti taa¹⁰.»

³² Lo kin ti, Jeju tel el-de ə nə: «Təki rəjeti, adi m-el səsi, e *Moji ə adi səsi mapa ki j dərə ti al, nə e Bai Luwə ə adi səsi mapa ki rojeti ki j dərə ti taa.»

³³ MBata mapa la Luwə ki adi dije, e mapa ki j dərə ti taa ki njé kadi dije ki dənangi ti ne isi ə kidi dəde taa.»

³⁴ Be a, tali eli-e əi nə: «Baħe, adi-je mapa kin ki ndəe ndəe adi j-uso.»

³⁵ Jeju el-de ay njay ə nə: «Mi mapa ki dəw uso ə a oy al. Dəw ki re rəm ti 6o a ra-e al nim to.»

³⁶ Ningə m-el səsi təki oi-mi, nə adi-mi mesi al.

³⁷ NJé ki Bai adi-m-de a rəi rəm ti. Ningə dəw ki re rəm ti, m-a m-tuwe al jagi.

³⁸ MBata m-i dərə ti, m-re dənangi ti mba ra ndigi ləm al, nə kadi m-ra ndigi lə nje kiləm.

³⁹ Ningə ne ki njé kılə-m ki ilə-m ndigi kadi m-ra ə to kin: ndigi kadi tə m-ti ta dəw kare

dan dije ti ki adi-m-de kin al, nə kadi m-teę səde ji koy ti dəbəy ndə ti.

⁴⁰ E kin ə e ne ki Bai ndigi: ndigi kadi dije pəti ki ooi-mi NGon lə Luwə a adi-mi mede, ingəi kajı ki to biti ki no ti, a kadi m-teę səde ji koy ti dəbəy ndə ti.

⁴¹*Jipi je bai ta do Jəju ti mbata əl ə nə: «Mi mapa ki j dərə taa.»

⁴² Ningə eli-naa dande əi nə: «Jəju kam, e ngor lə Jisəpi al a? Ji gər koe je ki bawé je maji tə, nga ra ban be ə əl ə nə n-i dərə ti taa a n-re a?»

⁴³ Jəju təl al-de ə nə: «İbai ta dansi ti al.

⁴⁴ Dəw ki asi kadi re rom ti ki kanji kadi Bai ki ilə-m, ər-e ta rəbi goto. Ningə re Bai təqə ta rəbi ade 6a, mi m-a təqə sie ji koy ti dəbəy ndə ti.

⁴⁵ NDangi me makitibi ti la ki kare dan NJé kəl ta ki ta Luwə ti əi nə: «Pəti, Luwə a ndo-de ne^o,» ningə dəw ki ra ki oo ndu Luwə ki Bai a taa ne ndo lie, dəwe kin re rom ti.

⁴⁶ E kin ba təj ki kadi dow oo Bai Luwə al; e nje ki rə Luwə ti ki karne ba a oo Bai Luwə.

⁴⁷ Ki rojeti, m-al səsi, dəw ki un mene adim, ingə kajı ki to biti ki no ti.

⁴⁸ Mi mapa ki dəw uso a oy al.

⁴⁹ Dilə mbo ti, kasi je usoi ne kuso ki j dərə ti ki bari-e na man, ka oyi.

⁵⁰ Nə mapa ki j dərə ti kin, e mapa ki kadi re dəw uso 6a, dəwe a oy al.

⁵¹ Mi mapa kisi kəm ba ki j dərə ti taa. Re dəw uso mapa kin 6a, dəwe a oy al. Mapa ki m-a m-adı, e darəm ki kadi dije isii kəm ba.»

⁵² Lo kin ti, Jipi je naji-naa ta ngay dande ti əi nə: «Dəw kin a ra ban ta kadi a adi-je darəm kadi j-uso a?»

⁵³ Θ Jəju əl-de ə nə: «Ki rojeti, adi m-al səsi, re usoi darəm mi NGon dəw al nim, ayi-naa məsim al nim ə, a ingəi kajı al.

⁵⁴ Dəw ki uso darəm a ay məsim tə ningə, dəwe kin a ingə kajı ki to biti ki no ti, ningə m-a m-teę sie ji koy ti dəbəy ndə ti.

⁵⁵ MBata darəm e ne kuso ki rojeti, a məsim e ne kay ki rojeti to.

⁵⁶ Dəw ki uso darəm nim, ay məsim nim tə 6a, je sie ja naa ti kare ba.

⁵⁷ Bai ki ilə-m isi kəm ba adi mi m-isı kəm ba ki takule. Be a, dəw ki uso darəm a isi kəm ba ki ta kulm tə.

⁵⁸ E kin ə e mapa ki j dərə ti taa. E tə mapa ki kasi je usoi a oy kin al, nə e mapa ki dəw uso 6a, dəwe kin a oy al, a isi ki dəne taa ki ndəe ndəe.»

⁵⁹ Ta je kin təqə ta Jəju ti lo ki isi ndo-n ne dije gin kəy kaw-naa ti lə Jipi je, me fe ti ki Kapərnayim.

Ta ki nje kadi kajı ki biti ki no ti

⁶⁰Dije ngay dan njé ndo je ti lə Jəju, loki ooi ta kin ta Jəju ti ningə, eli əi nə: «Ta kin e ta ki

nəgə ngay, dəw ki asi kadi a ində mbine go ti goto.»

⁶¹Jəju gər mene ti kadi njé ndo je lie isi bai ta do ta ti lie. Be a əl-de ə nə: «Ta kin tiga səsi jigi ti a?»

⁶²A kin ə re oi-mi *NGon dəw m-tal m-aw taa lo kisi ti ki m-isı ti kete kin ə a rai ban a?»

⁶³ E NDil ə e nje kadi dəw isi ki done taa. Dəw ki dərone e ne madi al. Ningə ta je ki m-al səsi kate kin e NDil nim e kisi ki do taa nim.

⁶⁴ Nə dije madi dansi ti adi-mi mede al.» Jəju el be, tədo lo kılə ngire ti 6ay, gər dije ki a adi-e mede al, taa gər dəw ki nje kile ji njé ba je ti to.

⁶⁵Jəju ilə də ti 6ay ə nə: «E mbata kin ə mal səsi m-a nə: «Dəw ki Bai ade ta rəbi al, asi kadi a re rom ti dərone al.»

⁶⁶I də ndəe ti nəq kin, ngay je dan njé ndo je ti lie teli goe ti, mbati njiyə sie.

⁶⁷ Θ Jəju tu rane ki rə njé ki dəgi gide joo ti al-de a nə: «NGa səi, a awi al yanə ma?»

⁶⁸ Na Piyar el Jəju ə nə: «Bāfe, j-a j-aw ki rə naa ti a? I ə ta kajı e me ji ti.

⁶⁹ Je, meje pati e doi ti. Ningə ji gər kadi j NJe kay njay ki Luwə ile.»

⁷⁰Jəju təl al-de ə nə: «E mi ə m-mbəti səsi səi ki dəgi gide e joo kin, nə dəw kare dansi ti, ndil su e mee ti.»

⁷¹ Lo kin ti, Jəju isi el ta ki də Judasi ti ki ngor lə Simq Isikariyoti ti. Tədo e a e dəw kare dan njé ndo je ti ki dəgi gide e joo ki a ilə Jəju ji njé ba je ti.

7

NGako Jəju je adi mede Jəju al

¹ Go ti, Jəju nay ki lo njiyə ti dənangı Galile ti, ge al kadi n-njiyə n-aw e n-təl dənangı Jude ti, tədo njé kun do *Jipi je isi sangi kadi n-təli-e.

² NGa ningə dəkagilo ra nay lə Jipi je ki kadi isi gin Kay lo ti e bası*,

³ a ngako Jəju je eli-e əi nə: «I ne a aw dənangı Jude ti adi njé ndo je lai ka ooi ne je ki isi ra-de kin tə.

⁴ Dəw ki ndigi kadi dije ooi-ne kam a ra ne je kuti lo ti al. NGa ningə, taki isi ra ne je ki ati 6əl kin, maji kadi ira adi dije pəti ooi-ni.»

⁵ Nə taki rojeti, ngakoe je wa adi-e mede al.

⁶ Θ Jəju əl-de ə nə: «NDə ləm re al 6ay; nə səi je, ndə je pəti to maji mbata ti ləsi.

⁷ Dije ki dənangı ti ne kin a awi səsi ki ta al, nə mi 6a, mede majal səm mbata m-al kılə rade je ki majal ki taga.

⁸ Sai a awi lo ra nay ti kin. Mi 6a, m-a m-aw al, tədo ndə ləm nay 6ay.»

⁹ Go ta je ti ki el kin, isi Galile ti ba.

¹⁰ Na loki ngakoe je awi lo ra nay ti, e ka əti osi do rəbi ti to ki kanji kadi dəw oo-e. Aw ta lo kaw ki lo 6ayə ti be.

Né ndo ki lo ra nay kisi gin Køy lo ti

¹¹ Døkagilo ra nay ti, njé kun dø *Jipi je sangi Jøju ningə døjí aí nə: «E lo ti ki ra be ø?»

¹² Døje naji-naa ta ti ngay doe ti dan kosi je ti; njé ki na je ali aí nə: «E døw ki maji,» a njé ki nungi ali aí nə: «Jagi, isi buki kosi dije wale,» to.

¹³ E be ka døw ki kadi el ta lie ki taga wangí goto, ba lí njé kun dø Jipi je.

¹⁴ NDø je ki mba ra nay dø teø dana ngata ba Jøju aw gin køy ti lø Luwø, isi ndo ne dije.

¹⁵ E ne ki ndøjí Jipi je ngay adi døjí-naa ta aí nə: «E kam døw ndo-e ne al to, nga ra ban e gar ne øti bøl be ø?»

¹⁶ Ø Jeju ilø-de ti aí nə: «Nø ki m-isi m-ndo kin ngire j røm ti al, na ngire j rø Luwø ti ki nje kila-m.

¹⁷ Kin ø re døw ndigí kadi n-ra ne ki Luwø ndigí ba, lo kin ti ø a gør ay njay se ne ki m-isi m-ndo kin ngire j rø Luwø ti ø se e mi wa ø m-indø ngire wa.

¹⁸ Døw ki nje køl ta ki tone wa isi sangi tøba lene wa. Nø døw ki nje sangi tøba lø nje kile-ne a øl ta ki røjeti, ningə ne ki dana al goto røe ti to.

¹⁹ *Moji adi sësi ndu-kun adi itaaí maji, na døw ki øl røne go ti goto. NGa ra ban ø së sangi kadi itøli-mi ø?»

²⁰ Ø kosi je øli-e øi nə: «I aw ki ndil ki majal mei ti! Nø ø së sangi kadi n-tøli ø?»

²¹ Ø Jeju tal tu ilø-de ti ø nə: «M-ra ne kare ba be, ø së pati øti sësi bøl!»

²² Moji adi sësi ndu kadi ijøi møti ngan je (ningə e ndu ki tøø rø Moji ti ne par al, na e kaje je ki kate nu ø adi ndu kin) ba sëi isi ijøi møti ngan je ndø taa køø ti*.

²³ Kin ø re ijøi møti ngon ndø taa køø ti kadi tø døw kidi ndu-kun lø Moji al ø, ra ban ø mesi to sësi døm ti mi ki m-ajø døw ba pøti ndø taa køø ti ø?

²⁴ Iyøi ta gangi ta ki go lo koo ti løsi, ø igangi ta ki dana.»

Jøju e Kirisi ki Luwø mbøte

²⁵ Døje ki Jorijalæm ti ali aí nə: «Døw kam al ø dije isi sangi kadi n-tøli-e a?»

²⁶ NGa ø a øl ta taga wangí am, ø døw øl-e ta madi al! Njé kun døje je ooi kadi e Kirisi ø se?

²⁷ Ki ne kin, ji gør lo ki døw kin j ti maji, na ndø ki Kirisi ki e døw ki Luwø mbøte a tøø høy ba, døw kare ka a gør loki j ti al.»

²⁸ Lo kin ti, Jeju ki isi ndø dije ne gin køy ti lø Luwø un ndune ki taa ø nə: «Igai kadi igøri-mi maji, taa igari lo ki m-ø ti to! Ningə e mi wa ba m-ila røm al, na Luwø ki nje kila-m e døw ki asi kadi døw indø mene doe ti. Søi, igøri-e maji al.

²⁹ Mi m-gør-e maji tado m-j røe ti, taa e e ø ilø-m to.»

³⁰ Lo kin ti, dije isi sangi kadi n-uwai Jøju, na døw ki kadi indø jine doe ti goto, tado ndø lie asi al bøy.

³¹ Ningə dan kosi je ti, dije ngay adi-e mede ba ali øi nə: «Døkagilo ki Kirisi a re ø a ra ne kosi je ki ita ya dingøm kin wa?»

³² Ø ta ki kosi je isi kosi gin mindide ti øjø dø Jøju kin osi mbi *Parisi je ti, adi Parisi je, ki njé kun dø njé kijø ne mësi kadi-kare je øløi njé ngøm dø lo je løde kadi awi uwai Jøju.

³³ Ø Jeju øl ø nə: «M-a mi sësi ngan ndø je nday bøy, ba m-a m-aw ki rø nje kila-m ti.

³⁴ A sangi-mi nø a ingøi-mi al, tado lo ki m-a mi ti kin a øsi kadi a awi ti al.»

³⁵ Ø dø da ti kin *Jipi je døjí-naa ta øi nə: «Lo ki ra be ø a aw ti ø kadi j-a j-ingø al ø? A aw go ngakone je ti ki sanøi-naa dan Girøki je ti kin kadi aw ndø ne Girøki je ma?»

³⁶ Ta ki øl ø nə: «A sangi-mi nø a ingøi-mi al, tado lo ki m-a mi ti kin a øsi kadi a awi ti al,» kin me nø ri ø?»

Døbøy ndø ra nay

³⁷ Døbøy ndø ra nay, ki e ndø ki bo ngay 6a*, Jøju j a taa un ndune øl ø nə: «Kin ø re døw madi kindø ra-e ø, kadi re røm ti øy man.»

³⁸ Døw ki adi-e mene ba, “ndøø man ki nje kadi dije isi ki døde taa a tøø ngamée ti,” tøki Makitibi lø Luwø øl-n.»

³⁹ Lo kin ti; Jøju isi øl ta lø NDøl Luwø ki kadi dije ki adi-e mede a ingøi, mbata døkagiloe ti kin NDøl Luwø re dø dije ti al bøy, tado Jeju ingø kosi-gon al bøy.

Kosi je gangi-naa mbata lø Jeju

⁴⁰ Dan kosi je ti, dije madi ki ooi ta køl Jøju øli øi nə: «Tøki røjeti, døw kam e NJø køl ta ki ta Luwø ti ki søbø kadi a re ka kin ø wa!»

⁴¹ Njé ki na je øli øi nə: «E Kirisi ki Luwø mbøte.» Na njé ki nungi bøy naji øi nə: «Kadi Kirisi e døw ki Galile ti ø?»

⁴² Makitibi lø Luwø øl tøki Kirisi a e døw ki gin koji ti lø *Dabidi, ningø a tøø ki ta røbi ki Bøtøleham ti, ki e ngon bø koji Dabidi*.»

⁴³ E be ø, kosi je gangi-naa mbata lø Jeju.

⁴⁴ Døje madi dønde ti ndigø kuwe, nø døw ki kadi indø jine doe ti goto.

Me ngø lø njé kun dø Jipi je

⁴⁵ NJø ngøm ta lo lo *Jipi je ki awi kadi uwøi Jøju ka kin, tali røi rø njé kun dø njé kijø ne mësi kadi-kare je ti øi ki *Parisi je, ø njé kun dø njé kijø ne mësi kadi-kare je ki Parisi je døjí-de øi nə: «Ra ban ø irøi sie al ø?»

⁴⁶ Ø njé ngøm lo je øli øi nə: «NDø kare j-døw øl ta takø dingøm kin isi øl-n al.»

⁴⁷ Ø Parisi je døjí-de øi nə: «Søi je ka iyøi røsi adi ødi sësi to ø?»

⁴⁸ Oi døw kare be dan njé ki boy je ti ø se dan Parisi je ti ade mene noqø a?»

⁴⁹ Kosi je kam e i dije ki géri ndu-kun la *Moji al, e i dije ki Luwə a tuji-de kɔ!»

⁵⁰ Nikodəm ki e ki kare dan Parisi je ti ki kete aw rɔ Jəju ti un ta al-de e na:

⁵¹ «Kin e re dəw oo ta ki ta dəw ti al nim, taa oo ne ki ra al nim a, ndu-kun ləje a gangi ta dəe ti al*..»

⁵² Nə iləi-e ti ei na: «I ka j dəw ki Galile ti to a? ḥsangi gine maji o, nje kəl ta ki ta Luwə ti ki kadi e dəw ki Galile ti goto..»

⁵³ [Go ti, dəw ki ra ka oti aw 6e lene.

8

Jəju si ki dəne ki nje kuwə marim

¹ Jəju oti nqo aw də mbal kagi bini je ti.

² Nə loki lo ti njay par e təl re natı kəy ti la Luwə. Dije pəti rei ki rəe ti, e isi nangı isi ndode ne.

³ Lo kin ti, njé ndo ndu-kun je, ki *Parisi je rəi ki dəne ki indəi jide dəe ti lo kuwə marim ti, adi-e a ta kəm dije ti,

⁴ ningə ali Jəju ei na: «Nje ndo dije, dəne kam j-ində jide dəe ti lo kuwə marim ti.

⁵ NGa ningə, *Moji al-je me ndu-kun* ti kadi ko dəne je ki be kin ji təl-de ki mbal ji təl-de ko, a se j, ta ləi e ri wa?»

⁶ Əli ta kin be tə kula ki kiyə kadi uwəi Jəju tə indəi ta dəe ti. Nə Jəju ilə dəne nangı e isi ndangi nə ki ngon jine nangi.

⁷ Ə loki nayi-naa ki lə deje ta ti, Jəju ər dəne taa al-de e na: «Dəw ki dansi ti ne ki ra majal nja kare al 6a, kadi ile ki mbal dəsay.»

⁸ Jəju al ta be 6a tel ilə dəne nangı gogi, isi ndangi nə nangi.

⁹ Ə loki ooi ta kin 6a, oti kare kare, ilə ngire də njé ki togi ti, təl-n də njé ki du ti. Ta tol tae ti, Jəju nay ki karne ba. Dəne ka kin e a dadan lo ti;

¹⁰ ə Jəju un dəne ki taa al-e e na: «Dəne, dije ka awi ra? Dəw kare ka gangi ta doi ti al a?»

¹¹ Ba dəne ile ti e na: «Babə, dəw kare ka gangi ta dəm ti al,» ə Jəju al-e e na: «Mi ka m-gangi ta doi ti al jagi to, nga ningə aw, e ira majal gogi al.】*

Jəju e kunji ki donangi ti

¹² Jəju tel al-de 6ay e na: «Mi kunji ki dənangi ti, dəw ki un gom, a njiyə me til ti al, kunji ki nje kadi dije isi ki dəde taa a unji dəe ti.»

¹³ Lo kin ti, *Parisi je al-i-e e na: «I wa e isi ma naji ki doi ti 6a, naji ki ma ləi e ki rojeti al.»

¹⁴ Ə Jəju ilə-de ti e na: «Re mi wa m-ma naji də rəm ti ka m-gər kadi naji ki ma ləm e ta ki rojeti, tədə mi m-gər lo ki m-j ti nim, m-gər lo ki m-isı m-aw ti nim, nə sai je, igəri lo ki m-j ti al nim, igəri lo ki m-isı m-aw ti al nim to.»

¹⁵ Səi isi gangi ta ki go lo koo ti lə dəw, nə mi m-gangi ta dəw ti al.

¹⁶ A kin e re m-gangi ta nqo 6a, e ta ki gangi ki go rəbe ti, tədə mi ki karm a m-gangi ta al, Bai ki nje kilə-m e səm naa ti.

¹⁷ Ningə me ndu-kun ti ləsi wa ka ndangi e i na: «Kin e re dije joo mai naji, a naji ki ma ləde aw go-naa ti 6a, ta ləde e ta ki rojeti.»*

¹⁸ Mi wa m-ma naji də rəm ti, ningə Bai ki ilə-m ka ma naji lane dəm ti 6ay.

¹⁹ Ningə dəj-i-e e i na: «Bawi e lo ki ra ti dana?» Ə Jəju ilə-de ti e na: «İgəri-mi al, taa igəri Bai al to. Kin e re igəri-mi e re a igəri Bai to.»

²⁰ Ta je kin teq ta Jəju ti loki isi ndo-n dije ne natı kəy ti lə Luwə. İsi lo ti ki nə je ki dije isi iləi kadi-kare titi adi Luwə isi ti. NGa ningə dəw uwe al, tədə ndo lie asi al 6ay.

Jəju al ta də kawne rɔ Bawne ti

²¹ Jəju al-de ta ki rangi 6ay e na: «M-a m-aw, ningə a sangi-mi, nə a oyi me majal je ti ləsi. Lo ki m-a m-aw ti kin a asi kadi a awi ti al.»

²² Lo kin ti, *Jipi je eli-naa e na: «A təl rone e se ra ban a al e na: «Lo ki m-a m-aw ti kin a asi kadi a awi ti al e?»

²³ Ə Jəju al-de e na: «Səi, səi dije ki dənangi ti nangı ne, a mi, mi dəw ki dorə ti taa nu to; səi dije lə dənangi, nə mi, mi dəw lə dənangi al.»

²⁴ Ningə e mbata kin e m-al-n səsi m-e na: «A oyi me majal je ti ləsi.» Kin e re adi-mi mesi təki mi «Nje kisi nqo» al e, a oyi me majal je ti ləsi.»

²⁵ Ə dəj-i-e e i na: «I wa kam i nə e?» Ba Jəju ilə-de ti e na: «Mi dəw ki m-al səsi lo kilə ngire ti nu wa kin.»

²⁶ NGa ningə, ki ejjı dosi, m-aw ki ta ngay kadi m-al je, m-gangi je; nə ta ki m-ingə rə nje kilə-m ti kin par a m-a m-ilə mbəe rə dije ti ki dənangi ti ne. E, ta lie e ta ki rojeti.»

²⁷ Jəju isi al-de ta ki də Bawne Luwə ti nə e ije gəri me ta kin al.

²⁸ Ə Jəju al-de e na: «NDə ki a 6əi-mi *mi NGon dəw taa kagi-dəsi ti kin 6a, a gəri kadi mi «Nje kisi nqo»; taa a gəri kadi m-ra nə madi də rəm al to, nə e nə ki Bai indo-m a m-isı m-al.»

²⁹ Nje kilə-m e səm naa ti; iyə-m ki karm al, tədə dəkagilo je pəti m-ra nə ki nəl-e.»

³⁰ Loki Jəju al ta kin be, dije ngay adi-e mede.

NGan ka Abirakam

³¹ Jəju al *Jipi je ki adi-e mede e na: «Kin e re ai do njasi ti me ta ti ləm 6a, səi njé ndo je ləm ki rojeti.»

³² A gəri nə ki rojeti, ningə nə ki rojeti kin a taa səsi ilə səsi taa ji 6əə ti.»

³³ Ə e i je al Jəju e i na: «Je ngan ka *Abirakam, ningə ji ra 6əə lə dəw ndo kare al

* 7:51 Dəterənom 1.16 * 8:5 Ləbətiki 20.10; Dəterənom 22.22-24 * 8:11 [] Bar ta je kin goto me makitibi je ti ki mari kate ki e ta la Luwə ki ndangi tə kun mündi ki sigi. * 8:17 Dəterənom 19.15; 17.6

to, nga ra ban be a j al a n e ki r ojeti a taa-je il-e-je taa ji b e a t i e ?»

³⁴ Θ Jeju il-e-de ti e na: «Taki r ojeti, adi m-al sesi: d e w k i r a k i r a majal, e b e a l e majal.

³⁵ B e a i s i k i d i j e k i i s i r a b e a l e d e k i n b i t i k i n t i a l, n e n g o n k o j i -d e a i s i s a d e b i t i k i n o t i.

³⁶ Adi re NGon la Luw a taa s e s i j i b e a t i i l-e s a s i taa b a, a s ai d i j e k i taa k i l a taa k i r ojeti j i b e a t i.

³⁷ NGa ning a, m-g e r kadi s a i n g a n k a Abirakam; n e i s i s a n g i kadi itali-m i tado imbat i l a m.

³⁸ Mi m-i s i m-al n e k i m-o r o Bai t i, n e s a i b a, i s i r a i n e k i b a w s i e l s a s i t o.»

³⁹ Ning a ilej Jeju t i e i n a: «Kaje e Abirakam.» Θ Jeju el-de e na: «Kin e re s a i n g a n k a Abirakam taki r ojeti e re a rai k i l a r a Abirakam.

⁴⁰ Mi m-al s e s i n e k i r ojeti k i m-ing a r o Luw a t i, n i n g a k i b a s i n e k i n i s i s a n g i kadi itoli-m i. E kin e k i l a k i Abirakam r a a l j a g i.

⁴¹ S a i i s i r a i k i l a r a b a w s i.» Ning a ilej Jeju t i e i n a: «Je n g a n j e k i k o j i g i n k a y a t i a l; Bawje e k a r e b a a e Luw a.»

⁴² Θ Jeju el-de e na: «Kin e re Luw a e Bawsi e re a i d i g i -m i, tado m-t e e r o e t i e m-r e l o k i n t i. E mi wa e m-r e k i d o m a l, n e e e a i l-e m.

⁴³ MBata ri a ig e ri me t a l a m a l e ? Ig e ri a l tado a s i kadi u r i m bisi go t a t i l a m a l.

⁴⁴ Su e a bawsi, n i n g a i d i g i k a d i i r a i n d i g i l a bawsi. E d a w k i e n j e t o d i j e l o k i l e n g i r e k o s i t i l i e n u. E a m e n e r a t i k i r ojeti n j a k a r e a l, tado n e k i r ojeti g o t o r o e t i. Kin e re a l t a k i n g o m b a, e k i n e t a k i o s i b o e t i, tado e n j e n g o m n i m, e baw n e r a k i n g o m n i m.

⁴⁵ Mi b a, mi n j e k a l t a k i r ojeti a i m b a t i k a d i a d i -m i m e s i.

⁴⁶ N a d a n s i t i e a s i k a d i t o j i t a k i m-r a m a j a l e ? A k i n e r e m-a l t a k i r ojeti e, r a b a n e i m b a t i k a d i -m i m e s i e ?

⁴⁷ D e w k i e y a Luw a, a oo t a l e Luw a, n i n g a s a i, o i t a l e a l, m b a t a s a i y a e j e a l.»

Jeju e i k i Abirakam

⁴⁸ Lo k i n t i, *Jip i je a li Jeju e i n a: «E go r a b e t i k a d i j -e l j -e n a: *j d e w k i *S a m a r i t i, taa n d i l k i m a j a l i s i m e i t i t o.»

⁴⁹ Θ Jeju el-de e na: «Jagi, n d i l k i m a j a l g o t o m e m t i, n e n e k a r e k i m-o b a, m i m-o s i g o n B a i, a s i i m b a t i k o s i g o n n t o p a r.

⁵⁰ M i m-i s i m-s a n g i k a d i d i j e i l e i t o j i d o m t i a l. D e w k i i s i s a n g i k a d i d i j e i l e i t o j i d o m t i e n o o, e a a g a n g i t a k i n a d i -m.

⁵¹ Ning a taki r ojeti, adi m-a l s e s i, d e w k i t a l r o n e g o t a t i l a m b a, d a w e k i n a o y a l r a t a t a.»

⁵² Lo k i n t i n o o, Jip i je a li e e i n a: «K i n e k i n, j i g e r m a j i n g a t a k i n d i l k i m a j a l i s i m e i t i. *A b i r a k a m o y, taa n j e k a l t a j e k i t a L u w a t i k a o y t o, n i n g a j i a l e n a: «D e w k i t a l r o n e g o t a t i l e i b a, d a w e k i n a o y a l r a t a t a.»

⁵³ I i t a k a j e A b i r a k a m k i o y k i n a ? T a a n j e k a l t a k i t a L u w a t i k a o y t o ! I o r a i k a d i j n a e ?»

⁵⁴ Ba Jeju il-e-de t i e n a: «K i n e r e m-t o j i r o m m i w a n i n g a, e t o j i k i n d a e g o t o. N G a n i n g a, d a w k i n j e k i l a t j i d a m t i e B a i. E k i i s i e l i t a l e i n a e L u w a l e s i,

⁵⁵ n a i g e r i -e a l. M i m-g e r -e, K i n e r e m-a l m-e n a m-g e r -e a l a, r e m-a m i n j e n g o m t a s a i j e b e t o. N e m i m-g e r -e, t a a m-t e l r o m g o t a t i l e t o.

⁵⁶ K a s i A b i r a k a m r a r o n a l n g a y m b a t a i n d e m e n e t i k a d i n-a-n o o n d o k i m-a m-r e-n. N G a n i n g a o o n d o r e m, a d i r o e n a l-e n g a y.»

⁵⁷ L o k i n t i, Jip i je d e j i Jeju e i n a: «I r a b a l k u t i m i a l b e y a k a m i o o A b i r a k a m a ?»

⁵⁸ Θ Jeju il-e-de t i e n a: «Taki r ojeti, adi m-a l s e s i, k a t e n o k o j i A b i r a k a m t i, «M i m-i s i n o o.»

⁵⁹ L o k i n t i n o o b e, k a i m b a l k a d i n-t i l e j Jeju, n a r u d a n k o s i j e, e t e e g i n k e y t i l e L u w a k o, aw.

9

Jeju a j i n j e k a m t o k a r e

¹ L o k i Jeju i s i i n d e d a n i n g a, o o d e w k i k a m e t o l o k o j e t i n u i s i.

² *N j e n d o j e l i e d a j i -e a i n a: «N j e n d o d i j e, d i n g a m k i k a m e t o l o k o j e t i n u k i n, k a m e t o j i -n d o m a j a l l i e w a e s e, o j i -n d o m a j a l l a n j e k o j e j e s ?»

³ ³ Θ Jeju el-de e n a: «E t a l e m a j a l l i e a l n i m, e t a l e m a j a l l a n j e k o j e j e a l n i m, n a k a m e t o b e m b a k a d i L u w a o j i -n t o g i n e t a g a k a d i d i j e g a r i.

⁴ D e k a g i l o k i k a d i t o b e y, s o b i k a d i j i r a i k i l a d e w k i n j e k i l a -m, tado l o a n d u l b a, l o k a d i d e w a r a k i l a g o t o.

⁵ T a k i m-i-n d a n a n g i t i n e b e y, m i k u n j i k i d a n a n g i t i.»

⁶ L o k i Jeju a l t a j e k i n b e b a, g o t i, t i b i m a n t a n e n a n g i, l o y -n n a n g i, o r g i d i k a m n j e k a m t i k a k i n.

⁷ N i n g a, e l n j e k a m t o a n a: «A w i t o g i k a m i l o n d o g i m a n t i k i S i l o w e^o.» «S i l o w e» k o r m e n a «n j e k a w k i l a». B e a, n j e k a m t o a w t o g i k a m m e l o e t i k a k i n, b a t a t a l -e, k a m e o o l o m a j i.

⁸ N j e g a d i k a y j e l i e, k i n j e k i k a t e i s i o o i -e l o k a y n e t i, a l i e i n a: «M a, e k a m e d e w k i n j e k i n a n g i, k a y n e k a k i n a l a?»

⁹ N i n g a n j e k i n a j e a l i e i n a: «E d a r o e e w a.» Θ n j e k i n u n g i a l i e i n a: «J a g i e e a l, n a e d e w k i n j e t i t i n a a s i e.» N i n g a e w a k i d o n e a l e n a: «E d a r o e m i w a.»

¹⁰ N G a t a e d a j i -e t a e i n a: «R e e i w a a, r a b a n b e a k a m i o o l o a?»

¹¹ Θ a l -d e e n a: «D i n g a m k i t o e n a J e j u e l o y n a n g i o r g i d i k a m t i, a a l -m e n a: «A w S i l o w e t i i t o g i k a m i», a m -a w m -t o g i k a m m, p a r e k a m m o o l o m a j i.»

12 Ningə dəjì-e ai nə: «Dingəm kin e ra be a?» Ə al-de a nə: «M-gər al.»

Parisi je dəjì ta dingəm ki kate kəme tə ka kin

13 Lo kin ti, ɔri dingəm ki kate kəme tə ka kin awi sie rə *Parisi je ti.

14 Ningə, ndəe ti ki Jeju løy-n nangi ki man tane or gidi kəme ti adi kəme oo lo ka kin e ndə taa kəgə.

15 Ə Parisi je dəjì-e ta ki yade rangi bəy se n-ra ban e n-o lo wa? Ə al-de a nə: «Jeju or nangi ki løy kəmm tə, e m-aw m-togi kəmm, e ngosine kəmm oo lo.»

16 Lo kin ti, Parisi je ki madi əli ei nə: «Dəw ki ra nə kin e dəw ki j rə Luwə ti al, tədə ində kamne go ndə taa kəgə ti al.» Nə njé ki nungı ei ei nə: «Ra ban be a, dəw ki nə ra majal par a aw ki togı kadi ra-n ne koji je ki əti bəl be kin a?» Be a, ta kin re ki gangi-naa dande ti.

17 Ningə tali dəjì nje kəm tə ka kin bəy ei nə: «NGa j wa ki doi, ta ri e al də dəw ti ki təgə kəmi adi kəmi oo lo kin a?» Ə nje kəm tə al e nə: «E nje kal ta ki ta Luwə ti.»

18 *Jipi je mbati kadi mede takı e dəw ki kete kəme tə, e ngosine dəw təgə kəme adi kəme oo lo. Rai biti adi njé koje je rəi.

19 Ə dəjì-de ta ai nə: «Dəw kam e ngonsi wa təki rəjeti a? A re e ngonsi wa a, kəme tə lo koje ti wa a? A re kəme tə lo koje ti a, ra ban be a ngosine kəme oo lo a?»

20 Ə njé koje je ali ei nə: «Ji gar maji kadi e ngonje wa, taa kəme tə lo koje ti nu tə.»

21 Nə ki ɔjì do kəme ki ngosine oo lo, a se nə a təgə kəme adi kəme oo lo wa kin a, ji gar ne kare me ti al. Ningə e wa togı gangi a nə idəjì-e, a e al ta ki do rəne ti.»

22 Njé koje je ali ta kin be mbata bəl ki bəli Jipi je. Tədo Jipi je doəi ta naa tə kadi tə dəw ki re a e nə Jeju e Kirisi ki Luwə mbəte 6a, səbi tuwe gin kəy kaw-naa ti ləde ko.

23 E mbata kin a, njé koje je ali ei nə: «E wa togı gangi a nə, idəjì-e.»

24 Ə Parisi je 6ari dəw ki kete kəme tə ka kin adi-e re ki kəjoo, ningə əli-e ai nə: «əl ta ki rəjeti, əsi-n gon Luwə. Ji gər kadi dingəm kin e nje ra majal.»

25 Lo kin ti, dingəm ki kete kəme tə ka kin al-de a nə: «E nje ra maji, a se e nje ra majal wa ka m-gər ne kare me ti al, ne kare ki mgər maji ən: kete kəm tə, ningə ngosine kəmm oo lo.»

26 Ningə tali ali-e ai nə: «E ri e ra səi a? Ə ra ban tə e adi kəmi oo lo a?»

27 Lo kin ti al-de a nə: «Ta kin m-al səsi kete ngata, e imbat koo ta ləm, e ra ban e igei kadi m-təl m-al səsi bəy a? Indigi kadi itəli njé ndo je lie tə a?»

28 Loki al Parisi je ta be 6a, ai je tajı-e a ali-e ai nə: «i a j nje ndo lie, nə je, je njé ndo je la *Moji.

29 Ji gər kadi Luwə el ta ki Moji, nə dəw ləi kin, ji gar lo ki təgə ti al.»

30 Ə dingəm ka kin al Parisi je a nə: «E nə ki əti bəl ngay kadi dəw ki səi, iğəri loki təgə ti al tə, a dəwe ka kin taa adi kəmm oo lo.»

31 Ji gari maji kadi dije ki njé ra majal, re əli ta ki Luwə a, Luwə oo də ta ləde al, nə dəw ki njé bəl Luwə, ki njé tal rəne go ndue ti, Luwə oo də ta lie.

32 Ki mari nu wa kin, ndə kare kadi j-o nə dəw madi ə adi kəm dəw ki tə lo koje ti nu oo lo be kin, m-o al bəy.

33 Kin a re dingəm kin j rə Luwə ti al a, nə madi kare ki asi kadi ra goto.»

34 Lo kin ti, əli-e ai nə: «I dəw ki a me majal ti lo koji ti nu kam a, ige kadi j e indo-je nə!» Ba tuwəi-e adi tee taga.

35 Jeju oo kadi tuwəi-e, ə loki inge, dəjə e nə: «I adi mei *NGon dəw a?»

36 Ə el Jeju a nə: «Babə, NGon dəw a e na wa əl-m adi tə m-adə mem.»

37 Ningə Jeju əl-e a nə: «I o-e ki kəmi, e darəe e wa a isi ali ta kin.»

38 Be a, dingəm ka kin al Jeju a nə: «Babə, m-adı mem.» Ba əsi məkəsine nangi noe ti.

39 Jeju əl-e a nə: «M-re dənangı ti ne mba gangi tə, m-re mba kadi dije ki kəmde tə, ooi lo, ə kadi njé ki kəmde oo lo, tali njé kəm tə je to.»

40 Loki Parisi je madi ki ai ki Jeju noq, ooi də ta ki Jeju el kin ningə, dəjì-e ai nə: «Je ka je njé kəm tə je to a?»

41 Ə Jeju ilə-de ti a nə: «Kin a re səi njé kəm tə je təki rəjeti a, re majal ləsi a goto, na təki j-iş-i-n, ə oii rosi kadi kəmsi oo lo kin 6a, majal ləsi tə lo tone ti ba.»

10

Kuji ta ki də ba batı je ti

1 Jeju əl a nə: «Təki rəjeti adi m-el səsi. Kin a re dəw madi ur go batı je ti ki ta kəy al, nə j bal ki də bər ki rəbi ki rangi 6a, dəwe kin e nje bogi, e baw kaya.

2 Nə dəw ki ur kəy go batı je ti ki ta kəy, e a ba batı je.

3 Njé ngəm ta kəy batı je təgə ta kəy ade, 6a batı je ooi də ndue. Ningə 6ar batı je ləne kare kare ki təde, təgə səde taga.

4 Loki tee ki batı je ləne pətə taga ningə, əti njiyə ndəti, 6a batı je uni goe, tədə gəri ndue.

5 Batı je a uni go dəw ki rangi al. Re ooi dəw ki rangi 6a, a ayı-naa səy kə kade ti, tədə gəri ndu dije ki rangi al.»

6 Jeju əl-de kuji ta kin, nə gəri nə ki al-de ta də ti kin al.

7 Ə tel əl-de bəy a nə: «Təki rəjeti, adi m-el səsi, mi ta kəy batı je.

8 Dije pətə ki rəi nom ti, əi njé bogi je, ki baw kaya je, adi batı je ooi ta ləde al.»

9 Mi ta kəy, re dəw ur kəy ki rəbi ki rəm ti
ba, dəwe a ingə kaji. A ur kəy nəm, a təq nəm,
taa a ingə ne kusone nəm tə.

10 Nje bogi re ba, re mba bogi, re mba təl ne,
ə re mba tuji ne tə par. Nə mi, m-re mba kadi
dije ingə kaji. Ningə kadi e kaji ki to mbar
mbar.

11 «Mi ba batı je ki m-ul batı je maji. Dəw ki
ul batı je maji, adi rəne mbata batı je ləne.

12 Nə dəw ki e nje ngəm batı je mba kingə la
par 6i e 6ade al, lokı oo jagim isi re ki do batı
je ba, iyə batı je a əy, adi jagim re uwa-de je,
sane-de je.

13 Nje ngəm batı je mbata kingə-n la kin ay,
tada ne lie e la par ə isi sangi, adi oo lo kadi
ində rəne ko ti mbata lə batı je al. Mi, mi 6a
batı je ki m-ində kəmm go batı je ti maji.

14 M-gər batı je ləm, ə batı je ləm gəri-mi tə.

15 Gəri-mi təki Bai gər-m ə mi m-gər-n Bai
kin be to. Be a, m-adı rəm mbata batı je ləm.

16 M-aw ki batı je ki rangi noo 6ay ki əi me
key ti ne al. Əi je ka, səbi kadi m-re sade me
key ti to. A ooi ndüm 6a, a təli ne kul je ki kare
ba gin 6ade ti ki kare ba.

17 Bai ndigi-m, mbata m-ilə rəm ko kadi tə
m-tal m-ingə kingə ki rangi.

18 Dəw ki a ində togı dom ti kadi m-ilə rəm
ko goto. E mi wa ə m-adı ki me ndigi ləm.
M-aw ki togı kadi m-adı-n nim, kadi m-taa-n
nim. E kin ə e ndu ki m-gər ki rə Bai tə.

19 Ta la Jeju kin tal re ki gangi-naa ki rangi
dan *Jipi je ti 6ay.

20 NGay je dande ti əli əi nə: «NDil ki majal
isi mee ti, dəe a dana al, ə ra ban ə isi oi ta li
ə?»

21 Ə njé ki nungi əli əi nə: «Dəw ki ndil ki
majal isi mee ti əl ta be al. Dəw ki ndil ki
majal isi mee ti asi kadi a təq kəm njé kəm
to je al.»

*Jipi je mbati koo mbide ti təki Jeju e NGon
Luwə*

22 Dokagiloē ti kin, *Jipi je isi rai nay tər ndu
do kəy ti lə Luwə Jorijaləm tə. E dokagilo kul
ti.

23 Jeju ilə lo aw je təl je gin pal ti lə *Salomo,
nati kəy ti lə Luwə.

24 Jipi je iləi-naa gəi gide, ningə əli-e əi nə:
«Kadi ban ti a al-je ta ki kadi meje osi nangi
ə? Kin ə re j Kirisi ki Luwə mbəte a, el-je
wangi adi j-o.»

25 Ə Jeju əl-de ə nə: «Ta kin m-el səsi kəte
ngata, nə imbatı kadi itaai ta lam. Nə je ki m-i
si m-ra-de me to Bai ti kin mai naji dəm ti.

26 Nə səi, imbatı kadi-mi mesi. Imbatı tədo
səi dan batı je ti ləm al.

27 Batı je ləm ooi ndüm, m-gər-de, ningə əi
je uni gom tə.

28 M-adı-de kajı ki to bitı ki no tə, 6i tade a tə
al. Taa dəw ki kadi ində təgine taa-n-de jim ti
ka goto tə.

29 Bai ki nje kadi-m-de aw ki təgi də dije ti
pəti, adi dəw madi ki asi kadi ində təgi taa-n-
de ji Bai ti goto.

30 Je ki Bai je dije ki kare ba.»

31 Lo kin ti, Jipi je təli kəi mbal 6ay kadi n-
tilai Jeju n-tali-e.

32 Ə Jeju əl-de ə nə: «M-ra ne je ki maji maji
ngay ta kəmsi ti ki təgi ki rə Bai ti, nga e ki ra
ə igei kadi itiləi-mi ki mbal itoli-mi ki mbae
ə?»

33 Ə Jipi je əli-e əi nə: «E mbata ne maji ki
ira ə ji ge kadi ji tilai ki mbal ji tali al, nə e ki
mbata ta ki mal. Tədo j ki ə dəw kare par ə
nə i Luwə*.»

34 Jeju əl-de ə nə: «Luwə əl me ndu-kun ti
ləsi ə nə: «Mi m-el səsi, səi luwə je.»

35 Dije ki Luwə əl-de ta ləne ə Luwə əar-de
luwə je kin. Ningə igəri maji kadi dəw ası təgi
buji ta lə Luwə al.

36 Mi, e Luwə ə mbəti-m, ilə-m donangı ti,
ə m-al-n m-e ə mi NGon Luwə, ningə səi əli
əi nə se mi ə ə m-el m-e ə mi NGon Luwə
wa 6a, mi nje kəl ta ki mal də tə Luwə ti, kin
e mba ri ə?

37 Kin ə re m-ra kılə lə Bai al ningə tə adi-mi
mesi al!

38 A kin ə re m-isı m-ra kılə lə Bai ningə, re
adi-mi mesi al ka, adi mesi kılə je ki m-ra-de
ka kin ndəy taa. Adi mesi kadi igəri təki Bai
isi mem ti, a mi m-isı me Bai ti tə.

39 Lo kin ti, sangi rəbi nja kare 6ay kadi n-
uwai Jeju, na təq mbode ti aw.

40 Jeju təl aw gidi ba Jurde tə, lo ti ki kəte Ja
ra dije batəm ti. Jeju aw isi loe ti kin noo.

41 Dije ngay awi roe ti, ningə əli-naa əi nə:
«Ja ra ne madi kare ki ati 6el al, na ne je pəti
ki el oj-i-n də dingəm kin e ne je ki rəjeti.»

42 Lo kin ti noo be dije ngay adi mede Jeju.

11

Ki Lajar lo koy ti

1 Dingəm kare ki nje moy e noo, təe nə
Lajar. Fsi me 6e ti ki Batani ki e ngor 6e lə
Mari əi ki ngokone Marti.

2 E darə Mari wa kin ə a əy yibi ki ati maji
nja Babə ti nim, bor njae ki bisi dəne nim.
NGa ningə e ngokoe Lajar ə roe to-e.

3 NGakonaa je ki dəne ki joo kin iləi dəw
madi ade aw al Jeju ə nə: «Babə, basa madi
e moy.»

4 Loki Jeju oo ta kin ningə əl ə nə: «Moy lə
Lajar kin a təl-e al, nə e moy ki re kadi tojı tagi
Luwə, taa kadi dije iləi tojı dəm ti mi NGon
Luwə tə.»

5 Jeju ndigi Marti əi ki ngokoe Mari, taa
ndigi Lajar tə.

6 Jeju oo maji kadi Lajar e moy, na isi lo ti
ki isi ti kin ba ndə joo 6ay.

7 Go ti, əl njé ndo je ləne ə nə: «Adi ji təli j-
awi Jude ti gogi.»

8 Æ *Njé ndo je lie ali-e aï na: «Nje ndo dije, ndo ngay al ne bây e *Jipi je sangi kadi n-tili-ni ki mbal n-toli-ni ka kin e, ige kadi itel aw Jude ti bây a?»

9 Jeju ilæ-de ti e na: «NGan kadi e døgi gide joo me kadi ti ki kare. Ningæ kin e re døw njiyæ kada e a osi al, tado oo lo maji.

10 A re njiyæ kondø e a osi, tado oo lo maji al.»

11 Go ta ti kin, Jeju ilæ ta ki rangi do ti e na: «Madije Lajar to bi, ningæ m-a m-aw kadi mndal-e.»

12 Æ njé ndo je ali-e aï na: «Babé, re e bi e to e a ndal bây.»

13 Jeju el ta la koy Lajar, na njé ndo je ooi tæk i ta la bi ki kare.

14 Æ Jeju el-de ay njay e na: «Lajar oy.

15 NGa ningæ ki oji dosi, rom näl-m ngay kadi m-goto loe ti, kadi te sei je adii-mi mesi. Ba ki ne kin, adi j-awi døe ti.»

16 Æ Tomasi ki isi bari-e «NDingæ» el ndægi njé ndo je e na: «J-ei ka adi j-awi sie te j-oyi sie.»

Jeju e nje kadi dije teli isi ki døde taa

17 Loki Jeju re tæg Bætani ti, oo kadi dibi Lajar ra ndo so ngata.

18 Bætani e basi ki Jorijalæm, asi kulæ matær mits be par,

19 adi *Jipi je ngay rei rø Marti ti aki Mari kadi soli mede oji-n do koy la ngokode.

20 Loki Marti oo kadi Jeju a re noq, i aw tilæ kame, ningæ Mari taa isi yanæ nangi me køyti.

21 Marti ki aw tilæ kæm Jeju, el Jeju e na: «Babé, kin e re j-saje ne e re ngokom a oy al.

22 Na ki ne wa kin ka m-gar kadi ne je pati ki idæji Luwæ a adi.»

23 Æ Jeju el-e e na: «NGokøi a j lo koy ti.»

24 Ningæ Marti ile ti e na: «E ki rojeti, m-gar kadi ndø ki njé koy je a jaa lo koy ti døbøy ndø ti e, Lajar a jaa lo koy ti tø.»

25 Lo kin ti, Jeju el-e e na: «Mi nje kadi dije jaa lo koy ti, ki nje kadi dije isi ki døde taa. Døw ki adi-m mene, re oy mindi ka, a tel isi ki døne taa.

26 NGa ningæ, døw ki isi ki døne taa, e adi-m mene ba, døwe kin a oy al ratata. M-døj se oo be wa?»

27 Ba Marti ile ti e na: «Oyo, Babé, m-adí mem tæk i jø Kirisi ki Luwæ mbæte, jø NGon la Luwæ, jø døw ki səbi kadi a re dønangi ti.»

Jeju no mbata koy la Lajar

28 Go ta ti ki Marti el kin ba, øti aw bar ngokone Mari, el-e ta nangi yøgirø be e na: «Nje ndo dije a noq, e isi døj kadi aw.»

29 Loki Mari oo ta kin taa par a jaa kalangi aw ki rø Jeju ti.

30 Jeju ur me bøe ti al bây, e lo ti wa ki Marti aw inge ti kate ka kin bây.

31 *Jipi je ki isi me køy ti ki Mari, isi soli mee, loki ooi-e i taa kalangi, tee taga, ooi e na isi aw ki dø bædi ti kadi no wa, adi ji taai goe ti.

32 Loki Mari aw tæg lo ti ki Jeju a ti, e oo Jeju ba, osi nangi njae ti, ningæ el-e e na: «Babé, kin e re j-saje ne e re ngokom a oy al.»

33 Loki Jeju oo kadi Mari isi no, taa Jipi je ki ji goe ti ka isi noj to ba, mee ur made, taa ndile nisi nangi al to.

34 Æ dæji-de e na: «Hlæ-e ra be e?» Ba ali-e aï na: «Babé, ire e a o.»

35 Lo kin ti, Jeju no.

36 Æ Jipi je ali ei na: «Oi toji ki toji ndigi ki ndigie kin.»

37 Na njé ki nungi ali ei na: «Tæg kæm nje kæm to, nga ra ban e asi kadi øgi Lajar koy al tøy?»

Jeju adi Lajar i lo koy ti

38 Lo kin ti, me Jeju tæl ur made kur ki rangi bæy, adi oti aw ki dø bædi ti. Ningæ e bole mbal a indæ mbal made utti tae.

39 Jeju el-de e na: «Ori mbal kin ko», na Marti ki konan nje goto el Jeju e na: «Babé, ra ndo so ngata, adi a eti.»

40 Æ Jeju el-e e na: «M-ali m-a nre ri e? M-ali m-a nre re adi mei e a o tøgi Luwæ.»

41 Lo kin ti, ori mbal ko, e Jeju un kæmne ki taa ningæ el e na: «Bai, m-ra-i oyo tæk i o do ndum.»

42 M-gar kadi ta je ki m-isí m-el sei kin o do ndum dørø, nre m-æl ta kin be mbata kosi dije ki gæi gidiim kin, kadi adi-mi mede tæk i e jø ilæ-m.»

43 Go ta ti kin ba, Jeju un ndune ki taa el ta ki tagine e na: «Lajar, itæg taga!»

44 Ningæ nje goto Lajar indæ lo tæg taga. Jie je ki njae je e ki ragi ki ta kibi, taa ta kæme e ki døle ki kibi to. Æ Jeju el-de e na: «Ituti-e, e iyi-e adi aw.»

Dije døi ta naa ti kadi n-tøli Jeju (Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

45 *Jipi je ngay ki awi rø Mari ti, e ooi ne ki Jeju ra, adi mede Jeju.

46 Na njé ki na je awi ingai *Parisi je, ali-de ne ki Jeju ra.

47 Lo kin ti, njé kun dø njé kijø ne mæsi kadi-kare je, ki Parisi je, osi dø njé gangi ta je la Jipi je naa ti, ningæ døj-naa ei na: «E ri dana e kadi ji rai e? Dingæm kin ra ne je ki øti bæl ønø gay!»

48 Kin e re j-iyai-e j-adi ra ne je læne kin ki none ti e, dije pati a adi-e mede, ningæ dije ki Rom ti a ræi kadi tuji køy la Luwæ, taa a tuji gin fe laje tø!»

49 Æ Kayipi ki e ki kare dan njé kun dø Jipi je ti, ki bæle ti noq e ki bo dø njé kijø ne mæsi kadi-kare je ti, un ta el-de e na: «Igøri ne kare me ne ti ki isi ra ne kin all!»

50 Iméri ta maji oi! E soti ngay mbata ti ləsi kadi ba kal dəw kare oy mbata la gin dije kosi, a gin be ki tae ba ingə tuji al.»

51 NGa ningə e ta ki Kayipi wa 6a əl ki dəne al, nə təki 6ale ti noq e ki bo do njé kijə ne məsi kadi-kare je ti, Luwə ində ta tae ti adi ilə mbəe kate təki səbi kadi Jeju a oy mbata la gin be 6a Jipi je.

52 Ningə a oy mbata la gin be la Jipi je par al, nə a oy mba kadi kaw-n ngan la Luwə ki sanəi-naa ki lo je dangi dangi kin kadi təli gin dije ki kare ba.

53 I da ndəe ti noq kin, njé kun do Jipi je uni ndude kadi n-təli Jaju.

54 E be a, Jeju ində ngangi njiyə taga ta kəm Jipi je ti. Or rone aw basi kadi dila lo ti, me ngon be ti ki bari-e Epirayim. Aw isi ti noq ki njé ndo je ləne.

55 Dəkagilo ra nay la Jipi je ki bari-e Paki e basi, adi dije ngay awi Jorijaləm ti kate no ti kadi tə rai ne je ki go kuje ti ləde ei Jipi je kadi Luwə oo n-də tə dije ki kanji majal.

56 Dije ka kin ai gin kay ti la Luwə, ningə isi sangi Jaju, a daji-naa ta dande ti ei nə: «Mər ta ləsi e ri a? Kadi a re lo ra nay ti al a?»

57 Nə kare 6a, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki Parisi je adi ndu kadi re dəw madi oo lo ki Jeju e ti 6a, kadi əl-de adi n-awí n-uwəi-e.

12

*Mari buki yibi ki eti maji nja Jeju ti
(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9; Lk 7.36-50)*

1 NDō mehē kate no ra nay Paki ti, Jeju aw Bətani ti ki Lajar isi ti. Lajar ki ndə ki ade i taa lo koy ti.

2 Lo kin ti noq, rai ne kuso ki to Jaju. Marti e e nje kadi-de ne kuso, ningə Lajar e ki kare dan njé kisi ta ne kuso ti ki Jeju.

3 Mari un yibi ki rai ki man kagi ki bari-e nar, a rosı ngon ku be, buki nja Jeju ti, ningə go ti, bər njae ki bisi dəne. E yibi nar dərəe ki gate e ngay. Baye taa me koy.

4 Lo kin ti, Judas Isikariyoti ki e ki kare dan njé ndo je ti le Jaju, e ki a un da Jeju, el a nə:

5 «MBa ri a e ki gati ki yibi kin, taa-n la ki lo kilə ti ki ndo 6u mitə be ka e ki ra-n ki njé ndoo je al a?»

6 Judas el ta kin be mba to 6a ta la njé ndoo je to roe al, na mbata e nje bogi. E a bol la e jie ti, adi isi bogi la ki isi buki me ti ndəy ndəy.

7 Nə Jeju el a nə: «Iyə! Mari jəke! Ra ne kin be ngina-n ndo ki kadi darəm a aw-n bəda.

8 NJé ndoo je kam, isi səsi ne ki ndo je pəti, ne mi m-a m-isı səsi ki no ti al.»

Dije dəoi ta naa ti kadi n-təli Lajar

9 Kosi *Jipi je ngay ooi kadi Jeju e Bətani ti, adi rəi. Ningə rəi mbata la Jeju par al, nə rəi mba koo Lajar ki Jeju ade i taa lo koy ti ka kin to.

10 E be a, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je uni ndude kadi n-təli Lajar ko,

11 mbata e ta lie a ra adi Jipi je ngay iyəi-de a adi mede Jeju.

*Jeju ur me 6e ti ki Jorijaləm ki kəsi-gon
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)*

12 Lo ti go ti, kosi dije ki ngay ki rai Jorijaləm, ooi kadi Jeju isi re Jorijaləm,

13 a oyı bajı tan je, a təci taga gidi 6e ti, awi təle kəme. Ningə lo kin ti, uni ndude ki taa ali ei nə: «Təjì e ki do Luwə ti! Ningə kadi Luwə ində jine do dəw ti ki re ki to Bañe, kadi Luwə ində jine do ngar ti la *Isirayel jel!»

14 Jeju ingə ngon koro, ningə al isi dəe ti təki ndangi me makitibi ti la Luwə ei nə:

15 «İfbəl al, 6e bo *Siyo!

Igo lo o, ngar lai isi re,

Isi do ngon koro ti.»

16 Dəsay ba, njé ndo je lie gəri me ne je ki isi rai kin al, nə lokı dije isi iləi təjì do Jeju ti ngata 6a kadi mede ole do ti təki makitibi la Luwə al ti lae kadi ne kin a ra ne dəe ti be. Ningə e nəe ka a isi ra ne dəe ti kin.

17 Dije ngay ki ndə ki ei sie naa ti lokı ndəl Lajar ade təcə bəda, dan njé koy je ti, mai naji lie.

18 Ningə e naji ki ma ləde kin a ra adi kosi dije awi təlei kəme, tədə ooi kadi ra ne kəjì ki ati 6al ngay kin.

19 Lo kin ti, *Parisi je eli-naa dande ti ei nə: «Oi to ki taga ta kəmsi ti ne kadi asi ra ne madi al; dije pəti buki-naa ki goe ti!»

Girəki je sangi kadi n-ooi Jeju

20 Girəki je madi a i dan dije ti ki rai Jorijaləm lo ra nay ti kadi əsi məkəside nangi no Luwə ti.

21 Girəki je ka kin rai basi rə Pilipi ti ki e dəw ki ngon 6e ti ki Bətisayda ki Galile ti, dəj-i-e ei nə: «Ji ndigì kadi j-o Jeju.»

22 Ə Pilipi aw al Andire, nga a indəi rəde naa ti joo pu awi əli Jeju.

23 Jeju ilə-de ti a nə: «Ki ne kin 6a, ndə asi kadi Luwə təjì tagim mi *NGon dəw ki taga ngata.

24 Ningə ki rəjeti, adi m-əl səsi, kə ko ki kare ki osi nangi kin re oy al a, a to ki karne ba par, a re oy to 6a, a təc ki kə ko je ki rangi ngay.

25 Dəw ki ndigì koo maji rone, a tə tae, na dəw ki iyə ta koo maji rone donangti ne, a ngam rone kadi kajı ki biti ki no ti.

26 Kin a re dəw madi ge ra kila 6əə ləm 6a, səbi kadi un gom, nga ningə nje kile 6əə ləm kin a e sam lo ti ki m-a m-i ti. Dəw ki nje ra kila 6əə ləm, Bai Luwə a əsi gone.»

Jeju əl ta ki do koyne ti

27 Jeju əl a nə: «Ki ne kin, ndilm isi nangi al, a se ta ri a kadi m-əl wa? Kadi m-əl m-ə nə: «Bai, aji-m ta do kadi ti ki ngə ki a re dəm ti

kin a?" NGa e mbata dō kadi wa kin e m-re biti m-tēe-n ne kin.

²⁸ Bai, itōjī adi dije gəri tōba ləi.» Ningə ndu dəw 6a j ki dərəq ti e nə: «M-adi dije gəri ta 6a ləm ngata, nə m-a m-adi-de gəri bəy.»

²⁹ Kosi dije ki ai loe ti noq e ooi ndu ta kin ki mbide ali e i nə: «E ndi e ndangi ne.» Ningə njé ki nungı ali e i nə: «Malayka kare a al-e ta.»

³⁰ Ó Jaju el-de e nə: «NDu ta ki 6a e oi kin tee mbata ləm mi al, nə tee ki mbata ləsi səi je.»

³¹ Ki ne kin, e dəkagilo ki kadi Luwə a gangi-n ta dō dije ti ki dənangı ti ne ngata, e dəkagilo ki kadi Luwə a uwə-n ne majal ki sis iñda togine dō dije ti ki dənangı ti ne, ile gidi lo ti kə ngata.

³² NGa ningə mi, ndo ki dije a 6əi-mi taa dō kagi-dəsi ti kin 6a, m-a m-ndor dije pəti ki rəm ti.»

³³ Me ta ti kin, Jaju təjī kadi gəri se go rəbi ki ban a oy-n wa?.

³⁴ Ó kosi je əli-e e i nə: «J-ingə me makitibi ndu-kun je ti ləje təki Kirisi ki e dəw ki Luwə mbate, a isi biti ki nqone ti 6i a oy al*, nga ra ban be e j el e nə: "Səbi kadi a 6əi NGon dəw taa dō kagi-dəsi ti a?" Ó NGon dəw e wa kin e na dana a?»

³⁵ Ba Jeju el-de e nə: «Kunjı e dansi ti ne dəkagilo ndəy bəy. Ningə kadi injiyəi ki nosi ti loki kunji isi unjı dəsi ti kin, kadi tə til ingə səsi da rəbi ti al. Tədə dəw ki nqiyə me til ti, gər lo ki isi aw ti al.»

³⁶ Dəkagilo ki kunji e səsi kin 6a, adi mesi kunji, kadi tə itəli dije ki me kunji ti.» Ləki Jeju el-de ta be ningə, oti aw bəyo rəne say ta kəmde ti.

Jipi je mbati kadi mede Jaju

³⁷ Jeju ra ne kəjī je ki ati 6əl 6əl ta kəm *Jipi je ti ka, mbati kadi-e mede.

³⁸ E kin tojī ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay ol e nə:

«Babə, nə a taa ta ki tee taje ti osi mbide ti kin a?

E nə je a Babə tojī-de togine a?»

³⁹ Ningə daro Ejay e wa tal a noq ər gin ne ki asii kadi mede al e nə:

⁴⁰ «Luwə tə kəmde,

Kadi tə ooi lo al,

Adi mede nga ngororo,

Kadi tə gari ne madi kare al,

Kadi tə tali kəmde rə Luwə ti al,

Nə tə Luwə j aji-de.*»

⁴¹ Ejay el ta kin be mbata kunji Jeju ki oo kəte nu e al-n ta dəe ti.

⁴² Ne kare 6a, dan njé kun do Jipi je ti wa kin, ngay je adi mede Jeju, nə mbati kəl ki taga mbata lə *Parisi je ki kadi a tuwəi-de ko giñ kəy kaw-naa ti ləde oि Jipi je*.

⁴³ Oi maji ngay kadi dije a piti-de e sotii ita kadi Luwə a piti-de.

Ta ki ta Jeju ti a gangi ta

⁴⁴ Jeju el ta ki ndune ki boy e nə: «Dəw ki adi-m mene 6a, e mi e adi-m mene al, nə e nje kilə-m e ade mene;

⁴⁵ ningə dəw ki oo-m e, oo nje kilə-m tə.

⁴⁶ Mi, mi kunji, e m-re dənangı ti ne mba kadi dəw ki adi-m mene 6a, dəwe njiyə me til ti al.

⁴⁷ Kin e re ta ləm osi mbi dəw ti, a dəwe ra-n kili al e, e mi 6a m-gangi ta dəe ti al, tədə m-re dənangı ti ne kadi m-ajı dije 6i kadi m-gangi ta dəde ti al.

⁴⁸ Dəw ki mbati-m nim, taa ta ləm al nim e, aw ki nje gangi ta dəne ti ngata. Tədə e ne je ki m-ndo dije wa kin e, a gangi ta dəe ti dəbəy ndo ti.

⁴⁹ Təki rajeti, m-al ta ki də rəm al, nə e Bai ki nje kilə-m e adi-m ndu je ki kadi m-al nim, m-ndo nim.

⁵⁰ NGa ningə, m-gər kadi ndu ki Luwə adi kin e, e nje re ki kajı ki biti ki no ti. Ta je ki m-al, m-al-de təki Bai el-m.»

13

Jeju togı nja njé ndo je ləne

¹ Kəte no ra nay Paki ti, Jeju gər kadi ndo re nəga kadi tə iyə dənangı e aw rə Bawne ti. Jeju ki ndigı njé ki yane je ki dənangı ti ne mari nu, ndigı-de biti kadi təl tae.

² Jeju e ki njé ndo je ləne isi ta ne kuso tə lo sələ. Ningə dəkagiloe ti kin, su ində ta ga kula Jeju ji njé ba je ti me Judasi ti ki ngon la Simo Isikariyoti ngata.

³ Jeju wa ki dəne gər kadi Bawne Luwə ilə ne je pəti jine ti, ningə gər taki n-i rəe ti e n-re, adi n-a n-təl n-aw rəe ti gogi.

⁴ Jeju j taa ta ne kuso ti, or kibı ləne ki ilə do made ti, 6a un ta kibı dəo-n 6ədine.

⁵ Go ti, mbəl man me ne ti, 6a ilə rəne togı nja njé ndo je ləne, a bər njade ki ta kibı ki kete dəo-n 6ədine ka kin.

⁶ Loki Jeju re təe do Simo Piyar ti 6a, Simo Piyar el-e e nə: «Babə, i e kadi itogi njam a?»

⁷ Ó Jeju el-e e nə: «Ne ki m-isı m-ra kin, ta ji naa ti ne igər al, nə a gər mee ki bəy ti.»

⁸ Be ka Piyar el Jeju e nə: «Jagi, i a togı njam al.» Ó Jeju ile ti e nə: «Kin e re m-togı njay al ba, ne madi ki bəw-je naa ti sei goto.»

⁹ Ningə Piyar el e nə: «Babə, re e be 6a, itogi njam par al, nə kadi itogi jim je, ki dəm je tə.»

¹⁰ Ó Jeju el-e e nə: «Dəw ki ndogı man, aw ki ndoo togı njane par, 6i rəe je pəti al, tədə ndigı rəe je ay njay. NGa ningə sei je, rəsi ay njay, nə e dije pəti 6a rəde ay, al bəy tə.»

¹¹ Lo kin ti, Jeju gər dəw ki a ule ji njé bə je ti, a el-n e nə: «E sei pəti 6a rəsi ay, al.»

¹² Loki Jaju togı njade gine gangi ningə, un kibı ləne ilə rəne ti, a təl aw isi ta ne kuso ti

* 12:34 Pa je 110; Ejay 9.6; Daniyal 7.14

* 12:38 Ejay 53.1

* 12:40 Ejay 6.9-10

* 12:42 9.22

gogi, 6a əl-de ə nə: «İgəri me né ki m-ra səsi kin a?»

¹³ Isi əari-mi NJe ndo dije je, Babə je, ningə e go rəbe ti, tado e mi ə wa.

¹⁴ NGa ningə re mi ki mi NJe ndo dije je, mi Babə je ə m-togi njasi ningə, sai ka səbi kadi itogi njanaa ki yo je ki ne je to.

¹⁵ E né ə m-əjî səsi, kadi sai ka ındajı, irai təki m-ra səsi kin be to.

¹⁶ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, bəə itə bane al, taa ngon nije kaw kılə itə nije kile al to.

¹⁷ Təki igəri ngata kin ə, irai kile ə, rəsi a nəl səsi ngay.

¹⁸ E səi pati 6a m-isı m-el ta ləsi al; m-gər dije ki m-mbatı-de. NGa ningə, səbi kadi ta ki makitibə lə Luwə əl kin ra né. Makitibə əl ənə: "Dəw ki isi uso səm né, tu gajine əsi-m*."

¹⁹ M-əl səsi ta kin basine, kadi tə ndo ki née a ra né 6a, igəri təki "Mi NJe kisi noq."

²⁰ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəw ki uwa dəw ki m-ile ki rəne ti, uwa-m ki rəne ti, ə dəw ki uwa-m ki rəne ti, uwa nije kılə-m ki rəne ti to.»

Jeju əl təki Judas i un dəne

(Mt 26.21-25; Mk 14.18-21; Lk 22.21-23)

²¹ Go ta je ti kin, ndil Jeju isi nangi al, adi ta təe tae ti ki taga ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəw kare dansi ti ne a ilə-m ji dije ti.»

²² Lo kin ti, njé ndo je lie goj kəm-naa, ningə deji-naa se nə dana ə isi əl ta lie wa.

²³ Ki kare dan njé ndo je ti, ki e dəw ki Jeju ndige, isi kadi Jeju ti əsasi.

²⁴ Ə Simo Piyər ra né yəgirə nangi al-e-n kadi dəjə Jeju se isi əl ta lə nə dana wa.

²⁵ NJe ndo ka kin oy ki do Jeju ti, ningə dəjə ə nə: «Babə, dəwe e nə ə?»

²⁶ Ə Jeju ile ti ə nə: «E dəw ki m-a m-adə mapa ki m-gangi, m-ilə me təy ti kin.» Ningə Jeju gangi mapa ilə me təy ti, adi Judas ki ngon lə Simo İsikariyoti.

²⁷ Loki Judas taa mapa ka kin taa par ə, *Satə ur mee ti. Ə Jeju əl-e ə nə: «Nə ki to moi ti kadi ira ka kin, ira law!»

²⁸ Dan dije ti ki isi sie ta né kuso ti kin, dəw ki kadi gər se mba ri ə əl-e ta kin be wa goto.

²⁹ Tə ka ki Judas e-n nije koti əl la ka kin, ngay je ooi təki Jeju dəje kadi aw ndogı né ki kadi n-rai nay Paki, ə se kadi aw adi né madi njé ndoo je wa be.

³⁰ Judas taa mapa ki Jeju ade ka kin taa par a təe taga. Də kade ti kin, lo ndul ngata.

³¹ Loki Judas təe 6a, Jeju əl ə nə: «Ki basine kin, dije iləi təji dəm ti mi *NGon dəw, ningə mi NGon dəw m-ra m-adı dije iləi təji do Luwə ti to.»

³² Kin ə re m-ra m-adı dije iləi təji də Luwə ti 6a, Luwə wa ki dəne a adi dije iləi təji dəm ti mi NGon dəw to. NGa ningə e né ki a ra né basine.

³³ NGamn je, mi səsi ne, naa ti dəkagilo ki ndəy be par. A sangi-mi, ningə təki m-əl-n ti to.

*Jipi je, m-əl səsi bəne tə təki: "Lo ki m-a maw ti, a asi kadi awi ti al."

³⁴ M-adı səsi ndu-kun ki sigi ki e ta kadi indigi-naa dansi ti ki yo je ki ne je. Maji kadi indigi-naa dansi ti ki yo je ki ne je təki mi mndigi-n səsi kin be to.

³⁵ Kin ə re indigi-naa dansi ti ki yo je ki ne je 6a, dije pati a gəri təki səi njé ndo je lam.»

Jeju əl təki Piyər a nəji ta gər-ne
(Mt 26.33-35; Mk 14.29-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Simo Piyər dəjə Jeju ə nə: «Babə, a aw ra ə?» Ə Jeju ile ti ə nə: «Lo ki m-a m-aw ti, a asi kadi un gom ki basine kin al, nə a un gom ki bəy ti.»

³⁷ Ba Piyər dəjə Jeju ə nə: «Babə, mba ri ə m-a m-əsi kadi m-un goi ki basine kin al ə? Mi bəsi ngay kadi m-ilə ram ko mbata le!»

³⁸ Lo kin ti, Jeju ilə Piyər ti ə nə: «Adi jə basi ngay kadi ilə rəi ko mbata ləm wa ta? Təki rəjeti, adi m-əli, kuna kinjə ng al bəy ə, a nəji ta nja mitə ə nə igər-m al.»

14

Jeju e rəbi ki kaw ki rə Luwə ti

¹ Jeju əl njé ndo je ləne ə nə: «Səbi kadi mesi əl al, adi mesi Luwə, a adi-mi mesi ts.»

² Me əti lə Bai, kəy je e ngay noq. Kin ə re e né ki rəjeti al ə, re m-a m-əl səsi, tado m-aw kadi m-ində də lo dana mbata ti ləsi.

³ Loki m-aw, a m-ində də lo dana gine gangi ningə, m-a m-tal ta m-re kadi m-oy səsi, m-aw səsi rəm tə, kadi tə lo ki mi ti, sai ka sai ti to.

⁴ Səi, igəri rəbi ki kaw lo ti ki m-isı m-aw ti.»

⁵ Lo kin ti, Tomasi el Jeju ə nə: «Babə, ji gər lo ki isi aw ti al to, ə ra ban be a j-a ji gər rəbi ki kaw ti ə?»

⁶ Ə Jeju əl-e ə nə: «Mi rəbi, mi ta ki rəjeti, mi kisi ki də taa. Rəbi ki rangi ki kadi dəw asi kaw-n rə Bai Luwə ti goto.»

⁷ Re igəri-mi 6a, a igəri Bai to. NGa ningə, təki j-a-n ne wa kin, igəri-e nəm, oi-e nəm to.»

⁸ Ningə Pilipi el Jeju ə nə: «Babə, itəji-je Bawje Luwə adi j-o-e par ə, e wa kin asi-je naki.»

⁹ Ə Jeju ile ti ə nə: «Pilipi, e mari nu ba ə m-a səsi ne kin ka igəri-m al bəy a? Dəw ki oo-m 6a, oo Bai Luwə to. Ra ban be a əl ə nə: "Itəji-je Bawje Luwə adi j-o-e?"

¹⁰ O ta ta ki rəjeti al kadi mi m-isı me Bai ti, ə Bai isi mem ti to kin. A re adi-mi mesi də ta je ti ki m-isı m-əl al ə, kılə ra je lə Luwə ki oí ki kəmsi kin yo ə, adii mesi ndəy.

¹¹ Adi-mi mesi təki mi m-isı me Bai ti, ə Bai isi mem ti to kin. A re adi-mi mesi də ta je ti ki m-isı m-əl al ə, kılə ra je lə Luwə ki oí ki kəmsi kin yo ə, adii mesi ndəy.

¹² Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəw ki adi-m mene 6a, e ka a ra né je ki m-isı m-ra-de kin to. A ra né je ki əti əl ngay bəy, mbata mi m-isı m-aw rə Bai ti.

¹³ NGa ningə, nə je pəti kī idəji me təm ti a, m-a m-ra m-adi səsi, mba kadi mi NGon, m-ra m-adi dije ilai təj i do Bai Luwə ti.

¹⁴ Kin a re idəji nə madi me təm ti a, m-a m-ra m-adi səsi.»

Jəju un ndune kadi n-a n-ilə ki NDil Luwə

¹⁵ Jəju ilə ta kī rangi do ti bəy a nə: «Kin a re indigi-mi a, a təli rəsi go ndu-kun je ti ləm.

¹⁶ Ningə mi, m-a m-dəj i Bai Luwə kadi ilə kī NJe ra səsi ki rangi, ki a isi səsi biti kī no ti.

¹⁷ E a NDil ki nje ra ne kī rojeti, ki dije ki dənang i ti ne aksi kadi taa-i-e mede ti al, tədo ooi-e al, taa gəri-e al to, nə səi je, igəri-e, mbata i si kadisi ti ne, taa a isi mesi ti to.

¹⁸ M-a m-iyə səsi ki karsı təngan kal je be al, na m-a m-təl kadi m-re rəsi ti.

¹⁹ Nay ngay al kadi dije ki dənang i ti ne a ooi-mi al ratata, nə səi je, a oii-mi, tədo m-i si ki dəm taa, taa səi je ka a isi kī dosi taa to.

²⁰ NDəe ti kin a, a oii kadi mi me Bai ti, ningə səi, səi mem ti, a mi, mi mesi ti to.

²¹ Dəw ki nje ndigi-m, e dəw ki ngəm go ndu-kun je ləm maji nim, tal rəne go ti nim. Bai a ndigi dəw ki nje ndigi-m, ningə mi ka m-a m-ndige to, taa m-a m-toje rəm ki taga kadi gar-m to.»

²² Judi (ki Judasi Isikariyoti al) el Jeju a nə: «Bəbe, ra ban be a je par a toj i-je rəi ki taga kadi ji gər-i, əi a toj i-je rəi ki taga kadi ndəgi dije ki dənang i ti ne kin gəri-ni al a?»

²³ Jəju ilə ti a nə: «Dəw ki ndigi-m a, a ngəm go ta je ləm. Bai a ndige, ningə je ki Bai Luwə joo pu j-a ri re rəe ti, j-a j-ində bə naa ti sie.

²⁴ Dəw ki ndigi-m al, təl rəne go ta je ti ləm al. Ta je ki isi təq tam ti a isi oi kin, e ta je ki mi wa m-əl ki dəm al, nə e ta je ki j-rə Bai ti ki nije kile-m.

²⁵ M-əl səsi ta je kin dəkagilo ki mi səsi naa ti ne bəy kin.

²⁶ Nəje ra səsi, NDil ki Bai a ilə sie adi səsi me təm ti kin, a ndo səsi ne je pəti, taa a ole mesi də ne je ti pəti kī m-əl səsi to.

²⁷ M-iyə lapiya m-adi səsi, m-adi səsi lapiya. Ningə mi m-adi səsi təki dije ki dənang i ti ne adii səsi al. Adi mesi osi nangi, i bəli al.

²⁸ Oi təq tam ti m-əl m-ə nə: «M-a m-aw, a m-a m-təl m-re rəsi ti». Ningə kin a re indigi-mi a, a irai rənəl do kaw ti ki m-i si m-aw rə Bai ti, tədo e, e ki bo itə-m.

²⁹ M-əl səsi ta kin bəsine, kəte taa kadi ne je rai ne, kadi tə lok i rai ne əa, adii mesi.

³⁰ M-a m-əl səsi ta gogi al ngata, tədo, nje majal ki isi inde tagine do dije ti ki dənang i ti ne, re. Ningə e aw ki tog i madi dəm ti al,

³¹ nə a ingə ta rab i kadi ra adi dije gəri təki m-ndigi Bai, a m-ra ne je təki Bai dəj i-m kadi m-ra. Il taa lo kin ti adi j-awi.»

15

Jəju e kagi nju ki rəjeti

¹ Jeju el a nə: «Mi, mi kagi nju ki rəjeti, ningə Bai e əa nje ndar nju to.

² Baj i nju ki j rəm ti, a andi al a, Bai a tige kə, nə e kī andi maji əa, a təgə ngan bajie je ki majal kə kadi andi ki kəte do made ti.

³ Ningə səi, nə ndo ki m-ndo səsi, ra adi səi dije ki ayi njay ngata.

⁴ Ə re uwə rəsi rəm ti ngə əa, mi m-a muwa səsi rəm ti ngə to. NGa ningə, ta kī baji kagi a asi kadi andi ki kanj i kagi al ka kin a, səi ka a asi kadi irai nə madi kī kanj i kadi uwai rəsi rəm ti, al to.

⁵ Mi kagi nju, a səi bajim je to. Dəw ki uwə rəne rəm ti ngə, a mi m-uwe rəm ti to əa, a ra nə je ki maji maji ngay, tədo a asi kadi irai nə madi kī maji kanj im al.

⁶ Dəw ki uwə rəne nga rəm ti al, a ilə-i e ko gidi lo ti tə baji kagi be. Baji kagi je ki tuti, a kə-de kadi bəki-de poro kadi qı por ko.

⁷ Kin a re uwai rəsi rəm ti ngə, a tə ləm isi mesi ti to əa, idəji ne ki indigi a ingəi.

⁸ Nə ki a ra kadi dije iləi toj i do Luwə ti ki taga, e ta kadi irai kile je ki maji maji, ki dənaa ti, də-naa ti nim, kadi itəj i taki səi njə ndo je ləm ki rəjeti nim to.

⁹ Mi m-ndigi səsi təki Bai ndigi-m be to. NGa ningə, maji kadi ai do njasi ti, me ndigi ti ki m-ndigi səsi.

¹⁰ Kin a re itəl rəsi go ndu-kun je ti ləm a, a ai do njasi ti, me ndigi ti ki m-ndigi səsi, təki m-təl-n rəm go ndu-kun je ti lə Bai Luwə, a m-a n do njam ti, me ndigi ti ki e ndigi-m kin be to.

¹¹ «M-əl səsi ta je kin be mba kadi rənəl ki mem ti e rənəl lasi to, ningə kadi rənəl lasi e rənəl ki asi-naa tapi.

¹²*NDu-kun ləm a to kin: Indigi-naa ki yo je ki ne je dansi ti, təki m-ndigi-n səsi kin be to.

¹³ Kin a re dəw un rəne ilə kə mbata lə madine je a, nə madi kī rangi kī kadi a ra, təj i ndigi-naa ki itə e kin goto ngata.

¹⁴ Kin a re irai nə ki m-dəj i səsi kadi irai əa, səi madim je.

¹⁵ M-ərə səsi əəə kile je al ratata, tədo əəə kile gər ne ki əəə isi ra al. NGa ningə mi, m-ərə səsi madim je, mbata m-adi səi igəri nə je pəti kī m-ingə rə Bai Luwə ti.

¹⁶ E səi je əa imbəti-mi al, nə e mi a m-mbəti səsi. Ningə, m-adi səsi kile kadi awi, irai kile je ki maji maji, ki a to ratata. Ba lo kin ti, Bai a adi səsi ne je pəti kī idəj i-e ki təm.

¹⁷ Nə kare ki m-dəj i səsi, e ta kadi indigi-naa ki yo je ki ne je dansi ti.»

Dije ki dənang i ti ne, mede majal ki Jəju a ki njə ndo je ləne

¹⁸ Jeju el bəy a nə: «Kin a re dije ki dənang i ti ne osi səsi ta a, kadi iger təki e mi a osi-mi ta kəte nosi ti.

¹⁹ NGa ningə, kin a re səi uwai ki dije ki dənang i ti ne əa, re dije ki dənang i ti ne a

ndigi səsi; nə ki ne kin, sai uwəi səde al, tado m-mbəti səsi, m-tee səsi kə dande ti. Ningə e mbata kin ə, osi səsi ta.

²⁰ Ə adi mesi ole də ta ti ki m-əl səsi kəte m-a nə: "Bəə itə 6ane al" kin. Kin ə re adi-mi kə fa, a adi səsi kətə, a re təli rəde go ta ti ləm fa, a təli rəde go ta ti ləsi to.

²¹ Ki ne kin, a adi səsi kə mbata ləm, tado gəri dəw ki nje kılə-m al.

²² Kin ə re m-re al, re m-al-de ta al ə, re dəw a tida majal je ləde dəde ti al; nə ki ne kin, lo kadi a əli əi nə: "Gərəj i gər al," kadi dəw iyə-n go majal je ləde kə goto.

²³ Dəw kə mee majal səm 6a, mee majal ki Bai Luwə to.

²⁴ Kin ə re m-ra kılə madi ki dəw madi ki rangi ra nja kare al, dande ti al ə, re dəw a tida majal je ləde dəde ti al; nə ki ne kin, ooi kılə ram je ki kəmde. Be ka, mede majal səm nim, majal ki Bai nim.

²⁵ Ningə, e nə ki ra ne be mba kadi ta ki ndangi me makitibi tı la Luwə əi nə: "Mede majal səm ki kanji ta madi,"^{*} kin née ra nə.

²⁶ «Nje ra səsi ki m-a m-ilə sie ki to Bai Luwə, a re. Ningə e ə e NDil ki nje kəl nə je ki rojeti də Luwə, ki a jərə Luwə ti. E ə a ma nəjə dəm ti.

²⁷ NGa ningə, sai ka a mai nəjə ləm to, tado səm naa ti lo kılə ngirə nə je ti nu.»

16

¹ «M-əl səsi ta je kin be pəti mba kadi tə iyəi ta kadi-me ləsi al.

² Dije a tuwəi səsi kə gin kəy kaw-naa je ti. Ningə ndə je a rəi wa bəy ki kadi njé ki a tolı səsi, a əli mede ti əi nə e kılə la Luwə a ya n-iş i n-rai.

³ A rai be, mbata gəri Bai al nim, gəri-mi al nim.

⁴ NGa ningə, m-əl səsi ta je kin be kəte, kadi tə ndə ki née je a rai nə 6a, mesi ole də ti təki ndə ki m-əl səsi. M-əl səsi ta je kin lo kılə ngirə ti nu al, tado mi səsi naa ti ne.

Kılə ra NDil Luwə

⁵ «Ki əasine kin, m-isı m-aw ki rə nje kılə-m ti, nə dəw kare dansi ti ki kadi dəj-i-m ə nə: "İsi aw ra wa ka," goto.

⁶ Mesi ur made mbata ta je ki m-əl səsi.

⁷ NGa ningə, e ta ki rojeti a m-əl səsi: maji ngay mbata ti ləsi kadi m-aw, tado re m-aw al ə, dəw ki nje ra səsi ki səbi kadi a re kin, a re al. A re m-aw to 6a, m-a m-ilə sie m-adı səsi.

⁸ Ə loki a re 6a, a ra kadi dije ki dənangı ti ne gəri nə ki e majal ki ra, ki nə ra ki dana, ki ta ki gangı.

⁹ Kadi gəri nə ki e majal ki ra, tado mbati kadi-mi mede,

¹⁰ kadi gəri nə ra ki dana, tado m-isı m-aw rə Bai ti, ningə sai a oi-mi gogi al ratata,

¹¹ kadi gəri ta ki gangı, tado gangı ta də nje majal ti ngata. Adi e nje majal ki isi ində təgine də dije ti ki dənangı ti ne.

¹² «M-aw ki ta je ngay bəy kadi m-əl səsi, nə ki əasine kin, a al dəsi.

¹³ NGa ningə, dəkagilo ki NDil ki nje kəjə nə je ki rojeti a re 6a, a ra kadi igəri nə je pəti ki rojeti. A ətə ki təne wa al, nə a əl nə je pəti ki ingərə Luwə ti, ningə a ilə səsi mbə nə je ki a rai nə lo ti ti to.

¹⁴ E təjə təfa ləm ki taga, tado e ta je ləm, a a ilə səsi mbəe.

¹⁵ Nə je pəti ki e ya Bai, e yəm to. E mbata kin ə, m-el-n m-ə nə: E ta je ləm, a NDil a ilə səsi mbəe.»

Me kə tal rənəl

¹⁶ Jəju əl ə nə: «Nay dəkagilo ndəy ba kadi a oi-mi al, ningə dəkagilo ndəy go ti ə, a tali oi-mi gogi.»

¹⁷ Ə njé ndo je madi əli-naa dande ti əi nə: «Ta ki əl-je ə nə: "Nay dəkagilo ndəy ba kadi a oi-mi al, ningə dəkagilo ndəy go ti ə, a tali oi-mi gogi," kin née nə ri ə? Taa əl ta ki kare bəy ə nə: "Tədo m-isı m-aw rə Bai ti."»

¹⁸ Ə "dəkagilo ndəy" ki əl tae kin me nə ri to ə? Ji gər me ta ki ge kəl-je kin al!»

¹⁹ Loki Jəju gər kadi njé ndo je lie isi sangi kadi dəj-i-e ta 6a, əl-de ə nə: "İsi dəj-i-naa ta dansi ti əjə da ta ki m-əl səsi m-ə nə: "Nay dəkagilo ndəy ba kadi a oi-mi al, ningə dəkagilo ndəy go ti ə, a tali oi-mi gogi," kin.

²⁰ NGa ningə, təki rojeti, adi m-əl səsi: A nə je, a ndigəi ndoo je, nə dije ki dənangı ti ne a rai rənəl. Me kə a ra səsi, nə me-kə ləsi kin a tel rənəl.

²¹ Loki dənəe aw tə ojı ngon 6a, e me ko ti, tado dəkagilo kə lie re, nə loki ngon təə rəe ti ngata 6a, mee oy də kə ti, mbata rənəl dəw ki oje ile dənangı ti.

²² Ningə, sai ka, ki əasine kin, sai me ko ti, nə m-a m-təl m-o səsi, kadi rənəl a rosı mesi, ningə e rənəl ki dəw a ər mesi ti goto al.

²³ NDəe ti kin, a dəj-i-mi ta də nə madi ti al ngata. Ningə, təki rojeti, adi m-əl səsi, Bai a adi səsi nə je pəti ki idəj-i-e ki təm.

²⁴ Biti bone ka, idəj-i nə madi ki təm al bəy. Idəj-i ə a ingəi, kadi rənəl ləsi asi-naa tapi.

Jəju təti rə dije ki dənangı ti ne

²⁵ «M-əl səsi ta je kin me kuji ta ti, nə ndə je a rəi nəq kadi m-a m-əl səsi ta me kuji ta ti al ngata, nə m-a m-əl səsi ta ki də Bai Luwə ti wangı taga.

²⁶ I də ndəe ti kin, a dəj-i nə Bai ki təm, ningə m-a m-əl səsi al, təki m-isı m-əl ta ki Bai mbata ti ləsi,

²⁷ tədo Bai Luwə a wa ndigə səsi. Luwə ndigə səsi, mbata indigə-mi, taa adi mesi təki m-i rəe ti ə m-re to.

²⁸ M-i rō Bai ti e m-re dōnangi ti ne, ningə ki ғasine kin, m-a m-iyə dōnangi a m-tal m-aw rō Bai ti gogi.»

²⁹ Ө njé ndo je lie әli әi na: «O, ki ne kin, ya әl-je ta ay njay, ki kanji kal me kuji ta ti kin.»

³⁰ Ningə ki ғasine kin, ji ғer kadi igər ne je pəti, taa ja te ki to me dəw ti ғəy, kadi tə dəw dəjə ka ғiger kəte. Lo kin ti, j-adi meje kadi i rō Luwə ti.»

³¹ Ө Jaju ilə-de ti a na: «Adi mesi ngata a?»

³² Oi, də kadi isi re, ningə ki ne kin, re təqə ne ngata ki kadi dije a sanəi sasi ki lo kare kare. A iyə-mi ki karm, nə mi ki karm al, tədə Bai Luwə e səm naa ti ne.

³³ M-əl səsi ta je kin pəti be, mba kadi lapiya e mesi ti, me kində rō naa ti səm. A ingəi kō dōnangi ti ne, nə kadi uwəi təgisi ba, tədə m-təti rō njé təgi je ki dōnangi ti ne ngata.»

17

Juju əl ta ki Luwə mbata ləne wa nim, mbata lə njé ndo je ləne nim

¹ Go ta ti ki Jeju əl kin 6a, un kəmne ki taa dərə ti, ningə əl a na: «Bai, ndə re nga. Itəj i təbə ləm, mi NGoni ki taga adi dije ғəri, kadi tə mi NGoni, m-təj i təbə lei ki taga madi dije ғəri to.»

² I, adi-m təgi do dije ti pəti, kadi tə m-adi njé ki iyə-de jim ti, isi ki dəde taa biti ki nə ti.

³ Kisə ki də taa biti ki nə ti, e ta kadi dəw ғəri, j ki j ki karı ba a i Luwə ki rəjeti kin nim, kadi ғər Jeju Kirisi ki e dəw ki ile kin nim.

⁴ M-təj i təbə lei m-adi dije ki dōnangi ti ne pəti ғəri, ningə kile ki adi-m kadi m-ra ka m-təl tae maji to.

⁵ Ki ғasine kin, Bai, m-dəj i kadi adi-m m-ingə kəsi-gon ta kəmi ti təki ndə ki adi-m kəte no kənde dərə ti, ki dōnangi ti kin.

⁶ «M-ra m-adi dije ki oy-de dan madide je ti ki dōnangi ne, adi-m kin ғəri-ni. Ө dije lai, a iyə-de me jim ti, ningə təli rəde maji go ta ti loi.»

⁷ Ki ғasine kin, ғəri kadi ne je pəti ki adi-m, j rō ti.

⁸ Tədə m-adi-de ta je ki adi-m, ningə taai. Lokı taai 6a, ғəri kadi m-i rō ti, adi adi-mi mede təki e j ə ilə-m.

⁹ Ningə e mbata ti ləde a m-əl səi ta. M-əl səi ta mbata lə dije ki dōnangi ti ne al, nə mbata lə njé ki iyə-de me jim ti, tədə njé ki iyə-de me jim ti kin əi dije lei.

¹⁰ Ningə ne je pəti ki e ғam, e yai, a ne je pəti ki e yai, e ғam to. NGa ningə, əi je, təj i təbə lam ki taga adi dije ooi.

¹¹ Mi, m-a mi dōnangi ti ne al ngata, m-isı m-aw ki rō ti, nə əi je, isi dōnangi ti ne ғəy. Be a, Bai Luwə ki njé kay njay, m-dəj i kadi ində kəmi gode ti maji. Ində kəmi gode ti ki təgi

lei, ki e təgi ki adi-m m-ra-n kile kin, kadi tə əi kare ba təki je səi je kare ba kin be to.

¹² Dəkagilo ki mi səde, m-ində kəm gode ti maji ki təgi lei ki adi-m. M-dəbi bagim dəde ti, adi dəw kare ka tae təj al. Dəw 6a, e e ki səbi kadi tae a təj kadi tə ta ki ndangi me makitibi ti lə Luwə tol-n tane ka kin par^{*}.

¹³ NGa ningə, ki ғasine kin, m-isı m-aw ki rō ti, a m-əl ta kin be təki mi-n səde dōnangi ti ne ғəy kin, kadi tə ai wa ingi rənal ki mem ti, ki e rənal ki asi-naa tapi kin.

¹⁴ M-adi-de ta lei ningə, dije ki dōnangi ti ne əsi-de ta mbata ke ki əi dije ki dōnangi ti ne al, təki mi mi-n dəw ki dōnangi ti ne al kin be to.

¹⁵ NGa ningə, m-dəj i kadi oy-de ko dōnangi ti ne al, nə kadi əsi NJe majal ngərəngi dəde ti.

¹⁶ Ө dije ki dōnangi ti ne al, təki mi mi-n dəw ki dōnangi ti ne al kin be to.

¹⁷ Maji kadi un-de ki ta ki rəjeti, ində-de ta dangi tə dije lai. Ta lei e ta ki rəjeti.

¹⁸ Ningə, mi ka, m-ilə-de dōnangi ti, təki ilə-m dōnangi ti ka kin be to.

¹⁹ Mi wa, m-un rəm m-ində ta dangi tə dəw lei mbata ti ləde, kadi tə əi je ka, əi ki kində ta dangi me ta ki rəjeti tə dije lai to.

Juju əl ta ki Luwə mbata ti lə dije pəti ki a adi-e mede

²⁰ «M-əl sai ta mbata ti lə njé ki m-ilə-de kin par al, nə mbata ti lə dije pəti ki a adi-mi mede, ki go rəbi lə ta ki a təqə ta njé je ti ki m-ilə-de.»

²¹ M-dəj i kadi pəti, təli dije ki kare, təki j Bai, ində rəi naa ti səm, ə mi m-ində rəm naa ti əi kin be. Kadi əi ka ində rəde naa ti səje to, kadi tə dije ki dōnangi ti ne adi mede təki e j ə ilə-m.

²² Mi m-adi-de kəsi-gon ki adi-m, kadi tə əi dije ki kare, təki je səi je-n dije ki kare kin be to.

²³ Mi m-ində rəm naa ti səde, ningə j, ində rəi naa ti sam to; fa lo kin ti, a ası kadi əi dije ki kare ba ki rəjeti, kadi dije ki dōnangi ti ne ғəri təki e j ə ilə-m nim, indigi-de təki indigi-m be nim to.

²⁴ Oyo, Bai, njé ki adi-m-de kin, m-ndigiyə kadi əi səm naa ti, lo ti ki m-a mi ti, kadi oj kəsi-gon ki m-aw-n, kəsi-gon ki j adi-m. M-al m-a adi-m kəsi-gon, mbata indigi-m kəte no kənde dərə ti ki dōnangi.

²⁵ Bai ki njé ra ne ki dana, dije ki dōnangi ti ne ғəri-ni al, nə mi m-ғər-i, taa njé ki adi-m-de ka ғəri təki e j ə ilə-m to.

²⁶ M-ra m-adi ғəri-ni, ningə m-a m-adi ғəri-ni ki kəte ғəy, kadi tə ko ndigi ki indigi-m kin to mede ti nim, kadi mi wa mi naa ti səde nim to.»

* 17:12 Pa je 41.10

18

Kuwə Jeju

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

¹ Go ta ti ki Jeju al ki Luwə kin 6a, oti ki njé ndo je lène, ali do lo, awi dam ngon man ti madi ki fari-e Sədirō. Loe ti kin, lo ndor ki dəw mə kagi je ti to noq, a uri me ti.

² Judasi ki njé kun do Jeju, ger lo kin maji, mbata e lo ki Jeju a i ki njé ndo je lène isi rai ti taa taa.

³ E be a, Judasi un do 6uti asigar je le koße ki Rom, aw səde loe ti ka kin. Taa njé kun do njé kija ne məsi kadi-kare je, ki *Parisi je, iləi njé ngəm ta kəy lə Luwə adi a i səde noq to. Dije ki go Judasi ti kin oti kiyə kasigar je, ki lambi je, ki por ngəl je.

⁴ Lo kin ti, Jeju ki gar ne pəti ki a re dəe ti, oti ki röde ti, dəji-de a nə: «isi sangi na ə?»

⁵ Ba aie je iləi-e ti ei nə: «j-isı ji sangi Jeju ki Najarəti ti.» Ə Jeju al-de a nə: «E mi wa a m-a am.» Judasi wa ki njé kun do Jeju ka kin ka a səde noq to.

⁶ Loki Jeju al-de a nə: «E mi wa a m-a am» kin 6a, gadi gogi, ningə təei tosi.

⁷ Jeju tal deji-de bəy a nə: «isi sangi na wa?» Ba aie je iləi-e ti ei nə: «j-isı ji sangi Jeju ki Najarəti ti.»

⁸ Ə Jeju al-de a nə: «M-əl səsi m-a nə, e mi wa a m-a am. Ə re e mi a isi isangi-mi 6a, iyəi ndagi dije kam adi awi.»

⁹ To be kadi ta ki təe ja Jeju ti ki ro Bawe Luwə ti a nə: «Njé ki adi-m-de, dəw kare ka m-ti tae al» kin, tol tane.

¹⁰ Simo Piyər ki oti kiyə kasigar rone ti, or tigə-n paja lə ki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je, 6a odi mbie ki do ji kət, tiga lati gangi. Ta paja ka kin na Malkusi.

¹¹ Ə Jeju al Piyər a nə: «ilə kiyə lai sawe ti gogi. O kadi m-a m-ingə kət ki Bai ində dəe dana mbata ti lam kin al a?»

Jeju a no An ti

(Mt 26.57-58; Mk 14.53-54; Lk 22.54)

¹² Buti asigar je le koße ki Rom, naat ti ki njé kun dəde nim, ki njé ngəm ta kəy lə Luwə ki *Jipi je iləi-de ka kin nim, uwəi Jeju dəoi-e.

¹³ Də kate, awi sie 6e la An * ki e məm Kayipi. Kayipi a e ki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je bale ti kin.

¹⁴ NGa ningə e darə Kayipi wa kin a e njé kal kə nə: «E soti ngay mbata ti ləsi kadi bət kəl dəw kare oy mbata lə gin dije kosi*.»

Piyər naji ta gər Jeju

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Simo Piyər aki njé ndo kare ki dan njé ndo je ti lə Jeju, uni go Jeju. Njé ndo kare ki aki Piyər ka kin e dəw ki ki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je gər-e, adi ur natı kəy ti lə ki

bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je, naa ti ki Jeju ki uri sie kəy.

¹⁶ Piyər a isi yane taga, 6asi ta kəy ti. Lo kin ti, njé ndo ki ki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je gər-e ka kin, təe taga, al ta ki dəne ki njé ngəm ta kəy, 6a go ti, dəne iyə Piyər ade ur kəy.

¹⁷ Dene ki njé ngəm ta kəy ka kin al Piyər a nə: «ilə ka jə dan njé ndo je ti lə dingəm kin to al a?» Ə Piyər ile ti a nə: «Jagi, mi səde al.»

¹⁸ Kul o, adi njé ra kila je, ki njé ngəm ta lo je, iləi por a ndibı. Piyər ka a səde ta por ti ka kin noq, a ndibı səde to.

An dəj i ta Jaju

¹⁹ Ki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je deji ta Jeju do njé ndo je ti lie ki do ne ndo ti lie ki isi ndo dije.

²⁰ Ə Jeju ile ti a nə: «M-əl ta dije taga wangı, taa ki ndo je, ndo je, m-isı m-ndo ne dije gin kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je nim, gin kəy ti lə Luwə nim, ki e lo je ki do Jipi je poti isi osi-naa ti. Né madi ki m-əl lo bəyo ti goto.»

²¹ NGa ra ban a idəj-i-m ta bəy a? Idəj-i ta njé ki isi ooi-mi lo kəl ta ti kin o, gəri ta ki m-isı m-əl-de maji ngay.»

²² Də ta ti kin, njé ngəm ta lo kare ki a səde noq, ində mba Jeju, a al-e a nə: «Adi e be a kadi tur-n ta ki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je ti a?»

²³ Ə Jeju ile ti a nə: «Kin a re ta ki m-əl kin, majal a, oji maje al adi-m m-o, a re m-əl maji ti a, ra ban be a ində-m a?»

²⁴ Lo kin ti, An adi awi ki Jeju ki doo ki dəoi-e kin be 6e la Kayipi, ki e ki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je.

Piyər tal naji bəy təki n-gər Jeju al

(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Piyər isi ta por ti noq, isi ndibı por, a al-e a nə: «Ma, ilə ka jə dan njé ndo je ti lie to al a?» Nə Piyər naji a nə: «Jagi, mi səde al.»

²⁶ Ki kare dan njé ra kila je ti lə ki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je, ki e noji dingəm ki Piyər tiga mbie gangi, al Piyər a nə: «Dəw ki m-o-e sie, lo ndor ti ki məi kagi je ti kin, e jə al a nə a?»

²⁷ Nə Piyər naji wa bəy. Ba ta ji naa ti noq, kuna kinjə no.

Jeju a no Pilati ti

(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

²⁸ Loki ilə ki Jeju 6e la Kayipi 6a, awi sie kəy ti ki boy ki *Pilati ki e njé koße ki ngar ki Rom ti inde də dənəngi ti ki Jude ti isi titi. E si batı ba bəy. Ningə njé kun do *Jipi je mbati kur me kəy ki boy ti, kadi ta n-awi ki ta dəde ti al, ta kam Luwə ti, kadi ta n-usoii ne lo ra ray Paki ti.

* ^{18:13} An ka ndo ki e bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je to ki 6al ki 6 təe 15 ti go Kirisi ti. Go ti gogi ka, Jipi je 6uki-e ti təki bo lə njé kija ne məsi kadi-kare je wa ka kin 6əy. Lo ta ki gangi je ti lə Jipi je 6a, e a dije ooi ta lie ngay. ** ^{18:14} Ja 11.49

²⁹ E mbata kin ə, Pilati tee ingə-de taga, ningə dəjī-de ə nə: «E ri ə isəkii dingəm kam ə?»

³⁰ Ba, əi je iləi-e ti əi nə: «Kin ə re e dəw ki nje ra nə ki majal al ə, re j-a ji re sie, j-ule jii ti al.»

³¹ Ə Pilati el-de ə nə: «Sai je wa, itaai-e, awi gangi ta doe ti ki go ndu-kun je ti lasi, sai Jipi je.» Nə ali Pilati əi nə: «Je, dəw adi-je ta rəbi ki kadi ji gangi-n ta koy dən dəw ti al.»

³² E be ə, ta ki Jeju wa el kadi toji-n ko koy ki a oy kin tol tane.

³³ Pilati tal ur me kəy ti ki boy, əar Jeju, ningə dəje ə nə: «I ngar lə Jipi je a?»

³⁴ Ə Jeju təl dəjī Pilati ə nə: «Ta kin, e j wa ə el ə se, e dije ki rangi ə ali-ni ta ki dəm ti ə?»

³⁵ Ba Pilati el Jeju ə nə: «Mi ki o-m kin mi Jipi a? E dije ki gin 6e ti ləi ə wa nim, njé kun dən njé kijə ne məsi kadi-kare je nim, ə rəi səi ilə-ni jim ti! NGa ninga m-dəjī se e ri ə ira wa?»

³⁶ Ə Jeju ile ti ə nə: «Mi ngar ki dənangti ti ne al, re mi ngar ki dənangti ti ne a, re dije ki gom ti, a roi dəm ti kadi dəw ilə-m ji njé kun də Jipi je ti al; nə ke ə mi ngar ki dənangti ti ne al.»

³⁷ Ningə Pilati dəje ə nə: «Adi i ngar ta?» Ba Jeju ile ti ə nə: «E ta ki j-a təqə tai ə nə mi ngar. Mi, oji-mi, ningə m-re dənangti ti ne mba kadi m-ma naji do ne ki rojeti. NGa ningə, dəw ki e me ne ki rojeti, tel rəne go ta ti lam.»

³⁸ Lo kin ti, Pilati dəje ə nə: «E ri ə e ne ki rojeti ə?»

Gangi ta koy do Jeju ti

(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

Go ta ti ki Pilati dəjī kin 6a, tal tee taga rə Jipi je ti el-de ə nə: «M-ingə ta madi kare ki kadi m-gangi-n ta dən dəw ti kin al.

³⁹ NGa ningə, ki go jibəl rae ti ki isi rai kəte, kəte, ə dəkagilo ra nay Paki 6a, m-iyə dangay kare taa m-adı səsi kin, indigi də ti kadi m-iyə ngar lə *Jipi je taa madi səsi a?»

⁴⁰ Nə əi je, uni ndude ki taa əli əi nə: «Jagi, e al, e Barabasi ə ji ndigə kadi iyə taa.» Barabasi ki əli ta lie kin, e baw kaya.

19

¹ *Pilati adi ndune asigar je kadi awi ki Jeju, ningə kadi indəi-ə ki nday kabilay.

² Asigar je oji jagi kon iləi doe ti, ningə iləi kibi ngal ki kər pir pir roe ti to.

³ NJiyəi rəi rəe ti, ningə əli-e əi nə: «Lapiya, ngar lə Jipi je!» Ba buki jide mbəe ti, indəi-e.

⁴ NJa kare 6əy, Pilati tee rə kosi je ti el-de ə nə: «Maj, m-a m-re sie taga rəsi ti ne, kadi igəri tekə m-ingə ta madi kare ki kadi m-gangi-n ta dəe ti al.»

⁵ Lo kin ti noq be, Jeju tee taga ki jəgi kon dəne ti nim, ki kibi ngal ki kər pir pir rəne ti nim. Ningə Pilati al-de ə nə: «Dingəm ka yə a am!»

⁶ Nə loki, njé kun dən njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ngəm ta lo je lə Jipi je, ooi-e 6a, iləi ngirə kel ta ki ndude ki boy əi nə: «İfə kagi-dəsī ti! İfə kagi-dəsī ti!» Ə Pilati el-de ə nə: «Sai je wa, itaai-e, awi ißəi-e kagi-dəsī ti, tədə mi, m-ingə ta madi ki kadi m-gangi-n ta koy dəe ti al.»

⁷ Ningə Jipi je eli Pilati əi nə: «J-aw ki ndu-kun kare nəq, 6a ki go ndu-kun ti ka kin, e dəw ki səbə kadi a oy, tədə el ə nə n-e NGon la Luwə^{*}.»

⁸ Loki Pilati oo ta kin 6a, ade 6əl ki də made ti bay.

⁹ Ə təl ur me kəy ti ki boy, ningə dəjī Jeju ə nə: «I, i ra ə?» Nə Jeju ile ta ti al.

¹⁰ Ə Pilati el Jeju ə nə: «Mi ə m-dəjī ta ə ilə-m ti al a? İger kadi m-aw ki togı kadi m-ge ə m-iyyə-i taa nim, m-ge ə m-6ə-i kagi-dəsī ti nim, ə se iğar al a?»

¹¹ Jeju ile ti ə nə: «Kin ə re e togı ki Luwə wa ə adi dərə ti nu kin al ə, aw ki togı madi kare dəm ti al. Ba e mbata kin ə, dəw ki njə kila-m jii ti, majal lie e ngay itə yəi.»

¹² Də ta ti wa kin 6a, Pilati sangi kadi n-iyyə Jeju, nə Jipi je iləi kəl, ə eli-e əi nə: «Kin ə re iyə taa 6a, i madi Səjar ki e ngar ki bo kin al. Dəw ki ə nə n-e ngar 6a, dəwe kin e njə ta la Səjar.»

¹³ Loki Pilati oo ta kin 6a, adi awi ki Jeju taga, ningə e wa isi də kimber ngar ti, lo ti ki 6ari-e Gajı mbal je ki kində nangi, ki ta ebirə ə nə «Gabata».»

¹⁴ E ndə ki kadi lo ti par ə e kile ngirə ra nay Paki, ningə e kadi ki jam də 6e ti be. Ə Pilati al Jipi je ə nə: «Oi ngar ləsi..»

¹⁵ Nə uni ndude ki taa əli əi nə: «Kadi oy ko! kadi oy ko! İfə kagi-dəsī ti!» Ə Pilati el-de ə nə: «Kadi tə m-6ə ngar ləsi kagi-dəsī ti a?» Ba njé kun dən njé kijə ne məsi kadi-kare je əli əi nə: «Dəw oo ngar ləje ki rangi al, ngar ləje e Səjar par.»

¹⁶ Lo kin ti, Pilati ilə Jeju ji asigar je ti kadi 6əi-e kagi-dəsī ti.

Dije 6əi Jeju kagi-dəsī ti

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

Asigar je uwai Jeju awi sie.

¹⁷ E wa otı kagi-dəsī ləne, tee-n gidi 6e bo ti kaga, kadi aw-n lo ti ki 6ari-e «Ka də dəw», ki ta ebirə na «Golgota».

¹⁸ E loe ti kin a asigar je 6əi Jeju ti, kagi-dəsī ti. Bəi dije joo kagi-dəsī ti sie, ki kare də ji koe ti, ə ki kare də ji gəle ti to, ningə e wa a dana.

¹⁹ *Pilati adi rai ngon ba, ndangi ne me ti, indai taa də kagi-dəsī ki Jeju a ti. Ne ki ndangi me ti nə: «Jeju ki Najarəti ti, ngar lə *Jipi je.»

²⁰ Loki 6əi Jeju ti, kagi-dəsī ti ka kin e fəsi ki 6e bo, adi Jipi je ngay tidaş ne ki ndangi kin. NDangi ki ta ebirə nim, ki ta latə nim, taa ki ta girəki nim to.

²¹ Ə njé kun dən njé kijə ne kadi-kare je əli Pilati əi nə: «Nə kin, səbə kadi re a ndangi

"ngar lə Jipi" be al, nə re a ndangi "dingəm kam al e nə n-e ngar lə Jipi je" taa e go rəbe ti."

²² Nə Pilati al-de a nə: «Nə ki m-ndangi 6a, ndange ka m-ndangi kin.»

²³ Loki asigar je bəi Jeju kagi-dəsi ti gine gangi 6a, kəi kibi je lie, kayi gin so, sobi dəde kare kare. Ningə nay kibi ngal ki dəw uu al, nə oji ta naa ti be par, i taa re nangi.

²⁴ Θ asigar je alı-naa a i nə: «Adi ji tili kibi ngal kin al, nə adi ji tigəi kir (mbare) də ti j-o se nə a e ya e wa.» Ningə e nə ki a to be kadi ta ki ndangi me makitibti ti lə Luwə a i nə: «Kaya-naa kibi je lie, Θ tigəi kir də kibi ngal ti lie to» kin tol tane*. Ningə e nəe ka ya asigar je rai kin.

²⁵ Ko Jeju a i ki ngokone ki dane nim, Mari ki ne Kıləwopasi nim, taa Mari ki Magidala nim ai noq, basi kadi kagi-dəsi ti ki bəi Jeju ti.

²⁶ Loki Jeju oo kone, a oo nje ndo ləne ki e Jeju ndigi, a gədi koe ti 6a, al kone a nə: «Dəne, o ngoni a a am.»

²⁷ Ba go ti, al nje ndo ləne ka kin a nə: «O koi a a am.» Ningə, ndəe ti noq, nje ndo ka kin aw ki ko Jeju rəne ti.

Koy Jeju

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

²⁸ Go nə je ti kin, Jeju gar kadi gin nə je pəti gangi ngata 6a, al ta kin kadi təl ta ta ki ndangi me makitibti ti lə Luwə a nə: «Kində ra-m».»

²⁹ NGoo ki kasi nju ki masi rosi isi noq, a asigar je ndui nə ki to hom hom me kasi nju ti ki masi ka kin, iləi ta kagi ti ki bari-e ijopi, 6a iləi ta Jeju ti.

³⁰ Θ lokı Jeju njibi kasi ki masi ka kin ningə, al a nə: «Gin nə je pəti gangi ngata», 6a ilə done nangi, ningə kəe təe.

Asigar kare a si kadi Jeju ki ningə

³¹ E ndə ki kadi lo ti də ti a, e ndo taa kəə. E ndo taa kəə ki to ta dangi, a, kadi tə nin je ai də kagi-dəsi ti ba ndə taa kəə ti al*, Jipi je awi da jı Pilati kadi adi budi njade, a ori-de ko do kagi-dəsi ti.

³² Lo kin ti, asigar je awi budi nja dəw ki dosay nim, e ki ko joo nim, ki bəi-de kagi-dəsi ti naa ti ki Jeju.

³³ Loki rəi təei də Jeju ti 6a, oi kadi e oy ngata, adi budi njae al.

³⁴ Ningə asigar kare a si kade ki ningə, 6a ta naa ti noq, məsi a i man təei ta do ningə ti ka kin.

³⁵ Dəw ki or go nə je kin, oo ki kəmne, ningə nəjə ki ma lie e ki rojeti, taa e wa gər kadi e ta ki rojeti e n-el tə, mba kadi tə səi ka adii mesi*.

³⁶ Teki rojeti, nə je kin rai nə be mba kadi ta ta ki ndangi me makitibti ti lə Luwə a nə: «Singe kare ka dəw a tətə al**», kin tol tane.

³⁷ Taa ndangi ta ki rangi bəy me makitibti ti lə Luwə a i nə: «A goi lo ki rə dəw ti ki a si kade ki ningə**.»

Iləi Jeju be nin ti

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Go nə je ti kin, Jisəpi ki e dəw ki Arimate ti, aw dəjə ti rəbi *Pilati kadi n-or nin Jeju. Jisəpi e nje ndo lə Jeju ki ra rəne lo bəyo ti, mbata bəl *Jipi je. Pilati ade ta rabi, adi aw or nin Jeju.

³⁹ Nikodem ki ndə ki aw ingə Jeju kondə ka kin ka, aw ki nduji kagi je ki ati maji joo ki mba koy rə nin ti. NDUJI kagi je ki bari-de mir a i ki alowəsi, poləi-de naa ti asi kıləw kuti mitə be.

⁴⁰ Dije ki joo kin, uni nin Jeju, doləi ki ta kibi le. Lo dole ti, bəki nduji kagi ki ati maji titi ndəy, ndəy, taa doləi, ki go kuji rae ti lə Jipi je ki isi rai ki nin je ləde bəy taa iləi bə ti.

⁴¹ Lo ki bəi Jeju ti, kagi-dəsi ti ka kin, lo ndər ki mai kagi je ti to noq, ningə me ndər ti ka kin, 6e ki to sigi, ki dəw ilə nin ti al bəy to ti noq.

⁴² NGa ningə, tə ka ki lo ti a a e ndə taa kəə lə Jipi je, iləi Jeju me bə ti ka kin, tədə e basi kade ti.

20

Jeju i lo koy ti

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

¹ NDə diması ki gin lo, lo ki lo to piti pitı ba bəy, Mari ki Magidala isi aw də bədi ti ningə, oo kadi mbal ki uti ta bədi ka kin, dəw uwə or.

² Θ Mari ay ngədi, aw ingə Piyər a i nje ndo kare ki Jeju ndige, al-de a nə: «Uwəi Ba'bə sri-e bəda, ningə ji gar lo ki iləi-e ti al.»

³ Piyər a i ki nje ndo ki kare ka kin təei, isi awi ki də bədi ti.

⁴ Ayı-naa ngədi joo pu, nə nje ndo ki kare ka kin ay ngədi itə Piyər, adi aw təe də bədi ti kate nə ti.

⁵ Loki aw təe, ilə mbəne, go lo ningə, oo ta kibi je ki doləi nin a a, nə ur me bə ti al.

⁶ Piyər ki e goe ti, i yane noq re 6a, ur me bə ti, oo ta kibi je ki doləi nin a a,

⁷ taa oo ta kibi ki iləi jam də Jeju ti tə a to. Ta kibe kin to naa ti ki a i je ki doləi nin kin al, nə dəw bindi adi to yane dangi.

⁸ Go ti, nje ndo ki kare ki re kate ka kin, ur me bə ti to, adi oo nə je ki kəmne nim, adi mene kadi e nə je ki rojeti nim to.

⁹ NGa ningə, biti tee loe ti kin ka, tijə-de ti kadi Jeju a i taa dan njé koy ti, tekki makitibti lə Luwə al-n tae kate kin, al bəy**.

¹⁰ E be a, njé ndo je ki joo, təli iləi dəde awi fe.

* 19:24 Pa je 22.19 * 19:28 Pa je 69.22 * 19:31 Datərənom 21.22-23 * 19:35 Ja 20.31 * 19:36 Təe ki taga 12.46; Pa je 34.21 * 19:37 Jakari 12.10 * 20:9 Pa je 16.10

*Jaju taji rōne Mari kī Magidala
(Mk 16.9-11)*

¹¹ Loki njé ndo je awi, Mari a taga, kadi gadi ti basi, a no. Loki a no, ilə mbōne go-n lo 6e nin ti 6a,

¹² oo malayka je joo ki si kibí ki nda, a isi lo ti ki kate ilai nin Jeju ti. Ki kare isi toe ti, kaw ki dœti, a e ki nungí isi kaw ki njae ti to.

^{13*} Malayka je daj-e a no: «Dane, ra ban a a no a?» Ə Mari ilə-de ti a no: «Ori Babé ləm, ningə m-gər lo ki iləi-e ti al.»

¹⁴ Loki al ta be ningə, ilə rəti 6a, oo Jeju, na gər kadi Jeju al.

¹⁵ Ə Jeju daj-e a no: «Dane, ra ban a a no a? Isi sangi na a?» Ningə Mari oo a na e njé ra kilə me ndor ti ki to noq ka kin wa, adi el-e a no: «Bam, re e i a or-e a, oji-m lo ki ile ti, adi m-aw m-un-e.»

¹⁶ Jeju 6ar-e: «Maril! Ə Mari yəti rōne ki rət, un ndune kia taa, el-e a no: «Rabunil!» ki ta ebirə, ki kər me na «Nje ndo dije!»

¹⁷ Lo kin ti, Jeju al-e a no: «Ədi rom al, tado m-aw dərq tı ro Bai ti al 6ay. NGa ningə, ki 6asine kin 6a, aw ro ngakom je ti, al-de təki m-aw ro Bai ti ki e Bawsı tə kin, m-aw ro Luwə tə lam ki e Luwə ləsi tə kin.»

¹⁸ Ə Mari ki Magidala aw ingə njé ndo je el-de a no: «M-o Babé ki kəm!» Ningə al-de ta je ki Jeju al-e ka kin adi-de ooi.

Jaju taji rōne njé ndo je

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ NDə dimasi ti wa noq lo solə, njé ndo je kawi-naa me kəy ti madi, ningə uti ta kəy mbuki dəde ti, mbata bali njé kun də *Jipi je. Ə Jeju re, a taa dande ti, el-de a no: «M-dəji kadi lapiya e səsi!»

²⁰ Ba lo kin ti, toj-i-de to do ki jie ti je, kade ti je adi-de ooi. Ro njé ndo je nel-de ngay, loki ooi Babé.

²¹ Jeju təl al-de 6ay a no: «M-dəji kadi lapiya e səsi! NGa ningə, təki Bai ilə-m, mi ka m-ilə səsi tə.»

²² Ba go ta je ti kin, Jeju to kəgəne də njé ndo je ti, a el-de a no: «Ittaai NDil Luwə mesi ti.»

²³ Dije ki a iyəj go majal je ləde kə, Luwə a iyə go majal je ləde kə tə, a njé ki a mbati kiyə go majal je ləde kə, Luwə a tida majal je ləde dəde ti ba tə.»

Jaju a i ki Tomasi

²⁴ Loki JaJu re ro njé ndo je ti kin, Tomasi ki Gari-e NDigə, ki e ki kare dan njé ndo je ti e səde loe ti al.

²⁵ Ə ndəgi njé ndo je ali-e a no: «J-o Babé ki kəmje.» Nə Tomasi al-de a no: «Kin a m-o to do poyti ki bəj ie kin al nim, m-ilə ngon jim to poyti ti kin al nim, taa m-ilə jim m-ədi-n to do ningə ki osi kade kin al nim a, m-a m-adı səsi mem al jagi.»

²⁶ NDə jijoo go ti, njé ndo je tali ingəi-naa me kəy ti 6ay, ningə e kin Tomasi e səde

ngata. Uti ta kəy mbuki dəde ti, a Jeju re, a taa dande ti, el-de a no: «M-dəji kadi lapiya e səsi!»

²⁷ Ningə el Tomasi a no: «Tomasi, ilə ngon jii lo kin ti, a igo jim je kin oo, taa ilə jii ədi-n to do ningə ki kadi tə kin o to. Onoi kadi mei nga, maji kadi adi mei.»

²⁸ Lo kin ti noq, Tomasi el Jeju a no: «Babé ləm! Luwə Ləm!»

²⁹ Ə Jeju al-e a no: «E koo ki o-m ki kəm ne kin a adi-n mei. Ningə adi m-əli m-adı igər təki njé ronal je a e dije ki adi mede ki kanji koo ne ki kəmdə*.»

Gin ndangi makitibi kin

³⁰ Jeju ra ne kəjí je ki rangi ngay wa 6ay ta kəm njé ndo je ti ləne, ki e ki ndangi me makitibi ti kin al.

³¹ Na e je kin e ki ndangi-de be mba kadi adi mesi təki Jeju e Kirisi ki Luwə mbate, e NGon lə Luwə. Ningə loki adi mesi kin 6a a ingai kají ki biti ki noq ti ki takule.

21

Juju toji rōne njé ndo je siri ta ba ti ki Tibəriyadi

(Lk 5.1-11)

¹ Go ti gogi, Jeju təl təe ingə njé ndo je 6ay taa ba ti ki Tibəriyadi. Rəbi ki təe ingə-n-de a to kin:

² NDə madi, Simo Piyər nim, Tomasi ki Gari-e NDingə nim, Nataniyəl nim ki a dije ki Kana tə ki Galile tə, ngan lə Jəbəde ki joo tə, njé ndo je la Jeju ki rangi e i joo to isi naa tə.

³ Ə Simo al-de a no: «M-a m-aw baa kadi m-ndə kanji je.» Ba ndəge je ałi-e a no: «Je ja j-a j-aw səi tə.» Ningə teći, ali me to ti awi, nə kondəe ti kin, ngon kanji kare ka uwəi al.

⁴ Loki lo ti, Jeju re a ta ba ti noq, nə njé ndo je gəri təki e Jeju al.

⁵ Ə Jeju al-de a no: «NGan je, uwəi kanji ndəy al a?» Ba ilə-e tə a i no: «Jagi, ngon kanji kare ka j-uwə al.»

⁶ Ningə, Jeju al-de a no: «İləi bandi dam to ti, ki də jı koşı ti kin, a uwaı kanji je.» Ə loki iləi bandi 6a, bandi yə kanji koy ki asi kadi ndəri teći taga al.

⁷ Lo kin ti, njé ndo ki Jeju ndige el Piyər a no: «E Babé.» Ə loki ta ki ał e a no: «E Babé», kin osi mbi Piyər ti taa par a, Piyər ilə kibí ləne rōne ti, tado kete a ki rōne kare, ningə osi me man ti.

⁸ Lo ki ai ti kin, e say al ki ngangi ba, ai asi kula bi kare be par, adi ndəgi njé ndo je awi ki to ndəy ndəy ki ngangi ba ti, ndərii bandi ki kanji rosi ka kin gode ti.

⁹ Loki uri nangi ningə, ooi por ki dəw ilə kanji ti, taa mapa ka to noq tə.

¹⁰ Jeju al-de a no: «Frəi ki kanji je ki uwəi-de ka kin ne adi j-o.»

* 20:29 1P1.8

¹¹ Ó Simq Piyer al me to ti, ndor bandi ki kanji rosi ka kin nangi. E kanji je ki boy boy wa e ei bu ki kuti mi gide mita (153). Körde wa ki to fəl kin na, bandi gangi al.

¹² Jeju al-de a na: «frai usoi ne.» NGa ninga, dəw kare dan njé ndo je ti ki kadi deji Jeju a na: «l na wa?» goto, tado gəri maji kadi e Babē.

¹³ Jeju otı rode ti, un mapa adi-de, ninga adi-de kanji to.

¹⁴ Loki Jeju i taa dan njé koy je ti kin, e teq ki ko mita ngata a teq ki ro njé ndo je ti lene kin.

Jeju si ki Piyer

¹⁵ Go ne kuso ti, Jeju deji Simq Piyer a na: «Simq ki ngon la Jonasi, indigi-m ita njé je ki isi kin a?» Ó Simq ile ti a na: «Oyo, Babē, igər kadi m-ndigi.» Ninga Jeju al-e a na: «Ul batı je ləm.»

¹⁶ Jeju tel deji Simq bəy ki ko joo a na: «Simq ki ngon la Ja, indigi-m a?» Ó Simq ile ti a na: «Oyo, Babē, igər kadi m-ndigi.» Ninga Jeju al-e a na: «Ul batı je ləm.»

¹⁷ Jeju tel deji Simq bəy ki ko mita a na: «Simq ki ngon la Ja, indigi-m a?» Ba lo kin ti, me Piyer o-e do tel ti ki Jeju tel deje bəy ki ko mita a na: «indigi-m a?» kin, adi ile ti a na: «Babē, igər ne je pəti, igər kadi m-ndigi.» Ninga Jeju al-e a na: «Ul batı je ləm.»

¹⁸ NGa ninga, təki rəjeti, adi m-əli: dəkagilo basai ti, i wa idən nda bədi ti, a aw lo ki mei ndigi, nə dəkagilo ki a əigə əa, a əy jii taa kadi dəw ki rangi a dəo nda bədi ti, a aw səi lo ti ki mei ndigi al.»

¹⁹ Ta je kin Jeju al be kadi toji-n go rəbi koy ki Piyer a oy kadi ilə-n toji də Luwə ti. Go ti, Jeju al-e a na: «Un gom.»

Nje ndo ki Jeju ndige

²⁰ Piyer ilə rəti gogi ninga, oo nje ndo ki Jeju ndige, e ki ndo ki, lo ne kuso ti, əy ki də Jeju ti, deje a na: «Babē, nə a iləi ji dije ti a?» ka kin.

²¹ Loki Piyer oo-e əa, deji Jeju a na: «Babē, e e kam, e ri a ra-e a?»

²² Ó Jeju al Piyer a na: «Kin a re m-ndigi kadi isi ki dəne taa biti kadi tə m-tal m-re m-ingə-n ka, e kin ta ləi goto ti. I, ta lai e ta kadi un gom par.»

²³ Ta kin sane dan njé kadi-me je ti təki nje ndo kam a oy al. Nə ki rojetti, kadi Jeju al Piyer a na: «A oy al» kin, al-e be al. Ta ki al-e əa, al-e a na: «Kin a re m-ndigi kadi isi ki dəne taa biti kadi tə m-tal m-re m-ingə-n ka, e kin ta ləi goto ti.»

²⁴ E darə nje ndo-e a wa kin a ma naji do ne je ti, ndangi-de me makitibi ti kin. NGa ninga ji gər kadi naji ki ma lie e ta ki rəjeti.

²⁵ Jeju ra ne je ki rangi ngay wa bəy. Re dəw a na n-ində tane wa nəm n-ndangi-de pəti me makitibi je ti a, m-ga kadi dənangi wa kin pəti, makitibi je kin a ibə.

Kilə lə Njé kaw kilə je

Ta ki də kilə ti lə Njé kaw kilə je

Makitibi Kilə lə njé kaw kilə je e makitibi ki kō joo ki Luki ndangi. Ningə ai ki Poy Ta ki Maji lə Jēju ki Luki ndangi, rai rōde tā makitibi ki kare ba e dəw gangi gin joo be. Me e ki dəsay tī ki e Poy Ta ki Maji, Luki a do dəkagilo ti ki Jēju ra dənangti te (1.1), ningə i də kawe dərət (1.11), ki kilə ki ra ki NDilne dan njé ndo je ti, ki kinda ngirə njé kaw-naa je, Luki al tae me makitibi ti lə njé kaw kilə je.

E makitibi ki adi tōgi njé kaw-naa je la Kirisi, tādə el ta ki də kinda ngirə njé kaw-naa je ti dan Jipi je ti tēki to-n Jorijaləm kin nim, kinda ngirə njé kaw-naa je dan dije ti ki ai Jipi je al taki to-n Atiyosi, ki Pilipi, ki Koreti... kin nim tō. Lo kin ti, j-o do nja Pol me kīlə mbe Poy Ta ki Maji ki də be ye, də be je nim, j-o rō ki kadi a inga njé kaw-naa la Kirisi kin nim tō, na dumi do rō kin ki tōgi lə NDil Luwa.

Luki ki njé ndangi makitibi kin tōji kadi oo lo ne je madi ki kamne, tādə kij Tirowasi kaw Pilipi ti, Luki el-a na: «Ji sangi rabi kadi J-aw...» (16.10-40) Ningə kaw tēki Jorijaləm ki dije a uwəi Pol kin nim (20.5-21.18), taa kaw ki ta tōl ta ta ti, ki Sajare kaw Rom ti ki Pol ngina gal joo bay taa kadi dije gangi ta lie kin ka Luki tōji tēki ai naa ti to (27-28). Lo kilə ngirə makitibi ti wa bəy, Luki tōji lo je ki a el ta tētē-n titi adi ay njay kate (1.8). J-ingə:

Kində ngira njé kaw-naa je ki dəsay Jorijaləm ti (1.1-8);

Poy Ta ki Maji ki sane ki ndagi lo je ki dənangi Isirayal ti (8.4-12.25);

Poy Ta ki Maji ki sane ki ndagi bəj je ki kadi ba Məditərane ti tē Rom ti (13.1-28.31).

Ta lə Luwa ki dije sane ki lo je ki j-el tae kin, j-ingə me ta ti ki njé kaw kilə je iləi mbee je ali tae je, e e ki ndangi me makitibi ti kin. NGa ningə, Jēju Kirisi ki njé kaw kilə je eli ta lie ki rō Jipi je ti je, ki rō dije ti ki ai Jipi je al je kin, e dərə Jēju wa ki oji-e dənangi Paləsitin ti, e tōgi ti, njiyə ti kin. NDil osi njé ndo je lie adi ali ta ki dəe ti, do kilə rae ti, ki də ne ndo je ti lie.

Makitibi kilə la njé kaw kilə je tōji rabi kilə ki kadi njé kaw-naa je ki dəkagilo je ti pəti rai, adi e kilə kilə mbe poy ta ki Maji lə Jēju Kirisi ki rō dije ti pəti, biti ki ta soy dənangi ti.

Kaw Jēju dərət

¹ Təwopil, me makitibi ti ləm ki dəsay*, mndangi ta je ki oji də ne je ki Jēju ilə ngire ra je, ndo dije je.

² Ne je ki ra biti tētē-n me ndo ti ki Luwa un-e-n aw sie dərət. Ningə kəte bəy taa kadi aw

dərət ti, Jēju mbəti njé kaw kilə je ləne, adi-de ndu-kun je ləne ki go rəbi lə NDil Luwa.

³ Go koye ti, Jēju oji rōne njé kaw kilə je ləne. Oji-de ki rabi je ki dangi dangi kadi gəri təki n-a ki done taa. NDə kuti so go ti ningə, tētē høy ki rōde ti al-de ta də koße ti lə Luwa.

⁴ NDə kare ki isi uso ne səde, Jēju el-de kadi tēgi gidi bəj bo Jorijaləm ti al. Nə kadi ngəməti biti kadi Bawne adi-de kadi-kare ki un mindine də ti kadi n-a n-adə kin bəy taa*. Ningə el-de a na: «E kadi-kare ki mi wa m-el səsi tae kate ngata.

⁵ Ja ra dije batəm me man ti, na səi je, me ndo ti ki tē ngay al ne e, a rai səsi batəm me NDil Luwa ti.»

⁶ *Njé kaw kilə je lə Jēju ki kawi-naa rəe ti dəjji-e a na: «Babə, e dəkagilo ti ki ngəsine wa kin e a taa koße adi *Isirayal a?»

⁷ Ð el-de a na: «E ta ləsi kadi igəri də kade e se də gangi lo je ki Bai oji ki go lo koße ti ləne al.»

⁸ Nə a ingəi tōgi loki NDil Luwa a re dosi ti. A təli njé ma nəjī ləm me bəj bo Jorijaləm ti nim, dənangi Jude ti ba pəti nim, *Samari ti nim, ratata ki ta soy dənangi ti.

⁹ Lokı Jēju el-de ta je kin gine gangi ningə, ooi-e isi aw ki taa me nəl ti. Ningə kil ndi re uti kəmde adi ooi-e al.

¹⁰ Kəmde naa ki taa dərət ti, lo koo go Jēju lo kawe ti, ningə, dingəm je joo ki iləi kibə je ki nda bal bal tēgi høy ki rōde ti, ningə al-de a na:

¹¹ «Dije ki Galile ti, mba ri e ai a igoi lo ki taa dərət ti be e? Darə Jēju wa ki uni-e tasi ti awi sie dərət ki kin e, a təl re təki oi goe lo kawe dərət ki kin be to.»

Buti lə njé kaw kilə je

¹² Be e njé kaw kilə je lə Jēju təli də mba kagi bini ti awi Jorijaləm ti gogi. MBal kagi bini kin e basi ki bəj bo Jorijaləm.

¹³ Lokı rəi tēti Jorijaləm ti ningə, ali aw me kəy ti kare ki e də made ti taa, lo ki rai tə lo kiside kate kate. Adi e Piyar nim, Jə nim, Jaki ai ki Andire nim, Pilipi ai ki Tomasi nim, Batiləmi ai ki Matiye nim, Jaki ki ngon lə Alpe nim, Simo ki njé rə mbata ta kinga də lə bələne nim, taa Judi ki ngon lə Jaki nim tō.

¹⁴ Ði pati, ki mede ki kare ba, kawi-naa nam nəm mba kadi eli ta ki Luwa, naa ti ki dəne je madi. Mari ki kō Jēju e dande ti nim taa ngako Jēju je nim tō.

Matiyasi un to Judas

¹⁵ Me ndo je ti kin, njé kadi-me je kawi-naa asi 6u ki kuti joo. Ningə Piyar j taa dan ngakone je ti el a na:

¹⁶ «NGakom je, səbi kadi ne ki NDil Luwa el tae me Makitibi ti lə Luwa təl tane. Tadə NDil Luwa, el ta kəte ki ta *Dabidi, oji-n də Judasi ki or no dije ki rəi uwəi Jēju.

¹⁷ Judasi e ki kare danje ti, ningə aw ki kilə ləne ki sobi done kadi ra danje ti to.

¹⁸ Kilə ki adi-e mba kige-n go ji kilə ki majal ki ra kin a, Judasi aw ndogi-n lo ndor. Me ndor ti ki ndogi ka kin a, i taa osi ti, doe su ki nangi, me ndu adi tie ale mba dənangı ti.

¹⁹ Dije pəti ki dənangi Jorijaləm ti ooi ta kin. Be a bari lo ndor ka kin ki ta 6e ləde a na: "Akəldama", kər me ta kin a: "Lo ndor məsi."

²⁰ Ningə ndangi me makitibı Pa je ti a i na: "Kadi kəy lie e ki kiyə ko nim, Kadi dəw kare ka isi me ti al nim*", Taa ndangi 6ey i na:

"Kadi dəw ki rangi un toe."

²¹ «Be a, maji kadi ji mbəti dəw kare mbo dije ti wa ki niyyəi səje naa ti ki nds je pəti ki Babə Jeju aw-n səje nim tal-n səje nim wa kin.

²² Hə ngire do batəm ti la Ja, ratata tee-n do ndo ti ki Luwə un-n Jeju taje ti awi sie dərə ti. Kadi dəw kare dande ti, e nje ma naji, naa ti səje teki Jeju j lo koy ti.»

²³ Lo kin ti, rai ki dije joo oji-de, ki dəsay e Jisəpi ki bari-e na Barsabasi, ki indəi təe ki rangi nə Jusitisi, ningə ki ko joo e Matiyasi.

²⁴ Ningə ali Babə a i na: «Babə, i igar ngame dije pəti tiga, a oji-je se mbo dije ti ki joo kin, e ki ra e imbəte wa?

²⁵ MBəte kadi un ta kile 6əl lə njé kaw kilə je ki Judasi iyə tae a aw lo ti ləne ki sobi dəe kadi aw ti kin.»

²⁶ Rai yuki, ningə yuki osi də Matiyasi ti, adi Matiyasi ore kadi njé kaw kilə je ki dəgi gide e kare.

2

Re lə NDil Luwə

¹ Loki ndə nay Patəkotı ası ningə*, njé kadi-me je pəti kawi-naa lo kare ba.

² Ta naa ti noq, ka nə madi j dərə ti, 6a tə nel bo ki ilə ki təgine kin be. Ka nə ka kin taa lo me kəy ti ki isi ti.

³ Ooi ne je ki toi tə por a ndone je təegi bilim bilim be, teej, kayi-naa dəde ti kare kare.

⁴ NDil Luwə rosi mede pəti, adi iləi ngirə kel ndon ta je ki rangi ki dəw gər me al, ki go kinda ti ki NDil Luwə inda-n tade ti kadi ell.

⁵ Ningə me ndə je ti kin, *Jipi je ki njé 6əl Luwə, ilə ki də be je ki dangi dangi ki dənangi ti ne pəti, rai kawi-naa Jorijaləm ti.

⁶ Loki ooi ka ne kin ningə, ayı-naa ngədi rai kawi-naa, kosi kosi, 6əl rade tədo nə na, dande ti, oo də ndu njé kadi-me je ki isi əli ta ki ndon ta 6e ləne.

⁷ Ne kin ati-de 6əl ngay adi ndilde ay ur kaki, ooi kadi e ne ki rəjeti al, adi ali a i na: "Dije ki isi əli ta kin pəti a i dije ki j Galile ti,

⁸ 6ngə ban be a na qə danje ti, oo ta ki təe tade ti ki ndon ta 6e ləne a?

⁹ Je dije ki Partəjı ti, ki Medi ti, ki Elamiti ti, ki njé ki dənangi Mejopotami ti nim, ki Jude ti nim, Kapadosi ti nim, taa Po ti ki e ngon 6e ki dənangi Aji ti nim,

¹⁰ Piriji ti nim, Pampili ti nim, Ejipi ti, ki dənangi Libi ti ki e 6asi ki Sirən, a se njé ki dənangi Rom ti.

¹¹ Je pəti je Jipi koji je ki Jipi tel je. J-i Kirəti ti ki Arabi ti. Be ka, joo də ndude ki əli ta ki ndon ta 6e ləje, oji də ne je ki ati 6əl ki Luwə ra.»

¹² Əi pəti ndilde ay ur kaki adi gəri ta wa ki kadi əli al, ningə əli-naa mbəde ti a i na: «Kər me ne ki ra ne kin ne ri a?»

¹³ Nə njé ki na je kogı də njé kel ndon ta je ti ki dəngi dangi ki dəw gər dəe al, a i na: «E kasi nju a ayı-naa ngay a rade.»

Piyar al ta kosi dije

¹⁴ Piyar j a taa ki ndəgi njé kaw kilə je ki dəgi gide e kare, ningə un ndune ki taa el ta kosi dije a na: «Uri mbisi maji oi do ta ləm səi *Jipi je, ki sai pəti ki isi Jorijaləm ti ne. Sobı kadi igəri ne ki isi ra ne kin to.»

¹⁵ Dije mədi dansi ti ooi kadi e kasi a ra dije kam. Nə Jagi kasi rade al! J-a sị kadi nda ti 6ey!

¹⁶ Nə ngəsine ne ki ndə ki nje kal ta ki ta Luwə ti Juwəl el tae ka kin a ra ne:

¹⁷ "Nə je ki Luwə el tae kadi a rai ne me ndə je ti ki dəbəy ti ka a toi kin:

M-a m-ilə ki NDilm də dije ti pəti.
NGansi je ki dingəm ki njé ki dəne a təli njé kal ta ki ta Luwə ti,

Basa je lasi a ooi ne je me ndil ti,
Bigə je ləsi, a ooi ne je ki to lo 6əyo ti me ni ti.

¹⁸ Oyo me ndə je ti kin,
M-a m-ilə ki NDilm də ngan njé kilə je ti ləm ki dingəm ki njé ki dəne.

A a i njé kal ta ki tam ti.
¹⁹ M-a m-ra ne je ki dəw asi ra al me dərə ti taa nu,

Ningə dənangi ti ne, m-a m ra ne kəj je ki ati 6əl,
Adi e: məsi nim, por nim, sa ki su luy luy nim to,

²⁰ Kəte 6əy taa kadi ndə ki bo ngay, ki rosi ki tsəba lo Babə kin a re,
Lo ki kada a tel lo ki ndul, ningə nay a təl məsi.

²¹ Ningə me ndə ti kin, dije pəti ki 6ai to Babə a ingai kajı*.

²² «Səi *Isirayal je, uri mbisi maji oi ta ki m-a m-əl səsi. Igəri pəti kadi Jeju ki Najərəti, dingəm kin ki Luwə oje ki taga kadi n-ndige, a Luwə ra ne je ki dəw asi ra al ki ne kəj je ki ati 6əl ki takule dansi ti ne.

²³ Dingəm kin, iləi-e jisi ti ki go ndu-kun ti ki Luwə un, a se ki go kəj je ra ti lie ki to kəte.

Ningə sei adi dije ki gəri Luwə al tol-e ki rəbi
bə ki bəi-e kagi-dəsi ti.

24 Nə Luwə gangı kulə yo rəe ti kə ade i lo
koy ti, tədə koy aw ki təgi kadi uwe gin təgine
ti 6e nin ti al.

25 *Dabidi al ta oji-n dəe a nə:
“M-o Baće ki dəkagilo je pəti nom ti,
Tədə e də ji kom ti mba kadi m-teq m-osi al.
26 E mbata kin ə rənal rosi mem adi m-osi-n
pa to.

Be a, 6e nin ti ka, darəm a or kəə ki kində me
də ti,

27 I Baće, a iyə-m kə koo al,
A iyə 6ələ kə a də njane ti ade ndum 6ada al
to.

28 I ə oji-m rəbi kadi m-təl m-isı-n ki dəm taa,
Ningə a adi-m rənal me kei naa ti səm*.”

29 Piyər təl el bəy a nə: «NGakom je, adi m-əl
səsi ta ki rajeti: Kaje Dabidi oy təki rojeti adi
dibi-e. Də 6ade to danje ti ne biti 6one.

30 E nje kəl ta ki ta Luwə ti, a gər kadi Luwə
un mindine ade ki kibi rə kadi n-a n-adı dəw
kare ki gin ka ti lie a q 6e toe ti*.

31 Dabidi gər ne ki a ra ne lo ti ti, adi el ta
ki lo koy ti la Kirisi kin kəte. E ta lie ə Dabidi
ə na Luwə a iyə lo ki koo ti al, taa a iyə darəe
adi ndum 6e nin ti al to.

32 Jəju ki m-isı m-əl ta lie kin, Luwə ade i
dan njé koy je ti, j-i pəti ji gəri maji.

33 Go ti ninga, Luwə un-e aw sie dərə ti
adi isi də ji kəe ti. Ningə ngosine Luwə ade
NDilne təki un-n mindine. NDil kin ə, Luwə
6uki doje ti, təki oi ngosine ki kəmsi je, ki
mbisi je kin.

34 Təki rojeti, Dabidi aw dərə ti al, nə el ə nə:
“Baće el Baće ləm a nə: «fre isi də ji kom ti,

35 ratata kadi m-ilə njé bə je loi gin təgi ti*.”

36 E be a, rə Jəju wa ki ibəi-e kagi-dəsi ti kin
ə, Luwə ade e Baće nim, Kirisi nim to. E kin
ə e ne ki səbi kadi dije pəti ki Isirayəl ti gəri
maji.»

Njé ki adi mede Kirisi dəsəy

37 Loki dije ooi ta kin ningə, mede ole wutı
wutı adi dəji Piyər əi ki ndəgi njé kaw kilə je
əi nə: «NGakojə je, e ri ə kadi ji ra ə?»

38 Ə Piyər tel el-de ə nə: «iyəi rəbi ne rasi
je ki majal kə, ningə kadi dəw ki ra dansi ti
adi rai-e batəm me to Jəju Kirisi ti, mba kadi
majal je ləsi e ki kiyə go kə. Ba a ingai NDil
Luwə.

39 Təki rajeti, kun mindi lə Luwə e ki mbata
ləsi nim, mbata lə ngansi je nim, ki mbata
dije ki isi say nim. Səbi do dije pəti ki Baće
Luwə ləje a 6ar-de.»

40 Piyər el-de ta je ki rangi ngay go ti bəy
mba kadi ma-n naji, ningə ilə dingəm mede
ti ə el-de a nə: «İgangı-naa ki gin dije ki majal
ki 6one kin, mba kadi Luwə aji-n səsi.»

41 Dije pəti ki taai ta la Piyər, rai-de batəm.
NDəe ti ka kin, dije asi dibi mitə rai orəi kadi
njé kadi-me je ki kəte.

42 Ilə ngire dəkagilo e ti kin, rai nəm nəm
mba koo də ne ndo lə njé kaw kilə je nim, lo
ra madi-naa ti nim, lo təti mapa ti nim, ta lo
kəl ta ti ki Luwə nim to.

43 *Njé kaw kilə je rai ne je ki dəw ası ra al
ki ne koji je ki eti 6əl ngay adi dije pəti isi ki bəl
mede ti.

44 NJé kadi-me je indəi rəde naa ti kare ba
ə kawi ne kingə je ləde də-naa ti kare ba to.

45 Gati ki ne kingə je ki ne maji je ləde ələbi-
naa lae ki go ne ge ti lə dəw ki ra.

46 NDə je kare kare pəti, ki me ki kare ba,
ingai-naa me kəy ti lə Luwə. Ningə awi ki me
kəy je ti lanaa usoi ne kuso lə Baće nim, taa
usoi ne je ləde ki rənal nim, ki me ki səl ləm
lom.

47 Osi pa je iləi təj i də Luwə ti, ningə dije pəti
ndigə ta ləde to. NDə je kare kare pəti, Baće
adi kər dije ki aji-de, re də made ti par par.

3

Piyər adi rə nga dəw ki njae oy

1 NDəkare Piyər əi ki Ja əsi awi kəy kaw-naa
ti mba kəl ta ki Luwə də kadi ti ki mitə ki lo
səlo.

2 Dəkagilo e ti kin ə dije awi ki dəw ki njae
oy lo koje ti nu, indəi-e ta kəy kaw-naa ti.
Dəw ka kin, ndə je kare kare pəti, a indəi-
e ta kəy kaw-naa ti ki 6ari-e nə: «Ta Kəy ki
NDole». Indəi-e mba kadi kəy ne dije ki əsi urı
kəy kaw-naa ti.

3 Loki oo Piyər əi ki Ja ki əsi urı ki kəy kaw-
naa ti ningə, kəy-de ne.

4 Piyər əi ki Ja əri kəmde ki dəe ti, ningə
Piyər al-e a nə: «Igo-je ne!»

5 NJe nja koy go-de, ga mene ti kadi n-a
ningə ne madi jide ti.

6 Nə Piyər al-e ə nə: «M-aw ki la al nim, ki
or al nim kadi m-adi. Nə ne ki m-aw jim ti e
təgi Jəju Kirisi. Be a kadi-me to Jəju Kirisi ki
Najaratı ti, i taa ə njiyə!»

7 Piyər uwə tajı kəe, 6a un-e ki taa. Ta naa
ti noq par a njae je ki gul njae je təli toi maji
kare.

8 I bal a taa ə ilə ngirə njiyə. Aw səde naa ti
kəy kaw-naa ti. Tj bal ki rənal nim ilə təj i də
Luwə ti nim to.

9 Dije pəti ooi-e lo njiyə ti nim, lo kılə təj i də
Luwə ti nim to.

10 Dije gari-e maji kadi e nje mati ki kəte e
nje kisi ta kəy kaw-naa ti ki 6ari-e nə: «Ta Kay
ki NDole», isi koy ne wa ka am. Loki dije ooi
ne ki təq dəe ti kin ningə, ndilde əy ur kaki
adi 6əl rade ngay.

Piyər al ta kosi dije

¹¹ Nje nja koy ka kin iyə go Piyar ai ki Ja al. Né kin ra adi ndil dije pati ay ur kaki. Be a, dije pəti aysi-naa ngodi kawi-naa ki dode ti dode ti lo ti ki bari-e na: «Pal lə Salomo».

¹² Loki Piyar oo né kin ninga, al kosi dije a na: «NGan *Isirayal je, ban a né ki ra né kin eti sasi fəl kədi be a? Ban a əuri kəmsi ki doje ti ta né ki e je wa ki tagije, a se e ki takul kaw ki j-aw ki fəl Luwə meje a j-adi-n dingəm kam njiyə-n be a?

¹³ Jagi, e Luwə lə *Abirakam, lə *Isaki, lə *Jakobi, Luwə lə kaje je a ilə tojı də bəə kılə ti ləne Jeju, ki iləi-e ji *Pilati ti, Pilati un ndune kadi n-ile taa, nə sei imbatı.

¹⁴ Oyo, sei inajı ta gər nje kay njay ki nje ra né ki dana. Ningə idəji kadi iləi dəw ki nje tol dije taa toe ti.

¹⁵ E be a, adi təli e ki e nje kadi dije isi ki dode taa. Nə Luwə ade j dan njé koy je ti, j-əi pəti ji gəri maji.

¹⁶ E mbata kadi ki j-adi meje Jeju kin a, togı ki to me təe ti, adi tagi dingəm ki oie, taa igəri-e kin, kadi j-a-n taa. Oyo, kadi-me ki toge to, ki takul Jeju, adi dingəm kin rə nga ki rəjeti, e né ki ra né ta kəmsi ti pati adi oi ne.

¹⁷ NGosine ngakom je, m-gər maji ngay kadi né ki irai kin, e ki go gər-e ti al, sei je ki njé kör nosi je pəti.

¹⁸ Na, e ki rəbi kin a, Luwə təl-n ta né ki ilə mbe kəte ki takul njé kəl ta je ki tae ti pəti a na: Kirisi ki n-un ndune kadi n-a-n-ile, a ingə ko.

¹⁹ NGosine, iyəi go rəbi njiyəsi je ki majal kə, a təli irai rə Luwə ti mba kadi iyə-n go majal je ləsi ko.

²⁰ Ningə Babə a adi sei dəkagilo kör kəə, a ilə ki e ki inda dəe naa ti kəte ta Kirisi, adi e Jeju, adi sei.

²¹ Nə ngosine kin, sobi kadi Jeju isi dərə ti, biti kadi Luwə təl né je pəti ki donangi ti ki sigi gogi, təki ilə-n mbə me bal je ti ki man, takul njé kel ta je ki tae ti ki ayi njay.

²² Be a, *Moji a na: «Babə Luwə ləsi a adi nije kel ta ki tae ti, ki to ta mi be, a j dan ngakosí je ti, ki mbata ləsi, a oī də ta je pəti ki a el səsi.

²³ Dəw ki mbati təl rəne go ta ti ki nje kəl ta ki ta Luwə ti kin a el ningə, Luwə a tuje ko dan dije ti lane ki koy*.

²⁴*Njé kel ta je ki ta Luwə ti pəti, ilə ngire do Samiyəl ti nu ki njé re goe ti, eli ta də dəkagilo ti ki jisi me ti bōne kin kəte.

²⁵ Sei, a sei dije ki ta ki Luwə al ki ta njé kel ta je ki tae ti kin sobi dosi, taa kun mindi ki Luwə un adi kaje je loki un ndune adi Abirakam kin sobi dosi to. Luwə un mindine a na: «Gin koji je ki dənangti ti ne pəti a ingai ndu ki tər do ti ki takul gin ka lei*.

²⁶ E ki mbata ləsi kate, a Luwə tee-n ki bəə ləne, ile adi səsi mba kadi njang'i dosi, ki takul

ra ki ra adi nə nə iyə go rəbi njiyə je ləne ki majal kə.»

4

Piyan ai ki Ja ai no njé gangi taje ti lə Jipi je
¹ Loki Piyar ai ki Ja isi eli ta kosi dije tə kəl ba bəy a, njé kijə né məsi kadi-kare je ki madi nim, ki bo ki də kəy kaw-naa ti nim ta ki dije madi ki mbə buti ti lə *Sadusi je, təeji ki rəde ti hoy.

² Wongi ra njé kör no *Jipi je ngay mbata ooi Piyar ai ki Ja isi ndoi né kosi dije, ningə ali-de a i na: «Təki Jeju ii-n lo koy ti wa kin a, njé koy je ka a ii lo koy ti to.»

³ Uwəi-de iləi-de kəy dangay ti ratata lo ti, tədə lo səl ngata, adi lo kadi gangi ta dəde ti goto.

⁴ Ningə mbə njé je ti ki ooi ta ləde, ngay je dande ti adi mede. Be a, ra adi kör dingəm je re də made ti adi asi dibi mi kare.

⁵ Lo ti də ti ninga, njé kör no Jipi je nim, ngatogı je nim ta njé ndo ndu-kun je nim, kaw-naa me bə bo ti ki Jorijaləm.

⁶ Lo kaw-naa ti kin, An ki e ki bo lə njé kijə né məsi kadi-kare je e ti nqo, taa Kayipi nim, Ja nim, Aləgijandır ki ndəgi dije pəti ki me kəy ti lə nje kijə né məsi kadi-kare ti ki bo ka kin nim ka ei nqo to.

⁷ Adi rei ki Piyar ai ki Ja node ti ki no njé kaw-naa je ti, fa dəjə-de ta a i na: «Ki togı ki j i ra, a se me to na tə i irai né kin?»

⁸ Ningə Piyar, NDil Luwə rosi mee, adi el-de a na: «Sei njé kofe je ki ngatogı je,

⁹ dəjə-je ta bone oji də né ki maji ki ji ra ki dəw ki njae oy ki kuji né ki ji ra a ingə-n rə nqo.

¹⁰ Maji kadi sai pəti igəri ay njay, taa dije pəti ki *Isirayal ti ka, kadi gəri maji to. E me to Jeju Kirisi ki Najarəti ti a ji ra-n né kin. E ki takul Jeju wa ki bəi-e də kagi-dəsəti ti a Luwə ade j taa dan njé koy je ti wa kin a, dingəm kin a-n ta nqsi ti, ki rə ki nqo.

¹¹ E mbal ki sai njé rá kəy je imbatı-e, nə e a təl mbal ki ndae itə made je pəti, e mbal ki nje kadi togı kəy*.

¹² Kaji e me toe ti ki karne ba. Tə ki rangi ki Luwə adi dəw dənangti ti ne mbə dije ti ki mba kadi j-ingə kaji goto.

¹³ NDojı njé gangi taje ki ki bo lə Jipi je ngay lokı oii Piyar ai Ja ali ta ki kanji fəl, tədə gəri-de kadi a i dije ki kare ki kanji né ndo. Nə ki e gəri kadi a i dije ki a i naa ti ki Jeju mari nu.

¹⁴ Nə loki ooi dingam ki ngai-e ka kin a gədide ti ningə, gəri lo ta ki kadi eli-de al.

¹⁵ Be a uni ndude adi Piyar ai ki Ja, taa dingəm ka kin nim kadi təeji taga, ningə naji-naa ta mbode ti a i na:

¹⁶ «Ri a ja-ri ki dije kam a? Tədə rai né kəj, ki eti fəl ki to ndalo ti ay njay adi dije ki Jorijaləm ooi poye. Lo kadi ji naji goto.

¹⁷ Nə ke a kadi poy ta kin aw ki kete kete mbo dije ti al ngata. Adi j-ilei jiye kəmdə ti kadi kaw ki kete nqo kam, əli dəw madi ta ki to Jeju al ngata.»

¹⁸ Go ta je ti kin, awi ki Piyər ai ki Ja kəy gogi a əgi-de ki togide kadi əli ta a se ndoi nə ki to Jeju al ngata.

¹⁹ Nə Piyər ai ki Ja əli-de ai na: «Əli-je adi joo, se e go rabe ti, ta kəm Luwə ti, kadi j-i təl rəje go ta ti ləsi yo ə j-iyə ta la Luwə wa?»

²⁰ Ki əji dəje, j-a j-əsi kuti taje də nə ti ki j-o ki kəmje nim, ki mbije nim kin al.»

²¹ Loki iləi jidə kəmdə ti ki koo bəy ningə, iyəi-de adi awi. Təki rəjeti, ingəi nə madi rəde ti ki aşı kuwa-n-de dangay ti al, tədə dije pəti piti Luwə mba nə ki ra nə kin.

²² Bal dingəm ki ingə rə nga ki takul nə kojı ki əti bəl kin, itə kuti so.

Njé kadi-me je əli ta ki Luwə

²³ Go kiya-de ti, Piyər ai ki Ja awi ingəi madide je ki njé kadi-me je, əri-de poy ne je pəti ki ki bo je lə njé kijə nə məsi kadi-kare je ki ngatagi je əli-de.

²⁴ Loki madide je ooi ta ləde gine gangi ngata ningə, pəti ki me ki kare, əli ta ki Luwə ai na: «Baće, i-ə ira dərə ki dənangi, taa ira ba bo ki nə je pəti ki me ti to*.»

²⁵ E i-ə adi NDili əl ta ki ta kaje *Dabidi ki bəə ləi ə na: «Gin 6e je ki dangi dangi toj rə ki ndangi kare be. Taa kojı ta ra je ləde to rəde ti kare!»

²⁶ NGar je ki dənangi ti ne indəi də rəde dana mba kaw rə, Njé kojə je indəi rəde naa ti, osi ta Baće ki dəw lie ki mbətə tə NGar'.

²⁷ Təki rəjeti, e me fe bo ti kin ə, *Erodi ai ki Posi *Pilati, naa ti ki gin 6e je ki dangi dangi ki ngan *Isirayel je indəi rəde naa ti osi ta bəə kila lei ki ay njay, ki e Jeju ki imbətə tə Kiriş*.»

²⁸ Nə je ləde ki rai kin, e tol ə təli ta kojı ra je loi pəti ki əji kate, ki tagi, me ndigti ti loi.

²⁹ Basine Baće, oo jide ki isi iləi kəmje ti kadi indəi je bəl ti kin! Adi bəə je ləi togi kadi iləi mbe ta loi ki me ki ti kati.

³⁰ Ningə, kadi əji togi me to bəə kile ti loi ki ay njay Jeju, kadi njé moy je ingəi rə nga nim, taa kadi nə kijə je ki nə je ki dəw ası ra al rai nə nim to.

³¹ Loki tai kəə ta kel ta ti ki Luwə ningə, dənangi yəki yikiti yikiti gin njade ti, loki ki kawi-naa ti. Ba NDil ki kay njay rosi mede pəti adi iləi mbe ta la Luwə ki rə ki tə kati.»

Njé kadi-me je indəi rəde naa ti

³² Njé kadi-me je pəti indəi rəde naa ti ki ngame ki kare ki gir ta ki kare. Dəw kare ki ində gune ki nə kingə ləne ki sobi dəne goto, ne je pəti e yəde.

³³ Ki togi ki əti bəl ngay ə njé kaw kilə je mai nəj ki lo koy ti la Baće Jeju. Ningə, kare kare pəti, Luwə jəngi dəde jəngi də ki əti bəl ngay.

³⁴ Be a dəw kare dande ti ki nə to rəe goto. Tədə njé je ki ay ki lo ndər je ki kəy je, unigati ə rəi ki lae,

³⁵ adi njé kaw kilə je. Ningə njé kaw kilə je lebi la ka kin dande ti pəti, 6a nə nə ingə ki go nə ge je ti lie.

³⁶ Dəw madi kare ki təe nə Jisəpi, ki e gin kojı ti lə *Lebi, ki dənangi Sipir ti, ki njé kaw kilə je indəi təe nə Barnabasi, kör me nə: «Dəw ki njé kilə dingəm me dije ti.»

³⁷ e ka, aw ki lo ndər, a un lo ndər ləne ka kin gati-n, a re ki lae adi njé kaw kilə je.

5

Ta ki ngom lə Ananiyası ai ki Sapira

¹ Dingəm madi kare ki təe nə Ananiyası əi ki dəne ləne Sapira, gati ki nə kingə ləde kare to.

² Ananiyası əi ki dəne ləne Sapira indəi ndude naa ti, bəyəi nusi la, a awi ki ndəge adi njé kaw kilə je.

³ Piyər əl-e ə na: «Ananiyası, ra ban ə iyə *Satə adi ur mei ti bore be ə? Ər nusi la lo ndər lai ingəm, a əl ta ki ngom NDil ki kay njay!»

⁴ Ri ə əgi kadi ingəm nə kingə lei ə? A re gati-n a bəlme ka, ri ə əgi kadi la ki ingə kin, ira-n nə ki mei ge ə? Nə ki iga mei ti kin e nə ki majal. E dije ə əl-de ta ki ngom al, nə e Luwə a əl-e ta ki ngom..»

⁵ Loki Ananiyası oo ta kin par ə, osi nangi, oy. Dije pəti ki ooi poy ta kin, bəl ra-de ngay.

⁶ Basa je rəi ragi nine, 6a uni-e, awi dibi-e.

⁷ Aşı ngirə kadi mita go ti, dəne lie re ur kəy ki kanjı kadi gər nə ki ra nə.

⁸ Piyər dəje ə na: «Əl-m adi-m m-o, se kər la ki igati ki lo ndər ləsi wa ə n wa?» Ə dəne al-e ə na: «Oyo, kər la ki j-ingə wa ən.»

⁹ Lo kin ti, Piyər əl-e ə na: «Ra ban ə indəi ndusi naa ti mba kadi soki NDil ki kay njay lə Baće ə?» O ka nja dije ki awi ki ngawi dibi-e 6a ta kəy ti kin, i-ka a awi sei to.

¹⁰ Ta naa ti nqo par a Sapira osi nja Piyər ti nangi, oy. Loki basa je ki njé kaw dibi ngawə uri kəy ningə, ingə nine adi uni-e awi sie dibi-e kadi ngawə ti.

¹¹ Nə ki ra nə kin, ra adi njé kaw-naa je pəti, bəl rade ngay, taa dije pəti ki ooi poy ta kin ka, bəl rade ngay to.

Njé kaw kilə je rai ne je ki əti bəl bəl

¹² *Njé kaw kilə je rai ne je ki əti bəl ki ne je ki dəw ası ra al ngay dan dije ti. Njé kadi-me je pəti, kawi-naa lo kare ba, gin pal ti lə *Salomo, ta kəy ti la Luwə.

¹³ Dije ki rangi ki adi mede Luwə al bəy bəli kadi rəi rəde ti. Be ka, pitı njé kadi-me je ngay.

¹⁴ Dingəm je ki dəne je ngay ngay adi mede Babē, adi körde ore də njé kadi-me je ki də ti də ti.

¹⁵ Dije awi biti oyi njé moy je ki taga kadi rabi ti, tiləi-de də tira je ti a se də kagi ti ki otii-de, mba kadi re Piyar man ningə, ndile ur do e ki ra ti wa kare dande ti.

¹⁶ Dije ngay i ɓe je ti ki gidi ɓe bo Jorijaləm ti, rai bur bur ki njé moy je ki dije ki ndil je ki majal yəti dəde. Ningə pəti ingai rəo nga.

Uwai njé kaw kilə je dangay ti

¹⁷ Go nə je ti kin, ki bo lə njé kijə nə məsi kadi-kare je, ki dije ki goe ti ki aí me buti ti lə *Sadusi je, jangi ra-de ngay də njé kaw kilə je ti. Adi uni ndude kadi n-a rai nə madi.

¹⁸ Be a, uwai njé kaw kilə je iləi-de kəy dangay ti.

¹⁹ Nə dan kondo ti, malayka lə Babē re təe ta kəy dangay, loki adi təe taga ningə, al-de a na:

²⁰ «awi me kəy kaw-naa ti, iləi mbətə ka ki njé kadi dəw tel isi ki dəne taa kin adi dije pəti ooi!»

²¹*Njé kaw kilə je tali röde go ti, adi lo ti ki si ɓati ba par a, awi kəy kaw-naa ti, iləi ngirə kadi ndoi ne dije. Ki bo ki də njé kijə nə məsi kadi-kare je ti ki dije ki goe ti, gari ngatogi je ki njé gangi ta, ki ngatogi je lə ngan *Isirayəl je pəti. Ningə iləi kəy dangay ti mba kadi rai ki njé kaw kilə je to.

²² Nə lokı njé kilə je awi ningə, ingai-de kəy dangay ti al, adi tali rai ɔri-de poye a na:

²³ «j-ingə ta kəy dangay e ki kuti mbuki maji nim, njé ngəm ta kəy je ka ai ta kəy ti noq nim tə, nə loki j-ur me kəy ti ningə, j-ingə dəw madi al.»

²⁴ Loki ki bo ki də njé ngəm ta kəy kaw-naa ti aí ki ki bo ki də njé kijə nə məsi kadi-kare ti ooi ta kin ningə, ndilde ay ur kakı, adi dəjinaa ta də ne ti ki a rə ne go ne ti kin.

²⁵ Ba dəw madi re al-de a na: «Dingəm je ki adi uwai-de dangay ti ka kin, aí kəy kaw-naa ti noq, isi ndoi ne dije.»

²⁶ Ki bo ki də kəy kaw-naa ti aw ki dije ləne uwə-n njé kaw kilə je re səde, nə ke a indai gu dəde ti al tədo ɓali kadi kosi dije ki kawi-naa də ne ndo ti lə njé kaw kilə je a tiləi-de ki mbal tali-de.

²⁷ Loki rəi səde ningə, awi səde kəy ngangi ta ti ki bo. Ө ki bo lə njé kijə nə məsi kadi-kare je al-de a na:

²⁸ «j-ɔgi səsi ki təgije kadi indoi ne kosi dije ki tə dingam kin. Ө səi itali rəsi go ta ti laje al, asi dənangi Jorijaləm naki ki ne ndo ləsi, ningə igei kadi məse e dəje ti ɓəy.»

²⁹ Nə Piyar aí ki ndəgi njé kaw kilə je ali-de a na: «Tel rə go ta ti lə Luwə e sotì ita tal rə go ta ti lə dije.

³⁰ Luwə lə kaje je adi Jeju ki itəli-e ki rəbi ɓə-e də kagi-dəsi ti kin, təe lo koy ti.

³¹ E a Luwə un-e, inde ade isi taa, də ji kone ti ta NGar ki ita ngar je pəti, taa nje kaji dije tə. Luwə inde kadi, ki ta rəbi lie, Isirayəl je iyəi rəbi ne rade je ki majal kə, adi n-iyə-n go majal je ləde ko tə.

³² Je njé ma naji də ne je ti ki rai ne kin, naa ti ki NDil ki kay njay ki Luwə adi njé je ki tali rade go ta ti lie.»

³³ Loki njé gangi ta je ooi ta kin ningə, wongi rade ngay də njé kaw kilə je ti, adi ndigə təli-de.

³⁴ Nə e ki kare ki mbode ti ki toe nə Gamaliyal osi nangi i taa. E Parisi ki njé ndo dije ndu-kun, e dəw ki dije pəti gei ta lie ngay. Lökə i taa dande ti ningə, deji mba kadi adi njé kaw kilə je ijəi röde dəbi kare jo.

³⁵ Ba go ti, al-de a na: «Isirayəl je, indai manji ne ki igəi kadi rai ki dije kam maji oi taa.

³⁶ Dokagilo ngay al ne ɓəy a, dəw madi ki toe na Təda təjì rəne kadi ne dəw ki nga. Ər dije asi bu sə gone ti. Nə dije rəi təli-e adi dije ki goe ti ka kin sanəi-naa ko. Dəw oo ta lie al fone.

³⁷ Goe ti ningə, Juda ki Galile ti, təe dokagilo ndangti dije me makitibi ti, oy dije ngay gone ti ra-n wongi. Nə e wa ka dije təli-e to, adi dije ki goe ti sanəi-naa ko.

³⁸ NGosine, ta ləm a to kin: Oti kadi irai ne madi ki dije kam, iyəi-de adi awi lo ləde. Nə ki kadi igəri a to kin, re kəjə ta ra je ləde ki kila rade je i röde dije ti a, gin ne je kin a gangi ta ya ndage je be to.

³⁹ Nə re ne je kin i rə Luwə ti a, lo kadi səi a ogi da goto. Oti kadi inai rə ki Luwə.»

Lo kin ti, njé gangi ta je ndigə goe ti.

⁴⁰ Be a, tali gari njé kaw kilə je kəy gogı, ɓa, adi tindəi-de, a ndori mbide kadi alı ta ki to Jeju al, ningə iyəi-de adi awi.

⁴¹ NJé kaw kilə je təgi lo gangi ta ti kī rənəl mba koo ki Luwə oo-de adi asi naki kadi ingai kə mbata lə Jeju.

⁴² Ningə ki ndə je kare kare pəti, me kəy kaw-naa ti a se me kəy je ti madi, njé kaw kilə je nayi ki lo ndo ne dije ti nim, ki lo kilə mbə Poy Ta ki Maji ti, təki Jeju e Kirisi.

6

Kində njé koo go njé kaw-naa je

¹ Dokagiloe ti kin, kor njé ndo je j ki do made ti ki kate kate. Be a, ra adi *Jipi je ki njé kəl ta Girəki bai ta da Jipi je ti ki njé kəl ta Ebirə. NJé kəl ta Girəki bai ta mbata njé ngaw koy je ləde ingai ne kuso ki dije isi ləbi ki ndə je kare kare pəti kin, tə ndəge je al.

² Be a, njé kaw kilə je ki dogi gide e joo kawi njé ndo je ki naa ti, ali-de a na: «A e ne ki go ti al kadi j-iyə ta kel ta lə Luwə, a ji tal jí nay ta ne ləbi ti.

³ MBata kin a, ngako je je, maji kadi ikəti dije siri dansi ti, ki dije mai naji ləde maji

nim, NDil Luwə rosı mede nim, taa awi ki kam-kədi nim to, mba kadi j-ilə kilə kin jide ti.

⁴ Be mba kadi j-un-n rɔje j-ində ta dangi mbata kal ta ki Luwə ki mbata ndo né dije.»

⁵ Ta koji je kin näl njé ndo je pati. Be ø, mbəti Etiyən ki e dəw kirosi ki kadi-me nim, ki NDil ki kay njay nim to. Taa mbati Pilipi nim, Pirokor nim, Nikanor nim, Timo nim, Parmanasni nim, taa Nikola ki e dəw ki Atiyosi ti, ki tel Jipi nim to.

⁶ Rəi səde øji-de njé kaw kilə je, adi eli ta ki Luwə mbata ləde, indəi jide dode ti nim, njangi dode nim to.

⁷ Ta lə Luwə aw ki kəte par par. Kör njé ndo je i do made ti ngay me 6e bo ti ki Jorijaləm. Taa njé kijə né məsi kadi-kare je wa ngay ka adi mede Jeju to.

Awi ki Etiyən lo gangi ta ti

⁸ Etiyən e daw kirosi ki me-majı nim, ki togı lə Luwə nim, taa ra ne je ki dum ra ki ne koji je ki øti 6əl 6əl dan dije ti nim to.

⁹ Ninga dije madi ilai ngira kadi naji ta ki Etiyən. Dije kin øi njé ki me kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. Øi njé je ki bari röde: «Dije ki taa kiyə taa.» Adi ai Jipi je ki ij Siron ti nim, Aləgijandırı ti nim, ki njé ki ij Silisi ti nim, taa ki dənangı Aji ti nim to,

¹⁰ na togı ta kəlde ası go ya Etiyən ti al, tada Etiyən al ta ki kam-kadi ki NDil Luwə ade.

¹¹ Lo kin ti, awi ndogi dije ki la ki jide ti kadi øli øi na: «Je wa j-o ki mbije kadi Etiyən el ta ki mal do *Moji nim, də Luwə nim to.»

¹² Be ø, sulai kosi dije nim, ngatagi je nim, taa njé ndo ndu-kun je nim adi rəi uwəi Etiyən də jie ti, awi sie lo gangi ta ti ki bo.

¹³ Indəi njé ma naji je ki ngom adi teti ta doe ti, øli øi na: «Dingəm kam ta kəe ta kəl ta ki mal da kəy ti lə Luwə ki e lo ki ay njay kin al nim, taa do ndu-kun ti lə Moji al nim to.»

¹⁴ Taki rɔjeti, je wa j-o ndue ki al-n kadi Jeju ki Najarəti ti a tuji kəy kin, øa yəti né kagi 6e je ki Moji adi-je.

¹⁵ Dije pati ki lo gangi ta ti ki bo, uri kamde pati do Etiyən ti, ningə ooi kadi ta kəme to ta ya malayka be.

7

Etiyən ol ta no njé gangi ta je ti

¹ Ki bo lə njé kijə né məsi kadi-kare je dəji ta Etiyən øna: «Ta je ki dije øli doi ti kin, e ki rɔjeti wa ta?»

² Etiyən ile ti øna: «Səi bawm je ngakom je ki, uri mbisi oi də ta ki m-a m-əl səsi kam maji. Me ndo je ti ki kəte, Luwə ki njé piti øji rɔne kaje *Abirakam, dəkagilo ti ki isi-n me

be ti ki Mejopotami ti 6əy, kəte 6əy taa kadi aw uwə lo kisi dənangı Aram ti.

³ Luwə øl-e ø na: «I taa iyə 6e lai ki njé koji je ø aw me 6e ti ki m-a m-ɔji.»

⁴ E be ø, Abirakam iyə me 6e ki Kalde ø re uwə lo kisi Aram ti. Ningə go koy bawé ti, Luwə ade j taa re me 6e ti ki isi ti ngosine kin.»

⁵ Né nduwa ki Luwə adi Abirakam me 6e ti kin goto. NGon nusi lo ki ndikiri be ka ade al. Nə un ndune ade kadi n-a n-adə 6e kam ba pati. Taa n-a n-adı ngan kae je toe ti to. Dəkagilo ti ki Luwə isi øl ta Abirakam kin, Abirakam øji ngon al 6əy.»

⁶ Ta ki Luwə øl-e ø to kin: «NGan kai je a isi tə mba je dənangı ti ki rangi nim, dije a rai-de 6əə ti nim, ta dije a adi-de kə ası 6əl fu so nim to.»

⁷ Go ta je ti kin, Luwə el ø na: «Gin dije ki rai-de 6əə ti kin, mi wa m-a m-gangi ta dəde ti. Go ti ningə, a təej me 6e mba ti ki rade 6əə ti kin kə, ø a təli rəi me 6e ti ki j ti ø awi 6əə ti kin mba kadi rəi øsi məkəsidi nangi nəm ti.»

⁸ Ba Luwə ade né kilə mindi ki e kijə məti. Be ø, loki Abirakam øji *Isaki ningə ndə jijoo go ti par ø ijə mote. Isaki ra be to mbata ngone *Jakobi. Jakobi ka ra be to mbata ngane je ki øi gin *Isirayəl je ki dəgi gide e joo.»

⁹ Ningə ni ki me ngan lə Jakobi ti ra adi gati ki ngokode Jisəpi adi awi sie tə 6əə me 6e ti ki Ejipi ti. Nə Luwə e sie naa ti.»

¹⁰ Be ø, ør-e me kə je ti pati. Ningə me-majı lə Luwə ki e sie, ade kam-kadi ta kam Parawo ti ki e ngar ki Ejipi ti. Adi Parawo un-e inde tə ne kəbə dənangı ki Ejipi ti, taa də me kəy ti ləne pati to.»

¹¹ Dakagiloe ti kin ø, 6o ki bo osi dənangı Ejipi ti ba pati, taa dənangı Kana ti to. E dəkagiloe kam-to-ndoo ki øti 6əl ngay. Lo kadi bawje je ingəi né ndikiri usoi goto.»

¹² Loki Jakobi oo kadi né kuso to me 6e ti ki Ejipi ti ningə, ilə nganne je ki øi kaje je adi awi ki dəsay.

¹³ Loki tel ila-de ki ko joo ningə, Jisəpi ra adi ngakoe je gəri-e. Lo kin ti, Parawo ka, gər-n gin koji lə Jisəpi to.»

¹⁴ Go ti ningə, Jisəpi ilə go bawne Jakobi ti ade re ki gin koji lie ba pati, øsi dije dəsiri gide e mi.»

¹⁵ Jakobi aw Ejipi ti ningə oy ki kəte noq. Kaje je ka oyi noq nim to.»

¹⁶ Təli ki singəde rəi dənangı Kana ti, me 6e bo ti ki toe na Sisəm. Dibi-de 6e nin ti ki Abirakam ndogi ki la ji ngan lə Amər ti me 6e ti ki Sisəm.»

* 7:3 Kilə ngirə ne je 12.1 * 7:4 Kilə ngirə ne je 11.32; 12.5

3.12 * 7:8 Kilə ngirə ne je 17.10-14; 21.4 * 7:9 Kilə ngirə ne je 37.11, 28; 39.2, 21 * 7:10 Kilə ngirə ne je 41.39-41

* 7:11 Kilə ngirə ne je 41.54-57 * 7:13 Kilə ngirə ne je 45.1-4, 16 * 7:14 Kilə ngirə ne je 45.9-10, 17-18 * 7:15 Kilə

ngirə ne je 46.1-7 * 7:16 Kilə ngirə ne je 23.3-16; Jojuwe 24.32

* 7:5 Kilə ngirə ne je 12.7; 13.15; 17.8 * 7:7 Təe ki taga

3.12 * 7:8 Kilə ngirə ne je 17.10-14; 21.4 * 7:9 Kilə ngirə ne je 37.11, 28; 39.2, 21 * 7:10 Kilə ngirə ne je 41.39-41

* 7:11 Kilə ngirə ne je 41.54-57 * 7:13 Kilə ngirə ne je 45.1-4, 16 * 7:14 Kilə ngirə ne je 45.9-10, 17-18 * 7:15 Kilə

ngirə ne je 46.1-7 * 7:16 Kilə ngirə ne je 23.3-16; Jojuwe 24.32

17 «Dökagilo tol kon kun mindi ki Luwə un adi Abirakam e basi. Ningə kor ngan Isirayal je bay ki dō made ti dō made ti dōnangi Ejipi ti,

18 biti dökagilo ti ki ngar ki rangi ki gər Jisəpi al o-n 6e dōnangi Ejipi ti^{*}.

19 NGar ka kin uwə dije leje ra-n kilə ki al dō maji nim, adi-de ko nim, ta ində gu dōde ti adi iyai ngande je ki kasi ko, biti kadi oyi^{*}.

20 Dökagilo ti kin ə, oji *Moji ki me-maji lə Luwə e dəe ti adi oti-e me kəy ti lə bawee asi nay mita^{*}.

21 Ningə lokı dum dəde adi ilai-e ko, ngon lə Parawo ki dəne təe dəe ti, ə un-e ote te nongne wa be^{*}.

22 Be ə Moji inga-n ne ndo ki ojı dō kəm-kadi pati ki dōnangi Ejipi ti. Adi aw ki togı me ta kəl-e ti nim, me kilə rae ti nim to.

23 «Loki 6ale e kuti sə ningə, mər ta re dəe ti mba kadi n-aw n-oo ngakone je ki ai ngan Isirayal je.

24 Dökagilo ti ki e-n ki ngakone je ə, oo dəw kare ki Ejipi ti isi adi ko ki kare dande ti. Be ə, re ro dō ngokone ti adi ində dəw ki Ejipi ti ka kin tol-e.

25 Moji gir kadi ngakone je a gəri taki Luwə e ilə sane mba kadi n-taa dəde. Nə ngakoe je gəri al.

26 NDə ki go ti, oo ngakone je joo ki əi Isirayal je isi rai-naa. Fre a dande ti mba kadi gangi-de naa ti. Əl-de ə nə: "Səi ngakonaa je to, ə ban ə isi rai na majal be ə?"

27 Ningə e ki njə tində ngokone ka kin ose ngarəngi, əl-e ə nə: "Nə a ində dəjə ti tə ngar leje, ə se nje gangi ta danje ti ə?

28 İge tol-m təki tagine itəl-n dəw ki Ejipi ti ka kin be a?"

29 Loki Moji oo dō ta kin ningə, 6al ra-e, adi aw uwə lo kisi tə mba dōnangi Madiya ti. Dōnangi Madiya ti ə Moji taa dəne oji-n ngan je joo^{*}.

30 «Bal kuti sə go ti ningə, malayka təe høy rae ti dilə lo ti, basi ki dō mbal Sinay, danndon por ti me gu ti ki isi o por.

31 Loki Moji oo nə kin ningə, ndile ay ur kaki. Moji ge kadi n-oo nə kin maji adi oti re basi rə ti. Loe ti nog ə oo dō ndu Bañe ə nə:

32 "Mi Luwə lə kai je, Luwə lə Abirakam, Luwə lə Isaki, Luwə lə Jakobi." Moji 6al dadi par, lo kadi un kəmne ki taa goto.

33 Ə Bañe əl-e ə nə: "Or sa njai ti tado lo ki a ti kam e lo ki ay njay.

34 M-o kəm ko lə dije ləm me 6e ti ki Ejipi ti. M-o dō timə ki isi timəi rusi rusi, ə m-ur nangni m-re kadi m-taa-de m-ilə-de taa. Ningə ki 6asine kin, ire adi m-ilə-i Ejipi ti gogi^{*}."

35 «Oi maji! E Moji ki ngakoe je əsi-e ngarəngi, əl-e əi nə: "Nə ində dəjə ti tə ngar leje ə se nje gangi ta danje ti ə", wa kin ə, Luwə ile tə ngar nim, taa nje taa-de kilə-de taa nim, ki takul tagi lə malayka ki təe sie høy me gu ti, kin nim to.

36 E ə təe səde ki takul nə ra je ki dəw asi ra al nim, ki takul ne kojı je nim, me 6e ti ki Ejipi ti. Taa dökagilo ti ki isi indəi ba bo kasi gangi nim, dökagilo ti ki rai 6al kuti sə dilə lo ti kin nim to^{*}.

37 E darə Moji ki kare wa kin 6ay ə to ə el ngan Isirayal je ə nə: "Luwə a təe ki njə kal ta ki tane ti kare dansi ti sai je wa, ki a to tə mi be^{*}."

38 Loki ngan Isirayal je kawi-naa dilə lo ti ka, e Moji wa kin ə taa ta ta malayka ti dō mbal Sinay ti, el kaje je. E ə taa ta kajı kin ro Luwə ti, mba kadi adi-je^{*}.

39 Nə kaje je mbati kadi təli rəde go ta je ti lie. Ninga ki bo təy, əsi-e ngarəngi. Mede e dəl təl kaw dōnangi Ejipi ti gogi.

40 Dökagilo ti ki Moji nay dō mbal Sinay ti 6ay, rəi rə *Arq ti əl-e əi nə: "Ira kagi yo je ki kədi əri noje, tədo jı gər nə ki ra Moji ki njə tee saje me fe ti ki Ejipi ti kin al."

41 Be ə me ndə je ti kin, ibəi ngon yo madi ki to tə ngon baw mangi be, ə iləi kadi-kare adi-e. Ba rai rənəl ngay əsi gon nə ki ai je wa ibəi ki jide kin^{*}.

42 Nə Luwə tel gitdine adi-de, iyə-de kə adi isi ta ra yo ti, ki kəsi-gon nə je ki dərə ti tə nay je ki kadi je ki mee je tə kagi yo je ləde, təki ndangi me makitibi ti la njə kəl ta ki ta Luwə ti: "Səi dije ki Isirayal, 6al kuti sə ki irai dilə lo ti kin se da je ki itoli-de ki ndəgi kadi-kare je adi, emi ə adi-mi a?

43 Jagi, sai otı kəy yo lə kagi yo ləsi Moloki yo, ki mee lə kagi yo ləsi Rəpa, yo je ki sai wa irai-de ki jisi mba kadi əsi makasisi node ti. MBata ne rasi je kin ə, m-a m-adı njé bə je ləsi a uwəi səsi, awi səsi say tə mba je gidi *Babilon ti 6ay^{*}.

44 Me dila lo ti, kaje je ai ki kəy kibi king-naa ki Luwə. Moji ra kəy kibi ka kin təki Luwə un-n ndune ade. Ra go kuje ti ki oo.

45 Iyəi kay kibi ka kin adi gin koji je ləde ki rangi, ki ai kaje je ki rəi gode ti. Kəy kibi kin e jide ti, loki Jojuwe or node adi rəi taa dōnangi lə gin dije ki dangi dangi ki Luwə tuwa-de node ti. Kəy kibi ka kin, to biti dökagilo ti lə Dabidi^{*}.

46 Me-maji lə Luwə e ki *Dabidi adi deji ta rəbi mba kadi n-ra kəy n-adı Luwə lə Jakobi^{*}.

47 Nə e *Salomo yo ə ra kəy adi Luwə^{*}.

* 7:18 Tee ki taga 1.7-8 * 7:19 Tee ki taga 1.10-11, 22 * 7:20 Tee ki taga 2.2 * 7:21 Tee ki taga 2.3, 5, 10 * 7:29

23-29: Tee ki taga 2.11-15, 21-22; 18.3-4 * 7:34 30-34: Tee ki taga 3.1-10 * 7:36 35-36: Tee ki taga 2.14; 7.3; 14.21

* 7:37 Datarənom 18.15-18 * 7:38 Tee ki taga 19.1-20.17; Datarənom 5.1-33 * 7:41 39-41: Kor Isirayal je 14.3; Tee ki taga 32.1-6 * 7:43 42-43: Amosi 5.25-27 * 7:45 44-45: Tee ki taga 25.9, 40; Jojuwe 3.14-17 * 7:46 2 Samiyəl 7.1-16; 1 Poy ta je 17.1-14 * 7:47 1 NGar je 6.1-38; 2 Poy ta je 3.1-17

48 «NGa ningə Luwə ki e ki dakagilo je ti pəti, a isi me kəy ti ki dəw ra ki jine al. Təki nje kəl ta ki tae ti a na:»

49 “Dərə e kimber ngar ləm, ningə dənangi e ne kinda njam.” Babə al bəy a na: “Kəy ki ban a, a irai adi-mi a? Lo ki ra a e lo kuwə rə ləm a?”

50 Se e mi al a, na toy a, ra ne je kin pəti a*?”

51 «Səi dije ki njé tə rə je, iteqi mesi al nim, ibəyi mbisi nim do ta ti la Luwə tə dije ki njé gər Luwə al be. Itoi tə bawsı je wa be. Ne kin a ra adi, isi ta rə ki NDil Luwə ti, ki dəkagilo je pəti.

52 NJe kal ta ki ta Luwə ti ki ra a bawsı je adi-e kəl al a? Əi je a təli njé kila mbə kəte, ki ojı do rə lə daw ki e kare ba, ki e dəw ki dana. Ningə ngosine, loki Kirisi re, sai je uni dəe, a təli-e to.

53 Oyo, səi ingei ndu-kun la Luwə ki takul malayka je, na lo kadi itəli rəsi ti go ti goto.»

Tiləi Etiyən ki mbal təli-e

54 Loki njé gangi ta je ki bo la *Jipi je ooi də ta ki Etiyən el ningə, wongi rade ngay adi ngəi ngangide mur mur dəe ti.

55 Nə Etiyan ki NDil Luwə rose, un kəmne taa ki dərə ti ningə oo kunji Luwa nim, taa oo Jeju ki a taa də ji kə Luwə ti nim to.

56 Əl a na: «Oi, m-o dorə təqə tane, ningə m-o NGon Dəw a taa də ji kə Luwə ti.»

57 Loki ooi də ta kin ningə, uri kol ki ndude ki bo a uti mbide də ta ti lie, a əuki-naa dəe ti.

58 NDori-e awi sie taga gidi 6e bo ti, a təli-e ki mbal təli-e. Dije ka kin iyə kibi je ləde rəngon ki basa ti ki toe na Sol.

59 Dəkagilo ti ki isi təli-e ki mbal, Etiyən el ta a na: «Babə Jeju, itaa ndilm ki rəti.»

60 Go ti ningə əsi məkəsine nangi, a el ta ki ndune ki bo a na: «iyə go majal kin kə adi-de!» Go ta je kin ti, ningə Etiyən oy.

8

Kində kəm-ndoo ki ra njé kaw-naa je

1 Sol e mbo dije ti ki ndigi kadi təli Etiyən. Də ndoe ti kin kində kəm-ndoo ki bo ngay təqə də njé kaw-naa je ti ki Jorijaləm. Adi njé kadi-me je pəti sanəi-naa ki go lo je. Awi ki Jude ti je ki *Samari ti je. *NJé kaw kila je wa par a nayi-naa Jorijaləm ti.

2 Dije ki njé 6el Luwə dibi Etiyən, noi-e ngay.

3 Nə Sol 6a, or njé kaw-naa je njə. Aw ki ta kay ta kəy uwə dingəm je ki dəne je əuki-de dangay ti.

4 NJé ki sanəi-naa ka kin awi ki lo lo iləi mbə Poy Ta ki Maji.

Pilipli me 6e ti ki Samari

5 E be a, Pilipli ki aw me 6e bo ti ki *Samari, ilə dije mbə Poy Ta ki Maji la Kirisi.

6 Kosi dije ba pəti, loki ooi ta je ki Pilipi al je ki ne kojì je ki ra adi ooi ki kəmde ningə, urı mbide ki do ta ti lie.

7 Tədə ndil je ki majal təqə me njé moy je ti ngay ki no ki boy tade ti. Taa, dije ki rəde oy ki njé mati je ngay ingai rə nga to.

8 Ronəl ki bo ngay to me 6e bo ti kin.

9 Kətə taa kadi Pilipi re, dingəm madi ki təne Simo isi me 6e bo ti kin noo. E njə ra mbəli, adi or ndil dije ki me 6e ti ki Samari ngay. Ra rəne kadi ne dəw madi ki əti 6el ngay.

10 Adi dije pəti, i do ngan je ki du ti, biti ki də dije ki tagi ti, angalde e ki dəe ti. Əli a i na dingəm kam aw ki təgəl la Luwə ki e təgəl ki əti 6el ngay.

11 Angel dije e ki dəe ti, tədə e mari nu ba a isi or ndilde ki mbəli ki ra ləne.

12 Nə loki dije adi mede Pilipi ki ilə-de mbə Poy Ta ki Maji ki əjə do kəbə lə Luwə nim, ki Jeju Kirisi nim to ningə, dingəm je ki dəne je adi Pilipi ra-de batəm.

13 Simo wa ki dəne ka adi mene to. Loki Pilipi ra-e batəm ningə, iyə go Pilipi al. Loki oo ne kojì je ki ne je ki əti 6el ngay ka kin ningə, e wa təl re ate 6el ngay bəy to.

Piyər a i ki Ja me 6e ti ki Samari

14 Loki njé kaw kila je ki isi Jorijaləm tə ooi kadi dije ki *Samari ti taai ta la Luwə ningə, iləi Piyər a i ki Ja ki rəde ti.

15 Loki rət təqə Samari ti ningə, əli ta ki Luwə mba kadi njé kadi-me je ingəi NDil Luwə.

16 Tədə NDil re də dəw madi ti kare dande ti al bəy. E batəm par a rai-de me to Babə Jeju ti.

17 E be a, Piyər a i ki Ja ındai jide dəde ti kadi ingəi NDil Luwə.

18 Loki Simo oo kadi e ki go rəbi la ji ki kinda də ti li njé kaw kila je a NDil re-n də njé kadi-me je ti ningə, adi Piyər a i ki Ja la,

19 a el-de a na: «Mi ka adi-mi təgə kin tə kadi tə dəw ki m-a m-ındə jim dəe ti 6a, ingə NDil Luwə to.»

20 Ə Piyər el-e a na: «Kadi la ləi kin tuji naa ti ki dərəi. Tədə ındə mei ti kadi a ndogı kadi-kare la Luwə ki la.

21 Nə ki ba tsı, a se ne ki sabı dəi goto me ne ti ki j-a-n-a kam, tədə mei e dana no Luwə ti al.

22 Maji kadi itər ndui də majal ti ləi, a el ta ki Babə adi re to ban a, iyə go kojì ta je ki mei ti kin kə.

23 Tədə m-o kadi mei ati kanana, taa majal dolai dole to.»

24 NGa a, Simo al Piyər a i ki Ja a na: «Kadi səi je wa əli ta ki Babə mbata ləm, kadi ne madi kare me ne je ti ki ali tae kin təqə dəm ti al.»

25 Loki Piyər a i ki Ja mai naji, a ndoi ta la Babə to ningə, təli ki Jorijaləm tə gogi. Iləi mbə Poy Ta ki Maji me ngan 6e je ti ki Samari ngay ki go rəbi go rəbi.

*Ta la Pilipi ei ki kuji dingəm ki e dəw ki boy
ki Etiyopi ti*

²⁶ NDə kare Malayka la Babə el Pilipi a nə: «İ taa aw ki gin be ti be, də rəbi ti ki i Jorijaləm aw ki Gaja ti, ki e rəbi ki dila lo ti kin.»

²⁷ Pilipi i taa kalangi aw ningə, ingə dingəm kare ki dənangı Etiyopi, ki e ki boy, ki njə ngəm ne maji je lə ngar ki dəne ki Etiyopi ti, ki təe na Kandasi. Dingəm kin aw Jorijaləm ti osi done nangi no Luwa ti a isi təl ki be gogi.

²⁸ Isi me pusi ti ləne, isi tida makitibi lə nje kal ta ki ta Luwa ti Ejay.

²⁹ Lo kin ti, NDil Luwə el Pilipi a nə: «Oti aw basi ki rə pusi ti kin.»

³⁰ Pilipi ay ngədi aw ningə, oo ndu dingəm ki Etiyopi ti ka kin isi tida makitibi lə nje kal ta ki ta Luwa ti Ejay. Pilipi dəje a nə: «Igər me ta ki isi tida kin maji wa a?»

³¹ Dingəm ka kin al-e a nə: «Re njə kör mee kadi-m goto a m-a m-gər ban a?» Ba dəjī Pilipi adi al taao goe ti, isi gəde ti me pusi ti.

³² Ta ki isi tida a to kin:
«Ori-e ta batı ki dəw isi aw sie kadi təl-e be;
Tə ngon batı ki a tane mbə no njə kijə bje ti be.

E be a, təe-n tane al.

³³ İləi rəsəl dəe ti, gangi ta lie ki go rəbi ki dana al.

Na a oř gin koji lie a?

Tado indəi ngangi ndə kisi ki də taa lie^{*}.»

³⁴ Ningə, kuji dingəm un ta el Pilipi a nə: «M-dəjī kadi al-m adi m-o, nə a njə kal ta ki ta Luwa ti isi al ta lie be a? Isi al ta ki də rəne ti wa a se isi al ta də dəw madi ti ki rangi a?»

³⁵ Lo kin ti nga a, Pilipi ingə rəbi adi un ta tane ti, ningə ki rəbi lə makitibi lə nje kal ta ki ta Luwa ti Ejay kin, ilə-n mbə Poy ta ki ki Maji la Jeju.

³⁶ Loki njiyəi isi awi ningə, təeji ta man ti, a kuji dingəm ka kin al e nə: «Man a am, nga ri a ogi kadi m-ra batəm a?»

³⁷ [Pilipi al-e a nə: «Re adi mei Luwa taki rəjeti a, ne ki ogi ra batəm goto.» Kuji dingəm a nə: «M-adı mem təki Jeju Kirisi e NGon Luwa.】

³⁸ Lo kin ti, adi pusi a nangi, ningə aï ki Pilipi joo pu, urı me man ti adi Pilipi ra-e batəm.

³⁹ Loki təeji me man ti ki taga ningə, NDil Babə un Pilipi aw sie adi kuji dingəm oo-e al. Nə e ilə rəbi ləne ki rənəl aw.

⁴⁰ Pilipi aw təe me be ti ki Ajoti, ilə mbə Poy Ta ki Maji me be bo je ti pəti ki təe ti, biti təe-n Sajare ti.

9

*Sol adi mene Babə Jeju
(Knjk 22.6-16; 26.12-18)*

¹ Dəkagiloe ti kin, gir ta ki də kadi ko njə ndo je ti la Babə ki də təl-de ti to də Sol ti bəy.

* 8:33 32-33: Ejay 53.7-8

² Be a, aw rə ki boy ti la njé kija ne məsi kadi-kare je, dəje makitibi mba kadi n-aw-n lo kaw-naa je ti la *Jipi je ki me be ti ki Damasi, kadi re n-ingə dingəm je ki dəne je ki njé ndole go ne ndo ki sigi kin a n-dəo-de n-re sade Jorijaləm ti.

³ Loki Sol e də rəbi ti, ində do 6e ki Damasi 6asi ningə, kunji madi təe pati, i ki dərə ti, unji gə dəe.

⁴ Təe osi nangi ningə, oo də ndu ta madi el-e a nə: «Sol, Sol, mbata ri a isi adi-m kq be a?»

⁵ Sol dəje a nə: «İ na a Babə?» Ningə, Babə el-e a nə: «E mi Jeju ki isi adi-m kq.»

⁶ İ taa aw me be bo ti a, a əli-ni ne ki kadi a ira.

⁷ NJé ki isi awi ki Sol təli ai lo ka ti. Bel tol-de adi lo kadi ali ta goto. Ooi də ndu ta, nə ooi dəw madi al.

⁸ Sol i taa, təe kəmne maji, nə oo lo al, adi made jə uwəi jie, ndəri-e tə ndər, a awi sie Damasi.

⁹ Isi loe ti noq ndə mitə ki kanji kadi oo lo. Uso ne al nim, ay man al nim to.

¹⁰ Ningə ne ndo la Jeju kare isi Damasi ti noq, təe nə Ananiyası. Babə bar-e me ne koo me ndil ti a nə: «Ananiyası», ningə Ananiyası ndigı a nə: «Mi ne Babə».»

¹¹ Babə tal un ta al-e a nə: «Aw un rabi ki gari-e rəbi ki ko ti, a idəjī me kəy ti la Judasi, dəw ki təe na Sol ki Tarsi ti, isi noq isi el ta ki Luwa.»

¹² OO dəw madi ki təe nə Ananiyası me ne koo me ndil ti, ur kəy goe ti ningə, ində jine dəe ti kadi oo lo gogi.»

¹³ Ə Ananiyası al e nə: «Babə, m-o ta la dəw kin ta dije ti ngay, ojı də kq je pəti ki adi dije ləi ki me be ti ki Jorijaləm.»

¹⁴ Ningə, ki ne kin, re ki togı ki ingə rə ki boy je ti la njé kija ne məsi kadi kare je, kadi uwə dije ki isi əli sai ta, dəo-de.»

¹⁵ Nə Babə al-e a nə: «Aw, tədə dingəm kin e ne ra kile ki m-kote kadi el ta ləm no gin dije tə ki duniya ti, ki no ngar je ti, ki no *Isirayəl je ti.»

¹⁶ Mi wa m-a m-əje kq je pəti ki a təe dəe ti ki mbata ləm.»

¹⁷ Ananiyası aw, ur kəy ində jine dəe ti, ningə al-e a nə: «NGokom Sol, e Babə a ilə-m, e Jeju ka ki təe ingə də rəbi ti ki isi re-n ka kin a ilə-m kadi m-adı o lo. Ningə kadi NDil Luwə rəsi ti.»

¹⁸ Ta naa ti noq, ne je ki toi ta ngay kanji je be təeji kəm Sol ti tosi, adi təl oo lo gogi, ningə i taa adi rai-e batəm.

¹⁹ Go ti, uso ne 6a, təl ingə təgə ne gogi. Sol təl isi ki njé ndo je la Jeju ki me be ti ki Damasi ngan ndo je ti jo bəy.

Sol ndo ta la Luwə Damasi ti

²⁰ Ta naa ti noo, Sol aw ilə mbə me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je a nə: «Jeju e NGon Luwə.»

²¹ Dije pəti ki ooi də ta kin ta Sol ti, ndəji-de ngay adi ali a i nə: «E kam al a e nje kadi kədijə ki Jorijalam ti ki njé ba to kin a? Re nə a un gira mba kadi uwə-de, dəo-de aw səde rə ki boy je ti lə njé kija ne məsi kadi-kare je al biti a?»

²² Na Sol uwə rone ngā adi kəmē e kətē me kadi-me ti lie. Jipi je ki Damasi ti gəri lo ta ki kadi ali-e al, loki toji-de kadi Jeju e Kiris.

²³ Ra ndo je go ti ba, Jipi je oji-naa ta mba kadi n-toli-e

²⁴ Na ta koji ləde təe mbi Sol ti. NGəmi ta rəbi kada je kondo je mba kadi n-toli-e.

²⁵ Be a, me kondo ti madi, njé ndo je la Sol, uni-e me kare ti, tuyi-e adi osi gidi ndogi bər ti.

Sol me 6e ti ki Jorijalam

²⁶ Go ti, Sol aw təe me 6e ti ki Jorijalam 6a, sangi kadi n-ində rone naa ti ki njé ndo je, nə pəti bəl-i-e, tada dəw ki taa mee kadi e nje ndo ki rojeti goto.

²⁷ Be a, Barnabasi un-e me jine ti, aw sie rənjé kaw kila je ti, or-de go kingə ki Jeju ingə Sol də rəbi ti, ki koo ki oo Jeju al-e ta, ki ta ki el ki taga wangı Damasi ti me to Jeju ti.

²⁸ Do gangi loe ti noo, Sol aw səde je, təl səde je naa ti me 6e ti ki Jorijalam. Əl ta ki kadi-me me to Babə ti.

²⁹ Əl ta ki *Jipi je ki njé kal ta Girəki, najina səde ta ti. Nə sangi rəbi kadi n-toli-e.

³⁰ Loki ngakoje je ooi tae ningə, ori-e awi sie Sajare ti. Ningə adi-e aw me 6e ti ki Tarsi.

³¹ *Njé kaw-naa je pəti ki dənangi Jude ti ki tae ba, ki dənangi Galile ti, ki dənangi *Samari ti, isi ki Lapiya. Ingə tagi, njiyai me bəl Babə ti, taa körde i ki də ti do ti ki takul tagi la Ndil Luwə tə.

Piyər aji dingəm ki təe nə Ene

³² Teki Piyər a njiyə-n ki lo je pəti oo-n dije le Luwə, ndo kare aw təe rə njé ti ki me 6e ti ki Lida.

³³ Lo kin ti, ingə dingəm kare ki tae nə Ene, ki to do tira moy ti ra bəl jijoo. Tada rəe oy.

³⁴ Piyər al-e a nə: «Ene, Jeju Kirisidi adi rə nja, j taa, ikaw nə toi.» Ningə Ene j taa ta naa ti noo.

³⁵ Dije pəti ki me 6e ti ki Lida ki Saro ooi-e, 6a adi mede Babə.

Piyər ndəl Dorkasi lo koy ti

³⁶ Dəne madi e dan njé ndo je ti ki me 6e bo ti ki Jope noo, təe nə Tabita. Tə kin ki ta Girəki nə Dorkasi. E dəne ki njé ra kila je ki maji maji ngay, taa e nje ra ki njé ndoo je ki ne ki me jine ti tə.

³⁷ Moy ra-e dəkagiloje ti kin adi oy. Loki ndogi-e man ningə, awi iləi-e me kəy ti ki kare taa.

³⁸ Be ki Lida e basi ki Jope. Be a, loki njé ndo je ooi kadi Piyər e me 6e ti ki Lida noo ningə, iləi dingəm je joo rəe ti kadi re kalang i ingə-de.

³⁹ Piyər j taa aw səde. Loki re təe rəde ti ningə, ori-e awi sie me kəy ti ki taa. Njé ngaw koy je pəti iləi-naa gəi dəe ki no, ningə təjí kibi je ki dangi dangi ki koji ta naa ti ki Dorkasi oji dəkagilo ti ki isi-sən sade ki done taa bəy.

⁴⁰ Piyər adi dije pəti təe taga, 6a əsi məkəsine nangı al ta ki Luwə, ningə tu rone ki rə nin ti əl e nə: «Tabita j taa.» Loki təe kəmne oo Piyər ningə, ndu rone, j isi taa.

⁴¹ Piyər ilə jine un-e-n ki taa, 6a, 6a dije la Luwə ki njé ngaw koy je, oji-de Tabita ki dəe taa.

⁴² Poy ne kin sane ki dənangi ki Jope ba pəti, adi dije ngay adi mede Babə.

⁴³ Piyər ra ndo asi tati me 6e ti ki Jope, me kəy ti lə nje kər gidi ngirə ki təe nə Simo.

10

Kornay ki e dəw ki Rom ti oo nə me ndil

¹ Dingəm madi isi me 6e ti ki Sajare noo, təe nə Kornay. E ki boy do 6utı asigar je ti ki bu kare, ki bəri-e «buti ki Itali ti.»

² E dəw ki njé ra ne ki go ndu Luwə ti, taa, naa ti ki dije pəti ki me kəy ti lie, a i njé kəsi dəde nangı ng Luwə ti to. Ra maji ki njé ndoo je ngay, taa el ta ki Luwə taa taa to.

³ NDə kare, ki kadi ki mitə ki lo sələ, oo malayka la Luwə me nə koo me ndil ti ur me kəy ti lie, ningə bər-e a nə: «Kornay.»

⁴ Kornay ur kəmne dəe ti ki bəl, ningə al-e a nə: «E ri a Babə?» NGa ə malayka əl-e a nə: «Kal ta ki Luwə lei ki maji ki isi ra ki njé ndoo je kin təe rə Luwə ti, a Luwə ga doi ti.

⁵ Ningə ki ngosine kin, ilə dingəm je me 6e ti ki Jope adi bəri Simo ki bəri-e nə Piyər ade re.

⁶ Isi me kəy ti la Simo ki nje kər gidi ngirə ki kəy lie e kadi batı.

⁷ Loki malayka ki əl-e ta kin əti ningə, Kornay 6a ngan njé kila je ləne joo ki njé rə ləne kare ki njé bəl Luwə mbo njé ki a i naa ti si ki dəkagilo je pəti adi-de rəi.

⁸ Rei adi or-de go nə je pəti ki ra nə adi-de ooi ningə, ilə-de adi awi Jope ti.»

Piyər oo nə me ndil ti me 6e ti ki Jope

⁹ Lo ti go ti, loki a i də rəbə isi awi, indəi də 6e bo basi ningə, Piyər al də kəy ti ki taa, ki kadi ki dan 6e ti mba kel ta ki Babə.

¹⁰ Bo ra-e adi ge kuso nə. Ningə loki isi rai ne kuso mba kadi uso 6a, oo nə me ndil ti.

¹¹ OO ta dərə a tagira, ningə oo nə madi ki to ta ki təki ki tati ki dəw uwə sile je ki sə be a i ki taa isi re ki nangi.

¹² Me nə ti ka kin, da je ki dangi dangi a i titi: da je ki njade e so je, ki njé kagi nangi je, ki yəl je.

¹³ Ninga, ndu ta madi tēe al-e a na: «Piyer, i taa itōl uso.»

¹⁴ Nə Piyer a na: «Jagi Babé, mi m-uso ne ki ne ki majal ođe, a se nē ki to njé nya kare al*.»

¹⁵ NDu ta tal re al Piyer kəl ki ko joo bəy a na: «Né ki Luwə tal-e ki kay njay ti, kadi j-o-e te a nē ki to njé al.»

¹⁶ Né kin ra ne be nya mita, ninga ta naa ti noq tali ndori-e ki dora ti gogi.

¹⁷ Piyer ger me nē ki oo me ndil ti kin al, adi isi dəjī rone ta dō ti, ninga yə dingəm je ki Kornay ilə-de ki a sangi kəy lə Simo rei ai ta kay ti.

¹⁸ Ba dajī ta ki ndude ki boy a na: «E me kəy kin a Simo ki bari-e nə Piyer isi ti ti a?»

¹⁹ Piyer isi mar ta dō nē ti ki oo me ndil ti kin ba bay ninga, NDil Luwə el-e a na: «O dingəm je mita a sangi-ni.

²⁰ I taa, ur nangi, a aw səde ki kanji kadi mei tsoi, tado e mi a m-ilə-de.»

²¹ Piyer re ro dingəm je ti ka kin al-de a na: «E mi a mi dəw ki isi isangi-e, a se e ri a isi isangi-mi wa?»

²² Əli-e aí na: «E Kornay ki e ki boy do būti asigar je ti ki bu, ki e dəw ki dana, taa e nje bəl Luwə tə kin a ilə-je. E dəw ki *Jipi je pəti ali ta lie maji. Malayka la Luwə re tēe ki də ta ree ti el-e kadi ilə goi ti kadi ire me kəy ti lie kadi oo do ta ki tai ti.»

²³ Piyer aw səde ra-de mba, adi-de lo toi. Loki lo ti go ti ninga, i taa aw səde. NGakoje je madi ki me 6e ti ki Jope dani-e.

²⁴ Lo ti ki rangi ningə tēe Səjare ti. Kornay 6ar nojine je ki madine je isi ngina-n-de kate.

²⁵ Loki Piyer ur me kəy ti ninga, Kornay i taa tilə kəme, ba osi nanga njae ti, ilə dəne nangani.

²⁶ Nə Piyer al-e a na: «I taa, tado mi ka mi dəw to.» Ningə osi səle un-e-n ki taa.

²⁷ Wali-naa taa urii ki kəy ninga, Piyer oo kosi dije ngay kawi-naa isi.

²⁸ Lo kin ti Piyer al-de a na: «Saije, igəri maji təki ndu-kun lejə ogi kadi dəw ki e Jipi ində rone naa ti ki dəw ki e Jipi al, a se kadi ur me kəy ti lie. Nə Luwə al-m kadi m-o dəw madi tə ne ki majal, a se nē ki to njé al.

²⁹ E mbata kin a, m-mbatı-n 6a ləsi al, m-re ki kanji kəl ta madi ki rangi. Ninga taki ifarımi, m-dəjī səsi kadi m-o se e ri a iləi gom ti wa?»

³⁰ Kornay a na: «Asi ndo so 6one, ki də kadi ki təki made wa kin be, adi e kadi ki mita ki lo səlo, a m-isı m-al ta ki Luwə me kəy ti ləm, ninga dingəm madi ki ilə kibi ki nda bal bal tēe a nom ti, el-m a na:

³¹ «Kornay, Luwə oo də ta ki isi el sie, taa ga da maji ti ki isi ra ki njé ndoo je kin to.»

³² Ə kadi ilə dəw madi Jope ti, ifar Simo ki bari-e na Piyar adi re. Isi me kəy ti la Simo ki njé ra kilə ngirə, ki isi kadi ba ti fasi.»

³³ Be a, ta naa ti noq par, m-ilə-de roi ti, a ya ira maji adi ire to kin. Ningə ki ngosine kin, je pati j-isı noi ti ne kadi j-o də ta je pati ki Babé ində tai ti kadi el-je.»

Piyer al ta lə Luwə me kəy ti lə Kornay

³⁴ Lo kin ti, Piyer un ta tane ti el a na: «Tə ki rəjeti, m-gər kadi kər kəm dəw dana goto rə Luwə ti.

³⁵ Dəw ki ra ra, dan gin dije ti ki dangi dangi, ki e nje bəl ndile, ki nje ra ne ki dana 6a, uwe ki rone ti.

³⁶ İla ki ta lane ki rə ngan *Isirayal je ti, ilən-de mbe lapiya ki takul Jaju Kirisi ki e Babə lə dije pati.

³⁷ Təki igəri, e ne ki ilə ngirəne Galile ti, go batəm ti ki Ja ilə mbəe a ra ne dənangı Jude ti ba pati.

³⁸ Igəri kadi ki Luwə adi Jeju ki Najaratı ti NDilne, ki təgi kin maji. Jeju aw ki lo lo, ra maji ki dije, taa aji dije pəti ki isi gin təgi ti lə su to. Tado Luwə e sie naa ti.

³⁹ Je a je njé ma naji do ne je ti pəti ki ra danangti lə *Jipi je ki Jorijaləm ti. Bəi-e kagidasi ti, toli-e.

⁴⁰ Nə Luwə ade j lo koy ti ndo ki ko mitə lə nda koye. Ade ta rəbi adi təjə rone taga,

⁴¹ ki rə dije ti pəti al, nə ki ra njé ma naji je ti ki Luwə kəti-de kate. Adi e je ki j-uso sie je, j-ay sie je, go tēe dan njé koy je ti*.

⁴² Jaju un ndune adi-je kadi j-ilə mbə ki rə gin dije ti, a kadi j-i təjə taki e ne a yə Luwə indəne ta ne gangi ta dō njé kisi ki dəde taa ti ki njé koy je.

⁴³ *Njé kəl ta je ki ta Luwə ti pəti mai naji dəe ti alı aí na: «Dəw ki ra ki ade mene 6a, Luwə a iyə go majal je lie kə me təe ti*.”

⁴⁴ Loki Piyer isi al ta je kin ba bəy ninga, NDil ki kay njay risi ki də dije ti ki isi ooi də ta lie.

⁴⁵ Ne kin ati bəl njé kadi mede Luwə ki ei Jipi je ki dani Piyer, loki ooi kadi Luwə bəki NDilne də gin dije ti ki aí Jipi je al to.

⁴⁶ Tado ooi ndude isi alı ta ki ta 6e je ki dangi dangi iləi təjə də Luwə ti.

⁴⁷ Ningə Piyer el a na: «Ki taki ingai NDil Luwə tə je be to kin, ne ki əgi-de də ra batəm goto.»

⁴⁸ Be a Piyer un ndune adi rai-de batəm me to Babə ti, 6a go ti, dajī Piyer kadi isi səde ngan ndə je bəy taa kadi tə tel.

11

Jorijaləm ti, Piyer oji ne je ki rai ne

¹ *Njé kaw kilə je ki ngakə je ki isi Jude ti ooi kadi dije ki aí *Jipi je al ka oia to la Luwə to.

² Loki Piyer aw Jorijaləm ti, njé kadi mede Luwə, ki aí njé kija mötide je gaki-e ngay,

³ aí na: «Aw rə dije ti ki ijəj mötide al, aw uso səde ne!»

⁴ Lo kin ti, Piyər ilə rōne or-de go né je ki rai né ki goe goe adi-de ooi.

⁵ Piyər elə nə: «Mi me 6e bo ti ki Jope, ningə loki m-isı m-əl ta ki Luwə, m-o né me ndil ti. E né madi ki to ta kibi ki tati ki dəw uwə sile je ki so be a j dərə ti, risi biti re nom ti.

⁶ M-ur kəm ki do ta kibi ti ka kin m-isı mg̃o, ningə m-o da je ki njade e sa, ki njé kagi nangi, ki da je ki wale ki yal je ki njé nal kadi ra ti.

⁷ Ningə m-o ndu ta madi el-m a nə: «Piyər, i taa, ital uso.”

⁸ Æ m-al m-a nə: “Jagi Bābe, né ki to njé odi tam nja kare al.”

⁹ Ko joo, ndu ta tel tēq dərə ti bəy el-m a nə: “Né ki Luwə təl-e ki kay njay ti 6a, kadi o-e tə né ki to njé al.”

¹⁰ Né kin ra né be asi nja mitə, ningə tali tuyi-e dərə ti.

¹¹ Ningə ta naa ti noo, dingəm je mitə ki ilide me be ki Sejare ti, ki rōm ti rəi ay ta kay ti ki m-isı ti.

¹² NDil el-m kadi m-aw səde 6i m-mbatı al. E be a dingəm je ki mehə kam dani-mi, a j-urn n me kəy ti lə Kornay.

¹³ Kornay oji-je go rəbi ki n-oo-n malayka ki tēq ki rōne ti, me kay ti ləne, el a nə: “Hə dəw madi me be ti ki Jope kadi el Simo ki gari-e Piyər kadi re.

¹⁴ A əli né je ki a ra səi kadi ingə kajı naa ti ki njé ki me kəy ti lai.”

¹⁵ Lokı m-a m-əl ta ba bəy ningə, NDil Luwə risi re dəde ti təki ndə ki re-n dəje ti lo kılə ngire ti ka kin be.

¹⁶ Ra adi mem ole do ta ti lə Bābe ki a nə: “Ja ra batəm me man ti, nə səi je, a rai səsi batəm me NDil Luwə ti¹⁰.”

¹⁷ Æ se, təki Luwə adi-n-de kadi-kare ki kare wa təki adi-n-je, j-əi ki j-adi meje Bābe Jeju Kirisi kin, kadi mi m-ndor Luwə wa?”

¹⁸ Lokı ooi do ta kin ningə, angalde osi nangi adi iləi təj i do Luwə ti a nə: «Gin dije ki duniyə ti ka Luwə adi-de kajı ki go rəbi kiyə go majal ko to.»

Kində gin njé kaw-naa je me 6e ti ki Atiyosi

¹⁹ Kində kəm-ndoo ki tēq do Etiyən ti ra adi njé ndo je sanəi-naa¹¹, awi biti teei me 6e ti ki Pənəsi, ki Sipir, ki Atiyosi. Lokı awi, ali ta lə Luwə Jipi je par 6i dəw ki rangi al.

²⁰ MBode ti noq, dije ki nə je ki ai gin koji ti ki Sipir, ki Sirən ki awi Atiyosi ti, ali ta ki maji lə Baje Jeju gin dije ki a i¹² Jipi je al ki gari-de Girəki je to.

²¹ Tagi Bābe e səde naa ti adi dije ngay tali ki rō Bābe ti adi-e mede.

²² Poy né je ki ra né kin tēq rō njé kaw-naa je ti ki isi Jorijaləm, adi iləi Barnabasi adi-e aw Atiyosi ti.

²³ Lokı aw tēq rōde ti, a oo me-maj i lə Luwə ki ra kila ningə, rəe nəl-e ngay adi əsi gindé

pəti ki ta la Luwə kadi ai də njade me kində rō naa ti ki Bābe.

²⁴ Barnabasi e dəw ki dana, NDil Luwə rose, taa aw ki kadi-me tə, adi kosi dije ngay rəl ki rō Bābe ti.

²⁵ Barnabasi aw me 6e ti ki Tarsi mba kadi sangi Sol.

²⁶ Lokı inge ningə, aw sie Atiyosi ti, rai 6al kare titi. Kawi-naa ki njé kaw-naa je, ndoi ta lə Luwə kosi dije ngay. E me 6e ti ki Atiyosi a yə dije iləi ngirə 6ar njé ndo je ti, dije lə Kirisi (kiratiye je).

²⁷ Dəkagiloe ti noq, njé kəl ta je ki ta Luwə ti ijj Jorijaləm awi biti ki Atiyosi.

²⁸ E ki kare dande ti, toe nə Agabusi¹³, i taa ningə al ta ki takul NDil təki 6o ki bo ngay a o danangi ti ki tae ba. Ningə ne ka kin ra ne dəkagiloe ti lə nje kəfə ki bo ki fəri-e nə Kilodi tə.

²⁹*Njé ndo je uni ndude kadi n-iləi ki né ki jide ti, nə na ki go təge ti kadi n-dii ngakode je ki isi Jude ti.

³⁰ Adi né maji je ləde ka kin Barnabasi a i Sol adi awi adi ngatəgi je.

12

Kində kəm-ndoo ki ra njé kaw-naa je ki Jorijaləm ti

¹ Dəkagiloe ti wa kin a ngar *Erodi ilə ngirə kadi ko njé kaw-naa je ki na je ti.

² Tal Jaki ki ngoko Jə ki kiyə kasigar.

³ Nə Lokı oo kadi nel *Jipi je ngay, ningə təl adi uwai Piyər bəy. E dəkagiloe ra pəti mapa ki kanji əm¹⁴.

⁴ Lokı uwe ile dangay ti ningə, adi njé rō je sə sə nja sə ngəm-i-e. Ra be kadi tə n-tēq sie taga nə kosi je ti go pəti paki ti.

⁵ Piyər to dangay ti, nə njé kaw-naa je iyəi ta kəl ta ki Luwə al ki mbata lie.

⁶ Me kondə ti ki kadi re lo ti a, Erodi tēq sie nə kosi je ti ka kin ningə, Piyər to 6i mbo asigar je, dəoi-e ki kula gindi joo. Ningə njé ngəm lo je, ai ta kəy ti, a ngəm-i ta kəy dangay to.

⁷ Lo kin ti, malayka lə Bābe kare tēq pati, adi kunje taa lo me kəy dangay ti, lo ki Piyər to ti. Malayka ində Piyər kade ti ndəl-e-n ə nə: «I taa kalangil!» ‘Ba kula gindi je ki jie ti tēqi tosi.

⁸ Malayka al-e ə nə: «İdəo nda ki 6ədi ti, a itilə sa njay ti.» Ningə Piyər ra təki el-e-n. Malayka al-e bəy ə nə: «Ila kibi lei rōi ti ə un gom.»

⁹ Piyər tēq goe ti, nə gər taki e malayka ə re tēq sie təki rəjeti, al. OO təki e nə ki oo me ndil ti.

¹⁰ Lokı indəi njé ngəm lo ki də kəte, ki ki ko joo dei ningə, rəi tēq ta ta rəbi gindi ti ki aw ki 6e bo ti, ta rəbi wa tēq dərəne ba nəde ti,

adi tēgi taga awi do rəbi ti. Loki tēgi do rəbi ti ningə, ta naa ti noo, malayka iye a aw.

¹¹ Loki angale re rəe ti ningə el a nə: «M-o ay njay ngata təki e Baēe a ilə ki malayka ləne adi re tēg səm ji Erodi ti, ki ta ne je ti ki majal pati ki kosi Jipi je oji kadi rai səm.»

¹² Loki ga ta be ningə, ilə dəne aw 6e lə Mari ki kq Ja k̄ gari-e na Marki. Dije ngay kawnaa me kəy ti noo isi ali ta ki Luwə.

¹³ Loki ində ta kəy ningə, ngon nje kilə ki dəne ki təe na Rodi otı re kadi n-oo.

¹⁴ Gər ndu Piyar adi ta rəbi ka tēg al par a, rəe nal-e ngay adi tal ki ngodi aw el-de a nə Piyar a ta kəy ti noo.

¹⁵ Əli-e a nə: «I nje kone.» Nə a do ndunə ti təki e ta ki rəjeti. NGa a təli ali a nə: «E malayka lie.»

¹⁶ Loe ti kin, Piyar a ta kində ta kəy ti par par. Ə loki rai tēgi ta kəy ningə, e Piyar a wa, adi gəri lo ta ki kadi ali al.

¹⁷ Əl-de ta ki jine kadi eli ta al, ningə or-de go tēgi ki Baēe tēg sie dangay ti adi gari. Go ti, el-de a nə: «Awı ali Jaki ki ndəḡi ngakjoje je adi ooi.» Ningə tēg aw lo ki rangi ti.

¹⁸ Loki lo ti ningə, də asigar je isi dana al. Deji-naa se ri dana a Piyar təl wa?

¹⁹ NGar Erodi sange ngay nə inge al. Go ti, deji ta asigar je, ba un ndunə kadi təli-de kə. Piyar iye dənangı Jude a j aw Sejare ti, aw isi titi nu.

Koy lə ngar Erodi

²⁰ *Erodi aw ki ta ki dije ki Tir ti, ki Sido. Ə dije ki Tir ki Sido indəi ndude naa ti rai inge-e. Loki ndogi me Bilasitusi ki nje koo go ta lə ngar Erodi taai ningə, dəji kadi lapiya to dande ti. Kadi lapiya to mbata nə maji je ki dənangı ti ləde ngire e me be ti la ngar Erodi.

²¹ Loki tēg me nda ti ki oji ningə, Erodi ilə kib̄i koħe ləne rəne ti, isi do kimber ngar ti ləne, əl kosi dije ta kongi kongi.

²² Kosi dije iləi təjī dəe ti ei nə: «E ndu luwə madi 6i e ndu dəw al.»

²³ Loe ti noo malayka lə Baēe inde oje mbata adi kosi-gon Luwə al. Go ti, kode je indəi rəe yəngi yəngi adi oy.

²⁴ Nə ta lə Luwə taa lo aw ki kəte kəte, adi kar njé ndo je re ki də made ti.

²⁵ Loki Barnabasi si ki Sol təli kon kila ləde ki awi ki mba kadi rai ningə, iye 6e bo ki Jorijaləm a awi. Uni Ja k̄ gari-e Marki naa ti səde a təli awi me be ti ki Atiyosi gogi.

13

Njé kaw-naa je indəi Barnabasi si ki Sol ta dangi mbata kilə lə Baēe

¹*NJé kal ta je ki ta Luwə ti ki njé ndo ne je le Luwə isi dan njé kaw-naa je ti ki Atiyosi ti noo. Adi e: Barnabasi ki Simq ki gari-e Nijər, ki Lisiyusi ki be lie e Sirən ti, ki Manaye ki

oti-de naa ti ki *Erodi ki isi do dənangı ti ki Galile*, ki Sol to.

² NDə kare be osi məkəside nangi no Luwə ti a eli ta sie ki koḡi ro ne kuso to. Ningə NDil ki kay njay al-de nə: «Kadi ori Barnabasi ai ki Sol indəi-de ta dangi mbata kilə ki m-6ar-de kadi rai.»

³ NGata a, loki ogi rəde ne kuso a eli ta ki Luwə ningə, indəi jide dəde ti a iyə-de adi awi,

⁴ təki NDil ki kay njay al-n-de. E be a, Barnabasi ai ki Sol awi me be ti ki Səlesi. Ningə ai noo gangi awi Sipir ti.

⁵ Loki ki tēgi Salamin ti ningə, eli ta lə Luwə me kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. Ja Marki e kadi dəti ta nje ra sade to.

⁶ Loki indəi də dər je ki be ti ki Sipir ti gangi ningə, awi tēgi me be ti ki Paposi. Loe ti noo, inge Jipi kare be ki təe na Bar-Jəju ki e nje ra mbəli, ki a nə ne nje kal ta ki ta Luwə ti.

⁷ Isi naa ti ki dəw ki boy ki təe nə Sərjiyusi Polusi ki e nje ne gor. Sərjiyusi Polusi bar Barnabasi ai ki Sol oji-de adi gəri təki n-aw ki fo koo ta la Luwə tade ti.

⁸ Nə Elimasi ki kər gin təe nə nje mbəli tə-de rə. Ge kadi dəw ki boy kin adi mene Kirisi al.

⁹ Be a, Sol ki gari-e Pol NDil Luwə rose adi ur kəməne ki dəe ti,

¹⁰ əl-e a nə: «I ngon la su, ta dəw ki kədi kəm dije rosi mei. I nje kəsi ta ne ra je ki dana pəti. A iye go rəbi ndor ta lə Luwə al a?»

¹¹ Ki basine kin, Baēe a indəi oji, kəmi a oo lo al, ningə a o kam kadi al biti dəkagilo madi. Ningə ta naa ti noo par a kəme ndul kururu adi oo lo al, a mam lo. Sangi dəw ki kadi or-e ta rəbi.

¹² Loki dəw ki boy oo ne ki ra ne kin ningə, adi mene, mbata nə ndo ki də Baēe ti ki adi-e, atə 6el ngay.

Poləlta Lə Luwə me be ti ki Atiyosi ki Pisidi ti

¹³ Pol aki madine je ali me bato ti me be ti ki Paposi, awi me be ti ki Pərji ki Pampili ti, ningə Ja Marki* iye-de a təl aw Jorijaləm ti gogi.

¹⁴ Loki otı me be ti ki Pərji ningə, awi tēgi me be ti ki Atiyosi ki Pisidi ti, awi me kəy kaw-naa ti lə *Jipi je ki ndo taa kəḡ, isi nangi.

¹⁵ Loki njé tida makitibi je, tida makitibi ndu-kun ki makitibi lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti ningə, ki boy je ki njé ngəm kəy kaw-naa iləi ali-de a nə: «NGakoje je, kin a awi ki ta kadi ali dije, a kadi əli.»

¹⁶ Ə Pol i taa, yəki jine tade ti kadi isi kekeke, ningə əl-de a nə: «Səi *Isirayal je ki dije ki njé 6al Luwə, kadi oi da ta ləm.

¹⁷ Luwə ləje, j-əi kosi Isirayal je, kəti bawje je, ningə ra səde adi oji naa ki kəte kəte, loki

isi me ɓe ti ki Ejipi ti. Or-de tẹ́e sade ki taga ki takul tage ki ngay.

¹⁸ Asi gal doso ki adi-de ne usoí dilə lo ti^{*}.

¹⁹ Loki to ko gin dije siri ki dənangi ti ki Kana node ti ningə, tel ki dənangi ka kin adide tə te nduwa^{**}.

²⁰ Ne je pəti ki ra ne kin, a ra gal asi ɓu so ki dəmī. Go ti ningə, adi-de njé gangi ta je biti tẹ́e-n do nje kal ta ki ta Luwə ti Samiyal.

²¹ Ningə, dəji ngar adi Luwə adi-de Sawul ki ngon lə Kisi, ki e gin ka ti lə Bənjame, adi o ɓe dode ti gal doso.

²² Loki or-e ko ningə, inda *Dabidi ngar ti toe ti. Dabidi ki ma naji lie a ne: "M-ingə Dabidi ki e ngon lə Jəse, ki e dəw ki go me ndigi ti ləm. A tol kon ne je pəti ki mem ndigi^{**}."

²³ E gin ka ti lie a, Luwə adi Jəju ki njé kají Isirayal tẹ́e ti, ki go kun mindi ti lie.

²⁴ Kate no re Jəju ti, Ja ilə mbə kadi dije tori ndude, ningə kadi rai batəm. Ilə mbə kin ki rə kosi Isirayal je ti ba pəti.

²⁵ Loki Ja aw kadi tol ta kila ləne ningə, al a ne: "Mi dəw ki isi igai ta dəe ti kin al. Nə e a re gom ti noq ki kila sa ki njae ti ka mi m-asi tuti al^{*}."

²⁶ «NGakom je ki gin ka ti lo *Abirakam, ki njé ɓal Luwə ki dansi ti, e j-ai je a Luwə ilə ki ta kají kin rəje ti.

²⁷ Dije ki njé kisi Jorijalam tə ai ki ki boy je ləde gari dəw ki e Jeju kin al, taa gari me ta je lə njé kal ta je ki ta Luwə ti, ki istidai ki nda taa kəg je pəti kin al to. Be a loki gangi ta do Jəju ti, tolı ta ta je ki njé kal ta ki ta Luwə ti ndangi.

²⁸ Ingəi ne madi kare ki asi kadi tol-e-n al, ne dəji *Pilati kadi tol-e par.

²⁹ Loki tolı kon ne je pəti ki ndangi me makitibi ti ojì doe ningə, adi risi-e də kagi-dəsi ti nangi, ile me ɓe nin ti^{*}.

³⁰ Nə Luwə ade i dan njé koy je ti.

³¹ Asi ndo ngay ki tẹ́e ki rə dije ti ki ij sie dənangi Galile ti nu, a rai sie biti Jorijalam ti, si je kin a ei njé ma naji lie ki no kosi dije ti^{*}.

³² Je ka j-isí j-ilə səsi mbə Poy Ta ki Maji kin to. Poy Ta ki Maji ki e ta kun mindi ki Luwə un mindine də ti adi bawje je.

³³ Luwə tol ta kun mindi kin ki rəje ti j-ai ngande je ki go rəbi tẹ́e ki adi Jəju tẹ́e lo koy ti takul ndangi me makitibi pa je ti ei ne:

"I NGomm,
Ki m-oji bone^{**}."

³⁴ «Luwə ade i lo koy ti bi ade ndum me ɓe ti al, takul el-n a na:

"M-a m-adi səsi ne,
Ki m-un mindim də ti m-adi Dabidi,
Ki e ne ki ası kadi indəi mesi də ti^{*}."

³⁵ «E mbata kin a, al-n me makitibi ti lo madi ti bəy a na: "A iyə dəw lai ki ay njay kadi ndum al^{*}."

³⁶ Nə Dabidi, loki ra kilə dəkagilo ti ləne ki go kɔjí ta ra ti lə Luwə ningə, oy adi dibi-e gədi kae je ti, ningə ndum me ɓe ti.

³⁷ Nə e ki Luwə ade i lo koy ti ndum me ɓe ti al.

³⁸ «Kadi igəri maji ngakom je, takle e ki takule a isi oi də Poy Ta ki Maji ki ojì də kiyə go majal kə, ki kɔr ta də ti ki asi kadi ingəi me ndu-kun le *Moji ti al.

³⁹ E ki takule to a, re dəw ki adi mene ningə, a ingə ta ki kɔr də ti.

⁴⁰ MBata kin a, kadi oj go rəsi maji na tə ta ki njé kal ta ki ta Luwə ti ali kin tae tol dosi ti:

⁴¹ *Njé kal ta je ki ta Luwə ti ali ei na:
"Sei njé kɔjí rəsi,
Kadi oj go rəsi maji,
A oj ne ki a eti səsi ɓəl biti kadi a gotoi kə.
Tadə dəkagilo ti ləsi, m-a m-ra ne madi.
Nə ki re dəw er səsi poye ka, a adi mesi də ti al^{*}."

⁴² Loki Pol ai ki Barnabasi isi tẹ́e taga ningə, dəji-de kadi nda taa kəg ki gogí a kadi teli rai ndoi-de ta kin bəy.

⁴³ Loki kosi njé kaw-naa je sanei-naa ningə, Jipi je ki dije ki tali Jipi je, dani Pol ai ki Barnabasi, a wali-naa ta səde. Ningə Pol ai ki Barnabasi iləi dingəm mede ti kadi uwəi rəde ba me-me-mají ti lə Luwə kin.

*Pol ai ki Barnabasi yəti rode ki rə gin dije ti
ki ai Jipi je ti*

⁴⁴ *NDə taa kəg ti ki gogí ningə, kosi dije ngay ki me ɓe bo ti kawi-naa ki naa ti kadi n-ooi də ta lə Baće.

⁴⁵ Loki *Jipi je ooi kosi dije ningə, ni ra-de adi taji Pol, a ali ta je ki mal də ta ti lie.

⁴⁶ Pol ai ki Barnabasi eli-de ki me ki tị katı ei na: «E sei je a kadi j-ilə səsi mbə ta kin kate, nə tekí imbatı a o tekí sei je asi ta kají biti kin al, je j-a ji tal jí yəti rəje ki rə gin dije ti ki ai Jipi je al ti.

⁴⁷ Tadə Baće ləje un ndune adi-je a na:
"M-ində-i kadi i kunji ki mbata gin dije ki dənangi ti^{*}."

Ki mbata kadi aw ki ta kají biti ki dəbəy dənangi ti^{*}."

⁴⁸ Loki gin dije ki ai Jipi je al ooi də ta kin ningə, rai rənəl ngay də ti, adi iləi taji də ta ti lə Baće, adi dije pəti ki Luwə kɔtì-de ki mbata kají ki biti ki no ti, adi mede.

⁴⁹ Ta lə Baće sane ki dənangi ki Atyiosi ti ki tae ba.

⁵⁰ Nə Jipi je suləi dəne je ki ei dəne je ki njé təba ki me ɓe ti, ki njé kosi makəside nangí no Luwə ti, ki dije ki boy ki me ɓe ti adi indəi kəm

* 13:19 Dətarənom 7:1; Jojuwe 14.1 * 13:22 21-22: 1 Samiyal 8:5, 19; 10:21; 13:14; 16:12 * 13:25 Jə 1.20, 27; Mt 3:11; Mk 1:7; Lk 3:16 * 13:29 28-29: Mt 27.22-23, 57-61; Mk 15.13-14, 42-47; Lk 23.21-23, 50-56; Jə 19.15, 38, 42 * 13:31 1.3 * 13:33 Pa je 2.7 * 13:34 Ejay 55.3 * 13:35 Pa je 16.10 * 13:41 Abakuki 1.5 * 13:47 Ejay 49.6

Pol aï ki Barnabasi ndoo, ningə tibəi-de me 6e ti lade kə.

⁵¹ Pol aï ki Barnabasi indəi bu kí njade ti ki də be ti lade ningə, əti awi me 6e ti ki Ikoniyom^{*}.

⁵² Ki ro njé ndo je ti lə Jəju 6a, röde nəl-de ngay, taa NDil Luwə ka rosı mede to.

14

Pol aï ki Barnabasi me 6e ti ki Ikoniyom

¹ Loki Pol aï ki Barnabasi awi Ikoniyom ti, awi me kəy kaw-naa ti lə *Jipi je ki Ikoniyom ti to. Awı əli dije ta lə Luwə kəl ki ra adi dije ngay ki aï Jipi je ki njé ki aï Girəki je adi mede Luwa.

² Na Jipi je madi ki njé me nga, indəi ta ki majal me dije ti ki aï Jipi je al, suləi-de do ngakoje je ti.

³ Be ka, Pol aï ki Barnabasi isi Ikoniyom ti nda bay bay. Əli ta lə Luwə ki me ki tj katı, indəi təgide də Babə ti ki ma naji də me-majı ti lie ki isi iləi mbeę, adi-de təgi adi rai ne kojı je ki ne je ki ati 6əl.

⁴ Lo kin ti, dije ki me 6e bo ti gangi naa lo joo, njé ki madi je aï go Jipi je ti, njé ki nungi aï go njé kaw kila je ti ta.

⁵ NJé ki aï Jipi je al, ki njé ki aï Jipi je, ki ki bo je ləde indəi də röde dana kadi n-adı kə Pol aï ki Barnabasi, kadi n-tili-e de ki mbal n-toli-de.

⁶ Nə Pol aï ki Barnabasi ooi ta kin, adi ayı-naa awi 6oyı röde 6e bo je ti ki Likawoni, ki Lisitir, ki Dərbı, ki ngan lo je ki gidi ti.

⁷ Lo je ti kin ka, iləi mbeę Poy Ta ki Maji titi to.

Pol aï ki Barnabasi me 6e ti ki Lisitir

⁸ Me 6e ti ki Lisitir, dingəm kare ki njae oy ta gine ti isi noo. NJae oy lo koje ti nu, adi njiyə nya kare al.

⁹ Ə ndə kare, ur mbine isi oo-n ta ki Pol a el. Ba, Pol uwə kamne ki dəe ti oo-e-n ba ningə, ooo kadi aw ki kadi-me ki kadi ingə-n kajı.

¹⁰ Lo kin ti, Pol əl-e ta ki təgine a ne: «İ, a taa də njai ti!» Ba Dingam iba nangi j a taa, a njiyə.

¹¹ Lo ki kosi dije ooi ne ki Pol ra kin ningə, uni ndude ki taa, əli ta ki ta likawoni e i nə: «Yo je tali röde dije ti, rai uri nangi danje ti.»

¹² Be ə, fari Barnabasi «jası», ə fari Pol «ərməsi» to, mbata Pol a e nje kəl ta.

¹³ NJe kija ne məsi kadi-kare la Jəsi, ki isi ta lo ti taga gidi be bo ti, re ki baw mangi je ki təy ne je ki ndole röde ti. Re səde, ningə, ndude e naa ti ki kosi je, kadi n-iləi məsi n-adı Pol aï ki Barnabasi.

¹⁴ Nə loki, njé kaw kila je, Pol aï ki Barnabasi ooi poy ta kin, gangi kibi röde ti, 6a ayı-naa ki rə kosi je ti, uni ndude ki taa, əli-de aï ne:

¹⁵ «Madije je, ra ban a a rai ne be a? Je ka je dije tə sai be to, ningə, re j-ilə səsi mbə Poy Ta ki Maji ningə, e mba kadi iyəi kagi yo je ki ndade goto ki isi rai-de, ə kadi itəli rəsi go Luwə ti ki njie kisi kam ba, Luwə ki njie ra dərə ki dənangı ki ne je pəti ki me ti^{*}.

¹⁶ Dəkagilo je ti ki man kətə, Luwə iyə dije pəti adi uni rabi ki mede ndigi.

¹⁷ Be wa kin ka iyə ta toji me-majı ləne, al. Ələ ki man ndi dərə ti adi səsi je, adi səsi dəkagilo ki majı adi ingəi kandi ne je, adi səsi ne kuso ki to mbar je, adi rənəl rosı mesi je.»

¹⁸ Ta je wa ki əli kin ka, ngə səde ngay kadi-ogi kosi je kile məsi nangi kadi-de.

¹⁹ Lo kin ti, *Jipi je ki ij Atiyosi ki Pisidi ti, ki Ikoniyom, rəl, suləi kosi dije ka kin, əuki-de gode ti, adi tiləi Pol ki mbal kadi n-toli-e, 6a ndəri-e, awi sie, iləi-e gidi 6e ti, ooi a nə oy.

²⁰ Nə loki njé ndo je kawi-naa ki dəe ti, j taa, təl aw me 6e bo ti gogi. Ba lo ti ki go ti, si ki Barnabasi awi ki Dərbı ti.

Pol aï ki Barnabasi təli gogı ki Atiyosi ti ki Siri

²¹ Loki Pol aï ki Barnabasi iləi mbe Poy Ta ki Maji Dərbı ti, dije ngay təli njé ndo je lə Kirisi. Ba si je, tali uni də njade, təgi Lisitir, ki Ikoniyom, ki Atiyosi ki Pisidi ti.

²² Ələ dingəm me njé ndo je ti, adi-de ta kojı kadi uwəi təgide ba me kadi-me ti ləde. Ba, ai da ti noq əli-de a nə: «E ki kə ki ngay a-j-a-j-o-n kəle la Luwə.»

²³ Pol aï ki Barnabasi indəi njé kər noq njé kaw-naa je də njé kaw-naa je ti pəti ki təgi dande ti. Ogi rəde ne kuso, əli ta ki Luwə, 6a go ti, iyəi-de ji Babə ti ki uni mede adi-e.

²⁴ İj noq, indəi me 6e ki Pisidi gangi, awi təgi Pampili^{*}.

²⁵ Ələ mbeę Poy ta lə Luwə me 6e ti ki Pərji, 6a awi təgi ta ba ti ki Atali.

²⁶ Lo kin ti noq, uni batı ki kaw Atiyosi ti. Atiyosi ki e 6e ki nda ki njé kər noq njé kaw-naa je ki me ti, iyəi-de ji Luwə ti. Iyəi-de ji Luwə ti kadi me-majı lie e dəde ti mbata kılə ki ij lo ra-e ti kin.

²⁷ Loki təgi Atiyosi ti, kawi njé kaw-naa je, sli-de ne je pəti ki Luwə un-de ra-n. Oji-de təgə ki Luwə təgə ta rəbi kadi-me adi dije ki aï *Jipi je al.

²⁸ Isi ki njé ndo je dəkagilo ngay Atiyosi ti.

15

Kingə-naa ki Jorijalam də ta kijə moti ti

¹ Dije ki na je ij Jude ti rəi Atiyosi ti, ndoi ngakoje je ne aï ne: «Kin a re adi ijəi motisi ki go ndu ti lə *Moji al a, a ingəi kajı al^{*}.»

² Ne ndo kin re ki ta kasi-naa al, ki gakinna ki bo ngay mbə njé ndo-e ti je ki Pol aï ki Barnabasi. Lo kin ti noq be, uni tade kadi Pol aï ki Barnabasi, naa ti ki ngakoje je madi,

awi Jorijaləm ti ingeɪ njé kaw kilə je ki ki boy je lə njé kaw-naa je mbata ta kin.

³*Njé kaw-naa je ki Atiyosi adi-de ne ki kadi ra səde də rəbi mba ti. Uni rəbi, teeji Panəsi ti aí ki *Samari, ori dije gin ne je ki goe goe, go rəbi ki dije ki aí *Jipi je al tali adii mede Kirisi. Ta kin adi rənəl ngako je pati.

⁴Loki rai teeji Jorijaləm ti, njé kaw-naa je, ki njé kaw kilə je, ki ngatogi je lə njé kaw-naa je uwai-de ki röde ti. Pol aí ki Barnabasi aí poy ne ki Luwə ra səde adi-de ooi.

⁵Nə dije ki nə je, ki adi mede dan *Parisi je ti uni ta aí aí na: «Maji kadi dije ki aí Jipi je al, adi-de ijəi motide a ngəmi go ndu-kun je lə Moji 6əy tə taa.»

⁶Lo kin ti, njé kaw kilə je ki ngatogi je lə njé kaw-naa je kawi-naa mba kadi indai manji ta kin.

⁷Loki naji-naa ta adi dande ngal 6a, Piyar osi nangi j̄ taa aí-de a nə: «NGakom je, təki igərii, e mari nu ə Luwə mbati-m dansi ti mba kadi mi-lə mbe Poy ta ki Maji rə dije ti ki aí Jipi je al, kadi ooi a adi mede.

⁸Luwə ki gər me dije, ma naji ləde maji ki go rəbi NDil Luwə ki adi-de təki adi-n-je be tə^o.

⁹Əti je a je tə, Luwə ər kam dəw dana al, mbata e ki takul kadi-me ləde ə Luwə adi ngamede ay-n njay.

¹⁰Ningə ki əgasine kin, mba ri a isi sangi ta Luwə ki ne kində ki əy mindi njé kadi-me je ti a? Ne ki je wa a se bawje je ka j-awi ki togı kadi j-otii al.

¹¹Ne ki j-adi meje də ti a to kin: E ki takul me-majı lə Babə Jəju a yə j-ingai kajı, j-əi ki j-əi Jipi je, kae ki ləde aí Jipi je al ka kin to.»

¹²Ba, dije pəti uti tade, uri mbide kadi ooi do ta la Barnabasi aí ki Pol ki a ali-de əjı do poy ne koji je ki ne je ki ati əl je ki Luwə rade ki takul Pol aí ki Barnabasi dan dije ti ki aí Jipi je al.

¹³Loki iləi ta nangi ningə, Jakı un ta aí a nə: «NGakom je, uri mbisi oit a lam əgasine^o.»

¹⁴Simə j̄ taa aí-de je, adi j-oi rəbi ki lo kila ngire ti wa nu, Luwə ində-n kamne go tı maji, kadi ər dije ki nə je dan dije ti ki aí Jipi je al, ində-de dangi tə dije ləne.

¹⁵Ta je lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti awi goona a lo kare ba ki ta kin. Tado ndangi me makitibi ti la Luwə aí nə:

¹⁶“Go nə te ki kin, m-a m-re kadi m-ra 6e lə *Dabidi ki budi kin rangi.

M-a m-ra e ki sigi gogi, m-a m-ra toe ti gogi tə, M-a m-ində taa gogi.

¹⁷MBa kadi ndəgi dije sangi Babə, Adi e gin dije pəti ki uni tom dəde ti.

Babə əl ta kin be.

¹⁸Babə ki nje tee ki gin ne ki ində dəe naa ti mari nu adi dije gəri^o.”

¹⁹«E mbata kin a, mi m-o maji ngay kadi j-iləi kagi no dije ti ki aí Jipi je al ki adi mede Luwə kin, al.

²⁰Adi ji ndangi makitibi par j-adi-de kadi usoi da ki dəw ilə kadi-kare ti adi yo je al, kadi sangi-naa lo kaya ti al, kadi usoi da ne ki dəw tu minde al, kadi usoi məsi da al ts^o.

²¹NGA ningə, ilə ngire mari nu ba biti 6one, dije ki njé ndo madide je ndu-kun lə Moji əi me 6e bo je ti kare kare, nim ndə kare kare ki e ndə taa kəgə lə Jipi je, dije a tida ndu-kun kin me kəy kaw-naa je ti to.»

Makitibi mba kilə-n kadi njé kaw-naa je ki Atiyosi

²²Be a, ngatogi je lə njé kaw-naa je, ki njé kaw kilə je, ki njé kaw-naa je, ndigi kadi nmbati dije ki nə je dande ti kadi uni tote dani Pol aí ki Barnabasi awi səde Atiyosi ti. MBəti Judi ki əbari-e nə Barsabasi aí ki Silasi. Əi joo pu, ngakode je taai mede maji.

²³Ta ki ndangi Makitibi ti adi-de a to kin:

«Je njé kaw kilə je ki ngatogi je lə njé kaw-naa je, ji ndangi makitibi kin j-adi səi ngakoje je ki iși 6e bo Atiyosi ti ki dənangı je ki Siri ti ki Silisi ki səi gin koji lə Jipi je al, ji ra səsi lapiya.

²⁴J-o moy dije madi ii danje ti ne awi rəsi ti tuji mesi, təli səsi gogı ki ta je ləde, ningə e je 6a j-ilə-de al.

²⁵Be a, j-o maji kadi j-inda taje naa ti kare ba, ji mbati dije j-ilə-de ki rəsi ti, naa ti ki Barnabasi aí ki Pol ki aí njé ndigi je laje.

²⁶Əti ki iləi röde kə mbata tə Babə ləje Jəju Kirisi.

²⁷E kin a, j-ilə-n Judi aí ki Silasi. Dije ki joo kin a aí səsi ne je kin ki tade.

²⁸MBata NDil Luwə nim, je wa nim, j-un nduje kadi dəw ində ne ki rangi gidi ne ti ki e ne ki ndae to ti kin, dəsi ti ki tagi al ngata.

²⁹Ningə ne ki kadi irai e to kin: kadi usoi da ki dəw ilə kadi-kare ti adi yo je al, usoi məsi da al, usoi da ki dəw tu minde al, isai-naa lo kaya ti al. Peti itoi be ningə, a rai ne ki maji. Itaai lapiya laje, je ki je ngakosi je.»

³⁰Fyı njé ki mbati-de ka kin adi awi Atiyosi ti. Loki awi teeji Atiyosi ti, kawi njé kadi-me je ki naa ti, e iləi makitibi ka kin jide ti.

³¹Loki tida makitibi ka kin ningə, röde nəl-de ngay tado ingeji ta je ki adi-de tagi me ti.

³²Taki Judi aí ki Silasi wa aí njé kəl ta ki ta Luwə ti, uni dəkagilo ngay iləi dingəm me ngako je ti, mbisi njade me kadi-me ti.

³³İsi səde dəkagilo ndəy 6a, ngako je uwəi jide, ində-de ta rəbi ti kadi awi ki lapiya, tali ki ro njé kila-de je ti gogi.

³⁴[Nə Silasi oo maji ngay kadi n-isı Atiyosi ti.]

³⁵Pol aí ki Barnabasi isi Atiyosi ti, naa ti ki ndəgi dije ki rangi, ndoi dije ne, iləi-de mbe Poy Ta ki Maji lə Babə.

Pol a i ki Barnabasi iy-i-naa

³⁶ NDəy go ti, Pol a i Barnabasi a na: «Adi ji təl j-un də njaje me 6e bo je ti pati ki j-al ta lə Bañe titi kin, a ji go ngakoje je j-o se təli toi ban wa?»

³⁷ Lo kin ti, Barnabasi ndigi kadi Ja Marki aw sade.

³⁸ Nə Pol oo kadi e loe ti al kadi Ja Marki ki ndo ki iy-de Pampili ti, 6i aw sade lo kaw kilə ti al kin, kadi aw sade gone bəy¹⁰.

³⁹ Mündi kasi-naa al ki bo ngay to dande ti adi iy-i-naa noq be. Barnabasi un Ja Marki, a uni batō ki aw ki Sipir ti.

⁴⁰ NGa Pol a un Silisi a awi. NGakoje je iy-e-de ji Bañe ti.

⁴¹ Pol je njiyai dənangi Siri ti ki dənangi Silisi ti ilai dingəm me njé kaw-naa je ti ki lo lo.

16*Pol ingə Timote*

¹ Pol re təe Dərbı ti, go ti aw Lisitir ti. Lo kin ti a, ingə nje ndo kare ki toe nə Timote. Koe e nje kadi-me ki e Jipi, a bawē e Girəki tə¹¹.

² NGakoje je ki Lisitir ki Ikoniyom ali ta lie maji ngay.

³ Adi Pol ndigi kuwe jine ti kaw sie. Be a, aw sie ije mote, mbata *Jipi je ki rai be lo je ti kin, gəri-e bəti kadi bawē e Girəki.

⁴ Be bo je pati ki təej ti, oji ngakode je ndukun je ki njé kaw kila je ki ngatagi je la njé kaw-naa je ki Jorijaləm ti uni. Ba ali-de kadi rai go ndu je ti ka kin.

⁵ *Njé kaw-naa je ingə təgi me kadi-me ti ləde, ninga korde i do made ti ki ndəe ndəe.

Pol aw Masəduwan ti

⁶ NDil Luwə əgi-de kila mbə Poy Ta ki Maji ngan be je ti ki Aji. Adi sti noq, indai dənangi Piriji ki dənangi Galasi mani.

⁷ Loki rai təej basi ki Misi, sangi rəbi kadi nəawi Bitini ti, nə NDil Jeju əgi-de rəbi.

⁸ Be a, indai dənangi ki Misi gangi, awi təej ta ba ti ki Tirowasi.

⁹ Loe ti kin a, kondə 6a, Pol oo dəw kare ki Masəduwan ti me ndil ti re a doe ti. Dəw ka kin al Pol a e na: «Njai ba, ire Masəduwan ti ira saje.»

¹⁰ Go ne koo me ndil ti lə Pol, ta naa ti noq, ji sangi rəbi kadi j-aw Masəduwan ti, mbata ji gar maji tsəki Luwə a wa a 6ar-je kadi j-ilə mbə Poy Ta ki Maji titi.

¹¹ J-al batō Tirowasi ti noq, 6a j-əsi ji təej do dər Samotirası ti. Lo ti ki go ti ninga, ji təej Neyapolisi ti.

¹² J-i loe ti noq, j-aw Pilipi ti, ki e 6e bo ki dəsay ki dənangi ti ki Masəduwan, ki e gin koße ti ki Rom. J-isi noq, ji ra ngan ndo je asi tati.

¹³ Ninga ndo ta kəə ti lə *Jipi je, ji təej gidi be bo ti taga, kadi j-aw kadi mbo ti. J-aw ti

mbata ji gir kadi j-a j-ingə lo kəl ta ki Luwə titi. Loki j-aw ningə, j-isi nangɪ rə dəne je ti ki kawi-naa loe ti, j-al-de ta.

¹⁴ Dan dəne je ti ka kin, e ki kare isi noq, təe nə Lidi. E dəne ki 6e bo ti ki Tiyatir. E njé labi ta kibi ki kər pir pir. Ningə e dəw ki nje 6əl Luwə tə. Isi oo to, ba 'Bañe təe ngamee, adi ində mbine maji go ta je ti ki Pol isi al.

¹⁵ Ra batam naa ti ki njé ki me kəy ti ləne. Ba 6ar-je kadi j-aw 6e lane a na: «Kin a re oimi kadi mi nje kadi mem 'Bañe 6a, irəi isi 6e ləm.» A də ta ti kin ngə, kadi ji ndigi gone ti.

Uwei Pol a i ki Silasi dangay ti Pilipi ti

¹⁶ NDə kare j-isi j-aw ki lo kəl ta ti ki Luwə 6a, dəne ki nje ra kila me kəy ti kare re ingəje. Dəne kin aw kəndil ndq, adi lo ki ində gara 6a, ingə-n ne ngay adi bane je.

¹⁷ Un goje ki Pol je 6a, al ta ki ndune ki boy a na: «Dije ki ai kam aii 6a je la Luwə ki e dəne je ti pati. Rəi a oji səsi rəbə kajı.»

¹⁸ Dəne ra ne kin be ndəne bay bay goje ti. Be a, ta tol tae ti, wongi ra Pol doe ti, adi təl tane al ndil ki isi me dəne ti ka kin a na: «Me to Jaju Kirisi ti, m-əli kadi itee kə me ti.» Ningə ta naa ti noq, ndil təe kə me dəne ti.

¹⁹ Loki 6a je ooi kadi ne kingə ne ləde ka, ində ngangine 6a, uwai Pol a i ki Silasi awi sade ta mbalo ti, nə njé koße je ti.

²⁰ Awı sade no njé gangi ta je ti ali-de a na: «Dije ki oī-de kam aii *Jipi je, a rəi ki ndu ki majal me 6e bo ti ləje.

²¹ Rai ki ne jibal 6e je ki, je ki je Rom je, səbi doje al, kadi tə jiaa, ji ra-n kile.»

²² Kosi dije ii, 6uki-naa do Pol ti a i ki Silasi. Ba, njé gangi ta je, adi ngii kibə rəde ti, tindai-de ki gəl.

²³ Loki indai-de maji 6a, awi 6uki-de dangay ti, ningə eli nje ngəm dangay je kadi ngəm-de maji.

²⁴ Loki nje ngəm dangay je ingə ndu kin be 6a, aw sade kəy dangay ti ki duni nu, taa ilə kangila njade ti.

²⁵ Kondo dan lo ti, Pol a i ki Silasi ii isi eli ta ki Luwə, osi pa iləi təjə do Luwə, a ndəgi dangay je ooi indude.

²⁶ Ningə, ki kəm ki kində jipi, dənangi yəki ki togine ngay. Yəki yəki ki ra adi ngirə kəy dangay ka j-baki baki. Ba ki ta naa ti noq, ta je təej nim, kula gindi ki dəoi dangay je pati ka tuti nim to.

²⁷ Lo kin ti noq, nje ngəm dangay je i do 6i ti. Loki i do 6i ti a oo ta kəy je a tagira, oo a na dangay je ay-i-naa wa, adi or kiyə ləne kadi tə n-tal-n rəne kə.

²⁸ Θ Pol Un ndune ki taa ngay el-e a na: «Ituji roj al, nə ja ne pati.»

²⁹ Lo kin ti, nje ngəm dangay je dəjì por, 6a nagı rəne ur kəy, osi nə Pol ti ki Silasi ki dadi.

³⁰ Go ti, adi-de tēei taga, ningə dəji-de a nə: «Bam je, e ri a kadi m-ra a m-a m-ingə-n kajī a?»

³¹ Ó alic-e a nə: «Adi mei Bače Jəju, a a ingə kajī səi ki njé ki me kəy ti lai.»

³² Lo kin ti, iləi-e mbə ta lə Bače, naa ti ki njé ki me kəy ti lie.

³³ Dan kondə ti wa kin noo, njé ngəm dangay je aw ki Pol aki Silasi, togi do je lade, 6a kalangī ba go ti, adi rai-e batəm naa ti ki dije ki me kəy ti ləne.

³⁴ Go ti, təl aw səde me kəy ti ləne, adi-de nə kuso usoi, rai rənəl me kəy ti mbata kadi ki adi mede Luwə.

³⁵ Loki lo ti ningə, njé gangi ta je iləi paja je ləde ki rə nje ngəm dangay je ti a i nə: «iyə dije kin adi awi.»

³⁶ Ó nje ngəm dangay je re al Pol ta kin a nə: «Njé gangi ta je ei nə kadi m-iyə səsi madi awi, a nə itēei awi lo ləsi ki lapiya.»

³⁷ Na Pol el paja je a nə: «Je dije ki Rom ti tə*, a adi dije indəi je ta kam kosi je ti, ki kanji gangi ta də je ti. Æ go ti, 6uki je dangay ti be par to. Ningə basine, iyəi-je taa lo ngəy ti be par a? A e be al! Adi a i je wa rai ki rəde iyəi-je taa!»

³⁸ Ó paja je təli ki ta kin awi rə njé gangi ta je ti, adi bəl ra njé gangi ta je ngay. Bəl ra-de, loki ooi kadi Pol je ei dije ki Rom ti.

³⁹ Be a, ii, rai rəde ti, dəji-de me-səl, 6a iyəi-de kadi awi, a dəji-de kadi tēei me 6e bo ti kin ko ngata.

⁴⁰ Loki Pol aki Silasi tēei dangay ti 6a, awi 6e lə Lidi. Awi ooi ngakoje je ki njé kadi-me je, iləi dingəm mede ti 6a awi.

17

Pol aki Silasi me 6e ti ki Təsaloniki

¹ Pol aki Silasi indəi Ampipolisi ki Apoloni gangi, 6a awi tēei Təsaloniki ti. Ningə Təsaloniki ti, *Jipi je awi ki lo kaw-naa ləde noo.

² Be a, Pol aw ti, təki isi ra-n ki lo je pəti. Asi nda taa kəə mita go-naa ti, Pol naji-naa ta ti ki Jipi je də ta je ti ki me makitibi ti lə Luwə.

³ Ór-de gin ta je, təji-de adi gəri təki, makitibi lə Luwə el kadi Kirisi a oy, 6a go ti, a tosi ndal dan njé koy je ti. Ningə, Pol el-de təki e daro Jəju wa ki n-isi n-al-de ta lie kin a e Kirisi.

⁴ Jipi je ki na je, ta kin ra kila rəde ti, adi indəi rəde naa ti ki Pol aki Silasi. Kosi Girəki je, ki dəne je ngay ki a i dəne je ki njé tsəfa je ka indəi rəde naa ti səde to.

⁵ Ó lo kin ti, jangi ra Jipi je, adi kawi dije ki a ilai lo ki go rabi kare, adi osi də dije naa ti, rai ndu ki me 6e. Awi tēei me kəy ti lə Jasq, sangi Pol aki Silasi kadi n-uwəi-de, n-awi səde taga, no kosi je ti.

⁶ Nə loki ingəi-de al, uwai Jasq aki ki njé kadi-me je ki madi je, awi səde no njé gangi ta je ti. Ba əli ta ki ndude ki boy a i nə: «Dije ki tuji dənangī ki tae ba ka, rai tēei ne.»

⁷ Rai a, Jasq uwa-de rəne ti 6e ləne. Dije kin pəti, ne rade e nə ra ki əsi ta ndu-kun je la Njé kəbə ki bo Səjar. Əli təki ngar madi ki rangi e nog təe na Jəju.»

⁸ Ta kin adi wongi kosi je ki njé gangi ta je,

⁹ adi uwai Jasq ki ndəgi njé kadi-me je adi ugəi la bəy taa iyəi-de taa.

Pol aki Silasi me 6e ti ki Bəre

¹⁰ Loki lo a nə n-goi par a, njé kadi-me je adi Pol aki Silasi awi Bəre ti. Lo ki rai tēei Bəre ti 6a, awi kəy kaw-naa ti lə *Jipi je.

¹¹ Jipi je ki Bəre ti, awi ki mər ta ki maji ngay itə njé ki Təsaloniki ti. Taai ta lə Luwə ki me ki maji ngay. NDəri gin ta lə Luwə ki ndə je pəti, kadi n-ooi se ta je ki Pol je əli-de kin e ta ki rəjeti wa.

¹² Be a, ngay je dande ti adi mede, taa dan Girəki je ti, dane je ki njé tsəfa, ki dingəm je ngay adi mede to.

¹³ Nə loki Jipi je ki Təsaloniki ti, ooi kadi Pol isi ilə mbə ta lə Luwə Bəre ti noo ningə, tali awi gode ti bəy, awi suləi kosi je adi rai ndu.

¹⁴ Lo kin ti, njé kadi-me je sangi rəbi kalangī ba adi Pol aw ki kadi ba bo ti. NGa ningə, Silasi aki Timote a nayi-naa Bəre ti.

¹⁵ Njé ki dani Pol, dani-e biti, awi tēei sie Atən ti. NGata 6a, loki isi təli, Pol adi-de ndune kadi Silasi aki Timote rai law ingəi-ne.

Pol me 6e ti ki Atən

¹⁶ Loki Pol isi ngəm Silasi aki Timote, angale tuji mbata yo je ki dije isi rai-de, rəsi me 6e bo kin.

¹⁷ Pol naji-naa ta ti ki *Jipi je, ki dije ki təli Jipi je, me kəy kaw-naa ti lə Jipi je, taa ki ndə je pəti, ta mbalo ti, ki dije ki ingə-de.

¹⁸ Njé nə gar je ki 6ari-de Əpikir je ki Isitoysi je ka naji-naa ta ti səde to. Ó njé ki madi je əli a i nə: «Njé ta je kam ta ri a a el a?» Ningə njé ki nungi ali a i nə: «To tə nə ki e njə kəl ta ki də yo je ti ki mba be a am.» Əli be mbata ooi kadi Pol isi ilə mbə Poy Ta ki Maji lə Jəju nim, isi ilə mbə kie lo koy ti nim.

¹⁹ Be a, uwai Pol, awi sie rə njé gangi ta je ti, 6a əli-e a i nə: «To kadi el-je ta də nə ndo ti ki sigi ki isi indo kin adi ji gər a?»

²⁰ MBata isi el-je ta je ki mbijie oo nja kare al, a kadi or gine maji adi j-o.»

²¹ Ningə nə kare ki sobi gor, dije ki Atən ti pəti, ki mba je ki isi dande ti, dəkagilo ləde ki ngay e mba kəl-n ta je, koo-n ta je ki mba.

²² Lo kin ti, Pol i a taa, dan njé gangi ta je ti, 6a un ta el a nə: «Səi dije ki Atən ti, m-o kadi səi dije ki, pole yo ləsi əti bəl ki dum. İpoləi yo me nə je ti pəti.»

²³ Tado, loki m-njiyé me ɓe ti, m-o ne je ki isi osi məkəsisi nangi node ti. M-o lo gugí yo madi wa bəy ki indəi ne do ti əi na e lo lə “yo ki igəri-e al,” ningə e e ki isi osi məkəsisi nangi noe ti ki kanji gər-e ka kin a m-isı m-ilə səsi mbət la tie.

²⁴ E Luwə ki njé ra dərə ki dənangı ki ne je pəti ki me ti, e ki e Ba dərə ki dənangı. E njé kisi me kəy ti ki dəw ra ki jime al.

²⁵ Taa aw ki ndoo kadi dəw ra kilə madi ade al tə, tado e e njé kadi dəw isi kəm ba nim, njé kadi dəw kəy ki ne je pəti nim tə²⁴.

²⁶ Ki dəw ki kare ba be a ində-n dije pəti adi taai dənangı. Ində dəkagilo adi-de nim, ində gangı lo kiside nim tə.

²⁷ Luwə ində ne je kin be mba kadi dije sangi-e-n. Domají a a ingəi-e me mam lo ti ləde. Ki rəjeti, Luwə e say al ki dəw ki ra danje ti.

²⁸ Tado kisi ki dətaa lajé e me jie ti. E a e njé kadi j-ədi rəje, ki njé kadi j-isı kam. E mbata kin a njé gosi ta je ləsi ki madi je əli a i nə: “Je ka je ngane je tə.”

²⁹ Ə re je ngan Luwə je 6a, səbi kadi j-o Luwə kadi e dəw ki to tə yo or je, ki yo la je ki dije lej-de, a se yo mbal je ki dije təli-de ki gosi ki dəde ti kin be al.

³⁰ Luwə iyə go ne ki dije rai kətə də day ti, dəkagilo ti ki gəri-e al bəy kin ko, nə ki ne kin, Luwə dəjì dije pəti, ki lo je pəti, kadi iyəi rəbi ne rade je ki majal ko.

³¹ Tado or ndo kare ində noq kadi tə a gangi-n ta də dije ki dənangı ti ne pəti ki rəbi ki dana. A gangi ta kin ki rəbi lə dəw kare ki kote mbata kilə kin, a təje ki taga adi dije pəti gari-e ki rabi kje dan njé koy je ti.”

³² Loki Pol əl ta ki lo koy ti, a osi mbide ti ningə, njé ki madi je ibəi-e kogii, a njé ki nungi əli a i nə: «J-a j-o ta ləi kin ndə ki rangi ti.»

³³ E be a, Pol təe-n dande ti, aw.

³⁴ Nə be ka, ki madi je dande ti nayi-naa go Pol ti, adi mede Jeju Kirisi. Dande ti kin, Dəniși ki e ki kare dan njé gangı ta je ti e səde noq, taa dəne ki əari-e nə Damarisi ki ndəgi dije ki rangi ka a i səde noq tə.

18

Pol me ɓe ti ki Koreti

¹ Loki Pol i Atan ti ningə, aw Koreti ti.

² Lo kin ti noq, ingə Jipi kare ki təe nə Akilasi, ki gine e Po, ⁱⁱ Italí ki nene Pirisil rəi ngosine bəy. Rei mbata njé koße ki bo ki Rom ti ki təe nə Kilodi un ndune kadi *Jipi je pəti təe Rom ti kə. Pol aw ingə Akilasi je noq,

³ ningə təki kılə ki kadi rai ingə ne e kılə ki kare ba, adi e kılə kojì kibì ra kay, Pol isi səde, adi rai kılə kin naa ti.

⁴ *NDə taa kəy je pəti, Pol un ta, el me kəy kaw-naa ti la Jipi je. Əl ki kuje ki sangi kadi Jipi je ki Girəki taai ta ta ki rəjeti.

⁵ Nə loki Silasi əi ki Timote ⁱⁱ Masəduwan ti rai ingəi-e²⁵, Pol un dəkagilo ləne pəti mba kal-n ta la Luwə. Təjì Jipi je kadi gari takı Jeju e Kirisi.

⁶ Nə Jipi je taj-e rə, taj-e, adi Pol jəngi bu kibi ləne tade ti, a əl-de a nə: «Ta məsisi e dosi tə! mi m-goto me ti. Ningə ki basine kin, dije ki əi Jipi je al a m-a m-aw ki rəde ti ngata.»

⁷ Be a, Pol i noq, aw ɓe lə Titusi Jusitüs, ki e dəw kare ki njé kaw noq Luwə ti, ki kəy lie ndunəi-naa ki kəy kaw-naa lə Jipi je.

⁸ Kirisipusi, ki e ki boy də kəy kaw-naa ti la Jipi je a i ki dije ki me kəy ti lane ba pati, adi mede Babə. Taa dije ki Koreti ti ngay, ki ooi ta lə Pol ka adi mede tə, adi rai-de batəm.

⁹ NDə kare kondə, Babə el Pol ta me ni tə nə: «fbəl al, el ta ki noj ti, 6i uti tai al.

¹⁰ Tado mi sai naa ti, dəw madi kare ki a il jine kadi ədi təki majal goto. Dije ki a i dije ləm ai ngay me ɓe bo ti kin ne.»

¹¹ Be a Pol isi-n Koreti ti 6al kare ki nay mehe, ndo-n dije ta lə Luwə.

Pol a noq Galiyoq ti

¹² Dəkagilo ti ki Galiyoq e-n njé koße ki Akay, *Jipi je dəo tə naa ti də Pol ti, adi awi sie no njé gangı ta je ti,

¹³ əi nə: «Dəw kam isi aw ki dije kadi əsi dəde nangi noq Luwə ti, ki go ndu-kun ti al.»

¹⁴ Pol ra kadi tə n-el ta ningə, Galiyoq un ta tane ti kəte al Jipi je a nə: «Kin a re e ta la ne təl, a se ta la majal madi ki ngə ngay a to be a, re m-a m-o ta ləsi, səi Jipi je.

¹⁵ Nə təki e ta ki naji-naa ti ki əjì də ta je, ki tə je, ki ndu-kun je ləsi ki səbi dosi kin 6a, a i dansi ti noq. Mi m-a m-gangı ta ki be kin al.»

¹⁶ Ba tuwa-de lo gangı ta ti ko.

¹⁷ Ə loe ti noq, dije pəti uwai Sositən ki e ki boy də kəy kaw-naa ti la Jipi je, indəi-e, nə usi Galiyoq ne kare dəde ti al.

Pol təl aw Atiyosi ti

¹⁸ Pol təl isi Koreti ti noq dəkagilo asi ta ti bəy. Ba go ti, iyə njé kadi-me je, a un bato ki kaw ki Siri ti, naa ti ki Pirisil əi ki Akilasi. Pol adi ngisəi doe Səkire ti, mbata un mindine adi Luwə²⁶.

¹⁹ Aw i təgi Epəjì ti, Pol iyə Pirisil si ki Akilasi a aw kəy kaw-naa ti la *Jipi je, naji-naa ta ti səde.

²⁰ Jipi je kin dəjì Pol kadi isi səde ngan ndə je bəy, nə Pol ndigì al.

²¹ Ba əl-de a nə: «NDə ki rangi, a Luwə ndigì a, m-a m-təl tə m-re rəsi ti bəy,» ningə iyə-de a aw.

²² Ba un bato Epəjì ti, aw Səjare ti. Loki təe Sajare ti, aw uwa ji njé kaw-naa je, 6a un rəbi aw Atiyosi ti.

²³ Pol ra ngan ndo je noq, ɓa təl ilə dōne gogi. Aw tēg Galasi ti ki Piriji ti, adi toḡi njé ndo je pəti.

Apolosi me ɓe ti ki Epoji ki me ɓe ti ki Koreti

²⁴Jipi kare ki tœ nə Apolosi, ki e dəw kí gine e Alajigandiri ti re Epəji ti. E dəw ki ɓal ta to tae ti, taa gər ta lə Luwə maji to.

²⁵ NDoi-e rəbi ta lə Bāe, adi ilə mbət la lə Jeju ki rənal ki ngay, ndo dije nə ki də Jeju ti ki go rəbe ti. Na ke a, gər batəm lə Ja par.

²⁶ Ilə rōne, əl ta lə Luwə kəy kaw-naa ti lə *Jipi je ki me ki t̄j katı. Nə loki Pirisil əi ki Akilasi ooi-e lo kəl ta ti, ɓari-e rəde ti, oji-e go rəbi lə Luwə ay njay, adi-e gor.

²⁷ Go ti, ndigi kaw Akay ti, a ngakoje je ndigi də ti sie, adi rai makitibi adi njé ndo je ki Akay ti kadi uwāi-e rəde maji. Loki aw tēg Akay ti, ki go me-maji ti lə Luwə, ra ki njé ki adi mede Luwə ngay.

²⁸ Tədə dum də Jipi je ki toḡi ta ləne taga wangti ta kəm dije ti. Toji ki ta lə Luwə jine ti taki Jeju e Kirisi.

19

Pole me ɓe ti ki Epoji

¹Dəkagilo ti ki Apolosi e-n Koreti ti, Pol ində donangi ki mbał je əi ti ki donangi Aji ti gangi, ɓa re tēg Epoji ti. Ingə njé ndo je lə Jeju ki na je ti noq. Adi dəj-i-de a na:

² «Loki adi mesi Jeju kin, ingə NDil Luwə a?» Ə teli iləi-e ti əi na: «Jagi, ko ka j-o kəte kadi NDil Luwə e noq al.»

³ Pol təl dəj-i-de bəy ə na: «Batəm ki ban a ingəi a?» Ə əli-e əi na: «J-ingə batəm lə Ja Batisi.»

⁴ Be a, al-de a na: «Oyo, Ja ra batəm *Isirayal je mba kadi təri ndude də majal je ti ləde. Ə təl el-de bəy kadi ta adi mede dəw ki a re gone ti noq, adi dəwe kin e Jeju.»

⁵ Loki ooi ta je kin ningə, adi rai-de batəm me ta Bāe Jeju ti.

⁶ Be a, Pol ində jine dəde ti, a NDil Luwə risi dəde ti. Ningə ələi ngirə kadi əli ta ki ndon ta je ki dangi dangi nim, taa əli ta ki ta Luwə ti nim to.

⁷ Dingəm je pəti ki ai lo ne je ti kin asi dəgi gide e joo.

⁸ Go ti, asi nay mitə go-naa ti, Pol tēg a aw kaw kaw-naa ti lə *Jipi je, al-de ta ki kanji ɓal. Ilə mbət kōbe lə Luwə, əl-de ki go rəbe, kadi ooi ta ta ki rojeti mba kadi taai ta kin to.

⁹ Nə Jipi je ki na je dande ti rai me nga, adi mbati kadi adi mede. Əli ta kidii ne ndo lə Pol ki oji go rəbi ta lə Bāe kin ta kəm kosi dije ti. Be a, Pol iyə-de a əti aw ki njé ndo je me kəy ndo ne ti ki tœ nə Tiranusi. Ningə ki ndo je kare kare pəti, ndo-de ne.

¹⁰ Nə ndo kin, Pol ra kile asi ɓal joo. Be a, ra adi Jipi ki dije ki a Jipi je al ki isi dənangi Aji ti, ooi ta lə Bāe.

¹¹ Luwə ra ne kōj̄i je ki əti ɓal ki takul Pol.

¹² Adi, dije ɔyi ta kib̄i ki kare je ki ta kib̄i lej̄i je ki jie ədi, awi ədi njé moy je adi ingai rə ngā nim, ndil je ki majal ka iyəi-de nim to.

¹³ Jipi je ki na je ki njé njiyə ki go be je, kadi n-tuwaï ndil je ki majal, əi je ka gei kadi n-ɓai ti Bāe Jeju də dije ti ki əi gin tagi ti la ndil je ki majal to. Adi əli əi na: «Me to Jeju ti ki Pol isi ilə mbət ta lie, m-dəj̄i səsi kadi iteji kə.»

¹⁴ Dije ki njé ra ne be ka kin, əi siri. Əi ngan lə Jipi kare ki tœ nə Səba. Eki bo lə njé kij̄a ne məsi kadi-kare je.

¹⁵ NDil ki majal təl ilə-de ti ə na: «M-gər Jeju, taam-gər dəw ki e Pol to, na sai, sai na je a?»

¹⁶ Lo kin ti, dəw ki ndil je majal isi me ti ka kin i ur dəde ti uwā-de təsəso. Ningə ində-de kəndə ki dəw oo go madine al, adi tēgi me kəy ti ki kəy ki rəde kare, ki kib̄i ki gangi rəde ti batı bati ki məsi.

¹⁷ Dije pati ki ɓe bo Epəji ti, ki Jipi je, naa ti ki dije ki əi Jipi je al, gəri go ne ki ra ne kin maji. Əi pati ɓal ra-de, adi əsi gon Bāe Jeju.

¹⁸ Dije ngay ki əi njé kadi-me je rəi təri ndude, a əli kile rade je ki majal ki taga no dije ti.

¹⁹ Njé ki na je dan njé ra mbəli je ti, rəi ki makitibi ra mbəli je ləde, kawi ki do-naa ti ə iləi por ta kəm dije ti. Gati makitibi je ləde kin asi silə dibi kuti mi nja dibi kare^w.

²⁰ E be a, ki takul toḡi lə Bāe, ta lə Luwə sane lo je ti ki kəte kəte ki toginne to.

²¹ Go ne je ti kin, NDil Luwə əsi Pol adi un ndune kadi n-aw ɓe bo Jorijalem ti. Də rəbi kawē ti, ində dənangi Masaduwani ki Akay gangi. Ningə Pol el ə na: «Re m-aw m-tēe ɓe bo Jorijalem ti ɓa, maji kadi m-aw m-o dənangi Rom to.»

²² Pol ilə ki njé ra sie kilə je joo, Timote əi ki Erasi adi-de awi dənangi Masaduwani ti. Ningə e wa, isi dənangi Aji ti ba njaba bəy.

Ne je ki rai ne Epoji ti

²³ Dəkagiloe ti kin, ta kasi-naa al ki bo ngay ȡə rəbi ta ti lə Bāe me ɓe ti ki Epəji.

²⁴ Daw kare ki tœ nə Dəmetirusi, e kodi ki nje ra ningə kasi je. E nje ra ngan kəy yo ki dəne ki a ɓari-e nə Artəmisi. Kilə kin ra adi e sotì ki njé kilə je lie ngay.

²⁵ Be a, Dəmetirusi kaw kodi je ki dije pəti ki isi ki dode ta ki takul kilə kin naa ti, a el-de a na: «Madim je, igəri kadi e ki takul kila kin a, j-isì j-ingəi ne maji.

²⁶ Sai je oi ki kəmsi taa ki mbisi to, kadi e Epəji ti ne par al, nə dənangi Aji ti ba pəti, a dingəm ki tœ nə Pol kam tal də kosi dije basi. E al-de a na: «Kagi yo je ki dije rai ki jide əi Luwə al.»

* 19:4 Mt 3.11; Mk 1.4, 7-8 * 19:19 Mk 6.37

²⁷ E kilə je ki j-isí rai kin par a dije a ooi tə ne ki kare al, ne kay lə yo ki dəne ki bo ki e Artəmisi kin ka, dije a ooi-e ne madi ti al to. Lo kadi dije a eli a na: "Artəmisi e yo ki dəne ki bo," goto. Artəmisi ki dije ki dənangi Aji ti ki ndəgi dənangi ba pati osi gone kin."

²⁸ Loki kodi je ooi te ja kin ningə, wongi rade ngay, adi iləi ngirə kadi alı ta ki ndude ki boy ai na: «Artəmisi lə Epəjí je, e ki bo.»

²⁹ Kalangi ba go ti ningə, lo singa sokito ki ta tate ba me 6e bo ti. Dije ndəri Gayusi əi ki Arisitarki, dije ki Masəduwan ti, ki ei madi mba lə Pol je kəmde ti, a ngədi təl-n-de ki ta mbalo ti.

³⁰ Pol ndigi mba kadi n-təjí rəne kosi dije, na njé ndo je əgi-e.

³¹ Ningə basa madi Pol je madi ki ei dije ki bo ki dənangi Aji ti, iləi kila rəe ti, eli-e kadi aw ta mbalo ti al.

³² Ta mbalo ti, ne ki to ay njay do dije ti goto. Ta je ki isi təqə ta dije ti a i ta je ki dangi dangi. Ningə dije ngay dan madide je ti gəri gin ne ki kaw-naa al.

³³ Dije ki nə je dan kosi dije ti əri gin ne ki ra ne kin adi Alagijandır ki *Jipi je indəi-e tə nje kun dəde kin ade oo. Alagijandır ilə jine taa, dəj-i-n dije mba kadi ai kekeke, tədə ge kəl ta, or-n ta dode ti.

³⁴ Loki gəri-e kadi e Jipi ningə, aje pəti iləi bila ki ndude ki bo ası ngirə kadi joo je be ai na: «Artəmisi lə Epəjí je, e ki bo.»

³⁵ Ta təl ta ti ningə, nje ndo ndu-kun ki me 6e bo ti, re ra adi lo to jijji, 6əy taa el-de a na: «Səi dije ki Epəjí ti, nə a gər kadi 6e ki Epəjí ti, e nje ngəm kəy lə Artəmisi ki e yo ki dəne ki e ki bo kin al a, a se nə a gər kadi e nje ngəm mabal ki e bana kəmə ki j-dərət i osi kin al a?»

³⁶ E kin e ne ki dum məjə. Maji kadi uwəi angalsi indəi nangi, a imarı taa irai ne.

³⁷ Sai je a əri dije kam irəi səde ne, nga, ne madi ki majal ki rai osi ta kəy kin goto, taa eli ta ki mal də yo ti lejə ki dəne Artəmisi al to.

³⁸ Re Dəmetirusi əi ki dije ki njé ra kilə je ləne, aki ta ki dəw madi ningə, ndə gangi ta je to noq, a məjə kadi awi ooi njé gangi ta je.

³⁹ Re ne madi ki rangi to noq kadi idəjí a, ndə ki kadi njé kində manji ta je kin ki go rəbe ti to noq.

⁴⁰ Ne je ki rai ne 6one kin, ası kadi dije iləi ta dəje ti ta njé kəl də ndu je, tədə ta madi ki j-a-j-elı a j-a-j-ərii ta də je ti, ki əji go kaw-naa la dije ki 6one kin goto. Be a, go ta je ti ki nje ndo ndu-kun al, tuwə dije adi sanəi-naa.

20

Pol aw dənangi; Masəduwan ti

¹ Loki wongi lə dije yogiro ningə, Pol ilə bar njé ndo je, ilə dingəm mede ti 6əy taa rade lapiya a əti aw Masəduwan ti.

² Pol ingə dəkagilo je ngay ilə-n dingəm me njé kadi-me je ti loki isi ində dənangi ka kin gangi. Ningə gangi ki kəte noq aw Girəki ti.

³ Pol isi ti noq nay mitə. Dəkagilo ti ki kadi un bato ki kaw ki dənangi Siri ti ningə, gər kadi *Jipi je lai tade nangi kadi n-rai sie ne ki majal. Be a, təl un rəbə ki Masəduwan ti.

⁴ MBə dije ti ki dani-e a ingle Sopatar ki ngen lə Pirusı ki Bare ti nim, Arisitarki əi ki Səgodusi ki dije ki Təsalonikı ti nim, Gayusi ki Dərbəti nim, Timote nim, taa Tisiki əi ki Tiropim ki ai dije ki dənangi Aji ti nim to.

⁵ Dije kin əti kəte noje ti, awi nginai-je Tirowasi ti.

⁶ Je 6a, go ndə je ti lə mapa ki ra ki kanji əm, a j-al me bato ti me 6e ti ki Pilipi j-isí j-aw. J-aw, ji ra ndə mi rəbə, 6a j-aw j-ingə madije je Tirowasi ti, ji ra ndə siri.

Pol me 6e ti ki Tirowasi

⁷ NDə diması, ji kaw-naa mba kuso mapa, Pol a aw lo ti ti, adi al ta ki njé ndo je. Be a, el ta ratata dan lo dəe ti.

⁸ Ji kaw-naa me kay ti ki e də made ti taa. Ningə me kəy ti ka kin, lambi je ngay a i ti noq.

⁹ Loki Pol isi al ta adi ngal, Basa kare ki təe na Etikusi isi pənətir ti, to 6i maki, adi 6i un-e, j-kay ti ki kə mitə də made ti, təqə osi. Loki dije si nə n-uni-e 6a, basa oy.

¹⁰ Pol ur nangi, dəbi rəne doe ti a un-e jine ti 6a el-de a na: «Kadi mesi gangi man al nə to kəm 6əy!»

¹¹ Go ti, Pol təl al aw ta gogi, gangi mapa uso. Un ta ki tane ti gogi biti ta gin lo ti, 6a əti aw.

¹² NGa ningə, dije əri basa awi sie 6e kəm, adi dije pəti mede osi nangi.

Pol i Tirowasi ti aw Mile

¹³ Je j-aw kate ki bato me 6e ti ki Asosi. Me 6ee ti kin a, j-a j-un Pol naa ti saje. Tədə ki go kəjə ta ti lie, ge kadi n-un rəbə ki njane.

¹⁴ Loki re ingə je Asosi ti, j-un-e me bato ti naa ti saje a j-aw Mitilan ti.

¹⁵ Lo ti go ti ningə, j-əti noq, ji re j-i təqə ta lo ti ki Kiyo. NDə ki go ti ningə, ji təqə Samosi. NDə ki ko sə 6əy taa ji təqə Mile ti.

¹⁶ Pol ndigi kadi n-a lo ka ti Epəjí ti al nə pane taa dəkagilo də done ti dənangi Aji ti. Ge mba kadi n-aw kalangi kadi re to-n ban wa ka, ndə Pətəkotı osi done ti Jorijaləm.

Pol əl ta ngatəgij me 6e ti ki Mile

¹⁷ Loki Pol e me 6e ti ki Mile 6a, ilə bar ngatəgij je la njé kaw-naa je ki Epəjí ti.

¹⁸ Loki rai təqə rəe ti ningə, al-de a na: «İgəri rəbə pa njiyəm dəkagilo je pəti ki mi-n sasi naa ti, ilə ngirə do ndə ki dəsəy ti ki m-re-n dənangi Aji ti.

¹⁹ M-ra kılə 6əy lə Babə ki də ki səl ləm ləm, me man no ti ki me nə na je ti ki m-ingə ki rəbə je ki dangi dangi ki go rəbə kila ta nangi ki j-ro *Jipi je ti ki madi.

²⁰ Sai igəri ɓəti, m-ɓoyə səsi dō nə madi kare al. M-ilə səsi mbə Poy Ta ki Maji ta m-ndo səsi nə je pəti ki a ra səsi maji to, taga dan kosi dije ti nim, me kəy je ti nim to.

²¹ M-ilə mbə Jipi je nim, Girəki je nim kadi təli röde go Luwə ti ə iyəgə go rabi nə rade je ki majal kin kə, taa kadi adi mede Bābe ləje Jeju Kirisi to.

²² Ki basine kin, NDil Luwə ində dəm ti, adi m-isı m-aw Jorijaləm ti ki kanji kadi m-gər nə ki a ra-m nu.

²³ Ne ki m-gər, me 6e bo je ti kare kare ki m-teę ti, NDil Luwə adi-m m-gər təki dangay je ki ko je isi nginai-mi noq.

²⁴ Ki ojì dəm, kisi ki do ta ləm e nə madi ta kəm ti al. Ne ge ləm e kadi m-aw ratata m-təl ta ngədi ləm, a kadi m-ra kile ɓəə ki m-ingə ji Bābe ti kin maji. Adi e kile kila mbə Poy Ta ki Maji ki ojì do me-majı lə Luwə.

²⁵ Ningə basine, m-gər kadi sai pəti ki m-njiyədansı ti ə m-ilə səsi mbə Poy Ta ki Maji ki ojì do kəbə lə Luwə kin, a oi kəm gogı al ratata ngata.

²⁶ E be a, m-al ta ləm taga ay njay ɓone, ta məsisi sei pəti goto dəm ti.

²⁷ Tado kojì ta ra je lə Luwə pəti, m-ilə mbə do ti madi oi. Ne ki m-ɓoyə dəe rəsi ti goto.

²⁸ İndəi kəm-kadi də rəsi ti sai je wa, taa dəne kul je ti ki NDil Luwə adi səsi kadi ingəmide kin to. Maji kadi indəi kəmsi go njé kaw-naa je ti lə Luwə ki ndogi-de ki məsine, tə njé ngam nə kul je ki maji.

²⁹ M-gər kadi loki m-a m-goto dansı ti, dije madi ki a toi tə jagim je ki njé me ndul, a rəi uru dansı ti ə a rai njé kaw-naa je majal.

³⁰ Ningə mbəsisi ti wa ka, dije madi a təli njé rugi ta ki rəjeti mba kadi təli njé kaw-naa madi je njé ndo je ti ləde.

³¹ Maji kadi isi dəgi ti, adi mesi ole do ti, təki me ɓal ti ki mitə ki m-ra dansı ti, kondə ki kada, kare kare pəti, m-iyə ta kile dingəm mesi ti al, ki man no kəm ti.

³² Ningə ngəsine, m-ilə səsi ji Luwə ti, taa m-ndəjə səsi ki ta lie ki go me-majı ti lie to. Ta kin aw ki təgi mba kadi adi itəgii me kadi-me ti, taa Luwə a adi səsi nə maji je pəti ki isi ngəm mbata ti lə dije pəti ki ei yae je to.

³³ Lo ki mi dansı ti, m-ra kəm-nda la, a se or a se kibi la dəw madi dansı ti al.

³⁴ Sai je wa igəri ɓəti, kadi ki ojì do kisi ki do taa ləm, a se ki ya madi-kiləm je, m-ra kile ki jim mi wa.

³⁵ M-ojì səsi ki lo je pəti, a se ki dəkagilo je pəti kadi irai kile be mba kadi indəi kəmsi go njé ndoo je ti. Ningə maji kadi mesi ole do ta ti ki Bābe Jeju wa al ki tane a nə: "Maji-kur e ngay do ji ti ki adi itə ji ki taa."

³⁶ Go ta je ti ki Pol al kin ningə, osi məkəsine nangı, ba al ta ki Luwə ki mbata ti ləde pəti.

³⁷ Ba go ti, ei pəti, ɓukı-naa ki noq ti, tosi mindi Pol ti uwəl-e, ore-i-e ki röde ti.

³⁸ Ta lie ki əl-de a nə: «A oi kəm gogı al, ngata» kin ɔr təgide ngay. Ningə dani-e biti awi sie ta bato ti.

21

Kaw Pol ki Jorijaləm ti

¹ Go kiyə-naa ti ki ngatogı je lə njé kaw-naa je ki Epajı ti, j-al me bato ti, a-jaw njururu dər dər ti ki toe nə Kosi. Lo ti go ti ningə, ji təq me 6e bo ti ki Rodi. J-otı Rodi ti ba j-aw 6e bo ti ki Patara.

² J-ingə bato ki isi aw Pənəsi ti adi j-al me ti j-aw sie.

³ Loki j-o də dər Sipir ki kəmje be ningə, j-iyə ki də ji gal je ti ə j-ør taa ki dənangı Siri ti. J-aw j-ur nangı Tir. Lo kin ti noq ki a ɔri ne je ki me bato ti nangı.

⁴ J-ingə njé ndo je me 6e ti ki kin noq, adi j-isı səde asi ndo siri. *Njé ndo je ka kin, NDil Luwə osi-de adi ali Pol kadi aw Jorijaləm ti al.

⁵ Nə loki dəkagilo ləje ası ningə, j-i taa, j-un ta rəbi ləje. NJé ndo je pəti, ki nede je, ki ngandə je dani je biti təgi ɔsje gidi 6e bo ti. Loe ti noq, j-ɔsi məkəsije nangı ta ba ti, j-al ta ki Luwə.

⁶ Go ti, loki j-al-naa ta je ki dəbəy ti ki kadi j-iyə-naa ɓa, j-al me bato ti ə ai je təli ki 6e je lade to.

⁷ J-ində ngangı kaw mba ləje ki bato, lo ki j-i Tir ti ji re ji təq Toləmayısı ti. Me 6e bo ti kin noq, j-uwə ji ngakoje je, ɓa j-isı səde ndo kare.

⁸ Lo ti də ti ningə, ji re ji təq Səjare ti. J-aw me kəy ti lə Pilipi ki e nje kile mbə Poy Ta ki Maji, ki e mbə dije ti ki siri ki njé kində kəmde go ne maji je ti lə njé kaw-naa je ki Jorijaləm ti*. J-isı rae ti noq.

⁹ Me kəy ti lie, ngan dəne je sə ki gəri dingəm al ɓəy, ki ei njé kəl ta je ki ta Luwə ti isi səm ti noq.

¹⁰ J-isı me kəy ti lə Pilipi ka kin ji ra ndə ngay nəga ɓa kadi njé kəl ta ki ta Luwə ti ki toe nə Agabusi i Jude ti re ingə je noq*.

¹¹ NJe kal ta ki ta Luwə ti ka kin un nda də ɓədi lə Pol dəo-n jine je ki njane je, ningə əl a nə: «NDil Luwə əl ə nə, me 6e bo ti ki Jorijaləm, ki bo je lə *Jipi je a dəo ɓa nje nda dəo ɓədi kin be. Ningə a ilə-i-e ji dije ti ki aji Jipi je al.»

¹² Loki j-o ta kin ningə je ki ngakoje je ki Səjare ti j-uwə nja Pol, ji dəje kadi aw Jorijaləm ti al.

¹³ Nə Pol ilə-je ti ə nə: «Oti kadi inoi adi mem gangi man. Mi Pol mi 6asi kadi dije təi-mi par al, nə re ɔji də koy ka, mi 6asi kadi m-oy ki mbata ta Bābe Jeju Jorijaləm ti.»

¹⁴ Loki j-o kadi Pol yəti ndune go ta je ti ki j-el-e, al, je ka ji tel ji ta kəq to, e ji tel ji dəj i kadi Luwə ra ndigi ləne par.

¹⁵ Go ndə je ti ki ban wa ki ji ra dənangi Səjare ti, ji ra go roje a j-əti j-aw Jorijaləm ti.

¹⁶ NJé ndo je ki madi ki Səjare ti awi saje naa ti Jorijaləm ti. Loki ji təe Jorijaləm ti ningə dəni je me kay ti ki dəw madi ki toe na Minaso, adi j-is i ti. E dəw ki Sipir ti. E ki kare mbo njé ndo je ti ki dəsay.

¹⁷ Loki ji re ji təe Jorijaləm ti, ngakoje je uwəi-je rəde ti ki ranal ki ati bəl.

¹⁸ Lo ti da ti, Pol aw saje me kay ti la Jaki. Lo kin ti a, j-ingə ngatəgi je la njé kaw-naa je pəti, təti noq.

¹⁹ Go kuwa ji ti ki Pol uwə jide ningə, or-de poy ne je ki Luwə ra ki mbata gin dije ki ai Jipi je al, ki takul kılə lie kin, bəre bare adi-de ooi.

²⁰ Go ne je ti ki Pol or-de poye kin ningə, iləi toj i də Luwə ti, 6a əli Pol i nə: «NGokoje, ində kam i, Jipi je dibi bay bay a adi mede Jəju, nə pəti uwə go ndu-kun lə *Moji nga.

²¹ Ningə ki basine kin ooi ta doi ti takı isi indo Jipi pəti ki isi ta mba je dənangi je ti ki rangi kadi iyig i go ndu-kun je la Moji kə nim, el-de kadi ijəi məti ngande je al nim, taa ne jibəl be je la Jipi je ka kadi uni goe al nim to.

²² Adi ji giri də ne ti ki kadi ji rai, tədə a ooi poyi kadi ire ka par am!

²³ Be a, maji kadi ira ne je ki j-a j-əli kam. J-aw ki dije sə mbo je ti ne ki uni mindide kadi n-indai rəde ta dangi mbata la Luwə.

²⁴ Maji kadi or dije kin goi ti, a ira səde ne jibəl be kay ra də majal ti, a igə dəde mba kadi ngisai dəde*. Ningə dije pəti a gəri kadi poy ta je pəti ki ooi əji dəi e ta je ki ngom. Tədə i ja kdi, itəl rəi go ndu kun je ti la Moji.

²⁵ Ki oji do dije ki ei Jipi je al ki adi mede, ndu-kun je ki ji ndang i j-ilə-n j-adı-de, e kadi usoi da ki dəw gug-i-n yo al nim, kadi usoi məsi al nim, da ki dəw tu minde al nim, taa kadi sangi-naa ki go lo kaya ti ka goto dande ti tə[◊].

²⁶ Be a, lo ti go ti ningə, Pol aw ki dije ki sa ka kin, ay rone səde, 6a goto ur natı kəy ti la Luwə, əji ndə ki gin kay rə ləde a gangi-n, a kadi dəw ki ra dande ti a re-n ki kadi-kare, kadi adi Luwə.

Dije uwəi Pol

²⁷ Loki nay basi kadi gin ndə ki siri gangi, *Jipi je madi ki əj dənangi Aji ti, ooi Pol kəy kaw-naa ti, suləi kosi dije dəe ti e osi sie uwəi-e,

²⁸ ningə əli ta ki ndude ki bo a i nə: «Səi dije ki *Isirayəl, irəi osi gin je! Dəw kam a, e nje ndo dije ki lo je pəti kadi osi ta dije ləje nim, ndu-kun je laje nim taa kəy kaw-naa kin nim to. Ningə ki rangi bəy, re ur ki dije

ki ijəi mətide al natı kəy ti la Luwə mba kadi tal-n lo ki ay njay kin, lo ki to njə ti.»

²⁹ Əli ta kin be, mbata kəte ooi Tiropim, dəw ki 6e bo Epəji ti sie me 6e bo Jorijaləm ti. Adi giri kadi re ur sie kəy kaw-naa ti.

³⁰ Dije awi pir pir do-naa ti me 6e bo ti ki Jorijaləm ti ba pəti. Ningə dije təe ki lo njo njo i si rai bur bur. Rai uwəi Pol təe sie kəy kaw-naa ti taga. Ningə təji naa ti noq uwəi ta kəy je uti.

³¹ Dije sangi kadi n-təli Pol. Ningə kəte bəy taa kadi təli-e, poy ta osi mbi ki bo ki də asigar je ti ki Rom ti təkə 6e bo Jorijaləm ba pəti a ki njane taa.

³² Təji naa ti noq par a, j taa oy asigar je ki ki bo je ki də bəti asigar je ti ki bəl, a ay ngədi ki rə kosi dije ti. Loki kosi dije ka kin ooi ki bo ki də asigar je ti ki asigar je ningə, taai kəq ta kinda Pol ti.

³³ Loki re təe rə kosi dije ti, ki bo ki də asigar je ti ka kin əti basi ki rə Pol ti, un ndune adi uwəi-e, a adi dəo-e ki kula gindi joo. Ningə təl dəj i ta e nə: «Nə e dingəm kam a? Ə ri e ra a?»

³⁴ Ningə tur ta to dangi dangi dan kosi dije ti, ta ləde un go-naa al. Adi lo kadi ki bo ki də asigar je ti ka kin oo ta ki rəjeti goto. Be a un ndune kadi awi ki Pol me ndogi bər ti kə ngal, lo kisi asigar je ti

³⁵ Loki Pol re təe rigi lo njiyə je ti kin ningə, loe goto adi asigar je uni-e, tədə kosi dije bətirəi-e ki wongi ngay.

³⁶ Kosi dije ki isi njiyə goe ti bur bur əli ki ndude ki boy a i nə: «Adi ji təl-e!»

Pol el ta ngakone Jipi je

³⁷ Kəte bəy taa kadi asigar je awi sie me ndogi bər ti ki ngal ki lo kiside ti, Pol dəj i ta ki bo ki də asigar je ti e nə: «A adi-m ta rəbə kadi m-al-n ta kare a?» Ningə ki bo ki də asigar je ti ka kin dəj e nə: «Iğar kel ta Girəki ətə a?»

³⁸ M-gər al adi m-oji m-ə nə i dəw ki Ejipi ti ki ndə ki me ndə je ti ki gog i ne kin, sulə dije adi rai wongi, a or-de asi dije dibi sə ki bundungi je jide ti, a ur-n wale kin..»

³⁹ Ə Pol el e nə: «Jagi, mi Jipi ki 6e bo ti ki Tarsi ki dənangi Silisi ti, mi dəw ki me 6e fo ti ki tə 6a, a njai ba iye-m adi-m m-al dije kin ta.»

⁴⁰ Be a, ki bo ki də asigar je ti ade ta rəbə. Pol i ja taa də rigi lo njiyə ti, oy jine dəj i-n kosi dije kadi uri mbide. Loki lo to jijiji ningə, el-de ta ki ta ebirə.

22

¹ Pol el e nə: «NGakom je ki bawm je, uri mbisi maji kadi ooi ta ki m-aw tə m-al səi basine kadi m-naj-i-n ta dəm ti kin.»

² Loki ooi kadi Pol el-de ta ki ta Ebirə ningə, təli adi lo to jijiji wa bəy kadi n-ooi ta lie.

³ Be a Pol el-de e nə: «Mi Jipi ki oji-mi Tarsi ti, ki dənangi Silisi ti. Nə otı-mi Jorijaləm ti

ne. Gamaliyal^{*} a e nje ndo-m ndu-kun la kaje je kadi m-gar kore kore. Kete m-tinga bil mbata lə Luwə təki ai əasine kin be to.

⁴ M-adı kə dije kí njé kun go nə ndo ki m-i si m-ndo kin kadi ki asi ta koyde. M-uwa-de, dəne je ki dingəm je, m-ta-de m-tila-de dangay ti.

⁵ Ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki ngatəgi je pəti asi kadi a mai naji lem do ta ti kin. Əi je wa ə m-taa makitibə jide ti je be kadi m-aw m-uwa-n ngako je ki Damasi tı ki njé kun go nə ndo kin. M-uwa-de kadi m-re səde Jorijalam tı ne m-buki-de dangay ti[†].

⁶ Loki mi do rəbi ti, m-re əasini ki Damasi tı, ningə kadi ki e əasini jam do əe əa, ta naa ti noq par a, kunji ki bo ngay i dərət i re unji ga dəm.

⁷ M-osi ki ta kəm nangi, ningə m-o ndu ta madi el-m a nə: "Sol, Sol, mbata ri ə isi adi-m kə be a?"

⁸ Ə m-ile ti m-a nə: "I nə ə Babə?" Ningə təl el-m a nə: "E mi Jəju ki Najaratı tı ki isi adi-m kə be a?"

⁹ NJé ki ei səm ooi kunji ka kin maji, nə ooi ndu dəw ki isi el-m ta al.

¹⁰ Lo kin ti, m-daje m-a nə: "Babə, e ri ə kadi m-ra a?" NGata ə Babə el-m a nə: "I taa aw Damasi tı noq, a ə ali-ni nə je pəti ki kadi ira."

¹¹ Kunji ki ati bəl ngay ka kin ra adi kəmm oo lo al, adi dije ki ei səm ndəri-mi tə ndər a awi səm Damasi tı.

¹² Ningə Damasi tı, dingəm kare ki əari-e nə Ananiyasi isi noq. E dəw ki nje ra go ndu-kun ti, adi Jipi je pəti ki Damasi tı ndigi ta lie ngay.

¹³ E a aw rom ti el-m a nə: "NGokom Sol, kadi kəmi oo lo." Ningə ta naa ti noq par a kəmm oo lo adi m-o-e.

¹⁴ Ba el-m a nə: "Luwə lə kaje je mbəti kete nu mba kadi igař ndigj lie, a kadi o nje ka dana, taa kadi o ta ki tae ti to.

¹⁵ Tadə a i nje ma naji lie do nə je ti ki o ki kəmi nim, o ki mbii nim, ki ro dije ti pəti.

¹⁶ Ningə ki əasine kin, nə ki nay kadi daw ra goto ngata. Ə I taa, ifa to Luwə, ə ira batəm, adi majal je ləi e ki togı ko."

Pol ol ta də kilə ti ki inga

¹⁷ «Loki m-tal m-re Jorijalem tı, m-isı m-el ta ki Luwə gin kay ti lie ningə, m-o nə me ndil ti.

¹⁸ M-o Babə el-m a nə: "I taa law kadi itęgə ko Jorijalem tı, tadə a taai naji ləi ki a ma dəm ti al."

¹⁹ Lo kin ti, m-al-e m-a nə: "Babə, dije kin gəri maji kadi e mi ə kete mi nje kaw ki lo kaw-naa je le *Jipi je, m-uwa njé ki adi-ni mede, m-tinda-de je, m-tila-de dangay ti je.

²⁰ Taa loki ndə ki isi tolı nje ma naji ləi Etiyən kin ka, mi loe ti noq to. Adi ndum e

naa ti ki njé tol-e je, mi wa m-isı ta kibi je ti ləde m-ngəm[‡]."

²¹ Na Babə el-m a nə: "Aw, tads m-a m-ilə-i say ro dije ti ki aii Jipi je al."

Pol ol təki ne dəw ki Rom ti

²² Lokı uri mbide ooi ta lə Pol biti teej do ta ti kin əa, uni ndude ki taa əli əi nə: "Dəw ki be kin e dəw ki kadi goto kə dənangti ti. E dəw ki kadi isi ki dəne taa al."

²³ Uri kol ningə, tori kibi je ləde tiləi kə, ə kəi bu sanai ki taa.

²⁴ Lo kin ti, nje kun do asigar je un ndune kadi awi ki Pol me ndogi bər ti ki ngal kadi dəj-i-e ta ki ndəy kadi əl nə ki ra nə ə adi dije isi iləi bila doe ti kin.

²⁵ Na, loki doəi Pol kadi indai-e əa, Pol el ki bo lə asigar je kare ki a noq ə nə: "Adi awi ki təgi kadi indai dəw ki Rom ti ki ta ka dəw gangi dae ti al wa[§]."

²⁶ Loki ki bo lə asigar je oo ta kin ningə, aw el ki bo ki dəde ti ə nə: "Ira nə ki aw tə ra kin al, dəw kam e dəw ki Rom ti."

²⁷ Lo kin ti, ki bo ki do asigar je ti re ro Pol ti dəj-e ə nə: "əl-m adi m-o, i dəw ki Rom ti a?" Ə Pol el-e ə nə: "Oyo, mi dəw ki Rom ti."

²⁸ Ə ki bo ki do asigar je ti al Pol a nə: "Mi m-adı la ngay bəy taakadi m-təl-n dəw ki Rom ti." Nə Pol el-e ə nə: "Yam mi, ojii-mi tə koji."

²⁹ Par a, ta naa ti noq, dije ki kete kadi indai Pol, dəj-i-e n ta ka kin tori rəde gogi. Ki bo ki do asigar je ti wa ka bəl ra-e tə, loki oo kadi Pol e dəw ki Rom ti, ə n-adı doəi-e ki kulə gindi.

Pol a no njé gangi ta je ti lə Jipi je

³⁰ Ki bo ki do asigar je ti sangi kadi n-ger nə wa ki *Jipi je səki Pol kin ay njay. Be a, lo ti do ti ningə, adi tuti Pol, əa adi ndune kadi ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé gangi ta je lə Jipi je kawi-naa, əa aw ki Pol ndge ti.

23

¹ Pol go njé gangi ta je lə Jipi je ba, əa el-de a nə: "NGokom je, mem uwa-m ki ta ndəy al, də ka-m no Luwə ti biti fone."

² Ningə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki əari-e nə Ananiyasi adi ndune dije ki ai kadi Pol ti kadi indai tae.

³ Ə Pol el-e a nə: "E i ə Luwə a indai, i bər ki koy po gidi ti kadi nda kare. Əsi nə kadi igangi ta dəm ti ki go ndu-kun ti, ningə itəl al də ndu-kun, adi ndui kadi indai-mi bəy."

⁴ NJé ki ai kadi Pol ti əasini eli-e əi nə: "Itajı ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je lə Luwə a?"

⁵ Pol el-de a nə: "NGokom je, m-gar kadi e ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je lə Luwə al. Tadə ndangi me makitibə ti lə Luwə əi nə: "A al ta ki majal do ngar ti lə dije ləi al[¶]."

⁶ Loki Pol gar kadi dije ki kawi-naa kin, njé ki na je ei *Sadusi je, ə njé ki nungı ei *Parisi

* 22:5 4-5: 8.3; 9.1-2 * 22:20 7.58; 8.1 * 22:25 16.37

* 23:5 Təe ki taga 22.27 * 23:6 26.5; Plp 3.5

je ningə, un ndune ki taa dan njé gangi ta je ti e nə: «NGakom je, mi Parisi, njé koji-m e Parisi⁸. Ningə e ki mbata kində ki m-ində mem də kij lo koy ti lə njé koy je kin e rəi səm lo gangi ta ti.»

⁷ Loki Pol al ta kin 6a, ta ki naji-naa ti j dan Parisi je ti ki Sadusi je, adi dije gangi-naa.

⁸ Tada Sadusi je ali e iñ dije a jj lo koy ti al, taa malayka je, ki ndil je ka gotoi to. Nə Parisi je ali təki ne je kin toi noq⁹.

⁹ Lo singə sokito, a njé ndangi ndu-kun je ki me būti ti la Parisi je jj taa ali ta ki təgide ali e nə: «Je j-o nə madi kare ki majal rə dingəm ti kin al. Domajı a e ndil a se malayka wa a al-e ta.»

¹⁰ Loki ta kasi-naa al aw ki kete kate, ki bo la asigar je gal kadi dije kin jj ribai Pol. Be a, un ndune adi asigar je kadi rəi ori Pol awi sie me ndogi bər ti ki ngal gogi.

¹¹ Kondo go ti 6a, Babə təe oy rə Pol ti el-e a nə: «Uwa təgi ba. Təki ima-n naji lam Jorijaləm ti, maji kadi ima naji kin Rom ti ta.»

Dije dəoi ta naa ti kadi n-toli Pol

¹² Loki lo ti, *Jipi je uni mindide kadi n-usoi ne al nim, n-ayi-naa man al nim, biti kadi n-toli Pol 6əy taa.

¹³ NJé ki dooi ta naa ti kin ali də kuti sə kare.

¹⁴ Ningə awi ali ki bo je la njé kijə nə məsi kadi-kare je, ki ngatogj je e nə: «J-un mindije ki nga ngay kadi j-uso nə al nim, j-ay man al nim, biti kadi ji tol Pol 6əy taa.»

¹⁵ Ningə ki basine kin, səi je kadi ndusi e naa ti ki njé gangi ta je, a kadi awi ingai ki bo la asigar je, ali-e taki igei kadi re ki Pol nosi ti kadi indəi manji ta lie maje maje oi. NGa a, loki Pol a re 6a, təe rosi ti al 6əy a je j-a ji tol-e.

¹⁶ NGon la konan Pol kare oo ta kin, adi aw go Pol ti me ndogi bər ti ki ngal al-e.

¹⁷ Be a, Pol 6ər nje kun də būti asigar je ki fu kare al-e a nə: «Aw ki ngon kin rəi ti, təki aw asigar je. Aw ki ta kare noq kadi al-e.»

¹⁸ NJe kun da asigar je ki 6u aw ki ngon ka kin rə ki bo ti a al-e a nə: «Dangay ki 6ari-e Pol a 6ar-m, a nə m-re ki ngon kin rəi ti, təki aw ki ta kare noq kadi al-e.»

¹⁹ Ki bo la asigar je, uwə ngon ka kin jine ti, ɔr-e aw sie dam kare, 6a dəjər e nə: «Ta ri a aw-n kadi al-m a?»

²⁰ NGon ka kin al-e a nə: «Jipi je dooi ta naa ti kadi n-dej-i-n kadi iteq ki Pol lo ti ti, no njé gangi ta je ti lade, təki gei kadi n-indəi manji ta lie maje maje n-ooi.

²¹ Nə maji kadi o ta lade al. Tado dije ki itəi kuti sə kare a toi rəbə kadi uwəi-e. Uni mindide ki ngä ngay be kadi n-usoi ne al nim, n-ayi-naa man al nim, biti kadi n-tali-e 6əy taa. Ki basine kin, isi da njade ti, isi nginəi ndu lei par.»

²² Ki bo la asigar je, ndəj-i ngon ki basa ka kin kadi el ta kin kete adi dəw ki rangi oo al, 6a iye adi aw.

²³ Go ti, ki bo la asigar je, 6a njé kun də asigar je ki 6u e iñ joo el-de a nə: «Osi nja asigar je 6u joo naa ti, njé sində je də siri, a njé ningə je 6u joo to. Ba isi də njasi ti kadi kadi ki kuti joo gide kare 6a, uni ta rəbi ki kaw ki Sejare ti.

²⁴ Indəi də sində je naa ti adi Pol to. Ə kadi awi iteqi sie rə nje kəbe ti, Pəlisi ki kanji kadi nə madi ra-e.»

²⁵ Ki bo la asigar je ndangi makitibi kin be adi nje kəbe e nə:

²⁶ «Mi Kiliđ Listiyası a m-ndangi makitibi kin m-adi ki bo ləm, nje kəbe Pəlisi. Nə ki dəsay, m-uwə jii!

²⁷ Ningə dingəm kin, Jipi je uwəi-e kadi re a təli-e, a loki m-o kadi e dəw ki Rom ti, m-aw ki asigar je m-taa-e-n jide ti.

²⁸ M-sangi kadi m-gər nə wa ki ra a Jipi je səki-e-n, adi m-aw sie no njé gangi ta je ti lade a Jipi je.

²⁹ Lo kin ti a, m-o kadi səki-e ɔj-i də ndu-kun je lade, nə nə madi kare ki majal ki ra ki asi kadi dəw tol-e-n a se uwe-n dangay ti goto.

³⁰ Eli-mi kadi Jipi je isi sangi rəbi kadi n-toli-e, be a, m-un-e law m-ilə sie m-adi. Ba m-əl-de kadi awi səki-e rsi ti nu.»

³¹ Asigar je rai təki ki bo lade ɔj-i-n-de, adi awi ki Pol konda ratata təeqi sie Atipatirisi ti.

³² Lo ti də ti, asigar je ki njé nja təli gogi lo kiside ti, a iye njé sində je adi awi ki Pol.

³³ Loki təeqi Səjare ti, njé sində je adi makitibi nje kəbe, a ɔj-i-e Pol to.

³⁴ Nje kəbe tida makitibi ka kin, 6a dəjər Pol se e dəw kidi dənangı ti ki ra wa? Ba oo kadi Pol e dəw ki Silisi ti.

³⁵ Ə al Pol a nə: «M-a m-o ta ki tai ti, ndə ki njé səki-je wa a rəi.» Ningə adi ndune kadi nəgəmi Pol me kəy ngar ti la *Erodi.

24

Jipi je indəi ta da Pol ti

¹ NDə mi go ti, ki bo la njé kijə nə məsi kadi-kare je ki 6ari-e nə Ananiyasi re Səjare ti. Dije ki dani-e rəi sie e iñ ngatogj je taa njé naji ta də dije ti ki 6ari-e nə Tərtulusi to. Ananiyasi ki dije ki goe ti kin awi səki Pol rə nje kəbe ti ki dənangı Səjare ti¹⁰.

² Loki 6ari Pol 6a, Tərtulusi ilə ngirə kində ta doe ti noq nje kəbe ti a nə:

³ «Ki bo, Pəlisi, ki takuli, ki takul gosi kəbe ləi, ki takul nə je ki itu ginde ki mba maji lə dije me 6e a, j-is-i-n kidi lapiya. E kin e maji ki ji gər ki lo je pati me nə je ti pati.

⁴ Ningə, kadi j-indəi ka ti ngay al, ji dəjər kadi ur mbi, ki go me-maji ti ləi kadi o-n da ta ki j-a j-əli ta je kare joo.

⁵ J-o kadi dingəm kam e nje tuji 6e. Re ki gangi-naa dan *Jipi je ti ki lo je pəti danangi ti ne. E nje kun də buti lə dije ki Najaratı ti^{*}.

⁶ Aw biti kadi n-təl ki kəy lə Luwə lo ki to nje ti, a j-uwe. [

⁷ Ji ndigi kadi ji gangi ta dəe ti ki go ndukun ti ləje, nje kun də asigar je ki bari-e nə Lisiysi, re ində tagi taa-e-n nje ti.

⁸ Ningə un ndune kadi njé kində ta dəe ti rəi noj ti.] Kin a idə-je ta a, i wa a oo kadi ta je ki j-əli dəe ti kin e ta ki rojeti.»

⁹ Jipi je indəi rəde naa ti ki Tərtulusi ai nə, ta je ki əl də Pol ti e ta ki rojeti.

Pol un ta tane ti nə Pəlisi ti ki nje kəbe

¹⁰ Njé kəbe ra nə madi adi-n ta rəbi Pol kadi əl ta. Be a, Pol un ta tane ti a nə: «M-gər kadi asi bal ngay a isi gangi ta me be ti leje ne. Ningə, e ki go taa ki m-taa mei a m-a m-naji-n ta dəm ti noj ti.

¹¹ Asi kadi i wa isangi gine a i gər maji. Kaw ki m-aw Jorijaləm ti m-əsi dəm nangi no Luwə ti kin, man də ndo ki dəgi gide e joo al 6ey.

¹² Ningə, loki m-aw kin, e gin kəy ti lə Luwə, a se gin kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, a se lo madi ti ki rangi me 6e bo ti nog, dəw ki oo-je, j-isi ji naji-naa ta ti ki dəw madi, a se oo-m m-isi m-sula dije goto.

¹³ Taa dije wa ki ai ne kam, asi kadi ojı ne madi kare də ta ti ki indəi dəm ti kin, kadi e ta ki rojeti, al ts.

¹⁴ Ningə, m-gər noj ti ne təki, m-isi m-ra kila 6əə lə Luwə la bawm je. M-ra kila kin ki go rəbi ki aji je ki indəi ta dəm ti kin, ooi kadi e go rəbi ki loe ti al. Mi m-o kadi nə je pəti ki ndu-kun la *Moji al tae, ki nə je pəti ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti əli tae aji ne je ki rojeti.

¹⁵ M-ində mem də nə ti kin rəo Luwə ti. Ningə aji je ka, indəi mede də ti to. Pəti, j-ində meje ti kadi dije ki njé ra nə ki dana ki njé ra ne ki dana al, a j lo koy ti.

¹⁶ E mbata kin a, m-ində təgi də rəm ti mba kadi angalm uwə-m ki ta nə Luwə ti al nim, no dije ti al nim to.

¹⁷ Go bal je ti ki bay bay ki m-goto, m-re ki la kadi m-ra-n ki dije ləm, taa ki kadi-kare kadi m-adı Luwə to.

¹⁸ Lo kin ti, e Jipi je ki Aji ti, a ingəi-mi m-a m-ra kuji nə ra je ki mba kay rəo njay gin kəy ti lə Luwə. Loki ingəi-mi kin, dije uwəi-naa gidiim ti al nim, taa dəw ra nə ki biriri al nim to^{*}.

¹⁹ NGa ningə, e Jipi je ki Aji ti ka kin a re a rəi noj ti ne kadi ta indəi ta dəm ti, loki re awi səm ki ta madi.

²⁰ A re e be al ta ningə, njé kində ta dəm ti ki ai nə ka kin, əli ta nə ki m-tol a ooi tae, loki m-a-n no nje gangi ta ti lə Jipi je ka kin adi j-o.

²¹ Ta kare ki m-un ndum taa node ti m-əl m-ə nə: «E ki mba kadi ki m-adı mem kadi

njé koy je a j lo koy ti a m-a-n nosi ti lo gangi ta ti ne^{*}, kin wa a e ta ki kare ba ki ai də ti wa taa.»

²² Pəlisi ki gər rəbi lə Kırisi maji*, ər ndə kətə, ningə əl-de a nə: «NDə ki Lisiysi ki njé kun da asigar je re a tə m-ındə manji ta ləsi kin 6ey.»

²³ Ningə adi ndune adi ki bo la asigar je ki 6u, kare ki njé ngəm Pol kadi ngəm-e dangay ti. Nə ke a kadi iyə Pol adi ilə rəne, taa kadi iyə ta rəbi adi dəw lie ki ra ki ge kadi n-ra sie ka, kadi ra sie to.

Pol a nə Pəlisi ti a i nee Dirusil

²⁴ Asi ndə je go ti, Pəlisi təl rai ki nene Dirusil ki e Jipi. Lokı rəi, ilə adi rəi ki Pol adi əl-e ta ki do kadi-me Jeju Kırisi ti.

²⁵ Na loki Pol al ta təe-n də nə ra ti ki dana, ki kuwə rəo gin togi ti, ki ta ki gangi ki a re 6a, ələ rəbi adi əl Pol a nə: «Asi ngata, a aw tə ndə ki m-ingə dəkagilo ki rangi a m-a m-farı 6ey.»

²⁶ Ningə ga mene ti təki Pol a adi-ne la wa, adi taa taa, 6a Pol adi re wal sie ta.

²⁷ Bal man joo də Pol ti, ningə Pərsiyusi Pəsitusi ər to Pəlisi. Pəlisi ndigi kadi n-ra ne ki nel *Jipi je adi iyə Pol dangay ti ba.

25

Pol ndigi kadi n-aw nə nje kəbe ti ki bo ki Rom

¹ NDə mita go ree dənangi ti ki kadi a q 6e də ti, Pəsitusi i Səjare ti aw Jorijaləm.

² Lo kin ti, ki bo je lə njé kijə nə məsi kadi-kare je ki ki bo je lə *Jipi je, rəi səki də Pol rəe ti.

³ Me səki ti, dəjı Pəsitusi ki nə kəmde ti kadi ra səde ə ilə ki Pol Jorijaləm. Nə ki rojeti 6a, indəi də ta naa ti kadi tə gangi Pol də rəbi ti təli-e.

⁴ Nəq be, Pəsitusi əl-de a nə: «Pol e dangay ti Səjare, taa mi wa ki dəm ka ndə ngay al a m-a m-təl kadi m-aw Səjare ti.

⁵ Ə nə, re dingəm kin ra nə ki go ti al nəq 6a, maji kadi ki bo je ləsi awi səm naa ti səki-e.»

⁶ Pəsitusi ra ndə ki aji Jijoo, a re ngay a dəgi be par, a tal aw Səjare ti gogi. Loki tal re a, lo ti ki rangi go ti ningə, aw lo gangi ta ti, un ndune adi rəi ki Pol noe ti.

⁷ Loki Pol re, Jipi je ki i Jorijaləm ti ilei-naa gəi dəe, indəi ta je ki ngə ngay dəe ti. Nə aji kadi ojı nə je ki rojeti ki ay njay be də ti al.

⁸ Be a, Pol nəji ta dəne ti a nə: «M-ra nə madi ki majal ki ndu-kun la Jipi je al nim, ki kəy lə Luwə al nim, taa m-əsi-n ta Səjar al nim to.»

⁹ Pəsitusi ki ndigi ra nə ki nel Jipi je, əl Pol a nə: «indigi kadi aw Jorijaləm ti kadi gangi ta dəi ti də ta ti kin ta kəmm ti a?»

¹⁰ Ə Pol a nə: «Jagi, e nə lo gangi ta ti lə nje kəbe ki bo Səjar a ki m-a ti, a e lo ki a gangi

ta dəm ti titi. Təki j wa igər-n maji, nə madi kare ki majal ki m-ra ki Jipi je goto.

¹¹ Kin ə re m-ra ne ki dana al, ə se m-təl ne ki ası koym, ə m-a mbati koy al. A re ta je ki indəi dəm ti e ta je ki rojeti al ə, dəw ki a ilə-m jide ti goto. M-dəj i kadi o Sejar.»

¹² Lo kin ti, Pəsitusi əli-naa ta ki njé kój i ta je ləne, əa go ti əl Pol ə nə: «İdəj i kadi o Sejar əa, a aw no Sejar ti.»

Pol a no Agiripa ti əi ki Bərənisi

¹³ Así ndə je go ti, ngar Agiripa əi ki konane Bərənisi rəi Səjare ti mba kuwə ji Pasitusi.

¹⁴ Rai ndə je ası ta ti rəe ti noq, adi Pəsitusi ində ta əl Pol no ngar Agiripa ti əl-e ə nə: «Pəlisi iyə dingəm madi dangay ti noq.

¹⁵ Adi loki m-aw Jorijaləm ti, ki bo je la njé kija ne məsi kadi-kare je, ki ki bo je la *Jipi je rai saki-e rəm ti, ə dəj-i-mi kadi m-gangı ta koy dəe ti.

¹⁶ Ə m-əl-de təki rəbi ra-e ə dije ki Rom ti e be al. Dəw ki Rom ti a ilə dəw ji njé sake je ti ki kanji kadi dəwe ingə ta rəbi nəj-i-n ta dəne ti no njé sake je ti al.

¹⁷ Be ə, rai ne, ningə, m-ndig i kadi ndə je man kare al, adi lo ti ki rangı go ti par ə m-aw lo gangı ta ti m-adı rai ki dingəm ka kin.

¹⁸ M-ga mem ti kadi nə madi ki ngə ki ra to no, nə loki njé sake je rai ningə, dəw oo lo ne madi ki ngə ki ra ki kadi indəi ta dəe ti be al.

¹⁹ E ta ki nəj-i par ə nəj-i-naa ti səde ojı də rəbi ra Luwə ləde ai je wa nim, ojı də dəw madi ki təe na Jeju ki oy ə Pol ə nə isi kəm ba.

²⁰ Ta ləde kin, m-gər lo kuje ki kadi m-ra ti al, adi m-dəj i Pol ə wa m-a nə se ndig i kadi aw Jorijaləm ti kadi e ki gangı ta kin dəe ti wa.

²¹ Nə Pol ndig i kadi njé kofe ki bo ki Rom ti taa oo ta ləne. Be ə, m-un ndum kadi ngəm-i-e dangay ti, biti kadi ta m-il-sie madi njé kofe ki bo ki Rom ti, Səjar.»

²² Agiripa el Pəsitusi ə nə: «M-ndig i ngay kadi m-o ta la dingəm kin tə.» Ə Pəsitusi əl-e ə nə: «Lo ti ə a oo ta ki tae ti.»

²³ Lo ti ki rangı, Agiripa əi ki Bərənisi rai ki dije ngay gode ti, urii lo gangı ta ti. Ki bo la asigar je ki ki bo je ki me əbe ti əi səde. NGa ə, Pəsitusi un ndune adi rai ki Pol.

²⁴ Loki Pol re, Pəsitusi un ta al ə nə: «! ngar Agiripa ki dije pəti ki isi ne, oi dəw kin. E ə kosi Jipi je ngay rai saki-e rom ti ne je, ki Jorijaləm ti je. Loki saki-e, uni ndude ki taa əi nə e dəw ki səbə kadi goto ko.

²⁵ Ki rəm ti, mi m-o nə madi ki ngə ki ra ki ası koy al. Ningə, takı e wa dəj i kadi n-oo njé kofe ki bo ki Rom ti, m-un ndum kadi m-adə aw.

²⁶ M-gər ta wa ki kadi tə m-ndangi me makitibi ti m-adı njé kofe ki bo ki Rom ti ojı də ta lie kin al. E be ə, m-adı re noş i te ne, ki bo təy, m-adı re noj i ngar Agiripa kadi tə

go ta ti ki a idə-je 6a, m-ingə nə ki kadi tə m-ndangi.

²⁷ Tadə m-o kadi e ne ki go rəbe ti al kadi m-ilə ki dangay Rom ti, kanji kəl ta ki dije indəi dəe ti.»

26

Pol nəj-i ta də rəne ti noq Agiripa ti

¹ Agiripa el Pol ə nə: «Ta rəbi e lei kadi inaj-i n ta də roi ti.» Lo kin ti, Pol un jine ki taa, ningə ta ki al də rəne ti ə to kin:

² «NGar Agiripa, rəm nəl-m ngay kadi m-ingə ta rəbi bone, m-al-n ta də rom ti ojı-n də ta je pəti ki *Jipi je indəi dəm ti.

³ M-əl be tədo igar ne jibəl 6e je, ki ta ki nəj-i je ləde pati maji. Ningə, m-dəj i kadi ilə mei həngi po, kadi o-n ta ki m-a m-əli kin maji.

⁴ Jipi je pəti gəri ne ram je, lo kılə ngirə basam ti. Gəri maji tədo m-təgi dan dije ti ləm, Jorijaləm ti.

⁵ Gəri-mi mari ngay, ningə re ndig i a, asi kadi a mai naje. Mai naje təki ne ram je e ki go rəbi rə-e tələ *Parisi je, ki e buti ki ngə ngay dan buti je ti ki njé ra ta la Luwə laje^o.

⁶ Ningə ki basine kin, rai səm lo gangı ta ti, tədo m-ində mem maji də nə ti ki Luwə un ndune adi kaje je kadi n-a n-adı-de.

⁷ Gin koji laje ki dəgi gide joo, indəi mede ti kadi kun-nuñ kin a tol tane. Be ə, rai kılə la Luwə ki təgide kondə ki kada. Ningə e ki mbata kində me də ti kin ə Jipi je indəi ta dəm ti, ngar!

⁸ Ra ban be ə səi Jipi je oi kadi e ta ki rojeti al kadi Luwə a təsi njé koy je ndəl lo koy ti ə?

⁹ «Mi wa ki dəm, kate m-o kadi e go ti ngay, kadi m-rə ki təgim, ki rəbi ki dangi dangi kadi dəw bə to Jeju ki Najaratı ti kin al.

¹⁰ Ningə e kin ə kila ra-m ki m-ra Jorijaləm ti. Be ə, ki təgim ki m-ingə ki rəbi ki bo je ti la njé kija ne məsi kadi-kare je, m-buki-n njé kadi-me je ngay dangay ti. NGa ningə loki gangi ta koy dəe ti 6a, m-ndig i də ti.

¹¹ Taa taa, m-aw ki lo kaw-naa je la Jipi je pəti, m-adı-de ko. Ningə m-ində gu dəde ti kadi nəj-i ta gər Kırisi. Mem tingə-m ngay dəde ti, adi m-aw biti gode ti, ki də 6e je ki rangi, m-adı-de ko^o.

¹² E goe ti kin ə, m-ii-n m-isı m-aw Damasi ti kadi m-uwə-de. Ki bo je la njé kija ne məsi kadi-kare je adi-mi təgi je, adi-mi ndude je, kadi m-ra-n kılə kin.

¹³ NGar, loki mi də rəbi ti, ki kadi ki jam də fe ti, m-o kunji madi ki unji ita kadi j dərə ti re gə dəm, je ki njé ki gom ti.

¹⁴ Ji təe j-osi nəngi, ningə, m-o ndu dəw madi əl-m ta ki ndon ta Ebirə ə nə: «Sol, Sol, mbata ri a isi adi-m kə be ə?» MBa ri a uwə rəi nəgə ta mangi ki uwə rəne ngə ta kində ti la səe be ə? E ne ki ndangi kare!

¹⁵ Lo kin ti m-daje m-a nə: «I naa e Babē?» Ningə, Babē al-m a nə: «E mi Jəju ki isi adi-m ko.»

¹⁶ Ningə j a taa dō njai ti. Nə ki m-teq m-ingə-i a to kin: M-koti kadi ital 6əə kılə ləm, ningə kadi ima naji dō koo ti ki o-m kin je, dō koo ti ki a o-m bəy je.

¹⁷ M-a m-dəbə bagim doi ti ji Jipi je ti ki ji ndəgi dije ti ki m-a m-ilə-i k i rode ti.

¹⁸ MBa kadi iteq kamde, or-de lo ki ndul ti, itee səde lo kunji ti. Kadi or-de koße ti lə su, ire səde koße ti lə Luwə, kadi Luwə iyə go majal je ləde ko, kadi ingai lo dan dije ti ki Luwə or ta dəde ti me kadi-me Jəju ti.

¹⁹ Lo kin ti, NGar Agiripa, m-tə rə nə koo me ndil ti ki j dora ti kin al.

²⁰ M-ilə mbə kadi-me Kirisi, ki mbə kiyə go nə ra je ki majal ko. M-ilə mbə kin ki rə dije ti ki Damasi, ki rə dije ti ki Jorijələm, ki rə dije ti ki dənangi Jude ti ba pəti, ki ki rə dije ti ki ei Jipi je al. Ningə m-dəj-i-de kadi kılə ra-de toj i təki rəjeti, iyəl go nə rade je ki majal ko.

²¹ Embata kin a, Jipi je uwər-mi gin kəy ti lə Luwə kadi n-təli-mi.

²² Nə Luwə dəbi bagine dəm ti biti 6one, adi m-a ki dom taa, m-isi ma naji ki dom ti noq dije ti ki boy ki noq dije ti ki du. M-ilə mbə ne ki rangi al, na e mbe ne ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti je ki *Moji je alia tae.

²³ Əli təki Kirisi a ingə ko, a e dəw ki dosay ki a j taa dan njé koy je ti to. Ningə a j taa kadi ilə mbə kunji ki rə Jipi je ti ki ki rə dije ti ki ei Jipi je al.

²⁴ Pol a ma naji ki dəne ti bi bəy ningə, Pəsitusi un ndunde ki taa əl-e ə nə: «Pol, dəi majal! Nə gər lei ki ngay tuji dəi ko.»

²⁵ Nə Pol əl-e ə nə: «Ki bo, dəm majal al, ta je ki m-el, e ta ki rojeti, ki kəmə to.

²⁶ NGar Agiripa gər gin ne je kin maji, adi asi kadi m-ti rəm kati m-əl-e ta. M-gər kadi ne ki dum-e goto, tədə e nə je ki rai nə lo bəyə ti al.

²⁷ NGar Agiripa, adi mei də ta je ti ki njé kəl ta ki ta Luwə ti əli tae kin a se adi al? M-gər kadi adi mei də ta je ti kin.»

²⁸ Ningə NGar Agiripa el Pol a nə: «Nay ngay al par a iysti angalm kadi m-tal njé kun go Kirisi a am!»

²⁹ Pol ile ti a nə: «Re e ki ngəsine ti, a se ki bəy ti ka, m-dej-i Luwə kadi ra be. Ningə kadi j ki kari par al, ne kadi səi ki dije pəti ki isi ooi ndum ne kin, itəli itoi tə mi be to. Ke a kadi ai me ka dangay ti kin al.»

³⁰ Lo kin ti, NGar Agiripa je, ki njé koße ki dənangi ti ki noq kin je, Bərəniși je, ki ndəgi dije pati ki ei səde, əri rəde gogi.

³¹ Loki isi əri rəde gogi, ali-naa dande ti a i: «Dingəm kin ra nə madi kare ki asi kadi dəw tol-e-n a se uwə-n dangay ti al.»

³² Ə ngar Agiripa el Pəsitusi a nə: «Dingəm kin, e dəj-i ki dəj-i kadi n-aw nə Səjar ti kin al a si kadi iyə taa.»

27

Kaw Pol Rom ti

¹ Loki uni ndude kadi j-aw ki bato ki Itali ti, iyə Pol əi ki ndəgi dangay je ki rangi ji nje kun də bəti asigar je ki 6u ki bəri-e nə Juliysi, me bəti ti la Oguşti kadi ngəm-de.

² J-al me bato ti ki Adırami ti, ki a un rəbi ki ay ngangi lo ki Aji ti. Loki j-ot i j-is i j-aw, Arisitarki ki Tesaloniki ki dənangi Masəduwan ti e səje naa ti.

³ Lo ti go ti, ji re ji təq Sido. Lo kin ti noq, Juliysi ki ində kəmne go Pol ti maji ngay, iyə ta rəbi ade kadi aw rə made je ti kadi rəl sie.

⁴ Go ti, j-i j-ilə doje, j-un kadi dər ki bəri-e nə Sipir. J i tal be, tədo nəl un-je ki gogi gogi.

⁵ J-aw j-ində ba bo 6asi kadi Siliși ti a i ki Pampili gangi. J-aw ji təq Mira, dənangi ti ki Lisi.

⁶ Lo kin ti, nje kun də bəti asigar je ki 6u, ingga bato ki Aləgijandırı ti, ki isi aw Itali ti, a adi j-al me ti.

⁷ Ji ra ndə ngay də ba ti. Bato ay ngədə ndəy ndəy ba be, ningə j-ingə ko ngay bəy taa ji təq 6e bo ti ki Nidi. Nəl əgi-je kaw ki kəte, adi ji təq ki rəbi ki gin dər ti ki Kirəti, kaw ki kadi Salmone ti.

⁸ Lo kəti kəte e lo təl naa. J-ot i ndəy ndəy j-ində kadi lo biti taa ji re ji təq lo ti madi ki bəri-e nə: «Ta ba ki Maji», 6asi kadi 6e bo ti ki bəri-e nə Lase.

⁹ Kagi lo man ngay dəje ti. Dəkagilo kəgi ro nə kuso ki nay kul ti ka də ts*, adi kaw ki kəte lə bato ka təl re ngə ki asi koy dəw.

¹⁰ Embata kin a, Pol ndəj-i-de a nə: «Kama je, m-o kadi kin a re ji ndigə kadi j-uni ta mba leje ki kəte a, e mba ki nə je a tuji ti. Ningə e bato ki nə je ki me ti par a tuji al, dərəje wa ka a tuji to.»

¹¹ Nə nje kun də bəti asigar je ki 6u oo ta lə Pol al, oo ta lə njé kuwə ngəndi bato je a i ki bəti ki dəde ti yo.

¹² Ta ba kin maji kadi dəw isi titi dəkagilo kul ti al, adi dije ngay ndigə kadi n-awti tə re to ban wa ningə n-təqə dər ti ki Kirəti, ki bəri-e Penisi. Ta ba kin tu rəne ki lo kur kadi ti, j gin be ti biti ki də 6e ti. E a kadi n-isi ti kadi tə kagi lo kul gangi dəde ti titi.

¹³ Lo kin ti, ngon nəl madi ilə, j ki gin 6e ti be re, adi oi kadi ndigə ra ləde a təl tane maji. Be a, j-i taai tuti bato, ə iləi dəde ki kadi dər ti ki Kirəti ngəsi ngəsi isi awi.

¹⁴ Nə ndəy ba go ti par a, nəl ki bo madi ki bəri-e nə Ərakilo j ki dər ti, re osi dəde ti.

¹⁵ Nəl un bato dəne ti. Lo kuwə bato nəngi tae ti goto, j-iyə rəde gogi je ti adi aw səje ki noq par.

¹⁶ J-aw ji tēe gin dər ti, ki ɓari-e nə Koda. Lo ka kin taa nəl dəje ti, adi j-ingə ta rəbi j-ində-n jije də ngon bato ti.

¹⁷ Loki njé ra kilə me bato ti uni-e indəi me bato ti ki bo ɓa, doləi bato ki bo ka kin ki kilə sindi sindi. Ji bəl kadi j-aw j-ɔsi dəje yangira ti ki Sirti, adi uni gindi ngə ki dəoi bato ti iləi-e də man ti, go bato ti. E be ə, nəl aw saje ki noo.

¹⁸ Nəl rə səje ki togine ngay, adi lo ti də ti, dum dəde ə, ɓuki ne je madi ki me bato ti kə.

¹⁹ NDə ki kə mitə go ti, ɔyi ne ki rə bato ti ki jide ɓuki kə.

²⁰ NDə ngay, j-asi kadi j-o kadi al nim, j-asi kadi j-o mee je al nim. Nəl nay ki lo kilə ti ki togine, adi dəw ki ində mene də tēe ti goto.

²¹ J-uso ne al kagi lo ngay, ə Pol j-a taa dan dije ti, al-de ə nə: «Kama je, kin a re o i ta lam ə j-isı Kirəti ti ba ə, ne je a tuji je, nay kə je be al.

²² Ningə ki ɓasine kin, m-ilə dingəm mesi ti kadi uwai təgisi ba, tədə daw ki a tuji dansi ti goto. Ne ki a tuji, e bato ki gin je ti.

²³ Luwə ləm ki m-isi m-ra kilə ɓəe lie kin, malayka lie kare tēe høy ki rəm ti kondə ne al-m ə nə:

²⁴ «Pol, ifəl ne madi al. Ifəl al tədə, sobi kadi a a nə Sejar ti. Ningə Luwə a aji dije pəti ki ai sai me bato ti adi.»

²⁵ E be ə ngakom je, m-dəji səsi kadi iləi mesi nangi. Madi mem Luwə ləm kadi a tēe saje təki sl-n.

²⁶ Nə j-a ji təli taje majal də dər ti.»

²⁷ Je me lo ki ndə ti ki kə dəgi gide so, nə nəl un je aw saje ki də ba bo ti ki ɓari-e Adiriyatiki. Loki ji tēe dan lo ti, njé ra kilə me bato ti ooi kadi je ɓasi ki dənangi.

²⁸ Loki ilai ne ki kadi dəw gar-n ku man nanga, ədi nangi asi tati ji dəw kuti joo. Loki awi ki kəte say ndəy ningə, ilai ɓəy ɓa, ədi nangi lo tati ji dəw ti dəgi gide mi.

²⁹ Bəli kadi j-aw j-ɔsi rəje mbal madi ti, adi ɓuki gindi ki dəoi bato so kə, ə isi nginəi kadi lo ti law.

³⁰ NJé ra kilə me bato je ti sangi rəbi kiyə bato kadi n-ayi-naa, adi uni ngon bato indəi də ba ti ningə, uni gire əi nə n-a n-aawi kadi n-dəoi go kilə gindi ki dəoi nə bato ti.

³¹ Nə Pol al nje kun də buti asigar je ki ɓu nim, asigar je wa nim ə nə: «Kin ə dije kin isi saje me bato ti ba al ə, dəw kare ka a tēe dansi ti al.»

³² Be ə, asigar je gangi kulə ngon bato ka kin ə iyəl-e adi aw.

³³ Kete ɓəy taa kadi lo ti, Pol ilə dingəm me dije ti pəti ə nə: «Oi, ndə dəgi gide so ɓone ki isi ingəmi, ki kanjì kadi usoi ne.»

³⁴ Ningə ki ɓasine kin, m-deji səsi kadi uni ne usoi, tədə e kin a a ra səsi kadi ti iteei kají ti. M-əl səsi təki ngon bisi də dəw kare dansi ti a osi kə al.»

³⁵ Loki Pol al-de ta ba ningə, un mapa ra oyo Luwə də ti ta kam dije ti pəti ɓa uso.

³⁶ Lo kin ti noo nga ə, dije pəti uwai rəde nəga usoi ne.

³⁷ Pati, je dije ɓu joo ki də siri gide mehə me bato ti.

³⁸ Loki usoi ne dani maji ɓa, ɓuki gəme kə kadi bato ole kel.

³⁹ Loki lo ti, njé kuwa ngandi bato je gəri lo al. Nə ne ki ooi e sil ba ki aw təl ta nə də yangira ti par. Ə uni ndude kadi n-rai ndəy nday tə re to ban a n-awi ki bato titi.

⁴⁰ Ningə tuti gindi je ki dəoi bato ti, ɓuki ba, ə ai də ti noo tuti kilə ki dəoi ne ləl bato je tə. Go ti, ɔyi kibi ki nje kuwa nel taa. ɔyi taa kadi tə nel sur bato aw sie ki də yangira ti ka kin.

⁴¹ Loki isi awi ɓa, ɔsi bato dibi yangira ti ki təgi man ki j yo je ne je re ɔsi naa ti adi a. Nə bato dibi yangira ti tuti tuti adi lo kadi əti kəte goto. Ningə goe ki gogi, man re ki togine ində tuji-n to.

⁴² Asigar je adi ndude ası-naa kadi tə n-toli dangay je nə tə ki madi dande tə j ur me man tə ay aw.

⁴³ Nə nje kun də buti asigar je ki ɓu ndigi kají Pol, adi ɔgi-de də kadi rai ndigi ləde. Adi ndune kadi dije ki gəri kal man tosi me man tə kəte, awi ki də yangira ti.

⁴⁴ Ningə kadi ndəge je isi də kagi ti je, də nusi bato ti je, uni gode. E be ə, dije pəti awi tēgi də yangira ti ki kanjì kadi ne madi ra-de.

28

Pol me ɓe ti ki Malti

¹ Go tēe ki ji tēe ta yo ti nəga ɓa j-o kadi tə dər ki je ti ka kin nə Malti.

² Dije ki isi də dər ti ka kin uwəi-je ki rəde ti ki rənəl ki dəw oo gae nja kare al. Rai por ki bo ngay adi j-a ta ti pəti, tədə ndi ədi adi kul ə ngay.

³ Pol saa ngəngira kadi n-ɓuki poro ɓa, por ra adi li pi tēe ti naa jie ti.

⁴ Loki dije ki me ɓe ti ooi li naa ji Pol ti ningə, əli-naa dande ti əi nə: «Ki rəjeti, dingəm kin e nje təl dije. Be ə, tēe ta man ti aji ka, ta ki gangi lə Luwə ndigi kadi a kidi dəne taa al.»

⁵ Nə Pol siya li ile me por ti, ə ngon rəe ki ndəy ka to-e al.

⁶ Dije pəti nginəi kadi rə Pol ti ə se osi watı oy wa be. Nə loki nginəi pi ne madi ra-e al, əli əi nə: «Dəw kam e yo.»

⁷ Lo lə ki bo ki də dər ti ka kin, ki təe nə Pibilusi, to kadi lo ti noo ngəsi. Ə Pibilusi uwə-je ki rəne ti maji ngay, adi-je kəy ji to-n ndəje mitə.

⁸ Ningə baw Pibilusi to moy nangi: rəe tingə je, ndəgi masi je. Ə Pol jaa aw ində jine dəe ti adi ingə rə nəga.

⁹ Go ti, ndəgi njé moy je ki me ɓe ti rəi ingəi Pol adi adi-de rə nəga tə.

¹⁰ Dije ɔsi gonje noq be. NGA ningə, loki kagi lo asi kadi j-aw ngata 6a, adi-je ne je ki j-aw ki ndooe kadi ra səje də rəbi mba ti.

Kaw Pol Rom ti

¹¹ Ji ra nay mita noq be 6ay taa kadi j-ilə dəje ki bato ki i Aləgijandırı ti ki 6ari-e nə Kasitor nim, Polusi nim. Bato kin, kagi lo kul man doe ti me 6e ti kin.

¹² Loki j-aw ji təe Sirakusi, j-isi ti noq ndə mitə.

¹³ Lo kin ti noq, j-i j-un kadi ba, j-aw ji təe Rajiyo. Lo ti go ti, nal ki j gin 6e ti ilə ngira kula, ə ji ra ndə joo 6a ji təe Pujol.

¹⁴ Me 6e ti kin ə j-ingə ngakoje je ki dəji-je adi ji ra ndə siri səde 6ay taa j-aw. E be ə j-aw-n ki njaje kadi ji təe-n Rom ti.

¹⁵ NGakojie je ki Rom ti ki ooi pojye, rəi tiləi kəmje biti lo suki ti ki Apiyusi ki e lo kəy kuso ne je ki mitə. Loki Pol oo-de, ra oyo Luwə, ə təl ingə togı.

¹⁶ Go təe je Rom ti, adi ta rəbi Pol kadi isi lo ləne ki asigar kare ki kadi ində kəmne goe ti.

Pol ma naji lə Jeju Kirisi Rom ti

¹⁷ NDə mita go ti, Pol 6a ki bo je la *Jipi je kadi rəi inge-i-e. Loki kawi-naa, Pol al-de ə nə: «NGakom je, m-ra ne madi m-ɔsi-n ta dije ləje al nim, m-ɔsi-n ta ne jibəl be lə kaje je al nim to. Nə Jipi je uwai-mi Jorijaləm ti iləi-mi dangay ti ji Rom je ti.

¹⁸ Go ta ti ki Rom je dəji-mi, ingəi ne madi ki asi kadi dəw gangi-n ta koy dəm ti al, adi ndigi kadi iyəi-mi.

¹⁹ Nə Jipi je ədi al. Lo kin ti, e gu dəm ti kadi m-dəji ka no Sajar ti, ki kanji kadi m-ində-n ta də dije ti ləm^{*}.

²⁰ Embata kin ə, m-dəji kadi m-ingə səsi, m-əl səsi ta. Tadə e ki mbata ne kində me də ti lə *Isirayəl ə m-to-n dangay ti kin.»

²¹ Lo kin ti, Jipi je əli-e əi nə: «J-ingə makitibi madi ki i Jude ti ki el ta ki doi ti al, taa ngako je je madi ki kadi rəi əli-je ta je ki doi ti ə se 6ari toi majal ka goto to.

²² Nə ji ndigi kadi el-je ta lei ki ɔji də buti ki j me ti kin adi j-o. Tadə ji gar kadi ki lo je pəti, dije ədi ta lə 6u ti kin al.»

²³ Be ə, ɔji-naa ndə 6a rəi ngay ingəi Pol lo kise ti. Pol ilə-de mbə koğe lə Luwə. A də ndukun ti lə *Moji ki nje kəl ta ki ta Luwə ti, ma-n naji lə Jeju. Taa sangi kadi n-6uki-de gone ti ɔji də to Jeju to. Əli-naa ta si biti lo səl-de.

²⁴ Dije madi ooi kadi ta ki əl-de e ta ki rəjeti, nə njé ki nungi mbati kadi mede to.

²⁵ Lo ki j sanəi-naa ki ndu kasi-naa al, Pol al-de ə nə: «Ta ki NDil Luwə əl bawsı je ki ta nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay e ta ki rəjeti.

²⁶ NDil əl-e ə nə:

“Aw ingə dije kam ə al-de ə nə:
A oi ta ki mbisi, nə a igəri me al;
A igoi lo ki kəmsi, nə a oi lo al.

²⁷ Tadə ngamede ilə mii.

Bəyi mbide je, ndəmi kəmde je,
MBa kadi kəmde oo lo al nim, mbide oo ta al nim.

MBa kadi n-gəri ne kare al, nə ta n-ii n-tali
rade gom ti adi m-aji-de^{*}.»

²⁸ Pol tel ilə ti 6ay ə nə: «Kadi igəri təki, ta kajı lə Luwə kin, ilə-n adi dije ki ei Jipi je al. Ningə əi je a uri mbide kadi ooi.»

²⁹ [Loki Pol al ta kin ningə, Jipi je ii taa, awi ki ta ki naji-naa dande ti.]

³⁰ Pol ra bal joo ta kasi-naa me kəy ti ki uwa. Ningə dije pəti ki rəi rəe ti, uwa-de ki rəne ti.

³¹ Pol ilə mbə koğe lə Luwə nim, ndo dije ta ki do Bañe Jəju Kirisi ti ki me ki kare ki kanji kadi ne madi oge də nim to.

* 28:19 25.11 ◊ 28:27 26-27: Ejay 6.9-10

Makitibi ki Pol ndangi adi Rom je

Ta ki dō makitibi ti ki Pol ndangi adi Rom je

Bal ngay al go koy Jeju ti, ki kje lo koy ti, dije ali taki Jipi je madi ki teli njé kun go Kirisi, tə Akilasi je ki Pirisil je kin, ilai ngirə kilə mbə Poy Ta ki Maji Rom ti. Rom e e 6e bo ki e do made je ti dökagilo koße ti la dije ki Rom ti. E be a, lo ki Pol iſi ilə mbə Poy Ta ki Maji Siri ti, ki Girəsi ti, njé kaw-naa je inda ngirade Rom ti ngata. NGa ningə, təki Luwə el-n Pol kadi aw biti ki dəbəy dənangti, Pol un ndune kadi n-aw Rom ti par al, na kadi n-aw biti Esipay ti. Ningə Pol aw mba lene kin e se aw al wa ka dəw gər. Nə kadi ində-n dō mba ka kin dana, ndangi makitibi kin adi njé kaw-naa je madi ki iſi kawi-naa me kəy ti la Akilasi ei ki Pirisil (1.7; 16.3-5).

Me makitibi ti ki Pol ndangi kin, ingə rabi el-n njé kaw-naa je ki Rom ti ay njay adi-de gəri kee nje kaw kilə ki rə dije ti ki ei Jipi je al. Ningə ta ki Pol el-de a na: «Poy Ta ki Maji kin e təgi la Luwə ki kadi aji dəw ki adi mene Jeju Kirisi. Kajj ki ilə ngirane do Jipi je ti kəte, taa re təe-n dō dije ti ki ei Jipi je al» (1.16) kin, kaw dəs ta je pati ki Pol el dije ki dangi dangi naa ti.

Ta ki dō kulə noji ti ki kadi to dan Jipi je ti ki dije ki ei Jipi je al e ta ki bo ngay ki rə dije ti ki dəsay ki njé kun go Kirisi. Ningə ta kin j-ingə me makitibi je ti ki rangi ki Pol ndangi ta, ta makitibi ki ndangi adi Galati je be kin. Pol or go rabi ki Luwə aji-n dəw ki ra ra ki tae ti e un mene ade, adi ay njay to (1.18; 8.39).

Go ti, Pol ilə jine dō mbati ti ki dam Isirayel je madi mbati Kirisi ngon kagi lo ki ndəy be. Əl təki mbati Kirisi lade kin a ası kadi ilə kagi no ndigi ra ti la Luwə al (9-11). Ningə ki əasine kin, maji la Luwə ki təj ki rə dije ti ki ei Jipi je al kin, to kadi dije gəri taki Luwə əar dəw ki ra kadi iſi ki done taa kisi ki ta dangi mbata ti lie (12.1-15.13).

Poł tol ta makitibi lene ki ta kaw mba lie ki bəy ti donangi ti ki Rom nim ki ta kuwə ji-naa nim (15.14-16.27).

Dəw ki ilə rone tida makitibi kin maji, a oo ndigi ra la Luwə ki mba kajj gin dije pəti ki donangi ti kin kadi e ne ki ati bəy ngay. Ningə a aw səde kadi ei ka awi no Luwə ti ki ngame ki rojeti, ki səbi kadi j-aw-n no Luwə ti.

Kuwə ji-naa

¹ Mi Pol ki əas kilə la Jeju Kirisi a m-ndangi ta kin m-adı səsi. Mi ki Luwə əar-m tə njə kaw kilə, ində-m ta dangi mba kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji lie.

² Poy Ta ki Maji ki Luwə ində ta njé kəl ta kti tae ti kate, adi əli tae me makitibi ti lie ki ay njay^{*}.

³ E Poy Ta ki Maji ki əji də NGone ki oji-e gin ka ti la ngar Dabidi^{*}.

⁴ Adi e Baſe leje, Jeju Kirisi, ki Luwə un dəe taa tə NGonne, ki təgi la NDil Luwə, loki ii-n taa dan njé koy je ti.

⁵ E ki takul Jeju Kirisi a, Luwə ra-n səm maji adi m-təl-n njə kaw kilə lie mba kadi dije pati ki dənangti ti ne, adi-e-n mede, təli rəde go ta ti lie kadi təe 6a-n.

⁶ Səi ka səi mbə dije ti kin to. Səi dije ki Luwə əar səsi kadi səi dije la Jeju Kirisi.

⁷ Səi pati ki isi Rom ti, ki Luwə ndigi səsi a əar səsi ta dije lene, kadi me-maji ki kisi-maje la Luwə ki Bawje ei ki Baſe leje Jeju Kirisi e səsi naa ti.

Pol ndigingay kadi n-aw n-oo njé kadi-me je ki Rom ti

⁸ Ne ki dəsay, m-ra oyo Luwə ləm me to Jeju Kirisi ti ki mbata ti ləsi pati. Tədə dije əli ta ki də kadi-me ti ləsi ki də duniyə ba pati.

⁹ Luwə ki m-isı m-ra kilə 6əə lie ki me ki kare, ki go rəbi kilə mbə Poy Ta ki Maji la NGone, ası kadi a ma naji ləm. E ger maji təki m-isı m-al ta ləsi ki dökagilo je pati.

¹⁰ Ningə m-isı m-dəje ki ndə je pati, kadi re e ndigi lie e, kadi adi-m ta rəbi adi m-aw-n rəsi ti.

¹¹ M-ndigi ngay kadi m-aw m-o səsi, m-adi səsi kadi-kare la NDil Luwə ki kadi ra səsi adi ingai me kadi-me ti ləsi.

¹² Taa, kisiye naa ti, a ra kadi kadi-me ki kare ki j-awi, j-a j-ilə dingəm me naa ti yo ki ne.

¹³ NGakom je ki dəne ki ki dingəm, m-ndigi kadi igəri təki, m-sangi rəbi ngay kadi m-aw rəsi ti, nə biti əone ka m-ingə rəbi al. M-ndigi kadi m-aw, adi m-ingə kandi kilə rəsi ti təki m-ingə-n rə ndəgi dije ti ki dənangti ti ne kin be to^{*}.

¹⁴ Səbi kadi m-ində kəmm go dije ti pati, njé kam təe je ki njé kəm təe al je, njé ne gər je ki njé ne gər al je.

¹⁵ E mbata kin e, m-ndigi ngay kadi m-aw m-ilə səsi mbə Poy Ta ki Maji, səi ki isi Rom ti to.

¹⁶ Tədə mi Pol, rəm sol-m al kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji. Poy ta ki Maji kin e təgi la Luwə ki kadi aji dəw ki adi mene Jeju Kirisi. Kajj ki ilə ngirane do *Jipi je ti kəte, taa re təe-n dō dije ti ki ei Jipi je al.

¹⁷ Ki rojeti, Poy Ta ki Maji təj ki rəbi ki Luwə tida dije ki adi-e mede dije ti lene. E ki go rəbi kadi-me təki makitibi la Luwə el-n a na: «Dəw ki Luwə tide dəw ti lene ki go rəbi kadi-me lie, a iſi ki dəne taa^{*}.»

Majal la dije ki ei Jipi je al

¹⁸ Luwə isi dörə ti taa nu, tojì wongi lene do dije ti ki njé ra majal, njé ra ne ki go rabe ti al. Kila rade je ki majal uti do ne ki rojeti.

¹⁹ Kila ra Luwə to ki taga wangi kadi dəw gər. Luwə wa tojì dije kila rane ki taga.

²⁰ Taki rojeti, lo kila ngira kində ne je ti nu, ne je ki to rə Luwə ti, ki dəw oo-de ki kəmme al, ki toge ki biti ki nq ti, ki klee Luwə, ne je kin toki taga me kila rae ti kadi dəw gər ki ne gər ki aw-n dəne ti. Adi ne ki kadi me Luwə a soln do dəw ti goto.

²¹ Dije gəri Luwə maji, ne mbati kadi osi kure nim, mbati tal ki oyo kade nim, taki ssbi kadi raii. Tagade ur-de wale yo, ne gər ləde goto, adi iləi rəde me lo ki ndul ti.

²² Ooi rəde ta njé gosi je, ne tali mbə je.

²³ Kadi osi makəside nangi no Luwə ti ki njé koy al ningə, osi məkəside nangi no ne je ti ki dije rai-de tə bana kəm dije ti ki ndo madi a a gotoi, tali-de yəl je ti, tali-de da je ti ki njade e so, ki njé ki nje kagi nangi.

²⁴ Embata kin a, Luwə iyə-n-de me ne ra je ti ki majal ki mede ndigi, adi iləi rəsol do rəde ti a i je wa.

²⁵ Uni ne ki rojeti la Luwə mbəli ne ki ngom. Ningə osi dəde nangi no ne je ti ki Luwə inda-de kin yo, a iyəti Luwə ki nje kində ne je, ki kəsi-gon e lie biti ki nq ti kin. *Amen.

²⁶ Embata kin a, Luwə iyə-n-de me ngur daro ti ki to rəsol. Nede je, iyəti sangi-naa la dəne ki dingəm ki go rabe ti, a tali nayi-naa ta sangi-naa ti ki go rəbe ti al.

²⁷ Dingəm je ka iyəti taa sangi nede je, a nayi-naa ta sangi-naa ti dande a i je wa. Rai ne ki kəbi ki naa, adi ingəi ne kigə go kila rade ki ur səde wale.

²⁸ Loki mbati kadi n-gəri rəbi la Luwə, Luwə iyə-de adi uni rabi ki go ne gər ti ləde ki rugi, ki asi kadi or-de ta rəbi al. Lo kin ti, isi nje ra ti ki kadi daw ra al.

²⁹ Ne ra ki dana al rosı mede, a i njé ra majal je, a i njé ra kəm-nda ne lə dije, a i njé me ndul je, jangi rosı mede, a i njé təl dije, a i njé kol, njé kədi dije, ne rade e ki go rəbe ti al, a i njé tətə ta do dije ti,

³⁰ a i je wa isi a li ta ki majal do-naa ti, a i njé ba je la Luwə, njé ta ki to, njé kun dəde taa, njé kojì rəde, mər ta ləde pəti e do majal ti ki ra, a i njé ta rə njé kojì-de je,

³¹ ne gər ləde goto, a i dije ki ooi to mindide al, a i dije ki usi-de do dəw ti al, taa ooi kəm-to-ndoo lə dəw al to.

³² Gəri ta ki gangi la Luwə maji, kadi dije ki njé ra ne ki be kin, a i dije ki asi ta koy, na toti ra ti par par. Ningə e a i je wa par a rai al, na dije ki rangi ki isi rai ka, ndigi səde do ti to.

¹ Ki isi gangi ta do madi je ti, re ii-n na qə ka, dəw a iyə go kə adi al, tado isi gangi ta do dije ti ki njé ra ne je ki majal, nə kila rai to tə kila rade be tə. Adi ta ki isi gangi kin, isi gangi ta do roi ti i wa.

² Ji gər maji, kadi Luwə isi gangi ta, ki go rəbi ki dana, do dije ti ki njé ra ne je ki majal ki be kin.

³ NGa i ki isi gangi ta do dije ti ki njé ra ne je ki majal, ningə isi ra ne je ki isi rai ka kin to kin, kadi o a nə, i a goto me ta ki gangi ti la Luwə, al.

⁴ I, isi kidi ra maji la Luwə ki ati bəl, ki kore me lie, ki kisi do ti lie, ki kanji kadi igər taki, ra maji lie kin isi osi kadi iyə rəbi ne rai je ki majal ko.

⁵ Isi ta ra me ngə ti, imbatı kiyə rəbi ne ra ki majal ko. Lo kin ti, isi kaw wongi ki pangilae al doi ti, isi nginə-n ndo ki, Luwə ki nje gangi ta ki dana, a re-n kadi oji-n wongi lene do dije ti ki njé ra ne ki majal.

⁶ Luwə ki nje kigə dəw ki ra kira kila rae*.

⁷ Dije ki uwəti təgide ba me ne ra ti ki maji, isi sangii təbə, ki kəsi-gon, ki isi sangi kadi n-oyi al, Luwə a adi-de kisi ki do taa ki biti ki no ti.

⁸ Ne njé ki njé kur wale, njé tə rə ta ki rojeti, a tali rəde go ne ra ti ki dana al, Luwə a mbati-de, a adi wongi lie ki bo osi dəde ti.

⁹ A adi me-kə li bəl a ra dije pəti ki njé ra majal. A ilə ngire do *Jipi je ti bəy taa re-n do dije ti ki a i Jipi je al ti.

¹⁰ Ningə dije ki njé ra maji, Luwə a adi-de təbə, ki kəsi-gon, ki kisi-maje. A ilə ngire do Jipi je ti bəy taa re-n do dije ti ki a i Jipi je al.

¹¹ Tado kər kam naa goto rə Luwə ti.

¹² Dije ki a i Jipi je al ki rai majal ki kanji gər ndu-kun lə *Moji, a tuji ki go lo gər-e ti al wa kin to, a i Jipi je ki gəri ndu-kun lə Moji bəti a rai majal, ndu-kun a gangi ta dəde ti tə.

¹³ Ningə, e njé ki isi ooi ndu-kun mbide ti be par ba Luwə isi or ta dəde al, nə a i njé ki isi ooi, a tali rəde go ti a, Luwə isi or ta dəde ti.

¹⁴ Dije ki a i Jipi je al, ki gəri ndu-kun lə Moji al, na isi rai ne ki ndu-kun dəji, ki kanji gər kin, a i je wa a i ndu-kun ki nje gangi ta do rəde ti.

¹⁵ Me lo ti kin, tojì kadi, ne ki ndu-kun dəji kadi dəw ra kin, e ki ndangii ngamede ti. Ningə, mede ki isi uwə-de ki ta ka ma naji do ta ti kin, taa gangi ki isi gangi ta do rəde ti je, isi or ta də rəde ti je kin ka ma naje tə.

¹⁶ Ningə təki mbə Poy Ta ki Maji ki m-isim-ili, el-n, e kin a e ne ki a ra ne ndo ti ki Luwə a un Jəju Kirisi kadi a gangi-n ta do ne je ti pəti ki dije bəyəi mede ti.

Jipi je ki ndu-kun lə Moji

¹⁷ Ningə j ki isi əar rəi Jipi, ki a do ndu-kun ti ngə, rəi isi nəl-i do Luwə ti lai;

* 2:6 5: Soponi 1.14-18; 2.2-3

¹⁸ ki igər ne ki e ndigi lie maji, ndu-kun ndoi ne kadi ikötí ne ki maji dan ki majal ti.

¹⁹ I o rai maji ngay kadi asi kör njé kóm tó je ta rabi, o rai kadi i kunji ló dije ki ai lo ki ndul ti,

²⁰ i nje ndo ne nje ne gér al je, nje ndo ne ngan je ki du. I isi ra ne je kin be, mbata o kadi me ndu-kun ti, inga ne gér, ki ta ki rojeti ngata.

²¹ I isi indo ne dije, ná asi kadi indo rai j wa al, isi ilá mbe kadi dije bogi al, a j wa isi bogi.

²² Isi al dije kadi sangi-naa kaya ti al, ná i wa isi sangi dáné je ki lo kaya ti, isi al ta la yó je ki ra majal, a isi ika ne me koy ti lade.

²³ Isi ira ronel do ndu-kun ti, ná isi al doe, adi imbatí kosi-gon Luwa.

²⁴ Lo kin ti, tekí ndangi me makitibi ti le Luwa, dije ki aí *Jipi je al isi ali ta ki mal do Luwa ti mbata kíla rasi sai ki sai Jipi je^{*}.

²⁵ Ninga kadi igéri maji tekí kijé móti e ne ki ndae to, loki daw isi tél rone go ndu-kun ti, ne loki itel roi go ndu-kun ti al a, sai ki daw ki ijé mótinge al, asi-naa.

²⁶ Kin a daw ki ijé mótinge al, tél rone go ndu-kun ti a, Luwa a oo-e ta daw ki ijé mótinge.

²⁷ Dewe ki ijé mótinge ki go daro ti al, ná tal rone go ndu-kun ti kin, a gangi ta doi ti. A gangi ta doi ti, j ki aw ki ndu-kun ki ndangi me ji ti, taa ijé móti to, ná itel roi go ndu-kun ti al kin.

²⁸ Tekí rojeti, ke Jipi, e ba gidi ti taga ne al, taa kijé móti e me ndají ki ró ti kin al to,

²⁹ ná ke Jipi ki rojeti e me ti koy. Ninga kijé móti, e kijé móti ki ngame ti. E kijé móti ki i ró NDil Luwa ti, bì me ndu-kun ti ki ndangi al. Daw ki kijé mótinge, e daw ki inga toji ki ró Luwa ti bì ró dije ti al.

3

Daw ki dana goto

¹ Ke Jipi, maje to ti, kijé móti, ndae to ti.

² Majé e ngay me ne je ti patí, tado, e *Jipi je a Luwa ilá ta lene jide ti kate.

³ Ó re ki madí je ai do njade ti al a, ka do nja ti al lade a ra kadi Luwa yati ndune al.

⁴ Luwa a yati ndune al jagi! Ninga sobi kadi Luwa e nje kal ta ki rojeti, e dije patí ai njé kal ta ki ngom, tekí ndangi me makitibi ti aí na: «Sobi kadi dije géri ka dana lai me ta keli ti, A re awi kadi gangi ta doi ti a, Kadi ta uwái al, kadi itee me ti^{*}.»

⁵ Kin a re majal ki j-isí ra, toji kadi Luwa e daw ki dana a, daw oo ta ki kadi j-al al. Kin a re Luwa inga tsba me majal raje ti, a noo ra sáje wongi a, e daw ki rojeti al. M-al ta kin be ki go koe ti la daw.

⁶ Ninga kadi igéri tekí, Luwa e daw ki dana al, al jagi. Kin a Luwa e daw ki dana al a, a asi kadi gangi ta do duniya ti al.

⁷ Ninga kin a, kadi me ta ngom ti ki isi tee tam ti, ta ki rojeti la Luwa tee ki taga, kadi Luwa inga tsba a, gine e ri a kadi daw a gangi ta dom ti ta nje ra majal bøy a?

⁸ J-a j-al ki kate par j-a na: «Ji rai majal j-adi ne ki maji tee me ti.» Tekí dije madí indai ta dom ti aí na: mi a m-a ná ji ra majal kadi ne ki maji tee me ti ka kin be. Dijee ki ali ta kin asi ta kadi daw gangi ta koy dode ti.

⁹ Ninga e ne ki kadi daw al-n a na: je ki je Jipi je, j-itá ndagi dije al. J-itá-de al, ninga j-al ta do ti ngata j-a na: Jipi je ki dije ki ei Jipi je al, patí, aí gin tagi ti la majal.

¹⁰ Tekí makitibi la Luwa al-n a na: «Dew care be ki kadi e daw ki dana goto.

¹¹ Daw care be ki kadi gér ne goto,

Daw care be ki kadi sangi Luwa goto.

¹² Patí iyé rabi ki maji, ndámi rabi.

Daw care ki nje ra maji goto^{*}.

¹³ Rabi mindide to tae nin ki tae to tagira be, NDonde e ndon kél ta ki ngom,

NDA tade rosi ki kengi li^{*},

¹⁴ Isi mani dije man ki to kal tae al, Tade ati kanana do dije ti^{*}.

¹⁵ NJade e nja káy law ki lo tol ne ti,

¹⁶ Lo ki dai ti bá, do njade e ne ki tuji ki me-ko.

¹⁷ Ó dije ki géri rabi lapiya al^{*}.

¹⁸ Bál Luwa ki nday goto mede ti^{*}.

¹⁹ Ji gér kadi ne je patí ki ndu-kun al, el dije ki aí gin ndu-kun ti, mba kadi ta daw madí tee al ta do ró ti al, a kadi dije patí géri go majal je lade no Luwa ti.

²⁰ E mbata kin a, daw ki Luwa a tide daw ti lene ki go rabi tél ró go ndu-kun ti goto^{*}. MBata ndu-kun to mba kadi ojí dije adi géri ne ki gari-e majal.

Luwá tida dije, dije ti lene ki go rabi ka do nja ti la Jeju Kirisi

²¹ Ki ngosine kin, Luwa toji-je go rabi ki tidé-n dije, dije ti lene^{*} ki kanji ndu-kun. Ninga e, ndu-kun la Moji ki njé kal ta je ki ta Luwa ti mai naje.

²² Luwa tida dije, dije ti lene ki go rabi ka do nja ti la Jeju Kirisi. Ta rabi kin to mbata ti la dije patí ki adi mede Jeju Kirisi, tado dije patí asi-naa.

²³ Dije patí ai njé ra majal je, adi tsba la Luwa nal-de.

²⁴ Né Luwa tida-de dije ti lene kare, ki kanji kadi ugei ne madí. E ki go me-maji ti lie, me to Jeju Kirisi ti ki taa-de gin togí ti la majal ilé-de taa.

²⁵ E Jeju Kirisi a, Luwa un-e tæ ne kigá do majal, me mase ti ki ay, ki go rabi ka do nja ti lie. Luwa ra be mba kadi toji-n ne ra ki dana lene, mbata majal je ki dije rai-de kete, tida goe al,

* 2:24 Ejay 52.5 * 3:4 Pa je 51.6 * 3:12 10-12: Pa je 14.1-3; 53.2-4 * 3:13 Pa je 5.10 * 3:14 Pa je 10.7 * 3:17
15-17: Ejay 59.7-8 * 3:18 Pa je 36.2 * 3:20 Pa je 143.2 * 3:21 1.17

²⁶ dökagilo kisi do ti lie. Luwə tojì ne ra ki dana lène dökagilo ti ki bone, mba kadi e-n nje ka dana, taa kadi tida-n dije ki indəi mede do me-maji ti la Kirisi, dije ti lène to.

²⁷ Né kare ki kadi daw inda-n gune goto, mbata ne ki Luwə a do ti, e tel ro go ndu-kun ti al, na e kadi-me Jaju Kirisi.

²⁸ Ji gär maji kadi Luwə tida daw, daw ti lène ki go rabi kadi-me Jaju Kirisi, bi e ki go rabi tel ro go ndu-kun ti al.

²⁹ Luwə e Luwə la *Jipi je par al. Ki rojeti, e Luwə lède par al, na e Luwə la ndagi dije pəti to.

³⁰ MBata Luwə e kare ba. E a tida Jipi je dije ti lène ki go rabi kadi-me Jaju Kirisi nim, a tida ndagi dije, dije ti lène ki go rabi kadi-me Jaju Kirisi nim to.

³¹ Loki j-adi meje Kirisi kin, tojì kadi nda ndu-kun goto al. Lo kin ti, ji tojì kadi ndae e ngay ta ke yo.

4

Luwə tida Abirakam daw ti lène

¹ Kadi j-al ta la kaje *Abirakam 6a, ne madi ki inga ki go tøge ti e wa goto.

² Kin a Luwə tida Abirakam daw ti lène ki takul kilə rae je o, asi kadi Abirakam a indən gune wa, na a ində gune no Luwə ti al.

³ Tado, ta ki makitibi la Luwə el a to kin: makitibi la Luwə al a na: «Abirakam adi mene Luwə, a Luwə tide daw ti lène.»

⁴ Ninga ne kare, daw ki ra kilə inga-n ne kigə go ji, ne ki inga kin, inga kare al, na e ne ki inga to kilə ti ki ra.

⁵ Kin a daw ra kilə madi al, na adi mene kadi Luwə e nje tida daw ki njé ra majal daw ti lène a, Luwə a tide daw ti lène, ki go kadi-me Luwə ti.

⁶ E be a, *Dabidi un-n ndune ki taa al-n ta la maji ki j ro Luwə ti re ki do daw ti. Adi e daw ki Luwə tide daw ti lène ki kanji go kilə rae je. ⁷ Dabidi a na: «Dije ki Luwə iyə ne rade je ki go ti al ko,

Luwə bør majal je lède ko, ai njé maji-kur je. ⁸ Daw ki Luwə tida majal lie dæt ti al e nje maji-kur^o.

⁹ Maji kin e mbata lə njé kijə məti par al, na e mbata lə njé kijə məti al je to. Tado j-al j-a na: Luwə tida Abirakam daw ti lène ki takul kadi-me lie.

¹⁰ Ó se ne kin ra ne dökagilo ti ki ra wa? Se e kate no kijə məti Abirakam ti a se e go ti wa? Ne kin ra ne kate no ti, bi e go ti gogi al.

¹¹⁻¹² Ninga kijə məti re go ti gogi ta ndaji, ki kadi tøjì tøki Luwə tida Abirakam daw ti lène, ki takul kadi-me ki adi mene, dökagilo ti ki ija-n mətine al bøy. Lo kin ti, dije ki ijai mətide al ka Luwə tida-de dije ti lène nim, dije ki ijai

mətide ka tida-de dije ti lène nim to. Ninga Abirakam tal baw dije pəti ki ijai mətide al, ki adi mede, taa tel baw dije ki ijai mətide to. Adi ai njé je ki uwai kul kijə məti par al, na uni do nya bawje Abirakam ki un, a adi mene Luwə kete no kijə mətine ti kin^o.

Luwə un mindine mbata ti la dije pəti ki adi-e mede

¹³ Luwə un mindine adi *Abirakam ki dije ki gin koji ti lie tøki dønangi e ne nduwə lade. Ninga e ki mbata tel ga Abirakam tel røne go ndu-kun ti al, na e ki mbata tida ki Luwə tide daw ti lène ki go rabi kadi-me Luwə^o.

¹⁴ Kin a re ne nduwa kin e mbata ti la dije ki njé tel røde go ndu-kun ti par ninga, nda kadi-me goto, taa kun mindi la Luwə ka tel ne ki kame goto to.

¹⁵ Tado ndu-kun a e nje re ki wongi la Luwə. MBata lo ki ndu-kun goto ti, kal do ndu-kun ka goto ti to.

¹⁶ Lo kin ti, ne maji ki Luwə un mindine kadi n-a n-adı daw kin, daw a inga ki go rabi kadi-me Luwə. Be mba kadi e ne kadi-kare ki Luwə adi, ki ndae to ti mbata la dije pəti ki adi mede ta Abirakam be, bi mbata ti la dije ki njé tel røde go ndu-kun ti par al. Abirakam ki e bawje je dije pəti.

¹⁷ Makitibi la Luwə el ta do Abirakam ti a na: «M-ra-i tø baw dije ngay ki dønangi ti ne^o.» Abirakam e bawje ta kəm Luwə ti ki ade mene. Luwə ki njé kadi njé koy je ii lo koy ti, ki njé kadi njé je ki kate gotoi, toi.

¹⁸ Abirakam adi mene Luwə, adi tel baw dije ngay ki dønangi ti ne tøki makitibi la Luwə al-n a na: «Gin dije løi a bayi-naa tø mee je ki dorø ti be^o.» Lo kin ti, ne ki kadi daw inda mene da ti goto, na Abirakam aw ki kində me do ti.

¹⁹ Abirakam aw ki 6al ki asi 6asi ki 6u kare, ninga gar kadi n-tøgi, tøgine goto, taa nene Sara ka e kuji to, na go lo kin al, adi mene kadi kun mindi la Luwə ki un kin a ra ne^o.

²⁰ Abirakam ilə kadi-me lène ko al, taa mee tøsi do kun mindi ti la Luwə al to. Ingø tøgi ta kingø me kadi-me ti lène, ilø-n toji do Luwə ti.

²¹ Ninga gør done ti maji ngay kadi ne ki Luwə un mindi kadi n-ra kin, aw ki tøgi kadi a ra-n.

²² E mbata kin a, Luwə tida-n Abirakam daw ti ki dana.

²³ Ninga loki makitibi a na: «Luwə tida Abirakam daw ti ki dana,» kin, e ki mbata la Abirakam ki karne par al.

²⁴ Né e ta ki sobi døje to. Je ki kadi Luwə a tida-de dije ti ki dana, ki takul kadi-me løje. Jadi meje Luwə ki j ki Baſe løje Jaju dan njé koy je ti.

* 4:3 Kilə ngirə ne je 15.6 * 4:8 Pa je 32.1-2 * 4:11-12 Kilə ngirə ne je 17.9-14 * 4:13 Kilə ngirə ne je 12.2-3; 17.4-6;

22.15-18 * 4:17 Kilə ngirə ne je 17.5 * 4:18 Kilə ngirə ne je 15.5 * 4:19 Kilə ngirə ne je 17.1, 15-22 * 4:25 Ejay

53.4-6

²⁵ Jəju ki Luwə un-e adi koy mbata majal je ləjə[◊], ningə un-e dan njé koy je ti təe sie mba kadi tida-n-je dije ti ləne.

5

Kulə noji naa ti ki Luwə

¹ Loki Luwə tida-je dije ti ləne ki go rabi kadi-me laje, danje sie e ki lapiya ki takul Bače leje Jeju Kirisi.

² E ki takul Jeju Kirisi, ki go rəbi kadi-me a, j-ingə-n maji-kur lə Luwə. Maji-kur ki j-a me ti, j-isı ji ra rənəl, tado j-ində meje də ti kadi j-a je gin təba ti lə Luwə.

³ E ki bo ngay, me kō ti ka ji ra rənəl, tado j-i gər kadi kō a re ki kore me,

⁴ ningə dəw ki nje kore mene, a a dən njane ti me ne je ti ki to, a dəw ki nje ka dən nja ti, e dəw ki aw ki nə kində me də ti,

⁵ ningə ne ki ində mene də ti kin, a e nə ki ngom al. Tado Luwə tə-je biyə ti ki ndigi-naa ki ində ngameje ti ki go rabi lə NDile ki adi-je.

⁶ Kirisi re oy mbata ti lə njé ra majal je, loki j-asi kadi ji ra nə madi ki dərōje al. Ningə oy ki dokagilo ki Luwə wa ojì.

⁷ Dəw ki dana wa mindi ka, nga ngay kadi dəw a adi rəne koy ti mbata lie. Re dum wa ningə, dəw ki nje ra nə ki maji, a dəw made ki rangi, a uwə rəne ba kadi oy mbata ti lie.

⁸ Lo kin ti, Luwə tojì-je ndigi ki ndigi-je ki taga adi j-o. Luwə adi Kirisi re oy mbata ti ləje, dokagilo ti ki ji nay-n me majal ti ki ra bəy.

⁹ Ningə, təki basine, kadi rə koy ti lə Kirisi, təl-je dije ti ki dana ta kəm Luwə ti kin 6a, ki bo ngay bəy, Kirisi a aji-je ta wongi ti lə Luwə ki a re.

¹⁰ Kəte je njé bə je lə Luwə, nə e wa ilə-je noji naa ti səne ki go rəbi koy NGone. Təki ilə-je noji naa ti ki rəne, e wa a aji-je me kisi kəm ti lə NGone.

¹¹ Ningə e e kin par al, rəje nel-je ngay ta kəm Luwə ti, mbata lə Bače leje Jeju Kirisi ki un-e ilə-n-je noji naa ti ki rəne.

Adam a i ki Kirisi

¹² E ki go rabi lə dəw ki kare be ki e Adam, e majal re-n də duniya ti, ningə majal re-n ki koy, koy odi dije pəti, tado dəw ki ra majal al goto, dije pati rai majal[◊].

¹³ Ningə, kate taa kadi Luwə tee ki də ndukun adi *Moji, majal ki ra to me duniya ti ne ngata, nə təki e dokagilo ti ki ndu-kun goto bəy, Luwə tida majal je ki dije isi rai al.

¹⁴ Nə kare, yo o 6e də dije ti pəti, ilə ngire də Adam ti biti təe-n də Moji ti. NJé ki ali dəndu Luwə al, təki Adam al dəndu Luwə kin be ka, yo o 6e dəde ti. Adam e bana kəm dəw ki səbī kadi a re.

¹⁵ NGa ningə, nə ki kadi dəw a ojì-n majal lə Adam a i ki kadi-kare me-maji lə Luwə kin naa ti goto. E ki rojeti kadi dije ngay oyi koy

majal lə dəw ki kare ki e Adam kin, na me-maji lə Luwə e ki bo ngay. Ningə nə ki Luwə adi kosi dije ngay kare, ki go rəbi lə dəw kare be par, ki e Jeju Kirisi kin, ndae e ngay.

¹⁶ Kadi kare lə Luwə ki adi kin, kande to ta dangi ki kandi majal lə dəw ki kare ba kin. Majal lə dəw ki kare kin, ndu ki osi də ti e ta ki gangi, nə kadi-kare ki re go nə ra go ti al je ti ki ngay, kande e ta ki kor də ti.

¹⁷ Kin a re, ki ta rəbi lə dəw ki kare be par, ki ta rəbi majal lie, yo o-n 6e də dije ti pəti ningə, ki ta rəbi lə Jeju Kirisi ki kare wa kin, j-a j-ingə-n nə ki maji ngay ki rə Luwə ti bəy. Dije pati ki Luwə adi-de maji-kur ki to mbar, ki kadi-kare kare ta də ti, a qı 6e ki takul Kirisi.

¹⁸ NGa ningə, təki ki go rabi majal lə dəw ki kare ba ki e Adam, ta ki gangi osi-n də dije ti pəti ka kin a, ki go rabi nə ra ki dana lə dəw ki kare ba, ki e Jeju Kirisi, dije pati Luwə a tida-de dije ti ləne kadi isi ki dəde taa biti ki no ti.

¹⁹ Təki, ki go rəbi tal rə go ta ti al la dəw ki kare ba, dije pəti osi me majal ti ka kin a, ki go rabi tal rə go ta ti lə dəw ki kare ba, Luwə a or-n ta da kosi dije ti ngay to.

²⁰ Loki ndu-kun təe 6a, majal ojì-n naa ki də ti, nə loki majal ojì naa ti 6a, me-maji lə Luwə to mbar mbar ti ti wa bəy.

²¹ Təki majal o-n 6e ki koy ka kin a, me-maji lə Luwə 6e ki kajı mba kadi dije isi ki dəde taa biti ki no ti, ki takul Bače leje Jeju Kirisi to.

6

Koy me majal ti, a kisi kəm ba me Kirisi ti

¹ Ta ri a kadi j-eli-naa me lo kin ti a? Se kadi tə ji nayi-naa ki lo ra majal ti kadi ta me-maji lə Luwə to-n mbar mbar ki dəje ti wa?

² Jagi, e be al. Tado j-əl dije ki j-oyi, j-i gangi-naa ki majal, nə ga ban be a kadi ta j-i təl i j-isı me majal ti bəy e?

³ Igari maji kadi j-əl pəti ki ji rai batəm mbata ti lə Jeju Kirisi, batəm kin tojì kadi j-əl dije ki j-oyi naa ti ki Kirisi.

⁴ Ki go rəbi lə batəm kin, dibi-je naa ti sie, me koye ti. NGa ningə, təki Kirisi jj-n taa dan njé koy je ti ki təgi ki ati 6əl ngay lə Bawje Luwə ka kin a, je ka j-isı ki doje taa kisi ki sigi to.

⁵ Ningə, kin a re, j-ində rəje naa ti ki Kirisi təki rəjeti me koye ti a, j-a j-ii taa lo koy ti, təki jj-n lo koy ti kin be to.

⁶ Kadi ji gər maji təki, hal dəw ki to rəjeti kate kin, e ki 6ə-e kagi-dasi ti ki Kirisi ngata, mba kadi tə majal ki rəje ti e ki tuji ko, kadi je-n gin təgi ti lə majal al ngata.

⁷ Tado dəw ki oy, majal o 6e dəe ti al ngata.

⁸ Kin a re j-oyi naa ti ki Kirisi a, j-adi meje kadi j-a j-isı ki doje taa naa ti sie.

⁹ Ji gər kadi Kirisi ki j-taa dan njé koy je ti kin, təl oy gogi al; koy aw ki təgi dəe ti al ngata.

¹⁰ Kirisi ki oy, oy koy majal, ningə e koy ki nja kare par, mbata majal je pəti. Ningə ki gasine kin, isi ki dəne taa mbata la Luwə.

¹¹ Be to a, sei ka, maji kadi oi rəsi tə dije ki oyi koy majal, ningə isi ki dəsi taa mbata la Luwə, me njya naa ti ki Kirisi.

¹² Maji kadi adi majal o 6e do rəsi ti al. Kadi itali rəsi go ndigi ti lə daro al.

¹³ Adi ngon rəsi madi kare ra ne ki majal al, kadi tal ne ra kile ki go rəbe ti al, al. Nə kadi uni rəsi ba pəti mbata kile la Luwə, tə dije ki ii taa dan njé koy je ti. Kadi darəsi ba pati e mbata kile la Luwə, kadi tal ne ra kile ki dana.

¹⁴ Lo kin ti, majal a o 6e dəsi ti al, tado sei gin təgi ti lə ndu-kun al, nə me-maji lə Luwə a e dəsi ti.

Gangi-naa ki majal mba təl-n rə go ndu Luwə ti

¹⁵ Ta ri a kadi j-el də lo kin ti a? Se j-a ji ra majal mbata ke ki je gin təgi ti lə ndu-kun al, na je gin təgi ti lə me-maji lə Luwə yo wa? Jagi, e be al.

¹⁶ Igəri bəti kadi kin a re un rəi kadi ira kile adi dəw madi 6a, itəl bəə lə dəwe kin. Adi re uni rəsi kadi irai majal ningə, sei bəə lə majal kadi aw səsi koy ti, a re itəl rəsi go ndu Luwə ti to ningə, təl rə go ti kin a aw səsi me ne ra ti ki dana to.

¹⁷ Ji ra oyo Luwə mbata kəte sei bəə lə majal, nə ki ngosine kin, itali rəsi ki me ki kare go rəbi ne ndo ti ki maji ki ingəi.

¹⁸ Luwə taa səsi ji majal ti ilə səsi taa, adi itəl, sai gin təgi ti lə ne ra ki dana ngata.

¹⁹ M-el ta lə bəə tə ne ki majal a se ne ra ki dana a dije a isi rai bəə ləde be, mbata re e be al a, kasi al lasi a ra kadi igəri me ta kin al. Teki kəte uni rəsi ba pati indəi ta ne ti ki to nje, ki ne ra ki majal, ki a aw ki dəw kadi tə rə Luwə ka kin a, maji kadi, ki ngosine kin, uni rəsi indai ta ne ra ti ki dana, ki a aw səsi adi aysi njay.

²⁰ Dokagilo ti ki sei bəə lə majal kin, usi səsi do ne ra ti ki dana al.

²¹ NGa ningə, e ri a kadi a ingəi me ne ti kin bəy a? Ne ki e ne ki mesi ole do ti a adi səsi rəsəl, tado ta tol tae e koy.

²² Ningə ki ngosine kin, taki Luwə taa-n səsi ilə səsi taa, adi itəl kile je lie, kile rasi a aw səsi me kay njay ti, kadi ta tol tae a ingəi kaj i ki biti ki no ti.

²³ Tado ne kigə kirə majal e koy, ningə ne kadi ki Luwə adi-je kare e kaj i ki biti ki no ti, me njya naa ki Baibe laje Jəju Kirisi.

7

Nje kadi-me Kirisi e dəw ki e gin təgi ti lə ndu-kun al

¹ NGakom je ki konanm je, igəri maji kadi ta ki m-isı m-el səsi kin, m-el səsi tə dije ki gəri

ndu-kun maji. Ningə ndu-kun aw ki təgi do dəw ti loki dəw isi-n ki dəne taa bəy kin par.

² E be a, dəne ki taa ngaw, ndu-kun dəo-e naa ti ki ngawe, loki ngawe isi-n ki dəne taa bəy kin par. A kin a re ngawe oy 6a, ndu-kun ki dəo-e naa ti ki ngawe kin e dae ti al ngata.

³ Re ngawe isi ki dəne taa bəy a təl taa dingəm ki rangi ningə, dije a ooi-e tə nje kuwa marim. A re ngawe oy 6a, ndu-kun e dəe ti al ngata, adi re taa dingəm ki rangi ka, dəw a oo-e tə nje kuwa marim al.

⁴ Ne kin to be ki rəsi ti to. Səi dije ki oyi naa ti ki Kirisi, me daro ti, igangi-naa ki ndu-kun, adi sai lə dəw ki rangi ngata. Dəwe kin e Kirisi ki nje kən ne ki maji koy je ti, mba kadi kile raje e ya Luwa.

⁵ Teki rojeti, dokagilo ti ki kəte j-isı ji ra-n ndigi lə daroje, ngur ne ra je ki majal, ki ndu-kun ndu-de ki taa, ədi rəne roje ti, adi ji ra ne ki aw saje ki koy ti.

⁶ Nə ki ngosine kin, ji goto gin ndu-kun ti, tado j-oy, ji gangi-naa ki ne ki kəte uwə-je dangay ti. Adi ji ra kile gin təgi ti ki sigi, ki e təgi lə NDil Luwə, əi ji ra kile gin təgi ti ki kəte ki e təgi lə ndu-kun ki ndangi kin al ngata.

⁷ Ta kin mee ne ri a? Təj i kadi ndu-kun e majal a? Jagi, ndu-kun e majal al, nə ke a, e ndu-kun a e nje koji-m majal kadi m-gər-e. Kin a re ndu-kun el-m a na: «A ira kəm-nda al,» al a, re m-a m-gər ne ki bari-e kəm-nda al^{*}.

⁸ Lo kin ti, majal ingə rəbi ki ndu-kun təl ade kin kadi ində-n kəm-nda je ki dangi dangi mem ti. Tado kin a re ndu-kun goto a, majal a tal ne ki koy kə.

⁹ Kəte loki ndu-kun goto bəy, m-isı kəm. Na loki ndu-kun re, majal nga a təl nje kisi kəm.

¹⁰ Ningə mi, m-oy, adi ndu-kun ki kadi aw səm ki kaj i ti ka kin, ki əj i dəm, təl aw səm koy ti yo.

¹¹ Tado majal, ingə rəbi ki ndu-kun təl ade ka kin, adi ədi-m ki go rəbi lə ndu-kun, aw səm adi yo.

¹² Lo kin ti, ndu-kun ay njay, kun-ndu ay njay, e ne ki dana, e ne ki maji ts.

Dəw e gin təgi ti lə majal

^{13*}NDU-kun ki e ne ki maji, a tal kadi e rəbi kingə yo ləm al jagi. Ningə e majal a e nje re ki yo dəm ti, ki go rəbi lə ne ki maji, mba kadi təj-i-rəne ki taga, taa kadi təj-i-n tagine ki rojeti ki e majal ts, ki go rəbi lə kun-ndu.

¹⁴ Ji gər kadi ndu-kun e ne lə NDil, na mi, mi dəw ki me daro ti, ki majal ndogi-m.

¹⁵ Taki rojeti, m-gər kəm ne je ki m-isı m-ra-de al. Ne ki m-ndigi ra kin a, m-ra al, ningə ne ki nel-m al kin taa m-ra ts.

¹⁶ Kin a re e ne wa ki m-ndigi ra al kin taa m-ra ningə, m-ndigi do ti ki ndu-kun kadi e ne ki maji.

¹⁷ Lo kin ti, e mi ɓa m-isi ra ne al, na e majal ki isi me rom ti.

¹⁸ Tado m-gər kadi me rom ti ki e daro ki to kin, ne ra ki maji a isi titi al.

¹⁹ Tado m-ra ne ki maji ki m-ndigi ra kin al, a ne ki majal ki m-ndigi ra al kin yo taa m-ra.

²⁰ Kin a, e ne ki m-ndigi ra al yo e m-ra ninga, e mi ɓa m-isi ra al, na e majal ki isi me rom ti a isi ra.

²¹ M-gar ndu kin kadi e be ngata: loki mi, m-ndigi kadi m-ra ne ki maji ɓa, ne ki majal yo e re to ta kəm ti kadi m-ra.

²² Mem ti korɔki ɓa, m-inga ronəl me ndukun ti la Luwa.

²³ Ne m-gər me rom ti kadi togi madi ki rangi isi no, isi ro ki ndigi ra ki e bom ti. Togi kin ra adi m-tel ɓea le majal ki isi me rom ti.

²⁴⁻²⁵ Ki ne gər ləm, m-isi m-ra kila ɓea le Luwa, ne me daro ti ki to, m-isi m-ra kila ɓea le majal ki inde togine dom ti. Mi dəw ki nje kəm-to-ndoo, dəw ki kadi a taa-m jı daro ti ki e ne le yo kin goto. Toji e ki do Luwa ti ki aji-m ki go rəbi la Bañe ləje Jeju Kirisi!

8

Kisi ki do taa ki togi lo NDil Luwa

¹ Ki basine kin, dije ki indəi rəde naa ti ki Kirisi, ta ki gangi goto dəde ti ngata.

² Tado togi lo NDil Luwa ki nje kadi dəw isi ki done taa me kinda ro naa ti ki Kirisi, taa-je ilə-je taa ji togi ti la majal ki togi le koy.

³ E ne ki ndu-kun la *Moji asi kadi ra al, mbata daro ki to ra adi togo goto. Na Luwa ra ne kin ki go rəbi la NGone wa, ade kadi or majal. Re ki daro ki titi-naa ki ya dəw ki nje ra majal, gangi-n ta do majal ti ki aw ki togi do daro dəw ti.

⁴ Luwa ra be mba kadi ndigi ra ki dana la ndu-kun la Moji tol tanə dəje ti, je ki j-is i njiyə ki go ndigi ti laje al, na j-is i njiyə ki go ndigi ti la NDil Luwa yo kin.

⁵ Təki rəjeti, dije ki isi gin togi ti la darode, isi rai ndigi la darode, ne dije ki isi gin togi ti la NDil Luwa, isi rai ndigi la NDil Luwa to.

⁶ Ra ndigi la daro, a aw ki dəw ɓe le yo, ne ra ndigi la NDil Luwa, a aw ki dəw ade inga kaj, a ade inga lapiya.

⁷ Ra ndigi la daro, e tal dəw nje ba ti la Luwa. Dəw ki nje ra ndigi la daro, e dəw ki ilə done gin ndu-kun ti la Luwa al, tado asi kadi a ra al.

⁸ Dije ki isi gin togi ti la darode, asi kadi a rai ne ki nəl Luwa al.

⁹ NGa ninga səi je, isi gin togi ti la darosi al, ne isi gin togi ti la NDil Luwa. MBata NDil Luwa isi mesi ti. Re dəw aw ki NDil Kirisi mene ti al a, e dəw le Kirisi al.

¹⁰ Re Kirisi isi mesi ti a, darosi kin a oy e wa, mbata le majal, ne NDil Luwa e kisi ki do

taa ləsi, mbata sei dije ki Luwa tida səsi dije ti ləne.

¹¹ A re NDil Luwa ki nje tee ki Jeju dan njé koy je ti isi mesi ti a, Luwa ki nje teq ki Jeju dan njé koy je ti a adi darosi ki koy tal isi kəm ki takul NDile ki isi mesi ti.

¹² Lo kin ti, ngakom je ki dəne ki ki dingəm, j-awí ki kira doje ti, ninga e kira la daro kadi ta ji ra-n ndigi la daro al.

¹³ Tado re isi ta ra ne ti ki go ndigi ti la darosi a a oy. A re uni NDil Luwa, itsli kilə ra je la darosi ɓa, a isi ki dosi taa to.

¹⁴ MBata dije pati ki NDil Luwa isi or-de ta rəbi ai NGan la Luwa.

¹⁵ Tado NDil ki ingəi-e, e NDil ki kadi ra səsi ɓea ti al, taa e NDil ki kadi tel ində ɓəl mesi ti bəy al to. Ne e NDil ki nje ra səsi ngan koti ti. E ki ta rəbi le NDil kin e j-is i ji ɓar-n ne ki nduje ki taa boy j-a na: «Aba, Bawje».

¹⁶ NDil wa kin a e nje toji ndilje kadi gər taki je ngan la Luwa.

¹⁷ O re je ngan la Luwa ɓa, je ka j-a j-inga ne maji je ki Luwa un ndune do ti kadi n-a n-adı dije ləne kin to. J-a j-inga ne maji je kin naa ti ki Kirisi, mbata j-inga ko naa ti sie, kadi je-n naa ti sie me təba ti lie.

Təba ki a re

¹⁸ M-gər maji kadi ko ki dəkagilo ti ki bone kin asi naa ki təba ki Luwa a teq ki dəe kadi ji gər kin al.

¹⁹ Ne kində je pəti isi rəle, isi ngəmi dəkagilo ki Luwa a toji-n təba le ngan ləne.

²⁰ Tado ne kində je osi gin togi ti la togi je ki ndade goto. E ki me ndigi ləde wa al, ne e Luwa wa a ndigi be kadi ai gin togi je ti kin.

²¹ Ninga isi indəi mede do ti tə kadi ndə kare a, a teq gin togi ti ki nje tuji-de ki uwə-de ɓea ti kin. A teq gin ti ko mba kadi ingai dəde naa ti ki ngan la Luwa, taa kadi ai me təba le ngan la Luwa to.

²² Ki basine kin, ji gər kadi ne kində je kin pati isi timai rusi rusi tə dəne ki ndoo ra-e be.

²³ Ninga e ne kində je par dərəde al, je ki j-inga NDil Luwa tə ne ki dəsay dan kadi-kare je ti Luwa ka, ji timə rusi rusi to, j-is i ji nginə kadi Luwa tel-je ngane ti, kadi taa-je ilə-je taa.

²⁴ Tado Luwa aji-je, na e kin j-is i ji ngəm tae ta ngəm bəy. NGa ninga, re dəw oo ne ki isi ngəm tae ki kəmne ninga, e ne ki isi ngəm tae al ngata. Dəw ki kadi oo ne ki kəmne, e təl isi ngəm tae tə ngəm bəy goto.

²⁵ A re ji ngəm ta ne ki j-o ki kəmje al ninga, ji ngəm tae ki kore me.

²⁶ E be to a, NDil Luwa isi re ra-n səje, me togi goto ti laje. Tado ji gər kel ta ki Luwa təki sobi kadi j-el-e-n al, ne NDil Luwa wa isi el sie ta toje ti ki ndu ki dəw asi gər me al.

²⁷ Ninga Luwa ki gər ngameje, gər ne ki NDil ndigi kadi el-e, tado NDil isi el ta ki Luwa,

mbata maji lə dije lə Luwə, təki Luwə wa ndigi-n.

²⁸Ji gər kadi ne je pət̄i rai ne mba kadi maji ki dije ki ndigi Luwə, adi e dije ki e wa ғar-de ki go koji ti ləne.

²⁹ MBata njé ki Luwə ғar-de kəte, a un ndune dəde ti kadi toi tə NGone Kirisi be, mba kadi Kirisi e-n ngon ki ngatogi la kosi ngakoe je.

³⁰ Adi e njé ki Luwə kəti-de kəte, Luwə ғar-de tə, njé ki Luwə ғar-de, or ta dəde ti tə, ningə njé ki or ta dəde ti, adi-de təba tə.

NDigi ki Luwə ndigi dəw, e ndigi ki bo ngay

³¹Ta ki kadi j-əl də lo tə kin goto. Re Luwə e səje a, ғəw ki kadi a əsi-je ta goto.

³²Luwə ki un kə də NGone ti wa kə al, na un-e ile kə mbata tə laje pati, a adi-je ne je pati kare naa ti ki NGone.

³³ ғəw ki kadi a inđə ta də dije ti ki Luwə kəti-de goto, mbata e Luwə wa a or ta dəde ti.

³⁴ ғəw ki kadi a gangi ta dəde ti goto, mbata Kirisi e nje koy. Ki bo ngay, e a j taa dan njé koy je ti, isi də ji kə Luwə ti, isi el ta ki Luwə ki mbata laje.

³⁵ ғəw ki əsi kadi a gangi-je naa ti ki ndigi ki Kirisi ndigi-je kin goto. E kəm-to-ndoo, a se me-kə əsi al, kində kəm-ndoo, a se 60, a se ndoo, a se tuji, a se koy, a si al.

³⁶ Makitibi lə Luwə ał nə:
«MBata ləi,
Koy e kadije ti ғəsai ki si je, kada je, ki lo solo je.

Dije ooi-je tə da je ki ғəw isi aw səde lo təl-de ti be^{*},»

³⁷ Nə me ne je ti kin pət̄i, j-a ji tət̄i rə ki təgi ki ngay ki nje ndigi-je adi-je.

³⁸ MBata m-ğor maji, takı rojeti, kadi e koy al nim, e kisi ki do taa al nim, e malayka je al nim, e təgi lə ndil je ki majal al nim, e ne ki bone al nim, ne ki lo ti al nim, e təgi je ki me duniyā ti al nim,

³⁹ e təgi je ki taa al nim, e ki nangi al nim, e ne kində madi al nim, ne madi kare ki kadi a gangi-je naa ti ki ndigi ki Luwə ndigi-je kin goto. E ndigi ki ndigi-je ki go rəbi lə Babə laje Jeju Kirisi kin.

9

Luwə kəti ngan Isirayəl je tə dije ləne

¹ Me kində rə naa ti ki Kirisi, ta ki m-aw tə m-əl kin e ta ki rojeti bə i e ta ngom al. NGA ningə, mem ki kay wa ka, ki təgi lə NDil Luwə, ma nəj i də ta ti kin kadi e ta ki rojeti.

² Me kə ki bo ngay ra-m, ningə mem to-m ki də ndə je mbata tə

³ lə ngakom je ki gin koji ti ləm. M-ndigi kadi darom wa, Luwə man-m, kadi m-ganginaa ki Kirisi mbata maji ləde.

* 8:36 Pa je 44.23 * 9:4 Təq ki taga 4.22; Dətarənom 7.6; Oje 11.1 * 9:5 Knjk 2.29 * 9:7 Kila ngira ne je 21.12

* 9:9 Kila ngira ne je 18.10 * 9:12 Kila ngira ne je 25.23 * 9:13 Malasi 1.2-3 * 9:15 Təq ki taga 33.19 * 9:17

Təq ki taga 9.16

⁴ Adi e ngan *Isirayəl je, ki Luwə təl-de ngane ti, təj-i-de təba ləne adi ғəri, un mindine adi-de, adi-de ndu-kun, adi isi kawinaa nəe ti, ilə ndune adi-de^{*},

⁵ taa ai gin koji ti lə kade je ki Luwə ғar-de kəte. E ai je a Kirisi təe gin koji ti ləde to. Kirisi ki e də ne je ti pət̄i. Maji kadi təj i də Luwə tə ki dəkagilo ki je ki dəkagilo je^{*}.

⁶ E kin təj i kadi ndu Luwə tel nə ki ndae goto al. Təki rojeti, dije ki gin koji ti lə Isirayəl e i ngan Isirayəl je dərə al,

⁷ taa dije ki gin koji ti lə *Abirakam e i ngan tie je pət̄i al, tada Luwə ał Abirakam a nə: «E ki gin koji lə *Isaki a j a ingə-n dije ki gin koji ti ləi^{*}.»

⁸ Nə kin təj i kadi ngan ti Abirakam pət̄i a e i ngan lə Luwə al, na e ngan je ki oj-i-de ki go kun-ndu ti lə Luwə ki un adi Abirakam a e i ngane je ki rojeti.

⁹ MBata Luwə un ndune be a nə: «Dəkagiloe wa kin be a, m-a m-re, ningə Sara a ingə ngon kare^{*}.»

¹⁰ Lo kin ti, gine gangi al ғəy, Rabeka ka e nəq ғəy tə. E ki Isaki ki kare wa ka kin tə a oj-i-n qara ndingə je ki joo.

¹¹ NGA ningə, kəte no koji ngan je ti kin, loki rai ne ki maji ki ne ki majal al ғəy a, Luwə kəti ki kare ki go me ndigi ti ləne mba kadi ndigi ra lie təl-n fane.

¹² Luwə kəti ngan kare ki go ndigi ti lə dəw madi al, nə e ki go ndigi ti lie e Luwə ki ғar-de, a al-n Rabeka a nə: «NGon ki ngatogi a ra bəə lə e ki du^{*}.»

¹³ Ta kin təe təki makitibi lə Luwə ał-n a nə: «M-ndigi *Jakobi, a m-mbati Esuwa^{*}.»

¹⁴ Ta ki kadi j-əl də lo kin ti goto, Luwə e nje ra ne ki dana, ne ra ki dana al goto rəe ti jagi.

¹⁵ Tədə ał *Moj i a nə: «M-a m-ra maji ki dəw kədi m-rə sie maji, a m-a m-o kəm-to-ndoo lə dəw kədi m-o kəm-to-ndoo lie tə^{*}.»

¹⁶ E kin e ki go ndigi ti lə dəw madi al, taa e ki go kili tə ki ra ngay al to, nə e ki go ndigi ti lə Luwə ki nje koo kəm-to-ndoo.

¹⁷ E be tə a, Luwə ał-n ta ngar Parawo me makitibi ti ləne a nə: «E mi wa a m-ində-i lo kin tə mba kadi m-əj-i-n təgim ki rəi tə, a kadi təm 6a-n ta dije ti pati ki dənəngi ti ne tə^{*}.»

¹⁸ Lo kin tə, kadi j-ərə təki Luwə oo kəm-to-ndoo lə dəw kədi go me ge ti ləne, a adi me dəw nəgə ki go me ndigi ti ləne tə.

Wongi ki koo kəm-to-ndoo lə Luwə

¹⁹ Dəw madi a əł-m a nə re Luwə ra ne ki mee ndigi ningə, se ra ban a əsi aw ki ta ki dije ғəy wa? Tədə dəw kədi tə rə ndigi lie goto.

²⁰ Nə i dəw kare par j nə a kadi inaj i ta Luwə ti a? NGoo ası kadi a əł bəne a nə: «MBA ri a ira-m adi m-to be,» wa al.

²¹ NJe kibə ngoo, asi kadi, ki wanji ki kare wa kin, ibə-n ngoo ki gate e ngay, a ki wanji ki kare wa kin, ibə-n e ki gate e ngay al to.

²² Lo kin ti, Luwə ndigi ngay kadi oji wongi ləne, a adi dije gəri təge tə, na ore mene a tal ore bəy də dije ti ki asi tuji, kadi bungı wongi ləne dəde ti, tuji-n-de ko.

²³ Na, Luwə ndigi ngay to kadi n-toji təba ləne ki rə dije ti ki asi koo kəm-to-ndoo, ki ində dəde dana kəte mba kadi isi səne me təba ti ləne.

²⁴ NGa ningə, dije kin e j-ai je ki Luwə əar-je. Bar-je dan *Jipi je ti par al, nə əar-je dan ndəgi dije ti ki ei Jipi je al to.

²⁵ Ningə e ta ki Luwə wa el me makitibi ti le Oje a na:

«Dije ki kəte a i dije ləm al,
M-əar-de dije ləm bone,
Ə dije ki kate a i njé ndigi je ləm al,
M-əar-de njé ndigi je ləm bone[◊].

²⁶ NGa ningə, lo ti wa ki dije əli-de ti ei na:
«Sai dije li Luwə al» kin,
A əari-de ti, ngan lə Luwə ki nje kisi kəm ba[◊].»

²⁷ Ejay ilə mbə ki yane to, oji-n də ngan *Isirayal je a na: «Kin a re ngan Isirayal je bayi-naa tə yangira ki ta ba ti be ka, e njé ki madi je par a e ingei kají.

²⁸ Tado Babə el a nə ta ləne n-a n-təl tae kadi osi taga rapi nim, kalangi ba nim tə dənangı ti ne[◊].»

²⁹ Ningə e ta ko ta ki Ejay wa ka el bəy a na:
«Kin a re Babə ki nje tagi pəti,
Iyə dije madi ta gin kojı laje al a,
Re j-a ji to tə Sodom be,
Re j-a ji titi naa ki Gomor be[◊].»

Isirayal a i kají ki re ki go rəbi kadi-me Kiriși

³⁰ Ta ki kadi j-əl də ta ti kin a to kin: dije ki gəri Luwə al, ki sangi rabi kadi n-əi dije ki dana al, nə Luwə or ta dəde ti adi təli dije ki dana. Təli dije ki dana ki go rəbi kadi-me Kiriși.

³¹ NGa ningə, ngan *Isirayal je ki sangi kadi n-əi dije ki dana ki go rəbi lə ndu-kun ta, təeji lo ndu-kun ti ka kin al.

³² Təeji loe ti al mbata ooi kadi e ne ki n-a n-ingei ki rəbi kılə ki ra yo gi ki rəbi kində me do ra maji tə la Kiriși al. Lo kin ti, awi tigə njade mbal ti, awi tə kosi.

³³ Təki makitibi lə Luwə el-n a na:
«Oi, me əbo ti ki Siyo,
M-ində mbal ki nje tigə dəw noq,
E mbal ki nje tigə dəw kila,
Nə dəw ki ade mene, nə a tule naa ti al[◊].»

10

Jipi je ki dije ki ei Jipi je al, Bade e kare ba

[◊] 9:25 Oje 2.25 [◊] 9:26 Oje 2.1 [◊] 9:28 27-28: Ejay 10.22-23 [◊] 9:29 Ejay 1.9 [◊] 9:33 Ejay 8.14-15 [◊] 10:5

Ləbatiki 18.5 [◊] 10:8 6-8: Dətarənom 9.4; 30.12-14 [◊] 10:11 Ejay 28.16 [◊] 10:13 Juwel 3.5 [◊] 10:15 Ejay 52.7

[◊] 10:16 Ejay 53.1

¹ NGakom je, nə ki uwə mem ngay ki m-isı m-dəjì Luwə mbata ti la *Jipi je, e kadi ingəi kají.

² Tado m-ası kadi m-ma naji ləde, təki tingəi bil mbata ti la Luwə, nə ke a e tingə ki nə gər goto me ti.

³ Təki rojeti, gəri rəbi ki Luwə isi or-n ta də dije ti al, adi isı sangi rəbi kin ki dəde ei je wa. Lo kin ti, ei je, gotoi də rəbi ti ki Luwə isi or-n ta də dije ti.

⁴ Tado Kirisi a e ta tol ta ndu-kun, mba kadi dəw ki ade mene 6a, Luwə or ta də dəwe ti.

Kají to mbata dəw ki ra ki adi mene Babə

⁵ *Moji wa el ta oji-n də kör ta də ti ki go rəbi lə ndu-kun a na: «Dəw ki təl rəne go ndu-kun 6a, dəwe a aji ki rabi lə ndu-kun ka kin[◊].»

⁶ Ningə ta ki oji də kör ta də ti ki rabi kadi-me a to kin: «Oti kadi el mei ti a na: nə a a aw dorə ti wa?» Tado Kirisi j dərə ti a re.

⁷ Taa, nə a a aw ko wa ka, el be al to, tado Kirisi j lo koy ti dan njé koy je ti.

⁸ Makitibi lə Luwə el a na: «Ta lə Luwə e kadi ti basi, to tai ti kadi el, e ngamei ti. E ta kin a j-isı j-ilə mbəe[◊].»

⁹ Təki rojeti, re ta təqə tai ti təki Jeju e Babə, a re adi ngamei kadi Luwə un-e taa dan njé koy je ti 6a, a ingə kají.

¹⁰ Tado kadi-me ki j ngame ti a Luwə a or ta də dəw ti, ningə ta ki təqə ta dəw ti a aji dəw to.

¹¹ Tado makitibi lə Luwə el a na: «Dəw ki ra ki ade mene, ne a tule naa ti al[◊].»

¹² Lo kin ti, dangi dangi goto dan *Jipi je ti ki dije ki ei Jipi je al. Pati Babə ki kare wa kin a e Babə ləde. E ki nje kadi nə maji dije pəti ki 6ai təe.

¹³ Tado makitibi lə Luwə el a na: «Dəw ki ra ki 6a to Babə a ingə kají[◊].»

¹⁴ NGa ningə, kin a dije adi-e mede al a, lo kadi a 6ai təe goto, a kin a dəw el-de ta lie al a, lo kadi a adi-e mede goto, a kin a dəw ki nje kilə mbə ta lie goto a, lo kadi a ooi ta lie goto to.

¹⁵ A kin a dije ki njé kaw kilə je gotoi a, lo kadi dəw a ilə mbə ta lie goto to. Makitibi lə Luwə el ta də ti be a na: «E ne ki to rənəl ngay kadi dəw oo nya njé kilə mbə Poy Ta ki Maji[◊].»

¹⁶ Nə dije madi mbati təli rəde go Poy ta ti ki Maji. NGa ningə, Ejay dəjì ta də lo kin ti a na: «Babə, dəw ki taa meje də mbə ti ki j-ilə kin goto[◊].»

¹⁷ Ji gər takı dəw a adi mene ki go rəbi lə Poy Ta ki Maji ki oo, nga ningə, Poy Ta ki Maji kin, e mbə ta la Kiriși.

¹⁸ Ə kadi m-dəjì m-o se Jipi je ooi ta kin al biti wa? Ooi ta kin maji. Tado makitibi lə Luwə el ta də ti a na:

«NDu njé kile mbé Poy Ta ki Maji aw ki do 6e
je pəti, taa, dije ki isi dəbəy lo je ti ki
dənangi ti ne pəti ka, ta ki tade ti osi
mbide ti to*.»

19 Θ kadi m-dəjì m-o se ngan *Isirayel je
gəri me ta ki ba kin al wa? Moji əl ta ki ta
Luwə ti do lo kin ti ə nə:

«M-a m-adi jangì ra səsi do dije ti ki dəw gər
ginde al,
M-a m-adi wongì ra səsi ngay do dije ti ki əi
dije ki ne gər ləde goto*.»

20 Ejay aw biti əl ta ki ta Luwə ti ə nə:
«Dije ki sangi ka sangi-mi al, ingəi-mi,
M-təq kə dom taga m-adi dije ki dəjì-mi ne
madi al.»
21 Nə ki əjì do ngan Isirayel je, Moji ilə do ti
ə nə:
«NDo je pəti, m-iləjim m-adi dije ki njé tel röde
go ta ti al,
Dije ki njé tə ro*.»

11

Luwə mbati ngan Isirayel je al

1 M-dejì kadi m-o se Luwə mbati dije ləne
ki ei ngan *Isirayel je kin wa? Jagi, Luwə
mbati ngan Isirayel je al. MBata mi ki dom,
mi ngon Isirayel, mi gin koji ti lə *Abirakam,
me koji ti lə Bənjame.

2 Luwə mbati dije ləne al, əi dije ki kəti-de
kəte mari nu. Səi ja, ta ki njé kəl ta ki ta Luwə
ti Eli, əl me makitibi ti lə Luwə, səki-n do ngan
Isirayel je rə Luwə ti kin, igəri maji.

3 Eli əl ə nə: «Baße, tolı njé kal ta je ki tai ti
pəti tigə, lo je ki dije isi iləi kadi-kare ti adi-
ni kin, budi-de nangi mur mur, e mi ki karm
par ə m-nay, ningə isi sangi kadi n-təli-mi tə.»

4 Nə ta ki Luwə tur-e ti ə to kin: «M-ŋəm
dije dibi siri ta dangi, tə dije ləm, ki əsi
məksəde nangi no yə bal ti al*.»

5 Be tə a, dəkagilo ti ki 6one, ngon 6utü ngan
Isirayel je madi nayi-naa, kadi isi ta dije ki
Luwə kəti-de ki go me-maji ti ləne.

6 Luwə kəti-de ki go me-maji ti ləne, 6i e ki
go kile rade ti al. Re e be al ningə, me-maji lə
Luwə kin a me-maji ki rojeti al.

7 Me ta kin nə ri ə? Mee nə ne ki ngan
Isirayel je sangi, ingəi née al, ningə e dije ki
Luwə wa kəti-de ə ingəi. Ba ndəge je, təli njé
me nəgə je.

8 NJé me nəgə je təki makitibi lə Luwə al-n ə
na:

«Luwə adi angalde oy njum,
Adi kəmde oo lo al,
Ningə adi mbide bəy ndəngirə tə.
Nə kin ra nə biti 6one*.»

9 NGa ningə *Dabidi ka əl ta də lo kin ti tə ə nə:
«Kadi nə kuso rənal ləde təl gum kuwə-de,
Kadi təl bandi ki kadi osi ti,
Kadi e rəbi kosı, kadi e kinda koji.

10 Kadi kəmde tə adi ooi lo al,
Adi kəi gidiide ki dəkagilo je pəti*.»

11 M-dəjì kadi m-o se jigi ki tigə *Jipi je ilə-
de kin kadi a ij taa al biti wa? Jagi, a ij taa, nə
ki go rəbi lə nə ra ki go ti al ki rai, ə ndəgi dije
ingai kajì. Ingai kajì kadi jangì ra-n Jipi je.

12 NGa ningə, kin ə re ne ra ki go ti al lə Jipi
je ki rai, təl maji lə dije pəti ki dənangi ti ne,
kin ə tə ləde təl maji lə dije ki əi Jipi je al ningə,
təki kadi re indai röde ta kajì ti ki rə təde 6a,
majì ləde a to mbar mbar.

Kajì lə dije ki əi Jipi je al

13 Səi ki sei *Jipi je al, təki mi-n nje kaw kila
ki rə dije ti ki əi Jipi je al, m-əl səsi kadi igəri
təki m-piti kila ki to jim ti.

14 M-piti mba kadi se a əsi dije ki gin koji
ti ləm adi jangì ra-de, kadi ta ki madi je ingəi
kajì wa.

15 Kin ə kər ki Luwə or Jipi je gogi, e rəbi
kulə noji naa ti lə Luwə ai ki dije ki dənangi
ti ne ningə, təlde ki rə Luwə ti gogi a e nə ki
maje et ngay. A e kij lo koy ti kaw lo kisi ki do
taa ti.

16 Ningə kin ə re dam mapa ki rai ki ko ki
dəsəy e ya Luwə 6a, ndəgi mapa ba pəti e yae
tə, a kin ə ngirə kagi e ya Luwə 6a, bajie je e i
ya Luwa tə.

17 Ningə *Isirayel to tə kagi bini ki 6e be.
Luwə gangi bajie je madi ko, ə uni-ni j ki j gin
koji lə Isirayel al, ki j kagi bini ki wale, re tiyəi-
ni tote ti dan ndəge je ti, adi a də ngirə bini ti
ki 6e, isi njibi bote tə.

18 Ningə i, e ne ki kadi ikidi-n bajı kagi je ki
gangi-de ko kin al. Kin ə ina kadi ikidi-de a,
kadi mei ole də ti təki e jə a də ngirəde ti bi 6e
ngirəde 6a a dəti al.

19 Dəmaji a, a el ə nə: «Gangi bajie je a tiyəi-
mi tote ti.»

20 Ningə e ki rojeti kadi gangi-de mbata ai,
ooi to ra maji lə Kirisi al, 6a i, tiyəi-ni tote ti
mbata uwə kul ra maji lə Kirisi. Nə re e be ka,
kadi inda gui al, adi 6al rai ta ra yo.

21 Tədo kin a, kagi ki 6e wa mindi ka Luwə
gangi bajie je ningə, kadi o roi maji ne j taa a
iyəi al jagi.

22 Kadi iğər təki Luwə e nje ra maji a kadi
iğər təki e dəw ki nəgə ngay tə. Luwə e dəw ki
nəgə ki rə dije ti ki osi, ə e dəw ki nje ra maji ki
roi ti tə. Nə ke a, kadi a də njai ti me ra maji
ti lie kin. A re e be al a, a gangi iləi ko tə bajı
kagi ki 6e kin be tə.

23 NGa ningə, ki əjì do ngan Isirayel je, kin
a iyəi ta me nəgə lade a, Luwə a tal kadi tiyə-
de tote ti gogi mbata aw ki tagi kadi tiyə-n-de
gogi.

24 Kin a j ki j baji kagi bini ki wale mindi, a
Luwə gangi re tiyəi ta kagi bini ti ki 6e ki e lo
ləi al kin ningə, ngan Isirayel je ki aji baji kagi

* 10:18 Pa je 19.5

* 10:19 Dəterənom 32.21

* 10:21 Ejay 65.1-2

* 11:4 3-4: 1 NGar je 19.10, 18

* 11:8

Dəterənom 29.3; Ejay 6.10

* 11:10 9-10: Pa je 69.23-24

bini ki fe kin ba, Luwə a təl tiyə-de maji gogi lo tote ti.

Ta kī dō kājī tī lō ngan Isirayal je

²⁵ NGakom je, m-ndigi kadi igéri gin ta lə Luwə ki to lo bɔyə ti kin, ɔ̄i kadi isi day al. Be al a o i rɔsi ta njé gosi ki ngay. Ningə kadi igéri təkī dam *Isirayal je madi, mede a nga biti kadi dije ki géri Luwə al pəti, tējī kajī ti.

²⁶ Lo kin ti nga a yə Isirayal je pəti a ingəi kajī təkī makitibi lə Luwə al-n a nə:

«Nje taa do dije a i Siyo tī a re, A or kal da ta la dije ki gin koji tī lə Jakobi kō. ²⁷ E kin a e kun mindi ki a dɔɔ-je naa ti səde, Loki m-a m-or majal ləde kɔ*».

²⁸ Kin a jī go mbati ki *Jipi je mbati Poy Ta ki Maji kin ba, j-a j-a nə e njé bəj je lə Luwə. Ningə e kin a e kajī ləsi. Nə re ji go kōti ki Luwə kati-de kin tō ba, j-a j-a nə Luwə ndigi-de bəy mbata tī lə kade je to.

²⁹ Tadə Luwə adi dəw ne a təl taa jie ti al, taa ba dəw a təl tuwe al to.

³⁰ Kəte mari, ali ta ta Luwə ti, na 6asine, Luwə oo kəm-to-ndoo ləsi, mbata kal ki Jipi je ali tae.

³¹ Be to a, e i ka ali tae 6one, mba kadi Luwə oo-n kəm-to-ndoo ləsi. Lo kin ti nga ningə, a i ka Luwə a oo kəm-to-ndoo ləde to.

³² Tadə Luwə adi ta rəbī dije pəti alii də ta, mba kadi oji-n-de me-majī ləne.

Təjī kī dō Luwə ti

³³ Ki rɔjeti, nē kingə lə Luwə al-dō lo, gosi, ki nē gər lie ati 6əl ki dum! Dəw ki kadi gər me ta ki gangi lie goto, dəw ki kadi gər kɔjī ra lie goto.

³⁴ E a Makitibi lə Luwə al-n a nə:
«Dəw ki gər ta ki me Bañe ti goto,
Dəw ki kadi oje ta goto*».

³⁵ «Taa dəw ki kadi un nē adi Luwə kəte, Kadi tə go ti a Luwə ugə kire ka goto tɔ*».

³⁶ Tadə e Luwə a īndə nē je pati, nē je pəti to i takule, mbata ti lie. Kadi təba e lə Luwə ki dəkagilo je ki dəkagilo je! *Amen!

12

NJiyə ki nol Kirisi

¹ NGakom je, təkī Luwə oji-n-je me-majī ləne ki taga adi ji gəri, m-ilə dingəm mesi ti kadi uni darosi wa ta kadi-kare ki kəm, īndəi ta dangi tə ne ki nəl Luwə, adi-e. E kin a e kəsi-gon Luwə ki rɔjeti ki kadi ɔsi gone.

² Ningə kadi uni go rəbī nē ra ki dije i si rai dəkagilo ti ki 6one kin al, nə kadi iyi rɔsi adi nē gər ki sigi ki Luwə adi səsi kin, mbəl səsi. Lo kin ti, a gəri kəm nē ki e nē ki Luwə ndigi: adi e nē ki maji, nē ki nəl-e, nē ki go rabe ti.

³ Ki takul kadi-kare ki Luwə adi-m, m-əl dəw ki ra dansi ti kadi uni ta rɔsi ki al də maji

al, nə kadi oi ta rɔsi ki go rəbe ti, dəw ki ra, ki go togi kadi-me ti lie ki Luwə ade.

⁴ Darje e kare ba, nə ngan rojē je əi dangi dangi. Ningə nə nə aw ki kile ləne ki səbi done.

⁵ Be to a, ji bay, nə je kare ba me kində rənaa ti ki Kirisi. Je ki dəje dəje, nə je ngan rənaa je.

⁶ Ninga, Luwə adi-je kadi-kare je ki dangi dangi ki go me-majī ti lie ki adi-n-je. Kin a re e kadi-kare kal ta ki tae ti ə adi a, kadi ira-n kili ki go kadi-me Kirisi ti.

⁷ Kin a re dəw madi aw ki kadi-kare ra kili dan dije ti a, kadi ra kile; kin a dəw madi aw ki kadi-kare kər nō dije a, kadi or node ki rə ki ti kati; kin a dəw madi aw ki kadi-kare koo kəm-to-ndoo lə dije a, kadi oo kəm-to-ndoo ləde ki rənal.

⁸ Kin a dəw madi aw ki kadi-kare kili dingəm me dije ti a, kadi ilə dingəm mede ti; kin a dəw madi aw ki kadi-kare kadi nē dije a, kadi adi ki me-nda; kin a dəw madi aw ki kadi-kare kar nō dije a, kadi or node ki rə ki ti kati; kin a dəw madi aw ki kadi-kare koo kəm-to-ndoo lə dije a, kadi oo kəm-to-ndoo ləde ki rənal.

⁹ Maji kadi ndigi-naa ki dansi ti e ndigi-naa

ki rɔjeti. Ningə kadi ɔsi nē ki majal ngərəngi,

a kadi uwəi go nē ra ki maji ngə to.

¹⁰ Maji kadi indigi-naa dansi ti ndigi-naa lə

ngakonaa je. Ningə kadi dəw ki ra sangi kadi

n-e ta n-bukti madine je ti.

¹¹ Kadi səi dije ki njé ra kili, ki dabı goto

rɔsi ti, a irai kila lə Bañe ki me ki kare to.

¹² Ningə kadi irai rənal də nē ti ki i si ngəmi tae, kadi orei mesi də kō ti, a uwəi togisi ba me kal ta ti ki Luwə to.

¹³ Kadi irai ki ngakosi je me nē je ti ki to rōde, a kadi uwəi mba je ki rɔsi ti mage.

¹⁴ Injangi do dije ki nje kadi səsi kō; injangi dode 6i imani-de al.

¹⁵ Irai rənal ki dije ki i si rai rənal, a inqı ki dije ki i si noi to.

¹⁶ Maji kadi ndusi osi go-naa ti. Isangi rəbī nē ra ki təba al, nə kadi isangi rəbī nē ra ki dəe du. Ningə kadi oi rɔsi tō njé gosi ki ngay al to.

¹⁷ Re dəw ra səsi majal a, ugəi-e kira majal ki ra səsi kin ki majal al. İndəi də rɔsi ti kadi irai maji ta kəm dije ti pəti.

¹⁸ Kin a re ta rəbī lapiya e rɔsi ti, a to kadi isangi a, isangi adi lapiya to dansi ti ki dije pəti.

¹⁹ NGakom je, kadi səi je wa ugəi kira majal ki dəw ra səsi al, nə iyəi wongi lə Luwə adi ɔdi dəwe. Tadə Luwə al me makitibi tī ləne a nə:
«Mi a mi nje kigə kira majal ki dəw ra ki madine.

Dəw ki ra nē ki majal ki madine,

Mi a m-a m-oje kəmē to tɔ*».

²⁰ Luwə ilə də tī bəy tō a nə:

«Re 6o ra nje bə ləi a, ade nē uso,

Re kində ra-e a, ade man ay.

Re ira be ningə,

A to tə yal por a oy bük̄i dœ̄ti be*.

²¹ Adi majal dum doi al, nə kadi idum də majal ki maji ki ra.

13

Təl rə go ndu ti lə njé koþe je

¹ Kadi dəw ki ra ka təl rəne go ndu ti lə njé koþe je ki isi də be ti. Tado koþe ki to ban ban ka e Luwə a e nje kadi dəw, ningə njé ki isi də be ti, e Luwə a ində-de.

² E mbata kin a, dəw ki ində gune ya nje koþe ti, isi osi ta ndu Luwə. Njé ki isi indəi gude ya nje koþe je ti, isi ndorı ta ki gangi lə Luwə rai ki dəde ti.

³ Ningə, dije ki njé ra ne ki maji 6a isi 6eli njé koþe je al, na e dije ki njé ra ne ki majal a isi 6eli-de. Ə re ige kadi ifəl njé koþe al 6a, ira ne ki maji par a a piti.

⁴ Tado njé koþe e dəw ki isi ra kile adi Luwə mba kadi kile rasi e kile ra ki maji. A kin a re isi ira ne ki majal 6a, ifəl njé koþe, mbata e kare 6a aw ki ne katil al. Loki njé koþe gangi ta dəw ti 6a, isi ra kile lə Luwə, oji Wongi lie dəw ti ki njé ra ne ki majal ade gər.

⁵ E mbata kin a, maji ngay kadi dəw ilə done gin togi ti lə njé koþe je. Ningə kadi ilə done gin togi ti mbata 6el Wongi lə Luwə al, na mbata mər ta ki maji ki me dəw ti ndigi kadi dəw ra be.

⁶ E gine kin tə a isi iðgai la-mba, tado dije ki isi taai la-mba jisi ti, a dije ki Luwə adi-de kila kin kadi rai.

⁷ Lo kin ti, maji kadi adi dəw ki ra ne ki səbi kadi adi-e. Adi la-mba dəw ki səbi kadi adi-e la-mba, adi ne ki gangi dəsi ti dəw ki səbi kadi adi-e, ifəl dəw ki səbi kadi ifəl-e, a osi gon dəw ki səbi kadi osi gone to.

NDigi-naa ki yo je ki ne je

⁸ Adi kirə ne lə dəw madi to dəsi ti al. Kirə ki kadi to dəsi ti 6a, kadi e kirə ndigi-naa ki kadi indigi-naa dansi ti ki yo je ki ne je par. Tado dəw ki njé ndigi madine, e dəw ki ra go ndu Luwə ti ilə taga pay.

⁹ M-el be, mbata ndu-kun je lə Luwə al a na: «A uwə marim al, a təl dəw al, a bogi al, a ndingə ne lə madi al.» Ningə ndu-kun je kin, ki ndagi ndu-kun je ki rangi pati, a inga-de me ndu-kun ti ki kare ki a na: «A ndigi dəw madi tə darşı j-wa be» kin*.

¹⁰ Dəw ki njé ndigi dəw, a ra ne madi kare ki majal ki dəw madine al. Tado dəw ki njé ndigi madine, e dəw ki ra go ndu Luwə ti ilə taga pay.

Kisi də nja ti mba təl Kirisi

¹¹ Igəri dəkagilo ki j-işti ne kin maji, kadi e dəkagilo ki kadi indəli də bi ti ngata. MBata dəkagilo ki kete j-ilən ngirə kində meje də ra

maji ti lə Luwə kin, kaj i say səje 6əy, nə ki 6asine kin, kaj i rəjeti 6asi ngata.

¹² Lo ki ndo nay ngay al ngata, lo ki tə i basi, a maji kadi j-əsi ne ra je ki me til ti ngərəngi, a adi j-oti ne ro je ki kadi ji rai kada.

¹³ Adi pa njiyəsi e ki go rəbi tə ki maji, tə dije ki njé njiyə kada wangı. Kadi səi dije ki njé kuso ne kədi al nim, go kay kasi al nim, kadi səi njé kaya ki ra al nim, njé koo maji rəde al nim, njé kəl ki njé ra jangi al nim.

¹⁴ Maji kadi otı Baþe Jeju Kirisi rəsi ti tə ne ro lasi. Ningə kadi adi ndigi ra la dəro uwə mesi al, nə tə li irai majal ki e ndigi ra lie.

14

Kadi dəw gangi ta də ngokone ti al

¹ Dəw ki e tə me kadi-me Kirisi ti, maji kadi uwai-e ki rosı ti ki kanji kadi igangi ta də ne ti ki to mee ti.

² Domaji a dəw madi, aw ki kadi-me ki uso-n ne je pəti kare, ki kanji kadi mee uwə ki ta, ningə e ki nungi, ki kadi-me lie e ki to, o mbi kam par to.

³ Lo kin ti, səbi kadi dəw ki njé kuso ne je pəti, kidi dəw ki njé kuso ne je madi al kin al, ningə dəw ki njé kuso ne je madi al, maji kadi kidi dəw ki njé kuso ne je pəti al to, tado e ka Luwə uwə ki rəne ti to.

⁴ I na a kadi igangi ta də njé ra kile ti lə dəw ki rangi a? Re uwə rəne ba ta kile ti a se osi nangi ka, e kin e ta la 6ae. Ningə a uwə rəne ba taa, tado Baþe aw ki togi kadi ade uwə-n rəne ba.

⁵ Dəw madi a el a nə ndo je madi itə naa, a dəw ki nungi a a nə ndo je ası-naa pəti to. Na maji kadi dəw ki ra ka aw ki me ki kare dəndu ti lie ki a də to.

⁶ Dəw ki oo kadi ndo madi itə ndəgi ndo je madi kin, el mba kəsi-n gon Luwə, a dəw ki uso ne je pəti, uso kadi osi-n gon Luwə to, mbata ra oyo Luwə də ti. Taa dəw ki uso ne je pəti al ka, ra mbata kəsi-gon Luwə to, tado ra oyo Luwə də ti to.

⁷ Təki rəjeti, dəw ki danje ti ki kadi isi ki dəne taa kisi ləne wa goto, taa dəw ki danje ti ki kadi oy koy ləne wa ka goto to.

⁸ Re j-isı ki dəje taa a e mbata lə Baþe, a re j-oy a j-oy mbata lə Baþe to. Adi kin a re e-n kisi ki də taa, a se e-n koy ka, je ne lə Baþe.

⁹ Tado Kirisi oy, j-lo koy ti mba kadi e-n Bañje koy je ki njé kisi kəm je.

¹⁰ NGa j, ra ban a isi gangi ta də ngokoi ti a? Ra ban a isi ikidi ngokoi a? Kare kare pəti, j-a ji teej j-ai ta kəm Luwə ti kadi a gangi ta dəje ti.

¹¹ Tado Baþe el me Makitibi ti ləne a na: «Mi Baþe, təki mi-isı-n ki dəm taa, m-el səsi təki:

Dije pəti a osi məkəside nangı nom ti,
Dije pəti a iləi təj dəm ti*.

¹² Lo kin ti, dəw ki ra a idə kör kila rane ki sabi done wa no Luwa ti.

¹³ Adi ji taai kəə ta gangi ta də-naa ti. Ningə kadi isangi rəbi kadi iləi jigi no ngokosi ti al. Iləi jigi adi tige ile, a se aw sie adi osi me ne ki majal ti al.

¹⁴ M-gər, to ay njay ki takul Bafe Jəju, təki ne ki to njé goto. A re dəw madi oo kadi ne madi e ki to njé 6a, to njé mbata ti lə dəwe wa kin.

¹⁵ Re ituji me ngokoi mbata lə ne ki isi uso ningə, isi njiyi ki go rəbi ndigi-naa ti al jagi. Iggə rəbi maji, kadi ta lə ne kuso par a adi dəw ki Kirisi oy mbata ti lie kin aw-n tuji ti al.

¹⁶ Kadi ne ki e ne ki maji ki rəsi ti, tel ne ki kadi ndəgi dije ali ta ki majal dəo ti al.

¹⁷ Tada kojə le Luwə e ta la ne kuso ki ne kay al, ne e ta lə ne ra ki dana, ta lə lapiya ki rənal ki NDil ki ay njay adi dəw.

¹⁸ Dəw ki isi ra kila le Kirisi ki go rəbe kin, e dəw ki nje ra ne ki nel Luwa nim, dije ndigi ta lə nim to.

¹⁹ Adi ji sangi rəbi ki kadi re ki lapiya nim, rəbi ki kadi ji togı naa ti me kadi-me ti nim.

²⁰ Maji kadi ituji kila le Luwə mbata lə ne kuso al. E ki rəjeti kadi ne kuso je pati dəw a uso, ne e go rəbe ti al kadi dəw uso ne ki kadi tel jigi tiga ngokoe ile me ne ki majal ti.

²¹ Maje ki ngay, e kadi dəw uso da al nim, ay kasi al nim, kadi ra ne madi kare ki kadi tiga ngokoe ile al.

²² Kadi-me lai ki a do ti kin, ingəm tə yao ni Luwa ti. Maji-kur e do dəw ti ki me uwe ki ta do rabi ti lie al.

²³ Nə dəw ki me uwe ki ta do ne ti ki isi uso, ta ki gangi e doe ti, mbata e dəw ki kila rae e ki go kadi-me ti al. NGa ningə, ji gər kadi ne je pəti ki dəw ra-de ki go kadi-me ti al, e majal.

15

Kadi dəw sangi rəbi ne ki kadi adi rənal madine

¹ J-əi ki j-awı ki togı me NDil ti, maji kadi ji goti njé je ki si to je, ki kanji sangi rəbi ne ki nel meje.

² Maji kadi dəw ki ra danje ti sangi kadi ra ne ki nel ngokone. Ra ne ki nel-e ki mba maji lie kadi togı-n me ndil ti.

³ Kirisi ki done, sangi ne ki nel rone al, na təki Makitibi la Luwə el-n: «Ne tajı je ki sobi kadi aw ki doi ti, tel ki doe ti yo[◊].»

⁴ NGa ningə, ne je pati ki ndangi me Makitibi ti dəkagilo ti ki kəte kin, ndangi mba kadi ta tel ne ndo mbata ti laje. Makitibi ndoje kadi kore me ki kuwə togı ba laje re ki kində me do ti.

⁵ Maji kadi Luwə ki nje re ki kore me ki kuwə togı ba ra adi tasi asi-naa maji təki Jəju Kirisi ndigi-n.

[◊] 15:3 Pa je 69.10

[◊] 15:9 Pa je 18.50; 2 Samiyel 22.50

⁶ Lo kin ti, a iləi toji do Luwə ti ki e Baw Bafe leje Jəju Kirisi ki me ki kare ki ndu ki kare.

Poy Ta ki Maji mbata lə dije pəti

⁷ Uwəi naa rə naa ti yo je ne je təki Kirisi uwa-n səsi rəne ti kin be, mba kadi Luwə ingə-n toba.

⁸ Təki rojeti, m-əl səsi, Kirisi təl nje ra kılə lə *Jipi je mba kadi tol-n ta ndu-kun ki Luwə un adi kade je.

⁹ Taa re mba kadi dije ki ai Jipi je al, iləi toji do Luwə ti mbata me-majı lie, təki Makitibi lə Luwə el-n e:

«M-a m-piti dan gin 6e je ti ki dangi dangi,

Taa m-a m-osi pa m-ilə-n tajı doi ti to[◊].»

¹⁰ Ningə tal el bəy e nə:

«Səi gin 6e je ki dangi dangi, irai rənal ki dije lə Babə[◊].»

¹¹ Bəy to:

«Iləi toji do Babə ti, səi gin 6e je pati,

Osi pa, ipiti-e-n, sai gin dije pati[◊]!»

¹² NJe kol ta ki ta Luwə ti Ejay el o no:
«Dəw ki gin koji ti lə Jəse kare a re,
E a j taa kadi a q 6e do gin 6e je ti ki dangi dangi,

Ningə e tə a gin 6ee je kin a indəi mede dəe ti[◊].»

¹³ Kadi Luwə ki e nje re ki ne kində me də ti, adi rənal, ki lapiya lie tə səsi biyə ti, me kadi-me ti. Ningə kadi togı NDil Luwə adi kində me do ti ləsisi aw ki kate kəte to.

Kila lə Pol

¹⁴ NGakom je, ki ojı dosi, mi ki dəm, m-gər maji, kadi mər ta ki maji rəsi mesi, ne gər ki dum səsi goto, taa asi gaki kadi adi-naa ta koji yo je ki ne je to.

¹⁵ Be ka, ki madi je, m-ndangi makitibi ki toge to m-adı səsi kadi m-ole-n mesi. Ningə m-ra be ojı do maji ki Luwa ra səm.

¹⁶ Luwə ra adi m-un rəm m-ilə kila mbata kila le Jəju Kirisi ki rə dije ti ki ai *Jipi je al. Ində-m ta dangi kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji lie, kadi dije ki ai Jipi je al tali kadi-kare ki nel Luwə, kadi-kare ki NDil Luwə e do ti.

¹⁷ Asi kadi m-ində gum me tə Jəju Kirisi ti ojı-n do kila li Luwa.

¹⁸ NGa ningə, re m-əl ta 6a, m-əl ta də ne ti kare ka par, adi e kun ki Kirisi un-m ra-n kila adi dije ki ai Jipi je al tali rade go ndue ti kin. Kirisi ra kila ki ta ki tam ti nim, ki kila ram nim,

¹⁹ taa ki togı ne koji je, ki ne je ki ati bəl, ki togı le NDil Luwa. Be a, i Jorijaləm ti biti təqə-n Eliri ti, m-ilə mbə Poy Ta ki Maji lə Kirisi ki lo je pəti.

²⁰ Ningə m-ndigı ngay kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji lo ki tə Kirisi 6a ti al bəy par, mba kadi m-ində ngirə kila ləm do kila ti ki dəw madi ində ngire kəte al.

[◊] 15:10 Detərenom 32.43

[◊] 15:11 Pa je 117.1

[◊] 15:12

²¹ Lokî m-ra be kin 6a, m-ra təki Makitibî lə Luwə əl-nə nə:

«Dije ki dəw ilə-de mbə ta lie al a ooi-e, Ə dije ki ta lie osi mbide ti al, a gəri me ta kin to[◊].»

Kj̄i ra lə Pol

²² E kin ə e nə ki əgi-m ta rəbi ki dəkagilo je pəti kadi m-aw rəsi ti.

²³ Nə ki əasine kin, m-aw ki lo madi ki kadi m-ra kılə ti go lo je ti kin al ngata. E be ə, ası əal ngay əone, m-ndingə kadi m-aw rəsi ti.

²⁴ M-a m-aw dəkagilo ti ki m-a m-aw-n Əsipay ti. Tədə, m-ındə memi ti kadi kawm ə, m-a m-təqə dəsi ti kadi m-o səsi, ningə kadi irai səm adi m-aw m-təqə titi. Nə ke ə, m-a m-o səsi kadi ngure or dəm ti ndəy bəy taa m-a m-gangı m-aw.

²⁵ Ningə ki əasine kin, m-isi m-aw Jori-jalam ti mba ra ki dije lə Luwə ki isi nu.

²⁶ Tədə dije lə Luwə ki isi donangi Masəduwan ti ki donangi Akay ti uni ndude kawi nə kadi n-rai ki njé ndoo je ki dan dije ti lə Luwə ki isi Jorijaləm ti.

²⁷ Uni ndude rai nə kin, ningə e nə ki səbi kadi rai səde be wa. Tədə kəte, dije ki si *Jipi je al ingəi ne maji ki go NDil ti röde ti əi ki əi Jipi je, ningə əasine səbi kadi dije ki əi Jipi je al, rai ki Jipi je ki nə ki e nə maji lə darə ki to jide ti to.

²⁸ Be ə, re m-ra kılə kin gine gangı, adi m-ilə kande nə kaw kin ji dije ti lə Luwə ki Jorijaləm 6a, m-a m-aw Əsipay ti ki rəbi ki dəsi ti.

²⁹ M-gər kadi kawm ki m-a m-aw ki rəsi ti, m-a m-aw ki njangı də lə Kirisi ki to mbar mbar.

³⁰ NGakom je, m-ilə dingəm mesi ti ki takul Baəe leje Jaju Kirisi, ki takul ndigi-naa lə NDil Luwə, kadi ındə rəsi naa ti səm, irəi ki kəl ta ki Luwə mbata ti ləm.

³¹ Əli ta ki Luwə mba kadi taa-m ji njé me nga je ti ki Jude, taa kadi tə kadi-kare ki m-a m-aw-n Jorijaləm kin ka, dije lə Luwə taai ki rənel to.

³² Lo kin ti, m-a m-aw m-təqə rəsi ti ki rənel, ningə re Luwə ndigi 6a, m-a m-uwə-n kə rəm rəsi ti ndəy to.

³³ Kadi Luwə ki nje kadi Lapiya e naa ti səsi pəti. *Amen!

16

Kuwəji-naa

¹ M-ilə konanje Pəbe ki e diyakir dan njé kaw-naa je ti ki me 6e ti ki Səkire kin jisi ti[◊].

² M-dəjəi səsi kadi uwəi-e ki rəsi ti me to Baəe ti, uwəi-e rəsi ti kuwa ki ası ta to dəw lə Luwə. Adi rəsi, irai sie me nə je ti pəti ki aw ki ndooe, tədə e dəne ki ra ki dije ngay, taa mi wa ki dəm ka ra səm to.

³ Uwai ji Pirisika ei ki Akilasi adi-mi, ei madi-kiləm je me kila ti lə Jeju Kirisi[◊].

⁴ Əti je ə uni rəde, iləi ko, ajii-mi. Ningə e mi ki karmə m-ra-de oyo al, nə e njé kaw-naa je pəti, ki ei *Jipi je al ə rai-de oyo.

⁵ Uwai ji njé kaw-naa je ki isi me kəy ti ləde adi-mi to. Uwai ji nje ndigi ləm Epaynatı adi-mi, e ə e dəw ki dəsəq ki adi mene Kirisi dənangi Aji ti.

⁶ Uwai ji Mari ki e dəw ki ra kılə ngay mbata ti ləsi kin adi-mi.

⁷ Uwai ji nojim je Andironikusi ei ki Juniyası ki əi madi dangay je ləm kin adi-mi. Əti njé kaw kılə je ki dije gəri gode maji ngay dan madide je ti, taa adi mede Kirisi nom ti wa 6əy.

⁸ Uwai ji nje ndigi ləm me to Baəe ti Ampliyatusi adi-mi.

⁹ Uwai ji madi-kiləje me kılə ti lə Kirisi, Urbe ei ki nje ndigi ləm ki ngay Isitasi adi-mi.

¹⁰ Uwai ji Apəlesi ki e dəw ki tojı kadi ki adi mene Kirisi ki taga kin adi-mi. Uwai ji dije ki me kəy ti lə Arisitobul adi-mi to.

¹¹ Uwai ji nojim Erodiyo adi-mi, taa uwəi ji dije ki me kəy ti lə Narsisi ki adi mede Baəe adi-mi to.

¹² Uwai ji Tirpən ei ki Tirpoji ki əi dəne je ki rai kılə lə Luwə ngay kin adi-mi, taa uwəi ji konanm Pərsidi ki e dəne ki ra kılə lə Luwə ngay to kin adi-mi.

¹³ Uwai ji Rupus[◊] ki e dəw ki Luwə kəte kin adi-mi, taa uwai ji kəe ki e kom to kin adi-mi.

¹⁴ Uwai ji Asekirti nim, Piləgo nim, Ərməsi nim, Patirobasi nim, Ərməsi nim, ki ndəgi ngakoje je ki səde kin adi-mi.

¹⁵ Uwai ji Pilologı ei ki Juli adi-mi, uwəi ji Nəre ei ki konanne adi-mi, taa uwəi ji Olimpası ki dije lə Luwə pəti ki əi sie adi-mi to.

¹⁶ Uwai ji-naa kare kare ki kuwə-naa rənaa ti ki tojı kadi səi ngakonaa je ki me Kirisi ti. *Njé kaw-naa je lə Kirisi pəti uwəi jisi.

Ta ki dəbəy ti

¹⁷ NGakom je, m-ilə dingəm mesi ti kadi ındə kəm-kədi dorəsi əji-n də dije ki njé re ki gangi-naa dansi ti, ki nje ūku dije wale kadi təi rə ne ndo ki səi ingəi. Maji kadi əri rəsi rəde ti kə.

¹⁸ Tədə ko dije ki be kin, isi rai kılə lə Baəe leje Kirisi al, nə isi rai kılə mba kandade yo. Ki kujı ta je ki tade ti, ki to-naa pe pe, ə isi ədi dije ki kəmde tijə də ne ki majal ti al.

¹⁹ Ki əji dəsi, dije pati gəri təl rə go ta ti ləsi. Lo kin ti, m-ra rənel əji-n dəsi. NGa ningə mndigə kadi kəmsi tijə də ne ki maji ti, ə kadi kəmsi ay njay kadi əri rəsi ko me ne ki majal ti.

²⁰ Ningə Luwə ki nje re ki lapiya a rigiji do *Satə gin njasi ti ɓasine. Maji kadi me-maji lə Babə ləje Jəju Kirisi e naa ti səsi.

²¹ Madi kıləm Timote[◊] uwə jisi, taa nojim je Lusiyusi nim, Jasə əi ki Sosipatər nim uwə jisi.

²² Ningə mi Tərtiyusi ki nje ndangi makitibi lə Pol kin, m-uwə jisi me kində rə naa ti la Babə.

²³ Gayusi[◊] ki m-isi ɓe lie uwə jisi. Erasi[◊] ki e nje ngəm la ki me ɓe bo ti ki ne uwə jisi, taa ngokoje Kartusi ka uwa jisi to. [

²⁴ Kadi me-majı lə Babə ləje Jəju Kirisi e naa ti səsi pəti.]

Kila toji ki də Babə ti

²⁵ Təji ki də Luwə ti ki ası kadi adı səsi təgi ki go rabi lə Poy Ta ki Maji lə Jəju Kirisi ki m-ilə səsi mbęe. Ki rəbi lə Poy Ta ki Maji kin, Luwə təe ki də nə ki to lo ɓayo ti lo kılə ngire ti nu,

²⁶ nə ɓasine gine təe taga wangı kin. Gine təe ki taga wangı ki rə dije ti ki əi *Jipi je al, ki takul makitibi ki njé kal ta ki ta Luwə ti ndangi. NDangi ki go ndu ti lə Luwə ki nje kisi biti ki nq ti kadi dije ki əi Jipi je al adii mede Luwə, ə kadi tali rode go ndue ti.

²⁷ Toji ki də Luwə ti ki e ki karne ba ə e nje gosi, ki dəkagilo ki dəkagilo me tə Jəju Kirisi ti. *Amen!

Makitibi ki dəsay ki Pol ndangi adi Koreti je

Ta ki do makitibi ti ki dəsay ki Pol ndangi
adi Koreti je

MBalə Pol ki ko joo ki mba kila mbə Poy Ta
ki Maji ki aw, aw təe Koreti ti ki e 6e bo kare
ki dənangi Girəsi ti. Loki Pol aw təe Koreti
ti, isi ti noq ra nay dəgi gide jijoo. Ningə njé
kaw-naa je ki Pol ində ngirəde, aï dije ki aï Jip
je al, ki aï njé to 6a je al.

Koreti e be bo ki ne kingə e ngay me ti ki
takul toe kadi ba bo ti ki ra adi bato je rəi
ngay titi. NJé ra gati je uwəi naa ti be, taa
njé ne gər je ki dangi dangi ka aï ngay me ti
to. Ne ne kare ki majal, kaya ki ra rosi mee.
Ra adi njé kaw-naa je ki aï nəgə bəy kin, ne je
ngay tile-de naa ti. Lo kin ti, Pol ga ta ngay
dəde ti, tada lokı iyə-de a wə lo ki rangi ti,
nja naa ti naa ti, ingə poyde ki ade rənal al.
E be a, ndangi-n makitibi ki asi so be adi-de.
Makitibi je ki joo a j-ingə-de me Kilə-mindı ti
ki sigi ne kin, ne njé ki joo dəw gər lo ki tade
tj ti al. Pol al ta lade: ki kare me 1 Kor 5.9-13,
a e ki nungı me 2 Kor 2.3 to. Ningə makitibi
je ki joo ki j-ingə dan made je ti ne kin, Pol
ndangi-de dəkagilo mba ti lie ki ko mita ki
mba kila mbə Poy Ta ki Maji. Ki dəsay Pol
ndange Epəji ti, a e ki ko joo ndange Epəji ti
wa to a se dənangi Masəduwan ti wa be.

Me makitibi ti ki dəsay kin, go ta kuwə ji-
naa ti, ki kəl ta ki Luwə ki mbata maji lie ki
ra (1.1-9), Pol dəj i njé kaw-naa je ki Koreti ti
kadi indəi ngangi gangi-naa ki to dande ti kin
nim (1.10-4.21), kadi əsi kaya ki ra ngərangi
nim (5), kadi iyəi ta kaw ki ndu kasi-naa al
ki dande ti no njé gangi ta je ti ki gəri Luwə
al kin nim to (6.1-11). Pol təl a noq al-de bəy
to kadi gari lo kində kəmde go darode ti ki e
kəy kisi NDil Luwə kin to (6.12-20). Ningə go
ta kəj je ti kin, Pol tur ta je ti ki dangi dangi
ki njé kaw-naa je dəj-i-e me makitibi ti ki iləi
adi-e. Adi e ta ki əj do:

Taa-naa (7);

Ta ki do kuso da je ti ki awi no kagi yo je
ti, ki ta ki do pa njiyəde me ne je ti pəti ki
aw naa ti ki ya Luwə al (8.1-11.1);

Ta ki do njé kaw-naa je ti ki ne kuso lə Baće
(11.2-34);

Ta ki do kadi-kare je ti lə NDil Luwə (12-14);
Ki ta ki do kj njé koy je lo koy ti (15).

Pol tol ta makitibi lene ki poy ta je madi
to (ta ki do ne kaw ti nim, ndigi ra je lə Pol
nim...), kuwə ji-naa to (16).

Me ne je ti pəti ki asi-naa al dan Koreti je ti
kin, Pol al-de tək təl rə go ndu ti lə Kirisi par a
ra kadi ne je asi-naa. NGa ningə ndigi-naa

ki rojeti la ngakonaa je a e rəbi ki maji itə rəbi
je pəti to (13).

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol ki Luwə 6ar-m, ki go me ndigi ti
lie kadi mi nje kaw kila lə Jeju Kirisi, naa ti
ki ngokoje Sositan^{*},

² j-uwa jisi sai njé kaw-naa je ki isi Koreti^{*}
ti, j-uwa jisi sai njé ki Luwə or səsi me majal
ti ko ki go rəbi kində rə naa ti ki Jeju Kirisi,
j-uwa jisi sai njé ki Luwə 6ar səsi ta dije ki kay
njay ləne, j-uwa jisi sai dije pəti ki, me lo je ti
ki dangi dangi, isi bai to Baće laje Jeju Kirisi,
Baće ləsi ki Baće laje.

³ Kadi me-maj i kisi-maje lə Bawje Luwə
əi ki Baće Jeju Kirisi e dəsi ti.

Ra maji lə Luwə me Kirisi ti

⁴ M-ra oyo Luwə ləm ki ndə je ndə je ki
mbata ləsi. M-ra-e oyo oj i do me-maj i lie ki
to dəsi ti me kində rə naa ti ki Jeju Kirisi.

⁵ Tadə me kində rə naa ti ki Kirisi kin a maji
ur-n səsi me kuji ta ti ki me ne gər ti.

⁶ Naji ki ma ki do Kirisi ti e ki ma ki togi
dansi ti,

⁷ adi kadi-kare madi kare ki du səsi goto.
Fsi ingəmi ndə ki Baće laje Jeju Kirisi a təe-n
hoy.

⁸ Kirisi wa ki done a adi səsi togi kadi uwəi
rəsi ba biti dəbəy ndə ti. A adi uwəi rəsi ba
mba kadi ndə təl-e 6a sai ki ta dəsi ti al.

⁹ MBata Luwə ki njé 6ar səsi, ilə səsi naa ti
ki NGone Jeju Kirisi ki Baće laje, e Luwə ki njé
ka do ndune ti.

¹⁰ NGakom je, m-ndaj i səsi me to Baće ti laje
Jeju Kirisi kadi adi indusi e naa ti. Adi gangi-
naa goto dansi ti. Maji kadi adi tagasi je ki
angalsi je e naa ti kare ba.

¹¹ MBA ri a m-el ta kin be wa? M-el be
mbata dije ki Kolowe ti ali-mi ta ki dəsi ti adi-
m m-o.

¹² Ningə ne ki m-ge kadi m-el səsi, m-o təki
dansi ti dəw madi a ne: «Mi dəw lə Pol», ki
nungi a ne: «Mi dəw lə Apolosi^{*}», ki rangi a
ne: «Mi dəw lə Piyər», a e ki rangi bəy a ne: «Mi
lə Kirisi».

¹³ Ə se Kirisi e ki gangi rəne dana wa? Se
e Pol a bəi-e də kagi-dəsi ti mbata ləsi wa? Se
rai səsi batəm me to Pol ti wa?

¹⁴ M-ra oyo Luwə təki ra adi m-ra batəm
dəw madi kare dansi ti al. Dije ki m-ra-de
batəm e Kirisipus^{*} a i ki Gayusi par.

¹⁵ Dəw madi kare ki a e nə rai ne batəm me
təm ti goto.

¹⁶ Dije ki m-ra-de batəm bəy to 6a, e njé ki
me kəy təl Isitəpanasi. Ki rangi to noq ningə,
m-o al ngata.

¹⁷ E ki mba kila mbə Poy Ta ki Maji a Kirisi
ilə-m, 6i e ki mba ra batəm al. Kila mbə Poy
Ta ki Maji kin e ki gosi ta ki ta ti al. Re e ki gosi

ta ki ta ti ningə, koy Kirisi dō kagi-dəsi ti a təl
nē ki ndae goto.

Kirisi e toḡ ki tar lə Luwə

¹⁸ MBə koy Kirisi dō kagi-dəsi ti e ta mbə ki
ra dije ti ki isi awi tuji ti. Nə ki rɔjeti je ki j-ingə
kajı ningə e toḡ lə Luwə.

¹⁹ Makitibi lə Luwə ē nə: «M-a m-tuji tər lə
njé tar je, ningə njé nē gər je, m-a m-ro ta ne
gar ləde kadi tal ne ki kare[◊].»

²⁰ NJe tar e ra be? NJe ndo ndu-kun e ra
be? NJe naji ta e ra be? Tər lə dəw ki dunıya
ti a ya Luwə tal-e ne ki mba yo.

²¹ E be mbata tər ki dənangı ti ne ası kadi
aw ki dije adı gəri tər lə Luwə al. E be a Luwə
ndigi ngay kadi n-ajı dije ki adı-e mede. Dije
ki adı-e mede ki go rəbi kılə mbə Poy Ta ki
Maji ki dəw oo e to ta mba yo.

²²*Jipi je dəjı kadi n-ooi nē koji, Girəki je
sangi tar to.

²³ Ki səbı daje ningə, j-ilə mbə Kirisi ki ɓəi-e
da kagi-dəsi ti. MBə kin təl jigi tiga Jipi je, a e
ta mbə ki rə dije ti ki aı Jipi je al to.

²⁴ Nə ki rə dije ti aı Jipi je ki dije ki aı Jipi je
al, ki Luwə ɓar-de ningə, mbə lə Kirisi kin e
togi ki tər lə Luwə mbata ti ləde.

²⁵ Tada ta mba lə Luwə kin e tər ki itə tər lə
dije, a toḡ goto lə Luwə kin e toḡ ki itə toḡ lə
dije.

²⁶ NGakom je, indəi kəmsi maji oi. Dansi
ti ki Luwə ɓar sasi kin, njé tar je ki go dərə ti
aı ngay al, njé toḡ je aı ngay al, njé təba je aı
ngay al to.

²⁷ Ningə kadi iğəri təki Luwə kötı ne je ki njé
togi al ki dənangı ti ne mba kadi ilə-n rəsəl do
ne je ti ki njé toḡ.

²⁸ Luwə kötı ne je ki kəme goto, ne ki dije
kidi-e dənangı, ne je ki aı nə madı al, mba ro-
n ta ne je ki dije ooi ndade.

²⁹ Be mba kadi dəw madı ində gune no
Luwə ti al.

³⁰ E Luwə a ilə səsi naa ti ki Kirisi. Kirisi ki
bone e tər ləje ki j-ı Luwə ti. E a, ki go rəbi lie,
Luwə ɔr-n ta doje ti, adı j-ayi njay, ugə dəje ji
majal ti.

³¹ E be təki makitibi lə Luwə el-n ē nə: «Dəw
ki ge kində gune ningə, maji kadi un Babə e
ində-n gune[◊].»

2

Kilə mbə Poy Ta ki Maji lə Pol

¹ NGakom je, loki m-aw dansi ti, m-ilə səsi
mbə poy ta ki rɔjeti lə Luwə, ki to lo ɓoyɔ ti, e
ki ne gər ki al dəsi a se ki tər ta a m-ilə-n səsi
mbə kin al.

² MBata loki mi dansi ti, ne ki rangı ki m-
sangi goto. M-sangi kadi iğəri Kirisi par kare
ba. Adı e Kirisi ki ɓəi-e kagi-dəsi ti.

³ Loki mi dansi ti, mi me toḡ goto ti. M-el
səsi ta me dadi ti ki ɓəl.

⁴ Nə ki m-ndo səsi ki mbə Poy Ta ki Maji ki
m-ilə səsi kin, e ki ta ne gər lə dəw al. E ki go
koji toḡ ti la NDil Luwə.

⁵ Be mba kadi kadi-me ləsi ilə ngirəne də ne
gər ti la dəw al, nə də toḡ ti lə Luwə yo ta.

⁶ Ningə, je ka jı ndo njé kadi-me je ki toḡ
gangı me ndil ti ki me tər to. Nə ke e tər lə
dije ki dənangı ti ne al. Ta e tər lə njé toḡ je ki
dənangı ti ne ki ndo madı a tuji kin al to.

⁷ J-ilə mbə tər lə Luwə. Tər ki kuti gide ki to
lo ɓoyɔ ti. E tər ki Luwə ində dəe dana kəte nə
kində dunıya ti mbata təba leje.

⁸ Tər ki dəw kare ki dan njé toḡ je ti ki
dənangı ti ne ki gər goto. Re kəmde təe də tər
ti kin a re a ɓəy Babə ki njé təba kagi-dəsi ti al.

⁹ Ningə, takı makitibi lə Luwə el-n, e nə ki
kəm dəw oo al, e nə ki mbi dəw oo al, e nə ki
dəw ga mene ti al to. E nə ki Luwə ində dəe
dana mbata ti lə dije ki ndigi-e[◊].

¹⁰ NGa ningə, Luwə təe ki dae adı-je ki go
rəbi lə NDil. MBata NDil oo gin ne je pəti.
NDil ra je lə Luwə ki to lo ɓoyɔ ti ka NDil oo.

¹¹ Ki ɔjı do dəw, dəw madı ki gər ne je ki to
rə madine ti goto. E ndil ki to rə dəw ti kin
par a gər ne je ki to rəe ti. E be a, yə Luwə ka
to be to. NDil Luwə ki karne ba par a gər ne
je ki to rə Luwə ti.

¹² NGa ningə, ndil ki e meje ti je kin e NDil
ki dənangı ti ne al, nə e NDil ki j-taa rə Luwə
ti nu, mba kadi ji gər-n ne je ki Luwə adı-je ki
go me-majı ti lie.

¹³ Ningə, j-al tae ki rabi ne gər lə dəw al, nə
ki rəbi lə NDil. E be a, j-isı j-ɔr gin ne ki rɔjeti
la NDil, j-adı dije ki go NDil ti.

¹⁴ Dəw ki aw ki NDil Luwə me ne ti al, asi
kadi a ingəne ki rɔjeti ki j-ı Luwə ti al. MBata
e NDil Luwə par kare ba a adı dəw gər ne je
ki rɔjeti kin.

¹⁵ Dəw ki aw ki NDil Luwə mene ti ası gangı
ta də ne je ti pəti, ningə dəw ki rangı asi gangı
ta dəe ti al.

¹⁶ Makitibi el a nə: «Nə a gər ta ga lə Babə
wa? Se nə a ası kəje ta wa[◊]?» Dəwe goto, nə
je, j-aw ki taga lə Kirisi.

3

Gangi-naa ki to dan njé kaw-naa je ti ki Koreti

¹ NGakom je, ki rɔjeti fa, ta ki m-al səsi kəte
kin m-el səsi tə dije ki go dərə ti, tə dije ki aı
ngan je ki du me kadi-me Kirisi ti. M-el səsi
ta tə dije ki go ndil ti al.

² E mbata kin a, m-adı-n səsi ne kuso ki nə
al, m-adı səsi mba yo. Tadə toḡisi asi kadi
usoi ne ki nə al. Biti bone wa kin ka asi kadi
usoi ne ki nə al.

³ Asi al, tadə səi dije ki go dərə ti ɓəy. Səi
diye ki go dərə ti, isi njiyə ki go dərə ti. M-el be
mbata isi rai-naa ni je, isi gaki-naa je.

⁴ Loki dəw madi a nə nə dəw lə Pol, ningə ki nungı a nə nə dəw lə Apolosi kin se e njyə ki go daro ti al a se e ri wa?

⁵ Apolosi ki Pol ei na je a? Apolosi ki Pol ei bəə kılə je lə Luwə. Əi bəə kılə je ki go rəbi ləde a adi mesi Baße. Dəw ki ra danje ti ra kılə ləne təki Luwə ade-n.

⁶ Mi m-dibi ko, Apolosi e njé ra man do ti, ningə Luwə a e njé ra kadi ibə.

⁷ Nje mə ko ki njé ra man do ti ei nə madi al. Dəw ki kadi toe ba do ti e Luwə ki njé ra kadi togi.

⁸ Nje dibe ki njé ra man do ti asi-naa. Ningə dəw ki ra dande ti a ingə nə kigə go ji ki asi ta kılə lie ki ra.

⁹ MBata je madi-kılə je lənaa me kılə ti lə Luwə. Ningə səi, səi ndə lə Luwə, səi kəy kində je lie.

¹⁰ Ki go me-maji ti lə Luwə ki ilən kılə ləne jim ti, m-ində ngirə kılə dansi ti ta njé kinda ngirə kılə ki maji. Ningə ki basine kin daw ki rangi ində ta jim. Ke a, kadi dəw ki ində ta kılə kin ba, ində kəmne go kində ti ki a ində maji.

¹¹ Dəw a ində ngirə kılə kin rangi al ngata. NGirə kılə ka a to ne a e Jəju Kirisi par.

¹² NGa ningə re dəw ində ta kila kin ki or, a se arja, a se ki mbal ki ndole, ində ki kagi, a se burim wale, a se ki kadi ne ka, a to ki taga.

¹³ MBata ndə gangi ta ti a, ne je pəti ginde a təe, ningə por a naa tagi kila je pəti kadi dije a oy maje ki maje al.

¹⁴ Re kila ki dəw ində do ngire ti kin, ngə a taa ningə, bae a ingə nə kigə go jine.

¹⁵ A kin a, kılə kin por q-e to ningə, bae a ingə nə kigə go jine al. Dəw kin a ingə kajı, ne e kajı ki a təe-n ta por ti jati jati.

¹⁶ Sai ba səi kəy kisi Luwə, nə igəri se igari al wa?

¹⁷ Re dəw tuji kay kisi Luwə ningə, Luwə a tuje dəwe kin to. MBata kəy lə Luwə ay njay, ningə səi a, səi kay kisi Luwə.

¹⁸ Maji kadi dəw ndam ki rəne al. Kin a re dansi ti, dəw madi oo rəne tə njé tər ki go taga ti ki dənangi ti ne ningə, maji kadi dəwe kin təl rəne mba ti. Tel rəne mbəti kadi tə ingə-n tər ki rəjeti.

¹⁹ Tədə tər ki dənangi ti ne Luwə oo kadi e do majal. Be a makitibî lə Luwə a na: «Luwə uwə njé tər je ki ta me ta ngom je ti ləde.»

²⁰ Taa təl bəy tə a na: «Luwə gər taga lə njé tər je, ningə oo kadi e nə madi al.»

²¹ Səbi kadi dəw madi un dije ində-n gunə al, mbata ne je pəti e yası.

²² E-n Pol, a se Apolosi, a se Piyər, a se dənangi, a se kisi ki do taa, a se koy, a se ne je ki bōne a se ki lo ti ti, ne je kin pəti e yası.

²³ Ningə səi, səi yə Kirisi, a Kirisi e yə Luwə to.

4

Kılə ra njé kaw kılə je

¹ Ningə, maji kadi oi-je tə bəə kılə je lə Kirisi. Oi-je tə njé ngəm nə je lə Luwə, nə ki rəjeti ki to lo bəyo ti.

² NGa ningə, ne ki ba nje nə a ge ro nje ngəm ne ti, e ka dana par.

³ Kə ojı dəm, ta kadi səi, a se njé gangi ta do dije ti, igangi ta dəm ti ra-m bəl al. Ta mi wa ki dəm, m-gangi ta də rəm ti al to. Tədə m-ra nə ki majal al.

⁴ Ningə, e kin a a ra kadi mi dəw ki dana al. Babə wa a a gangi ta dəm ti.

⁵ MBata kin a, maji kadi igangi ta do dəw ti kəte no dəkagiloe ti al. Ingəmi dəkagilo ki Baße a re a, ne je ki to lo bəyo ti me til ti, a ilə kunji dədə ti kadi a toi taga wakisa ta kəm dije ti. Ningə a təe ki gin ndigi ra lə dəw ki ra ki to me ti. Lo kin ti, Luwə a ilə tojı də dəw ti ki ra, ki go kila rae ti.

⁶ NGakom je, m-al səsi ta ki go kuje je ki dangi dangi ojı do Apolosi nim, ojı dəm mi wa nim, mba kadi indoi nə roje ti. M-Ra be mba kadi dəw ra yanə adi al dəndu ki makitibî lə Luwə al kin al. MBA kadi uni dəw indəi gusi, indori-naa al.

⁷ Se nə a e njé ra kadi ito dangi dan dije ti wa? Se e Luwə a e njé kadi ne je pəti ki aw-n kin al wa? NGa a re e Luwə a adi ne je pəti ki aw-n kin ningə, ra ban be a isi ində-n gui ta ne ki e i wa a ingə ki dəroi be a?

⁸ Ki basine kin, ingəi nə asi səsi ngata, səi njé nə kingə je. Kin isi ojı bə ki kanji kadi je səsi do ti. M-ndigi kadi e bəkə ki rəjeti wa a oj be, adi j-o-n səsi.

⁹ Ningə, to təki je ki madi je ki njé kaw kılə je kin, Luwə ində-je go dije ti gogi be. Ji to tə dije ki gangi ta koy dəde ti be. MBata Luwə iya-je ji dije ti adi ji təl ne koo ta kəm dije ti pəti. Ta kəm malayka je ti ki ta kəm dije ti ti.

¹⁰ Je, ji təl mba je mbata ti lə Kirisi, ningə səi, səi njé kəm-kaa je me Kirisi ti. Je njé togi al, ne səi, səi njé togi je. Je, dije isi kidi-je, ningə səi, dije isi bəki səsi ti.

¹¹ Biti bōne ka j-isı j-ingə ko. Nə kusoje goto, man kayje goto, kibi koye goto. Dije isi adi-je ko, j-ilə mbir mbir ki lo.

¹² Darəje je wa, ji ra kila j-ə rəgəgə taa j-ingə nə kusoje me ti*. Dije təj-i-je ka, ji njangı dəde, rai-je ko ka j-uwə togi je ba.

¹³ Əli ta je ki majal dəje ti ka, j-ilə dingəm me naa ti. Biti bōne ka dije ooi-je tə sə ki kəsi kılə ko. OOi-je tə tə dije ki ndade goto.

¹⁴ M-al səsi ta tə nganm je ki njé ndigi ləm. E ki mba kula-n rəsəl dəsi ti ba m-ndangi-n ta kin m-adı səsi al, nə e ki mba kadi m-təe-n kəmsi maji də ne je ti.

¹⁵ Ningə, re njé kər nosi je ki me kadi-me Kirisi ti ei dibi kuti ka, bawsı ki go ndil ti e

kare ba. MBata mi e mi bawsi ki nje kilə səsi mbe Poy Ta ki Maji lə Kirisi.

¹⁶ E be a, m-dəj i səsi kadi oi go njam maji.

¹⁷ M-ilə Timote^{*} ki rəsi ti ki mbata ta kin. Timote ki e ngonm ki nje ndig i ləm, ngonm ki dana me ta t i lə Babē. Timote a ole mesi do ne ndo t i ləm me kisi ki da taa t i ki Kirisi. Kuje ki m-is i m-ndoo-n njé kaw-naa je ki lo je pəti.

¹⁸ Dije madi sii gidide, ooi təki m-a m-təl tə m-tee rəsi gog i al ngata.

¹⁹ Nə re Luwə ndig i e dəkagilo ngay al par e m-a m-təe rəsi ti noq. Ningə dijee ki njé si gidide kin, m-a m-o-n ta kälde par al, nə m-o-n kilə ki təgide asi ra t.

²⁰ Tadə kōfē lə Luwə e me ta ki kəl t i al, nə e me təgi t i.

²¹ E ri e indigi dana? Indigi kadi m-aw rəsi ti ki gol jim t i a se kadi m-aw ki ngame ki rəsi ki ndigi-naa, ki e ngame ki səl ləm ləm a.

5

Kaya ki to dan njé kaw-naa je ti ki Koreti

¹ Dije a li ki lo lo adi m-o təki kaya ki to kəl tae al to dansi ti. Dije ki gəri Luwa al ka, dəw ingə ko kaya ki be kin dande t i al. J-o kadi dəw kare dansi ti isi sangi ne bawne[†].

² Ø səi, isi sii gidi si. Nə kin, e nə ki kadi a adi səsi ndingə rə. Ningə dəw ki be kin e dəw ki kadi a tuwəl-e dansi ti k.

³ K i oj i dom, mi say səsi, nə tak i mi səsi naa ti me ndil t i, m-gangi ta dəwē t i kin me to Jəju Kirisi t i. M-gangi ta dəwē t i təki mi səsi naa ti be.

⁴ Ningə loki a kawi-naa e mi səsi naa ti me ndil t i, tog i Babē lej e Jəju a e naa t i səj e dət a kangi ti kin.

⁵ Dəw ki be kin, səbi kadi iyəi-e ji Satə t i kadi tuji darəe k. *Satə tuji darəe k o kadi ndile inga kaj i ndo təl Babē Jəju t i.

⁶ Nə ki kadi isii gidi si, mi m-o al jagi. Se igəri al wa? Øm k i nday be ki dəw løy-n nduji, a ra adi nduji j.

⁷ Səbi kadi ori əm ki koke dansi ti k, mba kadi sei nduji ki løy ki sigi. Səi nduji ki løy ki sigi mbata əm goto dansi ti. Øm ki koke goto dansi ti, tado ngon bat i ra nay taa kılə taa ləje e ki kij e mind e.

⁸ Adi ji rai nay taa kılə taa kin ki əm ki koke al. Adi ji rai ki əm majal al, adi ji rai ki əm me ndul al. Nə adi ji rai ki nduji ki løy ki əm goto me t i, ki e nduji ki ay njay, ki rəjeti.

⁹ Me makitib i ti ki m-ndangi kate madi səsi kin, m-el səsi kadi indolei-naa ki dije ki njé ra kaya je al.

¹⁰ Ningə, m-el be mbata lə dije pəti ki donangi ti ne ki njé ra kaya je, a se njé ra majal je, a se njé bogi je, a se njé kosi dəde nangi no kagi yo je t i, al. Re e be ningə, a tee i kə dande t i.

¹¹ Nə ki m-el səsi, səbi də dəw ki a nə nə nje kadi-me, ningə isi ta ra kaya t i, isi ta ra mal la t i, isi ta kosi done nangi no kagi yo je t i, isi ta nə taj i t i, isi ta ra go kasi t i, ki ta bogi t i. Dəw ki be kin a kadi indai rəsi naa t i sie al.

¹² E ta ləm mi e kadi m-gangi ta do dije t i ki si njé kadi-me je al, al. Ningə, e njé ki a i dan njé kaw-naa je t i a kadi a gangi ta dəde t i.

¹³ NJé ki a i njé kadi-me je al, e Luwə a a gangi ta dəde t i. Ituwei dəw ki nje me ndul dansi ti k.

6

Ta ki gangi ki dan njé kadi-me je ti

¹ Lok i ta to dansi t i, səi ki adi mesi Jəju ningə, itali uni awi no njé kōfē je t i ki gari Luwə al fəy t i. Irai be ki mba ri wa ka dəw gər al? Uni ta awi node t i, a iyəi dije lə Luwə.

² Se igəri kadi dije ki kay njay lə Luwə a a gangi ta do dije ki donangi ti ne al wa? Kin a igəri kadi e səi je a a igangi ta do dije t i ki dənangi ti ne ningə, ra ban be a a si kadi igangi ngan ta je ki majal be ki to dansi t i al a?

³ Se igəri kadi e j-ai je a j-a ji gangi ta də malayka je t i al wa? Ø kin a e be ningə, ra ban be a j-asi kadi ji gangi ngan ta je ki toi danje t i bone kin al a?

⁴ Gine e ri a, loki ngan ta je ki be kin toi dansi t i ningə, uni awi rə dije t i ki a i nə madi al dan njé kaw-naa je t i a?

⁵ M-el səsi ta kin be kadi rəsi səl səsi. Ningə, se dəw madi kare be ki nje kəm-kədi, ki kadi gangi ta dan ngakone je t i ki njé kadi-me je goto biti wa?

⁶ Ø kadi ngakona je ki me Kirisi t i uni-naa awi no dije t i ki gəri Luwə al!

⁷ K i rojeti 6a, kaw a wa ki awi ki naa lo gangi ta t i kin, toji kasi al ləsi ki taga ngata. Se ra ban a indigi kadi isi do t i ki njé ki rai səsi nə ki go rəbe t i al kin al wa? Se ra ban a iyəi adi tuji nə lasi par al wa?

⁸ Ø, səi yo ta itali isi rai nə ki go rəbe t i al, isi bogi ngakosi je ki me Kirisi t i.

⁹ Igəri kadi njé ra ne je ki go rəbe t i al, a oy kōfē lə Luwə al, a se igəri al wa? Maji kadi ødi rəsi al, tado njé ra kaya je, ki njé ra yo je, ki njé kuwa marim je,

¹⁰ ki dingem je ki njé sangi-naa je, ki njé bogi je, ki njé kəm-nda je, ki njé kasi ra je, ki njé taj i nə je, ki njé taa nə lə dije də gu t i je, dije kin pəti a ooi kōfē lə Luwə al.

¹¹ Nə je kin a e kılə ra dije madi dansi t i kəte. Nə basine, sai dije ki Luwə tog i səsi adi ayi njay, Luwə inda səsi ta dangi mbata t i lie, Luwə or ta dəsi t i ki to Babē lej e Jəju Kirisi, taa ki takul NDil ki kay njay t i.

Darəje e Kay kisi NDil Luwə

¹² Dije madi a li ei nə: «Ta rəbi to kadi mra ne je pəti ki mem ndigi kare.» E ki rojeti,

«ta rabi to kadi m-ra ne je pəti ki mem ndigi kare,» nə ne je pəti maji səm doro al. «Ta rabi to kadi m-ra ne je pəti ki mem ndigi kare.» Nə m-ndigi kadi nə madi aw ki təgi dəm ti al.

¹³ Nə kuso e ki mbata me dəw, a me dəw to mbata ne kuso tə, nə Luwə a tuji-de joo pu kə. Nə darə dəw e mbata kaya al. Darə dəw e mbata Baće, ningə Baće ka isi mbata dəw tə.

¹⁴ Ta ki Luwə adi Baće ij-n taa lo koy ti ka kin a, a adi je ka j-a j-i taa lo koy ti tə. A adi j-i taa lo koy ti ki takul təgə.

¹⁵ Se igəri kadi darəsi je ei ngan rə Kirisi al wa? Se m-a m-un ngan rə Kirisi kadi m-təl-e ngan rə kaya dəne tə wa? Jagi m-a m-rə be al.

¹⁶ Se igəri kadi dəw ki ilə rəne naa ti ki Baće, e naa ti sie kare ba me ndil ti tə.

¹⁸ E mbata kin a, kadi imbatı kaya sangi dəne je. Tədə, ndagi majal je ki dəw rade, ei gidi rəe tə tagane, nə dəw ki isi sangi dəne kaya ti, isi ra majal əsi-n ta rəne e wa.

¹⁹ Se igəri kadi darəsi je e kəy kisi NDil Luwə al wa? NDil ki e mesi ti kin j rə Luwə ti, Luwə a adi səsi. Darəsi e yə Luwə, əi e yəsi al.

²⁰ Maji kadi iləi təj i də Luwə ti me darəsi ti, tədə Luwə iga dəsi ki gati ki ngay.

7

Ta ki də taa-naa ti

¹ Ta ki əji də ta je madi ki əli-mi me makitibə ti ki indangi adi-mi. M-o maji ngay kadi dingəm tə ki dəne ti al.

² Nə mba kadi dəw osi me kaya ki ra ti al, maji kadi dingəm ki ra ka aw ki dəne ləne ki əji dəne, a dəne ki ra ka kadi aw ki dingəm ləne ki əji dəne tə.

³ Maji kadi dingəm ki ra ka adi nene ne ki səbi kadi ade, ningə kadi dəne ka adi ngawne ne ki səbi kadi ade tə.

⁴ MBata dəne aw ki təgi də rəne tə al, nə e ngawne ə aw ki təgi də tə. Be tə a, dingəm ka aw ki təgi də rəne tə al, nə e nee ə aw ki təgi də tə.

⁵ Maji kadi əgi-naa rəsi al. Re əgi-naa rəsi ningə, kadi e ki go mindisi ki osi naa ti mba kadi uni rəsi ali ta ki Luwə. Ningə go ti a, itəli awi naa ti gogi. Be mba kadi *Satə ingə rəbi na-n səsi al. Ingə rəbi na səsi loki asi kuwə rəsi ngə al.

⁶ Ta ki m-el səsi kin, e ndu 6a m-adı səsi al, nə e go rəbi madi ə m-əji səsi.

⁷ M-ndigi ngay kadi dingəm je pəti toi tə mi be, nə ke a, nə nə ka aw ki kadi-kare ləne ki Luwə ade. *Kadi kare je ei dangi dangi: dəw kare aw ki kadi-kare nə madi, ə e ki nungi aw ki kadi-kare nə ki rangi tə.

⁸ M-el buwə je ki njé ngaw koy je, təki to maji ngay kadi isi dərəde tə mi be.

⁹ Nə ke ə re, asi kadi uwəi rəde nga al 6a, maji kadi taai dəne, ə se taai dingəm ki rangi. Tədə, taa-naa e sotı kadi dəw ində gu də ngur dərə tə.

¹⁰ Ki əji də dije ki taai-naa ki balme, maji kadi dəne təgə ji ngawne tə al. Ningə, ndu kin e mi ə m-un al, nə e Baće a un.

¹¹ A re dəne təgə ji ngawne tə 6a, a taa dingəm ki rangi al. Re e be al tə ningə, kadi təl aw ji ngawne tə gogi. Ə kadi dingəm ka tuwə nene al tə².

¹² Ki əji də ndəgi dije ningə, e mi ə m-el-de ta, əi e Baće al. M-el kadi re, dingəm ki un mene adi Kirisi, aw ki dəne ki gər Kirisi al, ə dəne ka kin ndigi kadi n-isı sie 6a, maji kadi tuwe al.

¹³ Ə re dəne ki un mene adi Kirisi, aw ki dingəm ki gər Luwə al, ə dingəm ka kin ndigi kadi n-isı sie ka, maji kadi mbate al tə.

¹⁴ Tədə, dingəm ki gər Luwə al a e ki kay njay ki takul nene. Ningə dəne ki gər Luwə al ka, a e ki kay njay ki takul ngawne tə. Re e be al ningə, ngande je a əi ki kay njay al. Nə ki rəjeti, əi ki kay njay.

¹⁵ A kin ə re, e ki gər Luwə al, ndigi mbati-naa ningə, ta rabi to mbata tə lie. Tədə goe ti kin, ne madi ki dəo nje kun mene kadi Kirisi naa ti ki nje gər Luwə al goto. Luwə əar səsi kadi isi ki naa ki lapiya.

¹⁶ Dəw gər al, ki go rəbi kisi naa ti kin, də maji a, j dəne a aji ngawi, a se j dingəm a aji nei.

Ka də nja ti me əar ti ki Luwə əar dəw

¹⁷ Kadi ne rə dəw ki ra e ki go kadi-kare ti lie. Kadi kare ki Baće ade ki go kise ti ki dəe taa, kətə taa kadi Luwə əar-e-n. E kin e ta ki m-ndangi madi njé kaw-naa je pəti.

¹⁸ Kin ə re dəw madi ijə motine kətə taa kadi Luwə əar-e ningə, kadi tal ra rəne tə nje kijə moti al bəy be al. A kin ə re dəw madi ijə motine al bəy, a Luwə əar-e ningə, kadi tal aw ijə motine al ngata.

¹⁹ M-adı igəri təki kijə moti e ne madi kare al. Taa kijə moti al ka e ne madi al tə. Nə ki səbi kində kəm go ti, e ngəm go ndu-kun je lə Luwə.

²⁰ Maji kadi, nə nə ka isi me ji kisi ti ləne ki isi-n kətə taa kadi Luwə əar-e-n.

²¹ Kin əj bəə kətə taa kadi Luwə əari a, kadi iga ta də kei bəə tə kin al. Re ta rabi to mba kadi or kule bəə mindi ti mindi ka, maji kadi a me bəə tə wa kin ira-n kile ki maji.

²² Tədə bəə ki Baće əar-e, e dəw ki kule bəə ər minde ti ngata, e dəw lə Baće. Be tə a, dəw ki e ərəne ki Luwə əar-e, təl bəə lə Kirisi.

²³ Kadi igəri təki iga dəsi ki gati ki ngay, əi kadi itəli bəə je lə dije al.

²⁴ NGakom je, kadi nā nā ka, isi ki go ji kise ti ki isi-n kete taa kadi Luwā bar-e-n.

Ta ki dō dije ti ki taai-naa al bōy, ki njé ngaw koy je

²⁵ Ki ojī dō dije ki taai-naa al bōy, m-ingə ndu madi ra. Baēe ti kadi m-adi-de al. Ninga, m-a m-al-de ta ki go koe ti ləm ki m-o. Mi ki Luwā o kəm-to-ndoo ləm, a təl-m dəw ti ki asi kadi itaa mee.

²⁶ Ne ki mi m-o maji ngay kadi dəw ra e to kin: dokagilo ki j-isí ti ne kin e dingəm isi ki karne par a, m-o kadi a e so-e ti, tado e dokagilo ki nga ngay.

²⁷ Be a, re itaa dane ngata ba maji kadi isi sie par. A kin a re itaa dane al bōy a, isi par bi isangi rəbi taa dane al.

²⁸ Ninga, kin a itaa dane a, e majal a ira al. Taa re ngon ki mandi taa dingəm ka, e majal a ra al to. Nə dije ki njé taa-naa a ingai ko ki ndo je pəti me kisi ki dō taa ti ləde. E be a, m-ndigi kadi uri me ko ti kin al.

²⁹ NGakom je, ne ki kadi m-al səsi a to kin: dokagilo ki noje ti nay ngay al ngata. Ə kadi kaw ki kate nōg kam, njé taa dane je to i tə dije ki taai dane al be.

³⁰ Kadi njé ki isi noi-naa toi tə dije ki noi-naa al be, kadi njé ki isi rai rənəl toi tə dije ki rai rənəl al be, kadi njé ki ndogi ne je to i tə dije ki awi ki ne madi al be.

³¹ kadi njé ki isi maji ki ne kingə ki dənangı ne ti to i tə dije ki isi maji al be. Tədō dənangı ki ne maji ki me ti ba pəti a gotoi.

³² Ninga, m-ndigi kadi isi ki kanji ta ki ga. Tədō dəw ki taa dane al bōy isi sol dō kile ti lə Baēe. Isi sangi kadi n-ra ne ki nəl Baēe.

³³ Nə dəw ki taa dane, isi sol mbata ne je ki dənangı ti ne. Isi sangi kadi n-ra ne ki nəl nene yo to. Adi e dəw ki ta gae ti joo.

³⁴ Be to a, dane ki taa dingəm al, a se ngon ki mandi ka toi be to. Isi soli mbata kile lə Baēe, kadi n-əi dije ki maji me darəde ti nim, me ndilde ti nim. Nə dəne ki taa dingəm, isi sol mbata ne je ki dənangı ti ne. Isi sangi kadi n-ra ne ki nəl ngawne yo to.

³⁵ E ki mbata maji ləsi a m-al-n səsi ta kin 6i e ki mba kadi m-og-i-n səsi dō ne madi al. Ninga, m-ndigi kadi irai e ki go rəbe ti ki maji, mba kadi itj̄ rəsi kat me kinda rə naa ti ki Baēe, 6i ki me ki joo al.

³⁶ Kin a re, dingəm uwə dō ngon ki mandi ngata, a oo kadi re n-taa-e al a n-ra sie ne ki majal 6a, maji kadi taai-naa par 6i e majal al.

³⁷ Nə kin a re, go nongi ti, dəw un ndune kadi n-taa dane al, kanji gu ki kinda dō ti, dəwe ra maji. Ra maji, loki uwə rəne nga sangi dəne kin al.

³⁸ E be a, re dingəm uwə dō ngon ki mandi a taai-naa sie par ka maji. A kin a re, təl iyə goe adi taai-naa al a maji ngay bōy to.

³⁹ Dokagilo ki dingəm isi ki dəne taa bōy 6a, kadi dəne iyə ngawne al. Nə re ngawne oy ninga, kulə goto minde ti. Ta rəbi to kadi taa dingəm ki me ndigi. Nə ke a kadi e dingəm ki me Kirisi ti taa.

⁴⁰ Ninga, ki go koe ti ləm, m-o kadi re nje ngaw koy kin isi dəne ti par a maji ngay. M-al be mbata, mi ka m-gər kadi m-aw ki NDil Luwā mem ti to.

8

Ta dō da ti ki gugiyō

¹ Ki ojī dō da ki gugiyō ninga, m-o kadi j-əi pati, j-əi njé ne gər təki rəjeti. Nə ne gər e nje re ki kojī ro. NDigi-naa a yə e nje ra ki dəw kade təgi me kadi-me ti lie.

² Re dəw madi oo rəne tə nje ne gər ninga, dəwe kin gər ne ki rəjeti al bōy.

³ Nə re dəw ndigi Luwā ninga, Luwā gər dəwe kin.

⁴ Ə se kadi dəw uso da ki poli yo a se kadi uso al wa? Ta ki kadi j-əl ən: Ji gər kadi yo madi kare goto dənangı ti ne. Taa, Luwā ki rangı goto, Luwā e karne ba par a isi noo.

⁵ Dije isi bari ne je madi dərə ti, a se dənangı ti ne luwā je. Ə re, isi bari-de luwā je, a adi luwā je ki bābē je bayi-naa ka^{*}.

⁶ ki rəje ti je 6a, Luwā e karne ba a isi noo. Luwā ki Bawje, ki nje kində ne je pəti, ki j-isí ki dəje taa ki takule. Taa Baēe e karne ba to. E ki go rabi lie a Luwā iñda-n ne je pəti. Taa, j-isí ki dəje taa, ki go rabi lie to.

⁷ Nə dije ki nā je gəri ki be kin al. Ki madi je, rai yo je ki ndoe ndoe, adi ki fone wa kin ka, lokı isi usoi da ki poli yo ninga, usoi təki e da lə yo je ki rojeti ka kin to. Taga ləde, təge goto, adi oor rəde tə dije ki to nje.

⁸ E ne kuso a e nje kaw saje rə Luwā ti al. Re j-usoi al a, ne kare ki du-je goto; a re j-usoi a, ne kare ki j-ingai do made ti goto to.

⁹ Re e be ka, kadi oj go rəsi maji. Oj go rəsi maji, kadi taa ki Kirisi taa səsi ilə səsi taa kin, təl rəbi ki kadi adii njé ki əi to je, tosii me majal ti al.

¹⁰ Təki dəw ki to, oo-i, j ki igər ne maji, isi uso ne kay ra yo ti. Loki oo-i kin, se a ra kadi a aw ki kate kete me kuso da je ti ki Pəli yo al wa?

¹¹ E be a, ngokoje ki to, ki Kirisi oy mbata lie kin, a tuji ki go rəbi ne gər lai.

¹² Majal ki isi irai osi ta ngakosi je, isi irai adi do taga je ləde ki təge goto kin, e majal ki isi irai indori Kirisi to.

¹³ E be a, re e ki mbata ne kuso a kadi ngokom osi-n me majal ti 6a, m-a m-uso da al, mba kadi m-adi ngokom osi-n me majal ti al.

9

*Né ki səbi kadi dəw ra ki né ki səbi kadi dəw ingə**

¹ M-ndęji səsi m-o se mi dəw dərəm al wa? Se mi njé kaw kila al wa? Se m-o Jeju ki Babę lęje ki kəm al wa? Se səi kandi kila ləm me tə Babę ti al wa?

² Re ndęgi dije a ooi mi tə njé kaw kila al ka, ki rəsi ti mi njé kaw kila. Tado né ki təjı kadi mi njé kaw kila, e kində rə naa tə ləsi ki Kirisi kin.

³ Ta ki kadi m-rə-n ki njé kində ta dəm ti a to kin:

⁴ Se səbi kadi kila ki j-isi ra kin, j-ingə né loe ti j-uso al wa?

⁵ Se səbi kadi j-aw ki dəne madı tə neje təki ndęgi njé kaw kila je, ki ngako Baće je, ki Piyar je isi rai al wa?

⁶ Se səbi doje je ki Barnabasi* par kadi tə jira kila taa j-ingə né j-uso wa?

⁷ Əli-mi adi m-o, se ndə kare oi asigar ki ra kila asigar lane ki né kingə lie e wa e noqə wa? Ə se nə ə ndər nju ningə uso kandi né ndər ka kin al wa? Ə se nə ə ul batı je ningə əy mbade al wa?

⁸ Ta kin m-al ki go ta kal dije ti par wa? *NDU-kun la *Moji ka el ta kin be to a nə:

⁹ «Dəw a də ndugidu ta mangi ti al, dəkagilo ti ki a njiyə də ko ti mba kadi kande təgə*.» E mbata lə mangi je ki da wa kin a Luwə aw-n ki ta ki ga kin wa?

¹⁰ Se e mbata ti lęje je wa kin a Luwə al-n ta kin al wa? Təki rəjeti, e mbata ti lęje a al-n ta kin. Tado səbi kadi dəw ki njé ndər, ində mene də ti təki ndər kin n-a n-ingə né loe ti. Taa kadi dəw ki njé kində ko gər təki n-a ningə né də jine.

¹¹ Taki ji dibi né lə ndil dansi ti kin, e go ti al kadi ji təti kande ki kadi maji ki darjə rəsi ti wa?

¹² Re dije madı ingəi né kin ningə, ra ban be a je kin bəy taa kadi j-a j-ingə al?

Re e be ka, j-ində təgi kin dəsi ti al. J-ore meje do ne je ti pəti mba kadi j-ilə kagi nə poy ta ti ki maji kin al.

¹³ Igəri maji kadi dije ki njé ra kila me kəy ti lə Luwə, usoi né ki me kəy ti lə Luwə. Igəri maji kadi njé kija né məsi kadi-kare je, usoi ne kadi-kare kin*.

¹⁴ Be to a, dije ki njé kila mbə Poy Ta ki Maji, Baće un ndune kadi ingəi né kusode me kila mbə Poy Ta ti ki Maji kin*.

¹⁵ Nə mi, m-ində təgi kin do dəw ti al. M-ndangi ta kin mba kadi m-dej-i-n go né madı al to. Re e koy ka, m-ndigi koy par. E né ronəl ləm, Dəw madı ki kadi a taa jim ti goto.

¹⁶ Ningə, Poy Ta ki Maji ki m-ilə mbəe kin e né ki kadi m-a m-ində-n gum al. E kila ki isi

dəm ti, səbi kadi m-ra. Ningə kəm-to-ndoo e ləm, loki m-ilə mbə Poy Ta ki Maji kin al.

¹⁷ Re e kilə ki m-ra ki dəm mi wa 6a, səbi kadi m-a m-ingə né kigə go jim. Nə təki e kilə ki isi dəm ti kadi m-ra, m-ra təki isi-n dəm ti kadi m-ra-n ka kin.

¹⁸ Nə kigə go ji ləm e ri a? Nə kigə go ji ləm e Poy Ta ki Maji ki m-ilə mbə. M-ilə mbə ki kanji kadi m-ingə né ki səbi kadi m-ingə loe ti.

¹⁹ Mi dəw dərəm, mi bəa al. Nə be ka, m-rəm bəa tə lə dije pəti mba kadi m-ingə-n dije ngay m-adi Kirisi.

²⁰ Loki mi dan *Jipi je a, m-təl rəm Jipi ti mba kadi m-ingə-n Jipi je. Mi gin ndu-kun ti lə Moji al, nə loki mi dan dije ti ki a gin ndu-kun ti lə Moji a, m-rəm rəm tə dəw ki e gin ndu-kun ti səde mba kadi m-ingə-n-de.

²¹ Re mi dan dije ti ki gəri ndu-kun lə Moji al a, m-rəm rəm tə dəw ki gər ndu-kun lə Moji al be mba kadi tə m-ingə-n-de. Nə ki rəjeti 6a, mi gin ndu-kun ti lə Luwə, tado m-təl rəm go ndu-kun ti lə Kirisi.

²² Re mi dan to je ti a, m-rəm rəm tə ti mba kadi m-ingə-n to je m-adi Kirisi. M-təl rəm né je ti pəti rə dije ti pəti mba kadi tə dije madı ingəi kajı.

²³ M-ra né je kin pəti mbata ti lə Poy Ta ki Maji. M-ra mba kadi m-ingə-n né maji ki el tae to.

²⁴ Igəri kadi dije ki njé kay ngədi, pəti ayı-naa ngədi də bangi ti, nə kare ba dande ti par a ingə né kigə go njae, a se igəri al? Maji kadi ayı-naa ngədi ki kuje ki kadi ingəi né ngədi ləsi.

²⁵ NJé kay ngədi je, lo na rə ti ləde, dəw ki ra ka ində də rəne ti kadi tə n-ingə-n jəgə kəsi-gon. Ningə e jəgə kəsi-gon ki ndə madı a tuji, nə je, jəgə kəsi-gon laje a tuji al ratata.

²⁶ E be a, mi m-isı m-ay ngədi, ningə, m-ay ngədi lə njé kəm to je ki noq be al. Taa m-isı m-rə to, ningə rə ki m-isı m-rə, m-əir jim m-ində-n nəl al to.

²⁷ M-isı m-ində də darom ti, kadi m-ule gin təgim ti. M-ule gin təgim ti mba kadi, mbə Poy Ta ki Maji ki m-isı m-ilə kin, lo ti a ori-mi kə al.

10

Né koji də Isirayəl ti dilə lo ti

¹ NGakom je, m-ndigə kadi igəri təki kaje je pəti njiyai gin kil ndi ti*, taa gangi dan ba bo to*.

² Luwə ra-de batəm me kil ndi ti nim, me ba bo ti nim, tado indəi rəde naa ti ki *Moji.

³ Pəti, usoi né kuso ki j dərə ti*.

* 9:6 Knjk 9:27; 11:22-25, 30 * 9:9 Detərənom 25:4; 1Tim 5:18 * 9:13 Ləbatiki 6:9, 19; Detərənom 18:1-3 * 9:14 Mt 10:10; Lk 10:7 * 10:1 Tee ki taga 13:21-22; 14:19-20 * 10:2 Tee ki taga 14:22-29 * 10:3 Tee ki taga 16:35

* 10:4 Kör Isirayəl je 20:8-11

⁴Taa e i pəti, ayi-naa man ki i dərət i to. Ayi-naa man ki təe me mbañi ti ki i dərət i, ki isi dan gode^{*}. MBal ka kin e Kirisi.

⁵Be ka, ngay je dande ti, kile radé nəl Luwə al, adi oyi, ninde a do-naa ti dilə lo ti.

⁶Né je kin pəti rai ne be, mba kadi e ne ndo ləje. E né ndo mbata ti ləje, mba kadi, gone ki majal ra-je takı ra-n-de kəte kin be al ngata^{**}.

⁷Irai yo takı dije madi dande ti rai kin al. Makitibi la Luwə al e na: «Dije isi nangi usoi je ayi-naa je, ningə go ti, ji taai ndami-naa^{***}».

⁸Hukui rəsi me kaya ti ki ra takı dije madi dande rai kin be al. Kaya ki ra kin e adi dije dibi kuti joo gide e mitə oyi ndo kare ba be[†].

⁹Oti kadi ji nai Kirisi takı njé ki madi dan kaje je ti nai-e-n, a adi li je tqi-de təli-de kin be al[‡].

¹⁰Oti kadi ji bai ta takı njé ki madi je dande ti rai, adi malayka ki nje tuji dije, ta-n kode kin be al[§].

¹¹Né je kin təe dəo kaje je ti be, mba kadi e ne ndo mbata ti ləje. Ningə, ndangi me makitibi ti be, mba kadi oji-je, je ki je bəsi ki dokagilo ki dəbəy ti.

¹²E be, dəw ki oo kadi n-a də njane ti maji ningə, kadi ində kəm-kadi də rəne ti. Ində kəm-kadi mba kadi osi me majal ti al.

¹³Né na ki a təe dəsi ti ki kadi a e ne na ki dəw asi kuwa təgine ba me ti al goto. Ningə, Luwə ki nje ra ne ki dana, a iyə ta rəbi kadi ne na ki al dəsi təe dəsi ti al to. Dokagilo ki ne na təe dəsi ti ningə, a adi səsi təgi kadi uwəi rəsi ba me ti. A ilə rəbi kadi itəgej me ti ko.

Kadi njé kadi-me je rai madi-naa ki yo ki ra al

¹⁴E be a, njé ndigi ləm, maji kadi ayi-naa say kadi yo ti ki ra.

¹⁵M-əl səsi ta ta njé tər je. Kadi səi je wa ində manji ta ki m-əl səsi kin oi.

¹⁶Loki j-i si j-ayi-naa man nju, ji rai oyo də ti taa j-ayi-naa. Ó se e kin, e ra madi-naa do məsi Kirisi ti al wa? Ó se mapa ki j-i si ji ləbi-naa danje ti j-usoi kin e madi-naa də dəro Kirisi ti al wa[¶]?

¹⁷Be a, mapa e kare ba, ningə re ji bay ka, ji təli dəro ki kare me mapa ti ki ji ra madi-naa do ti.

¹⁸Oi ta la ngan *Isirayəl je ki go dəro ti: NJé ki usoi da je ki kijə mindide kadi-kare ti kin, se rai me kasi-naa ki Luwə nə dingiri ti ki adi kadi-kare titi kin al wa^{**}?

¹⁹Ta ki m-ndigi kadi m-əl də lo kin ti a to kin: da ki pole-n yo a se yo wa ki done, se e ne madi wa?

²⁰E ne madi al. Ningə, takı dije adi kadi-kare kin ndil je ki majal[§], bi adi Luwə al[§], m-ndigi kadi irai me kasi-naa ki ndil je ki majal al.

²¹E go ti al kadi ayi-naa me kopi ti la Bañe, ningə itali ayi-naa me kopi ti lə ndil je ki majal bəy to. Taa e go ti al kadi usoi naa ti ki Bañe, a itəli usoi ki ndil je ki majal bəy to.

²²Se ji ndigi sangi ta Bañe kadi jangi ra-e dje ti wa? Ó se təgije ita ya Bañe wa?

Kadi Luwə ingə kosi-gon me ne je ti pəti

²³Dije madi eli ei nə: «Ta rabi to mba kadi dəw ra ne je pəti ki mee ndigi kare.» E ki rəjeti, «ta rəbi to mba kadi dəw ra ne je pəti ki mee ndigi kare,» nə ne je pəti maji ki dəw dəro al. «Ta rabi to mba kadi dəw ra ne je pəti ki mee ndigi kare.» Nə ne je pəti a ra maji ki njé kaw-naa je al.

²⁴Kadi dəw madi dansi ti sangi maji la rəne par al, na kadi sangi maji la ndəge je tə taa.

²⁵Né je pəti ki dije isi gatii suki ti, kadi usoi ki kanji kadi mesi uwə səsi ki ta.

²⁶Tədə, donangı ki ne je ki me ti pəti e ya Bañe[†].

²⁷Re dəw ki njé kadi-me al, bar səsi ki ne kuso, a wi loe ti ningə, kadi usoi ne je pəti ki adi səsi ki kanji dəjì gine, nə tə mesi i uwə səsi ki ta də ti.

²⁸A re dəw madi el səsi a ne e da ki gugi yo ningə, kadi usoi al. Usui al mbata ti lə dəw ki el səsi, taa mbata lə me kuwə ki ta to.

²⁹Me kuwə ki ta ki m-əl tae kin, e sai je al, na e me kuwə ki ta lə dəwe ki njé kel ta kin. Ra ban be a, me kuwə ki ta la dəw kin rangi par a ilə kagi no ne ti ki ta rəbi to kadi m-ra sə?

³⁰Re ne kuso to, a m-ra oyo də ti taa m-uso a, ra ban be a dəw a əl-m ta ki majal də ti a?

³¹E be a, re e ne kuso a usoi, re e ne kay a ayi, a se ne ri ki irai, maji kadi irai adi Luwə ingə kosi-gon me ti.

³²Maji kadi ne madi kare me kila rasi ti, təl jigi tiga *Jipi je al nim, tigə dije ki ei Jipi je al, al nim, taa tigə njé kaw-naa je lə Luwə al nim to.

³³E mbata kin a, mi wa ki dəm, m-ində təgi də rəm ti, kadi m-nəl dije pəti me ne ram je ti pəti.

11

¹Indaji-mi takı mi ka m-ndaji-n Kirisi be to.

Maji kadi dəne dəo dəne dəkagilo kaw-naa ti.

²M-ile təjì dəsi ti, tədə taa taa, mesi isi ole dəm ti. M-ile təjì dəsi ti bəy to, tədə ingəmi go ne je ki m-ndo səsi maji təki m-əl-n səsi.

³Ningə ne ki m-ndigi kadi igəri a to kin: Kirisi e də dingəm ti, dingəm e də dəne ti, ningə Luwə e də Kirisi ti to.

* 10:6 Kör Isirayəl je 11.4 ** 10:7 Təe ki taga 32.6 *** 10:8 Kör Isirayəl je 25.1-18 ¶ 10:9 Kör Isirayəl je 21.5-6

* 10:10 Kör Isirayəl je 17.6-14 ** 10:16 Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20 *** 10:18 Labətiki 7.6, 15-16 ¶ 10:20

1Tim 4.1 ** 10:20 Detənəm 32.17 *** 10:26 Pa je 24.1

⁴ Æ re dingəm ki ra, ki isi al ta ki Luwə, a se isi al ta ki ta Luwə ti ki dəne ki dəo ningə, ilə rəsol də dəw ti ki isi dəe ti.

⁵ A kin a re e dəne ki ra ki isi al ta ki Luwə, a se al ta ki ta Luwə ki kanji də dəne ningə, ilə rəsol də ngawne ti to. Tadə to taki ngisə dəne be.

⁶ Re dəne dəo dəne al ningə, kadi ija dəne. A re e nə ki to rəsol kadi dəne ija dəne ningə, maji kadi dəo dəne.

⁷ E go ti al kadi dingəm dəo dəne, tado e bana kəm Luwə, taa e nə kəsi-gon lie to*. Ningə dəne e nə kəsi-gon la dingəm to.

⁸ E be, tado e dingəm a Luwə ɔr dam rəe ra-n dəne 6i e dəne 6a Luwə ɔr dam rəe ra-n dingəm al.

⁹ Ningə, Luwə ra dingəm mbata ti lə dəne al, nə e dəne a Luwə ra-e mbata ti lə dingəm*.

¹⁰ E ki mbata kin a, kadi dəne dəo dəne mbata *Malayka je. Də ki dəo, toji kadi dəne e gin togı ti.

¹¹ Ningə, ki ta kəm Babē ti, dəne a isi ki kanji dingəm al, taa dingəm a isi ki kanji dəne al nim to.

¹² Tadə Luwə ɔr dəne rə dingəm ti, ningə dəne a oji dingəm to. Ba nə je pati j rə Luwə ti.

¹³ Ningə, səi je wa iməri ta də ti oi se e go rəbe ti kadi dəne el ta ki Luwə ki kanji dəo dəne wa?

¹⁴ Se ji gəri kadi e nə ki go rəbe ti al kadi dingəm aw ki bij də ki ngal al wa?

¹⁵ Nə ki rə dəne ti 6a, yingə də ki ngal e nə kəsi-gon mbata ti lie, tado Luwə ade yingə də ki ngal mba kadi e nə kuti doe.

¹⁶ A kin a re, dəw madi naji ta ta kin ningə, kadi dəwe gar təkij-aw ki jibəl rae ki rangi al. Je wa al nim, njé kaw-naa je lə Luwə al nim to.

Ne kuso lə Babē

¹⁷ M-aw ta m-ilə jim də ne ti kare ki to kin. Ningə e nə ki m-a m-ilə-n toji dosi ti al. M-ilə toji dosi ti al, tado loki ikawi-naa ningə, ne je ki to ra al yo a isi ta ti isi rai, 6i irai ne ki kadi to səsi sotì al.

¹⁸ Nə kare, m-o kadi loki ikawi-naa 6a, gangi-naa to dansi ti. Ningə, m-gər kadi ta je ki m-o kin, e ki rəjeti a to dan ti noo.

¹⁹ Maji kadi gangi-naa to dansi ti wa to taa. Tado gangi-naa kin a, a ra kadi dije gəri, njé je ki a dije lə Luwə taki rəjeti dansi ti.

²⁰ Ningə, loki ikawi-naa, e nə kuso lə Babē 6a isi usoi al.

²¹ E ne kuso lə Babē al tado, dəkagilo kuso ne ti 6a, na nə bətirə ki ta ne kuso ti ləne ki jj-n 6e kadi uso. Ra adi njé ki nə je isi ki 6o, a njé ki nungı, kasi rade to.

²² Æ se ta kəy je ləsi ki kadi isi ti usoi je ayinna je goto wa? Se e koo fo a ni nda njé kaw-naa je lə Luwə al wa? Se irai be mba kadi iləi

rəsol də njé je ti ki nə ləde goto wa? Ta ri a kadi tə m-al sasi me lo kin ti a? Kadi m-ilə tojə dosi ti a? Jagi, ki oji də lo kin ningə, m-a m-ilə tojə dosi ti al.

²³ Tadə ne ndo ki m-ingə rə Babē ti a m-ndo səsi a to kin: Me kondə ti ki kadi iləi Babē Jəju i njé tol-e je ti, Jəju un mapa, ra oyo Luwə də ti.

²⁴ uwə təti naa ti, təl-n adi njé ndo je, ningə al-de a nə: «E kin e darəm ki to mbata ti ləsi. Ittaai usoi kadi mesi ole-n dəm ti.»

²⁵ Go nə kuso ti, Jəju un kəpi kəsi kandi nju, ra təki ra-n kate ka kin be bəy, ningə al-de a nə: «Kəpi kin e kun mindi ki sigi me məsim ti. Dəkagilo je pəti ki a ayi-naa ningə, kadi mesi ole-n dəm ti.»

²⁶ Ningə, dəkagilo je pəti ki a usoi mapa kin, a se a ayi-naa kəpi kin 6a, iləi mbə koy Babē biti kadi re-n.

²⁷ E mbata kin a, dəw ki uso mapa a se ay kəpi ti Babē ki kanji ndər gin rəne ningə, aw ki ta dəne ti də darə Babē ti ki də məse ti.

²⁸ Be a, maji kadi dəw ki ra ndər gin rəne kəte bəy taa uso darə Babē nim ay məse nim.

²⁹ Tadə dəw ki uso nim ay nim ki kanji gir ta mene ti kadi e darə Babē ningə, e wa a isi or ta ki gangi re-n dəne ti.

³⁰ Nə kin a ra adi njé moy je ki njé togı goto je aï ngay dansi ti. Ningə ki ngay je dansi ti ti oyi to.

³¹ Re j-ai je wa ji gangi ta do rəjeti ningə, ja-j-osi me ta ki gangi ti lə Luwə al.

³² Ningə, ki go rəbi la ta ki gangi kin, Luwə inda-je oj-i-je mba kadi ta ki gangi osi doje ti naa ti ki dije ki gəri Luwə al, al.

³³ E be a, ngakom je, loki ikawi-naa kadi usoi ne ningə, ingəmi-naa.

³⁴ Re dəw madi bo ra-e a, maji kadi uso ne me kəy ti ləne. Be mba kadi kaw-naa ləsi ɔr ta ki gangi re-n dosi ti al. Ki oji də ndagi ta je, ndə ki m-teqə dansi ti a m-a m-ində dəe naa ti bəy.

12

Kadi kare lə NDil

¹ Ki ngosine kin ngakom je, m-ge kadi igəri kadi-kare je ki dangi dangi lə NDil, 6i kadi isi day də ti al.

² Dəkagilo ti ki igəri Luwə al bəy, injiyəti tə njé kəm to je go yo je ti ki mbi bəy.

³ E be a, m-al sasi kadi ay njay. Dəw kare ki NDil lə Luwə ɔr noe ki a a nə: «NDil e də Jəju ti» goto. Ta dəw madi ki a a nə: «Jəju e Babē» ki kanji kadi NDil ɔr noe kə goto to.

⁴*Kadi-kare je e dangi dangi ne NDil ki njé kadi-de e kare ba.

⁵ Kılə bəy je to dangi dangi, nə Babē e kare ba.

⁶Kılə ra je to ta dangi dangi, nə Babē ki kare ba a inda me njé ra-e ti pəti.

7 Luwə adi kadi-kare ki go NDil ti dəw ki ra mba kadi ra maji ki kosi dije pəti.

8 E be a, ki go rəbi lə NDil ki kare wa kin, Luwə adi dəw madi kuji kəl ta ki kəm-kədi, a adi ki nungi kuji kəl ta ki ne gər.

9 Ki madi, Luwə ade kadi-me, ningə ki nungi ade kadi-kare nga njé moy je ki go rəbi lə NDil ki kare wa kin.

10 Adi ki madi, kadi-kare ra ne je ki ati bəl bəl; adi ki nungi, kadi-kare kəl ta ki ta Luwə ti; ki nungi, kadi-kare kər nin NDil Luwə ki ndil je ki ngom naa ti; adi ki nungi, kadi-kare kəl ndon ta je ki dangi dangi; ningə adi ki nungi bəy, kadi-kare kər gin ta je ki dangi dangi to.

11 Kadi-kare je wa pəti kin, e ki go rəbi lə NDil ki kare wa kin a Luwə adi-n dəw ki ra ki go me ndigi ti ləne.

12 Teki dərə dəw e kare ba, nə aw ki ngan roje je ngay, ngan roje je ki ngay kin, re bayinnaa tə ri ka, a i daro ki kare. Dije pəti ki indəi rode naa ti ki Kirisi ka toi be to.

13 Tada j-ai pəti, *Jipi je ki gin dije ki dangi dangi; bəa je ki dije ki a i bəl rəde je; j-ingai batəm me NDil ti ki kare ba. Taa j-ayi-naa man me NDil ti ki kare wa kin to.

14 Dara dəw e ngon roje ki kare ba al, nə e ngan roje je ki dangi dangi.

15 Kin a re nja a nə: «Mi ji al, adi mi ki kare dan ngan roje ti al», ningə kəl-e ki be kin par a or nja kə dan ngan roje je ti al.

16 Kin a re mbi a nə: «Mi kəm al, adi mi ki kare dan ngan roje ti al», ningə kəl-e ki be kin par a or mbi kə dan ngan roje je ti al.

17 Kin a re dara pəti e kəm a, dəw a oo ta ban a? Kin a re dara pəti e mbi a, dəw a ati bay ne ban a?

18 Ki rojeti, Luwə ində ngan roje je kare kare ki kila ki səbi dəde ki go ndigi ti ləne.

19 Kin a re ngan roje je pəti a i ngon rə ki kare ba ningə, dəw a al ta lə daroje al.

20 NGan roje je ai ngay nə daroje e kare ba.

21 Ningə lo kadi kəm al ji a nə: «M-gər-i al», goto; taa lo kadi də el nja a nə: «M-gər-i al», goto to.

22 NGan roje je madi ki toi tə ne ki togide goto be kin, awi ki ndade ngay.

23 Ningə, ngan roje je ki j-oi-de ta ne madi al me roje ti kin a, j-oi gode ngay. Ó njé ki j-oi-de ta ne ki maji kəl tae al kin a ji ngəmi-de maji to.

24 NGan roje je ki ingə kəsi-gon, awi ki ndoo kəsi-gon al nga. Luwə ində je ki ngan roje je ki dangi dangi, ningə ngan roje je ki kəsi-gon du-de, Luwə osi gonde ngay.

25 Luwə ra be mba kadi gangi-naa goto me daro ti. Ningə kadi ngan roje je ki dangi dangi indəl kamde go-naa ti pəti.

26 Adi re ngon rə kare ingə ko ningə, ndəgi roje je pəti ingə kə sie naa ti. A re ngon rə kare ingə kəsi-gon ningə, ndəgi roje je pəti ingə kəsi-gon sie naa ti to.

27 NGəsine sai nga rə Kirisi, ningə səi kare kare pəti, sai nga rə ki səbi dəsi.

28 E be a, dan njé kaw-naa je ti, Luwə ində njé kaw kılə je tə dije ki dəsəy də njé kaw-naa je ti; ki kəjoo, ində njé kəl ta je ki tae ti; ki kəmita, ində njé ndo ne je. Ningə go ti, Luwə adi kadi-kare je ki dangi dangi, adi e kadi-kare ra ne kəjə je ki ati bəl bəl, ki kadi-kare nga njé moy je, ki kadi-kare ra ki njé kaw-naa je, ki kadi-kare kər no dije, ki kadi-kare kəl ndon ta je ki dangi dangi.

29 Pati a i njé kaw kılə je al, pəti a i njé kəl ta ki ta Luwə ti al, pəti a i njé ndo ne je al, pəti a i njé ra ne kəjə je ki ati bəl bəl al.

30 Pati a wi ki kadi-kare nga njé moy je al, pəti a wi ki kadi-kare kəl ndon ta je ki dangi dangi al, pati a i njé kər gin ta je ki dangi dangi al.

31 Indəi təgi də rəsi tə kadi ingəi kadi-kare je ki ndade e ngay itə ndəge je, ningə m-a m-əjə səsi rəbi ki maji ngay itə ne je pəti.

13

NDigi-naa

1 Kin a m-əl ndon ta lə dije ki dangi dangi, a se ndon ta la malayka je mindi ka, re ndigi-naa goto rəm ti a m-to tə ningə-kasi ki bəl kəy, a se gal ki siya saki saki kam be par.

2 Re m-aw ki kadi-kare kəl ta ki ta Luwə ti, a se kadi-kare gər gin ne je ki to lo bəyo tə pəti təgi, a se m-aw ki ne gər je pəti, a se m-aw ki kadi-me ki təge e ngay ası kadi m-or-n mbal lo kae ti kəte ka, re m-aw ki ndigi-naa al a mi ne madi al.

3 Re m-adı ne kingə je ləm pəti njé ndoo je, re m-ilə rəm por mbata kingə-n təba ka, re ndigi-naa goto rəm ti a, ne kare ki m-a m-ingə me ti goto.

4 Dəw ki njé ndigi-naa aw ki kore me, e njé ra maji, e njé ra ta ne al, e njé təjə rəne al, e njé kində gune al to.

5 NJe ndigi-naa a ra ne ki to rəsəl al, a sa ne mbata maji lə rəne par al, a ra wongi kalangi al, taa a uwa dəw mene ti al to.

6 NJe ndigi-naa a ra rənəl də ne ki go rəbe ti al, al, a ra rənəl də ne ki rəjeti yo.

7 NJe ndigi-naa e njé kiyə go majal kə, e njé ngəm go kadi-me, e njé kində me də ti, e njé kore mene da ne je ti pati.

8 Kəl ta ki ta Luwə ti a goto ndə madi, kəl ta ki ndon ta je ki dangi dangi a goto ndə madi, gər gin ne je ki dangi dangi a goto ndə madi to, na ndigi-naa a to ratata.

9 Ningə, ne gar lejə ası-naa bərəre al, taa ta ki ta Luwə ti ki j-isı j-əl ka ası-naa bərəre al to.

10 Loki nje kasi-naa pəti a təqə həy ningə, ne je pəti ki ası-naa al a gotoi.

11 Loki mi ngon bəy, ta kəlm e ta kəl ngon ki du, gir ta ləm e gir ta lə ngon ki du, a se kəjə ta ləm e kəjə ta lə ngon ki du. Nə loki m-təl dəw ki təgi, m-iyə ne ra lə ngon ki du kə.

¹² Ki bone kin, j-isí j-oi né je ta né ki koo me kótirongi ti be, adi j-oi piti piti ba føy, ná ndó madi a re noq kadi j-a j-oi-e ki kámje ja ja. Dökagilo ti ki bone m-gér né je pøti al føy, ná ndó madi a re noq kadi m-a m-gér ay njay njay takí Luwá gér-m jeje kin be to.

¹³ Ki bone kin né je ki mita kin toi lo tote ti, adi e: kadi-me nim, kinda me do ti nim, ndiginaa nim to, ná e ki bo ngay dande ti e ndiginaa.

14

Kadi-kare je ki dangi dangi ki Luwá adi njé kadi-me je

¹ Káte no né je ti pøti, isai rabi ndigi-naa ki rø ki tj katí. Ninga, kadi isai rabi kadi-kare je ki go NDil ti to. Ki bo toi, e kadi-kare kél ta ki ta Luwá ti.

² Dèw ki isi al ta ki ndon ta je ki rangi ki dije géri al, isi el ta ki dije al, ná isi el ta ki Luwá, tado dèw ki gér do ta lie ki isi el goto. Eki takul NDil Luwá a isi al-n ta ki to lo bøyti kin.

³ Ninga, dèw ki isi al ta ki ta Luwá ti, isi al ta ki dije mba kadi awi ki kate káte me kadi-me ti lade. Isi ilo dingam mede ti faa isi sol mede to.

⁴ Dèw ki njé kél ta je ki dangi ki dèw gér døe al, isi mbusi røne e wa me kadi-me ti lene, ná dèw ki njé kél ta ki ta Luwá ti isi mbusi njá kosi njé kaw-naa je dø kadi-me ti lade.

⁵ M-ndigi kadi sai pøti ali ndon ta je ki dangi dangi ki dèw gér døe al, ná ndigi lém ki ngay e ki mba kadi eli ta ki ta Luwá ti. Tado dèw ki njé kél ta ki ta Luwá ti, e do døw ti ki njé kél ndon ta je ki rangi ki dèw gér døe al. A re dèw madi or me ta l né kél ndon ta je ki dangi dangi ka kin adi kosi njé kaw-naa je kadi mbusi-n njade wa taa.

⁶ NGakom je, kin a bone m-re røsi ti a m-äl ta ki ndon ta je ki igéri al ninga, majé e ri mbata ti lësi a? Kin a re ta lam ki m-äl, tøe ki do né ki to lo bøyti adi sasi al nim, adi sasi ne gér al nim, ojí sasi ne ki a ra né lo ti al nim, ta adi sasi né ndo al nim to ninga, né kare ki maji ki m-ra mbata ti lësi goto.

⁷ E kae ti la né kosi pa je ta nal je ki kende je ka kin be to. Kin a indude ba dangi dangi maji al a, ra ban a dèw a gér-n ndu nal ki ndu kende a?

⁸ Kin a njé kol tabi kol adi ay njay al a, ná a a inda do røne dana kadi a aw ro a?

⁹ Be ts a, sasi njé kél ndon ta je ki dangi dangi ki dèw gér døe al ka itoi be to. Kin a ta ki alí, dèw gér døe al a, ra ban be a gér me a? A gér me al tado isi alí ta lësi me nel ti kó kare.

¹⁰ Kadi igéri taki ndon ta je ai ngay dønangi ti ne. Ninga ta je ki dangi dangi kin pøti, kör mede to noq.

¹¹ Kin a re m-gér me ta ki dèw a al-m al ninga, dèwe kin a oo-m tø mba røne ti, a mi ka m-a m-o-e ti mba røm ti to.

¹² Be to a, taki isi sangi kadi-kare je ki go NDil ti, isangí ki rø ki tj katí, ná ke a kadi e kadi-kare ki a mbusi njá kosi njé kaw-naa je taa.

¹³ Ninga dèw ki njé kél ndon ta je ki dangi dangi ki dèw gér døe al kin, maji kadi døjí Luwa kam-kadi kör gine kadi dije gari.

¹⁴ MBata re m-äl ta ki Luwá ki ndon ta je ki dangi dangi ki dèw gér me al 6a, me NDil ti mi ki Luwá, ná ne gar lém ra kíla al.

¹⁵ Ninga né ki kadi m-ra a to kin: M-a m-äl ta ki Luwá me ndil ti, ná m-a m-äl ta ki ne gér to. M-a m-osi pa me ndil ti, ná m-a m-osi pa ki né gér to.

¹⁶ Kin a ira oyo Luwá me ndil ti par, ki kanji kadi dèw ki isi mbo njé kaw-naa je ti oo do oyo ki isi ra Luwá kin ninga, ban be a ra «Amen» do ti a?

¹⁷ Re ira oyo Luwá lëi maji ngay ka, lo kadi ra maji ki dèw ki isi mbo njé kaw-naa je ti goto.

¹⁸ Ki takul Luwá a yé m-gér-n kél ndon ta je ki dangi dangi ki dèw gér døe al mita sasi pøti.

¹⁹ Ná no njé kaw-naa je ti a, m-ndigi kél ku ta je mi ki dije géri døe kadi m-ndo-n né njé kaw-naa je, maji tay kadi m-äl ta ngay ki ndon ta je ki dèw gér døe al.

²⁰ NGakom je, oti kadi ta kalsi to ta ta kél ngan je ki du be. Re ojí do majal ninga, itoi te ngan je ki du, ná re ojí do ta ki al 6a, maji kadi ta kalsi e ta kál dije ki tagi gangi.

²¹ NDangi me makitibi ti la Luwá si ná: «M-a m-äl ta gin dije kin ki ndon ta ki mba, m-a m-nduma ta mba je kadi m-äl-n-de ta. Be ka, a ooi do ta lém al».»

²² E be a kadi-kare kél ta ndon ta je ki dangi dangi ki dèw oo døe al e né kojí mbata dije ki géri Luwá al, bi e mbata njé kadi-me je al. Ninga, kadi-kare kél ta ki ta Luwá ti e né kojí mbata njé kadi-me je bi e ki mbata dije ki géri Luwá al, al.

²³ Kin a taki njé kaw-naa je pøti kawi-naa, ninga ali ndon ta je ki dangi dangi ki daw gér døe al, e dije madí ki géri ta la Luwá maji al bøy, a se njé ki adi mede Luwá al, røi lo kaw-naa ti kin a a barí sasi mba je al a?

²⁴ Kin a re njé kadi-me je pøti ali ta ki ta Luwá ti, a njé kadi-me al, a se dèw ki gér ta la Luwá maji al bøy ur køy ka, ta je ki ta Luwá ti ki dije pøti ali kin a uwe ki ta, taa a ra kadi a gér takí n-e njé ra majal to.

²⁵ Gir ta je ki mee ti a kujaí ki taga. Ninga a osi nangi no Luwá ti a ná: «Ki røjeti, m-gér kadi Luwá e dansi ti ne.»

Maji kadi njé kadi-me je røi né je ki røbe røbe lo kaw-naa je ti lade

²⁶ NGakom je, ri je ri je a səbi ra lo kaw-naa je ti ləsi e? Loki ikawi-naa, dəw madi osi pa, dəw madi ndo ne, dəw madi or gin ne ki to lo ɓoyə ti, dəw madi el ndon ta je ki dəw gər dəe al, ningə dəw madi ki rangi isi noq̄ ta njé mbal ta ka kin to. Kadi ne je kin pəti mbisi nja njé ka kin naa je.

²⁷ Re dije madi gei kəl ndon ta je ki dəw gər dəe al ningə, səbi kadi ai joo al a mitsa be par taa. Ningə kadi ali ta ki go naa go naa, a kadi njé kər gin ta ka kin to to taa.

²⁸ Re dəw ki kadi or gin ta ləde kin goto dan njé kaw-naa je ti ningə, maji kadi isi tade mbə. Өli ta ki darde wa nim ki Luwə nim mede ti par.

²⁹ Ki ojì do njé kəl ta ki ta Luwə ti, səbi kadi dije joo e se mitsa wa əli ta dande ti, ningə ndəge je indəi manji ta lade ooi.

³⁰ Re Luwə el ta ki dəw madi ki rangi dan njé kaw-naa je ti ningə, səbi kadi njé kəl ta ki ta Luwə ti ki kəte taas kəḡ ta kal ta ti.

³¹ MBata sai pəti, asi kadi ali ta ki ta Luwə ti ki go naa go naa kadi indoi-naa ne, iləi dingəm me naa ti.

³² NJé kəl ta je ki ta Luwə ti awi ki togi də kadi-kare ti ki Luwə adi-de.

³³ Tada Luwə e Luwə ki njé ra ne ki tae ale mbə al, nə e Luwə ki njé kadi dije isi ki naa ki lapiya.

³⁴ Təki njé kaw-naa je isi rai dande ti lo je ti ki dangi dangi, maji kadi dəne je isi ki tade ki mbə dan njé kaw-naa je ti. Dəw adi-de ta rabi kadi əli ta al. Ningə, kadi iləi dəde gin togi ti takı ndu-kun al-n.

³⁵ Re ne madi ki gəri gine ay njay al to ningə, kadi deji ngawde je me kəy ti. Tado e ne ki go rəbe ti al kadi dəne el ta dan njé kaw-naa je ti.

³⁶ E sei e ta la Luwə ilə ngirane rəsi kəte a? Ə se e sei par a re təq̄ dansi ti e?

³⁷ Re dəw madi gir mene ti kadi n-e njé kal ta ki ta Luwə ti, a se n-e njé kaw ki kadi-kare lə NDil ningə, maji kadi dəwe gər təki ne je ki m-ndangi m-adi səsi kin i ro Babē ti.

³⁸ Re dəw madi mbati kadi gər ne je kin ningə, to taga kadi Luwə gər dəwe kin al to.

³⁹ Be a, ngakom je, isangi rəbi kadi əli ta ki ta Luwə ti, ningə oti kadi əgi də kəl ndon ta je ki dəw gər dəe al.

⁴⁰ Nə ke a kadi ne je pəti rai ne go rəbi ki dana.

15

Ta ki Jəju Kirisi lo koy ti

¹ NGakom je, m-ole mesi də Poy Ta ti ki Maji ki ndə ki m-ilə səsi mbəe kəte ka kin. E ta ki itaai a uwəi goe səm biti bone.

² E Poy Ta ki Maji kin a adi səsi kaj, loki uwəi goe səm təki ndə ki m-ilə-n səsi mbəe.

Re e be al ningə, kadi-me ləsi e ne ki ndangi kare.

³ Tado ne ndo ki dəsay ki madi səsi e ne ndo ki mi wa e m-taa. Adi e Kirisi ki oy mbata majal je ləje təki makitibi la Luwə el-n^o.

⁴ Dibi-e ra ndo mitsa ningə təq̄ lo koy ti təki ndangi me makitibi ti la Luwə^o.

⁵ Tee høy ki ro Piyar ti taa ki ro njé ndo je ti ki dəgi gide e joo to^o.

⁶ Go ti goḡ ningə, tee høy ki ro ngakō je ti ki asi bu mi ki gide ki kawi-naa. Dije ngay dan dije ti kin isi ki dəde taa ɓøy. Ki madi je dande ti a oy.

⁷ Go ti ɓøy, tee høy ki ro Jaki ti taa ki ro njé kaw ki le je ti pəti to.

⁸ Gode ti pəti ningə, təq̄ ki rəm ti høy, mi ki mi ngon ki kor^o.

⁹ Mi ki du dan njé kaw kilə je ti pəti, tado m-ası kadi dəw ɓar-m njé kaw kilə al. M-ası al, tado mi njé kadi kq njé kaw-naa je la Luwə^o.

¹⁰ Nə e ki takul me-maji la Luwə a m-tell n dəw ki be kin bone. Ningə me-maji lie ki mbata ləm e ki ndangi al to. Tado m-ra kilə m-itə ndəgi njé kaw kilə je pəti. Ke a e mi ki dəm a m-ra kilə kin al, na e me-maji la Luwə a e səm.

¹¹ E be a, re e mi a se ndəgi njé kaw kilə je ka, e Poy Ta ki Maji ki kare wa kin a j-isı j-ilə səsi mbəe.

Ta ki njé koy je lo koy ti

¹² Je j-isı j-ilə mbə ki Kirisi lo koy ti, a dije madi dansi ti ai na: «Njé koy je a jil lo koy ti al,» to kin e ta ki ban dana?

¹³ Re njé koy je a jil lo koy ti al ningə, Kirisi ka jil lo koy ti al to.

¹⁴ Ə re Kirisi jil lo koy ti al ningə, jil mbə ki ndangi, taa kadi-me ləsi ka e ki ndangi to.

¹⁵ Re e ki rəjeti, kadi njé koy je a jil lo koy ti al, a je j-al j-a na: «Luwə təq̄ ki Kirisi lo koy ti» ningə, lo kin ti, ji tal njé ma naji je ki ngom də Luwə ti. Tado Luwə təq̄ ki Kirisi lo koy ti al.

¹⁶ Re njé koy je a jil lo koy ti al ningə, Kirisi ka jil lo koy ti al to.

¹⁷ Ə re Kirisi jil lo koy ti al ningə, kadi-me ləsi e ne ki ndangi kare, isi me majal ti ləsi ba ɓøy.

¹⁸ Ningə njé je ki oy me Kirisi ti ka tade ti to.

¹⁹ Re ne kində me do ti ləje ki j-adi-n meje Kirisi e mbata ne je ki bone par ningə, je njé kəm-to-ndoo ki itə ndəgi dije pəti.

²⁰ Nə ke a, Kirisi jtaa dan njé koy je ti təki rəjeti. E kandi ki dəsay la njé je ki oy.

²¹ Ningə, təki e ki go rəbi la dəw ki kare a yo re-n do dije ti dənangti ka kin a, ki go rəbi la dəw ki kare, njé koy je a jtaa lo koy ti to.

²² Təki koy or-n go dije ti pəti ki go rəbi la Adam ka kin a, dije pəti a təli kadi isi ki dəde taa ki go rəbi la Kirisi to^o.

* 15:3 Ejay 53.5-12 * 15:4 Pa je 16.10; Oje 6.2 * 15:5 Lk 24.34, 36; Mt 28.16-17; Mk 16.14; Jə 20.19 * 15:8 Knjk 9.3-6 * 15:9 Knjk 8.3 * 15:22 Kila ngirə ne je 3.17-19; Rm 5.12-21

²³ Ke a, ki lo koy ti kin a e ki go loe go loe. Kirisi a j kate tə kandi ki dəsay, ningə dəkagilo təl-e ti, njé je ki adi-e mede a ji taai lo koy ti to.

²⁴ Go ne je ti kin pəti ningə dəbəy ne je a re. Kirisi a tuji kōbe je, ki toḡi kōbe je, ki toḡi ndil je ki majal, bəy taa a təl ki kōbe adi Luwə ki Bawje.

²⁵ Tado, səbi kadi Kirisi a q ə be biti kadi Luwə ilə njé bae je gin njae ti*.

²⁶ Ningə, njé bə ki dəbəy ti kia tuje e koy.

²⁷ Tado makitibi lə Luwə ə nə: «Luwə ilə ne je pəti gin təge ti**.» Ningə kəl kə nə «ne je pəti a i gin təge ti» kin jii kadi Luwə e gin toḡi ti lə Kirisi tə al. E Luwə ə ilə ne je pəti gin toḡi ti lə Kirisi.

²⁸ Dokagilo ki ne je pəti a i gin toḡi ti lə Kirisi ningə, NGon wa ki dəne a ilə dəne gin toḡi ti lə Luwə ki nje kula ne je pəti gin təge ti, mba kadi Luwə e ne je pəti me ne je ti pəti to.

²⁹ Re e be al ningə, njé je ki adi isi rai-de batəm to njé koy je ti kin, rai be mbata kingə ri me ti a? A ingəi ri me ti loki njé koy je a ji taa lo koy ti al?

³⁰ Taa je wa ka, ki mba ri a ki ndə je pəti j-ilə-n roje ji koy ti a?

³¹ Ki rəjeti, ngakom je, ki ndə je kare kare pəti m-a ta koy ti. Ningə m-ingə rənəl ki takulsi ki mbata kində rə naa ti ləjə də kila ti ki Jeju Kirisi, ki e Babə laje.

³² Me be bo ti ki Epəjı, m-rə ki da je ki wale. Ningə re e ki go rəbi ne rə lə darə par a, e ri a m-a m-ingə me ti a? Re njé koy je a ji lo koy ti al ningə, adi «j-usoi je j-ayi-naa je nə lo ti a j-a j-oyi***.»

³³ Ədi rəsi al, «Indole-naa ki nje ra majal a təl nje ra majal to.»

³⁴ Maji kadi itali iməri ta ki maji, a itaai kəə ta ra majal ti. MBata dije madi ngay dansi ti gəri Luwə al. M-əl ta kin be mba kadi adi səsi rəsol.

Darə ki j lo koy ti

³⁵ Dije madi a dəjə ta ei nə se ki go rəbi ki ban əa dije a ji lo koy ti wa? Ə se a ji ki darə ki ban wa?

³⁶ I mbə dəw, kə ko ki idibi kin, re oy al a, i bə al tə.

³⁷ Ningə e darə ne wa ki idibi kin a bə al, nə e kande ki me ti. Domajı a e kandi təy, e se kandi ne madi ki rangi.

³⁸ Luwə wa ade kadi rə ki go me ndiḡi ti ləne. Ningə kandi ne ki ra ra ka, Luwə ade kadi rə ki səbi dəe.

³⁹ Ne je ki njé kədə rəde pəti, darəde to dangi dangi ə titi-naa al. Darə dije to ta dangi, darə da je to ta dangi, darə yəl je to ta dangi, taa darə kanji je to ta dangi to.

⁴⁰ Nə kində je ki dərə ti, ndoledə e dangi taa ne kində je ki dənangi ti ne ndoledə e ta dangi to.

⁴¹ Kadi əsi ta dangi, nay nda ta dangi, taa mee je ndoyde to ta dangi to. Ningə darə mee je wa kin ka ndoyde to dangi dangi bəy to.

⁴² Be a, ki lo koy ti lə njé koy je ka to be to. Darə dəw ki dibi e darə ki a ndum, nə darə ki a j lo koy ti e darə ki a ndum al.

⁴³ Dibi-e tə darə ki dangi ti, nə a təe lo koy ti ki darə ki kəsi-gon. Dibi-e tə darə ki təge goto, nə a tee ki darə ki toḡi.

⁴⁴ Dibi-e tə darə dəw, nə a təe lo koy ti ki darə ki go NDil ti. Təki darə ki go lo dəw ti to ka kin a, darə ki go ndil ti ka to noq to.

⁴⁵ E be a, makitibi lə Luwə ə nə: «Adam ki dəsay e dəw ki nje kisi ki done taa**», ningə Adam ki dəbəy ti e NDil ki nje kadi dije kajı.

⁴⁶ E Adam ki go NDil tə e re kəte al, nə e e ki go darə ti a re kate, ningə e ki go NDil ti uti goe.

⁴⁷ Adam ki dəsay, e dəw ki dənangi ti ne, tədo e bu dənangi a Luwə ibə. Nə Adam ki kə joo i dərə ti taa a re.

⁴⁸ Be a, dəw ki Luwə ra-e ki bu dənangi titi-naa ki nje kində je ki dənangi ti ne, a dəw ki j dərə ti taa, titi-naa ki nje kində je ki dərə ti taa to.

⁴⁹ Ningə, təki j i titi-naa ki dəw ki rai-e ki bu dənangi ka kin a, j-a titi-naa ki e ki j dərə ti taa to.

⁵⁰ NGakom je, m-əl səsi madi o təki darə ki məsi ası kadi a oo kəjə lə Luwə al, taa darə ki ndum ası kadi təe lo tə ki dum ndum, al to.

⁵¹ M-ge kadi iğəri ne ki to lo bəyə ti kin: J-ei pəti j-a j-oyi al, nə j-ei pəti j-a mbəli rəje.

⁵² Təbi ki dəbəy ti a əa ningə, tə bel kəm ki kində səpi be par a dije pəti a mbəli. Loki təbi a əa ningə, njé koy je a ji ki rə ki a dum ndum, ningə je, j-a mbəli rəje.

⁵³ Tado səbi kadi rə ki ndum un rə ki dum ndum, taa rə ki koy kadi un rə ki dum koy nim to.

⁵⁴ Loki rə ki ndum a un rə ki dum ndum, a rə ki koy a un rə ki dum koy kin ningə, tə ki makitibi lə Luwə ə nə:

«Rə təti yo ratata**» kin a təl tane.

⁵⁵ «I yo, təti rə lai e ra?»

I yo, kəngi e ra**?»

⁵⁶ Kəngi yo e majal, ningə toḡi majal e ndukun to.

⁵⁷ Adi ji rai oyo Luwə ki adi ji təti rə ki takul Babə laje Jeju Kirisi.

⁵⁸ Lo kin ti, ngakom je ki njé ndiḡi ləm, uwai toḡisi ba, ai do njası ti me kılə ti lə Babə ki kanji kə. Tado kə ki isi ingəi me kılə ti lə Luwə kin e kare ki ndangi al.

* 15:25 Pa je 110.1

* 15:27 Pa je 8.7

* 15:32 Ejay 22.13

* 15:45 Kilə ngirə ne je 2.7

* 15:54 Ejay 25.8

* 15:55 Oje 13.14

16

Ne kaw mbata njé kaw-naaje ki Jorijaləm

¹ Ki ojì do né kaw kí mbata lè dije la Luwə ki isi Jorijaləm ti^o, m-dejì səsi kadi irai təki m-ojì-n njé kaw-naa je ki dənangì Galasi ti kin be to.

² M-əl səsi kadi ndo ki do kəte lè ndo je ki siri pəti pəti, kadi dəw kí ra dansi ti, or né me né ti ləne ndeý ngam dangi mbata kila kin. Kadi or ki go təge ti ki Luwə ade-n. Irai be mba kadi m-re bəy taa ikawi ne, al.

³ Ninga, dəkagilo ki m-a m-teç dansi ti 6a, m-a m-ilə ki dije ki səsi je wa imbəti-de, Jorijaləm ti. M-a m-adi-de makitibi jide ti kadi awi ki kadi-kare je ləsi.

⁴ A kin ə re to kadi mi wa m-aw ki rəm ninga, a awi səm naat ti ts.

Koji kaw mba lə Pol

⁵ M-a m-teç rəsi ti noq ki ta rəbi ki Masəduwan ti. Tado, m-a m-ində dənangì ki Masəduwan gangi^o.

⁶ Dəmajì ə, m-a m-ra ndo je rəsi ti. Majì ə 6a ka a gangi dəm ti rəsi ti, kadi tə ində-mi ta rəbi ti adi m-aw lo ki səbi kadi m-aw ti.

⁷ Kawm kin, m-ge kadi re Luwə ndigi səm do ti ninga, m-ra səsi ngan ndo je ki asi tati. Kadi m-o səsi ki njam taa par al.

⁸ Ninga, m-a m-isì me 6e bo ti ki Epəji ratata dəkagilo Patakotì ti.

⁹ NJé ba je ləm eï ngay Epəji ti, nə ta rəbi to tagira nom ti wətəngi kadi m-ra-n kilə ləm^o.

¹⁰ Re Timote re təç dansi ti ninga^o, irai-e adi e ki rənal dansi ti, tado e ka isi ra kilə lə Baſe tə mi be to.

¹¹ Kadi dəw madi kare dansi ti kide al. Ninga kadi ində-i-e ta rəbi ti kadi re təç rəm ti ki maje. Tado m-isì m-ŋəm-e ki ndəgi ngako je ki a ei sie.

¹² Ki ojì do ngokoje Apolosi, m-ilə dingəm me ti ngay kadi aw rəsi ti, ində rəne naa ti ki ngakoje je ki isi awi ki rəsi ti, nə mee ndigi kaw ki 6asine ti kin al bəy^o. NDə ki ingə rəbi ə a aw bəy.

Ta ki koji ki dəbəy ti ki kuwə ji-naa

¹³ Isi dəgi ti, ai do njasi ti me kadi-me ti ləsi, ai dingəm ə uwəi togisi ba.

¹⁴ Majì kadi irai kilə je pəti me ndigi-naa ti.

¹⁵ NGakom je, m-gər kadi igəri Isitəpanasi ki dije ki me kəy ti lie maji^o. Əi dije ki dəsay ki adi mede dənangì ti ki Akay. Ninga, ki go me ndigi ti ləde, uni rəde kadi rai ki dije la Luwə. Be ə, m-dejì səsi né kare bəy.

¹⁶ Majì kadi, itəli rəsi go ta ti lə dije ki be kin, ə itəli rəsi go ta ti lə dije ki indəi rəde ta kilə ti isi rai sadə to.

¹⁷ Rəm nəl-m ngay də re ti lə Isitəpanasi, ki Pərtunatusi, ki Akaykusı. Tado, rai né je ngay adi-mi tosi ti.

¹⁸ Uwəi angalm indəi nangi təki rai səsi ka kin be to.

¹⁹ *NJé kaw-naa je ki dənangì Aji ti uwəi jisi. Akila aï ki Pirisil^o, naa ti ki njé kaw-naa je ki isi me kay ti ləde uwəi jisi ngay to.

²⁰ NGakojie je pəti uwəi jisi. Majì kadi uwəi ji-naa mbəsi ti ki rənal.

²¹ Ninga, e mi Pol ə wa ə m-dangi ta kuwə ji kin ki jim.

²² Re dəw madi dansi ti ndigi Luwə al ninga, kadi Luwə man-e. «Marana ta», Baſe re.

²³ Kadi me-majì lə Baſe Jəju e naa ti səsi.

²⁴ M-ndigi səsi kare kare pəti me kində rənaa ti ki Jəju Kirisi.

* 16:1 Rm 15.25-26 * 16:5 Knjk 19.21 * 16:9 8-9: Knjk 19.8-10 * 16:10 4.17 * 16:12 Knjk 18.24 * 16:15
1.16 * 16:19 Knjk 18.2

Makitibi ki ko joo ki Pol ndangi adi Koreti je

Ta ki do makitibi ti ki ko joo ki Pol ndangi
adi Koreti je

Makitibi ti ki ko joo ki Pol ndangi adi Koreti je kin, ta ki me ti toji kadi dan Pol ei ki njé kaw-naa je ki Koreti ti maji boy al. Dije madi tuji me Pol ngay ki ta kalde je ki kilè rade je. Awi biti ali teki Pol aw ki togi ki kadi e-n njé kaw kilè la Jeju Kirisi al. Lo kin ti, Pol el ta ngay. Nə re Pol al ta ngay mindi ka, toji njé kadi-me je ki Koreti ti takì n-ndigi-de wa kin nim, n-sangi rabi kulè nojì naa ti sade nim. E be a, al-n ta le rone ki nal-ne ngay loki poyde ki maji re tee rone ti (7.5-15).

Go ta je ti ki oji do ne je ki nga nga ki tee døe ti dønangi Epaji ti (1.1-11), Pol ole me njé kadi-me je ki Koreti ti da ne je ti ki to ki ninga rode ti me kula nojì ti ki to dande ti n-ai sade je, ninga toji nda kilè la nje kaw kilè la Jeju Kirisi adi-de gari to. Pol or-de gin ne ki n-äl-n-de ta je ki nga nga me makitibi ti lone ki dosay ki n-adi-de, ninga el-de teki n-inga ronel go ti, mbata ta ki nga ki n-äl-de, kandide ki maji tee go ti (1.12-7.16).

NGa ninga, ki oji do ne kaw ki mba ra-n ki njé kadi-me je ki dønangi Jude ti (8-9), Pol døji Koreti je kadi ai njé ra maji, ninga el-de a na: «igari ra maji la Baëe laje Jeju Kirisi maji. Kirisi ki e nje ne kinga, nə ra rone nje ndoo ti mbata ləsi, kadi me ndoo ti lie, sei, iteli njé ne kinga je» (8.9).

Me ndagi ta je ti ki re go ti (10-13), Pol tel ila jine kam dije ti ki njé kel kə nə e asi kadi e nje kaw kilè al kin. Ba tol ta makitibi lone ki ngon ta ki ndøy be ki al ki mindi ki maji (13.11-13).

NDu Pol ki j-inga me makitibi ti lie ne kin, isi sangi maji la darone wa al, nə isi sangi kadi gari takì e togi li Luwə wa a ade a isi ra-n kilè lie, ninga kadi taai Poy Ta ki Maji kin tə ta ki røjeti nim, kadi gari Kirisi ta Baëe lede nim tə.

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol ki nje kaw kilè la Jeju Kirisi ki go ndigi ti la Luwə, naa ti ki ngoko je Timote, j-uwa jisi sai njé kaw-naa je la Luwə ki isi Koreti ti, taa j-uwa ji dije la Luwə ki isi dønangi ti ki Akay ti tae ba pati to^{*}.

² Kadi me-maji ki kisi-maje la Bawje Luwə ei ki Baëe Jeju Kirisi e naa ti sasi.

Pol ra oyo Luwə

³ J-ilə tsji do Luwə ti ki Baw Baëe laje Jeju Kirisi. Bawje ki me-maji lie to mbar mbar, ki e Luwə ki nje sol me me ne je ti pøti.

⁴ E a e nje sol me je da ko je ti ki dangi dangi, mba kadi je ka ji sol me dije ki ko je ki dangi

dangi tee døde ti to. Kadi ji sol mede ki me-sol ki j-inga røe ti.

⁵ Be to a, taki j-inga n ko la Kirisi ngay, Kirisi sol meje ngay to.

⁶ Re j-isì j-inga ko 6a, e ki mba kadi mesi sol-n, taa e mbata kaj i ləsi to. Re me je sol 6a, e ki mba kadi adi sasi me-sol to. NGa ninga, mesol kin a ra kadi tə uwai tagisi ba me ko ti taki j-isì j-inga ko kin be to.

⁷ Lo kin ti, j-inda meje døsi ti njiriri, tado ji gər kadi loki isi indai røsi naa ti səje dø ko ti, isi indai røsi naa ti səje dø me-sol ti ki j-isì j-inga to.

⁸ NGakom je, ji ndigi kadi igari go ko ki tee døje ti dønangi Ajì ti kin. Dije adi-je ko kadi ki dum kel tae, e ko ki al dø singøje. Døw ki inda mene dø ti kadi n-a n-isi ki done taa goto.

⁹ Je j-inda meje ti kadi je dije ki gangi ta koy døje ti ngata. Ninga e be mba kadi j-uwa-n kul roje je wa al, nə kadi j-uwa kul Luwə ki nje kadi njé koy je ii lo koy ti.

¹⁰ E e a taa-je ta ko koy ti kin, ninga a nay ki lo taa-je tae ti. E a j-inda meje døe ti, kadi a taa-je ta ko koy ti kin bøy.

¹¹ Ninga, sei wa ka isi indai røsi ta ti to, me kəl ta ti ki Luwə mbata ti laje. Luwə a ra səje maji ki rabi ne ki dije ngay døji mbata ti laje. Lo kin ti, maji kin a tel ne ra oyo la dije ngay mbata ti laje to.

Polyati ndune oji do kaw mba lone

¹² Ne ki adi-je ronel, meje uwa-je ki ta al, e gər kadi njiyøje dan dije ti ki gari Luwə al, e ki hal ki sol ləm ləm, ki ne ra ki røjeti ki j ro Luwə ti. Ninga e njiyø ki ji njiyø ki gosi la døw al, na ki ra maji la Luwə. Ki bo ngay, e ki pa njiyø kin a ji njiyø-n ki røsi ti.

¹³ Ta ki jøndangi j-adì sasi kin, e ta madi ki rangi al, nə e ne ki itidai a igari me wa kin par. NGa ninga, m-gær kadi a gari me ay njay bøy.

¹⁴ Taki igari ndøy ngata kin, a igari ay njay, ndo tel Baëe Jeju ti ki ja-je ne ronel ləsi teki a sei ne ronel laje kin be to.

¹⁵ Ki me ki ti katì kin a, m-ndigì kadi sei a m-te døsi ti kate, kadi m-adì sasi inga ra maji ki ko joo.

¹⁶ NGa ninga kadi m-ì døsi ti taa m-aw dønangi Masøduwan ti, a m-ì Masøduwan ti 6a*, m-tel m-re døsi ti gogi bøy kadi tə irai səm me ne ge je ti ləm kadi m-aw Jude ti.

¹⁷ NDum ki m-un kin, m-un ki noqø be par al, taa ndigi ra je ləm e ki go mər ta ti lə døw kadi tə m-əl m-ə nə «oyo» a m-tel m-ə nə «jagi» al.

¹⁸ Luwə asi kadi ma naji ləm: ta je ki j-el səsi e «oyo» nəm «jagi» nəm al.

¹⁹ Tado Jeju Kirisi, NGon la Luwə ki je ki Silasi je ki Timote je^{*} j-ilə sasi mbøe ta lie kin e «oyo» nəm «jagi» nəm al. E døw ki ta ki a inga røe ti e «oyo» par.

* 1:1 Knjk 18.1 * 1:16 Knjk 19.21 * 1:19 Knjk 18.5

²⁰ Ningə kun mindi je la Luwə pəti, Kirisi e nje toji-de ka nə «oyo» e ki rojeti, taa e ki go rabi lie to əj-isı j-əl-n j-ə nə «Amen», mba kulən təji də Luwə ti to.

²¹ Ningə e Luwə a e nje kadi-je nim, sai je nim, təgi me kində rə naa ti ki Kirisi. E a mbəti-je ində-je ta dangi mbata ləne.

²² E to a ində ndajı ləne roje ti to ne ləne, taa ində NDilne meje ti ta ne ki adi-je da kate dan ne maji je ti ki inda ta dangi mbata ləje, kadi a adi-je.

²³ Mi m-dəjı Luwə kadi gangi ta ndəm, re m-ngom: ningə e mba kadi m-tuji mesi al, a m-tal m-re-n Koreti ti gogi al.

²⁴ Ningə ji sangi rəbi kadi j-inda təgi dəsi ti kadi adi mesi al jagi, tədə isi uwai təgisi ba me kadi-me ti ne ngata. Ne ki j-isı ji sangi, e kində rə naa ti səsi do kila ti mba kadi ingai rənəl.

2

¹ Ki oji dom, m-o maji ngay kadi m-tal m-aw rəsi ti gogi al, nə tə m-tuji mesi.

² Tədə re m-tuji mesi a, dəw ki a adi-m rənəl goto. Dəw ki a adi-m rənəl 6a, e səi ka ki m-a m-tuji mesi ka kin par.

³ Ningə, e gine kin a, m-ndangi-n makitibi tə ndangi m-adi* səsi kadi tə m-aw ki rəm al. M-aw ki rəm al nə tə dije ki kadi adi-mi rənəl, təli tuji mem tə tuji yo. M-ger maji ngay, ki oji dosi, kadi rənəl ləm e rənəl ləsi pəti.

⁴ E ki me-ko ki ngay, ki me ki ur made, ki man no ki tə kəm a m-ndangi-n makitibi m-adi səsi. Ningə e ki mba kadi m-tuji-n mesi al, nə kadi iğeri ndigi ki m-ndigi səsi.

Me Pol sol də dəw ti ki nje tuji mee

⁵ Re dəw madi e nje gin me ki tuji 6a, e mi e tuji mem al, nə e səi pəti e tuji mesi. Ki kadi j-əl j-adı al do maji al 6a, tuji me dije madi dənsi ti.

⁶ Ningə ko dəw ki be kin, ta kosi je ki kawnaa ki dəe ti wa kin ase naki.

⁷ E be a, ki 6asine kin, kadi adi mesi sol dəe ti, a ləi dingəm me ti, nə tə me tuji ki al do maji j-təy dəe.

⁸ Lo kin ti, m-dəjı səsi kadi oji-e ndigi ki indigi-e adi gər.

⁹ NGa ningə, gin ndangi ki m-ndangi makitibi m-adi səsi e kadi m-na mesi m-o se itəli rəsi go ta ti me ne je ti pəti wa.

¹⁰ Loki mesi sol də dəw ti ki ra ne ki majal, mi ka mem a sol dəe ti to. NGa ningə, re mem sol, loki ne madi to kadi mem sol də ti 6a, e mbata ti ləsi e mem sol-n ta kəm Kirisi ti.

¹¹ MBa kadi *Satə ingə ta rəbi dəje ti al, tədə ji gəri ndigi ra je lie bəti.

Me Pol a sururu

¹² Loki m-aw m-teq Tirowasi ti kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji la Kirisi, m-o kadi Baße təq ta rəbi pay adi-m,

¹³ nə mem a sururu, tədə m-ingə ngokom Titə al. E be a, m-iyə njé kadi-me je, a m-un ta rəbi kaw Masəduwan ti*.

Təti rə me kində rə naa ti ki Kirisi

¹⁴ J-ilə toji də Luwə ki oy-je ki dəkagilo je pəti adi-je me rə ti ki Kirisi təti kin. Luwə un-je ilən mbə la Kirisi ki lo je pəti adi dije gəri-e tə nom kagi ki baye aki maji ki sane ki lo bo.

¹⁵ Lo kin ti, j-i to tə nom kagi ki baye aki maji, ki Kirisi un adi Luwə be. J-əti maji, mbata ti la dije ki isi sangi kajı nim, mbata ti la dije ki isi awi tuji ti nim to.

¹⁶ Ki rə dije madi ti, e bay yo ki isi aw səde koy ti, nə ki rə njé ki nungi ti, e bay kajı ki isi aw səde kajı ti to. Ə se nə a asi kadi ra kılə kin wa?

¹⁷ Je ji to tə ndəgi dije ngay ki isi uni ta la Luwə ta ne rə gati kin al. J-əl ta ki rojeti, ki j-i rə Luwə ti, ta kəm Luwə ti me kində rə naa ti ki Kirisi.

3

Bəə kilə je ki me kilə mindi ti ki sigi

¹ Kadi m-dəjı m-o se j-isı ji sangi kadi j-i toji rəje je wa ka bəy wa? Se kadi ji ra təki dije madi isi rai, a isi taaı makitibi lo ki rangi ti kadi ma nəjı dəde ti ki rəsi ti je taaı jisi ti awi ki lo ki rangi ti je kin be wa?

² Makitibi ki kadi ma nəjı dəje ti 6a, e darəsi səi je wa. Sai makitibi ki ndangi ngəmə je ti, ki dije pəti gəri nim isi tidaı nim.

³ To ki taga kadi səi makitibi ki Kirisi ndangi adi-je jije ti, ilə-n-je. Kirisi ndangi ki man ndangi ne makitibi ti al, nə ndangi ki NDil Luwə ki nje kisi kəm ba; e makitibi ki ndangi də mbal ti al, nə ndangi ngəmə dəw ti*.

⁴ E kin a e me je ki j-adı ta kəm Luwə ki takul Kirisi.

⁵ Ningə j-a j-əl j-ə nə e ki təgije je wa a ji ra-n ne madi al, nə e ki təgije ki j rə Luwə ti.

⁶ E Luwə wa to a adi-je təgije, adi ji təl-n njé ra kılə bəə je me kun mindi ti ki sigi. E kun mindi ki e gin *NDU-kun ti al, nə e gin NDil Luwə ti. Tədə NDU-kun ki ndangi e nje re ki koy, nə NDil Luwə e nje re ki kajı.

⁷ Kəte ndu-kun e ki ndangi ki ku ta je kare kare go-naa ti də ba mbal ti, 6a kunji Luwə unji də ti. *Moji ki nje re ki ndu-kun ka kin, ta kəme o por wor wor, ki lo kadi ngan *Isirayəl je goj ta kəme goto*. Ningə ta kəme ki o por kin, unji dəkagilo ndəy be par a gine a gangi. Ə re ra kılə ki NDU-kun ki nje re ki koy adi təba be ningə,

⁸ ra kılə ki NDil Luwə a aki bel ki dum bəy.

* 2:3 7.8 * 2:13 12-13: Knjk 20.1 * 3:3 Teq ki taga 24.12; Jəremi 31.33; Ejəkəl 11.19; 36.26

* 3:7 Teq ki taga 34.29

⁹ Re kile lə NDu-kun ki a aw ki dije me ta ki gangi ti adi təba ningə, kile ki kadi Luwə tida-n dije dije ti ləne a adi təba ki eti ɓel ngay bəy.

¹⁰ J-asi kadi j-əl j-ə nə, təba ki də kate, təge goto no təba ti ki bone kin, ki e təba ki itə e ki kate say.

¹¹ Kin a ne ki lo ti ə a inđa də a ingə təba ningə, ne ki a to biti ki no ti təba lie a eti ɓel ki dum.

¹² Ne ki j-isı ngem tae kin ə ra adi j-aw ki me ki ti kati.

¹³ Je ji ira taki Moji ra-n kin al. Moji ki ilə kibi ta kəmme ti kadi ngan Isirayal je ooi ta tlə ta kunni ki lo ti ə a goto kin al^{*}.

¹⁴ Ne gər lə ngan Isirayal je goto, dəde bəy. Ningə biti bone kin ka, loki isi tida Kun mindi ki koke ɓa, kibi kin to ba wa bəy. To ba, dəw un kəmde ti al, tado e ki kində rə naa ti ki Kirisi a kibi kin a goto-n kətə kəmde ti.

¹⁵ Biti bone kin ka, loki isi tida makitibi je ki Moji ndangi kin ə, kibi madi uti kəmde da ne gar ti wa bəy.

¹⁶ E ki go rəbi kadi-me Kirisi par a kibi kin a goto-n ta kəm dəw ti[†].

¹⁷ Tado Babe e NDil, ningə loki NDil Babe e titi, loe ti kin ə taa kiyə taa e titi to.

¹⁸ Ningə j-əl pati, kibi e ki goto kəmje ti ko, adi ji toji təba lə Babe roje ti taki kotirongi a toji-n ndil dəw be. Lo kin ti, ji mbəl ji to ta Babe wa be. Babe ki e NDil adi təba lie unji daje ti unji kunji ki eti ɓel ki də made ti, də made ti.

4

Kirisi e naa ti ki njé kaw kilə je

¹ Teki e kilə ki Luwə a adi-je ki go me-majि ti lie, togije goto ta ti al.

² Je ji mbati ne ra ki lo bəyo ti, ki ne ki to rəsəl ki dije isi rai. Pa njiyəje e ki lo kədi kəmnaa ti al, taa ji mbir ta lə Luwə dam kare al to. Loki ji toji ne ki rojeti ki taga ɓa, ji sangi kadi ji taa me dije ta kəm Luwə ti tə taa yo.

³ NGa ningə, re Poy Ta ki Maji ki j-isı j-ilə mbəe kin, to lo bəyo ti ɓa, to lo bəyo ti mbata lə dije ki isi awi tuji ti,

⁴ mbata lə njé me ngə je. Su ki nje koße do dənangti ne, bəy angalde bəy, ne gar ləde goto, adi lo kadi ooi kunji Poy Ta ki Maji ki nje toji təba lə Kirisi kin goto. Kirisi ki e bana kəm Luwə wa.

⁵ Teki rojeti, j-isı j-ilə mbəe rōje je wa al, nə e Jeju Kirisi ki Babe e j-isı j-ilə mbəe. NGa ningə je wa je bəə ləsi mbata ti lə Jeju.

⁶ Tada Luwə ki nje kal ə nə: «Kadi kunji unji dan til ti[‡]» kin ə adi kunje unji ngameje ti, mba kadi ji gər-n kətə ɓel lie ki unji pal kəm Kirisi ti kin.

⁷ Ninga ne maji la NDil kin, j-otı daraje ti ki to ki to ta ngoo ki kiba ki nangi be kin. E be

kadi to ay njay taki togı ki eti ɓel kin j-ə Luwə ti ɓi j-ə roje ti je al.

⁸ Ko je ki dangi dangi kawi-naa ki dəje ti, nə budı singə je al; meje gangi man, nə j-ore meje ngə wa kin.

⁹ Dije inđa kəmje ndoo, nə Luwə iye-je ko al; toti-je nangi, nə təli-je al.

¹⁰ Daraje isi oy ko koy lə Kirisi ki dəkagilo je pəti, mba kadi dije ooi təki Kirisi isi kəm ba daraje ti.

¹¹ Tado je ki j-isı ki dəje taa, j-isı ta koy ti ki dəkagilo je pəti mbata ti lə Kirisi. E be kadi dije ooi taki Kirisi isi kəm ba daraje ti ki ndo madi a e oy kin.

¹² Lo kin ti, je j-a je ta koy ti kadi tə səi isi kəm ba to.

¹³ Taki e ndil kadi-me ki kare ba ə isi ra kile meje ti, makitibi lə Luwə el ə nə: «E mbata kadi ki m-adı mem Luwə ə m-el ta lie[§].» Ningə je ka e mbata kadi ki j-adi meje Luwə a j-al ta lie to.

¹⁴ Tado ji gər kadi, Luwə ki təe ki Babe Jeju lo koy ti kin, a təe sejə lo koy ti ki Kirisi to. A təe saje kadi inđa je nim, sai je nim kadine ti.

¹⁵ Ne je pəti ki təe dəje ti e mbata maji ləsi. Ningə, lo kin ti, ra maji lə Luwə a to mbar mbar kadi aw ki do dije ti ki kətə kate. Aw ki kətə kətə kadi tə dije ki njé kəl ta ki Luwə, rai-e-n oyo je, pitie-n je, toi mbar mbar ki dəti.

¹⁶ E mbata kin a, j-ingə-n təgi par par. Re daraje ki koo ki kəm ne kin a toge isi təl ki gogikə, ndilje isi ingə təgi ki rangi ki ndo je ndo je.

¹⁷ Tado ko je ki j-isı j-ingə-de bone kin, e ko ki dəkagilo lie e nday be par, taa ole kəl kare ts, loki j-un j-ində kadi təba ti ki eti ɓel, ki dəbəye goto ki a re go ko je ti kin.

¹⁸ Ne ki j-isı j-ay ngode, e ne ki dəw oo ki kəmne kin al, nə e ne ki dəw oo ki kəmne al yo. Ne ki dəw oo ki kəmne, ndəe e ngay al, nə ne ki dəw oo ki kəmne al, a to biti ki no ti.

5

Darə ki sigi

¹ Ji gər maji kadi re daraje ki je me ti dənangti ne, a ra rəne tə kəy-lo be kin tuji a, j-aw ki darə ki sigi ki e kay ki Luwə ra adi-je me dərə ti noq, ki e kəy ki dəw ra ki jine al. E Kay ki a to biti ki no ti.

² Ningə ki əasine kin, j-isı ji timə rusi rusi, ji ndigi ngay kadi j-aw j-ur me kəy ti ləje ki dərə ti kin.

³ NGa ningə, re j-ur me kəy ti ki dərə ti ki sigi kin a, dəw a oo-je ki roje kare al.

⁴ Tada kisije me darə ti, ki e kəy-lo kin, ji timə rusi rusi, ne al də singəje. Ningə ji ndigi kadi j-ər roje ko me darə ti kin al, nə ji ndigi kadi j-ilə darə ki darə ti də ti, kadi darə ki kəm dəbi jine də darə ti ki koy.

5 Ninga e Luwə wa a ində kadi ne je kin a rai ne be doje ti. E e ində NDilne meje ti tə ne ki adi-je da kate dan ne maji je ti ki ində ta dangi mbata laje, kadi a adi-je.

6 Lo kin ti, j-uwa togije ba ki dökagilo je pəti. Ninga ji gər kadi loki je me daro ti ki donangi ti ne kin bəy 6a, je gidi kəy ti laje, say ki Bače.

7 Təki rojeti, e kadi-me Kirisi a j-isı j-aw-n, bi e kəmje ba oo lo a j-isı j-aw-n al.

8 J-uwa togije ba e j-isı j-aw-n, ninga ji ndigi ngay kadi j-iye daro kin, e j-aw j-ində be kadi Bače ti.

9 NGa ninga, re j-isı-n me daro ti kin, a se ji tuse j-iye, ne ki uwə meje, e ta kadi ji nəl Bače.

10 Tada səbi kadi j-a ji təq kare kare kadi ja no Kirisi ti, lo gangi ta ti lie. Daw ki ra ka a ingə ne ki səbi dəne, ki go kilə rae ti ki un darone ra-n: ki re e-n kilə ki maji a se kilə ki majal.

11 Gin ne ki kadi ji 6əl-n Bače, ji gər maji, e a j-isı sangi rəbi kadi ji 6ukı-n dije goje ti. Luwə gər-je ay njay, ninga m-gər kadi səi je ka, ki kadi əli ta ki ngom al 6a, igəri-mi ay njay to.

12 Ji ndigi kadi ji tel j-al ta do roje ti rangi bəy taa kadi igəri-je, al, ne j-adı səsi ta rəbi kadi rosi na səsi doje ti. Lo kin ti, a ingai ta ki kadi a turi dije ti ki isi ində gude ki ne ra ki gidi de ti ne kare, 6i ne ra ki ngamede ti al kam.

13 Re e rajeti kadi je dije ki dəje goto 6a, e mbata ti lə Luwə a dəje goto-n, a re je njé kəm-kaa je to 6a, e mbata ti ləsi a je-n njé kəm-kaa je to.

14 Teki rojeti, ndigi-naa lə Kirisi q 6e dəje ti, je ki ji gər təki dəw kare ba oy mbata ti lə dije pəti, adi dije pəti oyi kin.

15 Oy mbata ti lə dije pəti, mba kadi dije ki isi ki dəde taa, isi ki mbata ləde ai je wa al ngata, na mbata ti lə dəw ki oy a i lo koy ti mbata ləde kin.

16 NGa ninga, j-a j-o dəw ki go koo-e ti lə dəw al biti ngata. Re kate je, j-o Kirisi ki go koe ti lə dəw ka, ki basine kin, j-a j-o-e be al ratata ngata.

17 Re dəw ində rone naa ti ki Kirisi 6a, e ne kində ki sigi. Ne je ki kəke dəi kə, ne je ki rəe ti pəti, təli ne ki sigi.

18 Ninga ne je kin pəti j rə Luwə ti, ki nje tal kula-je noji naa ti səne, ki rəbi lə Kirisi. Luwə ki adi-je kilə kula dije noji naa ti sie e wa.

19 Tado e Luwə a, ki rəbi lə Kirisi, ilə-n dije ki duniya ti, noji naa ti səne, ki kanji tida majal je ləde ki rai. NGa ninga, ində ta kula noji naa ti taje ti kadi j-ilə mbəe.

20 Je dije ki Luwə ilə-je tə nje ra kilə to Kirisi ti. NGa ninga, Luwə un-je 6ar-n səsi ki rone ti. Me to Kirisi ti, j-uwa njasi ba, iləi noji naa ti ki Luwə.

21 Kirisi ki ra majal al, na Luwə oy majal je ləje ki dəe ti. 6y ki dəe ti, mba kadi ki rəbi lie, Luwə tida-n-je dije ti ləne.

6

1 Təki je j-ində roje naa ti ki Luwə də kilə ti, ji dəjı səsi kadi ikidi ra maji lə Luwə ki ingəi kin al.

2 Tada Luwə wa el a ne:
«Dökagilo ti ki maji, m-o də ndui, NDə ki e ndə kadi dije, m-re m-əsi sili.» NGa ninga, dökagilo ki maji nga a to kin, ndə kadi dije nga e re kin*. 3 Kadi tə kilə ki j-isı ra kin ta goto də ti, ji sangi rəbi kadi ji tigə dəw madi jigi ti al.

4 Ne ki j-isı sangi, ji sangi kadi ji təj me ne je ti pəti, təki rojeti, je 6əə kilə je lə Luwə. J-uwa togije ba a ji tel j-uwa bəy, me ko je ti, me kəm-to-ndoo ti, me bəl ti.

5 gin kinda ti lə dije, me dangay ti, ki me sulə ti ki dije sulə kosi je dəje ti. Me kilə ti ki al də singəje, lo to 6i goto, lo kuso ne goto, ka j-uwa togije ba*.

6 Ji təj kadi je 6əə kilə lə Luwə me kay njay ti, me gar Luwə ti, me kore me ti, me ra maji ti. NDil Luwə e səje naa ti, ji ndigi dije ndigi ki rojeti.

7 Ji təj kadi je 6əə kilə lə Luwə me kilə mbə ta ti ki rojeti, ki j-ilə ki təgi lə Luwə. Ne katı laje, ki də rə laje, e ne ra ki dana ta kəm Luwə ti.

8 Dije əsi gonje je, iləi rəsol dəje ti je, ali ta ki majal dəje ti je, ali ta ki maji je. J-isı j-el ta ki rojeti kin ka ooi-je tə njé ngom je,

9 gəri-je bəti, na ooi-je tə dije ki gəri-de al be, j-a ji njiyə ki dəje taa, na ooi-je tə njé koy je. Uwəi-je dangay ti ki kanji tol-je,

10 tuji meje ka roje nəl-je par par. Je njé ndoo je, ne ji tel dije ngay njé ne kingə ti, to tə ne ki ne ləje goto be, ne ki rojeti 6a, ne kingə je pəti e yajé.

11 Səi dije ki Koreti ti, j-al səsi ka kəm ta, ji təq meje ki rosi ti.

12 Ji təj səsi ndigi ki ji ndigi səsi ki taga, ne e səi je a iteei mesi adi-je al.

13 Lo kin ti, m-əl səsi ta təki baw ngan je a el-n ngane je ta kin be. Ninga ji dəjı səsi kadi səi ka, iteei mesi adi-je təki je ji təq-n meje j-adı səsi ka kin be to.

Gangi naa ki majal

14 Maji kadi iləi dəsi ki noq be par gin jugi ti ki kare ba ki njé ki gəri Luwə al kam al. Ne ki rojeti ki ne ki majal a indəi rəde naa ti al; kunji ai ki til ası kadi a indəi rəde naa ti al.

15 Lo kadi Kirisi əi ki Su tade asi naa goto; dəw ki gar Luwə əi ki dəw ki gər Luwə al, ne ki a uwai-naa də ti goto.

16 Ne ki a ore kəy lə Luwə ki kagi yo je naa ti goto. Tada j-ei 6a, j-ei kəy lə Luwə ki nje kisi kəm ba təki Luwə wa el-n a ne:

«M-a m-ra 6e dande ti, a m-a m-njiyə sade naa
ti,
M-a mi Luwə lade, a si a ei dije ləm tɔ*.»
 17 E mbata kin ə, Babé əl-n a nə:
 «Igangi-naa ki dije ki gəri-mi al,
Odi ne ki to njé al,
Ba mi m-a m-uwə səsi ki rəm tɔ*.»
 18 Babé ki njé tagi pəti el 6ay e nə:
 «M-a mi Bawsi, a səi, a səi ngan ləm ki dingəm
ki ki dəne*.»

7

1 NJé ndigi je ləm, təki j-ingai ndu-kun je ki
Luwə un adi-je be kin, maji kadi j-ai je wa, j-
ayi roje njay də ne ti ki a tuji daroje ki ndilje.
Ningə adi j-indai roje ta dangi me bəl Luwə ti.

Rənal ls Pol

2 Indəi-je dan ursi ti! Dəw madi ki ji ra sie
majal goto, dəw ki ji tə ko ne lie goto, taa dəw
ki j-əde ji taa ne lie ka goto to.

3 Ninga m-el ta kin be kadi m-gangi-n ta
dəsi ti al, tada m-al kete ngata təki j-ində səsi
dan urje ti kadi re e koy, kaj i kaj i.

4 M-tj mem katı ki rəsi ti, rəm nəl-m ngay
dəsi ti. M-ingə tagi ngay, rənal tai dəm, me-kə
je ti ki j-ingə-de.

5 Loki ji re ji təq dənangı Masəduwan ti nu
kin, lo kər kəs goto, j-ingə kə je ki dangi dangi,
rə gə gidiye, bəl rəsi meje.

6 Ne Luwə ki njé kila dingəm me dije ti ki
njé səl dəde, adi-je tagi ki rəbi re la Titi.

7 NGa ningə, e re la Titi par a adi-je tagi al,
na e tagi ki adi-e kin to a adi-je tagi. Titi əl-
je təki indigi ngay kadi oī-mi, taa man nə re
kamsi ti nim, ta o mesi nim mbata ti ləm. Lo
kin ti, m-ingə rənal ngay də made ti 6ay.

8 Re makitib ki m-ndangi m-adı səsi kəte
kin tuji mesi ka, m-ndingə rəm də ti al. Re m-
ndingə rəm də ti 6a, e mba koo ki m-o kadi
tuji mesi dəkagilo madi ti*.

9 Ninga ki basine kin, rəm nəl-m mbata
mesi ki tuji kin al, nə mba ke ki me tuji lasi
aw səsi adi iyə rəbi ne ra ki majal kə. Mesi ki
tuji kin a ne ki Luwə ndigi, adi-je j-əl təki ne
madi ki majal kare ki ji ra sasi goto.

10 Tədo me tuji ki nəl Luwə, re ki kiyə rəbi
ne ra ki majal kə, mba kadi təq ki dəw kaj i
ti, ki kanji kadi dəw ndingə rəne də mee ti ki
tuji kin. Na me tuji ki dəw iyə-n rəbi ne rane
ki majal kə al, a re ki koy.

11 Ki basine kin, səi je wa oi kandi me tuji
ki nəl Luwə kin ki kamsi. Ra adi itoi 6i də rəsi
ti al! Idəji me-səl ki rə tisi nim, indingə rəsi
ngay nim, bəl təl səsi nim, indigi ngay kadi
oī-mi nim, ta o mesi mbata ləm nim, taa tasi e
də dəw ti ki ra ne ki go rabe ti al ka kin nim to.
Itəji me ne je ti pati təki ta kin səi, igotoi me ti.

12 NGa ningə, m-ndangi makitib ki m-adı
səsi mbata lə dəw ki ra ne ki go rabe ti al kin
al nim, taa mbata lə dəw ki ne ki go rabe ti al

kin tuji me al nim to. Nə e mba kadi sai je wa,
oi tingə ki itingə bil mbata ti ləje kin ki kamsi,
ta kəm Luwa ti.

13 E kin a e ne ki adi-je tagi. Ningə j-ingə
tagi par al, nə j-ingə rənal ki bo ngay e wa 6ay
to, loki j-o nəl ki rə Titi nal-e mbata kuwə ki
səi pati uwai angale indəi nangi me kalsi ti ki
itəji.

14 Kində ki m-un səsi m-ində-n gum ki rəe
ti kin, rəm səl-m al. Tə ka ki j-əl-n səsi ta ki
rəjeti ki ndo je, piti ki ji piti səsi nə Titi ti təj i
rəne ki taga kadi e ta ki rəjeti.

15 Lo kin ti, rəe nəl-e ngay 6ay dəsi ti, loki
me ole da təl rə go ta ti ləsi pəti, ki kuwa ki
uwa-i e ki rəsi ti ki 6uki-naa ti ki bəl.

16 Rəm nəl-m ngay adi m-ində mem dəsi ti
me ne je ti pəti.

8

*Kaw ne mba ra-n ki njé kadi-me je ki Jori-
jaləm*

1 NGakom je, ji ndigi kadi igəri maji
ki Luwə ra ki njé kaw-naa je ki dənangı
Masəduwan ti kin.

2 Ko je ki dangi dangi təq dəde ti, nə be ka
rəde nəl-de ki al də maji, adi me ndoo ti lade
ki ngay wa kin ka, adi ne maji je ləde ngay ki
me ki kare.

3 M-ma nəjai lade də ti təki adi ki go təgide ti,
ki madi je adi ki al də təgide wa 6ay. Ningə e
ki me ndigi ləde wa a adii.

4 Dəj i-je a təl dəj i 6ay, kadi j-adi-de ta rəbi
kadi n-əi ka n-ləi jide me ne kaw ti ki mbata
la dije la Luwə ki isi Jorijaləm ti kin tɔ*.

5 Rai ne ki al də e ki j-ində meje do ti kadi
a rai. Uni rəde wa adi Babé kəte, ningə go ti,
uni adi-je to, ki go ndigi ti la Luwa.

6 E mbata kin ə, j-ilə-n dingəm me Titi ti
kadi təl aw təl ta kila ne kaw ki mba ra maji
kin, təki ilə-n ngire dansi ti ngata kin.

7 NGa ningə, takı sai njé ki to mbar me
ne je ti pəti, adi e me kadi-me ti, me kuj i kəl
ta ti, me ne gər ti, me tingə bil ti ki kanji to 6i
də rə ti, ki me ndigi-naa ti ki ji toji səsi rəbe,
maji kadi itəji tsəki kila ra maji kin e ne kingə
ləsi ki awi mbar mbar to.

8 Ningə e ne ki m-ində dəsi ti ki təgi al; re m-
al səsi ta tingə bil lə madisi je 6a, e mba kadi
səi, nəj i ndigi-naa ləsi ki rəjeti adi dije gəri, me
ne kaw ti kin.

9 Tədo igəri ra maji la Babé ləje Jəju Kirisi
maji. Kirisi ki e nje ne kingə, nə ra rəne nje
ndoo ti mbata ləsi, kadi me ndoo ti lie, səi,
itəli njé ne je.

10 E ta ki go koe ti ləm ki m-o a m-al də ti.
Ningə e ta kəsəbi dəsi wa maji, mbata səi, a səi
dije ki dəsay ki irai kila kin. Səi dije ki dəsay
me ra-e ti par al, nə səi dije ki dəsay me kun-
ndu ti ki mba ra-e.

¹¹ Θ ki 6asine kin, maji kadi itoli ta kilə kin, mba kadi, ki go tɔgisi ti, kilə ki irai ngata nim, ndigi ra-e nim, isi naa ti lay.

¹² MBata, loki dəw adi nə ki me ki kare, Luwə taa nə lie ki adi kin ki go tage ti ki me kəy ti, si ne ki aw-n al par a, Luwə a ində mene do ti al.

¹³ Ningə e ta kadi ji ra səsi kadi osi me ndoo ti al. Osi me ndoo ti kadi e so madisi je ti al, nə e ta kadi asi-naa yo.

¹⁴ Ki 6asine kin, ki nə ləsi ki to mbar kin, asi kadi a rai ki njé ki nə isi to rəde, ningə ndo ki nə lade a to mbar a nə to rəsi ba, a rai səsi to. Lo kin ti a e asi-naa,

¹⁵ təki makitibi lə Luwə əl-n a nə:

«Dəw ki oy ngay, dəw oo pa ne lie al, ningə dəw ki oy ngay al, nə ki du-e goto[◊].»

Titi ki madine je madi awi Koreti ti

¹⁶ J-ilə təji do Luwə ti ki ra adi ta ləsi to ro Titi təki to-n rəm kin be to.

¹⁷ Titi ndigi ta kij-ində nəe ti kadi təl aw rəsi ti. Ningə kəte bəy taa ka, e wa ki dəne to rəe ngay mbata ləsi, adi e ki me ndigi lie e wa e isi aw-n rəsi ti.

¹⁸ J-ilə ngokoje kare j-adi aw sie. E ngokoje ki njé kaw-naa je ki dangi dangi eli ta lie maji oj-i-n do kadi rə lie mbata Poy Ta ki Maji.

¹⁹ Bəy to, e dəw ki njé kaw-naa je ki dangi dangi iləi jide dəe ti kadi aw seje mba ki mba kila nə kaw ki mbata ra maji kin. E kila ki j-adi rojə ki mbae mba kadi ti Baše ingə-n kəsi-gon, taa kadi ji təji-n ndigi ra maji ki rəsi meje kin to.

²⁰ Ki oj-i do la ki dije adi-je ngay kadi je e j-ində kəmje go kila ti ki kadi ra, j-ində kəm-kədi də ti kadi dije ooi-je tə dije ki rəjeti al, al.

²¹ Ji sangi kadi ji ra nə ki nəl Luwə par al, nə ji sangi kadi ji ra nə ki nəl dije to.

²² NJé kaw ki rəsi ti kin, j-ilə ngoko je kare səde nə bəy. E dəw ki nja ngay, ji na-e, adi j-o tingə bil lie. Ningə ki 6asine kin, to rəe ngay kadi n-e me kila ti kin to, mbata taa ki taa mesi.

²³ Ningə ki oj-i do Titi, e madi njiyə ləm, taa e madi-kiləm ki rəsi ti to. Ba, ndəge je ki dani-e, ai ngan njé kile je lə njé kaw-naa je ki dangi dangi ki mba kadi Kirisi ingə-n kəsi-gon to.

²⁴ Itəji dije kin adi gəri təki indigi-de ndigi ki rəjeti. Lo kin ti, njé kaw-naa je ki dangi dangi a gəri təki indigi-de ndigi ki rəjeti, taa təji ki j-is i lələ dəsi ti ta kəmde ti kin ka e ki rəjeti to.

9

Luwə ndigi dəw ki adi nə ki rənəl

¹ Ki oj-i do nə kaw ki kadi ji ra-n ki dije le Luwə ki isi Jorijaləm ti, kəm kadi m-ndangi ta do ti m-adi səsi, m-o al.

² M-gər ndigi ra maji ki rəsi mesi kin, adi m-piti səsi ki taga ta kəm dije ti ki dənangı Masəduwan ti[◊]. M-əl-de m-a nə: «NGakoje je ki dənangı Akay ti isi də njade ti kal ne kal.» Ningə tingə bil ləsi kin ra adi njé kaw-naa je ngay ndəli.

³ Lo kin ti, m-ilə ngakoje je ki rəsi ti kadi piti ki j-i piti səsi oj-i-n də lo kin, tal nə ki kare al. Ningə təki m-əl-n, m-ndigi ngay kadi isi dənjası ti təki rəjeti wa to.

⁴ Tadə kin a re dije ki dənangı Masəduwan ti awi sam rəsi ti, e isi də njası ti al ningə, je ki j-i taa mesi kin, j-a tal dije ki rəde sal-de, ngagə, rəsol ki bo ngay a e dəsi ti sai je wa.

⁵ E mbata kin a, m-o maji ngay kadi m-dej-i ngakoje je madi kin kadi awi kate nom ti, rəsi ti, kadi kawi nja kadi-kare me ndigi ki uni ndusi də ti kin. Lokı e ki kəsi njae naa ti pəti a dəw oo 6a, a e nə kadi ki me ndigi, bi e nə ki dəw ində tagi də madine ti a adi-n al.

⁶ Ningə kadi igəri təki:

«Dəw ki dibi nə ndəy be,

A təti ndəy be to;

Ə dəw ki dibi nə ngay,

Ə təti ngay to.»

⁷ Kadi dəw ki ra adi ki go kəje ti ki oj-i mene ti, bi ki ndingə rə a se ki tagi madi ki kində də ti al. Tədə Luwə ndigi dəw ki adi ki rənəl.

⁸ Luwə aw ki tagi kadi adi maji je ki dangi dangi ndogi səsi man ti. Lo kin ti, a awi ki nə je pəti ki kadi ra səsi ki dəkagilo je pəti. A to səsi mbar mbar kadi uni irai kila je ki maji.

⁹ Təki makitibi lə Luwə əl-n a nə:
«Kay nə kinga ləne ki me ndigi adi njé ndoo je,

Ra maji lie to ki nda je ndə je[◊].»

¹⁰ Luwə ki njé kadi ko nə njé dibi nə ki njé kadi nə kuso dəw uso, a adi səsi ko nə ki to mbar mbar, taa a ra kadi tagi to. Lo kin ti, ra maji ləsi a təq ki dəne ki taga wangı.

¹¹ NGa ningə a səi njé nə kinga je me nə je ti pəti, kadi irai maji ki me ndigi ləsi ki kəte kəte. Ningə a ra kadi dije ki a iləi jisi adi j-adi-de kin, a təli ki oyo adi Luwə to.

¹² Kadi kare ləsi kin, a ra ki njé kadi-me je par al, nə a ra kadi dije təli ki oyo ngay adi Luwə to.

¹³ Lokı aoi maji la kila kin 6a, a iləi təji do Luwə ti mbata təl ki itali rəsi go Poy ta ti ki Maji la Kirisi, imai naje ki taga kin, ki maji ki irai səde a ikayj nə maji je ləsi adi-de nim adi ndagi dije pati nim kin to.

¹⁴ A iləi ta ki Luwə mbata tə ləsi, təji ndigi-naa ləde ki rəsi ti, oj-i-n do maji lə Luwə ki ində nangı ripi ripi ki dəsi ti kin.

¹⁵ Təji e ki də Luwə ti mbata kadi-kare lie ki dəw oo gəe al kin.

10

Pol rə də kilə ti ki to me jie ti

¹ Dije aï nə mi Pol, loki m-o kəmsi 6a m-ilə dəm nangi, a re mi say tə ningə, m-un dəm taa, m-ra madi ngə səsi. Nə m-dəji səsi ki takul səl ləm ləm kə me-majı lə Kirisi,

² kadi irai-mi adi m-ra m-adı ngə səsi al, dəkagilo ti kə m-a m-re-n dansi ti. Tədə m-ində dəm ti kadi m-a m-ra m-adı ngə ki dije madi kə iisi aï nə j-iisi ji ra kila lə dije kare kin.

³ E ki rəjeti kadi je dije, nə j-iisi rə ko rə ki dije iisi rəi-naa kin al.

⁴ Nə rə je ki j-iisi rə-n, e nə rə ki j-rə dəw ti al, nə e ne rə ki toge j-rə Luwə ti, kadi tuji togi je ki ngə ngə. Ji tuji-n taga je lə dije ki e taga je ki go rəbe ti al,

⁵ ji budi ne je pəti ki re ki kun də taa oğı gər Luwə kə. J-a ji ra kadi mər ta je lə dije e mər ta ki kadi tel re səde go ndu ti lə Kirisi.

⁶ NGa ningə, je 6asi kadi j-ində ba kal dije madi ki a təli rəde go ta ti al j-oji-de, ndə ti ki səi pəti a təli rəsi majı go ta ti.

⁷ Igo ne je ki to ta kəmsi ti ne kin! Re dəw madi gər tijəne ti kadi ne dəw lə Kirisi 6a, səbi kadi ində ne kare kin dəne ti to: re e dəw lə Kirisi 6a, je ka je dije la Kirisi to.

⁸ Are m-ra rənəl kə al dəlo ndəy, oji-n də togi ki Babə adi-je mba kadi j-oji-n ginsi kə kate, 6i kadi ji tuji-n səsi al kin ka, rom sol-m al.

⁹ M-ndigi kadi dəw oo-m m-to tə dəw ki nje kadi səsi 6əl me makitibi je ti ləm ki m-ndangi m-adı səsi kin al.

¹⁰ Təda dije madi aï i nə: «Pol, re o makitibi je ki ndangi 6a, e ta je ki ngə ngə, togide to, nə lo ki re ki rəne 6a, dəw oo toge al, taa ta kəle ka ndae goto to.»

¹¹ Ningə kadi dəw kə el ta kin gar dəne ti majı təki, kae ti wa ki oo-n-je me makitibi ti ki j-iisi say ji ndangi ka kin ə, re ji re ki rəje ka, kila ki j-a ji ra a to be to.

¹² Təki rəjeti 6a, je j-asi-naa ki dije madi ki njé kun ta rəde kin al, a se j-a j-un rəje j-oji kadide ti al. Nə kare, kun ki iisi uni ndude aï je wa par a rai kila, iisi goi lo ki rəde wa par kin, ra adi ne gər ləde goto.

¹³ NGa ningə, ki oji doje, j-a j-oji rəje ki al də loe al, nəj-a j-oji rəje ki go gangi kila tə ki Luwə adi-je a adi j-aw biti ji təe-n rəsi ti kin.

¹⁴ Tə kin a re j-a nə j-aw biti ji təe rəsi ti a, j-oji rəje ki al də gangi loe al. Tədə j-aw biti ji təe rəsi ti dəsəy ki Poy Ta ki Maji lə Kirisi, təki rəjeti.

¹⁵ Lo kin ti, ji toji rəje ki al də gangi kila ləje al, j-ində guje ki kila lə dije ki rangi al. Nə j-ində meje ti kadi kadi-me ləsi a aw ki də made ti, kadi j-ingə rəbi ji ra-n kila je ki ați 6əl ngay dansi ti. J-a ra ki go gange ti ki Luwə oji-je kadi ji ra.

¹⁶ J-a j-ila mbə Poy Ta ki Maji go nangi je ti ki say gidişti ti, ki kanji kadi ji toji rəje ki kila lə dije ki rangi ki rai gangi lo ti ləde ki səbi dəde.

¹⁷ Dəw ki ge kində gunə ningə, majı kadi un Babə a ində-n gunə*.

¹⁸ E dəw ki Babə pite a ndae to ti 6i e dəw ki nje kun ta rəne 6a ndae to ti al.

11

Pol, i ki njé kaw kilə je ki njé ngom

¹ Re ası kadi osi ginnə ndəy me də majal ti ləm ningə, m-e na oyo osi ginn 6e!

² Jangi ra-m mbata ti ləsi, ningə e jangi ki j-rə Luwə ti. M-uwa dosi mbata ti lə dingəm kare ba be, ki e Kirisi, kadi tə m-tee səsi noe ti tə ngon ki mandi ki ay njay, ki gər ngaw al bəy.

³ Nə m-6əl kadi ne gər ləsi, təl ne gər ki majal, kadi gangi dəo ki idəo-i-naa naa ti ki Kirisi majı, ə ai dana kin, naa ti. Gangi səsi naa ti, osi səsi ngərəngi, təki Su ədi-n Awa ki ta ngom ləne kin be*.

⁴ Dəw madi ki rangi a j noq kadi re ilə səsi mbe Jəju ki rangi ki e ki j-ilə səsi mbəe kate, a adi səsi ndil ki rangi ki e ki ingəl kate kin, ə se a adi səsi Poy Ta ki Maji ki rangi ki e ki itaai kate kin ka, a j-iisi osi gine ki togsi par.

⁵ Nə kare, mi m-o ne ki njé kaw kilə je ki ooi rəde təki ngay kin itai-mi al.

⁶ Domajı a m-aw kə kuij̄ kəl ta ngay al, nə ki oji də ne gər 6a, mi me ti noq. E nə ki j-oji səsi taga wangı me ne je ti pəti ki rəbi je ki dangi dəngi.

⁷ Ningə kadi m-deji səsi m-o se Poy Ta ki Maji lə Luwə ki mi wa m-ilə səsi mbəe ki do ki kila nangi kadi m-un dəsi taa, taa m-ilə səsi mbəe kare ki kanji kingə ne loe kin, e ne ki loe ti al a m-ra wa?

⁸ M-taa ne j-iisi kaw-naa je ti ki rangi, ki ə je a rai səm 6a m-ra-n kila dansi ti.

⁹ Dokagilo ti ki m-ii-n dansi ti, ə ne to-n rəm kin, dəw madi ki m-oy-e goto. E ngakoje je ki j-iisi Masaduwān ti a rai səm me ne je ti ki to rəm. Me ne je ti pəti, m-uwa təgim ba kadi m-oy dəw madi al, ningə, m-a m-nay ki ki luwə təgim ba ti wa kin.

¹⁰ M-al wangı təki dəw madi ki kadi a əgi-m kinda gum ki ta kin donangi Akay ti goto. Ningə m-el ki rəbi lə ta ki rəjeti ki j-rə Kirisi ti a iisi mem ti kin.

¹¹ MBA ri a m-al ta kin be ə? M-al be mbata e ndigi 6a m-ndigi səsi al, al. Luwə gər majı kadi m-ndigi səsi!

¹² Nə ki m-ra kin, m-a m-nay ki lo ra ti ki nom ti, kadi m-əgi-n dije madi kin rəbi. Dije ki iisi sangi rəbi kadi indəi gude təki n-asi-naa səje.

¹³ Ko dije kin aï njé kaw kilə je, ki njé ngom je, aï njé rə kila je ki rəjeti al, ki təli rəde njé kaw kila je ti lə Kirisi.

¹⁴ Ningə e ne ki ați dəw 6əl al, tədə *Sata wa ki done ka iisi tal rəne malayka ti ki aw ki kunji.

¹⁵ E ne ki mba al, kadi njé ra kila je la Su teli rode njé ra kila je ti la Luwə ki rɔjeti. Nə a təli tade ki go kila rade ti ki majal.

Ko je ki ingə Pol

¹⁶ M-tel m-el bəy, kadi dəw oo-m tə dəw k i dəe goto al. A re be al ningə, indigi kadi mi dəw ki dəm goto, kadi mi ka m-ində-n gum ndəy to, taki isi rai ki dije madi ki isi ində gude, a indigi səde kin be to.

¹⁷ Ta ki m-aw tə m-el kin, m-el ki go ndigi ti lə Ba'bə al, nə m-el ki go do majal ti ləm. Ningə m-gar kadi e ne ki asi kində gu.

¹⁸ MBata dije ngay isi indəl gude ki go koe ti lə dəw, adi mi ka m-a m-ində gum to.

¹⁹ Səi ki sei dije ki kamsi ay njay, a ki me ndigi ləsi wa, itəli isi osi gin dije ki dode majal.

²⁰ Osı gində adi isi rai səsi bət ti, adi isi usoi səsi, adi isi taañ ne jisi ti, ooi tosi al, ɓukı jide kəmsi ti indəl səsi.

²¹ M-al ta kin ki rəsəl, ningə e ne ki təjí kadi je dije ki təgijé goto. Lo kin ti, m-el ta tə dəw ki dəe majal be: ne ki dije madi ooi tə ne kində gude, mi ka m-ində-n gum to.

²² Re ei nə n-əi Ebirə je ə? Mi ka mi Ebirə to. Re ei nə n-əi ngan *Isirayel je ə? Mi ka mi koji Isirayal to. Re ei nə n-əi ngan ka *Abirakam ə? Mi ka mi ngon ka Abirakam to.

²³ Re ei nə n-əi njé kila je lə Kirisi ə? M-a m-el ta ta daw ki dəe goto be m-a nə m-itə-de me ti say. Tada m-ra kila m-itə-de nim, m-ra dangay m-itə-de nim, m-ingə kinda m-itə-de nim, mi ta yo ti basi əsisi ki dəkagilo je pəti nim to.

²⁴ Asi nya mi, *Jipi je indəi-mi ta ndəy kuti mitə gide jikare*,

²⁵ asi nya mitə, Rom je tindəi-mi ki gol, dije tiləi-mi ki mbal nya kare kadi n-tali-mi, man uwə-m nya mitə, m-ra kondə kare ki kada kare gin man ti*.

²⁶ Me kaw mba je ti ləm ki ngay, asi kadi man mbo a uwə-m, asi kadi kaya je ki njé gangi rəbi rai-mi, asi kadi ngakom Jipi je təgi tam ti ə rai-mi, asi kadi njé gər Luwə al təgi tam ti ə rai-mi, asi kadi me be bo ti, ne ki majal tee dəm ti, asi kadi ne ra-m dili lo ti, asi kadi ba uwə-m, asi kadi ngakom je, ki ai ngakom ki rɔjeti a rai-mi*.

²⁷ M-ra kila je madi ki m-o bəgəgə me ti, ne je ki nga ingə-m; dəkagilo je ngay bi ədi kəm al, 60 ra-m nim, kində ra-m nim, taa taa m-ingə ne kuso al, kul o-m, m-a ki rəm kare.

²⁸ Ki kanji kəl ne je madi, ne ki uwə mem ki ndə je, m-mər ta də njé kaw-naa je ti ki dangi dangi pəti.

²⁹ Kin ə təgi dəw madi goto ə, mi ka təgim goto to, kin ə dəw madi iyə rəbi lə Kirisi ə, uso-m singəm ti mur mur.

³⁰ Kin ə re e ta kində gu 6a, m-ində gum ki təgi goto ləm.

³¹ Ningə Luwə ki Baw 'Ba'bə Jeju, Luwə ki kəsi-gon e dəe ti biti ki nə ti, gər kadi m-al ta ngom al.

³² Loki m-təgə Damasi ti, nje koße ki gin ngar Arətasi ti adi dije toi ta rəbi je ti ki 6e bo ti kadi uwai-mi.

³³ Ne uni-mi me kare ti, tuyi-mi ki bole bor adi m-jə taa ki ngal ndəgə bor ki gəi gidi 6e bo m-osi nangi. E be a m-təgən jie ti*.

12

Ne je ki Ba'bə adi Pol oo me ndil ti

¹ Kində gu e ne ki ndae goto, nə m-a m-nay ki lo kində gum ti bəy. Ningə m-a m-al ta də ne je ti ki Ba'bə adi m-o me ndil ti ki ne je ki təgə ki dəe adi m-gər.

² M-gər dingəm kare ki nje kadi mene Kirisi, ki asi gal dəgə gide sə bone, Luwə un-e aw sie biti me dərə ti ki ko mitə. Ningə dingəm kin, Luwə un-e ki darəe wa kin be a se e me ndil ti wa ka m-gər al, na Luwə gar*.

³ M-gər kadi dingəm kin Luwə un-e, nə un-e ki darəe wa kin be a se e me ndil ti wa ka m-gər al, na Luwə gər batı.

⁴ Luwə un-e aw sie biti koße ti ləne, adi oo ta je ki dum kadi dəw el ki tane. E ta je ki adi dəw madi ta rəbi kadi tal al rangi al*.

⁵ M-a m-ində gum ki oji də dəwe kin, nə ki oji dəm, m-a m-ində gum 6a, m-ində me təgi goto ti ləm kin par.

⁶ A re kadi m-ində gum ka, dəw a oo-m tə dəw ki dəe goto al, tədə e ta ki rɔjeti a m-a m-al. Nə m-mbatı kinda gum, nə pane taa dəw oo-m tə dəw ki ngay ki al də ne ki oo-m m-isı m-ra a se oo tam ti.

⁷ Ningə mba kadi m-ində gum ki ne koo me ndil ti ki eti əl kin al, m-ingə məti madi rəm ti. Nje kaw kila lə *Satə karə a ingə kila kadi ti ində-m kadi m-ində gum al.

⁸ Asi nya mitə, m-no də Ba'bə ti kadi ər ko kin rəm ti ko.

⁹ Nə Ba'bə əl-m a nə: «Me-maji ləm asi naki, tədə m-isı m-əjì təgim me təgi goto ti ləi.» Adi m-a m-ində gum ki təgi goto ləm, kadi təgi Kirisi e dəm ti.

¹⁰ Embatı kin a, təgim goto ka m-ra rənəl nim, dije tajı-mi je, adi-mi me-ko je, ində kəmm ndoo je, adi-mi ko je mbata ti lə Kirisi ka, m-ra rənəl par, tədə loki tagim goto kin 6a, e a m-ingə təgi ti.

Me Pol osi nangi al mbata ti lə Koreti je

¹¹ Basine m-tel dəw ki dəe majal, ningə e səi e indəi təgi dəm ti adi m-tel nje də majal. Səi e re a mai naji dəm ti, tədə re mi ne madi al ka, ne ki njé kaw kile je ki ngai ngay kam itəe-i-mi goto.

¹² Ne je ki təjí kadi mi nje kaw kila rai ne dansi ti adi oi. M-uwə tagim ba me ne je ti ki

* 11:24 Dətərenom 25.3 * 11:25 Knjk 16.22; 14.19 * 11:26 Knjk 9.23; 14.5 * 11:33 32-33: Knjk 9.23-25 * 12:2

Knjk 9.30; 11.25; Gal 1.21 * 12:4 3-4: Lk 23.43

nga, m-ra né kój je, kí né je ki áti bél, ki tógi je ta kómsi ti.

¹³ E ri e ndégi njé kaw-naa je kí rangi ingái itái sési e? Né kare kí m-gér bá, e koy kí mi né kí koy dossi ti al kin par. NGa ningá, kadi mesi sól dom ti kí ojí do né kí go ti al kin!

¹⁴ Ki fásine kin, njam e ta rabi ti kadi m-aw m-o sési kí koy mitá*. Ningá kawm kí m-a m-aw kam, m-a mi né kí koy dossi ti al, tado e darosi wa e m-isi m-sangi, bí m-sangi ne kingé lési al. Téki rójeti, e baw ngan je e a ngémí né kingé mbata ti lá ngande je, bí e ngan je bá a ngémí né kingé mbata ti lá bawde je al.

¹⁵ Ningá kí ojí dom, mi 6asi ngay kadi m-ra né kó dossi ti. Darom e wa ba pati, mi 6asi ngay kadi m-ra kó mbata ti lési. M-gér kadi re mndigi sési ngay be kin e, sési a indigi-mi ngon ndigi al.

¹⁶ Dije madi a áli eí ná e kí rójeti kadi mi né koy kí dossi ti al, ná a áli takí mi nje kódi kóm dije, m-ta sési kí ta ngom m-taa-n né lési.

¹⁷ Ó se dan dije ti kí m-ilé-de kí rósi ti kin, daw madi kí m-un gíra döe ti m-taa-n né jísi ti e noo wa?

¹⁸ M-déji Titi m-adé aw dansi ti, ningá m-ilé ngokoje kare m-adi aw sie ts*. Ó se Titi un gíra taa-n né madi jísi ti wa? Titi a un gíra taa-n né jísi ti al, tado je sáde je kin, je dije ki ndil kí kare ba a sisí or-je ta rabi, taa j-isi j-un go rabi kí kare ba to.

¹⁹ Mari nu ba, sisí oí e ná j-isi jí sangí kadi j-ór ta doje ti kí nosi ti, ná jagi, e no Luwé ti, me kindá ró naa ti kí Kirisi a j-isi j-el-n ta. Ningá ne je kin péti, e mba kadi osi gínsi kí káte me kadi-me ti lési.

²⁰ Téki rójeti, m-bél kadi loki m-aw m-tee dansi ti bá, m-ingá sési ta né ra ti kí nél-m al. Ó re m-ingá sési ta né ra ti kí nél-m al bá, ne kí m-a m-ra a nél sési al to. M-bél kadi m-aw bá, m-tor ta kól-naa ti, kí ta jangí kí ra ti, kí ta wongí ti, kí ta ni ti, kí né tají ti, kí ta kól-naa ta ti, kí ta kój ró ti, kí ta né ra kí biriri ti.

²¹ M-bél kadi kírem dansi ti me ndó je ti kí a re kin, Luwé ilá rósal dom ti ta kómsi ti. M-bél kadi m-aw m-a ta no ti mbata dije madi ngay kí káte rai majal, ná iyéi rabe kó al, a sisí ta né kóbí ti, kí ta sangi-naa kaya ti, kí ta né kí to ra al ti ba.

13

Ta kój ki dobay ti kí kuwa ji-naa

¹ E kaw kí koy mitá* ngata e m-a m-aw dansi ti am. NGa ningá, j-a j-o go ta ló dije kí rai majal téki makitibí lá Luwé el-n e ná: «Ta je patí a e kí kun-ndu do ti kí naji kí ma la dije joo e se mitá» ka kin.

² Lo kin ti, m-ál dije kí ndó kí rai majal káte kí njé je kí rangi pati, téki re m-tal m-aw dansi

ti gogi e, daw kí m-a m-isi sie do majal ti lie goto. Ningá ta kin e ta kí ndó kí m-ál kate, kawm dansi ti kí koy joo kin ngata, ná kí bone mi say sési kin ka, m-tal m-re do ti báy.

³ M-a m-isi sasi do ti al, tado isi sangi kadi oi ne kí taji kadi Kirisi el ta kí rabi kí rom ti. Kirisi kí, kí rósi ti aw kí tógi, isi ojí tógine dansi ti.

⁴ E kí rojeti kadi dije bai Kirisi kagi-dési ti mbata toge kí goto, ná isi kí dóne taa kí tógi lá Luwé. Be to a, je ka, tógi je goto me kindá ró naa ti kí Kirisi, ná j-a j-isi kí doje taa, naa ti sie kí tógi lá Luwé, ta kám-naa ti.

⁵ Indái manjí rósi sái je wa oí se isi njýí e tó njé kadi-me je wa wa? A igéri kadi Kirisi e dansi ti noq. A re be al ningá, asi kadi oi lo wa kí ai ti dana me kindá manjí ró ti lési kin al tó oñ.

⁶ M-gér maji kadi a igéri téki je ji gér lo kí j-a titi.

⁷ J-el ta kí Luwé kadi irai né madi kare kí majal al. Ji sangi kadi j-ojí téki je a j-ingá me ti al, ná ji sangi kadi j-o sési irai né kí maji. Téki re to tó né kí je j-osi ti be ka, kadi j-o sési irai né kí maji.

⁸ Tado je j-aw kí tógi madi kí kadi j-osi-n ta ta kí rojeti al. J-aw kí tógi kí kadi jí ra-n kíle kí rojeti par.

⁹ Lóki tógiye goto, ná sei togisi e ngay bá, j-ingá rónel. Ningá né kí j-isi daji Luwé, e ta kadi kadi itógi kí kate.

¹⁰ Embata kin e, mi say sési ka, m-ndangi makitibí kin m-adi sési kadi ta re ndó kí m-tee dansi ti bá, m-ra madi ngá sési kí tógi kí Baé adi-m kin al. Tógi kí Luwé adi-m kadi m-osi-n gínsi kadi awi kí káte yo, bí kadi m-tují-n sési al.

¹¹ Kí ne kin, ngakom je, maji kadi isi kí rónel, awi kí káte káte, kadi ilé dingém me-naa ti, adi ndusi osi go-naa ti, a sisí kí lapiya, ningá Luwé kí njé ndigi dije kí njé kadi lapiya a e naa ti sési.

¹² Uwé ji-naa kare kare péti kí kuwé-naa ró ti. NJé kadi-me je péti uwai jísi.

¹³ Kadi me-maji lá Baé Jeju Kirisi, lá Luwé kí njé ndigi dije, kí ló NDil Luwé kí njé kuwé dije naa ti, e naa ti sési péti. Amen!

Makitibi ki Pol ndangi adi Galati je

Ta ki dō makitibi ti ki Pol ndangi adi Galati je

Bal bu mitə kete no koji Jeju, dije ki bari-de Selti Gol je awi biti tēe Aji ti ki du (bone ɓari-e Turki ki Aji ti), ba uwəl lo kisi isi ti noq. NGa ninga dije madi ki gin koji ti lade ə bari-de Galati je. Galati je isi dənangi ti ki e basi kadi ɓe bo ti ki bone bari-e Akara.

Loki Pol aw mba lane ki ko joo mba kile mbə Poy Ta ki Maji a tēe rōde ti (Knjk 16.6), ki madi je adi mede Jeju Kirisi. MBa ki ko mitə ka Pol aw tēe rōde ti ɓay tō (Knjk 18.23).

Né kare, go Pol ti, dije madi ki rangi awi tee-i rōde ti, ndoi-de kadi ei ki ei Jipi je al, a uni go Kirisi kin, maji kadi teli rōde go ndu-kun ti la Jipi je, ki bo ngay, maji kadi ijəi motide. Né Pol oo kadi e kin e né ndo ki ga rabe ti al. Re e be ɓa, ki go ndil ti, a ra kadi Galati je ki njé kun go Kirisi kin a teli ɓea lə ndu-kun ki səbi dō Jipi je. E be a, loki Pol, domaji a isi Epəjti, a oo kadi Galati je isi sangi kadi tali rōde go né ndo ti ki go rabe ti al kin ɓa, to rōe ngay adi ndangi makitibi kin adi-de.

NGa ninga, kadi ta Pol tal-n ki Galati je, re səde dō rəbi ti ki rōjeti, ilə jine dō né je ti mitə kadi gəri:

Əl-de ta ki do rōne ti e wa, adi e kadi ki təl adi mene Jeju Kirisi nim; ndu ki njé kaw-naa je ki Jorijaləm adi-e təki e go rabe ti al kadi dəw ində tōgi dō njé kun go Kirisi ti ki ei Jipi je al kadi tali rōde go ndu-kun ti la Jipi je nim; ndu kasi-naa al lade ei ki Piyar dō təl ti ki Piyar ge təl rōne go ndu ti lade ki adi kin nim. Pol el Galati je adi gari təki n-aw ki tagi mba kile-n mbə Poy Ta ki Maji, ningə a dō ti noq sl-de təki e Baɓe Jeju Kirisi wa a adi-ne tōgi kin, adi n-e nje kaw kile la Jeju Kirisi tō (1-2).

A dō ndu Luwə ti me Kile-mindı ti ki koke, əl-n-de təki e ki rəbi təl rō go ndu-kun ti ɓa dəw a ingə-n kají al, nə e ki go rəbi kadi-me Jeju Kirisi a dəw a ingə-n kají (3-4).

Pol tol ta ta ləne ki deji ki dəji-de kadi njiyəi ki me ndigi lade gin tagi ti la NDil Luwə, tədə e NDil Luwə a ində ne je ki sigi ki kadi dəw ra adi nel Luwə (5-6).

Səbi kadi njé kaw-naa je ki ra, a se nje kun go Kirisi ki ra, oo dō ndu kin, a un ra-n kile ki ngame ki kare, kadi tēe gin ɓea ti lə ndu-kun je pəti.

Kuwə ji-naa

¹ Mi Pol ki nje kaw kile lə Jeju Kirisi, ki nje kaw kile lə Luwə ki Bawje ki adi Jeju Kirisi i

taa dan njé koy je ti a m-ndangi makitibi kin. Ki rōjeti, mi njé kaw kile ki go ndigi ti lə dije al, taa ki takul dəw madi al tō.

² Je ki ngakom je pəti ki ei səm naa ti ne, j-uwa jisi sai njé kaw-naa je ki isi dənangi Galasi ti^o.

³ Ji dəjə kadi Bawje Luwə ei ki Baɓe ləje Jeju Kirisi adi me-mají ki kisi-maje lade e naa ti səsi.

⁴ Jeju ki, e wa ilə rōne kə gangi-n doje mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləje ko, kadi tə taa-n-je gin tōgi ti lə majal ki donangi ti ne. Jeju Kirisi ra be mbata e go ndigi ti lə Bawje Luwə.

⁵ Kadi j-ilai tōji dō Luwə ti ki dəkagilo je ki dəkagilo je. *Amen!

Poy Ta ki Maji e kare ba

⁶ E Luwa a far səsi ki takul Kirisi ki ra səsi maji, nga ban be a, itəli gidisi kalangı ba adi-e, a itəli rəsi go poy ta ti ki rangi yo a^o? E né ki ati-n ɓal ngay.

⁷ A oitaki Poy Ta ki Maji ki rangi to noq ɓay, nə Poy Ta ki Maji ki rangi goto. E dije par a isi yəti dosi ki né ndo je lade ki rangi, mba kadi n-yətii gin Poy Ta ki Maji la Jeju Kirisi.

⁸ Kiri a re dəw madi ki rangi, a se e-n je wa, a se malayka ki dərə ti, re ilə səsi mbə poy ta ki to ta dangi ki e ki j-ilə səsi mbəe kin ninga, kadi dəwe kin Luwə man-e.

⁹ Ta kin j-el səsi ngata, nə m-tel m-re dō ti ngosine kadi m-el səsi ɓay: re dəw madi ilə səsi mbə poy ta ki to ta dangi ki e ki ingai kin ninga, kadi dəwe kin Luwə man-e.

¹⁰ Ningə ki ngosine kin, m-isí m-sangi kadi m-ingə maji rō Luwə ti bi m-isí m-sangi kingə maji rō dije ti al. M-isí m-sangi kadi m-nal dije al. Re m-isí m-sangi kadi m-nal dije ɓay ningə, m-a mi nje ra kile ɓea lə Kirisi al.

Poy Ta ki Maji ki j rō Kirisi ti

¹¹ M-el səsi madi igəri ngakom je, təki Poy Ta ki Maji ki m-ilə səsi mbəe kin e ta lə dəw al.

¹² Ningə e Jeju Kirisi a tēe ki dəe adi-m m-igər, bi e dəw madi ɓa adi-m al, taa e dəw madi fa ndo-m al tō.

¹³ M-gər kadi oi poy kile ram je ki m-ra dəkagilo ti ki kete mi-n me kuji ra né ti lə Luwə, ki Jipi je isi rai kin ɓeti. M-ində kəm njé kaw-naa je ndoo kində ki al dō maji, taa m-sangi kadi m-tuji-de ko tō.

¹⁴ Me kuji ra Luwə ti, ki Jipi je isi rai, m-ra yam madi ati ɓal, ita ya madim Jipi je ki ɓal koji-de e naa ti sam. M-ra m-itə-de tədə mtingə bil mbata ne jibəl be lə kam je^o.

¹⁵ Nə Luwə ki ər-m ində-m ta dangi lokí mi-n me kom ti ɓay, ɓar-m ki go me-mají ti lie.

¹⁶ Ningə, loki Luwə oo maji, a tee ki dō NGonne adi-m, mba kadi m-ilə mbəe gin dije

* 1:2 Knjk 16.6 * 1:6 2.3-5, 12-14 * 1:14 13-14: Knjk 8.3; 22.3-5; 26.9-11 * 1:16 15-16: Knjk 9.3-6; 22.6-10;

ki ei Jipi je al, m-aw m-taa ta koji rō dəw madi ti al*,

17 taa, m-aw Jorijaləm ti m-ingə njé je ki ei njé kaw kilə je ki kete nom ti al nim to. Kalangi ba, m-i taa m-aw donangi Arabi ti, taa m-tal m-re Damasi ti.

18 Bal mitə go ti bəy taa, m-aw Jorijaləm ti kadi m-gər Piyər, m-i si rəe ti ndə dəgi gide e mi*.

19 Ningə lo kin ti, m-o nje kaw kilə madi ki rangi al. Dəw ki m-o-e e Jaki* ki ngoko Bače.

20 Ki no Luwə ti, ta ki m-ndangi m-adi səsi kin e ta ki rojeti fi m-al ta ngom al.

21 Go ti m-otı m-aw dənangi Siri ti ki dənangi Silisi ti.

22 Nə dəkagiloe ti kin, njé kaw-naa je lə Kirisi ki dənangi Jude ti ooi darəm ki kamde al.

23 Poy ta ləm par e ooi ki ndu mbə ei nə: «Dəw ki kete isi ində kamje ndo ka, əsine kin e wa nga e a ilə mbe Poy Ta ki Maji ki kadi dije adi mede Kirisi, ki ndə ki ndig; kadi n-tuji ko ka.»

24 Lo kin ti, iləi təj i do Luwə ti mbata ləm.

2

Kingə-naa lə njé kaw kilə je Jorijaləm ti

1 Bal dəgi gide e so go ti, m-tal m-aw Jorijaləm ti gogi bəy. J-aw naa ti ki Barnabasi. Madi Titi aw sajə naa ti ta*.

2 M-tal m-aw Jorijaləm ti gogi tado Luwə teə ki da adi-m kadi m-aw gogi. M-aw m-bar njé kör no njé kaw-naa je ki Jorijaləm ti, ki dije ooi ta ləde, dam kare, m-ør-de gin Poy Ta ki Maji ki m-i si m-ilə mbəe dan dije ti ki ei *Jipi je al. M-ør-de gine be mba kadi kilə je ki m-ra kete ki e ki nay kadi m-ra bəy kin e ki dənangi kare al.

3 Madi kiləm Titi ki e səm e Giraki, nə dəw madi ki ində gu dae ti kadi ijə mətine goto.

4 Ta lə kijə məti, e ta lə ngako je je ki ngom*, ki rəi urı danje ti ki go ngəy e gei kadi tə Titi ijə mətine. Dəwe je kin rəi urı danje ti kadi n-geri gin taa kiyə taa laje ki Jeju Kirisi taa-je iyə-je taa. NDigi kadi je bəe je gin ndu-kun ti.

5 Nə ngon dəkagilo ki nday be ka j-iyə j-adide kadi dumı dəje al. Be mba kadi ta ki rojeti lə Poy Ta ki Maji kin to-n lo tone ti mbata ləsi.

6 Ningə dije ki ei njé kor no njé kaw-naa je, ki ei je a ai dije ki ndage je isi ooi ta lade, usim do ke ki boy ti lade al. Tado Luwə oo dəw madi təki e ki ngay itə made al. Ningə dije ka kin indai gu dəm ti kadi m-ra nə madi ki rangi al to.

7 Nə kare ki gəri, gəri kadi Luwə e adi-m kilə kilə mbe Poy Ta ki Maji dan dije ti ki ei Jipi je al. Adi-m təki adi-n Piyər e nje kilə mbe Poy Ta ki Maji dan Jipi je ti ka kin be to.

8 Luwə ində Piyər adi e nje kaw kilə rō Jipi je ti, e ində-m adi mi nje kaw kilə rō dije ti ki ei Jipi je al to.

9 Jaki nim, Piyər nim, Ja nim e ai dije ki ndage je ooi-de kadi ai tagi njé kaw-naa je. Ningə e ije wa kin ka geri kadi ki rojeti, Luwa e ilə kilə kin jim ti, ki go me-majı ti lie. E be a, adi-je ki kəde adi j-uwə takı ndude e naa ti seje kadi je j-aw rō dije ti ki ei Jipi je al e ai je awi rō Jipi je ti to.

10 Nə ki dəj-i-je, e kində kəm go njé ndoo je ti. Ningə e kin e nə ki m-ində kəm go ti maji m-i si m-rə to*.

Polndangi Piyər me 6e bo ti ki Atiyosi

11 Loki Piyər re Atiyosi ti*, ra nə ki go rəbe ti al, adi m-ndange ta kəm dije ti.

12 M-ndange, tado, kete no kadi dije madi ki Jaki ilə-de rəi teəi rəde ti, Piyər uso ne naa ti ki dije ki ei *Jipi je al. Nə loki dije kin rəi teəi rəde ti, Piyər or rəne gogı, mbati kuso ne ki dije ki uso səde nə kete ka kin. MBati kuso səde nə, tado əl njé kija matide ki oo-de.

13 Ra adi njé kaw-naa je ki na je ki ei Jipi je, ndagi Piyər me tulə rō naa ti kin to. Biti kadi Barnabasi wa ki done osi me hal kədi kəmnaa ti ləde ka kin to.

14 Loki m-o kadi nə rade un go rəbi ki rojeti lə Poy Ta ki Maji al, m-əl Piyər ta kəm dije pəti m-a na: «Re i ki i Jipi, iyə ne ra Jipi je, a ira ne lə Jipi je al, e go ti al kadi ində gu do dije ti ki ei Jipi je al kadi rai ne lə Jipi je.»

15 J-əi ningə, j-ei Jipi koji 6e je, bi j-əi ndəgi dije ki njé ra majal je kam al.

16 J-əi gər kadi Luwə tida dəw dəw ti ləne ki takul kadi-me Jəju Kirisi par, bi ki go rəbi ra go ndu-kun ti lə *Moji al. Ebe a, je wa ka, j-un meje j-adı Jəju Kirisi mba kadi Luwə or-n ta dəje ti. Or ta dəje ti ki go rəbi kadi-me Kirisi bi ki go rəbi təl rō go ndu-kun ti lə Moji al. Tado dəw kare ki Luwə a or ta dəe ti ki go rəbi təl rō go ndu-kun ti lə Moji goto*.

17 Kin a re, je Jipi je, ji sangi rəbi kadi Luwə or-n ta dəje ti ki go rəbi kadi-me Kirisi ningə, təj i kadi je njé ra majal je tə ndəgi dije ki ei Jipi je al be to. Ə se e kin təj i kadi Kirisi e nje ra kila lə majal wa? Jagi e be al.

18 Ningə, re m-tal m-aw go ndu-kun je ti ki m-iyə-de kə kete kin bəy a, mi wa m-təj i kadi mi nje kal də ndu-kun.

19 Ki ojı də ndu-kun, m-oy koy ki e ndig; lə ndu-kun, mba kadi m-i si ki dəm taa mbata la Luwa. Mi ki 6a kagi-dəsi ti naa ti ki Kirisi.

20 Ningə kisi-m ki dəm taa, e mi e m-i si ki dəm taa al, na e Kirisi e isi me darəm ti. Kisi-m ki dəm taa daw ti, m-i si me kadi-me NGon Luwə ti. NGon Luwə ki ndig-i-m e adi rəne mbata ləm.

21 Ningə, m-ndig; kadi ra maji lə Luwə kin e nə ki kə kare al. Tado re e ki go rəbi təl rō

* 1:18 Knjk 9.26-30 * 1:19 2.9; Knjk 15.13 * 2:1 Knjk 11.30; 15.2 * 2:4 1.7 * 2:10 Knjk 11.29-30 * 2:11 Knjk 11.19-26 * 2:16 Rm 1.17; 3.20, 22; Pa je 143.2

go ndu-kun ti lə Moji ə Luwə or-n ta də dəw ti ningə, koy lə Kirisi e nə ki ndangi kare ba.

3

NDu-kun ki kadi-me

¹ Səi dije ki Galati, ti dəsi a dana al! Dəsi a dana al, tədə j-ər səsi gin koy lə Kirisi də kagidəsi ti ay njay ta kəməsi ti adi oi, ə itəli adi dəw madi ki rangi re yəl səsi.

² M-əl səsi nə kare madi igəri: E mbata Poy Ta ki Maji ki itaa, ə adi mesi kin, ə Luwə adi-n səsi NDil Luwə əi e mbata ra go ndu-kun ti lə *Moji al.

³ Dəsi a dana al! Lo kilə ngire ti, uwai kul NDil Luwə, ningə ki fəsinə kin igəi kadi uwai kul rəsi ngata.

⁴ Ngə ko ki ingəi bore be kin kadi e kare ki dangi a? A e go ti al kadi e kare ki ndangi.

⁵ Luwə adi səsi NDil ne ki ay njay taa ra ne koji je ki ati bəl dansi ti tə. Ə se ra be mbata təl ki itali rəsi go ndu-kun ti lə Moji wa? Jagi e be al, ra mbata taa ki itaa Poy Ta ki Maji ki kadi-me.

Kadi-me la Abirakam

⁶ E be ə, Luwə tida-n *Abirakam dəw ti ləne, əar-e-n dəw ki dana, mbata adi mene Luwə*.

⁷ Səbi kadi igəri maji təki dije ki umi mede adi Kirisi ə ai ngan lə Abirakam ki rəjeti*.

⁸ Makitibi lə Luwə əl ta əal ngay kəte təki dije ki ei *Jipi je al, Luwə a tida-de dije ti ləne ki takul kadi-me ləde. Poy Ta ki Maji kin e ki kal Abirakam təki Luwə a njangı də dije pəti ki dənəngi ti ne ki takule*.

⁹ E be ə, njé ki adi mede, Luwə a njangi dəde təki njangı-n də Abirakam ki adi mene be.

¹⁰ Dije pəti ki gai kadi Luwə a or ta dəde ti ki takul təl rə go ndu-kun ti lə *Moji, ndəl e dəde ti. NDəl e dəde ti, tədə makitibi lə Luwə ə nə: «Dəw ki ra ki ində kəmne go ndu-kun je ti pati, ki e ki ndangi me makitibi ti lə Luwə kin ki dəkagilo je pati al ningə, ndəl e dəe ti*».

¹¹ Ji gər maji kadi dəw ki Luwə a təl-e dəw ti ləne ki takul təl rə go ndu-kun ti goto. Tədə makitibi lə Luwə ə nə: «Dəw ki adi mene Luwə a e dəw ki dana, ningə ki takul kadi-me lie ə a isin-ki dəne taa*».

¹² Ki rəjeti, ngira ndu-kun e də kadi-me ti al, əi nə je ki dangi dangi. Makitibi lə Luwə ə nə: «Dəw ki ra go ndu-kun je ti əa a ingə kajı ki go rəbi təl rə go ti*».

¹³ Kirisi taa-je ilə-je taa ta ndəl ti lə ndu-kun. Kirisi or to je, un ndəl ki dje ti ki dəne ti. MBata makitibi lə Luwə ə nə: «Dəw ki əəi-e də kagi-dəsi ti e dəw ki Luwə ndəle*».

¹⁴ E be mba kadi njangi da, ki Luwə un mindine kadi n-adi Abirakam kin, dije ki əi

Jipi je al ka ingəi ki takul Jeju Kirisi, ə kadi ki go rəbi lə kadi-me, j-ingə NDil Luwə ki Luwə un ndune kadi n-adi-je.

NDu-kun əi ki kun mindi

¹⁵ NGakom je, m-a m-un ne kare ki j-isı j-o ki ndə je pəti dənəngi ti ne mba kadi m-əj-i-n səsi ne kin: loki dəw un mindine, ndangi me makitibi ti, dəw made ki rangi ki asi kadi tuji kile mindi lie kin, ə se kadi ilə ne ki rangi də ti goto.

¹⁶ Ningə kun mindi ki Luwə un adi *Abirakam, ki dəw ki gin koji ti lie ka e be tə. Makitibi lə Luwə ə nə: «Luwə un mindine adi dəw ki gin koji ti lə Abirakam*», adi e dəw kare ba, ki e Jeju Kirisi, əi makitibi ə nə: «Luwə un mindine adi dije ki gin koji ti lə Abirakam», tə dije ki bayi-naa, al.

¹⁷ Ne ki m-ge kadi m-əl ə to kin: Luwə un mindine adi Abirakam maji. Ningə ası əl bu əsə ki kuti mitə go ti əey taa, ndu-kun re. *NDu-kun ki re go gogi kin ra təgi kadi tuji kun mindi ki Luwə un adi Abirakam kətə kin al. Re ndu-kun tuji kun mindi kin ningə, kun mindi lə Luwə a tal ne ki kə kare.

¹⁸ Re Luwə adi ne dije ki go rəbi təl rə go ndu-kun ti ningə, təj i kadi e ki go kun mindi tə lə Luwə adi-n ne dije al. NGa je j-o kadi e ki go rabi kun mindi ə Luwə adi maji-kur re-n də Abirakam ti tə.

Kilə lə ndu-kun

¹⁹ Re e be ningə, se kilə ra ndu-kun ki Luwə adi *Jipi je e ri wa? Luwə adi ndu-kun mba kadi gəri majal rade je ki isı rai ta kəm Luwə ti. *NDu-kun to be ki naa ti, biti kadi nginə-n dəw ki gin koji ti lə *Abirakam ki a re. Adi e dəw ki Luwə un ndune ade. Loki Luwə ndigidi kadi ndu-kun, e malayka je ə Luwə ilə-n-de ki go rəbi lə dəw ki kare ki a mbə Luwə ti ki dije kadi ilə-de nojı naa ti*.

²⁰ Ningə nje ka mbə dije ti kadi ilə-de nojı naa ti, a a mbə dije ti ki bayi-naa, ə Luwə e kare ba əi bay al.

²¹ Ə se e kin əji kadi ndu-kun osı ta kun mindi lə Luwə wa? Jagi ose ta al. Re ndu-kun madi to nog, ası kadi adi dije kajı ningə, məgər kadi re ndu-kun a or ta də dije ti no Luwə ti. Ke a ndu-kun ki be kin goto.

²² Makitibi lə Luwə əl təki dije pəti ki dənəngi ti əi gin təgi ti lə majal. To be mba kadi kun mindi ki Luwə un adi dije ki adi-e mede, tol tane me kadi-me Kirisi ti.

²³ Kate taa kadi dəkagilo kadi-me Jeju Kirisi re, j-isı tə dangay je gin təgi ti lə ndu-kun. J-isı gin ti biti kadi Luwə təe ki də kadi-me Jeju Kirisi adi-je.

²⁴ Dəkagiloe ti kin ndu-kun to tə nje kində kəmne goje ti biti kadi Kirisi re-n. Lo kin ti

* 3:6 Kilə ngirə ne je 15.6; Rm 4.3 * 3:7 Rm 4.16 * 3:8 Kilə ngirə ne je 12.3 * 3:10 Detərənom 27.26 * 3:11

Abakuki 2.4 * 3:12 Ləbatiki 18.5; Rm 10.5 * 3:13 Detərənom 21.23 * 3:16 Kilə ngirə ne je 12.7 * 3:19 Knjk

nga a Luwə or-n ta doje ti ki takul kadi-me Kirisi.

²⁵ Ningə loki dəkagilo kadi-me Kirisi re kin, je gin təgi ti lə ndu-kun ki kəte isi ində kəmne goje ti ka kin al ngata.

²⁶ MBata səi pəti, səi ngan lə Luwə ki takul kadi-me Jəju Kirisi.

²⁷ Səi pəti, rai səsi batəm lə Kirisi, adi itoi ta Kirisi wa be.

²⁸ NGəsine, dangi dangi goto mbo dije ti. Jipə a se Girəki goto; bəə a se dəw ki e əa rəne goto; dane a se dingəm goto. Pati, səi kare ba me kinda rə naa ti ki Jəju Kirisi.

²⁹ Re səi dije lə Jəju Kirisi ningə, sai gin koji lə Abirakam to. A ingəi ne je pəti ki Luwə un ndune kadi n-adı Abirakam ki dije ki gin koji ti lie to.

4

Njé kadi-me je aï bəə je al ngata

¹ Ne ki kadi m-adı igəri a to kin: NGon ki bawə iyə ne nduwə ade, e a e əa ne kingə je pati ki bawə iyə, nə loki nay ngon bəy, to ta dangi ki bəə al.

² To ta dangi al, tədə e gin təgi ti lə njé kote je ki njé ngəm ne maji lie, biti kadi dəkagilo ki bawə oji asi bəy taa, a adi-e ne nduwə lie.

³ J-əi ka to be to. Loki ji gəri Jəju Kirisi al, j-əi bəə je gin təgi ti lə majal je ki dangi dangi ki dənangi ti ne^{*}.

⁴ Nə loki dəkagilo ki Luwə oji asi, Luwə ilə NGone adi re. NGon ki dəne oje gin ndu-kun ti lə *Jipə je.

⁵ Re mba kadi taa də dije ki isi gin təgi ti lə ndu-kun, taa kadi tə tal-je ngan lə Luwə ti to.

⁶ Sei ngan lə Luwə ki rojeti, be a Luwə ilə-n NDil ngonne me je ti. NDil ki adi j-isi əari Luwə Aba! ki kər me nə Bai^{*}.

⁷ E be a, i bəə al ngata, nə i ngon lə Luwə. Ə re i ngon lə Luwə ningə, Luwə a adi ne nduwə je pəti ki ngəm mbata lə nganne je ki go me-majı ti lie.

Pol bəl kadi Galati je təli awi gin ndu-kun ti gogi

⁸ Kete, loki igəri Luwə al bəy, isi irai bəə lə luwə je ki dangi dangi, nə ki rojeti əa, aí luwə je al.

⁹ NGa ki əasine igəri Luwə, taa Luwə gər səsi tə yanə je to, a igei təl kaw gin ne je ti ki təgide goto, taa ndade ka goto ka kin bəy. Igei təl kaw ra bəə ləde bəy.

¹⁰ Isi indei kəmsi go ndə je madi ti, go nay je ti, go dəkagilo je ti, ki go bəl je ti madi bəy!

¹¹ M-bəl kadi kəl ki m-ra dansi ti be kin to kare rəm ti ki ndangi.

¹² NGakom je, m-uwə njasi ki ngangı ti ba, itoi ta mi be, tədə mi ka m-to ta səi be to. Igəri maji, nə madi ki majal kare ki irai səm goto.

¹³ Kadi mesi ole do ti, təki e ki go rəbi lə moy a m-ilə-n səsi mbə Poy Ta ki Maji ki m-ilə səsi dəsay.

¹⁴ Me rə to ti ləm, rəm maji kadi dəw oo ki kəmne al, adi re a kidi-mi je, injei-mi je, nə irai ne kin səm al. Uwəi-mi rosı ti tə kuwa yo. Ningə Oi-mi tə malayka lə Luwə a se Jəju Kirisi wa ki done be yo.

¹⁵ Dokagiloe ti kin rosı nal səsi ngay, nə əasine rənel ka kin goto ngata. M-gər maji kadi dəkagiloe ti kin re ingəi rəbi kadi ori ka kəmsi adi-mi ka re a ori adi-mi.

¹⁶ Ningə fone m-təl nje bəə ləsī mbata kel ki m-al səsi ta ki rojeti.

¹⁷ Dije ki isi ədi səsi kin, rai ne tə ne ki ta ləsi to rode ngay be, nə ki rojeti, gir ta lade e gir ta ki majal. Isi ndigi kadi n-gangı səsi naa ti səm, kadi n-awı səsi gode ti yo.

¹⁸ Nə ki m-o maji ngay, e ta kadi itingəi bil me ne ja re ti ki maji ki dəkagilo je pəti. Dəkagilo ki m-goto səsi ka maji kadi uwəi ne ra ki maji ba bəi iyəi tae al.

¹⁹ NGanm je, m-ingə ko ki rangi bəy ki mbata ləsi tə dəne ki nje ndoo be, bəti kadi itəli dije ki təgi gangı me ta ti lə Kirisi.

²⁰ M-ndigə ngay kadi mi səsi naa ti ki əasine wa kin, kadi m-al səsi ta ki ndu ki səbi kəl-n səsi ta. Tədə m-gər ne wa ki kadi m-ra dana ki mbata ləsi, al.

Kun mindi je ki joo, Agar aí ki Sara

²¹ Səi ki indigi kadi isi gin təgi ti lə ndu-kun, təki rojeti, igəri me ta ki ndu-kun al kin al.

²² Makitibə lə Luwə el a nə: «Abirakam oji ngan je ki dingəm joo: ki kare, koe e bəə a ki nungı koe e bəə al. Dəne ki bəə təe nə Agar, a e ki e dəw dərəne təe nə Sara tə^{*}».

²³ NGon lə dəne ki bəə, oje təki ojii ndəgi ngan je pəti ki dənangi ti, nə ngon la dəne ki e dəw dərəne, koje to ta dangi. Luwə un mindine adi kəte da koje ti^{*}.

²⁴ Me ta je ti kin Luwə oji-je ne kare kadi ji gər. Dəne je ki joo kin oji da kun mindi je joo ki Luwə un: Kun mindi ki da mbal Sinay ti e Agar ki a oji bəə je.

²⁵ Agar e mbal Sinay ki Arabi ti, to tə bə bo ki Jorijaləm ki dəkagilo ti ki gone kin be. To be, mbata Jorijaləm ki dije ki me ti pəti aí bəə je gin təgi ti lə ndu-kun.

²⁶ Nə Jorijaləm ki dəra ti, e bəə al. E a e koje to.

²⁷ Makitibə lə Luwə a nə: «i kuji dəne, ira rənel, i ki iger to ndoo ngon al, ur kal rənel. MBata dəne ki ngawəe mbate a aw ki ngan je ngay itə e ki isi ki ngawne^{*}».

²⁸ NGakom je, səi, itoi ta *Isaki ki *Abirakam oje ki go kun mindi ti ki Luwə un ade kin be.

²⁹ Dəkagiloe ti kin, ngon ki oji-e tə ndəgi ngan je pəti ki dənangi ti adi ko e ki oji-e ki

* 4:3 4:9; Kol 2:8, 20 * 4:6 Mk 14:36; Rm 8:15 * 4:22 Kila ngirə ne je 16.15; 21.2 * 4:23 Kila ngirə ne je 17.16; Rm 9:7-9 * 4:27 Ejay 54.1

togi lə NDil Luwə. Ko nə wa ki ra nə kin ə isi
ra nə bōne bəy.

³⁰ Ə se ta ri ə makitibi lə Luwə əl wa?
Makitibi lə Luwə əl ə na: «Ituwai dəne ki bəə
ki ngone kə, tado ngon lə dəne ki bəə a jə tə
kingə ne nduwə naa ti ki ngon lə dəne ki e
dəw dərəne^{*}.»

³¹ NGakom je, ki ojì doje, j-ei ngan lə dəne
ki bəə al, nə j-ei ngan lə dəne ki e dəw dərəne
yo taa.

5

Kirisi taa je iyə-je taa

¹ Kirisi taa-je iyə-je taa mba kadi j-ei ki taa
kiyə taa ki də gangi. Ai də njasi ti, iyəi rəsi
kadi dəw madi tal səsi bəə ti bəy al ngata.

² Oi maji, mi Pol m-al səsi ta taga wangı. Re
adi ij-ei mətisi bəy ningə, Kirisi a təl nə ki kare
ki rəsi ti.

³ M-ndər mbisi ki ko joo bəy, dəw ki ra ki
adi ijə mote ningə, səbi kadi inđa tane dəm
go ndu-kun je ti.

⁴ Səi dije pəti ki isi sangi kadi Luwə or ta
dosi ti ki go rabi lə ndu-kun, sai ki gangi naa ti
ki Kirisi. A asi kingə ra maji lə Luwə əl ratata.

⁵ Ki səbi doje, j-ində meje ti kadi Luwə a ər
ta dəje ti tado j-adi meje Jeju Kirisi. Ekin a j-isi
ji ngina kadi NDil Luwə a adi-je me toge ti.

⁶ Re dəw madi inđa rəne naa ti ki Jəju Kirisi,
ə ijə motine, ə se ijə matine al ka, e ne ki
ndae goto. Nə ki bo ngay e ta kadi dəwe kin
adi mene, ningə kadi kadi-me kin aw sie adi
ndigi dije.

⁷ Lo kilə ngire ti, irai kilə maji ki dum, ningə
ki basine kin, dəw madi ilə kagi nosi ti, ogi səsi
kadi itəli rəsi go ta ki rəjeti ka kin ngata.

⁸ Dəw ki ogi səsi rəbi kin e dəw ki Luwə ki
gar səsi ile al.

⁹ Dije əli əi na: «NGon əm ki ndəy be ra nduji
ki løy ba pəti adi j.»

¹⁰ Ki rəm ti, m-taa mesi me kində rə naa ti
ki Babə. Ningə m-gər maji kadi səi ka iməri
ta tə mi be to. Nə dəw ki yəti dosi kin, re dəwe
e-n na na ka Luwə a gangi ta dəti.

¹¹ NGakom je, ki səbi dəm, re m-isı m-ilə
mbə kadi, gar, dəw ijə motine bəy taa Luwə
or ta dəe ti ningə, *Jipi je a indai kəmm ndoo
al ngata. A indəi kəmm ndoo al, taa re koy
lə Kirisi də kagi-dəsi ti a e ne kobi mbata ti lə
dəw al to.

¹² Ki rə njé yəti dosi ti, səbi kadi re a ɔri
gəmde wa par.

Kilə lə darə ki kilə lə NDil Luwə

¹³ Sai ngakom je, Luwə əar səsi mba kadi
səi ki taa kiyə taa. Ke ə, kadi taa ki Luwə taa
səsi iyə səsi taa kin, uni gire də ti irai ne lə
darə təki mesi ndigi al. Nə kadi irai kilə bəə
adi-naa ki yo ki ne ki ndigi-naa.

¹⁴ MBata ndu-kun je pəti əsi dəde naa ti me
ndu-kun ti ki kare ki ə na: «A indigi dəw madi
tə darci jə wa be^{*} kin^{*}.

¹⁵ Re idqi-naa je, ibrəi-naa je tə da je ki
wale be ə, igoi rəsi maji, ta tol tae ə tuji-naa.

¹⁶ E be ə, m-al səsi m-a na: Iyəi NDil Luwə
adi ər nosi ningə a rai ndigi lə daro al.

¹⁷ NDigi ra je lə darə ka kin isi rəsi ki NDil
Luwə, ningə NDil Luwə isi rə ki ndigi ra je lə
darə tə. Təgi je ki joo kin isi rəsi-naa dande ti,
adi lo kadi irai ne ki mesi ndigi goto.

¹⁸ Nə re NDil Luwə or səsi ta rəbi 6a, ndu-
kun aw ki tagi dosi ti al.

¹⁹ Kila ra je ki majal lə darə toi taga wangı:
Adi e sangi-naa ki go rəbe ti al, ki ne ki to njé,
ki sangi-naa ki lo kaya ti,

²⁰ ki kosi məkəsi nangi no yo je ti, ki ra
mbəli, ki kuwə-naa me ti, ki koo ta-naa al,
ki jangı, ki wongi, ki ni, ki gangi-naa, ki kör
kəm-naa,

²¹ ki kəm-nda, ki go kasi, ki kuso ne kədi, ki
ndagi koo kila ra je ki be kin. M-ndəj i səsi təki
m-al-n kəte: njé ra ne je ki be kin a ooi kəbə
lə Luwə al.

²² Ningə, kilə ra lə NDil Luwə e: ndigi-naa,
ki rənəl, ki kisi-maje, ki kisi də ti ki naa, ki me-
majı, ki ra maji, ki ka dana,

²³ ki səl ləm ləm, ki kula darə gin togi ti.
*NDU-kun əsi ta kilə ra je kin al.

²⁴ Dije pəti ki e yə Kirisi, təti rə darə ki ndigi
ra je lie pəti də kagi-dəsi ti.

²⁵ E NDil Luwə a adi-je kisi ki də taa, e maji
kadi j-adi NDil ər-je ta rəbi.

²⁶ Maji kadi j-ei njé kun də taa al. Səbi kadi
j-adi-naa wongi al, taa kadi jangı ra-je də-
naa ti al tə.

6

Kira ki naa yo ki ne

¹ NGakom je, re uwəi dəw madi də ne ra
ti ki go ti al, maji kadi səi ki awi ki NDil Luwə
mesi ti, irai sie kadi tal re də rabi ti ki maji. Nə
ke a kadi ojì-e ki mindi ki səl ləm taa. Ningə
kadi dəw ki ra dansi ti oo rəne maji, kadi osi
me ko ne na ti kin al.

² Irai kadi itaai ne ki koy də-naa ti. Re irai
be ningə, a səi njé tel rə go ta ti lə Kirisi.

³ Re dəw madi ki ndae goto, oo rəne kadi
ne dəw ki ngə ningə, dəwe kin isi adi rone.

⁴ Kadi nə na ka inđa maji kilə rane oo. Re
ingə ne madi ki maji me ti ningə, kadi ra rənəl
də kila ti ki e wa ra ki kanji kadi un rəne inđa
kadi ndəgi dije ti.

⁵ Tədo nə na ka a a ta kilə je ləne ki ra.

⁶ Səbi kadi dəw ki njé taa ne ndo ki jə rə
Luwə ti, kəy ne kingə je ləne pəti ki dəw ki njé
ndo-e ne.

⁷ Dəw a mbə ki Luwə al, e adi rəsi al. Nə ki
dəw dibi a təti kande.

⁸ Kin a re dəw dibi n̄e ki go daro ti ningə, kande ki a təti e koy. A kin a re dəw dibi n̄e ki go NDil Luwə ti to ningə, kande ki a təti e kají ki to ratata ki n̄o ti.

⁹ Lo kin ti, maji kadi n̄e madi or tagije ta ra maji ti al. Lokí j-uwəi rɔjé ba ta ra-e ti ningə, j-a ji təti kandi ki maji dɔkagiloe ti.

¹⁰ E be a, lokí j-ingai dɔkagilo ra maji ningə, maji kadi ji rai maji ki dije pəti. Ki bo ngay e njé ki adi mede Jəju Kirisi.

Ta ki dəbəy ti ki kuwəji-naa

¹¹ Oi n̄e ki m-ndangi m-adi səsi kin. E mi wa a m-ndangi boy guri guri ki jim.

¹² Ój *Jipi je ki ndigi kadi n-nali ndəge je a yə isi indai gu dəsi ti kadi ijəi motisi. Rai be mba kadi dije adi-de kɔ mbata ta koy lə Kirisi də kagi-dəsi ti al.

¹³ Ój je wa ki njé kijə motide kin, uni go ndu-kun je lə Jipi je ba pəti al. NDigi kadi səi je a ijəi motisi kadi kijə moti ləsi e n̄e kində gu ləde.

¹⁴ Ningə mi, m-ində gum ki kagi-dasi lə Bañe leje Jəju Kirisi, bi m-ində gum ki n̄e ki rangi al. MBata ki takul koy lə Jəju Kirisi də kagi-dəsi ti, n̄e je ki donangi ti ne tali n̄e ki koy ki rəm ti, a mi m-tal n̄e ki koy ki rə n̄e je ti ki dənangti ne to.

¹⁵ Ningə re dəw ijə motine, a se ijə motine al ka, e n̄e ki ndae goto. N̄e ki bo ngay e ta kadi dəw təl n̄e kində ki sigi.

¹⁶ Kadi kisi-maje ki me-maji lə Luwə e də dije ti pəti ki uni go rəbi ki sigi, ki dije pəti ki aij de lə Luwə.

¹⁷ Kaw ki kate noq kin, kadi dəw ra səm n̄e ki kɔ al ngata. Tadə m-aw ki ndunə do je ki ojì go kɔ lə Jəju rəm ti.

¹⁸ Ngakom je, kadi me-maji lə Bañe leje Jəju Kirisi e naa ti səsi. *Amen.

Makitibi ki Pol ndangi adi Epəji je

Ta ki dō makitibi ti ki Pol ndangi adi Epəji je

Asi bal kuti mi go koji Kirisi ti, kalangi ba, njé kaw-naa je indai ngirəde ki lo lo dənangi Aji ti ki du (Gone bari-e Turki ki Aji ti). NJé kaw-naa je ki dangi dangi kin, kula noji to dande ti ki yo je ki ne je. Ningə njé ki Epəji ti, jikiside to sotii tə madide je. Loki Pol aw mba ləne ki kə mitə mba kila mbə Poy Ta ki Maji, tee rəde ti, 6a ra 6al ki asi mits me 6e bo ti ki Epəji ti (Knjk 19.1-20.1). Kin ə ji tida Ep 3.1 əi ki 4.1 6a, ja-j-o kadi Pol to dangay ti əndangi makitibi kin. Ningə e mbata kin ə bari-e-n «makitibi ki ndange e dangay ti», orai kadi e ki Pol ndangi adi Pilipi je nim, Piləmo nim, Kolosi je nim to.

Né ndo ki me makitibi ti ki Pol ndangi adi Epəji je kin tojì kadi e makitibi ki un dije ki ta tate ba, 6i e makitibi ki sobi dō njé kaw-naa je gin kare par al. Ko ta ki boy ki to me ti, e ta lə kojì ra lə Luwə ki kadi kaw dije pati ki dərət ti nim, dənangi ti ne nim gin togi ti lə NGar kare ba be ki e Jəju Kirisi (1.10).

Kadi j-inda manji makitibi ki Pol ndangi kin maji 6a, j-ingə kadi ngon ta ki ilə-n ngirəta e ndəy be nim (1.1-2), ta ki tol-n tae e ndəy be nim tə (6.21-24). Ba daro ngadan ta wa dəw a kəki gin joo:

Me kəy kəme ti ki dəsay (1.3-3.21), Pol al ta ki dō ne ti ki ati 6al ki Luwə ra adi-je ki rəbi lə Kirisi, 6a go ti, təl el ta ki do kinda ro naa ti adi goe ngal. Ningə ki ojì do kinda ro naa ti, Pol tojì ne ki Luwə ra taa kadi Jipi je ki dije ki ei Jipi je al, talii dije ki kare ba, tə dije lie.

Me kəy kəme ti ki ko joo (4.1-6.20), Pol deji Epəji je kadi pa njiyade me kinda ro naa ti kin tojì təki ai dije ki koji sigi me kinda ro naa ti ki Kirisi. NGa ningə sobi kadi pa njiyə ki maji re ki kila ra ki maji dande ti, me kay je ti ləde, ki ro njé kaw-naa je ti ki rangi, ki ki ro ndəg̊i dije ti pəti.

Kadi ta tojì-n kinda ro naa ti lə dije lə Luwə, Pol un ne asi gin mitə əl-n ta: un daro, adi e njé kaw-naa je ki Jəju Kirisi e jam dəde; un kay ki Jəju Kirisi e mbal ki dəkume ti; un dəne ai ki dingəm, adi e njé kaw-naa je ki ai dəne lə Kirisi. Né kare, j-o kadi ki kanji kinda ro naa ti ki rəjeti ki Baće, lo kadi kinda ro naa ti ki rəjeti lə njé kun go Kirisi a to goto. E be a, maji kadi kinda ro naa ti ki rəjeti e naa ti ki Baće Jəju Kirisi ki dəkagilo je pəti.

Kuwə ji-naa

¹ Mi Pol ki nje kaw kila lə Jəju Kirisi ki go ndigi ti lə Luwə. M-ndangi makitibi kin m-ilən madi dije lə Luwə ki adi mede Jəju Kirisi, ki isi me 6e ti ki Epəji ti.

² M-koy kadi Luwə ki Baw je ki Baće ləje Jəju Kirisi adi me maji ki kisi-maje ləde nay səsi.

Ra maji je ki Luwə isi adi-je ki takul Kirisi

³ Piti ki do Luwə ti ki Baw Baće ləje Jəju Kirisi, ki adi-je maji-kur je, adi e né maji je pati ki adi-je ki go NDil ti, ki i dərət ti, ki takul kin dr naa ti ləje ki Kirisi.

⁴ Be a, loki Luwə ra dərət ki dənangi ki ne je ki me ti al fay a, kati je ki takul Kirisi ti tə dije ləne mba kadi j-ayi njay ki kanji ta madi dəje ti ta kəme ti. Né je kin tojì kadi Luwə ndigi je.

⁵ Təki Luwə ndigi-n-je ka kin a, ində-n je kəte no dəkagilo je ti, mba kadi j-i təli ngane je ki takul Jəju Kirisi. Luwə ge kin be ki go me-majj i lie.

⁶ Adi ji piti Luwə, mbata me-majj lie ki ati 6al. Me-majj kin, adi-je kare ki takul NGone, ndigi ngone kin ngay.

⁷ Me Kirisi ti, ki takul məse ki ay də kagidəsi ti go koye ti, je ki taa kila taa, ningə majal je ləje e ki kiyə go ko to. Be a, Luwə ojì-n je me maji ləne ki ngay.

⁸ Oyo, Luwə ojì-je me-majj ləne kojì ki ati 6al. Be a, adi-n-je tar ki ne gar ki ngay.

⁹ Ningə ki go ra maji ti lə Luwə ki ngay, adi j-ingə ki jōti ta ra lie ki to lo 6oyə ti. Kojì ta ra kin, ində dəe naa ti kəte kadi n-a ra ki takul Kirisi.

¹⁰ Kojì ta ra lə Luwə kin, e mba kadi kaw né je ki dərət ti ki ne je ki dənangi ti ne pati, gin togi ti lə njé kojé ki kare ba ki e Kirisi. Né kin, a ra ne dəkagilo ti ki Luwə wa ojì.

¹¹ Luwə adi né je pati rai né takı e wa ojì-n a se ndigi-n kate. Be a, kati-n-je kəte ki go kojì ta ra ti lie, adi ji tali dije lie ki go kinda ro naa ti ləje ki Kirisi. Ningə adi-je né ki un-n mindine mba kadi n-adı-je to.

¹² Luwə ra be mba kadi j-osi pa j-ile toji do kəti 6al ti lie. Je je ki j-indai me je də kirisi ti dəsay.

¹³ E me Kirisi ti to a, sai ka, oi də ta ki rəjeti, ki e Poy Ta ki Maji ki aji səi. Ningə go ti, adi mesi Kirisi, 6a Luwə ində ndunə ki sobi dəne ro si ti. NDunə ka kin e NDil ki ay njay ki un-n mindine adi kəte də ti.

¹⁴ NDil ki ay njay ki Luwə adi-je kin, tojì kadi ja j-ingə ndagi né maji je pati ki Luwə a adi-je. Né maji je kin ja j-ingə pati ndo ki Luwə a taa-je ilə-je taa j-i majal ti ratata. Adi ji piti ndole lə Luwə ki ati 6al.

Pol ol ta ki Luwə ki mbata lə njé kadi-me je ki Epəji ti.

¹⁵ E ki mbata kin a, mi ka loki m-o poy kadi me ləsi ki adi Baće Jəju, ki poy ndigi ləsi ki isi ndigi dije lə Luwə pati,

¹⁶ ndo ki m-o-n ta wa kin nu, m-iyə ta ra oyo Luwə ki mbata ləsi al me kal ta ti je ləm ki m-is i m-el si-e. M-is i m-6a taa taa.

¹⁷ M-dəj i kadi Luwə lə Babə lə je Jeju Kirisi, Bawje ki nje toji, adi sai ki takul NDil ki ay njay, tər, ki gər gin nə ki to lo bəyə ti, mba kadi igəri-e-n ay njay.

¹⁸ M-dəj i kadi təg e angalsi, mba kadi asi gər nə kində me dō ti ki adi səsi ki aw naa ti ki ɓar ki ɓar səsi. Taa a igəri nə je ki maji maji ki Luwə el ta-e kadi n-a n-adı dije ləne.

¹⁹ Ningə a igəri togi ki əti ɓel ita togi je pəti ki Luwə oji mbata ləje j-ai ki j-adı-e meje. Ningə togi ka kin, Luwə oji ki taga me togi ti ki əti ɓel.

²⁰ Tagi ki əti ɓel kin, Luwə toji taga, dəkagilo ti ki adi Jeju jj taa dan je koy je ti, a ade isi dō ji koe t i me dorə ti.

²¹ Loe ti kin, Jeju e ki kində dō njé koğe je ti ba pəti, dō togi koğe je ti ba pəti, a e do togi je ti ba pati, taa toe e do to je ti pəti to. E dō ne kində je ti pati mbata dəkagilo ki ngəsine kin par al, nə biti dəkagilo ti ki a re.

²² Oyo, Luwə ilə ne je pəti gin togi ti lə Kirisi. Loki indē dō ne je ti pəti ningə, kote ade e ki boy dō njé kaw-naa je ti.

²³ *Njé kaw-naa je toi t e ngan rəe je be. Kasi-naa bərəre lə Kirisi rosi njé kaw-naa je ki dəkagilo je pəti. Ningə Kirisi ka, kasi-naa bərəre lə Luwə rose to.

2

Kaji e ki takul me-majı

¹ Sei ki kəte, sei to i tə dije ki koy ki mbata majal je ləsi.

² Majal je ləsi kin ra adi mari go rəbi nə rasi je e go hal nə ra la dije ki duniya ti, uni go ki bo lə togi je lə ndil je ki majal ki me nəl ti. NDil ki majal kin a, isi ra kılə ngəsine me dije ti ki njé kosi ta Luwə.

³ J-ai je ka, ndo ki mari j-ai mbə dije ti kin to. Adi ji njiyə ki go ndigi ti lə ngur daroje, j-is i ta nə ra ti ki kadi ji tol kon ndigi ra la daroje, ki mar ta je laje ki majal yo. Be a ki go jibəl kisije ki dəje taa ti, ji to i tə ndəgi dije kin be, adi wongi lə Luwə e dəje ti to.

⁴ Nə Luwə e nje koo kəm-to-ndoo ki əti ɓel, adi ndigi-je ngay.

⁵ Be a, j-ai je ki ndo ki j-ai dije ki koy ki takul majal je laje kin, tol je adi j-oi njé kisi ki dəje taa ki Kirisi. Oyo e ki takul me-majı lə Luwə a ingəi kajı.

⁶ Ki takul kində rə naa ti laje ki Jeju Kirisi, Luwə adi j-i taa sie naa ti dan njé koy je ti, a adi j-oi ɓe naa ti sie me dorə ti to.

⁷ Luwə ra be kadi oji-n kadi dije pəti gəri mbata ndo je ki a rəi, me-majı lie ki dəbəye goto, ki oji ki takul Jeju Kirisi ki go rəbi ra majı lie ki mbata laje.

⁸ E takul me-majı ki go rəbi lə kadi-me a, ingəi kajı ɓi e ki go togisı ti al. Nə e Luwə a adi səsi kajı kin kare.

⁹ Kajı kin e ki takul kılə rasi madi ki maji al. E be al, mba kadi daw madi ində-n gunə al.

¹⁰ Oyo, j-ai kılə ra ji Luwə. Ində-je ki go kində rə naa ti laje ki Kirisi mbata kadi ji rai kılə je ki maji me kisi ki dəje taa ti. Ningə kılə je ka kin, e wa ində dəe naa ti kəte mba kadi ji rai-de.

Ke kare me Kirisi ti

¹¹ Adi mesi ole dō ti, taki nda ki kəte, sai Jipi koji je al, adi *Jipi je ki njé ɓa rəde njé kija motide, ki e ne ki dije rai ki jide adi awi ki ndune rəde ti, ɓari səsi njé kija motide je al.

¹² Kadi mesi ole dō ti taki dəkagiloe ti kin, sei ki gangi-naa ti ki Kirisi. Səi mbə *Isirayəl je ti ki ei dije lə Luwə kin al. Səi gotoi me kılə mindi je ti ki Luwə ilə ki dije ləne kin. Isi me duniya ti ki kanji nə kində me dō ti a se ki kanji Luwə.

¹³ Nə ngəsine, ki takul kində rə naa ti ləsi ki Jeju Kirisi ti, sai ki ndo ki mari sai say, itali dije ki basi ki takul məsi kadi-kare lə Kirisi.

¹⁴ Tadə e Kirisi wa a re ki kisi ki naa ki ləpiya mbə je ti. E a ra adi Jipi je ki dije ki ei Jipi je al tali dije ki kare ba. Koye də kagi-dəsi ti or bə ki to dande ti kəte ko.

¹⁵ Jeju Kirisi tal ndu-kun je lə *Moji ki rəbi ra kile je, ne je ki kare ti. Ningə, un gin dije ki joo kin təl ində-n gin dije ki kare ki sigi ki go rəbi kində rə ləde naa ti sie. Be a, adi ləpiya to-n mbədə ti.

¹⁶ Ki takul koye də kagi-dəsi ti, Jeju ində gin dije ki joo kin naa ti adi tali dorə ki kare. Iləde noj i naa ti ki Luwə. Ningə ki takul koye də kagi-dəsi ti, tuji-n nə ki ra adi ei njé ɓa je lə naa kin ko.

¹⁷ Re ilə mbə Poy Ta ki Majı ki oji də ləpiya adi sei ki sei say, ta mbata lə njé je ki ei basi to.

¹⁸ E ki takul Jeju a j-ai pəti ki j-ai, Jipi je a se Jipi je al, j-asi kadi ji rai ta kəm Luwə ti ki takul NDil ki ay njay ki kare ba wa kin.

¹⁹ Be a, sei ki sei Jipi je al ka, sei mba je al, a se njé dirə ki njade taa al ngata. Nə ngəsine, sei ngan njé ɓe ki mbə dije ti lə Luwə. Səi ngan je ki me kəy ti lə Luwə.

²⁰ Səi to i tə mabal je ki Luwə ində-n kəy be. Ningə ngirə kəy ka kin e ki kində dō njé kaw kılə je ti ki ei njé kal ta ki ta Luwə ti. Ba Kirisi wa a e mabal ki e togi kay.

²¹ E me kində rə naa ti laje ki Kirisi ti a, mabal ra kəy je kare kare uwəi-naa maji. Ningə kəy ka kin bo ki ta made ti ki kəte kəte mba kadi təl kəy ki ay njay me Babə ti.

²² E me kində rə naa ti ki Jeju Kirisi a, sei ki sei Jipi je al ka, ində rəsi naa ti ki ndəgi dije lə Luwə kadi təl kəy ki Luwə isi me ti ki takul NDile.

3

*Pol nje kılə mbə Poy Ta ki Majı rə dije ti ki
əi Jipi je al*

¹ E ki mbata kin a, mi Pol, m-isí m-el ta ki Luwə. Mi dangay mbata Poy Ta ki Maji lə Jeju Kirisi, mbata ləsi səi dije ki səi Jipi je al...

² M-gər maji kadi oi poy kilə bəə, ki go me-maji ti lə Luwə ilə jím ti, ki mbata maji ləsi.

³ Luwə təe ki do ne je ki to lo bəyo tə adi-m gər. E ne je kin a m-ndangi ndəy m-ilə-n madi səsi.

⁴ Loki itidai makitibi ki m-ndangi m-ilə-n madi səsi kin ningə, səi wa a o i ne gər ki ojı do Kirisi ki to lo bəyo tə, ki Luwə təe ki dəe adi m-gar ay njay kin.

⁵ Təki rojeti, ne je ki Luwə təe ki dəe adi njé kaw kilə je, ki njé kal ta ki tae ki takul NDil ki ay njay ki ində-de ta dangi ta njé ra kilə ləne, təe ki dəe be adi kaje je ki kate al.

⁶ Ningə ne ki to lo bəyo tə ka kin, ki takul kində rə naa ti ləde ki Jeju Kirisi a, dije ki a i Jipi je al, a ingəi ne maji je ki Luwə un-n mindine kadi n-a n-adı-de naa ti seje j-i ki j-i Jipi je. Taa, aí saje naa ti me daro tə ki kare, ningə kun mindi ki kare wa kin to ki mbata ləde to me Kirisi tə, ki takul Poy Ta ki Maji.

⁷ M-tal njé ra kilə bəə lə Poy Ta ki Maji kin. E kin e kadi kare ki Luwə adi-m ki go me-maj i lie ki takul kilə ra təge.

⁸ Mi ki ndam goto toi njé kadi mede Kirisi pati tiga. Ningə re e be ka, Luwə oo maji ngay kadi mi a, ilə kilə kilə mbə ne gər ki ati bal lə Kirisi jim ti mbata dije ki a i Jipi je al. E ne gər lə Kirisi ki bo ki toy ne gər lə dije pəti tiga.

⁹ Ningə m-ingə me-maj i ki kadi m-taj-i-n dije pati ay njay, se go rəbi ki ban a, Luwə a tol-n ta ne ki un ndune do tə, ki to lo bəyo tə kin wa. Luwə ki njé ra ne je pəti, bəyo do ne kin ki dije ki dəkagilo ti ki kate.

¹⁰ Ningə ngosine ki takul njé-kaw-naa je, njé koħe je ki njé təgi je ki me nəl ti taa, asi kadi gari ne gər lə Luwə. Ne gar kin, Luwə toji ki rəbi je ki dangi dangi.

¹¹ Ne kin tal tane ki go kōj i ta ti lə Luwə ki to ki nōne ti. Kōj i ta ra ka kin, tol tae ki takul Baħe lej Jeju Kirisi.

¹² Me kində rə naa ti lije ki Kirisi me kadi me ti a, j-ingəi ta rəbi kadi j-i ndotii ki ra Luwə ti ki me ki tə kati.

¹³ E be a, m-dəj i səsi mba kadi togi si or mbata lə kōj je ki m-isí m-ingə ki mbata ləsi kin al. Nə kadi e gin kəsi-gon ləsi yo taa.

NDigi ki Kirisi ndigi je

¹⁴ MBata kin a, m-isí m-əsi məkəsim nangi no Bawje ti kī dərə tə,

¹⁵ ki takule ki karne ba a, gin koj i je pəti ki dərə ti a se ki dənang i ti ne isi ki dəde taa.

¹⁶ M-dəj i Luwə kadi ki go maji-kur ti lie ki to mbar mbar ki go NDil ti ki ay njay, kadi adi sai njé kadi-me je itəgi gangi me ndilis tə.

¹⁷ Kadi Kirisi ra lo kisi ləne ngamesi ti ki takul kadi-me. Ne daj i ləm e mba kadi ndig i naa ra səsi adi ngangi, ningə kadi gin si uwə nangi ngə me ndigi ti to.

¹⁸ Be a, a asi kadi igəri ki ndəg i dije la Luwə pəti, kadi ndigi lə Kirisi e ndigi ki ati bal, ki dəw asi kadi a mbəj i ngale je tate je kəbe je ki ngale ki taa je al ratata.

¹⁹ Oyo, a asi kadi igəri ndigi lə Kirisi ki itə ne gar je pəti, ningə kadi Luwə wa ros i səsi ki ros i ki bətəte ləne.

²⁰ Luwə aw ki təgi ki asi naki. Adi, lok i ji dəj i-e ne madi 6a, ra toy ne ki ji dəj i-e, a se, e ki j-is i giri tə gir bəy.

²¹ Kadi toji e dəe ti mbo njé kaw-naa je ti ki takul Jeju Kirisi, mbata dəkagilo je pəti ki a səi, ki də bal je ki də bal je. *Amen!

4

Ke daro ki kare me Kirisi ti

¹ M-ilə dingəm mesi tə, mi ki mi dangay ki mbata lə Baħe, kadi go rəbi kisi ki də taa ləsi asi ta gar ki Luwə 6ar səsi.

² Kadi awi ki sol də, ki hal ki sol ləm ləm, ki kore me, a kadi isi də tə ki naa me ndigi-naa ti.

³ Uwai rəsi ngə kadi ingəmi go kesi kare me NDil ti, ki go rəbi lapiya ki dəo səsi naa ti.

⁴ Daro e kare ba, taa NDil ki ay njay ka, e kare ba to. E be a, Luwə 6ar səsi kadi awi ki ne kında me də tə ki kare ba to.

⁵ Baħe e kare ba, kadi-me e kare ba, taa batəm ka e kare ba to.

⁶ Luwə e kare ba, ningə e a, e Baw je pəti, taa e də ne je ti pəti, ra kilə ki takul dije pəti, ningə isi me ne je ti pəti to.

⁷ Nə, dəw ki ra ra danje ti, ingə kadi-kare ra kilə ki sobi dəne, ki go kadi ti ki Jeju Kirisi ndingi kadi-n-jə.

⁸ E be a, ndangi me makitibi ti lə Luwə ei na:

«Loki j aw me lo je ti ki taa nu, uwə dangay je, Adi aw sade kamne ti,

Ningə adi kadi-kare dije.»

⁹ Ningə kəl kə na: «l aw me lo je ti ki taa», kin, to ay njay kadi kətē bəy taa kadi aw taa, Kisi ur aw gin nangi ti, me lo je ti ki boo nu to.

¹⁰ NJe kaw nangi wa kin a, e nje kaw lo je ti ki taa gidi dərə je ti to. Nə kin ra ne be mba kadi ne je pati asi-naa bərəre me ti.

¹¹ E a adi kadi-kare dije, njé ki na je adi a i njé kaw kilə je, njé ki na je kadi a i njé kal ta ki ta Luwə ti, njé ki na je kadi a i njé kilə mbə Poy Ta ki Maji, njé na je kadi a i njé kul njé kaw-naa je, ningə kadi njé ki na je a i njé ndo dije to.

¹² Ki go rəbi kin a, ra adi dije lə Luwə a asi kadi rai kilə lie, mba daro Kirisi ki təgi ki kətē kate. Daro Kirisi e njé kaw-naa je.

¹³ Ki rəbi kin a, j-i pəti, j-a təgi ke kare me kadi-me ti, ki gar NGon Luwə ti. Ningə j-a tali dije ki təgi gangi a j-as i-naa bərəre tə Kirisi be.

¹⁴ Be a, j-a to tə ngan je ki nəl ne ndo je ki ngom isi aw səde ki yo je ki ne je be, tə bato

a puḡ man ba isi ra-e be al ngata. Ningə dije ki njé kədi dije ki ta je ki ngom je lade kin, a asi kadi toi-je pe pe taa ədi-je ki takul ne ndo je lade ki ngom kin al tə.

¹⁵ Nə me kəl ta ki rəjeti me ndigi-naa ti, j-a təgi me ne je ti pəti, biti kadi ji toi ta Kirisi wa be, e ki e ki boy ki də njé kaw-naa je ti.

¹⁶ Me Kirisi ti a darə ba pati e ki roti naa ti ki takul təgi la ngira ki ra. Loki ngoro ki ra, ra kile lene maji ningə, a ra kadi darə ba pati a təgi taa taa me ndigi naa ti.

Kisi ki do taa me Kirisi ti

¹⁷ E be a, m-al səsi ta kin, a m-təl m-re də ti 6əy me tə Babə ti. Oti kadi rəbi ne rasi to tə ya dije ki gəri Luwə al kam be, tədə kila rade e ki go gir ta je ti lade ki ndae goto.

¹⁸ Loki ndul o 6e də gir ta ti lade. Əi say kadi kisi ki da taa ti ki sigi ki Luwə adi. Təki rəjeti, gəri al ki mbata me ngə ləde.

¹⁹ Əi dije ki rai kaya ka, rəde a sol-de də ti al. Dəgakilo je lade pəti e kadi rai ne je ki majal. Be a, ne rade ki dangi dəngi ki to njé kin, dəwe je kin, nayi lo ro ti ki nođe ti kanji kadi mede uwa-de ki ta də ti.

²⁰ Nə sai je, e ki go rəbi je ki be kin a, indoyi kadi igəri Kirisi al.

²¹ Təki rəjeti, sei ki sei njé kadi-me je, oi ta ki səbi dəe. Ningə, ndoi səsi ne je ki awi naa ti ki ta ki rəjeti ki dəw a ingə ro Jəju ti.

²² Re e be ningə, səbi kadi imbatı ne rasi je ki mari ki go lo kon dəw ti, ki ndigi ra je lie ki majal ki a aw ki dəw tuji ti.

²³ Maji kadi iyəi adi NDil Luwə yeti mər ta ləsi.

²⁴ Səbi kadi itəli dije ki sigi me ji kisisi ti. Dije ki Luwə inda-de ki go ndigi ti lene, mba kadi kisi ki də taa ləsi e me ne ra ti ki dana, ki me ne ra ti ki ay njay ki e kandi ta ki rəjeti.

²⁵ MBata kin a, kadi imbatı kəl ta ki ngom, a kadi dəw ki ra, el ta ki rəjeti madine, tədə j-əi pəti j-əi ngan ro ki kare.

²⁶ Re wongi ra səsi a, kadi wongi kin aw səsi adi irai majal al. Oti kadi isi me wongi ti ba biti kadi kadi ur dəsi ti.

²⁷ Adi ta rəbi Su kadi na səsi al.

²⁸ Kadi dəw ki e njé bogi kəte a iyə ta bogi lene, ningə kadi ra kile ki jine mba kadi ingən ne a ra-n ki dəw ki ne to rəse.

²⁹ Kadi ta ki majal təgə tasi ti al. Nə kadi ta ki maji (ki a ra ki njé kadi-me je ki rangi) a təgə ta si ti. Ta ki a ra maji e se a ilə dingəm me njé ki rangi ti ki go ne ge je ti lade. Ta ki be kin a ra maji ki dije ki njé koo da ta ləsi.

³⁰ Oti kadi tuji me NDil Luwə ki Luwə adi səsi. NDil ki Luwə adi səsi kin a toji kadi ndo madi a re no ki Luwə a taa səsi ilə səsi taa də majal ti ratata.

³¹ Ori hal je ki katı bangi pəti mesi ti kə, (İngəmi majal madi mesi ti al), ki kəl-naa, ki wongi, ki tajı-naa, ki kəl-naa ki ndu ki taa, ki

kuso ndil-naa. Ningə kadi hal ra majal madi goto mesi ti tə goto.

³² Kadi sai irai maji a indigi-naa ngay ki yo ki ne. Ningə kadi iyəi go majal ki madisi je rai səsi ki təki Luwə iyə-n go majal je ləsi ki, me Kirisi ti be.

5

Kisi ki do taa me kunji ti

¹ Sai ngan je ki Luwə ndigi səsi a, maji kadi inda-i-e.

² Maji kadi isi ki dəsi taa me ndigi-naa ti, təki Kirisi ndigi-je a adi rəne Luwə koy ti mbata lejə, tə kadi kare e se ne məsi ki əti Luwə maji be.

³ Sai ngan lə Luwə, be a, e go ti al, kadi ta kaya ki ra madi ki ne ki to njé e se kam-nda e ki kel tae dansi ti al ta kəl al.

⁴ E go ti al kadi ta je ki to njé ki ta ki to kəl al ki ta məne ki to njé madi je təgə tasi ti. Nə kadi ta ki a təgə tasi ti, e ta ra oyo Luwə yo taa.

⁵ Maji kadi igəri ne je kin maji: njé ra kaya je nim, njé ra ne je ki to njé nim, njé ra kam-nda ne je ki ası-naa ki yo ki ra nim kin, a əi mbo dije ti ki Kirisi əi ki Luwə a qı be dəde ti kin al ratata.

⁶ Kadi adi dəw madi al səsi ta je ki ndade goto adi inda-mi ta rəbi al. Tədə e ki takul ne je ki be kin a, wongi lə Luwə isi re-n də dije ti ki njé təl rəde go ta ti lie al.

⁷ İndəi rəsi naa ti səde də ne madi ti al.

⁸ Təki rəjeti, ndə ki mari isi me lo ki ndul ti, ne ngəsine, ki takul kinda rə naa ti ləsi ki Babə, sei dije ki lo kunji ti a maji kadi ne rasi e ne ra lə ngan je ki lo kunji ti.

⁹ Tədə kandi lo kunji e: ne ra je ki maji, ki ne ra je ki dana, ki ne ra je ki rəjeti.

¹⁰ Təki sai ngan je ki lo kunji ti, maji kadi inda təgə də rəsi ti mba kadi əri mbo ne ki nəl Babə ki ne ki nəl Luwə al naa ti.

¹¹ Kadi ne madi ki ore səsi naa ti də ne ra je ki majal ki lo ndul ti ki ndae goto kin al. Nə təgə ki ginde taga tə təgə yo taa.

¹² Tədə ne je ki ko dije kin isi rai lo 6oyo ti, e ne je ki to rəsal ngay kadi dəw al tae.

¹³ Ningə loki e ki kər gin ne je ki isi rai 6a, kilə radeje ki majal to taga ay njay njay.

¹⁴ Tədə ne je pəti ki ginde təgə lo kunji ti təli lo kunji. E be a, makitibə lə Luwə əl a nə: «İndəl də 6i ti, j neje to 6i, I taa dan njé koy je ti,

Ə Kirisi a adi kunji lene a unji dəi ti.»

¹⁵ Kadi inda kəm-kədi də rəsi ti me ji kisi ki də taa ti ləsi. Kadi ne rasi e ne ra lə dije ki njé tər je 6i ne ra lə mba je al.

¹⁶ Dəkagilo ki j-isi ti kin e dəkagilo ki majal, a kadi dəkagilo je pəti ki Luwə adi səsi 6a, irai ne je ki maji taa taa 6i adi dəkagilo kin man kare al.

¹⁷ MBata kin a, kadi itəli tə dije ki ku dəde goto be al, nə kadi igəri ne ki Babə isi ngəm rəsi ti.

18 Adi kasi ra sesi al, kay kasi nju ki al do maji a aw ki dəw kaya ki ra ti. Nə kadi irosi ki NDil ki ay njay yo ta.

19 Maji kadi eli naa ta me pa je ti, osi pa je la Luwə ki ndəgi pa je ki NDil adi sasi. Osi pa je kin iləi toj i do Baće ti ki ngamesi ba pəti.

20 Maji kadi rai oyo Luwə ki Bawje ki dakagilo je pəti, me ne je pəti me ta Baće ti ləje Jəju Kirisi.

Kulə noji ki to mbə dəne je ti ki dingəmje

21 Flei dəsi gin togı ti lə nə qı yo ki ne, mbata koji ki kılə də Kirisi ti ki awi.

22 Sai dəne je, kadi na nə ilə dəne gin togı ti lə ngawne taki isi iləi dəsi gin togı ti lə Baće be.

23 Tado ngaw e ki boy də dane ti, takı Kirisi e ki boy də njé kaw-naa je ti kin be to. Kirisi e nje kaj i njé kaw-naa je ki si darse je.

24 Be a, taki njé kaw-naa je iləi dəde gin togı ti lə Kirisi ka kin a, dəne je ka, kadi iləi dəde gin togı ti lə ngawde je me ne je ti pəti to.

25 Ningə sei ngaw dəne je, maji kadi na nə ndigi nene taki Kirisi ndig-i-n njé kaw-naa je a adi rəne koy ti ki mbata ləde kin be.

26 Adi rəne koy ti mba kadi təl njé kaw-naa je dije ki asi ta kede dije ti lə Luwə, go togı ti ki togı-de ki man nim ki ta lane nim tə.

27 Jaju ge kadi n-teq ki njé kaw-naa je ta kəmme ti ki kəsi-gon ki ati bəl, ki kanji yoro nim, kadi ngirə rəde je tur ju ju al nim, kadi ne madı ki asi-naa al goto rəde ti nim to. Ge kadi njé kaw-naa je ayi njay ki kanji ta madı dəde ti.

28 Be to a, maji kadi ngaw dəne je ndigi nede je taki isi ndigi darəde a i je wa be. Dəw ki nje ndigi nene, ndigi darəne wa.

29 Təki rəjeti, dəw ki osi rəne ta nja kare goto. Nə j-əi pati j-uli-de ki nə kuso, a j-indəi kəm je gode ti tə kində yo taa. E be a, Kirisi isi ra-n ki njé kaw-naa je,

30 tado j-əi ngan darəje.

31 MBata kin a, dingəm a iyə-n me kəy lə bawne a i ki kəne, ningə tiyəi-naa ki nene, 6a a i joo pu təli darə ki kare.

32 Ta ki rəjeti ki bo e ki 6əyo me ta ti kin, nə m-əl səsi kadi e ta ki əji do Kirisi ki njé kaw-naa je.

33 Nə ta kin əji dəsi to, kadi ngaw dəne ki ra ndigi nene tə darəne wa be, 6a kadi dəne ilə koji do ngawne ti to.

6

Ta lə ngan je ki bawde je

1 NGan je, ki mbata kesi dije lə Baće, maji kadi itəli rəsi go ta ti lə njé koji si je, tado e kılə ra ki maji.

2 Osı ngən bawi a i ki kogi, tado e kin e ndukun ki kate ki Luwə adi ki kun mindi do ti.

3 «Be kadi isi maji me duniya ti ningə ndoi a e ngay to.»

4 Ningə sei baw je, kadi adi wongi ngansi je ki takul kılə rasi je al to, nə kadi ingəmi-de

me ne ndo ti ki maji, ki me kində koji ti ki go ta ti lə Baće.

Ta lə 6əə je ki bade je

5 Sei 6əə je, maji kadi itəli rəsi go ta ti lə 6asi je ki dənəngi ti ne ki sal də, ki kılə koji do ti ki ngame ki ay njay təki e Kirisi wa a, isi təli rəsi go ta ti lie be.

6 Oti kadi irai kılə ləsi dakagilo ti ki dije indəi kəmde gosi ti par, təki isi irai kılə mba kadi ingəi maji ta kəm dije ti yo be. Nə maji kadi irai kila tə 6əə je lə Kirisi ki isi rai ndigi lə Luwə ki mede ki kare ba be.

7 Maji kadi irai kılə ki me ndigi, tə ne ki e kılə lə Baće wa a isi rai be, 6i e kılə lə dije al.

8 Tado igarı bəti təki nə nə a ingə nə kingə go ji lane rə Baće ti ki go maji ti ki ra, re e-n bəə a se e dəw dərəne.

9 Sei 6əə je, sei ka, kadi irai be to ki 6əə je ləsi. Maji kadi iyəi ta kində-de bəl ti ko, a kadi igarı taki 6ade nim, 6asi nim e kare ba, a isi me dərə tə taa nu, 6a kör kəm dije dana goto rəe ti.

Rə də kadi-me ti

10 Kadi ji tol-n ta ta je, maji kadi itəli dije ki njé togı je ki takul kində rə naa ti ləsi ki Baće me tage ti ki ngay.

11 Maji kadi oyı ne katı je ki Luwə adi-je ba pəti jisi ti, mba kadi ai dingəm nə kədi-naa je ti lə su.

12 Tado e dije ki awi ki darə ki məsə a j-a ji rəi səde al, nə j-isi rəi ki ndil je ki majal ki njé togı me lo je ti ki taa dərə ti, ki njé kəbə je, ki togı kəbə je, a se j-isi rəi ki njé kəbə dənəngi ti ki e me lo ki ndul ti.

13 MBata kin a, maji kadi oyı ne katı je ki Luwə adi-je ba pəti jisi ti, mba kadi lo ki ndə je majal rəi ningə, a i gərəba. Ningə kadi go rə ti 6a, a i taa ba.

14 Maji kadi ai taa ba! Ningə kadi ta ki rəjeti a idəoi bədisi ti tə nda be, a kadi ne rə ka dana to tə gində ki kadi idəoi gusi ti be.

15 Maji kadi ki langisi kaw kılə mbə Poy Ta ki Maji ki njé kadi ləpiya, to tə sa kılə nja ti ləsi be.

16 Me ne je ti pəti, maji kadi uni kadi-me adi to tə də ləsi be, e ki takule a i indəi ningə je lə njé bə ki tae isi təq por ilə ko.

17 Maji kadi itəai kaj i ki Luwə adi-je iləi dəsi ti tə jogi rə be, 6a kadi uni ta lə Luwə ki NDil adi-je tə kiya kasigar be.

18 Ne je kin pəti, idəji Luwə me kəl si-e ta ti. Əli si-e ta ki dəkagilo je pəti ki takul NDil ki ay njay. İrai ki kisi do nja ti, a kadi inay i ki lo ra-e ti par par. Əli ta ki Luwə ki mbata lə dije lə dije lie pəti.

19 Əli ta ki Luwə ki mbata ləm tə, mba kadi Luwə wa ində ta tam ti, mbata kadi m-ilə-n mbə də ne je ti ki kəte toi lo 6əyo ti a Poy Ta ki Maji təq ki dəe kin, ki me ki tə katı.

20 E ki mbata Poy Ta ki Maji kin a, m-taa-n to Kirisi m-to-n ki kulə gindi jim ti kəy dangay

ti. Be ə, alı ta ki Luwə mba kadi m-əl ta ki me
ki tị kati, taki səbi kadi m-əli-n.

Kuwə ji-naa ki dəbəy ti

²¹ M-ndigi kadi igari nę ki səbi dəm, ki nę
m-isi m-ra. E be ə, Tisiki ki e ngokom ki nje
ndigi ləm, ki nje ra kilə ki rəjeti me 'Bañe ti, a
əl səsi nę je pəti ki əjì dəm.

²² Embata kin ə, m-ile rəsi ti mba kadi igari
ji kisi je, ninga kadi ilə dingəm mesi ti to.

²³ Kadi Luwə ki Bawje ki Bañe ləje Jəju
kirisi adi ngakoje je pəti, lapiya, ki ndigi-naa,
naa ti ki kadi-me.

²⁴ Kadi me-maji lə Luwə e naa ti ki dije pəti
ki njé ndigi 'Bañe ləje Jəju Kirisi ki ndigi ki a
yəti al. Amen!

Makitibi ki Pol ndangi adi Pilipi je

Ta ki do makitibi ti ki Pol ndangi adi Pilipi je

Pilipi e be bo ki dosay ki Eropi ti ki Pol ilə mbə Poy Ta ki Maji titi. Pilipi e koki be madi kare ki Rom je isi titi, donang Masəduwanan ti. Ningə e kaw mba ti lie ki ko joo a Pol inde-n gin njé kaw-naa je ki Pilipi ti (Knjk 16.12-40). NGan 6al je go ti 6a Pol ndangi makitibi ki mindi ki sal lom lom adi-de. Dəkagiloje ti kin, Pol e dangay ti. NJé ki na je ai na e dangay ti Epaji ti, a njé ki nungi ei na e Sejare ti a se e Rom ti wa be to (Pilipi 1.7). Pol ra oyo Pilipi je mbata kadi-kare ki ilai Epapiroditı adi-e, dəkagiloje ti ki ne je to rəe. Bəy to, ilə dingəm mede ti kadi ai də njade ti ki rə Kirisi ti, taa kadi iyəi rəde adi njé ki a njiyai ki ne ndo ki ngom dan njé kaw-naa je kin adi-de al to.

Lo kilə ngirə ta ti (1.1-11), Pol təjî rənal ki oyo ki ra ləne lokı mee ole də njé kun go Kirisi ti ki isi Pilipi ti. Go ti, adi-de ngan poy ta je ki dəne ti adi-de ooi. Pol gar ta ki dəne ti ki lo ti ti al, nə kində ki ində rəne naa ti ki Kirisi ra adi t̄ mene katı (1.12-26). Hə dingəm me Pilipi je ti kadi ai də njade ti me kadi-me ti, taa kadi sangi rabi lapiya ki rə naa ti, ki rəbi də sol, ki kilə ra ki maji ki i ro Jeju Kirisi ti (1.27-2.28). Bəy taa kadi ndo madi a Pol aki Pilipi je a oonaa, Epapiroditı ki ngon nje kile lə Pilipi je ai ki Timote ki madi-kile lə Pol a rai kadi kula noji ki dan Pol ti ki njé kaw-naa je ki Pilipi ti kin to lo tone ti (2.19-30).

Pol ndəj-i-de ki tagine kadi indai kəm-kadi də rəde ti ki rə dije ti ki njé mbati rabi go Poy ta ti ki Maji ki rojeti. Dəjî njé kaw-naa je ki Pilipi ti kadi ndajı pa njiyəne, kadi kamde e də njiyənaa ti ki Kirisi, kadi toti ki Kirisi be (3). Pol təl ta makitibi ləne ki ta kilə dingəm me naa ti je ki dangi dangi, ki oyo ki ra to kuwə ji-naa to (4).

Makitibi ki Pol ndangi adi Pilipi je kin bari-e «makitibi rənal», tədə e ko ta kin a i taa nu ilə nangi rapi. Rənal kin e ta la ka də nja ti ki Kirisi. E Kirisi kin a pa kilə təjî də kilə rae ti e me 2.6-11 ti. E ne ki səi je wa a təej dət̄ lo tida makitibi ti kin to.

Kuwə ji-naa

¹ E mi Pol, naa ti ki Timote, je ki je bəə kile je lə Jeju Kirisi a ji ndangi makitibi kin j-adı səi dije lə Luwə ki me kində rə naa ti ki Kirisi, ki isi Pilipi ti¹⁰. Makitibi kin səbi səsi, naa ti ki njé kör nosi je, ki diyakir je.

² Ningə kadi me-majı ki kisi-maję lə Bawje Luwə a i ki Babə ləje Jeju Kirisi e naa ti səsi.

*Pol al ta ki Luwə mbata ti lə njé kadi-me je
ki Pilipi ti*

³ Dəkagilo je pati ki mem ole dəsəti 6a, m-ra oyo Luwə.

⁴ Taa dəkagilo je pati ki kadi m-al-n ta ki Luwə mbata ti ləsə pati 6a, m-al sie ki rənal to.

⁵ Rənal ləm e ki mbata ra ki irai səm me kila kila mbə Poy Ta ki Maji ti, lo kula ngire ti nu biti 6one¹¹.

⁶ M-gər maji kadi Luwə ki ində ngirə kile ki maji mesi ti kin, a aw-n biti ta tol tae ti, ndə tal Jeju Kirisi ti.

⁷ E go rəbe ti kadi m-aw ki mər ta ki be kin ki mbata ləsə pati, tədə m-ində səi dan urm ti. Səi, ində rəsi naa ti səm də maji ti ki Luwə ra səm. Ində rəsi naa ti səm pati me keem dangay ti, ki me rə ti ki m-ra ki təgim mbata Poy Ta ki Maji¹².

⁸ Luwə ası kadi ma naji ləm təki, səi pati mndigı səsi ndigı lə Jeju Kirisi, m-ər man də ti səti.

⁹ NGa ningə, ne ki m-dəjı Luwə, e kadi ndigı-naa ləsə i ki də made ti də made ti, naa ti ki ne gər ki rojeti ki me kər kəm ne ki maji ki ne ki majal naa ti kadi ay njay.

¹⁰ Lo kin ti, a gəri go ne ki maji ki səbi ra. Ba a səi dije ki kay njay, ki ndə tel Kirisi ti, dəw ası kadi a aw ki ta madi dəsəti al.

¹¹ Ningə a səi dije ki ne ra ki dana, ki i ro Kirisi ti a to mbar mbar rəsi ti, mbata təbə ki təjî lə Luwə.

Poy Ta ki Maji aw ki kəte kəte

¹² NGakom je, m-ndigı kadi igeri təki ne ki təqə dəm ti kin ra adi Poy Ta ki Maji aw ki kəte tə kaw yo.

¹³ E be a, dije pati ki njé ra kilə ki njé koğe ki boy, ki ndəj-i dije, gəri kadi e mbata kile lə Kirisi a m-to-n dangay ti.

¹⁴ NGa ningə, tom dangay ti, ra adi ngakom je ngay, adi mede Babə, a ingəi təgi də made ti kadi ali ta la Luwə ki kanji bəl.

¹⁵ E ki rojeti kadi dije madi iləi mbə tə Kirisi ki hal ta ki ra, ki angal ni, nə dije ki na je, iləi mbəe ki angal ki maji tə.

¹⁶ Dije ki awi ki angal ki maji kin, rai kilə kin ki ndigı-naa. Ningə gəri kadi mi lo kin ti ne, m-i si m-rə mbata Poy Ta ki Maji.

¹⁷ NJe ki awi ki hal ta ki ra, isi iləi mbə tə Kirisi ki ndigı ra ki səbi dəde. Ningə ne ki mede ti ki osi-de adi isi iləi mbə tə Kirisi kin e ne ki dana al. Sangi kadi n-adi-mi kə də made ti, me dangay ti ki mi ti.

¹⁸ Ningə re e ki me ki maji e se e ki majal e isi iləi mbə tə Kirisi a, e kin dəw aw go ti al. M-gər kadi isi iləi mbə tə Kirisi, ningə m-ra rənal də ti, a m-nay ki lo ra rənal də.

¹⁹ Tədə m-gər kadi e ne ki isi ra ne kadi ta tol tae a m-ingən kajı. M-ingən kajı ki takul kəl ki isi ali ta ki Luwə mbata ti ləm nim, ki takul təgim ki NDil Jeju Kirisi adi-m nim.

²⁰ Ki oji go nē ki m-isi m-ngām tae pērere, ki m-isi m-indē mem dō ti, nē ki rōm a sōl-m goto. M-tj mem kati kadi re e-n bone a se ndō je pēti, m-a m-tōj ke ki bo lē Kirisi kadi dije ooi rōm ti. Re e-n me ka ki dōm taa ti a se me koym ti.

²¹ Ki rōm ti, kisi-m ki dōm taa e mbata lē Kirisi, a koym e maji lam to.

²² Ningā, re kisi-m ki dōm taa bēy, a adi-m ta rēbi kadi m-ra kīlē madī ki to sotī bā, lo kin ti, m-gēr nē ki kadi m-kōtī al, se e kisi ki dō taa a se e koy wa ka m-gar al.

²³ Ne joo isi ndori-mi yana: m-ndigi kadi m-tusi duniyā kin m-iyē, a m-aw m-isi kadi Kirisi ti. E kin a e nē ki to sotī ngay.

²⁴ Ningā kisi-m dōnangī ti ne, ndae to ti ngay mbata ti ləsi.

²⁵ NGa ningā, m-gēr maji, tijē-m ti kadi m-a m-isi dōnangī ti ne bēy, m-a mi kadisi ti ne pēti bēy mbata kaw kāte ləsi, mbata rōnel ləsi me kadi-me ti.

²⁶ Lo kin ti, loki m-tal m-tēq dansi ti a, ki ta kulm, a gəri kəm tōj i ki isi iləi do Kirisi ti kin ay njay.

²⁷ Nē ke a, kadi pa njyəsi e ki go Poy ta ti ki Maji lē Kirisi, mba kadi re m-re dansi ti, a se mi say səsi ka, m-o ta ki dōsi ti maji. Kadi m-o pousi taki uwəi tōgisi ba me ndil ti ki kare, indēi rōsi naa ti, irōi ki me ki kare ki go mesi ti kadi do Poy ta ti ki Maji.

²⁸ Ningā iyəi ta rabi adi njé ta je ləsi iləi bəl kare mesi ti al. Loki iyəi ta rabi adi iləi bəl mesi ti al, a to taga kadi ei dije ki uni rabi ki kaw tuji ti, a səi, uni rabi kaji to. Ningā pēti, e ndigi la Luwə kadi ta to be.

²⁹ Tadə ki oji do Kirisi, Luwə ra sasi maji adi adi-e mesi par al, nē adi ingəi kō mbata ti lie to.

³⁰ Ningā ki basine kin, səi iləi rōsi me rō ti ki kāte m-isi m-rō ka kin to. Rō kin, bone je kin ka m-isi ta ti ne m-isi m-rō təki igəri^{*}.

2

Kirisi tel rōne bēa kīla ti

¹ Tə ka ki Kirisi ilə-n dingəm mesi ti, təki ingəi tōgi me ndigi-naa ti, təki NDil dōo-n səsi naa ti, təki mesi to-n dō-naa ti, isi oji maji ləsi ki rō naa ti,

² m-dejī səsi kadi adi-mi rōnal me kuwənaa məsi ti ləsi kin. Adi ndigi-naa ki kare wa kin a uwə mesi, adi mesi e kare, indēi rōsi naa ti.

³ Irai ne madī kare ki hal ni ki ra al, taa hal kōj i rō al ts. Nə ki dō ki səl lōm, kadi dōw ki nungī oo madine təki bo dōne ti.

⁴ Kadi dōw madī sangi maji lē rōne wa par al, na kadi sangi maji lē ndəge je to taa.

⁵ Kadi pa njyəsi ki rō naa ti e pa njyə dije ki njé kində rōde naa ti ki Kirisi.

⁶ Kirisi ki, lo kīlē ngire ti nu, re o nē je ki rōe ti pēti a, e Luwə wa par, nē sangi kadi n-uwə maji rōne ki jī kasi ki n-asi-naa ki Luwə kin al.

⁷ Or tōba kin dōne ti kō tē kōr yo, Ra rōne bēa kīlē ti, Tal rōne tē dōw ti, Adi dije gəri-e me nē je ti pēti təki e dōw.

⁸ Hē dōne nangī, Tal rōne go ta ti bīti oy-n, Koy ki dō kagi-dəsi ti.

⁹ E mbata kin a, Luwə un-n dōe taa ade a ngaw,

Ade tō ki e dō toje ti pēti.

¹⁰ MBa kadi me to Jeju ti,

Nē kində je pēti ki dōra ti, Dōnangī ti, ki gin dōnangī ti, Osī məkəside nangī noe ti,

¹¹ Θ kadi ta tēq ta dije ti pēti təki Jeju Kirisi e Baē,

Kadi to Luwə ki Bawje bā-n[†].

Kīla lə njé kadi-me je me duniyā ti

¹² NGakom je ki maji, ta kā ki irai go ndum ti ki ndō je ndō je, dōkagilo ki mi-n dansi ti, kadi irai ki dōkagilo ki oi-mi dansi ti par al, nē dōkagilo ki m-goto-n dansi ti ne wa kin ka, kadi irai kīlē dō kaj i ti ləsi ki bəl Luwə, ki dō səl.

¹³ Tadə Luwə wa a indē ndigi ra mesi ti nim, osi səsi adi irai nim, ki go kōj i ra ti lie.

¹⁴ Irai nē je pēti ki kanji bā ta, ki kanji kol,

¹⁵ mba kadi dōw aw ki ta madī dōsi ti al, kadi səi dije ki kay njay, kadi səi ngan la Luwə ki nē ki majal odi kadisi al, a isi dan dije ti ki rōjeti al, dije ki kīlē rade majal ki me duniyā ti ne. Kadi unj i ta por ki unj i dō duniyā ti[‡],

¹⁶ loki a iləi-de mbē ta kaj i. Lo kin ti, m-a m-un sasi kadi m-inda-n gum, ndō tel Kirisi ti. MBata m-ay ngədi ki rōm to-m ki ndangi kare al.

¹⁷ Re kadi məsim osi nangī dō kīlē ti ki m-ra, kadi ki m-un-n kadi-me ləsi tē kadi-kare m-adī Luwə bā, m-ra rōnel, ningā kadi rōnel ləm kin e rōnel ləsi pēti.

¹⁸ Ningā səi ka, kadi irai rōnel to, bā adi rōnel ləsi e rōnel ləm to.

Pol sangi kadi Timote aki Epapirodit i awi Pilipi ti

¹⁹ M-gēr dōm ti maji kadi me to Baē Jeju ti, nay ngay al kadi m-a m-il a ki Timote rōsi ti noo kadi re ki pousi adi-m kadi mi ka m-ingən tōgi to.

²⁰ Timote ki karne ba par a e dōw ki aw ki mər ta ləm, ta ləsi uwə mee adi isi ga ta dōsi ti.

²¹ NDəge je pēti, ngədi ki mbata maji lē rōde wa par a uwə mede, bī ngədi lē Jeju Kirisi al.

²² Nə e, tojì ki taga adi dije gəri-e tə ngon ki nje njiyə nja bawne ti. Inda rōne ta kile kile mbé Poy Ta ki Maji ti səm.

²³ M-gər kadi e a m-a ile ki rōsi ti loki m-a m-o ta ki dəm ti ay njay.

²⁴ Taa m-gər dəm ti maji, kadi-me tə Babē ti, dəkagilo ngay al a, darom mi wa, m-a m-re kadi m-o səsi.

²⁵ Ningə ki basine kin, m-o maji ngay kadi m-təl m-ilə ngokoje Epapiroditı, ki e madikiləm ki madi ro ləm rōsi ti gogi. E ki iləi-e kadi re ki nə je ki m-aw ki ndooe, kadi ra səm*.

²⁶ Epapiroditı ndigi ngay kadi n-oo səsi pəti, ningə sangi ki rō tīne, mbata moy ra-e, adi oi tae.

²⁷ Moy ra-e, ki koye e basi, nə Luwə oo kəm-to-ndoo lie. Ningə e kəm-to-ndoo lie par al, nə e kəm-to-ndoo ləm tə o Luwə oo, mba kadi m-ingə me-kə ki rangi do made ti ɓey al.

²⁸ M-sangi kadi m-ile rōsi ti gogi law, kadi re o-e ba, ingə rənsl, a kadi mi ka mem osi-n ki nangti.

²⁹ Lo kin ti, maji kadi uwəi-e ki rōsi ti ki rənəl ngay, me to Babē ti. Ko dije ki tə e be kin, səbi kadi osi gonde.

³⁰ Tado nay ndəy ba kadi ingə yo mbata kile lə Kirisi. Un rōne ilə kə, kadi re ra səm tosi ti, me nə ti ki səi je wa asi kadi irai adi-mi al.

3

Rəbi ka dana ki rōjeti nə Luwə ti

¹ Ki basine kin ngakom je, maji kadi irai rənəl me kində rə naa ti ki Babē. Nə ki a ɔgi-m kadi m-təl m-al səsi ko ta ki kare ki m-al səsi kate ngata kin goto. Ningə ki rōsi ti ba, e nə ki maji səsi tə maji.

² Maji kadi indəl kəm-kədi də rōsi ti ki rō dije ti ki rai rəde ta bisi je be kam, ki rō dije ti ki a njié ra kile ki mede ki majal, ki rō dije ti ki njé koo moti ki kijə tə nə ki ngay.

³ NJé kijə moti je ki rōjeti e j-ai je, tado j-is i rai kile ɓea lə Luwə ki rəbi lə NDile, raje nal-je ngay kadi-j-ində rōje naa ti ki Jəju Kirisi, ningə j-uwə kul rōje al to.

⁴ Na ki rōjeti, m-aw ki ta ki asi kadi m-uwən kul rōm. Kin a dəw madi oo kadi n-asi kuwə kul rōne ba, mi m-asi kuwə kul rōm m-itə dəwe kin.

⁵ Ijai motim ndə ki ko jijoo lə ndə koji-m, mi ngen *Isirayəl, gin koji ti lə Bənjame, mi Ebirə ki me məsi ti, ningə ki ojì do ndu-kun, mi me bùti ti lə *Parisi je.

⁶ Ki ojì do tingə bil, mi nje kinda kəm njé kaw-naa je ndoo, ki ojì do tel rō go ndu-kun ti, ta ki kadi dəw ində dəm ti goto*.

⁷ NGa ningə, nə je kin ki kate m-o-de tə nə ki ngay, basine m-o-de tə nə ki ko kare mbata ti lə Kirisi.

⁸ M-o-de tə nə ki ko kare, lokə m-un-de m-jı kadi nə maji ti ki əti ɓal ki e gər ki m-gər Jəju Kirisi ki Babē ləm. MBata ti lə Kirisi, m-iyə nə je pəti kə, m-o-de tə nə ki də yibə kare. M-ra be mba kadi mi-n naa ti ki Kirisi,

⁹ kadi mi me jie ti. Ningə kadi e ki takul ka 6a m-a dana me *NDu-kun ti al, nə kadi e ki takul kile ra Kirisi. Kadi e ki takul tida ki Luwə tida-m dəw ti ləne ki go rəbi kadi-me Kirisi.

¹⁰ Nə ki uwə mem, e ta kadi m-gər Kirisi, taa kadi m-gər tagi ki ki lo koy ti. Ningə kadi m-ingə ko ko lie kin, a kadi m-oy ko koy lie kin tə.

¹¹ Be kadi tə re to ban a, m-j-n taa lo koy ti, dan njé koy je ti.

Kay ngədi səbi də nə ki j-is i-ay ngəde

¹² Teki rōjeti, nə ki m-is i m-ay ngədi ki mbae kin, m-ində jim do ti al ɓey to. M-nay ki lo kay ngədi ti mba kadi m-ində jim do ti, tado mi wa ki dom, Jəju Kirisi ində jine dəm ti.

¹³ NGakom je, m-gər kadi m-ində jim do ne ti ki m-is i m-ay ngəde ka kin al ɓey, ningə nə kare ki m-ra, mem oy do ne je ti ki gom ti, m-ində tagi də rəm ti kadi jim ədi nə ki e nom ti kin yo.

¹⁴ M-ay ngədi səbi də nə ki e nom ti, kadi m-ingə ne baji ki Luwə ɓar-je kadi adi-je dərə ti ki go rəbi lə Kirisi.

¹⁵ J-ai ki j-i təgi gangi me NDil ti, səbi kadi mər ta leje a nangi də lo ki m-el ta ti kin. NGa ningə, kin a re nə madi to, a ndusi asi-naa də ti al ba, Luwə a tee kamsi də ti.

¹⁶ Re e ri a ra ne ka, adi j-i njiyəi naa ti tekki j-ii nu biti j-i təgi ne kin.

¹⁷ NGakom je, maji kadi indajı-mi, a kadi indəl kəmsi go nja dije ti ki isi njiyəi ki go lo njiyəje ti təki igari.

¹⁸ Tado ngay je, njiyəde osi ta koy Kirisi do kagi-dəsi ti. Ningə e ta ki m-al səsi ki dəkagilo je pəti, nə m-təl m-al səsi fone ɓey, ki man no kəm ti.

¹⁹ Əi dije ki ta tol tade e tuji, tado luwə ləde e kandade, taa təba ləde e me nə ti ki to rəsol ti to. Ningə nə ki uwə mede, e nə ki dənangi ti ne par.

²⁰ Ne je ba, je ngan njé ɓe je ki dərə ti. Dərə ki e lo ki j-is i j-i nginə nje kajije, Babē laje Jəju Kirisi kadi a ti tə re ingə-je.

²¹ Jəju a mbəl dərəje ki təgə goto, ki a oy kin, kadi tal to ta dərəe ki ati ɓal kin be. A ra kile kin ki təgə ki aw-n kadi uwə-n nə je pati gin təgine ti.

4

¹ NGakom je ki njé ndigə lam, m-ndigə ngay kadi m-təl m-o səsi. Səi, səi nə rənəl ləm, səi jogsı kəs-i-gon ki isi dəm ti. Lo kin ti, njé ndigə

ləm, maji kadi uwəi təgisi ba tə kin be, iŋiyəi naa ti ki Bābe.

Ta kɔjɪ mba kisi ki naa ki lapiya

2 M-uwə nja Ebodi əi ki Setisi, m-dəj-i-de kadi adi mede e kare me kində rə naa ti ki Bābe.

3 NGa ningə j ki madi-kiləm kí maji, m-dəj-i kadi ira səde adi ndude osi go-naa ti, tado əi dane je kí indai rode naa ti səm, rɔi mbata Poy Ta ki Maji. Rɔi, naa ti kí Kilama je kí ndəgi madi-kiləm je kí rangi pət̊i ki Luwə ində tode me makitibi kají ti.

4 Irai rɔnəl ki dökagilo je pət̊i me njyə naa ti ki Bābe. M-təl m-al səsi bəy, irai rɔnəl!

5 Maji kadi dije pət̊i gəri ra maji ləsi. Bābe a re əasine.

6 Ningə, kadi adi mesi a sururu do ne madi ti al. Me ne je ti pat̊i kí to rɔsi, maji kadi indəi no Luwə ti, əli sie ta, inqı dəe ti, a irai-e oyo t̊o.

7 NGa ningə, lapiya la Luwə kí ita ne gər lə dəw, a ngəm ngamesi ki taga je lasi me kində rə naa ti ki Jeju Kirisi.

8 Ki əasine kin ngakom je, maji kadi ne je pət̊i ki e ne kí rojeti, ne kí dije pit̊i, ne kí e ne kí dana, ne kí ay njay, ne kí nəl dije, ne kí dije osi-gone, ne kí tse 6a, ne kí dije iləi tɔjí də ti, a kadi uwə mesi.

9 Ne kí m-ndo səsi, ne kí əngai rəm ti, ne kí oi tam ti, ki ne kí oi rəm ti, maji kadi uni irai kila. Ningə Luwə kí nje kadi lapiya a e naa ti səsi.

Pol ra oyo Pilipi je mbata ne kí iləi adi-e

10 Rəm nəl-m ngay me kində rə naa ti ki Bābe, loki m-o itɔjí ki taga bone təki mesi to dəm ti. Mesi kin to dəm ti be mari nu, nə ta rəbi ki kadi itajii-mi adi m-gər a əngai al.

11 NGa ningə, m-al ta kin be mbata ne kí to rəm, al jagi. Tado mi dəw kí m-gər lo ra rɔnəl də ne ti ki to jim ti.

12 M-gər kisi me ndoo ti, taa m-gər kisi me ne kingə ti t̊o. Me ne je ti pət̊i, ki lo je pət̊i, m-gər kisi me ndan ti kí me 6o ti, me ne to mbar ti kí me ne to ra ti.

13 M-asi kadi m-dəo urm me ne je ti pət̊i ki takul Kirisi ki nje kadi-m tɔgi.

14 NGa ningə, e ne kí maji a irai kadi indəi rɔsi naa ti sam də kó ti lam.

15 Səi Pilipi je, səi wa igəri maji təki, lo kila ngirə kila mbə Poy Ta ki Maji ti, loki m-aw kadi m-iyə dənangı ki Masəduwan t̊i*, dəw madi ki rangi ki kadi un ne adi-m to ne ti ki mi m-un m-adi kin goto. Dəw 6a, e səi je par.

16 Lokı mi Təsaloniki ti, iləi ki ne kí m-aw ki ndooe asi nja joo kare, irai səm*.

17 Ningə e kadi-kare 6a m-isı m-sangi jisi ti al, nə m-isı m-sangi kadi kör ra maji ləsi aw ki də made ti də made ti.

18 Ki əasine kin, ne je kí m-aw ki ndooe ka m-ingə pət̊i t̊o ngata. M-ingə ki to mbar mbar

rəm ti, ne kí du-m goto lokı Epapiroditı adi-m ne kí adi-e kadi adi-m kin. Ne kí adi-mi kin to tə kadi-kare ki baye əti maji, ki Luwə taa, kadi-kare ki nəl-e.

19 Lo kin ti, Luwə a adi səsi ne je pət̊i ki awi ki ndooe, ki go ne kingə ti lie ki əti 6əl ki go rəbi lə Jeju Kirisi.

20 Ningə kadi kəsi-gon e ki do tə Luwə ti ki Bawje ki dökagilo je ki dökagilo je. *Amen!

Kuwəji-naa kí dəbəy ti

21 Uwə ji njé kadi-me je pət̊i me tə Jeju ti adi-mi. NGakom je ki ai səm ne uwəi jisi.

22 Taa njé kadi-me je pət̊i uwəi jisi t̊o. Ki bo ngay e njé ki isi rai kılə me kəy ti lə nje kəbə ki boy Sejar.

23 Kadi me-maji lə Bābe Jeju Kirisi e naa ti səsi pət̊i. Amen!

* 4:15 2Kor 1.16 * 4:16 15-16: Knjk 17.1; 2Kor 11.9

Makitibi ki Pol ndangi adi Kolosi je

Ta ki dɔ makitibi ti ki Polndangi adi Kolosi je

Kete mari nu, Kolosi e 6e bo kare ki dɔnangi Aji ti, ki a asi kula mater 200, kaw ki lo kibi kadi ti lə 6e ki Epeji ti be. 'Basine kin 6ari-e Turki ngata. Re a nə o maji 6a, a e 6e ki Pol inda njane ti nya kare al. E madi-kilə Pol kare ki tse na Epapirasi, ki e dəw ki Kolosi ti wa nqo a e dəw ki dosay ki aw ki Poy Ta ki Maji me ti (Kol 1.7; 4.12).

Dəkagiloe ti kin Pol e dangay ti (4.3; 10, 18), dəmaji a e Rom ti. Ə Epapirasi re rə Pol ti or-e poy njé kaw-naa je ki Kolosi ti təki ne ndo ki go rabe ti al isi njiyə dande ti nqo ki təgine ngay. Əl təki njé ndo née je ka kin alı kadi dəw gər Luwə a ingə kajı 6a, sobi kadi aw no təgi je ti ki go ndil ti nim, kadi ilə dəne gin ne jibəl 6e je ti madi təki mati je, kində kəm go kuji kuso ne je ti ki kuji kay ne je ti. NGay al go poy ta ti kin 6a, nije kaw kila Pol ndangi makitibi adi njé kadi-me je ki Kolosi ti, ole mede təki kajı ki Luwə adi-je ki takul Jəju Kirisi kin asi naki ngata. Makitibi kin, dəmaji a ilə-n adi-de ki rəbi lə Tisiki aki ki Onəjim (4.7, 9). J-a j-ingə kay kəm ta joo me ti:

Go ta kuwə ji-naa ti, ki oyo ki ra Luwə (1.1-14) me kəy kəm ta ti ki dosay, Pol təki Kirisi tə nje kisi do ne je ti pəti. Əl təki Kirisi aw ki təgi do təgi je ki go ndil ti pəti, e ki karne ba a e NGar do njé kaw-naa je ti (1.15-2.3). Go ti 6a, Pol ndəjì Kolosi je do ne ndo ti ki loe al ki dije madi isi njiyə dande ti (2.4-25).

Me kəy kəm ta ti ki dəbəy ti, Pol ole me Kolosi je do ne ti ki e njiyə me kisi ki do taa ki sigi, naa ti ki Kirisi, dan njé kun go Kirisi je ti wa nim, dan dije ti ki me kəy je ti ləje a se dan dije ti ki me 6e ti ba pəti (3.1-4.6). NJe kaw kila Pol tol ta ta lane ki ta je ki dəne ti wa, al-n ta ndəy be do Tisiki ti nim do Onəjim ti nim, taa ta kuwə ji-naa ki e wa ndangi ki jine kin to (4.7-18).

Ne ndo je ki go rəbi ti al,toi dangi dangi ki dəkagiloe, dəkagiloe, nə ne kare ki njé ndo née je kin pati isi sangi, e ta kadi njé kun go Kirisi je soli me kadi mede Kirisi ti ki e ki karne ba par a aw ki təgi kin. E mbata kin a, makitibi ki Pol ndangi adi Kolosi je kin, re isi tida 6a, a o kadi ta ki me ti sobi do dəkagiloe ki je ti fone wa kin to. Makitibi kin a do Kirisi ti, təje kadi aw ki təgi do təgi je ki go ndil ti pəti, kadi taa-n dije ki isi gin togide ti ilə-de taa.

Kuwə ji-naa

1 Mi Pol ki nje kaw kila lə Jəju Kirisi ki go ndigi ti lə Luwə, naa ti ki ngokoje Timote aji ndangi makitibi kin,

2 j-adı sai dije lə Luwə ki isi me 6e ti ki Kolosi, sai ngakoje je ki adi mesi Kirisi. Kadi Luwə ki Bawje ra səsi maji a kadi adi səsi lapiya to.

Polra oyo Luwə mbata lə Kolosi je

3 Ji ra oyo Luwə ki Baw Babə ləje Jəju Kirisi, dəkagiloe je pəti ki j-isı j-el sie ta ki mbata ləsi.

4 Ji ra-e oyo tədo j-o poy kadi-me ləsi ki adi Jəju Kirisi, ki ndigi ki indigi dije pəti ki ai dije lə Luwə.

5 Kadi-me ai ki ndigi-naa kin, gində e də ne kində me də ti ləsi ki Luwə isi ngəm me dərə ti adi səsi. Igəri ne kində me də ti kin ki takul kila mbə Poy Ta ki Maji ki e ta ki rojeti.

6 Poy Ta ki Maji kin aw biti təq rəsi ti. Ningə asi dənangi ba pəti ki kandine, a aw ki kete kete təki to-n dansi ti kin be ts, ilə ngire me ndo ti wa ki oi poy ta ki ojı də me-majı lə Luwə, taa igəri me-majı kin ta ne ki rəjeti.

7 E Epapirasi, ki e madije ki ngay me kila ti e ndo səsi ne je kin. E dəw ki dana ki nje ra kile bəə lə Kirisi dansi ti.

8 Ningə e a el-je ta də ndigi-naa ti ki NDil Luwə adi səsi.

Kəl ta ki Luwə mbata ti lə Kolosi je

9 Be a, je ka, ndə ti wa ki j-o-n poy ta ləsi kin, j-iyə ta kəl ta ki Luwə ki mbata ləsi al. Jı dəje kadi adi səsi igəri ndigi lie maji ki takul gosi ki ne gər ki NDilə adi səsi.

10 Lo kin ti, pa njiyəs a e pa njiyə dije lə Babə ki nəl-e me ne je ti pəti, a e pa njiyə ki aw ki kete kete me kila ra ki maji ti, a e itəgi me gər Luwə ti par par to.

11 Ji dəjì Luwə kadi adi səsi təgi me ne je ti pəti ki takul təge ki eti 6al, mba kadi uwəi təgisi ba me ne je ti pəti, ki kisi do ti ki kore me to.

12 İrai oyo Luwə ki Bawje ki rənal təki adi səsi asi kingə ne nduwa ki isi ngəm me bekə tə liə ki ndole, mbata dije ki ai yaqe je.

13 E a, or-je gin təgi ti lə til, re səje me bekə ti lə NGone ki nje ndigi lie.

14 Ki takul NGone kin a, je-n ki taa kiyə taa, ningə majal je ləje e ki kiyə go ko to.

15 NGon kin, e bana kəm Luwə ki dəw asi ko-e al. E NGon dər ne kində je pəti.

16 Təki rojeti, e ki takule a Luwə ra-n ne je pəti ki me dərə ti nim, ki dənangi ti ne nim to. Ne je ki dəw oo-de ki kamne, ki ne je ki dəw oo-de ki kamne al, re aŋ koğe je, ki təgi je, a se njé koğe je ba pəti ka, e ki takule a Luwə ra-n ne je kin pati nim, ta e ki mbata lie nim to.

17 Kirisi e nq ne kində je ti pati. Ningə e ki takule a, ne je pəti ki Luwə rade, ai ki dəde taa to.

18 Kirisi a wa e ki bo do njé kaw-naa je ti, ki si dərəe. E wa a e kila ngirə ne, e dəw ki do kete ki təe dan njé koy je ti. Be mba kadi-me ne je ti pati, e ki də kete.

19 Tədo Luwə ge kadi ne je pəti ki rəne ti asinna bərəre rə Kirisi ti.

²⁰ Ningə e ki takul Kirisi a Luwə ndigi kadi dije pəti ki dənangi ti ne iləi noji naa tisəne. E ki takul məsi NGone ki ay də kagi-dəsi ti kin a, Luwə adi lapiya re-n dənangi ti ne a se dərəti.

²¹ Ningə səi je ki kəte ori kagisi kə ta kəm Luwə ti, səi njé bə je lie ki mbata mər ta je ləsi, ki nə rasi je ki majal.

²² Nə ngəsine Luwə ilə noji naa ti səsi ki takul dərə Kirisi ki go rəbi koye, mba kadi ra adi teji ta kəm Babə ti ta dije ki ayi njay nim, ki kanji yoro nim, taa ki kanji ta madi dəsi ti nim to.

²³ Ningə, maji kadi ai də njasi ti me kadi-me ti. Kadi-me kin a e gin kəy ki ngə ki ai dəti, ki kanji kadi nə madi or səsi aw səsi say ki ne kində me də ti ləsi ki Poy Ta ki Maji adi səsi kin. Poy Ta ki Maji ki e ki kila mbə kadi dije pati ki dənangi ti ne kin. Ningə e a mi Pol mi nje ra kile.

Ko la Pol mba njé kaw-naa je

²⁴ NGəsine, rəm nəl-m mbata ko je ki m-isı m-ingə mbata ləsi. Təki rojeti, me rom ti, ki mbata maji lə njé kaw-naa je ki a i darə Kirisi, m-təl ta ko je ki nay kadi Kirisi inga.

²⁵ Ki mbata njé kaw-naa je a m-tal-n njə ra kile bəə ləde. E Luwə a ilə kile kin jim ti mba kadi m-ra-n səsi. Kilə kin kədil m-ilə mbə Poy Ta ki Maji la Luwə kin ba pəti madi səsi.

²⁶ E nə ki to lo bəyo ti ki rə gın dije ti pəti ki dəkagilo je pəti, nə ngəsine təqə ki dəe adi dije ləne gəri.

²⁷ Tədo Luwə ndigi kadi gəri nə ki ojı kadi ra e ne ki maji ki ati bəl kin. E ne ki kində dəe dana mbata maji la dije pəti. Nə ki to lo bəyo ti ki Luwə təqə ki dəe e Kirisi ki isi mesi ti, a adi igəri ay njay təki a səi me təbə ti la Luwə kin.

²⁸ E Kirisi kin a, i-isı j-ilə mbə Poy Ta ki Maji lie ki rəbi ndər mbi dije pəti, ki rəbi ndo-de ne ki takul kəm-kadi ki Luwə adi-je. MBa kadi a i pati təli dije ki təgi gangi me Kirisi ti.

²⁹ MBata kin a, m-isı m-ra-n kile nim, m-isı rə-n nim, ki tagi Kirisi ki isi ədi rəne rəm ti.

2

¹ Təki rojeti m-ndigi ngay kadi igəri rə ki nga ngay ki m-isı m-rə mbata ti ləsi, ki mbata lə Lawodise je, taa ki mbata ti lə ndəge je pəti ki ooi mi ki kəmde al kin tə².

² Rə kin, m-rə kadi m-ilə-n dingəm mede ti, a kadi indəi rəde naa ti kare ba me ndigi-naa ti, taa kadi ingəi nə gər ki a adi-de me ki tə kati, kadi gari nə lə Luwə ki to lo bəyo ti, ki e Kirisi kin nim to.

³ E rə Kirisi ti kin a dəw a əngə gosi je ki nə gər je ti.

⁴ M-al ta kin be mba kadi dəw madi ədi səsi ki gal ta ki tane ti al.

⁵ E ki rəjeti, kadi darəm e say səsi, nə ndilm e naa ti səsi. Ningə rəm nəl-m ngay kadi m-o səsi, a i də njasi ti, taa uwəi togisi ngə me kadi-me Kirisi ti to.

Nə je pəti e rə Kirisi ti

⁶ NGə ningə, təki itaai Jeju Kirisi, ki Babə mesi ti, maji kadi injiyəi sie naa ti.

⁷ Iləi ngirəsi rəe ti, a adi kisi ki də taa ləsi e kəy ki indəi dəe ti to. Ningə kadi ai də njasi ti me kadi-me ti ki go ne ndo ti ki ingəi, a kadi irai oyo Luwə ki də-naa ti də-naa ti to.

⁸ Indəi kəm-kadi da rəsi ti, kadi dəw madi ədi səsi ki ne gar ki ngom, ki ndae goto ki e ne gər lə dije ki dənangi ti ne kin al. E ne gər ki ngire e də ne jibəl 6e ti lə dije ki da təgi ndil je ti ki majal ki dənangi ti ne, 6i e də Kirisi ti al³.

⁹ Tədo nə je pəti ki rə Luwə ti, tade asi-naa bərəre rə Kirisi ti.

¹⁰ NGə ningə səi ingəi nə je pəti asi-naa rə Kirisi ti, nə ki du səsi goto. Kirisi ki e ki bo də təgi je ti, ki də njé kəfə je ti pəti.

¹¹ E me kində rə naa ti ki Kirisi kin a itali dije ki njé kijə motidə. Ningə e kijə moti ki dəw ba ijə ki jine al, nə e kijə moti ki Kirisi wa ə ijə, mba kadi or-n ngur dərə ki isi aw səsi ki majal ti kin ko.

¹² Ki rəbi lə batəm ki irai, dibi səsi naa ti ki Kirisi, ningə uni səsi naa ti sie lo koy ti to tədo adi mesi də təgi ti lə Luwə ki təqə sie dan njé koy je ti.

¹³ Səi ki kəte, sai dije ki koy mbata majal je ləsi, sai dije ki sai *Jipi je al, ijəi motisi al to, nə 6asine, Luwə tal adi isi kəm ba naa ti Kirisi. Luwə iyə go majal je ləje pati ko.

¹⁴ Luwə buji nə rəje je ki to me makitibə, ki isi səki dəje, taa əsi-je ta ki go rəbi lə ndu-kun je kin ka; Luwə tuji-de ko ki go rəbi bə-de də kagi-dəsi ti.

¹⁵ E be a, Luwə or-n təgi ndil je ki majal ki təgi ki isi qı 6e kə⁴, ilə rosəl dəde ti ta kəm dije ti, adi me njiyə təti rə ti lə NGone, ki e Kirisi, a i je njiyəi tə dangay je.

¹⁶ Lo kin ti, adi dəw madi gangi ta dəsi ti mbata nə kuso a se nə kay al, taa ojı də ndo kə nay a se ndo taa kə⁵ la Jipi je al.

¹⁷ Nə je kin pati a i ndil nə je ki a rəi, nə nə ki rojeti, e darə Kirisi.

¹⁸ Otti kadi adi dəw madi təl rə ki təti ləsi kin yane ti. Adi e dije ki njé ra rəde njé də sol ti, isi əsi dəde nangi nə malayka je ti, e i dije ki njé koo nə ki koo me ni ti tə nə ki ngay. Ər dije ki tagade e taga ki a də dəw ti wa par, adi isi indəi gude.

¹⁹ Dijee kin, mbati kuwə ki Kirisi ki e a e də kin. Nə təki rojeti, e ki takul Kirisi ki e də kin a ngan rə je pəti ingəi nə ki kadi a ra səde. E ki takule a tal je ki singə je isii ta naa ti isi rai kili. Ningə e Luwə a e nje ra kadi darə kin təgi.

* 2:1 4.13 * 2:8 Gal 4.3 * 2:15 1.16

²⁰Sai ki koy naa ti ki Kirisi, adi sei ki taa kiyę taa ji togı ndil je ti ki majal ki me duniyę ti. NGa ra ban a, to taki ji kisisi ki dösi taa, isi gin togı ti lę nę je kin bęy be a? MBA ri a iteli rösi gin ndu je ti ki a na:

²¹«Un né kin al! Odi né kin tai ti al! adi ji odi né kin al!»

²²Né je kin pəti ei né je ki a tuji kō go kilę ti ki dəw ra-n. Ningę ei ndu-kun je ki né ndo je ki go né gər ti lę dije.

²³Təki rojeti, kun-ndu je kin, təki o 6a, e ne ki tojı gosi, mbata tojı rabı ra Luwə lę dəw ki ra, rabı sol də ki rəbi kində togı də daro röti, né ke a e ndu-kun je ki ndade goto, toi mbata tol ngur darə par.

3

Kisi ki do taa ki sigi ki Kirisi

¹Təki uni səsi lo koy ti naa ti ki Kirisi, maji kadi isangi né je ki taa dərə ti, ki e lo ki Kirisi isi ti, də ji kq Luwə ti kin¹⁰.

²İməri ta də né je ti ki dərə ti, bi də né je ti ki dənangı ti ne al.

³Tədə sei dije ki oyi, ningę kajı ləsi e ki bęyo naa ti ki Kirisi ra Luwə ti.

⁴Dəkagilo ki Kirisi ki e kisi ki də taa ləsi a təe ningę, sai je ka a təe sie me təba ti ki taa lo.

Kisi ki do taa ki kəte ki e ki bęne

⁵Maji kadi idibi né je pəti ki dənangı ti ne, ki to rösi ti: adi a sangi-naa ki lo kaya ti, ki né ra ki to nję, ki ngur daro ki ati bəl, ki bə né je ki majal, ki ra ta né kinga, ki e yo ki ra.

⁶E né je kin a isi re ki wongi lę Luwə də dije ti ki nję tə-e ro.

⁷E kin a, e pa njiyəsi je ki kəte, loki isi me majal ti bęy.

⁸Na ngosine, maji kadi imbatı né je kin potı, adi e wongi ki ra, ki né ra ki də gu ti, ki me ndul, ki né taji, ki ta je ki go rəbe ti al ki isi təe tasi ti.

⁹Oti kadi əli-naa ta ngom. Tədə sei dije ki orı koki dəw rösi ti kə, ki kılə rae je ngata.

¹⁰Ningę ngəsine iləi dəw ki sigi rösi ti, dəw ki Luwə ki nje kində né je isi tel-e ki sigi ti taa taa, kadi titi-naa sie, kadi təe gər-e ti ki rojeti.

¹¹Me kisi ki do ta tə ki sigi kin, kəm-naa goto, mbo dije ti ki a *Jipi je a se nję je ki a Jipi je al, mbo nję kijə mətide ki nję kijə mətide al. Kəl kə nə mba a se dəw ki kəm təe al, goto, kəl kə nə bəa a se dəw dərone, goto. E Kirisi par a e né je pəti me né je ti pəti.

¹²Sai dije ki Luwə mbati səsi, sai dije lie ki ndigi səsi. E mbata kin a, maji kadi awi ki koo kəm-to-ndoo lənaa rösi ti, kadi sei nję rá maji, nję kılə də nangı, kadi sei dije ki sol lom lom, dije ki nję kore me.

¹³Maji kadi isi də ti ki naa. A re dəw madi aw ki ta ki to rəe də ngokę ti a, maji kadi

iyęi go kə yo ki ne adi-naa, təki Kirisi iyę-n go majal je ləsi kə kin be to.

¹⁴Né ki e də ne je ti pəti, e kadi ndigi-naa e kibi rösi. E a a ra kadi kində rə naa ti ləsi a e ki rojeti.

¹⁵Kadi ləpiya lə Kirisi o 6e ngamesi ti. E ki mbata ləpiya kin a Luwə bar-n səsi, kadi itali daro ki kare. Ningę kadi sai nję ra oyo Luwə.

¹⁶Maji kadi ta la Kirisi rösi mesi. Ningę kadi indoi-naa né je, indaji-naa je ki yo ki ne ki gosi ki ngay. NGa ningę, kadi osi pa, iləi tojı də Luwə ti ki oyo ki ra me Pa je ti ki me makitibitı ti la Luwə, ki me pa kılə dingam me naa ti, ki me pa je ti ki NDil Luwə adi səsi.

¹⁷Né je pəti ki isi irai, ki ta je pəti ki isi alı, maji kadi e me ta Babə Jəju ti, nga ningę kadi irai oyo Luwə ki takule.

Kisi nję kadi-me je me kəy ti

¹⁸Sai dəne je ki nję ngaw, maji kadi iləi dəsi gin togı ti lę ngawsı je təki səbi kadi irai ta kəm Babə ti.

¹⁹Sai ngaw dəne je, maji kadi indigi nesi je. Adi rösi ati səsi dəde ti al.

²⁰Sai ngan je, maji kadi itali rösi go ta ti lę nję kojisi je me né je ti pəti, tədə e né ki nəl Babə.

²¹Ningę sei baw ngan je, oti kadi irai adi Wongi ra ngansi je, tədə re e be a, mede a tuji.

²²Sai bəa je, maji kadi itali rösi go ta ti lə bası je ki dənangı ti ne kin. Ningę, oti kadi irai ta kılə kədi kəm-naa taga né par kadi nal dəw, nə kadi irai ki me ki kare, ki bəl NDil Babə.

²³Kila ki to ban ki isi irai bəl, kadi irai ki me ki maji tə kılə lə Babə a isi irai, bi tə kılə lə dəw, al.

²⁴Ningę kadi igəri təki Babə a adi səsi né maji ki ngam mbata lə dije ləne kin, ta né kigə go jisi. Tədə Babə ki rojeti e Jəju Kirisi.

²⁵Ki rojeti, dəw ki ra né ki go rəbe ti al, a təti kandi né ra ki go ti al ləne kin, tədə kar dəw dana goto rə Luwə ti.

4

¹Sai ki awi ki bəa je, maji kadi irai-de maji, ki go rəbi ki dana. Ningę kadi sei ka igəri təki, awi ki Bası dərə ti noq to.

Ta kəjı ki do kaw kılə ti

²Maji kadi uwai togisi ba me kel ta ti ki Luwə, kadi kel ta ki Luwə ra adi isi dəgi ti, irai oyo Luwə ki də-naa ti də-naa ti.

³NGa ningę, alı ta ki Luwə ki mbata ləje tə, kadi Luwə təe ta rəbi noje ti kadi j-el ta lie, kadi j-ilə-n mbę né ki to lo bęyo ti ojı də Kirisi, ki m-to-n dangay ti kin.

⁴Əli ta ki Luwə kadi m-əl ta lə Kirisi kin ay njay, təki səbi kadi m-əl-n.

⁵Maji kadi kəmsi adi də pa njiyəsi ti ki rə dije ti ki adi mede Kirisi, al. Ningę kadi dəkagilo ki Luwə adi səsi kin, irai kılə, bi adi man kə kare al.

¹⁰ 3:1 Pa je 110.1

⁶ Maji kadi ta kəlsi e ta kəl ki maji ki dəkagilo je pəti, ki kadi dəw ingə nə ki to sie soti me ti. Kadi igəri lo kuji tur ta dije ti ki adi mede Kirisi, al.

⁷ NGokom ki nje ndigi ləm, Tisiki a el səsi ta je pəti ki dəm ti adi oi. Tisiki^{*} e nje kilə 6əə ki a də njane ti, taa e madi-kiləm me kilə ti la Baəe nim to.

⁸ NGa ningə, m-ilə sie be mba kadi adi səsi poyje adi oi nim, taa ki mba kadi ilə dingəm mesi ti nim to.

⁹ Onəjim^{*} ki e ngokoje ki dana, ki ji ndige ngay kin, a uwə sile rəbi. Onəjim e dəw rəsi. Əi ki Tisiki a eli səsi nə je pəti ki isi rai nə rəje ti ne adi oi.

Kuwəji-naa ki dəbəy ti

¹⁰ Madi dangay ləm Arisitarki^{*} uwə jisi, taa Marki^{*} ki ngonan Barnabasi^{*}, ki ingai ta kəj i je ki ojı dae kin ka uwə jisi to. Re aw təe rəsi ti 6a, kadi uwəi-e ki rəsi ti maji.

¹¹ Jeju, ki isi 6ari-e Jusitusi uwə jisi to. MBə *Jipi je ti ki adi mede Kirisi kin, a i je kin par ə isi rai səm kila ki ojı koğe lə Luwə ne. Əi je kin ə ai təgim ki ngay.

¹² Epapirasi^{*} ki e dəw ləsi uwə jisi to. Epapirasi e 6əə kilə lə Jeju Kirisi, ki iyə ta ro əl ki mbata ləsi, me kəl ta ti ki Luwə. Əl ta ki Luwə mba kadi ai də njasi ti, kadi səi dije ki təgim gangi me NDil ti, taa kadi səi 6asi kadi irai ndigi ra je lə Luwə pəti to.

¹³ M-ma naji lə Epapirasi təki adi rone ko ngay mbata ti ləsi, ki mbata lə njé kaw-naa je ki Lawodise ti nim, taa njé ki Iyerapolisi ti nim to.

¹⁴ Madije ki ngay, Luki, ki e dəkitur əi ki Damasi uwəi jisi to^o.

¹⁵ Uwəji ngakoje je ki Lawodise ti, naa ti ki Nimpə əi ki njé kaw-naa je me kəy ti lie adi-je to.

¹⁶ Lokı itidəi makitibi kin ningə, iləi adi njé kaw-naa je ki Lawodise ti ka tədei to. NGa ningə e ki njé ki Lawodise ti a iləi adi səsi kin, səi ka itidəi to.

¹⁷ Ningə kadi əli Arsipi^{*} adi inə kəmne go kilə ti la Baəe ki ingə kin, kadi ra kile maji.

¹⁸ Ta kuwəji kin e mi Pol a wa ə m-ndangi. Kadi mesi oy dam ti al, taki m-to dangay ti ne. Kadi me-majı lə Luwə e naa ti səsi. Amen!

* **4:7** Knjk 20.4; Ep 6.21-22 * **4:9** Plm 10-15 * **4:10** Knjk 19.29; 27.2 * **4:10** Knjk 12.12, 25; 13.13; 15.37-39
 * **4:10** Knjk 9.27; 11.22, 30 * **4:12** 1.7 * **4:14** 2Tim 4.10, 11; Plm 24 * **4:17** Plm 2

Makitibi ki dəsay ki Pol ndangi adı Təsaloniki je

Ta ki də makitibi ti ki dəsay ki Pol ndangi
adi Təsaloniki je

Təsaloniki e 6e ki kətə e 6e bo ki isi də made
je ti, go nangi ti ki Masəduwan ki dije ki Rom
isi də ti. Masəduwan ki a ki jam də 6e ti ki
Girəsi, kaw ki lo kibə kadi ti be.

NGa ningə, e kaw mba ti lə Pol ki ko joo
ki aw mba kila mbə Poy Ta ki Maji kin ə, əti
Pilipi ti aw Təsaloniki, ində gin njé kaw-naa
je ki Təsaloniki ti. Nə lo kadi Pol isi Təsaloniki
ti ndə ngay goto, tədə Jipı je madı ki əsi-e ta.
E be ə, ra adı Pol əi ki Silasi, tusi Təsaloniki
iyəi, ə əti law ba awi Bəre ti (Knjk 17.1-10).
Dəkagilo ki rangi go ti nga 6a, Timote ki tal
re Təsaloniki, aw ingle Pol Koreti ti, ade moy
njé kaw-naa je ade oo (1Təsa 1). Lo kin ti
ə, Pol a ndangi-n makitibi ki dəsay kin, kaw
ki 6al ti ki 51 je be go Jəju Kirisi ti. Njé sangi
gin makitibi je əli təki makitibi ti ki dəsay ki
Pol ndangi adı Təsaloniki je kin e makitibi ki
ndange e ne makitibi je ti ngay ki me Kila-
mindi ti ki Sigi.

Poy njé kaw-naa je ki Pol oo, ade rənəl
ngay. Be ə, me makitibi ti ki Pol ndangi adı-
de kin, ra oyo Luwə mbata njé kaw-naa je
ki Təsaloniki ki təli nə ndajı ki maji mbata lə
ndəgi njé kaw-naa je ki dənangi Masəduwan
ti. Pol ole mede də kila ti ki e wa ra dande ti,
ningə el-de təki n-ndigi ngay kadi n-təl n-oode
ts (1.1-3.13). Pol ilar dəngəm mede ti kadi
uwai təgide ba nim, kadi tagi ki kətə me njiyə
naa ti ki Kirisi nim (4.1-12).

Ta ki rangi, Pol el-de ta ki də ta ti ki isi dəj-i-
naa oji-n də ki lo koy ti lə njé koy je, ki tal ki
Kirisi a tel tə re me təba ti (4.13-5.11). Pol təl
ta makitibi ləne ki ndu je ki kadi njé kaw-naa
je ai do ti to, ta kuwə ji-naa ts (5.12-28).

Makitibi ki Pol ndangi adı njé kaw-naa je
ki Təsaloniki ti kin, re ki me kosi nangi adı
dije pəti ki isi dəjı rəde ta də dəkagilo ti ki
dəbəy ti. Dije ki njé kun go Kirisi ingəi me
makitibi ti kin təki əi dije ki əi me kunji ti
ngata, ningə kila ləde e ta kadi tij mede katı,
mai najı la Kirisi dəkagilo ti ki əi dənangi ti
ne 6ə kin. NGa ningə, ki oji də ndə ki Kirisi a
re-n, dəw ki gar goto. Nə ta ləde e kadi ində
mede ti təki Kirisi a re noo, ə ndə ki təe pati
6a, a ində 6e naa ti sie (4.17).

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol, naa ti ki Silasi əi ki Timote^{*,}, ə ji
ndangi makitibi kin j-adı sai njé kaw-naa je
lə Luwə ki Bawje əi ki Babe lə Jəju Kirisi, ki

isi Təsaloniki ti^{**}. Kadi me-majı ki kisi-maje
lə Luwə e naa ti səsi.

Pol ra oyo Luwə mbata kadi-me lə
Təsaloniki je

² Ji ra oyo Luwə ki ndə je ndə je mbata ti
ləsi pəti, loki j-isı j-əl ta ləsi Luwə taa taa, me
kal ta ti sie.

³ Ta kəm Luwə ti ki Bawje, meje isi ole də
kadi-me ti ləsi ki isi kəm, ki ndigı-naa ləsi ti
tingə bil, ki kuwə təgibə me kində me də Bağe
ti ləje Jəju Kirisi^{**}.

⁴ Tədə ji ger majı kadi Luwə kəti səsi, səi
ngakoje ki ki ndigı səsi.

⁵ Təki rəjeti, Poy Ta ki Maji ki j-ilə mbə
dansı ti, e me ta ki kal ti par al, nə e ki təgibə,
ki me ki kare ki NDil Luwə adı-je. Səi, igarı
pa njiyəje ki ji njiyə-n dansı ti mbata majı ləsi
kin bəti.

⁶ Ningə sai je, indajı-je nim, indajı Bağe
nim, tədə itaai ta lə Luwə me ko je ti ki ngay.
Itaai ki rənel ki NDil Luwə adı səsi^{**}.

⁷ Lo kin ti, itəli nə ndajı mbata ti lə njé kadi-
me je ki dənangi Masəduwan ti^{**} ki dənangi
Akay ti^{**}.

⁸ Ka ta lə Bağe 6a j rəsi ti, təe dənangi
Masəduwan ti ki dənangi Akay ti par al, nə
poy kadi ki adı mesi Luwə kin sane ki lo je
pəti. Sane sane ki j-aw ki ndoo kadi j-əl tae
bəy taa al.

⁹ Dije kare kare əli ta ki dəjəe ti əj-i-n də kuwa
ki uwai-je ki rəsi ti, ki tel ki itəli gidişi adı kagi
yo je ləsi, ə itui kəmsi də Luwə ti ki rəjeti, ki
njə kisi kəm ba, kadi irai bəə lie kin.

¹⁰ Irai bəə lie, inginəi ngone ki j dərə ti, ki
un-e dan njé koy je ti taa. NGone Jəju ki njə
taa je ta Wongi ti ki a re.

2

Kılə ki Pol ra Təsaloniki ti

¹ NGakom je, səi je wa igəri majı kadi e
kare ki ndangi ə j-aw-n rəsi ti al.

² Taa igəri majı bəy tə kadi kətə no kawje ki
rəsi ti, dije adı-je ko je tajı-je je Pilipi ti, nə be
ka Luwə adı-je təgibə adı j-ilə-n səsi mbə Poy Ta
ki Maji me rə je ti ki ngay^{**}.

³ Təki rəjeti, ta lə Luwə ki j-isı j-ilə səsi
mbə, ngire e də nə ki go ti al ti al nim, e də
rəbi nə ki ay njay al ti al nim, taa ji sangi rəbi
kadi ji tə dəw madı al nim to.

⁴ Ningə, e Luwə ə oo-je kadi j-asi, ə ilə Poy
Ta ki Maji jije ti kadi j-ilə mbə. NGa ningə,
j-ilə mbə kila ki kadi ji nəl-n dəw al, nə kadi
nal Luwə ki njə koo ngame dəw kore kore.

⁵ Səi je wa igəri majı kadi ndə, kare j-əl səsi
ta ki ji to-n səsi pe pe al jagi, taa ji tə səsi ki
taje kadi j-ingə-n nə madı jisi ti al nim to. Lo
kin ti, Luwə ası kadi ma najı ləje.

* 1:1 Knjk 15.22; 16.1 ** 1:1 Knjk 17.1-9; 1Təsa 2.1-2

* 1:7 2Kər 1.1 ** 2:2 Knjk 16.19-24; 17.1-9

* 1:3 1Kər 13.13 ** 1:6 Knjk 17.5-9 ** 1:7 2Kər 1.16

⁶ Ji sangi kadi dəw piti je al, ji sangi piti ləsi al nim, ji sangi piti lə dije madi ki rangi al nim to.

⁷ Ningə ki rɔjeti, ke je njé kaw kilə je lə Kirisi kin, asi kadi j-a j-ində-n tɔgi dəsi ti, nə loki je dansi ti, ji tal ji sal ləm ləm. Ji ra rɔje tə ko ngan je ki isi ində kəmne go ngane je ti, isi ngam-de be.

⁸ Ji ndigi sasi ndigi ki je-n əsasi kadi j-adi səsi Poy Ta ki Maji lə Luwə par al, nə je əsasi kadi j-un rɔje wa j-adi səsi. Səi, itəli nə ki gate e ngay ki rɔje ti.

⁹ M-gar kadi mesi a ole də ko ti ki j-ingə me kilə ki ra ti ki do ko rəgəgo ti ləje. Ji ra kila kondə je, kada je kadi ji tal ne ki oy də dəw madi ti dansi ti al. Ji ra be o j-ilə-n səsi mbə Poy Ta ki Maji lə Luwə.

¹⁰ Asi kadi imai naji ləje, taa Luwə ka asi kadi ma naji ləje tə təki, pa njiyəje ki rəsi ti səi ki adi mesi Kirisi, e pa njiyə ki ay njay, e pa njiyə ki dana, ne ki kadi dəw a ində-n ta dəje ti goto.

¹¹ Igəri kadi, kare, kare pəti, ji ra səsi təki baw ngan je a ra-n ngane je be.

¹² J-ilə dingəm mesi ti, j-adi səsi tɔgi, taa ji dəjəi səsi ki nja naa ti ki nja naa ti kadi pa njiyəsi e pa njiyə ki toji kadi səi dije lə Luwə. Luwə ki əbar səsi kadi indəi rəsi naa ti səne də koğe ti ki də təba ti ləne.

Kadi-me ki ko ki ingə dije ki Təsaloniki ti

¹³ Gin nə ki j-isı ji ra-n oyo Luwə ki ndo je ndo je a to kin: loki j-ilə səsi mbə ta lə Luwə e osi mbisi ti, ittaai ta kin ta tə lə dəw par kare al, nə ittaai təki e-n ta lə Luwə təki rɔjeti. Ningə ta kin isi ra kila mesi ti səi ki adi mesi Kirisi.

¹⁴ NGakom je, səi uni də nja njé kaw-naa je lə Luwə, ki adi mede Jeju Kirisi, ki isi Jude ti. Ingai ko ji ngakosi je ti ki 6e koji-si ti, ko ko ki ai je ingai ji *Jipi je ti^{*}.

¹⁵ Jipi je ki tolı Ba'bə Jeju ki njé kel ta je ki ta Luwə ti, taa ja ke adi-je ko tə. Kilə rade nəl Luwə al, ningə ai njé bə je lə dije pəti^{*}.

¹⁶ J-ilə mbə Poy Ta ki Maji dije ki ai Jipi je al, kadi ingai kaji, nə ogi-je. Ta tol tae ti, wongi lə Luwə osi dəde ti.

Pol ndigi kadi n-təl n-aw Təsaloniki ti 6əy

¹⁷ NGakom je, ki oji dəje, j-iyə səsi dəkagilo ki nday be, ningə je say səsi, kəmje e oo naa al, na meje e naa ti. Ji sangi ki rɔtije kadi ji tal j-o səsi, tado j-aw ki 6osи ngay.

¹⁸ E mbata kin a, ji sangi kadi j-aw rəsi ti, ningə mi Pol wa ki dəm, m-sangi rəbi nja ngay, na *Sata ilə kagi noje ti.

¹⁹ Nə ki e nə kinda me də ti ləje, nə rənəl ləje, jogi kəsi-gon ki j-a j-ində-n guje nə Ba'bə Jeju ti ndo re ti e səi kin.

²⁰ Təki rɔjeti, sai a səi nə təba ləje ki nə rənəl ləje.

3

Timote aw kila Təsaloniki ti

¹ J-asi kadi j-ore meje, ji nəginə biti al, adi j-un nduje kadi j-isı ki karje ba Atən ti^{*},

² a j-ilə ki ngokoje Timote, ki e madi-kiləje me kila ti lə Luwə, oji-n do kila mbə Poy Ta ki Maji lə Kirisi, kadi adi səsi tɔgi, a ilə dingəm mesi ti me kadi-me ti ləsi.

³ E be mba kadi dəw madi dansi ti iyə rəne adi ko ki əsasine isi ingai kin dum dəe al. Tədo səi je wa igəri maji kadi e nə ki sabi dəje kadi a ra-je.

⁴ Dəkagilo ki ndo ki je-n səsi 6əy, j-əl səsi j-ə nə dije a indai kəmje ndoo, ningə e nəe ka kin a isi ra nə kin, adi e nə ki igəri maji.

⁵ E mbata kin a, ta ka ki m-asi kadi m-ore mem, m-nginə biti al, m-ilə Timote ki rəsi ti kadi dəjəi ta də kadi-me ti ləsi oo. M-ələ kadi su adi səsi, adi ko ləje tal ne ki kare rɔje ti.

⁶ Ningə ki əsasine kin, Timote tərəsi ti re təe rəje ti ne^{*}, a adi-je Poy Ta ki Maji ngay ji do kadi-me ləsi ki ndigi-naa ki to dansi ti adi j-o. Timote ol-je təki mesi to dəje ti maji ngay ki ndo je pəti, taa ol-je 6əy kadi indigi ngay kadi oj-je təki je ka j-isı sangi ngay kadi j-o-n səsi ka kin be ts.

⁷ Lo kin ti ngakom je, me ndingə rə je ti, ki me ko je ti ləje pəti, j-ingə tɔgi rəsi ti ki takul kadi-me ləsi.

⁸ Ki əsasine kin, ji tal j-ingə tɔgi kisi kəm, tado uwai təgisi ba me kində rə naa ti ki Ba'bə.

⁹ Jigər nə wa ki kadi ji ra taa kadi ji ra-n oyo Luwə ngay mbata ti ləsi, oji do rənəl ki adi j-ingə ta kəm Luwə ti kin, al.

¹⁰ Kondo kə kada, j-isı ji dəjəi Luwə ki rətijə kadi adi-je ta rəbi adi ji tal j-o-n səsi, a kadi ji tol-n ta ne ki du səsi me kadi-me ti ləsi to.

¹¹ Kadi Luwə ki Bawje e wa, ei ki Ba'bə ləje Jeju Kirisi, təqəi ta rəbi ki kaw rəsi adi-je.

¹² Ningə kadi Ba'bə ra adi ndigi-naa ki to dansi ti, ki ndigi ki isi indigi dije pəti kin aw ki kəte kəte, to tə ndigi ki je j-isı ji ndigi səsi kin be ts.

¹³ Taa kadi Luwə adi səsi tɔgi ngamesi ti, kadi ndo ki Ba'bə Jeju a re ki dije ləne 6a, kadi ayi njay, ta goto dəsi ti nəqə Luwə ti ki Bawje.

4

Pa njiyə ki nəl Luwə

¹ NGakom je, də ndəgi ta je ti, ji ndo səsi pa njiyə ki kadi injiyəi kadi nəl Luwə, ningə e pa njiyə ka kin ta a isi injiyəi, nə ji tel ji dəjəi səsi 6əy, taa j-ilə dingəm mesi ti me to Ba'bə Jeju, kadi irai adi maji ki də made ti 6əy.

² Sai, igəri nə ndo ki j-ə Ba'bə Jeju ti ki j-adi səsi kin maji.

³ Nə ki Luwə ndigi rəsi ti, e ta kadi ayi rəsi njay, oji rəsi sangi-naa kaya ti.

⁴Kadi dəw ki ra dansi ti, gər lo kisi ki dəne ki go rəbi ki ay njay, ki adi kəsi-gon,

⁵ki kanji kadi ngur daro aw sie adi ra ko ne ki dije ki gəri Luwə al isi rai kin.

⁶Ki ojı do lo kin, kadi dəw madi ra majal ki ngokone a se kadi adə al, tədo dije ki njé ra ne ki be kin, bəe a uwa-de ki rə Babə ti, adi j-el səsi kəte, a ji tal j-el bəy ngata.

⁷Tədo Luwə əar-je kadi j-ayi njay, əi əar-je mba kadi ji sangi-naa kaya ti al.

⁸E be a, dəw ki əsi nə ndo kin ngərəngi, e dəw a əse ngərəngi al, na e Luwə a əse ngərəngi. Luwə wə ki nje kadi səsi NDilne kin.

⁹Ki ojı do ndigı ki kadi ngakonaa je ndiginaa, awi ki ndoo kadi ji ndangi makitibi do ti j-adı səsi al, tədo sai je wa, Luwə ojı səsi rabi ndigi-naa dansi ti yo ki ne adi igəri.

¹⁰Ningə e ka tə a əsi ojı ki rə ngakoje je ti pəti ki danangi Masaduwani tə ki tae ba kin*, nə ngakom je, j-ilə dingəm mesi tə kadi irai adi maji ki do made ti wa bəy.

¹¹Kadi nə ki uwə mesi ngay, e kisi ki naa ki ləpiya, kadi dəw ki ra dansi ti ore kəmne do kila je ti ləne, ningə kadi irai kila ki jisi sai je wa a ingəi nə.

¹²Lo kin ti, dije ki ei njé kadi-me je al, a pitı səsi me kila rasi ti, ningə a awi ki ndoo ne madi ki to rəsi ji dəw madi ti al to.

Njé koy je ki njé kisi kam je ndo tel Babə ti

¹³NGakom je, ji ndigı kadi isi day do ta ti ki do njé koy je ti al. Kadi isi day, indingəi rosi tə ndəgi dije ki awi ki nə kində me do ti al kin al.

¹⁴Tə ka ki j-adı-n meje kadi Jəju oy, a ji lo koy ti ka kin a, j-adı meje kadi njé ki oyi me kində rə naa tə ki Jəju, Luwə a un-de lo koy ti ki Jəju.

¹⁵Ningə ta ki kadi j-el səsi a to kin, e ta la Babə. J-i ki ja-j-isı kam ba ndo tel Babə ti, j-a j-aw dərə ti noq njé ki oyi ti al.

¹⁶Tədo loki ndu nje kun do malayka je, ki ndu tabi la Luwə a əa əa, Babə wa a i dərə ti taa re, ningə dije ki adi mede Kirisi ki oyi, a ji lo koy ti kəte,

¹⁷nə ningə go ti əa, j-i ki j-isı ki doje taa bəy, Luwə a əy-je naa ti səde me kil ndi ti, kadi j-ingə Babə me nəl ti, ngadan lo ti. Lo kin ti, j-a j-isı naa tə ki Babə ki ndə je ndə je*.

¹⁸Majı kadi iləi dingəm me-naa ti yo je ki ne je ki ta je kin.

5

Kisi do nja ti ngina-n ndo tel Babə

¹NGakom je, ki ojı do də kadi ki dəkagilo ki kadi nə je kin a rai nə, awi ki ndoo kadi ji ndangi makitibi do ti j-adı səsi al.

²Səi je wa igəri majı ngay kadi ndo la Babə a re tə nje bogi ki a re bogi ti kondo kin be.

³Loki dije a ali ei nə: «Ləpiya to ngata, j-isı maji ngatal» kin əa, e tuji a təq ibə-de nangi busi, təki ndoo ki a ra-n dəne ki nje səm kin be. Ningə dəw ki a asi kadi təq ay ta nə ti kin goto.

⁴Nə səi ki səi ngakom je, isi me til ti əa ne kin a ibə-n səsi nangi busi tə nje bogi ki a re be al.

⁵Tədo pəti, səi ngan je ki me kunji ti, səi ngan je ki kada. J-i dije lə lo ki konda al nim, j-i dije lə til al nim tə.

⁶Ə adi ji toi əi tə ndəgi dije be al, adi j-isı kam, j-adı kəmje aa.

⁷Njé to əi je, toi əi kondo, a njé kay kasi je, kasi ra-de kondo tə.

⁸Nə j-i ki j-i dije lə lo ki kada, səbi kadi j-i njé kəm-kaa je. Adi j-uni kadi-me a ki ndiginaa tə nda do bədije, a kində me do kaji ti tə jəgi taa nə katı doje ti tə.

⁹Tədo Luwə əar-je mba kadi wongi lie inde-je al, a mba kadi j-ingəi kaji ki go rəbi la Babə laje Jəju Kirisi.

¹⁰Kirisi ki oy mbata ti leje, mba kadi re j-isı kam ba, a se j-oy ka, ji tal j-ində əe naa ti sie.

¹¹E mbata kin a, majı kadi iləi dingəm me-naa ti je, irai ki naa je kadi itəgi me kadi-me tə ləsi, ki yo je ki ne je, təki isi irai ngata kin be.

Tə kəjı ki dəbəy ti ki kuwəji-naa

¹²NGakom je, ji dəjı səsi kadi oi to dije ki isi rai kile dansi ti, adi e njé ki isi ində kəmde gosi ti ki go ndu Babə ti, isi ndəjı səsi kin.

¹³Majı kadi itsji-de ge ki igei ta ləde ki taga wangı ki ndigi-naa adi-de gəri, mbata kila ki isi rai. Majı kadi isi ki naa ki ləpiya dansi ti.

¹⁴NGakom je, ji dəjı səsi kadi indəri mbi dije ki isi njiyəi biriri, iləi dingəm me njé ki mede tuji ti, əsi gin njé ki təgide goto, a isi do ti ki dije pəti.

¹⁵Kadi oi majı, kadi dəw madi igə kira majal ki made ra sie ki majal al, na kadi adi kəmsi e go majı ki ra ti ki ndə je pəti. İrai majı ki naa dansi ti sai je wa nim, ki rə dije ti pəti nim tə.

¹⁶Adi rəsi nəl səsi ki ndə je pəti,

¹⁷ali ta ki Luwə ki kanji kiyə tae,

¹⁸irai-e oyo me nə je ti pəti. E kin a e nə ki Luwə ge rəsi ti, səi ki indəi rəsi naa ti ki Jəju Kirisi.

¹⁹Ningə majı kadi, NDil Luwə ki isi mesi ti kin, əgi-e al, kadi ər səsi ta rabi,

²⁰taa ta ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti əli ka, kadi ikidi al tə.

²¹Nə kadi indəi manji nə je pəti, əa uni ki majı dan ti.

²²Ogi rəsi ra majal je ki dangi dangi.

²³Majı kadi Luwə wa ki nje kadi dije ləpiya, ər səsi ki tae ba, ində səsi ta dangi mbata ti lie. Ningə kadi ngəm ndilsı, ki rəsi,

ki darəsi, kadi ndə təl Baße Jeju Kirisi ti ə, awi
ki ta dəsi ti al.

²⁴ Luwə ki ɓar səsi a də njane ti, adi e e wa
ɓəy ə a ra nə je kin.

²⁵ Ngakom je, ali ta ki Luwə mbata ti laje.

²⁶ Uwai ji ngakoje je pəti ki kuwə-naa ki ro
ti rututu.

²⁷ M-daji səsi me to Baße Jeju Kirisi ti, kadi
itidəi makitibi kin mbi ngakoje je ti pəti.

²⁸ Ningə kadi me-majı lə Baße Jeju Kirisi e
naa ti səsi pəti tə. Amen!

Makitibi ki ko joo ki Pol ndangi adi Təsaloniki je

Ta ki dō makitibi ti ki ko joo ki Pol ndangi
adi Təsaloniki je

Me makitibi ti ki ko joo ki Pol ndangi adi njé kaw-naa ki Təsaloniki ti kin, təl re də ta ti kare ki e tal ki Kirisi a təl tə re me təba ti ka kin bəy. Tədə ta kin nay ki lo tilə njé kaw-naa je naa ti bəy. Dije madi ali ei nə Kirisi re ngata (2.2), ningə njé ki nungı ali ei nə dəbəy ndə e basi, adi kawi jide isi be par, mbati ra kila (3.6-9). E be a, Pol ndangi makitibi ki ko joo kin adi-de kadi ər-n nə ki go rabe ti al ki isi njiyə dəde ti, isi tilə-de naa ti kin, ko.

Nje kaw kila Pol ilə ngirə makitibi ki ndangi kin ki oyo ki ra Luwə ojı-n dō kadi-me, ki ndigi-naa lə njé ndole go Kirisi ki to ki taga, taa dəjí Luwə kadi adi-de kuwa tagi ba me kile ti ki adi rəde ki mbae kin to (1.1-12). Go ta ti kin 6a, Pol re dəkə ta ti wa ki ndangin makitibi ki e tal Kirisi ki a təl re me təba ti. Pol el təki Kirisi a təl re kate no dəw madi ti ki ndəjji ta ki e «nje majal» kin, al. E ki a oy dije kadi ilə-n rə dije la Luwə, taa a inde gunə ya Kirisi ti ta (2.1-12). Ojı-n dō rə ki a re kin, maji ngay kadi njé kaw-naa lə Kirisi ai dō njade ti me kadi-me ti, ningə kadi iyə ta kəl ta ki Luwə al to (2.13-3.5). Wongi ra Pol də dije ti ki njé daw, ki uni gira də dəbəy ndə ti ki e basi, mbatii ra kila kin. Pol təjii-de maji lə kila ki ra ki a ra kadi dəw tel nə ki koy də dəw madine ti al (3.6-15), bətəl ta makitibi lane ki njangi da to, ta kuwa ji-naa to (3.16-18).

Ta ki bo ngay ki Pol el a nə: «Re dəw madi ge ra kila al 6a, kadi uso nə al tə» kin, ilə jine kəm dije ti ki njé kor nun ne je naa ti al, adi ei nə dəbəy ndə e basi, ningə mbati ra kila ki e nə ki Luwə adi dəw kadi ra ki ndo je pəti ki isi-n ki dəne taa kin.

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol, naa ti ki Silasi ei ki Timote, a ji ndangi makitibi kin j-adi səsi njé kaw-naa je lə Luwə ki Bawje, a ki Babə laje Jəju Kirisi, ki isi Təsaloniki ti[◊].

² Kadi me-majı ki lapiya lə Luwə ki Bawje aki Babə laje Jəju Kirisi e naa ti səsi.

Ta ki gangi ki a re ndə təl Jəju ti

³ NGakom je, səbi kadi ji ra oyo Luwə ki dəkagilo je pəti ki mbata ləsi. Ningə e go rabe ti kadi ji ra be mbata kadi-me ləsi aw kate ki togine ngay, taa səi pəti, ndigi-naa ki dansi ti ka j ki də made ti də made ti to.

⁴ Ningə, e mbata kin a, j-un səsi j-isı j-indən guye ki rə ndəgi njé kaw-naa je ti lə Luwə,

oji-n dō kuwa tagi ba ki kadi-me ləsi me kində kəm-ndoo ti ki me kə tə ki təgə dəsi ti.

⁵ Kə je kin təjí kadi Luwə e nje gangi ta ki dana, ningə a təjí kadi səi dije ki asi ta kadi oi bekə lə Luwə ki isi ingəi kəe kin to.

⁶ Təkə rojeti, Luwə e dəw ki dana, adi a adi kə dije ki njé kadi səsi kə kin to,

⁷ ningə səi ki adi səsi kə, a ingəi lo kər kəə səjə, loki Babə Jəju a təgə dərə hoy tə re ki malayka je lane ki njé tagi.

⁸ A re me por ti ki ə bilingi bilingi mba kadi adi kə dije ki gəri Luwə al, ki dije ki njé mbati Poy Ta ki Maji lie, e ki e Babə ləje Jəju.

⁹ Kə ki a ingə-de, e tujı ki dəbəye goto. A ei say ngay ta kəm Babə ti, ki gidi tagi təba ti lie,

¹⁰ loki a re ndət ti kin kadi dije lie ilai təjí dəe ti, kadi dije pəti ki a adi-e mede piti-e. NGa ningə, səi ka a səi dande ti nəqə tə, mbata səi ittaai naji ki ma ki ji ma dansi ti.

¹¹ E mbata kin a, j-isı j-el ta ki Luwə ki ndəje pəti mbata ti ləsi, kadi Luwə oo səsi tə dije ki asi ta kila ki bar səsi ki mbae. Kadi Luwə ra səsi ki tagine kadi ndigı ra maji ki to mesi ti kin tol tane maji a kadi kadi-me ləsi isi kəm ba tə.

¹² Lo kin ti, a iləi təjí də Babə Jəju ti, ningə e a ilə təjí dəsi ti to, ki go me-majı ti lə Luwə ləje si sie, e Babə Jəju Kirisi.

2

Nə ki a ra nə kate no re Babə ti

¹ NGakom je, ki ojı də re lə Babə Jəju Kirisi, ki dəjə ki a əsi-naa rəe ti, nə ki ji dəjə səsi a to kin:

² loki dəw madi a el səsi ta a nə e ta ki j- rə Luwə ti, a se a el səsi a nə e ta a se makitibi ki j- rəje ti a na: ndə lə Babə re ngata a, adi ta kin yati dəsi al nim, adi ra səsi bəl al nim to.

³ Adi dəw madi adi səsi ki go rəbi madi al. Səbi kadi tə rə Luwə, ki e tə rə ki dəbəy ti kin dəe təgə, taa dəw ki nje tə rə Luwə ki e dəw ki tuji səbi dəe kin ka, dəe təgə taga bəy tə taa ndo kin a re.

⁴ Dəw ki nje tə rə kin a j kadi rə ki nə je je pəti ki to Luwə bə də ti, a se nə ki dije isi əsi məksəde nangi nəqə ti. Dəw kin a aw biti kadi isi me kəy ti lə Luwə, a a nə ne wa a ne Luwə.

⁵ M-ger kadi mesi a ole də təkə ndə ki mi-n səsi naa ti bəy kin, m-əl səsi ta kin ngata.

⁶ NGa ningə, ki əsasine kin, igəri nə ki uwə dəw ki nje tə rə Luwə ka kin nangi kadi tə dəkagiləe bəy taa a təgə ki dəne taga.

⁷ Tədə tagi ki majal ki nje tə rə Luwə isi ra kila ne lo bəy ti, nə nay kadi dəw ki uwə nje tə rə kin nangi iyyə rəbi ade bəy taa,

⁸ nje tə rə a təgə ki dəne taga. Ningə lo kin ti, Babə Jəju a to kəə ki tane ti tuje-n kə, a təl-e nə ki kə kare ti ki təgə ki a re-n.

⁹ Ki əjì də nje tə rə Luwə, e a re ki togı la *Satə, a tee ki togı je ki dangi dangi, a ra ne kəjì je, ki ne mbəli je ki ngom.

¹⁰ A ra ne je ki go rəbe ti al ki dangi dangi mba kədi-n kam dije ki kadi a awi tuji ti. Dije ki kadi a awi tuji ti mbata mbati taa ne ki rəjeti, mbati ndigi ne ki rəjeti ki kadi a aji-de.

¹¹ E mbata kin a, Luwə ilə ki togı ki kadi ur səde wale, kadi adi mede ne ra ki ngom.

¹² Lo kin ti, ta ki gangi a osi do dije ti pəti ki mbati taa ta ki rəjeti, a ooi maji rəde me ne ra ki dana al ti yo kin.

Kuwə togı ba me kadi-me ti

¹³ NGakom je ki njé ndigi la Baće, ki əjì doje, səbi kadi ji nay ki lo ra oyo Luwə ti ki mbata ləsi, mbata Luwə mbəti səsi lo kılə ngire ti nu mba kadi ingəi kajı ki rəbi lə NDil ki tal-je dije ti lə Luwə nim, ki rəbi lə kadi-me ta ki rəjeti nim to.

¹⁴ E mbata ne kin a Luwə əar-n səsi ki rəbi lə Poy Ta ki Maji ki j-ilə səsi mbəe, kadi ingəi kəsi-gon la Baće laje Jeju Kirisi.

¹⁵ E be a, ngakom je, maji kadi ai do njasi ti, a kadi ingəmi ne ndo ki ji ndo səsi ki taje a se ki makitibi ki ji ndangi j-adi səsi kin dosi ti maji.

¹⁶ Maji kadi Baće laje Jeju Kirisi a wa aki Luwə ki Bawje, ki ndigi-je, a adi-je me-səl ki dəbəye goto, ki kində me do ti ki maji, ki go rəbi me-majı lie kin,

¹⁷ səl mesi, a kadi adi səsi togı kadi irai maji me ne je ti pəti ki isi irai ki me ta je ti pəti ki isi eli.

3

Əli ta ki Luwə mbata ti loje

¹ NGakom je, ki kadi ji tol-n tae, ji deji səsi kadi əli ta ki Luwə mbata ti laje, kadi ta lə Baće sane aw law law ki lo je pəti, a kadi ingə kəsi-gon təki ingə-n rəsi ti kin be to.

² Əli ta ki Luwə əyə to kadi taa-je ilə-je taa ji dije ti ki majal ki njé me ndul. Tədə e dije pəti əa awi ki kadi-me, al.

³ Ningə Baće e dəw ki a do ndune ti, adi a adi səsi togı nim, a ngəm njé majal dosi ti nim.

⁴ Je ji taa mesi, me to Baće ti kadi isi rai ne ki ji deji səsi kadi irai, ningə isi ta ti isi irai ki kəte əyə to.

⁵ Maji kadi Baće adi mesi e ki də ndigi Luwə ti nim ki də kuwə togı ba ti ki Kirisi adi səsi kin nim to.

Səbi kadi dəw ki ra ra kilə

⁶ NGakom je, ji deji səsi me to Baće ti kadi osi rəsi ngərəngi, kadi ngakoje je ti pəti ki isi njiyəi galala, tali rəde go ne ndo ti ki ji ndo səsi kin, al.

⁷ Sei igari rəbi ki kadi indaji-je maji. Ji njiyə dansi ti tə njé dabi je al.

⁸ Dəw madi ki ji dəje kadi adi-je ne kusoje goto. Kondə ki kada, ji ra kılə me ko ti ki me

ko rəgəgo ti, kadi je ne ki oy do dəw madi ti dansi ti al.

⁹ Təkə rojeti, e ne ki səbi kadi j-ingə rəsi ti ə wa, bi səbi əa səbi doje al, al. Nə ji ra be mba kadi je ne ndaji ki rəsi ti.

¹⁰ Ji gar kadi loki je dansi ti, j-adi səsi ndu kin, j-ə nə: re dəw madi ge ra kılə al əa, kadi uso ne al to.

¹¹ NGa ningə j-o kadi dije madi dansi ti isi njiyəi galala, mbati ra kila, a ai ka kində rəde me ne je ti lə madide je yo.

¹² Ko dijee kin, ji deji-de, a j-adi-de ta kəji me ta Baće Jeju Kirisi ti kadi tə rəde, rai kila təki dije isi rai, kadi ingəi ne kuso me ti, usoi.

¹³ Ningə ki əjì dəsi, ngakom je, kadi əi al ta ra maji ti.

¹⁴ Re dəw madi mbati təl rəne go ndu je ti ki j-adi səsi me makitibi ti kin əa, maji kadi oi dəwe kin maji, a kadi dəw madi tək kade ti al, adi rəsəl-e.

¹⁵ NGa ningə, kadi oi-e tə nje bə ləsi al, nə kadi indəj-i e tə ngokəsi.

Ta je ki dəbəy ti

¹⁶ M-dəj-i kadi Baće ki nje ləpiya, e wa adi səsi ləpiya ki dokagilo je pəti, ki go rəbi je ki dangi dangi. Ningə kadi Baće e naa ti səsi pəti.

¹⁷ Ta kuwə ji-naa kin, e mi Pol ə wa ə mdangi ki jim. E be a m-isi m-ində-n jim gin makitibi je ti ləm pəti; e ne ndangi ləm mi wa.

¹⁸ Kadi me-majı lə Baće Jeju Kirisi e naa ti səsi pəti. Amen!

Makitibi ki dəsay ki Pol ndangi adi Timote

Ta ki də makitibi ti ki dəsay ki Pol ndangi
adi Timote

Makitibi kin e makitibi ki dəsay ki Pol ndangi adi Timote, loki Timote e-n də njé kaw-naa je ti ki Epəji. A ndangi makitibi kin go dangay ti ki dəsay ki ra me be ti ki Rom. Timote e ngon ki koe e Jipi e bawé e Girak to. Ko Timote təl nje kun go Kirisi, adi Timote ka təl nje kun go Kirisi to. NGa ninga, e kaw mba ti lə Pol ki kō joo ki aw mba kīlə mbə Poy Ta ki Maji lə Kirisi kin e ingəi-naa ki Timote dəsay me be ti ki Lisisit, dənangai Aji ti ki du (bone kin 6ari-e Turki) (Knjk 16.1-3). Go kinga-naa ti ləde wa ki ingəi-naa kin 6a, Timote təl ki kare dan madi-kila Pol je ti ki njé njiyā sie. Lo je ngay ki Pol aw ti, Timote e sie naa ti naa ti. Ki madi je, Pol iye ngədi ki ojì də njé kaw-naa je ki lo je ti ki dangi dangi jie ti. E be a, təe re-n nja ngay me makitibi ti la NJé kaw kīlə je (17.14-15; 18.5; 19.22) a se me makitibi je ti ki Pol ndangi (1Kor 4.17; 10.10-11; Plp 2.19-24; 1Tasa 3.2-6). Makitibi je ki joo ki Pol ndangi adi Timote to, e ki ndangi adi Titi to kin, 6aride «makitibi lə bəə kīlə je», mbata e ki makitibi je ki ojì rəbi ra kīlə bəə lə Luwə, a se rəbi kōr no njé kaw-naa je maji ngay.

Makitibi ki dəsay kin al ta də ne je ti mita: Né ki dəsay, me makitibi ti kin, Pol ndər mbi njé kaw-naa je də ne ndo ti ki ngom nim, də pole ne ndo la Jipi je ki ya njé gər Luwə al, naa ti ki ne ndo la Kirisi. Né ki kō joo, makitibi kin toji rəbi ra kaw-naa nim, kinda kəm go njé kaw-naa je ti kadi njiyā maji nim, njiyā lə njé kōr no njé kaw-naa je nim ts.

Ta tol ta ti, Pol adi ta koji Timote ojì də kīlə bəə ki Luwə ilə jie ti, taa ade gosi ki kadi gər-n lo kinda kəmne go 6utu je ti ki dangi dangi ki toi dan njé kaw-naa je ti. Né ki bo ngay, sabi kadi Timote e bəə kīlə ki maji lə Jeju Kirisi (4.6).

Makitibi ki Pol ndangi adi Timote kin, deji njé kaw-naa je ki njé kōr noje je kadi rōti rə ki rojeti ki ngire e də kīlə təjì ti, ki kōsi məkəsi nangai no Jeju Kirisi ti ki e nje taa dəje ji majal ti (2.3-6).

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol ki nje kaw kīlə lə Jeju Kirisi ki go ndigi ti la Luwə ki NJe kají-je, taa ki go ndigi ti lə Jeju Kirisi ki e ne kinda me do ti li je.

² Ó m-ndangi makitibi kin m-ilə-n m-adi i Timote^{*} ki i ngonm ki rojeti. I ngonm ki rojeti ki go rəbi kadi-me ki adi mei Jeju Kirisi.

M-uwə ji, ningə kadi me-maji ki koo kəm-to-ndoo ki kisi-maje lə Bawje Luwə ai ki Babé leje Jeju Kirisi e səi naa ti.

Ta də ne ndo ti ki ngom

³ Təki ndə ki m-əli, loki m-un ta rəbi ki dənangai Masəduwan ti^{**}, isi 6e bo Epəji ti ngog^{***}. Isi ti noq mba kadi indər mbi dije madi ki njé ndo ne je ki ngom, kadi tai kəə ta ti.

⁴ Kadikō dije ka kin tai kəə ta su je ti ki kida ki kōr gin noj[†] ki gine gangi al, tado lo təl ta ne je kin pəti e gaki-naa par. Ara sejé maji do kīlə ti ki Luwə ilə jije ti, ki go rəbi kadi-me kin al.

⁵ NDər mbi kin a re ki ndigi-naa ki ngame ti ki ay njay njay, ki me ki maji ki uwə dəw ki ta al, kadi-me ki rojeti to.

⁶ Dije madi mbati go rəbi ta kojì ki maji kin a təli nayi-naa ta ta ki maji ti ki ndae goto.

⁷ Rai rəde njé ndo dije ndu-kun ti la Luwə, na təki rojeti, ei je wa ka gəri me ta ki isi əli al ním, taa gəri gin ne ndo ki isi ndoi ki təgide kin al nim ta.

⁸ Ji gər kadi ndu-kun lə Luwə e ndu-kun ki maji loki dəw gər lo ra-n kīlə ki go rəbe ti.

⁹ Maji kadi ji gəri ta kin maji: E dije ki njé ra ne ki dana e ndu-kun re mbata ləde al, nə re mbata lə njé kadi dije ko, ki njé tərō je, ki njé mbati Luwə, ki njé ra majal je, ki dije ki njé ra ne ki nel Luwə al, ki njé ki ooi to Luwə ta ne ki ay njay al, ki njé təl bawde je ki kōde je. Re mbə njé təl dije,

¹⁰ njé ra kaya je, ki dingəm je ki njé sangi-naa, ki njé gati ki dije bəə ti, ki njé ngom je, ki dije ki njé tətì ta je. Re ki mbata lə dije pəti ki njé ra ne ki osi ta ne ndo ki rojeti la Luwə.

¹¹ Né ndo kin e ki go poy ta ti ki maji ki Luwə ilə jim ti. E Poy Ta ki Maji ki toji təba lə Luwə ki njé maji.

Me-maji lə Luwə mbata lə Pol

¹² M-ra oyo Babé Jeju Kirisi ki adi-m təgi kadi m-r-a-n kīlə lie. M-ra-e oyo mbata koo ki oo adi masi naki e ilə kīlə kin jim ti.

¹³ Mi ki kate mi nje kəl ta ki mal də to Luwə ti, mi nje kadi ko dije lie, ki nje taje. Nə Luwə, oo kəm-to-ndoo ləm, tado m-ra ne je kin pəti ki go gər-e ti al. M-ra-de tado m-adi mem al[†].

¹⁴ Babé leje, ki go me-maji ti lie ki to mbar mbar ki mbata ləm adi-m kadi-me ki ndiginaa ki go rəbi kinda rə naa ti ki Jeju Kirisi.

¹⁵ Ta kin e ta ki rojeti ki maji kadi dije pəti taai ki me ki kare ba. Jeju Kirisi re dənangai ti mba kají njé ra majal je. NJé ra majal je kin, mi majal ləm ita-de pəti.

¹⁶ Nə Luwə oo kəm-to-ndoo ləm. Ra be kadi Jeju Kirisi toji kisi də ti lie səm, mi ki majal ləm ita dije pəti. MBata kadi e ne ndají lə dije ki a adi-e mede kadi ingəi kají ki to biti ki no ti.

¹⁷ Kadi toji ki təba e

Lə NGar ki njé kisi ki dəkagilo ki dəkagilo,
 Lə Luwə ki njé koy al,
 Lə Luwə ki dum koo ki kəm,
 Lə Luwə ki e karne ba e Luwə. Amen.*

Pol ił dingəm me Timote ti

¹⁸ NGonm Timote, ta koji ki m-adi e to kin:
 Ki go ta je ti ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti ali dəi
 ti kəte, m-ndigi kadi uwə ta je kin səm, iro-n
 rō ki maji.

¹⁹ Iro rō ki maji, ki kadi-me ki maji ki uwə
 dəw ki ta al. Dije madi mbati kadi mede uwə-
 de ki ta, adi kadi-me lade tuji.

²⁰ Dan dije ti kin, Iməne e ki Aləgijandir e i
 ti noq. M-ił Iməne* e ki Aləgijandir* ji Satə
 ti, kadi ndoi kəl ta ki mal do Luwə ti al ngata.

2

Nę ndo ki də kəl ta ti ki Luwə

¹ Kəte noq ne je ti pəti, m-ndəjì kadi dije koyi
 ne Luwə, kadi eli sie ta, kadi noi dəe ti, kadi
 rai-e oyo ki mbata lə dije pəti.

² Maji kadi ali ta ki Luwə ki mbata lə ngar
 je, ki njé koye je pəti, kadi j-isı maji jəke me
 6e ti, me 6al Luwə ti, ki 6uki-naa ti.

³ E kin a e ne ki maji ki nel Luwə leje ki Nje
 kaj-i-je.

⁴ Tado Luwə leje ge kadi dije pəti ingəi kaj-i
 a təēi me gər ta ti ki rojeti.

⁵ Teki rojeti Luwə e kare ba, taa NJe ka mbə
 dije ti ki Luwə e kare ba to. E dəw ki bari-e
 Jəju Kirisi.

⁶ E ki re adi rone koy ti mba kadi gangi-n
 do dije pati. E kin a e naji ki ma ki Jəju ma do
 gangi lo ti ki Luwə oji.

⁷ E ki mbata kin a, Luwə inđə-m njé kila
 mbə ki njé kaw kile. Ta ki m-əl kin e ta ki
 rojeti 6i e ta ngom al. Luwə inđə-m mba kadi
 mi njé ndo ta ki oji də kadi-me ki ta ki rojeti
 gin dije ti dangi ki ei *Jipi je al.

*Ta ki oji də dingəm je ki dəne je me koy kaw-
 naa ti*

⁸ E be a, m-ndigi kadi dingəm je eli ta ki
 Luwə ki lo je pəti ki ji ki koy taa* ki me ki ay
 njay, ki kanji ra wongi ki kanji gaki.

⁹ Be to a, maji kadi dəne je ka kibi kode e ki
 go rəbi ti ki dana, kadi tuji me dəw al, ki ki
 ndəjì ta al. Ningə kadi də ki ra ki ndəjì ta, or
 ki gate e ngay, madi ki gate e ngay, ki kibi ki
 gate e ngay, e ne su rō lade al.

¹⁰ Na kadi sui rōde ki kile ra je ki maji ki təjì
 kadi ei dəne je ki njé ra kile 6əəl Luwə yo taa.

¹¹ Dəkagilo ne ndo ti la Luwə, maji kadi
 dəne isi jəke oo do ne ndo ki kanji kəl ta, ki
 kile də gin təgi ti.

¹² Bei taa, madi ta rəbi dəne kadi ndo ne
 dingəm al nim, kadi aw ki təgi dəe al nim, na
 kadi isi jəke ki kanji kəl ta.

* ^{1:17} Amen e ta Ebirə ki kor me na e rojeti, kadi e be! * ^{1:20} 2Tim 2.17 * ^{1:20} 2Tim 4.14 * ^{2:8} Təē ki taga 9.29;
 1 NGar je 8.22 * ^{2:14} Kila ngirə ne je 2.7-22; 3.1-6

¹³ MBata Adam e Luwə ra-e kəte 6əy taa ra
 Ebi.

¹⁴ E Adam e su əde al, na e dəne e su əde adi
 al do ndu Luwə*.

¹⁵ Be ka, dəne a aji ki go rəbi lə ngon ki koji,
 təki re uwə tagine ba me kadi-me ti, me ndig-i-
 naa ti, ki me kay njay ti, ki hal ki ndəjì ta al.

3

Njé kər no njé kaw-naaje

¹ Ta ki m-aw tə m-əl kam e ta ki rojeti: Re
 dəw madi sangi kadi n-or no njé kaw-naa je
 ningə, e kile ki maji e ndig-i ra.

² Ningə sobi kadi dəw ki njé kaw-
 naa je e dəw ki ta goto dəe ti, e ngaw dəne ki
 kare ba, e dəw ki njé kuwə rone gin təgine ti,
 e dəw ki njé gosi ta, e njé ra ne ki go rəbe ti,
 e dəw ki njé ra mba, ta sobi kadi e dəw ki asi
 ndo ne dije to.

³ Sobı kadi e go kasi al nim, e dəw ki njé to
 rō al nim, na e dəw ki səl ləm ləm, dəw ki njé
 ge kəl al. Taa kadi e njé ra ta la al to.

⁴ Sobı kadi e dəw ki asi kində kəmne go me
 kəy ti ləne, ningə kadi ra adi nganne je a i njé
 tel rōde go ta ti ki njé 6uki-naa ti.

⁵ Tado re dəw asi kində kəmne go me kəy ti
 ləne al a, ra ban a i ində kəmne maji go njé
 kaw-naa je ti e?

⁶ Sobı kadi e njé kadi-me ki sigi al, na tə koji
 rō aw sie adi osi me ta ki gangi ti tekki su osi-n
 me ti be.

⁷ Sobı kadi dije ki njé kadi-me je al ka, eli ta
 ki maji doe ti, mba kadi tal ne kidi al, ta kadi
 osi me gum ti lə su al to.

Diyakir je

⁸*Diyakir je ka, sobi kadi ei dije ki njé ra ne
 ki rojeti, sobi kadi ei dije ki njé kəl ta mindide
 joo al. A si go kasi je al, taa e a i njé ra ta ne
 kinga ki go rəbe ti al, al to.

⁹ Sobı kadi ngam̄i ta lə Luwə ki təē ki dəe
 me kadi-me ti kin ki ngam̄e ki ay njay kanji
 kuwə-de ki ta.

¹⁰ Kete no kila ti, sobi kadi nai-de oi taa.
 Go na koo ti, re ne ki ilə bəngirə node ti goto
 ningə, asi kadi rai kile diyakir kare.

¹¹ Dəne je ki njé ra kile diyakir ka, sobi kadi
 ei njé ra ne ki rojeti to. Sobı kadi ei njé kəl
 dije ta ndilde ti al, taa kadi ei dije ki ası kuwə
 rōde gin təgide ti to. A ei dije ki dana me kila
 ra je ti pəti.

¹² Sobı kadi diyakir je ei njé dəne ki kare,
 kadi ei dije ki indəi kəmde go ngande je ti, ki
 go me kəy ti lade maji.

¹³ MBata njé ki rai kile diyakir maji, ingəi
 kosi-gon, taa asi kadi eli ta ki təgide do kadi ti
 ki, adi mede Jəju Kirisi to.

Ne ki Luwə təē ki dəe

¹⁴ M-ində mem do ti kadi me ndo je ti ki ngay al, m-a m-aw m-ingə-i. Nə m-ndangi makitibi kin m-ilə-n m-adi,

¹⁵ mba kadi re njam nay bəy ka, iğər-n rəbi ra kila ləi me kəy ti lə Luwə. Adi eñ njé kawanad je la Luwə ki njé kisi kəm ba. Təki kagi ngadan kəy a i ngirə kəy a i togi kəy, be to a, njé kaw-naa je a i togi ne ndo ki rojeti la Luwə.

¹⁶ Né ki Luwə təç ki dəe e né ki bo ngay ki dum maji,
Adi e Jəju Kirisi ki j-adə meje.
Ojji rone tə dəw ki go darə ti,
Ningə, NDil Luwə əar-e dəw ki dana,
Malayka je ooi-e,
Dije ləi mbə ki ojji dəe dan gin dije ti ki dangi
dangi,
Dije adi-e mede ki lo je pəti dənangı ti.
Luwə un-e aw sie dərə ti me kəsi-gon ti.

4

Ta do njé ndo ne je ti ki ngom

¹ NDil Luwə al ta ay njay takı dəkagilo ki dobrəy ti, dije madi a iye'i go kadi-me ləde kə, kadi oti ta lə ndil je ki ngom. Taa a taai ngirə ne ndo ki rəndil je ti ki majal to.

² NJé ndo ne je ki ngom ki njé kədi kəm dije ki ta ki nda tade né, ki mede uwə-de ki ta do majal ti al, a ədi-de kadi əuki-de wale. NJé ndo ne ki ngom ka kin a i dije ki mər ta ləde e ki tuji.

³ Ko dijee ka kin ogi kadi dije taai-naa, ta ogi kadi dije usoi ne je madi. Nə Luwə ində ne kuso je pəti mba kadi dije ki adi-e mede ki gəri ta ki rojeti, usoi ne je kin ki oyo ki ra.

⁴ Ki rojeti, ne je pəti ki Luwə rade a i ne je ki maji. Né ki kadi dəw mbati goto. Ke a kadi kuso-e ki oyo ki ra Luwə.

⁵ Tado ta lə Luwə, ki kel ta ki Luwə təli ne je kin pəti ki kay njay ti.

⁶ Loki re ər gin ne je kin ki taga adi ngakoi je ooi ningə, a i njé ra kile bəə ki maji lə Jəju Kirisi. A ojji kadi i dəw ki ul rəi ki ta je ki go ndil ti, ki né ndo ki rojeti ki ingə.

Pol ilə dingəm me Timote ti

⁷ Maji kadi ojji su je ki kidə ki kəme goto ngerəngi. Əi su je ki ojji ta ta lə Luwə. Ində do rəi ti kadi isi me əsl Luwə ti.

⁸ Kində do rə ti mbata kingə ne me ti, ta ngodi ki kay je be kin majə e noq, na ke a, e ngay al. Né ra ki go ndu Luwə ti a ra maji ki dəw me ne je ti pəti. Tado a adi-je kajı ki dənangı ti ne ki e ki dərə ti.

⁹ Ta kin e ta ki rojeti ki maji kadi dije pəti taai ki me ki kare.

¹⁰ Roje ki j-isı j-adı ko, ki rə ki j-isı j-i rəi, e ki mbata meje ki j-ində do Luwə ti ki njé kisi kəm ba. E a e njé kadi dije pəti ki dənangı ti ne, ki bo tsı, e njé ki adi mede Jəju Kirisi.

¹¹ E kin a e né ki kadi indəji dije a ində-de to.

Nə ndaji mbata njé kadi-me je

¹² Adi dəw madi kidi mba ke ki i basa al. Nə kadi i ne ndaji mbata njé kadi-me je, me ta kəli ti, me pa njiyəi ti, me ndigi-naa ti, me kadi-me ti, ki me kay njay ti.

¹³ Kete no kadi m-re m-ingə-i ti, m-ndaji kadi ində roi ta tida makitibi ti lə Luwə no kosi je ti, ki ta kojji ta ti, ki ta ndo dije ndu Luwə ti.

¹⁴ Oti kadi ikidi kadi-kare ki Luwə adi ki go me-majı ti lie kin. Adi ki go rəbi lə njé kəl ta je ki tae ti, ki eli ta dəi ti, ki go rəbi lə ngatəgi je ki njé kər no njé kaw-naa je, ki indəi jide doi ti.

¹⁵ Maji kadi ində roi ta kılə ti kin ira ki me ki kare ba. Fra be kadi dije ooi kaw ki kete ləi taga ta kamde ti.

¹⁶ M-ndəji kadi kəmi ədi do roi ti i wa, taa do ne ndo ti lai nim to. Uwə togi ba me ti. Re ira be ningə, a aji roi i wa taa a aji dije ki njé koo do ne ndo lai nim to.

5

Kal Timote ki rə njé kaw-naa je ti

¹ Oti kadi indangi dəw ki togi ki togi ngay, na kadi al-e ta ki ndui ki sol ta bawi a isi el sie ta be. Ningə ngan basa je ka, səbi kadi ira-de tə ngakoj je ki me darə ti be to.

² Fra ki dane je ki togi tə koj je taa ngan mandi je tə konani je be to. Fra ne je kin pəti ki mər ta ki ay njay node ti.

Njé ngaw koy je

³ Maji kadi ində kəmi maji go njé ngaw koy je ti ki rojeti, ki dəw ki njé ra səde goto.

⁴ Re njé ngaw koy aw ki ngane je a se ngan kane je noq ningə, səbi kadi, ngane je a se ngan kae je ndoi ne ra ki go rəbi ti lə Luwə do nojide je ti. Səbide kadi ooi go njé kojide je təki njé kojide je ooi gode kete kin be to. Tado ne ra ki be kin a nel Luwə.

⁵ NJé ngaw koy ki rojeti, e ki dəw ki njé ra sie goto, ki isi ki karne ba, ində mene də Luwə ti par. Dəkagilo je pati, kondo ki kada, isi al ta ki Luwə, dəjə kadi ra səne.

⁶ Né njé ngaw koy ki isi ta koo maji rone ti me kaya ti ki ra, re a-n ki dəne ta noq ka, e dəw ki koy me ndil ti.

⁷ Indo-de ne je kin be, mba kadi isi ki dəde ta ka ti dəde ti al.

⁸ Re dəw madi oo go nojine je al, ki bo təy, oo go dije ki me kəy ti lane al, e dəw ki ilə kadi-me ləne kə. Dəw ki gər Luwə al ka e sotı ite bəy.

⁹ Onoi ndangi tə njé ngaw koy ki bale asi kuti mehə al nim, taa ki taa ngaw kare ba al nim, mbə njé je ti ki njé kaw-naa je isi ooi gode.

¹⁰ Maji kadi dije gəri-e ojji go kılə rae ki maji. Maji kadi e dəw ki kete e njé koti ngan je nim, njé ra mba je nim, njé togi nja dije ki kay njay lə Luwə nim*, e njé ra ki dije ki né ki to təç

dode ti nim. Taa e nje ra kilə je ki maji ki go rəbi je ki dangi dangi nim to.

¹¹ Onoi kadi indangi to njé ngaw koy je ki rode to mbəl 6ay me makitibi ti. Indangi tode al tada loki 6o taa dingəm ra-de ningə, a iyəi kadi ro lade mba kun go Kirisi ko, a a taai ngaw.

¹² Ra-e ki be kin a re ki ta ki gangi dode ti, tado naji ta kadi-me lade ki kate ko.

¹³ Ne ki rangi 6ay a tali njé dabi je. Ningə kilə rade ki bo ngay e kilə lo mbək ki ta kəy lə dije par. Əi njé dabi je par al, nə indai ta 6a go dabi ti, taa aijé kində gəngi də ta ti la dije to. Ne ki lagide al ka, iləi tade me ti. Ningə ta kəlde ka to birirri ti.

¹⁴ Embata kilə ra je ki be kin a, səbə kadi njé ngaw koy je ki rode to mbəl 6ay taai dingəm ki rangi. Kadi oji ngan je ə indai kəmde go me kay ti lade to mba kadi nje bə ingə rəbi əl-n ta ki mal dəje ti al.

¹⁵ M-al ta kin be mbata njé ngaw koy je ngay ki rode to mbəl 6ay iləi kadi-me lade ko a uni go *Satə.

¹⁶ Re nje kadi-me ki dane madi aw ki njé ngaw koy je me kəy ti ləne noq ningə, səbə kadi e wa ngəm-de. Loki ra be ningə e ne koti ki oy a un də njé kaw-naa je ti, kadi njé kaw-naa je rai ki njé ngaw koy je ki rojeti ki dəw ki nje go rəde goto.

Njé kər no njé kaw-naaje

¹⁷ Maji kadi ngatəgi je ki njé ra kilə maji dan njé kaw-naa je ti, ingəi kəsi-gon ki ne kiga go ji ki ta kilə lade gidi joo. Ki bo toy, e njé je ki isi adi rode ko mba kəjə ta, ki ndo dije ta la Luwə.

¹⁸ Tadəndangi me makitibi ti la Luwə ei nə: «Dəw a do ndugidu ta mangi ti al, dəkagilo ti ki a njiyə də ko ti mba kadi kande təe.» Taa makitibi lə Luwə əl 6ay to a na: «Maji kadi dəw ki nje ra kilə ingə ne kiga go ji ki asi ta kilə ki ra^{*}.»

¹⁹ Re dəw madi əl ta ki majal də ngatəgi ti, a dije joo a se mitə mai naje al ningə, otı kadi indigi sie də ti.

²⁰ Njé je ki rai majal, səbə kadi indangi-de ta kəm kosi je ti mba kadi ndage je 6əli.

²¹ M-ndəji ta kəm Luwə ti ki ta kəm Jeju Kirisi ti, taa ta kəm malayka je ti ki Luwə mbəti-de, kadi itəl rəi go ta je ti ki m-ali. Itəl rəi go ti ki kanji kun ki madi je a kiyə njé ki nungı, ki kanji kor kam dije dana.

²² Ne ki səbə kadi igər a to kin: Otı kadi inda ji də dəw ti kalangi ba mba kadi təl nje ra kilə dan njé kaw-naa je ti. Maji kadi inda rəi-naa ti ki dəw də majal ti lie al. Ningə, i wa ay rəi njay də majal ti.

²³ NGa ningə, maji kadi ay man ki ndul wa kare ba par al, nə kadi ay kasi kandi nju ndəy ndəy mba kadi ra maji ki moy ki mei ti ki ra adi rəi ta katı al ki dəkagilo je pəti kin.

²⁴ Dije madi je gin majal lade to taga kəte 6ay taa kadi ta ki gangi re dode ti. Nə njé ki nungı, majal lade to lo 6ay ti biti kadi ta ki gangi taa a or ginde ndə ki gogit.

²⁵ Kilə ra je ki maji ka to be to. Ya njé ki madi to taga pay pay. Ningə njé ki nungı, re yade to taga pay pay al ka, a toi lo 6ay ti ratata al.

6

Ta do 6əə je ti

¹ Dije pəti ki adi mede ki əi 6əə je, səbə kadi iləi dəde gin togı ti la 6ade je. Həi dəde gin togı ti la 6ade je mba kadi dəw əl ta ki mal də to Luwə ti al, taa də ne ndo ti ki ji ndo səsə kin al to.

² E go ti al kadi 6əə je ki 6ade je adi mede Luwə, uni gırə de ke ngakonaa me ta ti la Luwə a mbati kadi iləi dəde gin togı ti la 6ade je. Kede ngakonaa me ta ti la Luwə ka kin ə səbə kadi rai kilə adi-de ki kəte noq 6ay, tadə e ngakode je ki njé kadi-me je ə isi rai kilə adide.

Njé ne ndo je ki ngom ki ra ta ne kingə

³ Ta ki m-aw ta m-ali kam, e ta ki səbə kadi indo dije ə indəj-i-de kadi rai kile. Re dəw madi ndo dije ne ki rangi, a iyə go rəbi ta ki rojeti la Baəfe leje Jeju Kirisi, ki go rəbi ne ndo ki go kadi-me ti leje kin ningə,

⁴ e dəw ki kun da ta təl-e, taa e dəw ki isi day to. Nə ki gər e ta ki naji ki to rəe ti tə moy. E nje sangi ta me ta ki naji ti do ta je ki ndade goto. Ningə lo kin a, jangı je, ki gaki-naa je, ki tajı-naa je, ki ta ki tati də-naa ti je təei ti.

⁵ Ta ki naji ki gine gangi al, mbo dije ti ki ku dade goto, ki nagon gir ta ki ndəy ki əjə də ta ki rojeti goto dəde ti, təe lo kin ti noq. Ningə məri kadi, kadi-me Luwə e rəbi kingə ne.

⁶ Ta ki rojeti, kadi-me Luwə e ne kingə ki bo ngay, re dəw ra rənəl də ne ti ki to me jie ti.

⁷ Ta ki ji re-n me duniyə ti ki jije kare, be to əj-a-ji təl-n ki jije kare.

⁸ E be a, re j-ingəi ne kusoje ki kibə rəje ningə, kadi jı ra rənəl də ti.

⁹ Dije ki sangi kadi n-təli njé ne kingə ki ngay ki rəbi je ki dangi dangi, osi me gum ne na ti. Osi me gum ti ki go rəbi ra ta ne ki to mba, ki ki majal, ki aw ki dije me ne ti ki majal, ki me tuji ti.

¹⁰ Tadəra ta la e ngirə majal je pəti. Njé ki madi uni rəde ba pəti indəi ta sangi la ti, adi ndəmi say go rəbi kadi-me ti. Ningə ai je wa adi ko ndilde.

Rə rə ki maji

¹¹ Nə jı ki jı dəw la Luwə, ay gədi ne je ti kin ki rangi, səbə kadi issa rəbi ne ra ki dana, ki 6əl Luwə, ki kadi-me, ki ndigı-naa, ki kore me, ki səl ləm.

* 5:18 Dətərenom 25.4; 1Kor 9.9; Mt 10.10; Lk 10.7

¹² Iro rō ki maji ki oji do kadi-me, uwə kajī ki to ratata kin səm, tado Luwə ɓari mba kadi iğer ta kajī kin, dəkagilo ti ki un ndui taa iman naji ki maji do ti no kosi dije ti.

¹³ M-ndajī ta kām Luwə ti ki njé kində ne je pəti, taa ki no Jaju Kirisi ki un ndune ki taa man naji ki rojeti no Posi *Pilati ti^{*},

¹⁴ kadi ingam go ndu-kun ki inga kin maji, me kay njay ti ki kanji ta madi dəi ti biti kadi Baće Jəju Kirisi təl re-n.

¹⁵ Baće Jəju Kirisi a re dəkagilo ti ki Luwə oji, Luwə ki njé maji-kur, ki e ki karne ba e fa rone,

E Ngar lə ngar je ki Baće lə ɓaće je,

¹⁶ E ki karne ba e njé koy al, Isi me kunji ti ki dəw asi kadi tēe kadi ti al. Dəw kare ki dənangi ti ne ki oo-e ki kəmne goto.

Dəw ki asi koo-e goto.

Təba ki təgi ki to biti ki no ti e yae! Amen!

Ta ki oji do njé ne kingə je

¹⁷ Əl njé ne kingə je ki dənangi ti ne kadi indəi gude al. Əl-de kadi uwəi kul ne kingə je ki a tuji kin al, na kadi uwəi kul Luwa ki njé kadi-je ne je pəti ki to mbar mbar, jie oy al, mba kadi j-iṣi-n me rənel ti.

¹⁸ Əl-de kadi rai maji, kadi ne kingəde e kile ra ki maji. Ninga kadi ei dije ki jide oy al, kadi kəki ne kingə je ləde ki dije ki rangi.

¹⁹ Re rai be ningə, isi kawi ne maji je ləde indəi lo ngəm ne ti ki maji ki ngə mba ndə ki lo ti ti, kadi ingai kajī ki rojeti.

Ta ki dəbay ti ki kuwa ji-naa

²⁰ I Timote, səbi kadi uwə go ndu Luwə kin səm. Osı rəi ko kadi ta je ti ki kəl ki ndae goto, ki osı ta ta lə Luwə, osı rəi ko kadi ta je ki naji ti ki go ne gar ti ki ngom ki dənangi ti ne.

²¹ Dije madi uwəi kul ne gər kin, adi ndəmi go rəbi kadi-me lade.

Kadi me-majı lə Luwə e naa ti səsi. Amen!

Makitibi ki ko joo ki Pol ndangi adi Timote

Ta ki do makitibi ti ki ko joo ki Pol ndangi
adi Timote

Makitibi ki ko joo ki Pol ndangi adi Timote kin, ndange Rom ti, loki to-n ta ko ti me kęy dangay ti (1.17; 2.9). E dökagilo ki madi-kilə je lə Pol tusi-e iyęl-e (4.10, 16). Pol e ta tal ta kilə ti ləne (4.6), a ndangi makitibi adi madikiləne ki ngay Timote, ade-n ngan ndu je ki dəbəy ti (1.2). Makitibi ki ko joo ki Pol ndangi adi Timote kin a e dəbəy makitibi lə Pol ki ndangi.

Kilə ngirə ta ti, nje kaw kilə Pol, ra oyo Luwə mbata kadi-me ki ndigi-naa ki to me Timote ti. NGa ninga, oji-n do ko ki a ingə bəə kilə je lə Luwə lo ti ti, ki rə ki a inga-de me kilə kilə mbę Poy Ta ki Maji ti lə Kirisi, Pol ilə dingəm me Timote ti kadi uwə təgine ba, rə tə asigar lə Jeju Kirisi ki a do njane ti (1.3-2.13). Dəje kadi oşı rəne ngərəngi kadi dije ti ki njé ge ta ki maji ki ndae goto, ki njé tide ta je ki galala ki oşı ta Poy Ta ki Maji. Pol ndəjì Timote kadi oo da njane n-e Pol, ningə kadi ində kəme go ne ndo ti ki rəjeti ki n-adé (2.14-4.5). Ta tal ta ta ti, Pol al ta ki do rəne ti oji-n do dökagilo ki nga ki e me ti, ningə iyə ta ra oyo Baće Luwə ki isi ində kəme gone ti me ko je ti kin, al (4.6-22).

Nje kaw kilə Pol rə rə ki maji mba ta lə Luwə, biti tal tae (4.7). NGa ninga, sobi kadi njé kadi mede Kirisi, rsi ko rə lə Pol kin, ki kanji bəl. Kadi roi ki kadi-me, ki kore me, ki ndigi-naa, taa ki kuwə təgi ba to.

Kuwə ji-naa

¹ Mi Pol ki nje kaw kilə lə Jeju Kirisi ki go ndigi ti lə Luwə. Kila ram e mba kadi m-ilə mbę ta kajı ki Luwə un ndune adi do ti ki takul kində rə naat ti ki Jeju Kirisi.

² M-ilə ki makitibi kin madi i Timote[◊] ki i ngon ndigi ləm. M-uwə jii a m-dəjì kadi me-majı ki koo kəm-to-ndoo ki kisi-maje lə Luwə ki Bawie aki Baće ləje Jeju Kirisi e səi naa ti.

Pol ra oyo Luwə

³ M-ra oyo Luwə ki m-isı m-ra kilə made ki ngame ki ay njay təki kam je[◊] rai kete be to. Kondo ki kada loki m-isı m-əl ta ki Luwə ninga, mem ole doi ti.

⁴ Loki mem ole do no ti lai[◊], bo koo-i ra-m ngay mba kadi rənal lam rosi.

⁵ Mem ole də kadi-me ti lai ki rəjeti. Kadi-me kin i rə kai Loyisi ti ki balmə bəy taa to ro koi Enisi ti to. M-fadi al kadi kadi-me kin e ngamei ti to.

*Pol doj Timote kadi ingə ko səm mbata
Poy Ta ki Maji*

⁶ MBata kin a, m-ole mei do ta ti kin kadi ində kəmi maji go kadi-kare ti lə Luwə ki ingə ki go me-majı ti lie, loki m-ində jim doj ti.

⁷ Təki rəjeti, NDil ki kay njay ki Luwə adi-je, e NDil bəl al, nə e NDil ki rosi ki təgi ki ndiginaa. Taa e NDil kinda da rə ti ts.

⁸ Adi rəi səli mba ma naji do Baće ti ləje al. Taa adi roi səli dəm ti, mi ki mi kęy dangay ti mbata lie kin al to. Nə kadi ingə ko səm mbata Poy Ta ki Maji ki go təgi ti ki Luwə adi.

⁹ Luwə ki aji-je a bər-je, mba kadi kisi ki do taa laje e kisi ki do taa ki ay njay. Ra nə kin be mba kılə raje je al, na e ki go ndigi ti ki go ki me-majı ti lie. Me-majı kin Luwə adi-je me Jeju Kirisi ti kate bəy taa kadi ində duniya.

¹⁰ Me-majı ka kin j-oi ki kamje ngosine ki takul re lə NJe kajı-je Jeju Kirisi. E a tel koy nə ki kare ti. Ningə ki takul Poy Ta ki Maji, ra adi ji gəri kajı ki kisi kəm ba ay njay njay to.

¹¹ E ki mbata Poy Ta ki Maji kin a Luwə ində-m tə nje kila mbę nim, nje kaw kilə nim, taa ki nje ndo nə dije nim to.

¹² E kin a, e gin kinga ko ləm ki ngosine kin. Nə rəm sol-m do ti al. Təki rəjeti, m-gər Luwə ki m-ində mem doe ti kin bəti. M-gər maji kadi təgi Luwə asi naki kadi ində kəmne go nə ti ki adi-m biti dəbəy ndo ti.

¹³ Ne ndo ki ingə rom ti, un tə ne ndaji me kadi-me ti ki me ndigi-naa ti ki Jeju Kirisi adi-je me kində rə naa ti sie.

¹⁴ Ingam go ne ndo ki adi-ni ki takul NDil Luwə ki isi meje ti kin maji.

Kuwə rə ba lə Onəsipər

¹⁵ İgər kadi njé ki dənangı Aji ti mbati mi. Pijal aki Ermojən aki mbode ti to.

¹⁶ Ki oji do Onəsipər, kadi ra maji lə Baće e do me kęy ti lie. Təki rəjeti, ilə dingəm mem ti taa taa. Taa rəe səl-e dəm ti me keem kęy dangay ti kin al to.

¹⁷ Dökagilo ki təq Rom ti taa a, sangi-m ki rə ki təki kadi ingə-m.

¹⁸ M-koy Baće Jeju kadi adi Baće Luwə oo kəm-to-ndoo lə Onəsipər ndo gangı ta ti. Taa i ja wa ki doi, igər itə ndəgi dije pati, kilə je pati ki Onəsipər ra adi-m dənangı Epəji ti.

2

Nje rə lə Kirisi ki maji

¹ I ngon Timote, maji kadi uwə təgi ba me-majı ti ki j-ingə ki takul kində rə naa ti ki Kirisi kin.

² Ningə ne ndo ki ingə rom ti ta kəm kosi dije ti, maji kadi indo dije ki dana ki asi naki kadi aki je ka, uni ndoi dije ki rangi kete to.

³ Ingə ko səm tə nje rə ki maji lə Jeju Kirisi.

⁴NJe rō madi dan njé rō je ti ki ge kadi n-nal ki bo ki dōne ti, ki ində rōne ta ne je ti ki rangi yo goto.

⁵NJe kāy ngōdi ki a ingə ne kingə go jine re ay ngōdi ki go ndu-kun ti al goto.

⁶NJe ndor ki njé ra kīlə ki tōgine a a rōnəl dō kandi ko ti kete.

⁷Maji kadi imar ta dō ta ti ki m-eli kin maji ngingə, Babē a adi tər kadi igər-n ndəgi ne je pəti tiga.

Adi mei ole do Jeju Kirisi ti

⁸Adi mei ole do Jeju Kirisi ti ki e gin ka ti la *Dabidi, Jeju Kirisi ki j taa dan njé koy je ti ki go Poy Ta ti ki Maji ki m-isí m-ilə mbēe.

⁹E ki mbata Poy Ta ki Maji wa kin a, m-isí m-ingə-n kq. Dooi-mi ki kula gindi tə dəw ki njé tol dəw be. Nə ta la Luwə dəw ki asi dəo-e goto.

¹⁰Be a, m-tigə tam njaki dō ne je ti pəti mbata njé je ki Luwə mbəti-de, mba kadi a i je ka, ingəi kají ki e me Jeju Kirisi ti, naa ti ki kosi-gon ki ratata to.

¹¹Ta ki m-a m-al kam e ta ki rojeti:

Re j-oyi naa ti ki Kirisi a,

J-a j-isí kəm ba naa ti sie to.

12 Re j-uwai tagije ba sie a,

J-a j-oi 6e naa ti sie to.

Re j-a nə ji gəri-e al a,

E ka a a nə n-gar-je al to.

13 Re je j-a dō njaje ti al a,

E a dō njane ti.

Tado a naji ta gər rōne al ratata.

NJe ra kīlə ki rōe səl-e al

¹⁴Maji kadi inay ki lo kole mede dō ta je ti kin taa taa. Ki nō Luwə ti, el-de ki togī mba kadi gaki-naa dō ku ta je ti ki ndade goto kin al. E kin a ra ne madi al, na a tuji dije ki njé ko dōe tə tuji yo.

¹⁵Ində dō rōi ti kadi iteq no Luwə ti ta dəw ki asi, njé ra kīlə ki rōe səl-e dō kīlə ti lie al, ki ilə mbē Poy Ta ki Maji ki rojeti lə Luwə ki go rabe ti.

¹⁶Imbatı ta ki naji je ki ndade goto ki osi ta kadi-me. Taki rojeti, njé je ki ta je ki be kin nel-de, ndade ngal ki Luwə par par.

¹⁷Né ndo lade to te do bay ki aw ki kate kate kin be. Imene⁸ ai ki Piləti ai mbo dije ti kin to.

¹⁸Əi say kadi ta ti ki rojeti. Ningə ali a i nə, njé koy je ii taa lo koy ti ngata. E be a, tuji ki kadi-me lə njé ki na je.

¹⁹Be ka, ngirə kəy ki nga ki Luwə ində isi lo kise ti. Luwə ndangi ta je kin do ti a nə: «Babē gor dije ki a yae je bəti, ningə maji kadi dəw ki ra ki a nə n-e ya Babē, kadi ay say kadi majal ti.»

²⁰Me kəy ki bo ti, dəw a ingə ne ra kīlə je ki ra ki or a se ki ningə kasi par al, nə a ingə njé ki madi je ki rai-de ki kagi a se wanji to. Njé je ki na je, e ki mba ra kīlə ndə madi je par.

NJé je ki nungi, e ki mba ra kīlə ki ndə je pəti to.

²¹Re dəw madi ay rōne njay dō majal je ti kin a, a to ta ne ra kīlə kəsi-gon, ki kində ta dangi, ki ndae to ti mbata bae, ki kində dō dana mbata kīlə je pəti ki maji.

NJe ra kīlə lə Babē

²²Maji kadi or roi kə me ngur darō ti ki dəkagilo basa ti. Isangi rabi ra ne ki dana, ki kadi-me, ki ndigi-naa, ki kisi ki naa maje, ki njé je ki isi əli ta ki Babē ki me ki ay njay.

²³Imbatı ta ki naji je ki to mbə ki ndae goto. Ta ki naji je ki be kin a re ki gaki-naa.

²⁴Təki rojeti, dəw ki njé ra kīlə bəə kadi Babē, e dəw ki a gaki dije al, nə e dəw ki a oji ndigi-naa ləne ki rō dije ti pəti nim, dəw ki asi ndo ne dije nim. A e dəw ki a isi dō ta ti to.

²⁵Ki mindi ki səl ləm a a tur-n ta dije ki njé kose ta. Dəməjə a Luwə a ra adi tui kalde mba kadi təg̫i me gər ta ki rojeti ti, 6a a təli uni angal ki maji gogi.

²⁶A təg̫i me gum je ti lə su ki uwə-n-de dangay ti, gin tōgine ti mba kadi rai ndigi lie.

3

Ne je ki a rai ne dəbəy ndəje ti

¹Maji kadi igər təki me ndō je ki dəbəy ti, kagi lo je ki nəgə a rai.

²Dije a təli njé ra ta ne, njé ndig̫i la. A ei njé kinda gude, njé kun dōde taa, ki njé kəl ta ki mal do to Luwə ti. A ei njé tol ne ki kanji koo kəm-to-ndoo, taa a ei njé kəsi ta ne ra ki maji to.

³Koo to dəw a goto rōde ti, koo kəm-to-ndoo a goto rōde ti, a ali ta ki rojeti al da-naa ti, pa njiyəde a ale mba. A ei njé tol ne ki kanji koo kəm-to-ndoo, taa a ei njé kəsi ta ne ra ki maji to.

⁴A ei njé kun dō-naa, njé ra ne ki dō gu ti, kun do taa a təl-de njé kəm to je ti. A ndigi rənəl ki duniya ti ita Luwə.

⁵A ejí gidi rōde ti təki n-a i njé bəl Luwə, nə təki rojeti, naji ta gər tog̫i kadi-me. Or rəi kə kadi ki dije ti ki be kin.

⁶MBə ko dije ti kin, a ingə njé je ki isi uri me kəy ti lə dəne je ki njé tog̫i goto, uwəi-de me gum je ti ləde. Əi dəne je ki majal dum dōde, adi iyəi rōde adi ngur darō je ki dangi dangi.

⁷İsi ta ndo ne je ti ki dəkagilo je pəti, nə lo kadi asi təg̫i me gər ta ti ki rojeti goto ratata.

⁸Təki dəkagilo ti ki kəte, Janasi əi ki Jambirasi osi ta *Moji ka kin a⁹, njé je kin ka osi ta, ta ki rojeti to. Əi dije ki ne gər ləde aw səde me ne ra ki majal ti yo, taa kadi-me ləde ka, ndae goto to.

⁹Lo kaw kate ləde ki ngay a goto, tado dije a gəri ne rade je ki majal təki ndə je ti ki

kete, dije gərii ne ra je ki majal la Janəsi ai ki Jambirəsi ka kin be to.

Pol ndəji Timote kadi ngəm go ne ndo ki ingə rəne ti

¹⁰ Nə j, ində kəmi o-m me ne je ti pəti: me ne ndo ti ləm, me pa njiyəm ti, me kojı ta ra je ti ləm, me kadi-me ti ləm, me kisi də ti ləm, me ndigi-naa ti ləm, taa me kuwə təgi ba ti ləm to.

¹¹ İgər rəbi ki dije indəi kəm-ndoo ki mbata Poy Ta ki Maji, ki ko je ki ngay ki m-ingə me 6e bo ti ki Atiyosi, ki Ikoniyom, taa me 6e ti ki Lisitir tə^o. Təki rəjeti m-inga ko ngay wa, nə taa taa, Babə isi ɔr-m me ne je ti kin ko.

¹² Tə ki rəjeti, dije pəti ki gei njiyə me 6əl Luwə ti ki takul kinda ro naa ti ləde ki Jəju Kirisi a ingəi ko.

¹³ Nə dije ki njé me ndul, ki njé ndo te je a awi kate kete me majal ki ra ti par par. Me kila rade je ti, a adi ndəgi dije təki ai je wa ka dije ki rangi adi-de be to.

¹⁴ Nə ki əjî dəi, maji kadi uwə go ne je pəti ki indo a itaa tə ne je ki rəjeti kin səm. Tədo igər dije ki ingə ne ndo kin röde ti bəti^o.

¹⁵ Dəkagilo ki ito ki dui ba bəy a igər ta je ki ndangi ki ay njay la Luwə kin. Ta je kin a asi kadi-ni nə gər ki rəjeti, ki a təqə səi kajı ti ki takul kadi-me Jəju Kirisi.

¹⁶ Tədo makitibi ki ndangi la Luwə pəti, Luwə to NDilne ki ay njay səm ti. Ningə ndae to ti mba ndo ne dəw, mba kadi ojı dəw adi mbati ne ra ki majal, mba kör dəw ta rəbi, taa mba ndo ne dəw mba kadi pa njiyə e go ndigi ti la Luwə tə.

¹⁷ E be mba kadi dəw la Luwə e ki kasi naa bərəre me ne je ti, mba kadi ra-n kilə je pəti ki maji.

4

Kilə mbə Poy Ta ki Maji

¹ E be a, ta kəm Luwə ti ki ta kəm Jəju Kirisi ti ki a gangi ta do dije ti ki isi ki dəde taa a se njé koy je, ki mbata təl re lie a se kobe lie,

² m-deji kadi ilə mbə Poy Ta ki Maji kin par par, dəkagilo ti ki maji a se ki majal. Ər dije ta rəbi, ikol də hal ti ki majal, ilə dingəm me dije ti ki takul ne ndo ləi, ki kisi də ti ki kanji kiyə tae.

³ Tədo dəkagilo a re no kadi dije a mbati ne ndo ki rəjeti, a rai ne je ki go me ge je ti ləde. A sangi njé ndo ne je ngay ki a gugü dəde wukı mba kadi ndoi-de ne je ki mbide ndigi koo.

⁴ A uti mbide da ta ti ki rəjeti, a təli röde go su ki kide ti yo.

⁵ Nəj, maji kadi indədə roi ti me ne je ti pəti. Uwə roi ba me ko je ti. Maji kadi ira kilə kılə

mbə Poy Ta ki Maji ləi kin maji. Ində kəmi go ra kılə 6əə ti lə Luwə maji to.

Pol təl ta ngədi

⁶ Ki ojı dəm, dəkagilo re kadi m-ilə rəm kadi-kare ti m-adı Luwə ngata. Dəkagilo koy ləm re nga.

⁷ M-ro ro ki maji, m-təl ta ngədi ləm, m-ngəm go kadi-me ləm.

⁸ NGəsine, ne kigə go ji njé təti rə je, adi e ne ra ki dana ki a to ratata isi ngəm-m. Bañe ki e nje gangi ta ki dana, a adi-m ndə dangi ta ti. A adi-m mi par al, nə dije pəti ki ndigi təl-e, a isi ngəmi ndəe kərəngi.

Poy ta je ki dobəy ti

⁹ M-dəjli kadi indədə roi ti, a re kalangı ingəm.

¹⁰ Tədo Dəmasi iye-m ko, a aw Təsaloniki ti, mbata ne maji je ki dənəngi ti, ki dəkagilo ti ki gone uwə me. Kırəsəsi aw dənəngi Galasi ti. Ningə Titi aw Dalması ti tə^o.

¹¹ Luki ki karne ba par a e səm ne. Ire ki Marki kəmi ti adi-m tədo a ra səm maji ngay me kılə 6əə ti ki e jim ti^o.

¹² M-ilə Tisiki me 6e bo ti ki Epaji^o.

¹³ Dəkagilo ki a re a, un kibi kul ləm ki m-iyə me kəy ti la Karpusi, me 6e ti ki Tirowasi^o kin jii ti ire-n adi-m. Əy makitibi je ləm jii ti to. Ki bo ngay, e makitibi nda je kin.

¹⁴ Aləgijandır^o ki kədi ko ne je adi-m ko ngay, nə Babə a ige ki go kila rae ti.

¹⁵ I ka, maji kadi ində kəm-kədi do roi ti rəe ti to, tədo mbati ta je ləje ki təgine ngay.

¹⁶ NDə gangi ta ti ləm ki dəşəv, dəw kare ki re a gom ti goto, dije pəti iye-mi ko. Ningə kadi Luwə tida majal kin dəde ti al.

¹⁷ Nə Babə e səm naa ti. E a adi-m təgi mba kadi m-ilə-n mbə Poy Ta ki Maji lie m-təl tae, mba kadi dije pəti ki ei *Jipi je al ooi dəe. Luwə a ɔr-m ko ta fal ti.

¹⁸ Babə a ɔr-m ko ta ne je ti ki majal pəti. Ningə a aji-m mbata koşə lie ki dərə ti to. Təjə e lie ki dəkagilo je ki dəkagilo je! *Amen.

Kuwəji-naa ki dobəy ti

¹⁹ Uwə ji Pirisika nim, Akila nim adi-m. Taa uwa ji dije ki me kəy ti la Onasipor tə^o.

²⁰ Erasi nay 6e bo Koreti ti. Tiropim e ki moy adi m-iye Mile ti^o.

²¹ İsəngi rəbi kadi ire kate no nay kul ti. Ebulu, ki Pudası, ki Linusi, taa Kilodiyə ki ndəgi ngako je ki pəti uwəi jii.

²² Kadi Babə e səi, ningə kadi me-majı lie nay səsi pəti to.

* 3:11 Knjk 13-14 * 3:14 1.5; 2.2 * 4:10 Kol 4.14; Plm 24; 2Kor 8.23; Gal 2.3; Tt 1.4 * 4:11 Knjk 12.12, 25; Kol 4.10 * 4:12 Knjk 20.4; Ep 6.21-22; Kol 4.7-8 * 4:13 Knjk 20.6 * 4:14 1Tim 1.20 * 4:19 Knjk 18.2; 2Tim 1.16-17
* 4:20 Knjk 19.22; 20.4; 21.29; Rm 16.23

Makitibi ki Pol ndangi adi Titi

Ta ki do makitibi ti ki Pol ndangi adi Titi

Titi ki Pol ndangi makitibi ade kin e Jipi (Gal 2.1-3). Titi e ki kare dan madi-kilə Pol je ti. E e ilə rone nangi ra adi Pol ei ki njé kaw-naa je ki Koreti ti teli iləi noji naa ti (2Kor 7.6-16). Pol ndangi makitibi kin adi Titi loki Titi e də dər ti ki Kirati. Pol ade kila kadi ində komne go njiyə maji ti la njé kaw-naa je ki Kirati ti (1.5).

Lo kila ngirə ta ti, Pol al Titi ne ki uwə mee a ndangi-n makitibi kin ade (1.1-4). Go ti, el-e ne je ki səbi kadi dəw oo ro njé kör no njé kaw-naa je ti (1.5-16). Ta ki re go ti, Pol adi Titi ta kojì ojì-n də futi dije je ki dangi dangi ki toi dan njé kaw-naa je ti, kadi ində komne gode ti. Adi e dingəm je ki togi, ki dəne je ki togi, ki ngan basa je, ki ngan mandi je ki sabi kadi dəne je ki togi a indəl kəmde gode ti, ki bəə je (2.1-15). Go ta kojì ti, Pol ojì Titi rəbi kila la njé kun go Kirisi ki sabi kadi ojì-de adi rai, kadi isi ki naa ki lapiya ki kanji gangi-naa (3.1-11). Pol tsł ta ta ləne ki ngan ndu je ki kadi ra ki Titi me kila ti nim, ki ta kuwə ji-naa nim tə (3.12-15).

Ta ki to me makitibi ti ki Pol ndangi adi Titi kin, e ta ki un njé kaw-naa je pəti, bi e ta ki dokagilo ti le Titi par al. Ta do kindənaa do kila ti ki goe goe do njé kaw-naa je ti, e se kində kəm go njé kaw-naa je ti kadi njiyə maji, ki ta ki do pa njiyə njé kör no njé kaw-naa je ti, ki kila ki sabi kadi njé kaw-naa je wa rai kin, e ta ki səbi do njé kaw-naa je pəti ki lo je ti ki dangi dangi.

Kuwə ji-naa

¹ Mi Pol ki bəə kile la Luwə, mi ki nje kaw kila la Jaju Kirisi a m-ndangi makitibi kin. Mi nje kaw kila mba kadi dije ki Luwə mbəti-de adi mede. Taa kadi m-ojì-de kadi gəri ne ki rajeti ki go ndu Luwə ti ta.

² Be mba kadi indəl mede də kajì ti ki biti ki no ti, ki Luwə ki nje ngom al, un mindine adi-je də ti kəte no ne je ti pati.

³ Luwə ojì ta la ne adi dije gəri ki takul kiyə ki iyyə jimi ti kadi m-iłs mbəe dəkagilo ti ki e wa ojì. M-iłs mbəe ki go ndigi ti lie e ki NJe kajì-je e səi naa ti.

⁴ M-ndangi makitibi kin m-adi j Titi[◊] ki i ngonnm ki rajeti. I ngonnm ki rajeti me kadi-me ti, ki je kare ba do ti. Kadi me-majik i kisi-maje lə Luwə ki Bawje əl ki Jəju Kirisi ki NJe kajì-je e səi naa ti.

Kila ki kadi Titi ra me 6e ti ki Kirati.

⁵ M-iyyi gogi dənangı ti ki Kirati mba kadi te ital ta kila je ki nay. Ningə kadi ində ngatogi je

do njé kaw-naa je ti me 6e bo je ti kare kare pəti. Ində-de ki go kojì ti ki nda ki m-ɔjii.

⁶ Ningə səbi kadi dəw ki ngatogi e dəw ki ta goto dəe ti, e ngaw dəne ki kare ba, kadi e dəw ki ngane je ei njé kadi-me je, ki kadi dəw ində ta dəde ti ojì do hal ki majal a se do nga al.

⁷ Səbi kadi nje kör no njé kaw-naa je e dəw ki ta goto dəe ti, mbata e nje ngəm ne la Luwə. Kadi e nje to ro al, e nje wongi al, e go kasi al, e nje ro al, taa kadi e nje ge ne ki go rabi ti ki dana al, al to.

⁸ Səbi kadi e nje ra mba, kadi e nje ge ne ra ki maji, e nje kəl ta ki go rəbe ti, e dəw ki dana, e dəw ki ay njay, e nje kuwə rone gin tgogine ti.

⁹ Maji kadi uwə rone ngame ta ti ki rəjeti, ki aw naa ti ki ne ndo ki inga. Lo kin ti, a asi kadi ilə dingəm me ndagi dije ti ki ne ndo ki rəjeti. Taa a asi kadi ojì njé je ki isi ndoi ne je ki rangi kadi gəri təki ndəmi rəbi to.

¹⁰ Dije ngay dan *Jipi je ti ei njé mbati təl rəde go ta ti ki rəjeti, isi tida tə je ki biriri, isi adi dije ki ta ki ndae goto.

¹¹ Adi uti tade də ta je ti ləde. MBata tui də dije me kəy je ti ngay ki ne ndo ki kadi dəw ndo al. Rai be mba kadi ingəi ne kingə ki go rəbe ti al jì dije ti.

¹² Dəw kare dande ti, adi e nje kəl ta ki tade ti ei je wa e nə: «Dije ki Kirati ti ei njé kəl ta ki ngom ki nda je pəti, si da je ki mande majal, ei njé ra ta mede, ki njé dabi je.»

¹³ Ningə ta ki əl kin e ta ki rəjeti, e maji kadi indangi-de ki ro tij, kadi ei njé kadi-me je ki rəjeti.

¹⁴ Bi kadi tsłi rəde go su je ki kida ti la Jipi je ki go ndu-kun ti lə dije ki njé mbati ta ki rəjeti kam al.

¹⁵ Ki ro dije ti ki ayi njay, ne je pəti ayi njay to, na ki ro dije ti ki ayi njay al, ki dije ki njé kadi mede al, ne ki ayi njay goto rəde ti. Ne ki ayi njay goto rəde ti, tado ne gər ləde, ki mede ki kadi uwə-de ki ta tuji.

¹⁶ Dije kin, ali tade ti təki n-gəri Luwə, na kila rade naji ta gar-e. Əi njé ra ne ki to nje, ai njé ta ro je, asi kadi rai ne madi kare ki maji, al.

2

Ta də dije ti ki togi, ki ngan basa je ki mandi je, ki bəə je

¹ Ningə ki səbi dəi, maji kadi ində ne ki aw naa ti ki ne ndo ki rəjeti.

² Əl baw dingəm je kadi ei dije ki njé kuwə rəde gin togide ti, dije ki asi ta kəsi-gon, dije ki njé ra ne ki go rabe ti, dije ki awi ki kadi-me ki təge to, kadi ei dije ki awi ki ndigi-naa mede ti, dije ki njé kore mede.

³ Əl kq dəne je kae ti wa kin be to. Əl-de kadi pa njiyəde e pa njiyə dije ki ayi njay, kadi ei

njé käl ta ki majal do dije ti al, taa kadi ei go kasi je al to. Ningə, kadi ei njé ndo né ki maji.

⁴ Maji kadi ndoi däne je ki du kadi ndigi ngawde je ki ngande je.

⁵ Kadi ei njé ra né ki go räbe ti, ei njé ngäm rode, ei njé kindä kämde go me køy je ti lëde maji, ei dije ki maji, ei njé kïlë döde gin ngawde je ti. Re rai be ningə, dije a eli ta ki mal da ta ti lë Luwə al.

⁶ Æl ngan basa je ki ngan mandi je to, kadi awi ki hal ki maji me né je ti pëti.

⁷ Ningə j wa ki doi, sôbi kadi j né ndaji me né ra je ti ki maji mbata ti lëde. Kadi né ndo lëi e né ndo ki toḡi gangi ki ndam goto me ti.

⁸ Kadi ta keli e tæ käl ki ay njay, kï dëw asi kadi a el yanë ösi-n kade al. Re ira be ningə, njé kosi-je ta a gari né ki kadi rai al, kadi awi ki ta ki majal kare kadi eli doje ti al.

⁹ Æl bœj je kadi ilæi döde gin toḡi ti lë bade je me né je ti pëti. Kadi bade je ingäi maji rode ti. Kadi naji ta bade je ti al,

¹⁰ taa kadi bogi-de al to. Kadi nayı-naa ki lo ka dana ti ki asi-naa bärare, kadi bade je adi-de mede. Be o, me né je ti pëti, a adi-de kosi-gon dö né ndo ti lë Luwə ki njé kaji-je.

Me-maji lë Luwə

¹¹ Luwə toji me-maji lene, ki e gin kaji le dije pati ki taga wangı.

¹² Me-maji lë Luwə kin ndo-je kadi ji tusi né ra ki go bœl Luwə ti al, ki ngur né lë dunuya j-iy় ko. J-iy় ko mba kadi j-isí ki doje taa dökagilo ti ki gone kin me njiyə ti ki go räbi ti ki dana, ki tel rø go ndu Luwə ti.

¹³ Ji rai be taa kadi ji niginai maji ki j-indæi meje do ti, kadi ji niginai ndo ki Luwə laje ki bo, ki njé kaji-je Jeju Kirisi a tœ̄-n me tsäfā ti lene.

¹⁴ Kirisi ki un rone adi ki mbata laje, mba kadi gangi-n doje ta ne ra ti ki majal pëti. Gangi doje kadi ji tæli dije lie ki kay njay. Dije ki kay njay, ki tingai bil me né ra je ti ki maji.

¹⁵ E kin o, e né ki kadi indo dije, kadi ilæ-n dingäm mede ti. Toḡi kör no dije ki aw-n kin, kadi indangi-n-de ki ro ki tñ katı. Fra adi dëw madi kidi al.

3

Pa njiyə njé kadi-me je

¹ Ole me njé kadi-me je kadi ilæi döde gin toḡi ti lë ngar je ki njé kôße je. Kadi tæli rode go ta ti lëde, ningə kadi ei basi ta ra né je ti ki maji maji pëti.

² Æl-de kadi eli ta ki majal do dëw madi ti al, kadi ei njé ge kol al, kadi ei njé kïlë nojí naa ti, kadi dije pati gærí söl lóm lóm lëde to.

³ MBata je wa ka, kate doje goto, je njé tæl rø go ta ti al, ji ndam räbi, je gin toḡi ti lë ngur daro je, ki koo maji rø je ki dangi dangi. J-isí

ta ra me ndul ti ki ta ndingə né ti, dije mbati je, taa je wa ka ji mbati-naa to.

⁴ Në loki Luwə ki njé kaji-je toji maji ki ndigi lene ki taga mbata ti lë dije kin øj-ingæ-n kaji.

⁵ Luwə aji-je ki go rabi kïlë raje je ki dana al, næ e ki go koo käm-to-ndoo lie e wa. Aji-je ki ta räbi lë man batem kojí ki sigi, ki ta räbi lë NDile ki tal-je dije ki sigi ti^{*}.

⁶ Luwə bùki NDil ki kay njay kin döje ti ki tae ba, ki takul Jeju Kirisi ki njé kaji-je.

⁷ Luwə bùki NDil ki kay njay doje ti ki go me-maji lie, mba kadi or-n ta doje ti. Or ta doje ti kadi ji nginæ-n kaji ki to biti ki noq ti ki j-indæ meje do ti.

⁸ Ta kin a e ta ki rojeti. Ningə m-ndigi kadi a do ti nga, mba kadi dije pëti ki adi mede Luwə, indæi rode ta ne ra je ti ki maji maji. E kin e né ki maji ki ndae to ti mbata lë dije pëti.

⁹ Ningə, ta ki naji-naa ti ki to mba, ki kör gin nojí je, ki gangi-naa, ki köl-naa dö ndu-kun je ti ki kin, si né ki ndade goto, a maji kadi ösi roi ngärangi ko kadi-de ti^{*}.

¹⁰ Dëw ki njé re ki gangi-naa dan njé kaw-naa je ti, maji kadi indør mbie nya kare, indør ki kör joo, a re oo ta lai al ningə, sôbi kadi öse ngärangi.

¹¹ Igær maji kadi dëw ki be kin, e dëw ki ndäm räbi. Æ re nay ki lo ra majal ti ningə, si gangi ta dö rone ti e wa.

Ta je ki däbøy ti

¹² NDö ki m-a m-ilä Artëmasi a se Tisiki^{*} wa, a tœ̄ røi ti 6a, kadi ji kalangí ire ingäm Nikopolisi ti. Tado m-ndigi kadi nay kul osi dom ti Nikopolisi.

¹³ Maji kadi indä kämi go Janasi ti, ki njé gæräbi gangi ta je ai ki Apolosi^{*} maji. Fra sädé do räbi mba ti lëde. Fra sädé kadi né madi du-de al.

¹⁴ Maji kadi dije ki ei dije laje, ndoi kaw kete me né ra je ti ki maji. Be o, a gærí lo ra ki dije ki né to rode. Ningə, kisi ki do taa lëde a e kare ki ndangi al to.

¹⁵ Dije pëti ki ei säm naa ti ne uwæi jii. Uwæji madje je, ki ei njé kadi-me je.

Kadi me-maji lë Luwə e naa ti säsí pëti. Amen!

Makitibî ki Pol ndangi adi Piləmo

Ta ki də makitibî ti ki Polndangi adi Piləmo
Piləmo e dəw kare ki toe 6a ki adi mene Jeju Kirisi. Ningə a e ki kare dan njé kaw-naa je ti ki Kolosi. Piləmo e madi Pol (1). Aw ki bəə kare ki toe na Onajim, ki təe me kəy ti lie ay. Ningə dəw gar nə ki ra nə o Onajim ay-n al nim, taa dəw gar rəbi ki inge-naa ki Pol ki dəkagilo tə noq kin to dangay ti kin al nim to. Nə kare 6a, j-ingə kadi Onajim tal nje kun go Kirisi. NGa ningə, Pol un ndune kadi n-ilə ki Onajim ro Piləmo ti gogi. E be ə, ndangin makitibî kin ade kadi uwa Onajim ki rəne ti. Kadi oo-e ta bəə al ngata, na kadi oo-e tə ngokoe ki me kadi-me Kirisi ti.

Poł ilə ngiré makitibî ləne ki ta kuwə ji Piləmo nim, kuwə ji njé ki isi me kəy ti le Piləmo nim (1-3). Ba go ti, ra oyo Luwə mbata tingə bil le Piləmo (4-7). Go oyo ki ra ti nga 6a Pol ində nə dəjî ləne ki mbata le Onajim ki ng Piləmo ti, tədə Pol ndigi kadi Onajim təl aw ro bane ti gogi (8-22). Me ta kuwə ji-naa ti ki Pol tol-n ta makitibî ləne kin, tida to dije ngay ki təde to me makitibî ti ki ndangi adi Kolosi je (Kol 4.10, 12, 14). J-a jingə tə dəw tə Arsipi ki j-o toe Plm 2 tə Kol 4.17 tə kin. Dəmajı ə e daro Onajim ə wa ə aw ki makitibî le Kolosi je to e ki ya Piləmo to.

J-ingə me makitibî ti ki Pol ndangi adi Piləmo kin kadi el-e ta ki mindi ki səl ləm ləm 6i ində togı dəe tə al nim, taa maji togı ki Piləmo aw-n də Onajim ti al nim to. Nə kare 6a, ole me Piləmo to, me dije pəti ki a tidiə makitibî kin tə də ndigi-naa ti le Kirisi ki a ra kadi ta ri ə to dan dije ti ka, a təli iləi nojı naa ti me Kirisi ti.

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol ki mi dangay ti mbata Poy Ta ki Maji le Jeju Kirisi, naa ti ki ngokoje Timote, j-ilə ki makitibî kin j-uwə-n jii i Piləmo ki j madije ki ngay taa i madi-kilə je to^{*}.

² J-uwə ji konanje Apiya, taa Arsipi ki e madi ro ləjə ki mbata la Kirisi kin to^{*}. Ningə j-uwə ji njé kaw-naa je ki isi me kəy ti ləi i Piləmo to.

³ Kadi me-majı ki kisi-majə le Bawje Luwə ai ki Baće ləjə Jeju Kirisi e naa ti səsi.

NDigi-naa ki kadi-me le Piləmo

⁴ M-ra oyo Luwə ləm mbata dəkagilo je pəti ki m-isı m-al sie ta ningə, mem ole doi ti i Piləmo.

⁵ Tadə m-o poyi kadi indigi ngan la Luwə pəti. Ki ojı də kadi-me ningə, adi mei Baće Jeju Kirisi to.

⁶ M-dejî Luwə kadi kində ro naa ti ləi sajə do kadi-me ti təe ki kandi ne ngay. Kadi-me kin a təjî kadi dije gəri kilə je pəti ki maji ki j-asi ra ki takul kində ro naa ti ləjə ki Jeju Kirisi.

⁷ NGokom, m-ingə rənəl ki me-səl ngay ki mbata ndigi ləi, tədə ngan la Luwə ingəi me-səl ki go rəbi ndigi ləi kin.

Nə dəjî ti Pol mbata Onajim

⁸ E be ə, re m-ingə təgi ji Kirisi ti mba kadi m-əjii nə ki sobi kadi ira ka,

⁹ m-ge kadi, ki takul ndigi-naa ki to danje ti kin, m-dəjî nə tə dəjî yo. Təki o-n, mi Pol mi ngatəgi, taa dəkagilo ti kin mi me kəy dangay ti mbata le Jeju Kirisi,

¹⁰ m-dəjî nə kare ki mbata ngonm ki me Kirisi ti Onajim. NGosine, m-tal bawé ki go ta ti la Jeju me kəy dangay ti ne^{*}.

¹¹ Kəte e dəw ki ndae goto ta kəmi ti, na ngosine, təl dəw ki ndae to ti mbata ləjə joo pu.

¹² M-təl m-ile ki roi ti gogi, e ki e dəw rəm.

¹³ M-ge ngay kadi m-ŋam-e ram ti ne mba kadi ra kilə adi-m toi ti, dəkagilo ti ki mi-n dangay ti ki mbata Poy Ta ki Maji le Jeju kin.

¹⁴ Nə m-ndigi ra ne madi ki kanji koo yağı, al. Mər ta lam e ki mba kadi ra maji ləi e ki go me ndigi ti ləi j-wa, 6i e ki togı ti ki kində də ti al.

¹⁵ Dəmajı ə, Onajim gangi-naa sei dəkagilo ki ndəy be, mba kadi re inge gogi ningə, isi sai ratata.

¹⁶ A inge gogi tə bəə al ngata. A o-e tə dəw ki gate e ngay ita bəə. A e ngokoje ki nje ndigi ləi me Kirisi ti. M-ndige ngay, nə m-gar kadi ndigi ki a indige a itə yəm fəy, ki go daro ti, e se ki go rəbi ti le Luwə.

¹⁷ E be ə, re o-m tə madi-kiləi ningə, uwe roi ti taki e mi wa a uwə-m roi ti be.

¹⁸ Re ra səi ne madi ki nal-i al, ə se re aw ki gangi ləi dəe ti ka, ində dəm ti.

¹⁹ Mi Pol wa a m-ndangi ta kin ki jim. M-a m-igə-i gangi kin. Maji kadi igər təki m-aw ki gangi doi ti, adi e daro i wa.

²⁰ Oyo NGokom, m-dejî mba kadi ira kilə kin adi-m me to Baće ti. Fra adi mem səl me to Kirisi ti.

²¹ Məm ole də tal ro go ta ti ləi dəkagilo ti ki m-isı m-ndangi-n makitibî kin m-adi. Ningə m-gər kadi a ira təki m-dəjî. Dəmajı ə, a ira itə e ki m-dəjî kin fəy.

²² Ningə m-dejî mba kadi ində də kəy madi dana adi-m. Tadə m-ində mem də ti kadi, kəl ki isi ali ta ki Luwə ki mbata ləm kin, a ra adi njé koğe je a iyəl mi taa adi səsi.

Kuwəji-naa ki dəbəy ti

²³ Epapirasi uwa jisi. E səm naa ti kəy dangay ti ne ki mbata le Jeju Kirisi^{*}.

* 1:1 13, 22, 23 * 1:2 Kol 4.17 * 1:10 Kol 4.9 * 1:23 Kol 1.7; 4.12 * 1:24 2Tim 4.11 * 1:24 Knjk 19.29;
27.2; Kol 4.10 * 1:24 Kol 4.14; 2Tim 4.10 * 1:24 Kol 4.14

²⁴ Madi kiləm je, Marki^{*} əi ki Arisitarki^{*},
taa Dəmasi^{*} əi ki Luki^{*} uwəi jisi tə.

²⁵ Kadi me-majı lə Babə Jəju Kirisi e naa ti
səsi.

Makitibi ki ndangi adi Ebirə je

Ta ki do makitibi ti ki ndangi adi Ebirə je
 Dəw ki ilə rəne sal lom ə tida makitibi
 ki ndangi adi Ebirə je kin 6a, a oo kadi e
 makitibi ki dəw ndangi səbi dəw ə se dije
 madi al, nə to tə mbə Poy Ta ki Maji ki kile
 kam be par. E ta kuwa ji-naa ki ta tl ta ti
 kin par ə ra kadi dəw gər-n təki e makitibi ki
 ndangi kadi dəw ə se dije madi. NGa ningə, e
 makitibi ki dəw gər nje ndange al nim, dəw
 gər dije wa bangi ki dəw ndangi adi-de kin
 al nim to. Nə kare 6a, to tə nə ki nje ndangi
 makitibi ka kin isi Itali ti ə ndangi be (13.24).
 Ningə ndangi adi njé kun go Kirisi ki rə je ki
 dangi dangi isi re dəde ti. Ro je ka kin ra adi
 dije madi isi sangi kadi iye tə kun go Kirisi. E
 be ə, nje ndangi makitibi, ndangi adi-de, ilə-n
 dingəm mede tə kadi ai də njade ti, ningə təjide
 kadi gəri təki Kirisi ki isi uni goe kin e ki bo
 do dije pati, ki do nə je ti pati.

Lo kila ngirə makitibi ti wa bəy 6a, nje
 ndangi makitibi el təki Luwə oji rəne ki taga
 kadi dije gəri-e ki rəbi ə NGone Jəju Kirisi
 (1.1-3). To kadi dəw a gangı kəy kəm makitibi
 kin asi joo kare:

Kay kəmə ki dosay (1.4-10.18) ilə kagi do ke
 ki bo tələ Kirisi. Kirisi e ki bo də njé kal ta je ki
 ta Luwə ti par al (1.1-3), nə e ki bo də malayka
 je ti nim (1.4-2.18), də Moji ə ki Jojuwe ti nim
 (3.1-4.13). Kirisi e ki karne ba ə e NJe kijə nə
 məsi kadi-kare ki bo ngay me kun mindi tə
 ki sigi. Ningə e ki bo da ki bo je tə lə njé kijə
 nə məsi kadi-kare je pati ki me kun mindi tə
 ki kəke (4.14-7.28). Məse ki ilə nja kare par ə
 tol-n ta nə pati adi asi-naa kin, itə məsi je pati
 ki njé kijə nə məsi kadi-kare je pati iləi (8.1-
 10.18).

Kay kəmə ki ko joo (10.19-13.19) ilə dingəm
 me dije ti ki makitibi kin sobi dade, kadi uwəi
 təgide ba me njiyə go Kirisi ti (10.19-39). Lo
 kin ti noq, j-ingə ta lə njé kadi-me je ki me
 kun mindi tə ki kəke, ki to kadi njé kadi-me je
 ki bone ndaji-de (11). NGa ningə nje ndangi
 makitibi dəjə dije ki ndangi makitibi adi-de
 kadi adi kəmde e də Jeju Kirisi ti, kadi təti
 ra təki Kirisi təti-n be tə (12.1-11). Go ngan
 ta je madi ti, ki ndəjə-naa (12.12-13.19), nje
 ndangi makitibi tol ta makitibi ləne ki njangi
 də nim, ki kuwa ji-naa nim (13.20-25).

Kadi tə dije ki a tida makitibi kin ingəi təgi
 me nə je ti ki nga ki a təqə dəde ti, nje ndangi
 makitibi kin a də ta je ti ki kadi adi təgi par al,
 nə el tə təki kisi nje ndole go Kirisi dan dije ti
 ki gəri Kirisi al e nə ki nga ngay. Nə re e be
 ka, səbi kadi njé kadi-me je goi Kirisi də kagidəsi
 tə, a ai də njade ti, mai nəjə lie mbata kajı

ki biti ki nə tə ki to isi nginə dije ki njé tel rəde
 go tə tə lie kin.

Luwə el ta dije ki takul NGonne

¹ Dəkagilo ti ki kəte, Luwə el ta ki kaje je
 nja bay bay, taa ki rəbi je ki dangi dangi tə
 ki takul njé kal ta je ki tae ti.

² Ningə ki ngosine kin, dəkagilo ki dəbəy tə,
 Luwə el-je ta ki takul NGonne. E ki takule ə
 Luwə ra-n dəra ki dənangı ki nə je pəti ki me
 ti, taa ade e 6a nə je pəti to.

³ Kunji ki ati bel ə Luwə oji rəne ki taga ro
 NGone tə. Ningə titi-naa ki dərə Bawne wa ay
 njay njay. Ki takul ta lie ki aw ki tagi, ra adi
 nə je toj lo təde tə mənangı tə ne. Loki ay
 dije njay də majal je tə ləde ngata ningə, aw
 isi dəjə ki qə Luwə tə ki nje tagi ki ati bel, me dəra
 ti*.

⁴ Be ə, NGon Luwə e ki bo itə malayka je
 say. Taa Luwə ade to ki e dəde tə pəti to.

NGon Luwə e də malayka je tə

⁵ Malayka madi kare ki Luwə el-e ta dan
 made je tə ə nə:
 «*İ ə j ngonm,*

M-təl bawi me ndə tə ki ənone» goto.

Taa, ta ki ə nə:
 «*M-a mi bawe,*

*Ə e, a e ngonm» kin ka, təqə ta-e tə ki rə
 malayka tə madi al ratata tə*.*

⁶ Nə dəkagilo ti ki Luwə aw kadi ilə ngonne
 ki kare ba me dənangı tə ningə, el ə nə:
 «*Kadi malayka je ləm pati əsi məkəsidi nangi
 nəje tə.*

⁷ Luwə el ta ki oji də malayka je ə nə:
 «*Malayka je rai kila adi-mi tə nəl je be,
 Taa tə ndon por je be tə*.*

⁸ Ningə ki oji də ngonne, Luwə ə nə:
 «*İ Luwə, a qə be ratata.
 Nə ra ki dana e gol koğə ki a q-n 6e də dije tə
 lai.*

⁹ I nje ndigə nə ra ki dana, a nje mbati nə ra
 ki go tə al tə.

Be ə, i ki j Luwə, Luwə ləi, kəti dan ngar madi
 je tə,
 Ur yibə rənal doi tə*.

¹⁰ Ningə tel el bəy tə ə nə:
 «*E j Ba'bə a, lo kılə ngirə nə je tə, ira dənangı,
 Ningə dərə e nə ra jı tə.*

¹¹ Nə je kin pati a gotoi, nə j, a isi lo kisi tə
 ratata.

Dərə ki dənangı a ngisi tə kibə be.

¹² A dole-de təki dəw a dola-n tuwə kam be,
 Oyo, a mbəli-de təki dəw a mbəl-n kibə kam
 be.

Nə j, a mbəl al ratata.

Ningə a isi ki dəi taa, ki də 6al je, ki də 6al je*.

¹³ Malayka madi kare dan malayka je tə lie
 ki Luwə el-e ə nə:
 «*İre isi də jı kəm tı,*

* 1:3 Pa je 110.1 * 1:5 Pa je 2.7; 2 Samiyəl 7.14 * 1:7 6-7: Dətərənom 32.43; Pa je 104.4 * 1:9 8-9: Pa je 45.7-8

* 1:12 10-12: Pa je 102.26-28

Biti kadi m-ilə njé bá je ləi gin təgi ti, goto.^{*}
¹⁴ Ki ojí dō malayka je, eí ndil je ki njé ra kile kadi Luwə par. Luwə ilə-de mba kadi rai ki dije ki a aji-de.

2

Adi ji kidi ta ki Luwə al je al

¹ Be a, maji kadi nē ndo je ki j-ingai kin, adi ji rai ji ndamii al, re ji rai ji ndamii a, j-a ndamii rabi.

² Ji gar kadi ta ki ndo ki malayka je rai ali kaje je e ta ki rajeti*. Ningə dije pəti ki njé kal dō ndu kin nim, njé təl rəde go ti al nim, Luwə adi-de kində koji ki sobi kadi ingai.

³ Təki rojeti, j-a-i wa ka j-a nali kində koji la Luwə kin al, re j-o i ta kají ki ati bəl be kin ta ne ki kare. Ta kají kin, Baē Jeju wa a ilə mbəe dəsay. Ningə njé je ki ooi ta-e ti, rai mai na je adi-je, təki e ta ki rojeti.

⁴ Luwə wa ki done ma naji dō ta kəl-de ti kadi e ta ki rojeti ki takul ne koji je ki ati bəl nim, nə ra je ki dəw asi ra al nim, ki mbali je ki ra ki rabi je ki dangi dangi nim to. Taa Luwə təjí ne ki rangi bəy, adi njé ma naji je ka kin, kadi-kare je ki dangi dangi ki go NDile ti, ki go ndigi ti lie.

Jeju oi mbata lə dije ki donangti ne pəti

⁵ J-i-si j-el ta dō kisi ki dō taa ti kí sigi ki a re. Ningə kisi ki dō taa ki sigi ka kin, e malayka je a, Luwə a adi togi dō ti al.

⁶ Makitibí lə Luwə a ne:

«I Luwa, nda dəw e ri a kadi to rai ki mbata lie be a?»

Ə se, ngon dəw e ri a kadi ində kəmi goe ti be a?

⁷ Ra-e adi malayka je ai dəe ti mbata ngon dəkagilo ki ndəy be,

Ningə ilə jəgi pití ki kəsi-gon doe ti.

⁸ Osi gone mba kadi ə be də ne kində je ti pəti*.

Loki Luwə ilə ne je pəti gin təgi ti lə dəw, ne madi kare ki iyə taga goto. Ningə ki ngəsine kin, j-o kadi ə be də ne je ti pəti al bəy.

⁹ Nə j-o Jeju ki kate, malayka je itəi-e ki mba dəkagilo ndəy, ki mba kadi ki takul me-maji lə Luwə, ki ade oy mbata lə dije pəti. Ningə e ki tada kq ki koy ki Jeju ingə kin a, Luwə ilə-n jəgi pití ki kəsi-gon doe ti.

¹⁰ Təki rojeti, Luwə e nje ne je pəti, taa ne je pəti a yiye je to. Luwə tel Jeju dəw ki a si naa barəre ti go rəbi ko je ki inga, mba kadi dije ngay ki təli ngane je, ində rode naa ti sie də piti ti lie to. Tadə Jeju e njé kər node kaw səde kají ti.

¹¹ Ningə Jeju ki njé təl dije ki kasi-naa bərəre ti do majal je ti ləde, taa njé je ki təlide ki kay njay ti ba pəti, Bawde e kare ba, adi e Luwə. Be a, rə Jeju sol-e al kadi ərə-de ngakone je.

¹² Jeju el Luwə a ne:
 «Ma m-al ta ki ojí dōi ngakom je,
 Ta kəm kosi dije tə ləi,
 M-a m-osi pa m-ilə-n təjí dōi ti*.

¹³ Ningə el bəy:

«M-a m-adi mem Luwa ba pəti,
 Bəy taa, m-a ne ki dije pəti ki Luwə adi-m-de,
 Ki toi tə nganm je be*.

¹⁴ Təki dije ka kin awi ki darə ki məsi ka kin a, Jeju wa ka, tal rəne dəw ti ki rojeti tə ei be to. Ra be mba kadi ki takul koye, su ki aw ki təgi lə koy jine ti, təl ne ki kare.

¹⁵ Jeju oy mba kadi taa dije ilə-de taa to. Dije ki dəkagilo kisi ki dō taa lade pəti, isi tə bəjəe me bəl koy ti.

¹⁶ Təki rojeti, Jeju re mba kadi ra ki malayka je al, nə re ki mba kadi ra ki dije ki gin koji ti la *Abirakam.

¹⁷ E be a, me nē je ti pəti, kadi to tə ngakone je be, mba kadi tal njé kijə ne məsi kadi-kare ləde ki bo ki njé ndigi dije ki ati bəl, taa ki njé ka da njane ti njururu dō kila ti ki Luwə ade to. E a, a bər majal lə dije nim, taa a ilə-de nojı naa ti ki Luwə nim to.

¹⁸ Oyo, Jeju wa ki done ingə ne na nim, ingə ko nim to. Be a, ngəsine kin, ası kadi a ra ki njé je ki ne na je təci dəde ti.

3

Jeju e ki bo da Moji ti

¹ NGakom je ki njé kadi-me je, səi ki Luwə ərə səsi, maji kadi uri kəmsi ki dō Jeju ti. E a, Luwə ilə səi adi-je, mba kadi e njé kijə ne məsi kadi-kare ki bo. E ki takule a, j-adı-me je, a-j-i-si j-el ta dō ti taga ta kəm dije ti.

² Təki rojeti, Luwə kəti Jeju mba kadi e njé kijə ne məsi kadi-kare ki bo. A dō njane ti ki rə Luwə ti ki nje mbəte, kadi ra kila kin, təki ndə ki *Moji a-n dō njane ti me kəle je ti pəti ki ra me kəti lə Luwə kin be tə*.

³ Təki rojeti, Jeju ası ta pití ki itə ya Moji say təki ji gəri kadi njé kində kəy aw ki kəsi-gon itə kəy kin be.

⁴ Kəy ki aw ki njé kində ne al goto. NGa ningə njé ra ne je pəti e Luwə.

⁵ Moji a dō njane ti me kile je ti pəti ki ndo ki ra me kəti lə Luwə. Nə ke a e ngon njé kila kare. Kila lie e ki mba kadi əl dije ta ojí dō ne je ki Luwə a əl me ndə ti ki lo ti ti.

⁶ Nə Kirisi a dō njane ti tə NGon lə Luwə, ki Luwə un-e inde dō kəy ti lane. J-ei a, j-ei kəy je lie, re j-uwəi togi je ba, taa ji rai rənəl dō ne ki me dō ti lsje to.

Kor kəə lə dije lə Luwə

⁷ Maji kadi uri mbisi oi dō ta ki NDil Luwə əl kin:

«Dəkagilo ki əone kin, re oi ndu Luwə ningə,
⁸ Oti kadi adi mesi nga təki ndə ki kasi je tai-mi rə kin be,

* 2:2 Knjk 7.53

* 2:8 6-8: Pa je 8.5-7

* 2:12 Pa je 22.23

* 2:13 Ejay 8.17

* 3:2 Kor Isirayal je 12.7

Dökagilo ti ki nai mi me dile lo ti.

⁹ Oyo e dökagilo ti ki kasi je indəi kadide səm
ə nai mi,

Go gal ti ki kuti so ti ki m-ra ne je m-adi oi ki
kəmde kin.

¹⁰ E be a, wongi ra-m ngay ki gin koji kin,
Adi m-al m-a nə, mede nay ki lo ndəm ta rəbi
ti.

Lo kadi gəri ne ki m-isı m-ngəm rəde ti goto.

¹¹ Be a, me wongi ti ləm, m-un-n mindim m-a
nə:

A uri me be kər kəq ti ki m-isı m-ra ki mbata
ləde kam al ratata^{*}.

¹² Be a, ngakom je, maji kadi indəi kəm-
kədi do rəsi ti, mba kadi dəw madi kare dansi
ti aw ki me ki majal a se me ngə ki kadi aw sie
adi tal gitine adi Luwə ki njé kisi kam ba al.

¹³ Təki bone Luwə nay ki lo kəl səsi ta ti bəy
kin, maji kadi iləi dingəm me na ti ki ndə je
kare kare pəti, dökagilo ti ki isi oi do əar lie
bəy kin. İrai be mba kadi majal adi dəw kare
dansi ti adi tal nje me ngə al.

¹⁴ Təki rəjeti, je ki kində rə naa ti ki Jəju
Kirisi. Nə ke a, kadi-me ki ndə ki j-adi-e, a ji
təli njé kadi-me je kin, kadi j-uwai ba biti ta
tal ta ne je ti.

¹⁵ Makitibi la Luwə e nə:

«Dökagilo ti ki bone kin, re oi ndu Luwə a,
Oti kadi adi mesi ngə təki ndə ki kasi je təi-n
rə dile lo ti kin be.»

¹⁶ Se nə je a, ooi ndu Luwə a təli təi rə dile
lo ti wa? Əni njé je ki *Mojı or nođe a təe səde
me be ti Ejipi ti wa kin.

¹⁷ Ə se njé ki ra tə a, wongi ra Luwə səde
bal kuti so wa? Wongi ra Luwə ki njé je ki rai
majal a ninde a do-naa ti bissiri dile lo kin.

¹⁸ Ə se njé ki ra tə a, Luwə iibi rəne kadi a
uri be kər kəq ti al ratata wa? E njé ki mbati
kadi təli rəde goe ti kin^{*}.

¹⁹ J-o kadi asi kur me be kər kəq ti la Luwə
al, tədo mbati kadi adi-e mede.

4

¹ Be a, təki iləi mbə Poy Ta ki Maji adi
kər kəq ti la Luwə nay bəy kin 6a, maji kadi j-
indəi kəm-kədi do rəje ti mba kadi dəw madi
kare njae nay gogi al.

² Tədo je ka, təki iləi mbə Poy Ta ki Maji adi
kər je wa kin ta a, iləi mbə kin adi je to. Nə
ke a, Poy Ta ki Maji ki kaje je ooi kin, to tə ne
ki kare rəde ti, mbata taa ki kadi-me al.

³ Ningə je ki j-adi me je, j-a j-ası kadi j-ur
me be kər kəq ti kin, təki makitibi la Luwə al-
nə nə:

«Me wongi ti ləm, m-iibi rəm m-a nə:

Auri me be kər kəq ti ləm al ratata^{*}.

NGa ningə, təki rəjeti, Luwə tol ta kila ləne
mari nu lo kila ngirə dənəngi ti.

⁴ Təki rəjeti, makitibi la Luwə al ta oji-n do
ndə ki ko siri e nə: «Luwə or kəq me ndə ti ki
ko siri do kıl je ti pəti ki ra^{*}.»

⁵ Makitibi la Luwə el 6əy e nə: «Auri me 6e
kor kəq ti ləm ki m-isı m-ra ki mbata ləde kin
al ratata^{*}.»

⁶ NJé je ki ilai mbə Poy Ta ki Maji adi-de
kəte, adi mede do ta ti ki Luwə el-de al. Adi lo
kadi auri me 6e kor kəq ti lə Luwə kin goto.
Re to be ka, ta rəbi to tagira 6əy kadi njé ki
rangı auri ti.

⁷ E be a, Luwə ində do ndə ki rangı dana,
far-e a nə: «NDə ki bone.» Luwə al ta je kin
bal ngay kate go ta je ti ki kaje je mbati tae ti.
Əl ta je ka kin ti ka *Dabidi, me makitibi pa je
ti lie ki ndangı kəte a nə:

«Bone kin a, oi ndu Luwə a,
Oti kadi adi mesi ngə,» təki m-el-n səsi kəte.

⁸ Təki rəjeti, re Jojuwe or no *Isirayal je aw
səde me be kər kəq ti lə Luwə a, Luwə a el ta lə
ndo kər kəq ki rangı gogi al ngata^{*}.

⁹ Be a, ndə kər kəq ki rangı la dije lə Luwə to
noğ 6əy. A e ndə kər kəq ki titi-naa ki ndə ki
ko siri ki Luwə or-n kəq kin be.

¹⁰ Tədo dəw kili ur lo kor kəq ti lə Luwə a, a or
kəq do kila ti lane, təki Luwə or-n kəq da kila ti
ləne kin be to.

¹¹ Be a, maji kadi j-indəi təgi do rəje ti mba
kadi j-uri me 6e kor kəq ti kin. Adi j-indəi
kəm-kədi do rəjeti mba kadi dəw madi kare
dan je ti tal nje mbati ta ki ta Luwə ti adi osi
təki kaje je osi kəte kin be al ngata.

¹² Ta lə Luwə e ta ki isi kam, aw ki təgi ngay
to. Tae ati ita kiyə kasigar ki ta kate e dam joo.
Ta lə Luwə a ur rəjeti maki maki. A aw ədi
dan 6əngirə je nu. Ningə ta rəje je ki rəti-naa,
ki wuy dəje je ka aw ədi to. Koji ta ra je lejə ki
majı, ki ki majal ki mər ta je ki do 6əngirə je ti
ka, ta lə Luwə təg ki gine.

¹³ Nə kare ki mbə nə kəndə je ti lə Luwə ki
bəyə rəne ta kəməti goto. Ne je təti naji rəde
ta kəməti ay njay njay. Ningə e nə Luwə ti to
ə nə nə a or gin kılə rane je.

Jəju e nje kija ne məsi kadi-kare ki bo

¹⁴ Adi j-uwai kadi-me lajə ki j-ali ta do ti no
dije ti taga kin ba, tada, təki rəjeti, j-awi ki
nje kija ne məsi kadi-kare ki bo, ki nje təgi ki
aw biti təg lo kisi Luwə ti. Adi e Jəju Kirisi ki
NGon la Luwə.

¹⁵ NJe kija ne məsi kadi-kare lejə ka kin, asi
nakı kadi ingə ko sajə do təgi kasi al je ti lejə.
Təki rəjeti, e wa ka, nai-e me ne je ti pəti tə je
be to. Nə ke a, e osi me majal ti nja kare al.

¹⁶ Adi j-otı bası ki nə kimber kəbe ti lə Luwə
ki njé me-majı, ki me ki təj katı. Lo kin ti a,
Luwə a iyə-n go majal je lejə ko nim, mba kadi tə ra sajə
dökagilo ti ki me je ge.

* 3:11 7-11: Pa je 95.7-11 * 3:18 16-18: Kör Isirayal je 14.1-35; Pa je 95.11 * 4:3 Pa je 95.11 * 4:4 Kilə ngirə ne
je 2.2 * 4:5 Pa je 95.7-8 * 4:8 Dətarənom 31.7; Jojuwe 22.4

5

¹ Təki rojeti, njé kijə nē məsi kadi-kare je ki bo, kare kare pəti, Luwə a mbəti-de dan dije ti. Ningə Luwə ində-de mba kadi rai kilə lene mbata maji lə dije ka kin. Kilə ləde e mba kadi adi kadi-kare nim, taa ijsi nē masi kadi-kare adi Luwə mbata majal je lə dije ki rai nim to.

² Nje kijə nē məsi kadi-kare ki bo wa ki dəne ka, aw ki kasi al je lene ngay to. Be to a, a asi kadi gər e ra ki dije ki njé ra nē ki majal ki go me ndigi ti lade al, adi ndəmi ta rəbi.

³ Em̄ba kasi al je lie ka kin a, a ilə məsi kadi-kare adi Luwə mbata majal je lane wa nim, taa ki mbata majal je lə dije nim to^{*}.

⁴ Ra kilə kijə nē məsi kadi-kare e kəsi-gon, nə ke a dəw a ində rəne ki də rəne mba kingən kəsi-gon kin al. Dəw a ingə kəsi-gon kin ki takul bar ki Luwə bar-e taa. Nē kin a ra, dəkagilo ti ki fari-n *Aro.

⁵ E be a, ya Kirisi ka to be to. E e wa a adi rəne təba mba kadi n-tali-n nje kijə nē məsi kadi-kare ki bo ki itə ndəge je al. Nə ingə ji Luwə ti ki el-e a na:

«I a, j ngonnm,
Ha ngire bone, mi m-tal Bawī.»

⁶ Me Makitibi ti lə Luwə, loki rangi ti, Luwə el bəy a na:

«I nje kijə nē məsi kadi-kare ki a isi ratata, Tə Məlsisədəki be^{**}.»

Dəkagilo ti ki Jeju e dənangi ti ne bəy, al ta ki Luwə ki rəbi je ki dangi dangi, taa al sie ta ki go kare ki sol də, ki ndune ki bo taa ki man nə kəmne ti, Luwə ki asi kadi taa-e ta koy ti^{*}. Ningə Luwə oo də ndue mbata kila ki ilə done gin təge ti.

⁸ Təki rojeti, E NGon Luwə wa, nə ki go rəbi ko je ti kin pəti, ndo kadi təl rone go Luwə ti.

⁹ Loki Jeju təl ta kila je pəti ki ra mba kadi ra ngata ningə, Jeju təl rəbi kají ki a to ratata mbata dije pəti ki njé təl rəde goe ti.

¹⁰ Təki rojeti, Luwə inde nje kijə nē məsi kadi-kare ki bo tə Məlsisədəki be.

NDor mbi də kiyə go rabi ki maji ti

¹¹ Ne je toi ngay kadi j-al də ta ti kin, nə ke a, lo kadi j-or mee kadi ay njay dəsi ti goto, tada nə səsi ngay kadi igəri me nə je kalangi.

¹² Təki rojeti, dəkagilo ki rai me ta tələ Luwə kin e ngay nga, adi maji kadi itəli nje ndo dije ndu Luwə ngata. Nə biti bone ka, igei kadi dije ki rangi a ndoi səsi ne oji də ta tələ Luwə ki indoi lo kilə ngire ti nu wa kin bəy. igei mba tə ngan je ki kasi be bəy bi nə kuso lə ngatagi je ki təge to ti al.

¹³ Dəw ki nay ki lo kəy mba kone ti e ngon ki kasi. Gər kel ta do nə ti ki rojeti al.

¹⁴ NGata ningə, nə kuso ki təge to ti e ki mbata ngatagi je. Tadə ki go kilə je ti ki isi rai

ki ndo je kare kare pəti me kisi ki də ta ti lade, asi kadi ɔri mbə nə ki maji ki nə majal naa ti.

6

¹ E be a, maji kadi j-ai də ne ndo ti ki oji də ta lə Kirisi ki j-ingəi lo kilə ngirə kadi-me ti ləje nu kin par par al. Adi j-awı ki kəte kate me ne ndo je ti la dije ki togı gangi me kadi-me ti. Adi ji təli ji rəi də ne ndo je ti ki lo kilə ngire ti nu, ta rə ne je ki majal ki a awi ki dəw koy ti, a se kiya tə kadi-me ko kin al,

² taa kadi ji təli ji rəi də ne ndo je ti ki oji də ra dəw batəm je ki dangi dangi, a se kində ji də dəw ti, a se ki njé koy je lo koy ti, a se ta ki gangi ki dəbəy ti kin al ngata to.

³ J-a ji ndoi-naa ne lə dije ki togı gangi ngata, re Luwə adi-je ta rəbi.

⁴ Adi j-uni ta nə ndo, ta lə njé je ki təli osi me pa njiyəde ti ki kate: kamde e ki təqə ki takul kunji lə Luwə. Nai kadi-kare ki dərə ti ooi nim, taa ingəi NDil ki ay njay nim to.

⁵ NDigi Poy Ta ki Maji lə Luwə kadi e ta ki maji ngay, taa gari nə ki oji də togı je ki a rəi naa ti ki dəkagilo ki Luwə a ilə-n ngirə kəbe ki a re nim to.

⁶ Nə re e be ka, təli osi me pa njiyəde ti ki majal ki kəte kin gogi. Ko dije ka kin, lo kadi dəw a tal re səde ki nja joo bəy kadi yəti pa njiyəde goto. Təki rojeti, bəi NGon lə Luwə do kagi-dəsi ti təki rangi bəy. Ningə iləi rəsəl dəe ti ta kəm dije ti.

⁷ Adi j-uni nə ndo ki də lo ndər ti, loki dənangi ay man ndi ki isi ədi ki dəkagilo je pəti, a təqə ki kandi ki maji adi njé je ki ndori ki mbata ləde tə ningə, tojı ki taga kadi Luwə njangjı də lo ndər ka kin.

⁸ Nə re dənangi ibə tone je ki kon je yo ningə, e dənangi ki ndae goto. Luwə a ndəle a təl tə dənangi kin e kadi iləi por dəe ti par.

⁹ NGakoje je ki njé ndigi je lsje, re j-al ta kin be mindi ka, ji gər me je ti maji kadi səi, səi də rəbi ki maji ti. Də rəbi ki a təqə səsi kají ti.

¹⁰ Təki rojeti, Luwə e nje ra nə ki dana ki dəkagilo je pəti. Adi mee a oy də ne ki maji ti ki irai al. Irai ki njé kadi-me madi je, ningə isi ta ra ti ne bəy. Nə ra je ki maji ki isi rai kin tojı kadi indigi Luwə.

¹¹ Nə ndigi lej e mba kadi dəw ki ra dansi ti uwa tagine ba, a nayi ki lo ra maji ti təki isi rai kin biti ndo ki dəbəy ti. Ningə a ingəi ne je pəti ki indəi mesi də ti.

¹² Ji ndigi kadi itəli njé dabi je al. Nə kadi indaji pa njiya njé je ki adi mede Luwə a awi ki kore me. Njé je kin a, ingəi ne maji je ki Luwə un-n mindine kadi n-adi-de.

Nə kində me də ti ki rojeti

¹³ Loki Luwə un mindine adi *Abirakam, dan go kun mindi ka kin ki kibə rə me təne

* 5:3 Lebətiki 9.7 ** 5:6 5-6: Pa je 2.7; 110.4 ⚫ 5:7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46 ⚫ 6:14 Kilə ngirə ne je
22.16-17

ti wa. Taki rɔjeti, dəw ki rangi ki ite kadi ibi rone ki tae goto.

¹⁴ Luwə a nə: «M-a m-jangi dəi təki rɔjeti, a m-a m-adı gin kai je bayi-naa^{*}.»

¹⁵ Abirakam ngəm go kun mindi lə Luwə ki kore me. Be a, inga-n nə ki Luwə un-n mindine ade.

¹⁶ Loki dije ibi rəde ningə, ibi rəde ki to dəw ki boy ita-de. Kibi rə ka kin a təji kadi ta je ki n-ali a i ta je ki rojeti. Adi a ində gangi ta je ki tade asi-naa do ti al.

¹⁷ Ningə Luwə ge toji njé je ki a ingəi ne maji je ki un-n mindine ka kin ki taga ay njay bay, kadi ndu-kun je ləne a yəti al. Be a, dan go kun mindi ləne ki kibi rə bəy.

¹⁸ Kun mindi a i kibi rə a i ne je ki joo ki dəw a yəti-de al. Be a me kun mindi ti a se me kibi rə je ti lə Luwə kin, a i taje ki ngom al ratata, adi ta je kin ilə dingəm me je ti ngay, j-ei je ki j-iyai ne je pəti mba kadi j-uwa ne kinda me do ti, ki e ki kadi-je kin ba.

¹⁹ Nə kinda me da ti kin ra adi kisi ki do taa ləje to ta kəy ki kinda də mbal ti be. E nə ki dəw a bədi də ti al nim, taa e nə ki ngə nim to, ningə ində kibi gangi lo ki me kəy ti lə Luwə ki to dərə ti gangi, a ur me lo ti ki ay njay njay itə made je.

²⁰ E lo kin a, Jəju ur ti kəte noje ti tə nje tərəje to rəbi noje ti. Jəju təl nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki ratata tə Məlsisədəki be.

7

Məlsisədəki nje kijə ne məsi kadi-kare

¹ Məlsisədəki ka kin e ngar ki 6e bo Salem ti, taa e nje kijə ne məsi kadi-kare lə Luwə ki e do ne je ti pəti to. E a ingə *Abirakam lo ki təl lo təti rəti ki təti ngar je, a njangi dəe to.

² E a, Abirakam ade ki kare me ne ki dəgi ti, me ne je ti pəti ki tal-n ta rəti. Ki də kəte, kər me to ki nə Məlsisədəki e «ngar ki nje ra ne ki dana». Bəy taa, Məlsisədəki e ngar ki 6e bo Salem ti to, kər me to ka kin nə: «NGar ki nje ləpiya^{*}.»

³ Makitiblə Luwə el ta lə baw Məlsisədəki e se ta lə kəjə al, nim taa al ta lə gin kae je al nim to. Bəy taa, el ta də koje ti a se də koye ti al ratata nim to. Titi-naa ki NGon lə Luwə, ningə e nje kijə ne məsi kadi-kare ki a isi ki dəkagilo je pati.

⁴ İgari maji kadi Məlsisədəki e dəw ki ndae e ngay. Be a, kaje Abirakam wa ka, ade ki kare me ki dəgi ti, me ne je ti pəti ki tal-n lo rəti^{*}.

⁵ NGan *Isirayəl je, ki go ndu-kun ti lə *Moji, e gu dəde ti kadi adi ki kare me ki dəgi ti me ne je ti pəti ki ingəi, dije ki a i gin koji ti lə *Ləbi ki a i njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki a i ngakode je wa, tədo a i je ka, a i gin ka ti lə Abirakam to.

⁶ Məlsisədəki e gin koji ti lə Ləbi al, nə Abirakam ade ne kare me ki dəgi ti me ne je pəti ki ingə. Adi Məlsisədəki njangi do Abirakam ki Luwə un mindine ade.

⁷ Ningə təki rɔjeti, ngatəgi a a njangı do ngnon ki du.

⁸ Gin ka je lə Ləbi ki njé taa ki kare me ki dəgi ti, me ne maji je ti ji ndagi Isirayəl je ti, ei dije ki a oyi. Nə ki oji do Məlsisədəki, Makitiblə Luwə el kadi e, isi kəm ba.

⁹ Ki dəbəy ti, ta ki kadi j-əl an: dəkagilo ti ki Abirakam adi ki kare me ki dəgi ti me ne kingəne je ti pəti kin, Ləbi ki gin kae je a i njé taa ki kare me ki dəgi ti me ne je ti pəti kin ka, adi to.

¹⁰ Təki rɔjeti, dəkagilo ti ki Məlsisədəki ingən Abirakam kin, oji Ləbi al bəy, nə ke a, e məsi kane Abirakam ti ngata.

¹¹ Me ndu-kun ti lə ngan Isirayəl je, e dije ki gin koji ti lə Ləbi a səbi kadi dije kəti-de tə njé kijə ne məsi kadi-kare je. Oi njé kijə ne məsi kadi-kare je tə *Arg be. Nə rəbi ra kılə kijə ne məsi kadi-kare ləde to asi-naa bərəre al. Re e be al a, dəw a sangi nje kijə ne məsi kadi-kare ki rangi tə Məlsisədəki be bəy al ngata.

¹² NGa ningə, re rəbi ra kılə lə njé kijə ne məsi kadi-kare ki gin ka ti lə Ləbi yəti ningə, e go ti kadi ndu-kun ka yəti to.

¹³ Ningə Bače ləje ki ta je kin oji dəe, e gin ka ti lə Ləbi al, nə e gin ka ti ki rangi. Ningə gin ka ti kin, dəw madi ki ra kılə tə nje kijə ne məsi kadi-kare də dingiri lo ti goto.

¹⁴ Dije pəti gəri kadi oji Bače ləje gin koji ti lə Juda. Ningə ki oji də gin koji kin, Moji al ta madi do ti al, loki al ta ki oji do njé kijə ne məsi kadi-kare je.

¹⁵ Nje kijə ne məsi kadi-kare ki rangi ki titi-naa ki Məlsisədəki

¹⁶ NGosine ne jeトイ ay njay nga. Nje kijə ne məsi kadi-kare ki rangi ki e gin koji ti lə *Ləbi al, ki to ta Məlsisədəki be re.

¹⁷ E təl nje kijə ne məsi kadi-kare ki go rəbi koji ki darə ti al, nə ki go təgi kisi ki do taa ti ki a to ratata.

¹⁸ Təki rɔjeti, makitiblə Luwə el a nə: «i nje kijə ne məsi kadi-kare ki ratata, Təki ndo ki Məlsisədəki isi-n be.»

¹⁹ Be a, kun-ndu je ki kəte, e ki bujı kəmbata təge goto, taa ndae ka goto to.

²⁰ Nə ki rangi bəy, ne je kin pəti rai ne ki takul kibi rə lə Luwə. Nə ndəge je təei njé kijə ne məsi kadi-kare ki kanji kun mindi lə Luwə.

²¹ Nə ki oji də Jəju, Luwə un mindine, loki al e nə:

«Mi Baće ma m-yeti ndum al,
M-un mindim m-a na:
I nje kijə ne məsi kadi-kare ki ratata.»

²² Be a, ki rabi kibi ro la Luwə kin, ji tj meje kati kadi j-ingə kilə mindi ki sigi ki maji itə e ki kate kin say ki takul Jeju.

²³ Ne ki rangi bəy, njé kijə ne məsi kadi-kare ki gin koji ti la Labi bayi-naa. Nə ke a, yo tol-de taa taa adi lo kadi rai kilə kijə ne məsi kadi-kare kin ratata goto.

²⁴ Na Jeju e nje kisi ratata, ningə kilə kijə ne məsi kadi-kare lie a to ki none ti to.

²⁵ E be a, Jeju asi kadi kajı ki ratata dije ki njé re ki ro Luwə ti ki takule. Taki rojeti, e nje koy al adi a el ta ki Luwə ki dəkagilo je pəti ki mbata ləde.

²⁶ Jeju e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki səbi kadi j-ingə. E ay njay nim, ra ne ki majal nja kare al nim, taa Luwə ose ngarəngi kadi njé ra majal je ti nim to. Ningə, un-e inde adi isi ngarəngi dərə ti nu, do ne je ti pəti.

²⁷ Jeju to te ndagi njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo kam al, adi e ne ki ndae goto rəe ti kadi ijə ne məsi ki ndə je kare kare pəti ki mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləne wa nim, taa mba kadi iyə-n go majal je lə kosi dije pəti ko to. Jeju ijə ne məsi kadi-kare nja kare ba par a asi naki. Adi e kadi-kare darə wa ki adi do kagi-dasi ti kin.

²⁸ Tadə ndu-kun lə Moji ində jine do dije ti madi ki kila rade asi-naa al, ta njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo. NGa ningə kun mindi la Luwə ki re go ndu-kun ti, ində jine do NGone ti tə nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo, e ki asi-naa bərəre ki none ti.

8

Jeju e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo

¹ Ta ki bo ki kadi j-al də ta ti kin a to kin: Jaw ki nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo, ki isi me dərə ti, do ji ko lo kisi koje ti la Luwə, ki toge e do togi je ti pəti*.

² Isi ra kila kijə ne məsi kadi-kare ki bo ləne me kəy ki ay njay ti, adi e me kəy kaw-naa ti ki rojeti ki e dərə ti nu. E kəy ki Luwə wa a ra bi e dije a rai ki jide al.

³*Njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo, kare kare pəti, kila ləde e mba kadi adi ne je Luwə nim, rai ki kadi-kare məsi je nim to. Be to a, e go rəbe ti kadi Jeju ka, aw ki ne kadi adi kadi-kare ti to.

⁴ Taki rojeti, re Jeju e dənangi ti ne ningə, a e nje kijə ne məsi kadi-kare al, tadə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki isi rai kilə kin ki go ndu-kun ti lə *Moji, isi dənangi ti ne a bəlme ngata.

⁵ Njé kijə ne məsi kadi-kare je ka kin, isi rai kila me kəy kaw-naa ti. Nə kəy kin e ndil kəy ki rojeti ki to dərə ti. Taki rojeti, loki Moji ilə

ngirə kadi ra kəy kibi, Luwə al-e a na: «Ur mbi maji o-n də ta ki m-a m-ali kam: maji kadi ira kəy kibi kin təki ndə ki m-ɔjjii də mbal ti*.»

⁶ Nə ngosine, Jeju aw ki kila ki ndae e ngay itə kila la njé kijə ne məsi kadi-kare je. Adi e a, e nje ka mbo lo ti ki mbata kila mindi ki maji, ki ngire e ki kində də kun mindi ti ki maji to.

Luwə adi mindi ne mbata kilə mindi ki sigi

⁷ Taki rojeti, re ne ki majal goto me kila mindi ti ki kate a*, Luwə a re ki e ki rangi ki ko joo al.

⁸ Nə, Luwə kal ki dije ləne mbata majal je ki rai, a na:

«Oi ndə je a rəi noo,

Ki m-a m-ilə mindim kilə ki sigi,

Ki dije ki Isirayel ti nim,

Ki dije ki Juda ti nim to.

⁹ Kilə-mindi kin, a to tə kila mindi,

Ki ndə ki m-ilə ki kade je,

NDə ki m-uwa-n jide,

MBa kadi m-teq-n səde dənangi Ejipi ti kin al. Lo kadi ay do njade ti səm me kilə mindi ti kin

goto.

Be a, mi Baće, m-a m-tal gิดим madide to.

¹⁰ Baće a na:

Kila-mindi ki m-a m-ilə

Ki dije ki Isirayel ti go ndə je ti kin a to kin:

M-a m-adi-de ne gər

MBa kadi gəri ndu-kun je ləm,

M-a m-ndangi ndu-kun je ka kin do

fəngirəde ti.

M-a mi Luwə ləde,

Ə a si dije ləm to.

¹¹ Dəw madi kare ki a aw

NDoo dəw ki me 6e ti ləne,

Ə se ngokone kadi gər-m goto,

Tadə dije pəti,

Hə ngirə do dije ki təgi ti biti təq-n do ngan je

ki du ti,

A gori mi.

¹² M-a m-iyə go ra go ti al je ləde ko,

Mem a oy do majal je ti ləde ratata*.

¹³ Loki Luwə el ta do kila mindi ki sigi ti ningə, e kin ɔji kadi təl e ki kate tə ne ki koke ti. Ningə j-ei pəti ji gəri kadi re ne to koki ningə nay ngay al kadi a goto.

9

Rəbi kəsi məkəsi nangı no Luwə ti ki kate

¹ Kila-mindi ki kate ka, aw ki ndu-kun je ki tojə dije go rəbi kəsi məkəsi nangı no Luwə ti, a se aw ki lə kaw-naa ki dənangi ti ne to.

² Kəy kibi ki gangi mee joo e ki ra. Me kəy ti ki dəsəy, ki 6ari-e lo ki ay njay, lo kində lambi ki bajie e siri isi me ti. Taa tabilə ki mapa kadi-kare ki dije adi Luwə e do ti, isi ti noo to.

³ Ningə kəy ki ko joo ki kibi gangi lo e ta ti, e lo ki 6ari-e lo ki ay njay itə ndəgi lo je.

⁴ Lo kin ti a dingiri lo ki ra ki or e ti. Ningə do dingiri ti ka kin a, yibi ki baye eti mbj e ki kila por do ti. Me lo ti ki ko joo ti ka kin to a, sanduki kilə mindi ki gide e ki ra ki or e ti. Me sanduki ti ka kin a, ku madi ki man rosi mee e səm ti. Ku ka kin gide e ki ra ki or to. Bayaa, me sanduki ti ka kin ka, kagi tosi la Arq ki iba mbine e me ti to. Bayaa, me sanduki ti wa ki kare kin a, mbal je ki ndangi ta je ki oji do kilə mindi ti e me ti to.

⁵ Do sanduki ti ka kin a, toli kagi je joo ki to ta *Malayka je ki ɓari-de nə serubé je, ki awi ki kosi-gon ngay indai-də do ti. Malayka je ka kin naji bagide də lo kadi-kare məsi ti ki oji go kiyə go majal je le dije ko. Nə ke a, e dokagilo ki kadi dəw or-n gin ta je kin pati al bay.

⁶ Kəy kibi ka kin e ki gangi lo joo. *NJé kijə ne məsi kadi-kare je url me kəy ti ki dosay ki ndə je kare kare pəti mba ra kilə ləde*.

⁷ Nə me kəy ti ki ko joo, ne kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki karne ba par a, a ur ti njə kare me fal ti kare. Lo kin ti a re ki məsi da mba kadi adi Luwə kadi-kare ti kadi iyə-n go majal je le ne kijə ne məsi kare ki bo wa kin ko nim, taa ya ndəgi kosi dije ki rai ki go me ndigi ti ləde al nim to*.

⁸ NDil ki ay njay ndo-je ki takul ne je kin kadi dokagilo je pəti ki me kəy ki dosay kin to ningə, ta rəbi kur me lo ti ki ay njay njay itə made je kin e ki təq al bay.

⁹ Ne kōj i kin aï ndil ne je ki dokagilo ti ki ɓone. Kər me nə: kadi-kare je ki ne məsi je ki j-iş i-jadi Luwə kin asi kadi rai adi me dəw ki ne ra kilə kadi Luwə kin asi-naa bərəre al.

¹⁰ Teki rojeti, ne je kin aï ndu-kun je ki oji do ne kuso a se ne kəy ki kuju iñ ra je ki oji də kay rə ki man par. Ne je kin aï kuju iñ ra le dije ki dənangi ti ne. NDade to ki mbata dokagilo ki ndəy be par, biti dokagilo ti ki Luwə a ində-n gin ndu-kun je ki sigi.

Kirisı adi rəne kadi-kare ti

¹¹ Nə Kirisi re ta njə kijə ne məsi kadi-kare ki bo mba kadi adi-je ne maji je ki toi ne ngata. Kirisi ur me kəy kibi ti ki bo ngay nim, asi-naa bərəre nim to. E kəy kibi ki dije e rai ki jide al nim, taa e kəy ki goto dənangi ti ne nim to.

¹² Kirisi ur me kəy ti ki ay njay njay itə made je ka kin nja kare ba par. Ur me kəy ti ka kin ki məsi bal biyə a se ki məsi ngan mangi je al, nə ki məsinə wa. E ki rəbi kin a, Kirisi gangi-n dəje nja kare ba par ratata do majal je ti.

¹³ Teki rojeti, ki go ne jibəl ɓe ti, dije a toli bal biyə je ki ngan mangi je, a sika-məside je ki bu ngon ko mangi ki kilə por do ti də dije ti ki rai majal*. Rai ne je kin be mba kadi dije ka kin təli ki kay njay gogi ki go ne jibəl ɓe ti.

¹⁴ Re ne kin e ki rojeti kadi məsi da je awi ki togi ningə, məsi Kirisi, toge a itə məsi da je say ngay bay. Nə Kirisi wa un rəne adi Luwə tə ne kadi-kare ki ay njay ki togi lə NDil ki nje kisi ratata. Məse ka kin a togi ngameje adi ay njay mba kadi ji ra ne je ki majal ki a aw səjə koy ti al. NGata ningə, ja-j-ası kadi j-a ra kılə jadi Luwə ki nje kisi kam ba.

Kilə-mindi ki sigi me məsi ti

¹⁵ Be a, Kirisi e nje ka mbo dije ti ki Luwə ki rəbi kilə mindi ki sigi. MBa kadi njé je ki Luwə far-de ingəi ne nduwə ki a to ratata ki Luwə un-n mindine adi-de. Ne kin a ra ne, tədo Kirisi oy ningə məse taa dije ilə-de taa ta ne je ti ki majal ki isi rai ne dokagilo ti ki ai gin togi ti lə kilə mindi ki kete.

¹⁶ J-ingə kadi re dəw ra makitibi kilə mindi ki oji do ləbi ne nduwə tone ti ningə, maji kadi dəwe ka kin a oy bay taa, noje je a ləbi-naa ne nduwə.

¹⁷ Teki rojeti, re dəw e ki də ne taa bay ba, nda makitibi kilə mindi ki oji də ne nduwə goto. Lokı dəwe ka kin oy ngata ningə ndae to.

¹⁸ Be to a, kilə mindi ki kete ka, lo kadi aw ki tagi ra kilə kate goto nə məsi ti ki ay.

¹⁹ Loki *Moji or me ndu-kun je pəti təki ndangi-n me makitibi je ti ki mi nə kosi *Isirayal je ti pati ningə, un məsi ngan mangi je ki məsi bal batı je ki pote-de ki man jine ti. Ningə un bajı kagi madi ki ul njuki ki ati maji ngay ki ɓari-e nə ijopı. Bajı kagi ka kin e ki ɓin gine ki kibi ki rai ki bal batı je adi səl ləm ləm a kər njir njir to. Ningə kagi ka kin a, ilə me məsi ti bə sika do makitibi je ti ki ndangi ndu-kun je me ti nim taa də kosi dije ti nim to.

²⁰ Dokagilo sikə məsi ti, Moji a nə: «E kin e məsi kilə mindi ki Luwə un ndune də ti adi səsi, kadi itələ rəsi go ti*».

²¹ Be to a, sika-n məsi ka kin də kəy kibi ti ki do ne rə kilə je ti pəti ki me ti to.

²² Teki rojeti, ki go ndu-kun ti, ne je ngay a təli ki kay njay ki takul məsi par. Ningə ki kanji məsi ki sikə, kiyə go majal je a goto to.

Kun rə kadi lo Kirisi or majal je ko

²³ Ne je ki titi-naa ki ne je ki rojeti ki dəra ti pəti səbi kadi e ki tal-de ki kay njay ti ki rəbi kin. Ningə ki oji do ne je ki rojeti ki me dəra ti wa ka, gei ne kadi-kare məsi ki maji itə məsi da je say.

²⁴ Teki rojeti, Kirisi ur me kəy kibi ti ki dije rai ki jide ki e ndil e ki rojeti ki me dəra ti kin al. Nə e aw me dəra ti, oji rəne ta kəm Luwə ti, isi al sie ta ki mbata laje.

²⁵ Jəju aw me dəra ti mba kadi adi rəne kadi-kare ti Luwə nja bay bay al. Nə ne kijə ne məsi kadi-kare ki bo ur me kəy ti ki ay njay

* 9:6 Kor Isirayal je 18.2-6

* 9:7 Lebətiki 16.2-34

* 9:13 Lebətiki 16.14-16; Kor Isirayal je 19.9-17

* 9:20 19-20:

itə made je ka kin ki ɓal je kare kare pəti, ki məsi da je.

²⁶ Re e be al ə, Kirisi a ingə ko nja bay bay lo kile ngirə dərə ki dənangi ti nu. Nə təki rojeti, Kirisi re nja kare ba dəkagilo ki dəbey ti, mba kadi bər majal ka, ki takul darəe ki un adi Luwə ne məsi ti.

²⁷ Ningə e ki kində də dana kəte, kadi dəw ki ra ra a oy nja kare par, ningə go koye ti, Luwə a gangi ta dəe ti.

²⁸ Be tə ə, Kirisi adi rəne nja kare ba par, mba kadi bər majal lə kosi dije. Ningə a oji rəne ki kə joo bəy, nə ke ə, e ki mba bər majal al ngata, nə ki mba kadi aji njé je ki isi nginəi ndo tel-e.

10

Kirisi adi rəne kadi-kare ti nja kare ba par

¹*NDU-kun je la *Moji ei ndil ne je ki rojeti ki a rəl, bi ei darə ne je wa al. Be ə, lo kadi ayi dije ki isi rəi rə Luwə ti njay goto. Re ijai ne məsi kadi-kare ki ɓal je kare kare pəti ka loe goto.

² Re e be al ə, njé je ki isi ijai ne məsi kadi-kare adi Luwə kin, Luwə a iyə go majal je ləde ko pəti nja kare ba par. Lo kadi mede a ole də majal je ti ləde gogi bəy a goto. Ningə gin kija ne məsi kadi-kare ka, a gangi to.

³ Nə təki rojeti, ki rəbi kija ne məsi wa kin ə, me dije ole-n də majal je ti ləde ɓal je kare kare pəti.

⁴ Tədə məsi ngan mangi je ki məsi bal biyə je ası kadi bər majal je kə al.

⁵ E be ə, loki Kirisi isi re me dənangi ti, al Luwə a na:

«Ge ne məsi al nim, kadi-kare al nim to, Nə ibə dərəm.

⁶ Fra rənəl də do je ti ki kile por də ti də dingiri ti al nim,

Taa ne məsi mbata bər majal je ka nəl-i al nim to.

⁷ Ningə m-ali m-a na:

Mi ne, m-re dənangi ti kadi m-ra ndigə lai, Təki ndangİ me makitibi ti ki kay njay oji-n dəm*».

⁸Ta ki dosay ki Kirisi al e to kin: «Ge ne məsi al nim, kadi-kare al nim, da je ki kile por də ti də dingiri lo ti al nim, taa ne məsi mbata bər majal je al nim to». NGa ke ə, ne məsi je kin pəti, e ki rade ki go ta je ti ki e ki ndangİ ki go ndu-kun ti.

⁹ Kirisi tel el bəy a na: «O, m-re dənangi ti mba kadi m-ra go ndigə lai». Kirisi buji ne məsi je ki kəte, e un rəne tə ne məsi ki sigi ində to ti.

¹⁰Jəju Kirisi ra ne ki Luwə ndigi. Be ə, adi rəne kadi-kare ti, nja kare ba par, mba kadi taa-je ilə-je taa də majal ti.

¹¹Ningə njé kija ne məsi kadi-kare je kare kare pəti, awi ki njade taa, ndo je kare kare

pəti mba ra kile ləde no Luwə ti. Adi kadi-kare ne məsi ki kare wa kin ki dəkagilo je pəti. Nə ne məsi kin asi bər majal je lə dije al ratata*.

¹²Nə Kirisi, adi rəne kadi-kare ti nja kare ba par mbata bər majal je, a aw isi də ji ko Luwə ti ki none ti.

¹³NGosine ki isi də ji ko Luwə ti, isi ngəm kadi Luwə ilə njé bəj lie gin njae ti tə kimber kində nja be.

¹⁴Be ə, ki kul ne məsi ki kare wa kin, təli-n dije ki ay-de də majal ti ki kasi-naa bərəre ti ratata.

¹⁵NDil ki ay njay ka ma naje ay njay to, ningə ta ki dəsay ki el e to kin:

¹⁶«Bəbe a na:

Kile-mindi ki ma m-ilə səde,

Go nda je ti kin a to kin:

M-a m-ində ndu-kun je ləm də fəngirəde ti, M-a m-ndangi-de mede ti, me mər ta je ti ləde.»

¹⁷Ningə tal el bəy a na:

«M-a m-adı mem ole də majal je ti ləde al nim, taa də kile rade je ti ki go rəbe ti al al nim to*».

¹⁸NGa ningə loki majal je e ki kiyə go ko, nda ne məsi ki kadi dəw a ra bəy taa a bər-n majal goto.

Ji rəi bəsi ki rə Luwə ti

¹⁹Be ə, ngakom je, ji gar kadi ta rəbi e ki təqə noje ti kadi j-ur lo ki ay njay njay itə made je ki takul məsi Jəju Kirisi ki ay.

²⁰Təqə ta rəbi ki sigi ki a to ratata ki takul kibi gangi lo ki ində gangi, adi e darəe wa ki adi ne məsi ti də kagi-dəs ti.

²¹J-aw ki nje kija ne məsi kadi-kare ki bo ki e ki kinde da key ti la Luwə.

²²Adi ji rəi bəsi ki rə Luwə ti ki me ki rojeti, ki kadi-me, ki badi al, ki me ki ay ki uwə-je ki ta al, ki rə ki togı ki man ki ay njay.

²³Adi j-ai də ne kində me də ti ki j-isı j-iləi mbə kin nga, tədə ne je ki Luwə un mindine kadi n-a r-a n-adı-je, a ra təki rojeti.

²⁴Adi j-indai kəm je go-naa ti yo je ki ne je, ki go rəbi kile dingəm me naa ti mba kadi ni dəgili-naa nim, ji rai ne je ki maji nim to.

²⁵Adi j-iyəti ta re lo kaw-naa je ti ləje təki njé ki na je isi rai be kin al. Nə adi j-iləi dingəm me naa ti yo je ki ne je, tədə təki oy, ndə re la Bəbe a bası.

²⁶Ji gər ta ki rojeti a bəlme. Ningə, go gər ta ki rojeti kin ə, ji ra majal ki go me ndigə ti ləje ə, kadi-kare məsi ki rangi ki a bər majal je ləje goto ngata.

²⁷Nə kare ba ki nay ki mbata ləje, e ngəm ki ro dadi par par ta ki gangi la Luwə ki por ki ati ɓal ki a q njé mbate je.

²⁸Re dəw madi mbati kadi tel rəne go ndu-kun je ti ki *Moji ndangİ ə, a ingə yo ki kanji

* 10:7 5-7: Pa je 40.7-9

* 10:11 Təqə ki taga 29.38

* 10:17 Jərəmi 31.33-34

koo kəm-to-ndoo, re dije joo a se mita mai naji dō mbati tel rō go ndu-kun je ti lie kin.

²⁹ Təki rojeti, dəw ki kidi NGon lə Luwə a, a īngā kində kəjì ki ngā ngay bəy. Né ki ra kin ojì kadi ilə kəjì dō məsi kila mindi ki taa-e ile taa dō majal ti kin al. Taji NDil ki ay njay ki ra-je adi ji gər me-majl a Luwə.

³⁰ Təki rojeti, ji gar Luwə ki a na:
«Mi a, mi nje dal bə nim, taa nje kadi nə dəw ki ra ra ki go kila rae ti nim to!»

«Taa ilə dō ti bəy a nə:
Bañe a gangi ta də dije ti ləne^{*}.»

³¹ E ne ki ati fal ngay kadi dəw osi me ta ki gangi ti ki ngā lə Luwə ki nje koy al.

³² Adi mesi ole do ne ti ki ra ne kəte, dəkagilo ti ki ingai lo kunji lə Luwə. Kalangi ba go ti par a, ingai ko ngay, nə ke a uwai togisi ba ta rō ti ki bo kin.

³³ NJé ki nə je dansi ti, dije taji-de je adi-de ko je ta kəm kosi dije ti. Ningə njé ki nungı aï gəsi mba kadi ozi gin njé je ki isi ingai ko ko je kin.

³⁴ Təki rojeti, ingai ko ki njé je ki aï kəy dangay ti. Taa ndigi ki rənəl mba kadi dije taai nə maji je ləsi dō gu ti, tədo igəri kadi awi ki ne je ki Luwə un mindine kadi n-a n-adi sasi, ki ne je ki ndade itə nə maji je ləsi, taa a to ratata to.

³⁵ Oti kadi iyəi ta kadi-me ləsi, tədo ki go rəbi kadi-me kin, a ingai nə kigə go ji ki bo ngay.

³⁶ Maji kadi inayi ki lo kuwə təgi ba ti, mba kadi irai nə ki Luwə ndigi a ingai nə ki un-n mindine mba kadi n-a ra.

³⁷ Təki rojeti, makitibi lə Luwə el a nə:
«Me dəkagilo ki gojì ngay ti, nay ngay al nga, NJe re a re təki rojeti, a or nda aw-n kate al.

³⁸ Ninga, Luwə a nə, daw ki nje ra nə ki dana ta kəmne ti,

A isi ki done taa ki takul kadi-me.
Nə re tal gogi me majal ti a, rəm a nəl-m sie al^{*}.»

³⁹ Nə je, je dan dije ti ki njé təl gogi ki mba ti ta rade al. Nə je mbə njé je ti ki adi mede, a i dō rəbi kají ti kin.

11

Ta də kadi-me ti lə kaje Isiray_{əl} je

¹ Tədo kadi-me Luwə, e kaw ki bədai al dō ne kində me dō ti, taa e tijì me katı dō nə ki rojeti ki dəw oo ki kəmne al to.

² E ki takul kadi-me ləde a, ngatəgi je ki kate, me Luwə nəl-e dəde ti.

³ Ki takul kadi-me a, ji gər-n kadi dərə ki dənangı ki nə je ki me ti, Luwə rade ki ta ki tane ti. Be a, Luwə ra nə je ki j-o-de, ki takul ne je ki j-o-de al.

⁴ Ki takul kadi-me a, Abəl adi-n kadi-kare Luwə. Kadi kare lie maji itə ya Kay. Ki takul

kadi-me lə Abəl a, Luwə ndigi-n kadi-kare je lie, a ma naji lie kadi e daw ki nje ra nə ki dana. Təki rojeti Abəl oy wa, nə ki takul kadi-me lie, nə je ki ra isi ali-je ta biti ɓone^{*}.

⁵ Ki takul kadi-me a Luwə un-n Enoki ki rəne ti ki kanji kadi oy. Lo kadi dəw inge goto, tədo Luwə un-e aw sie rəne ti dərə ti nu. Makitibi lə Luwə a nə: «Kete bəy taa kadi Luwə un-e aw sie dərə ti, Enoki nal Luwə^{*}.»

⁶ Dəw ki a nal Luwə ki kanji kadi-me goto. Ningə dəw ki isi re ɓasi ki rə Luwə ti, kadi gər mene ti maji təki Luwə isi nə təki rojeti nim, taa isi igə go ji njé je ki isi sangi-e nim to.

⁷ Ki takul kadi-me lə Nuwe a, Luwə ndor-n mbie dō ne je ti ki a rai nə, ki dije ooi ki kamde al bəy. Nuwe mbati ta koji lə Luwə al, adi ra rəta mba kadi aji-n rəne nim, aji-n gin dije ki me kəy ti ləne nim. Ki go rəbi tel rō go ta ti lə Nuwe kin a, ndəl re-n dō dije ti ki dənangı ti. Ningə ki takul kadi-me lie a, Luwə tide-n dəw ti ki nje ra nə ki dana^{*}.

⁸ Ki takul kadi-me lə *Abirakam a, loki Luwə ɓar-e ningə, ndigi tae ti. Abirakam ndigi ta ɓar ti lə Luwə a i taa osi dō rəbi ti a aw me be ti ki gər nja kare al, ki un ndune kadi n-a n-adē nə nduwa ti.

⁹ Ki takul kadi-me a, i aw isi-n tə 6e dənangı ti ki Luwə un ndune kadi n-a n-adē. Abirakam aw isi gin kəy kibì ti naa ti ki *Isaki a i ki *Jakobi. Өi je ka, aï njé kingə nə nduwa wa ki kare ki Luwə un-n ndune adi Abirakam kin to^{*}.

¹⁰ Abirakam ngəm kadi n-isı me 6e bo ti ki ngire nəgə maji, ki Luwə wa mər ta dō rəbi rətē ti kəte bəy taa, inda 6e bo ka kin ki darone wa to.

¹¹ Ki takul kadi-me lə Sara ki e kuji dəne tə a, dəkagilo ti ki bigə yipì a bəlme ka, Luwə ade təgi ade oji ngor, tədo bədai al kadi Luwə a ra ne ki un-n mindine kadi na ra.

¹² E be a, ki takul dəw ki kare wa ki bigə yipì adi ndoe nay ngay al dənangı ti wa kin a, gin koji ki bayi-naa tə mee je ki dərə ti a se yangira ki ta ba ti ki dum tida körde, tee ti.

¹³ Dije pəti ki adi mede Luwə ka kin oyi ki kanji kadi ingai nə maji je ki Luwə un-n ndune kadi n-a n-adi-de ka kin. Na ke a, ooi ne je ki ndəki a rai nə nim, rai rənəl dō ti ngay nim to. Ningə gəri maji kadi n-əi mba je ki njé njiyə mba dənangı ti ne.

¹⁴ NJé ɓar rəde mba je ki njé njiyə mba je dənangı ti kin, ojì ki taga ay njay kadi isi sangi 6e ki sohì dəde təki rojeti.

¹⁵ Giri ta dō 6e ti ki teej me ti kin al, tədo re giri do ti a, nə ki a ɔgi-de kadi təli awi me ti gogi goto.

¹⁶ Təki rojeti, isi sangi 6e ki sohì dəde ki maji ita 6e ki teej me ti, adi e 6e ki dərə ti. Be a,

* 10:30 Datərənom 32.35 * 10:38 Abakuki 2.3-4 * 11:4 Kile ngirə ne je 4.3-10 * 11:5 Kile ngirə ne je 5.24 * 11:7 Kile ngirə ne je 6.13-22 * 11:9 8-9: Kile ngirə ne je 12.1-5; 23.4; 35.12, 27

rɔ Luwə sol-e al kadi ɓari-e Luwə lade, be a, ində də ɓe bo madi dana ki mbata lade.

17 Ki takul kadi-me lə Abirakam a, Luwə ge kadi n-a n-oo ne ki Abirakam a ra, adi dəje kadi adi Isaki ne məsi ti. Be a, Abirakam e ɓasi kadi adi ngonne ki kare ba wa kin. Ne je kin rai ne go kun ti ki Luwə un-n mindine ade-n kin*.

18 Taki rɔjeti Luwə al-e a ne:

«E ki takul Isaki a, a ingə-n gin koji ləi ki m-un mindim madi».

19 Abirakam əl taki Luwə ası naki kadi a ndəl Isaki lo koy ti. E be a, Luwə tal ki ngone ade, tə ne ki Isaki oy a ndəl lo koy ti be.

20 Ki takul kadi-me a, Isaki tɔri-n ndune do Jakobi ti aki Esuwa oji da ji kiside ki lo ti ti.

21 Ki takul kadi-me a, Jakobi, loki e ɓasi kadi oy, tɔr ndune də ngan je ti la Jisəpi kare kare pəti. Ində togine də kagi tɔsi ti lene, əsi-n məkasine nangi no Luwə ti.

22 Ki takul kadi-me a, loki Jisəpi e ɓasi kadi oy, əl ta də təqə ti ki ngan *Isirayel je a təei dənangı Ejipi ti ko. Ningə adi ngan Isirayel je ndu je ki oji do singə ninne*.

23 Ki takul kadi-me lə nje koji *Moji je a, ɓoyoi-e-n nay mita go ndu koje ti. Nje koje je ooi kadi ngon ka kin kurə ngay. Be a, ɓəli mbati ra go ndu-kun ti lə ngar al.

24 Ki takul kadi-me lə Moji a, loki tɔgi gangi nga ningə, mbati kadi dije gəri-e tə ngon koji Parawo ki dəne.

25 Moji oo maji ngay ta kəmne ti kadi n-ingə ko naa ti ki dije lə Luwə, itə kadi n-isi me-majı ti dan majal ki ra ti, mbata ngon dəkagilo ki ndəy be.

26 Moji oo kadi dije kidi-e ta Kirisi be, e ne ki ndae to ti ngay itə ne maji je ki Ejipi ti, tədə ur kəmne də ne kiga go ji je ti kia ingə me ndə je ti kia re.

27 Ki takul kadi-me a, Moji otı-n me ɓe ti ki Ejipi ti ko, ki kanji kadi ɓəl wongi lə ngar. Ningə kəmne e kete do rabi ti lene ta ne ki oo Luwə ki dum koo ki kəm kin, ki kəmne be.

28 Ki takul kadi-me Luwə a, Moji ində-n ndə ki a ɓari-e nə Paki, a adi Isirayel je sekai məsi ta kay je ti lade, mba kadi malayka ki nje tuji ngan dər je ki Ejipi ti, tuji ngan dər je lə Isirayel je al.

29 Ki takul kadi-me lə Isirayel je a, gangi ba kasi tə dənangı ki tuti kurim be. Ba, loki dije ki Ejipi ti nai kadi n-irai tə Isirayel je be ningə, man ba ka kin, tibi dəde pinim.

30 Ki takul kadi-me lə Isirayel je a, loki njiyəi gugı də ndogı bər ki də ɓe bo Jəriko ti ndə siri ningə, ndogı bər ka kin budi nangi mur mur.

31 Ki takul kadi-me a, Rakabi ki e kaya dəne ingə yo taki njé kəsi ta Luwə ingə kin, al, tada uwə njé kində manjı ɓe je ki rəne ti maje.

32 Ningə ta ki kadi m-əl nay ngay ɓəy, nə dəkagilo asi-m al kadi m-əl kidi ta je ki ɔji də Jədiyo je, ki Baraki je, ki Jəpite je, ki *Dabidi je, ki Samiyəl je, ki njé kəl ta ki ta Luwə ti je.

33 Ki takul kadi ki dije kin adi mede Luwə a, tati rɔ gin dije ki rangi je, gangi ta ki dana je, ingəi ne je ki Luwə un-n mindine adi-de je, taa adi ɓəl je təli da je ki təgide goto ti nim to.

34 Təli por je ki kode əti ɓəl adi oyi bəm bəm nim, təqə ta koy ti lə kiyə kasigar ki dije gei təlli-de nim to. Taa me təgide goto ti je lade ki ngay, ingəi təgide ki al də maji. Dəkagilo rɔ je ti, təli ɠo rɔ je ki əti ɓəl, adi indəi ngədi nja njé ɓəy je ti ki mba.

35 Ki takul kadi ki dəne je madi adi mede Luwə kin a, ingəi dije je lade ki oyi a ndəli.

Ningə njé ki nə je mbati kiyə tae, adi dije adi-de kə biti təqə-n koy dəde ti. Rai be mba kadi ingəi təqə lo koy ti ki dəbəy ti ki maji itə e ki taji-naa ti ne kin.

36 Njé ki madi je təli ne kogi je, tindəi-de ki ndəy je. Təi njé ki nungi ki kulə gindi, a buki-de kay dangay ti.

37 Təli-de ki gajı mbal je təli-de je, tijə-de ki si gangi-de dana joo je, təli-de ki kiyə kasigar je. Njé ki nə je iləi lo ta gəngi gəngi, ningə kibi kode je e ngirəbiyə je a se ngirəbatı je. Né je pəti nal-de. Adi-de kə ngay nim, taa rai-de majal ki əti ɓəl nim to.

38 Diye ka kin ei dije ki maji ngay, nə ke a dije ki dənangı ti ne ooi-de tə dije ki ndade goto be. Adi toi ta dije ki rɔ tuwə-de ɓe lade be adi njiyəi ki dilə lo je, ki də mbal je, awi ki bole mbal ti je, ki bole ɓe je.

39 Əti je pəti Luwə ma naji lade maji ki takul kadi-me lade, nə ke a, ingəi ne je ki Luwə un-n mindine adi-de kin al ɓəy.

40 Təki rɔjeti, Luwə ində də ne madi ki maji təi dana ki mbata leje. E be a, lo kadi Luwə təl-de ki kasi-naa bərəre ti ki kanji je kete go.

12

Kuwə təgide ba me ngədi ti

1 J-əi je ka, taki njé ma naji də kadi-me ti ləje gəi gidiye wuki ka kin a, adi ji mbati ne je pəti ki a ɔgi-je kote kete. Ki bo təi adi ji mbati majal ki isi ɓindi je ɓindi ɓindi kin. Adi j-ayi-naa ngədi ki kuwa təgide ba me na-naa kay ngədi ti ki to no je ti kin.

2 Adi j-uri kəmje də Jeju ti, ki e nje kində gin kadi-me leje, taa e nje ra-e kadi ası-naa bərəre to kin. NDigi kadi oy də kagi-dəsi ti ki kanji kadi tur go rəsəl ki ko koy je ki be kin a re-n. Taki rɔjeti, oo rənəl ki a ingə kete. Be a, ngəsine kin isi də ji ko Luwə ti ki isi də kimber ngar ti lene.

³ Oyo, adi mesi ole də Jeju ti, ki dije ki njé ra majal je adi-e kō ki əti bəl, nə oo tə ne ki kare. Jəju ra be mba kadi iyəi rəsi adi me tuji je taai təgisi al.

⁴ Me rə ti ləsi ki isi rəi ki majal ki ra, uwai təgisi ba me rə ti biti adi teę koy dəsi tə al bəy.

⁵ Mesi odi o də ta kəjə ti ki Luwə adi səsi ki to me makitibi je ti ki ay njay, tə ta kəjə ki baw ngnon adi ngonne ki a nə:

«NGonm, oti kadi ikidi kində kəjə ki Luwə isi ində-i ojì,

Ningə, loki kəl səi a, adi ər təgi al.

⁶ Dəw ki Luwə ndige, a əje ne je ki ra majal ade oo ki kində kəjə,

Ningə dije pəti ki Luwə gər-de tə ngane je, İndə-de ki ndəy tə^o.

⁷ E ki mba kadi kəmsi təe do ne ra je ti ki majal ki isi rai, a isi ingəi kō. Luwə ra səsi tə ngane je be. Tədə e ne ki go rəbe ti kadi baw ngnon əji ngonne ne je ki majal ki isi rai.

⁸ Luwə isi ində nganne je pəti əji-de, re ində səsi əji səsi al ningə, əji kadi səi nganne je ki rojeti al, nə sai ngan lə dəw ki rangi yo.

⁹ Adi meje ole də bawje je ki go darə ti ki dənangı ti ne, ki indəi-je əji-je, a j-isı təli roje go ta ti je ləde mbata kində ki indəi-je əji-je. Be a, maji kadi ji təli roje go Bawje ki dərə ti ki ita bawje je ki dənangı ti bəy, mba kadi j-ingəi kajı.

¹⁰ Bawje je indəi-je əji-je ki mbata ngon dəkagilo ki ndikiri ba par, ki go koo ti ki oí maji ta kamde ti. Nə Luwə ində-je əji-je ki mbata maji ləje ki rojeti. Ge kadi ji təli dije ki ayi njay tə e be tə.

¹¹ Təki rojeti, taji-naa ti ne, kində kəjə a adi dəw rənal al, a re ki me tuji yo. Nə me ndo je ki rangi ti, njé je ki njé təl rode go ti, a təli dije ki nje ra ne ki dana nəm, dije ki nje kisi ki ləpiya nim tə.

¹² E be a, maji kadi imbatı kadi sai dije ki njé təgi goto je, a kadi təli dije ki nje təgi je.

¹³ Maji kadi uni go rəbi ki a njururu, mba kadi njé məti je təi də rəbi ti al, nə kadi ingəi rə nga.

Kisi ki də ta ki maji lə nje kadi-me

¹⁴ Maji kadi indəi təgi də rəsi ti mba kadi isi ki ləpiya ki dije pati. Ningə kadi kisi ki də ta ləsi e me ne ra ti ki ay njay. Re injiyai me ne ra ti ki ay njay al a, dəw madi ki a oo Luwə goto.

¹⁵ Indəi kəm-kədə də rəsi ti, kadi dəw madi dansi ti tu gidine adi me-maji lə Luwə kin al. Kadi dəw madi kare dansi ti tel to tə kagi ki ati ki mane majal, ki a təgi ningə, a tuji dije ngay ki manne ki majal kin be al.

¹⁶ Kadi dəw madi kare dansi ti e nje ra kaya al. Taa kadi dəw madi kare dansi ti e nje kidi ne je ki kor kində ta dangi mbata Luwə al. Oti kadi irai tə Esuwa ki, un ke ngon

ki ngatogi ləne ndogi-n ne kuso ki nja kare par kin al.

¹⁷ İgəri bətə kadi-me ndə je ti ki rangi go ne ti ki ra kin, ge kadi n-ingə njangi də jı bawne ti, na loe goto. Esuwa sa rəbi ki man nə kəmne ti mba kadi n-aw ki bawne kadi yeti kəjə ti ra ləne, na loe goto.

¹⁸ İrazi basi kadi ne madi ti ki dəw ası kədi, tə mba Sinay ki tinge to ta por ki ə bilim bilim, a se kil ndi ki ndul kururu, a se lo ki ndul, a se nel ki ilə ki təgine,

¹⁹ a se ndu tabi, a se ndu ta madi, al. Loki *Isirayəl je ooi də ndu kin ningə, dəjə kadi n-ooi to ki rangi kare də made tə gogı al ngata.

²⁰ Təki rəjeti, təgi Isirayəl je ası kadi rai go ndu-kun ti ki Luwə adi-de a nə: «Dəw ki ra ra, dəw a se da, ki ədi mba, a tilai-e ki gajı mba təli-e^o,» kin al.

²¹ Nə ki oi əti bəl ngay adi *Moji a nə: «Bəl ra-m ngay adi m-dadi^o.»

²² Nə sei irəi ba, irəi basi ki rə mba *Siyo ti, taa ki rə 6e bo ti lə Luwə ki nje kisi kəm ba ti. E Joriləmək kə dərə tə, loki malayka je dibi bay bəy iși rai rənal ti.

²³ Səi irəi basi ki lo kaw-naa ti lə njé je ki toi tə ngan je ki ngatogi je lə Luwə, ki təde e ki ndangı me dərə ti. Səi irəi basi ki rə Luwə ti ki nje gangı ta də dije ti pati. Taa irəi ki rə dije ti ki njé ra ne ki dana ki ndə ki kəte oyi, ki tali asi-naa bərərə təki Luwə ge.

²⁴ Səi irəi basi ki rə Jeju ti ki ūuki məsine mba kadi təl-n je ki kay njay ti. E nje ka mbo dije ti ki Luwə ki mbata kılə mindi ki sigı ki Luwə ilə səjə. Ningə məse ki ūuki ka kin el ta ki təgine itə ya Abel.

²⁵ Indəi kəm-kədə də rəsi ti, Otti kadi imbatı koo də ta lə nje kəl səsi ta! Isirayəl je ki dəkagilo ti ki kəte, mbati koo də ta lə Moji ki nje kəl-de ta dənangı ti ne, kində kəjə nal-de al. Ningə j-əi je, Luwə ki isi me dərə ti nu a isi al-je ta. Re ji təli gidije ta ta ti lie a, kində kəjə a ədi-je kədə ki rajeti!

²⁶ Luwə ki dəkagilo ti ki kəte ndue yəki dənangı ka kin a, un ndune dəkagilo ti ki bəy, na ke a, a e dənangı par al, dərə ka ma yake tə^o.

²⁷ Ku ta ki a nə: «Nja kare bəy» kin əji kadi ne je ki Luwə ində-de kin a tuji-de pati kə mba kadi gotoi. Ningə ne je ki dum tuji par a e nayi.

²⁸ Ningə j-əi je, koğe ki j-ingə e koğe ki dəw ki a ası tuwa-je me ti goto, a adi ji rai oyo Luwə, a ji rai kılə j-adı-e ki go rəbi ti ki nal-e, ki təjə ki kılə dəe ti ki bəl.

²⁹ Təki rəjeti, Luwə ləje e por ki nje ro ne je.

13

Kılə dingəm me naa ti ki dangi dangi

¹ Maji kadi inayi ki lo ndigi-naa ti ki yo je ki ne je tə ngakonaa je be.

² Adi mesi oy do kuwə mba je ki rəsi ti al. Tado njé ki madi je, lo kuwə mba je ti kin a, uwai malayka je ki rade ti kanji kadi gəri go^{*}.

³ Adi mesi ole do dije ti ki toi kay dangay ti, tə ne ki səi je wa ka, səi dangay je naa ti səde be to. Adi mesi ole do njé je ti ki dije adi-de ko, tə ne ki səi je wa a dije isi rai səsi majal be.

⁴ Maji kadi taa-naa ingəkoj ki kila də ti rə dije pəti. Ningə kadi njé taa-naa je, dingəm ki dəne ngəmi rəde mbata la naa. Tado Luwə a gangi ta də njé ra kaya je ti ki njé kuwə marim ti.

⁵ Me kisi ki də ta ti ləsi, otı kadi irai ta la ki al də maji. Irai rənal də ne ti ki awi jisi ti. Tado Luwə wa, a na:

«Jagi, m-a m-iyə-i ko al ratata^{**}.»

⁶ E be a, j-a j-asi kadi j-əli ta ki me ki tə katı j-əi na:

«Babe e nje ra səm,

Nə ki a ra-m bəl goto,

Nə ki dəw a ra səm goto^{**!}»

⁷ Adi mesi ole do njé kör nosi ti je ki eli səsi ta la Luwə kəte. Inayi ki lo mər ta do jı kiside ki dəde taa ti biti koyde ti, a indajı kadi-me lade.

⁸ Jeju Kirisi a yəti al ratata, isi lo kisine ti, dəkagilo ti ki kete ti nu nim, dəkagilo ti ki bone ti nim, taa dəkagilo je ti ki a re nim to.

⁹ Oti kadi ne ndo je ki mba ki dangi dangi adi səsi adi itoi do rəbi ti ki maji. Nə ki a maji, e kadi me-maji la Luwə a ilə dingəm mesi ti bi e ndu-kun je ki oji də ne kuso, ki a ilə dingəm mesi ti al kin al. Tado ndu-kun je kin, njé je ki isi njiyi go ti, ne ki ra səde maji me ti noq goto.

¹⁰ *Njé kijə ne məsi kadi-kare je ki rai kila me kay ti la Luwə ki rai ki kibi, awi ki təgi kadi usoi ne ki e ki kila də dingiri lo kadi-kare ti ləje kin al.

¹¹ Teki rəjeti, ki bo la njé kijə ne məsi kadi-kare je, re ki məsi da je lo ti ki ay njay itə ndage je, mba kadi adi kadi-kare kiyə go majal lə dije ko. Nə darə nin da je e ki kila por do ti gidi 6e ti.

¹² Be a, Jeju ka, oy gidi 6e bo Jorijaləm ti, mba kadi bər-n majal lə dije ko ki məsine^{*}.

¹³ Adi j-awi j-ingəi-e gidi 6e ti, a adi ji ndigi kadi dije kidi-je tə e be.

¹⁴ Tado dənangi ti ne j-awi ki 6e ləje ki kadi j-isı ti ratata al. Be a, j-isı sangi kadi j-ingə e ki a re lo ti ti.

¹⁵ Ki rəbi lə Jeju Kirisi, adi j-iləi təji do Luwə ti ki dəkagilo je pəti, tə ne məsi be, adi e kadi-kare pa je ki təgi taje ti, a gəri-e kadi e Babe.

¹⁶ Adi mesi ole do ra ne je ki maji ti taa taa, a maji kadi ikayi ne maji je ləsi ki madisi je

to. Tado kadi-kare je ki be kin a, maji ta kəm Luwə ti.

¹⁷ Maji kadi itəli rəsi go njé kor nosi je ti, a iləi dəsi gin təgi ti ləde. İsi indəi kəmde gosi ti ki dəkagilo je pəti, tado Luwə a deji-de kadi oji-e go kinda ki isi indəi kəmde gosi ti kin kade oo. Be a, re itəli rəsi gode ti ningə, a rai kila ləde ki ronal. Re e be al a, a rai kila ləde ki ba ta, adi ne ki a ra səsi maji me ti noq goto.

¹⁸ Əli ta ki Luwə ki mbata ləje. Jı gər ay njay kadi meje uwə-je ki ta do ne madi ti al. Teki rəjeti, ndigə ləje e kadi pa njiyəje maji ki dəkagilo je pəti.

¹⁹ M-dəjı səsi ki ngamem ba pəti kadi eli ta ki Luwə ki mba kadi m-təl m-re dansi ti gogi kalangi ba.

Kuwəji-naa

²⁰ Luwə ki nje kadi ləpiya, adi Jeju Kirisi i taa dan njé koy je ti ki go rəbi məsi kila məndi ki a to ratata. Kirisi ki e Babe ləje, e ki e nje kul ba ti je ki bo.

²¹ Kadi Luwə ka kin ra adi asi rai kila ki maji par par, mba kadi irai ndigə lie. Kadi ində kila ra ki nəl-e meje ti ki takul Jeju Kirisi. Ningə kadi dije piti-e ki dəkagilo je, ki dəkagilo je! *Amen!

²² NGakom je, m-dəjı səsi kadi itəai ta kila dingəm me naa ti kin ki kisi də ti. Teki rəjeti, makitibə ləm ki m-ndangi m-ilə-n m-adı səsi wa ka, ngal ngay al to.

²³ M-ge kadi m-al səsi madi igəri takı ngoko

je ki me kadi-me ti Timote təgə kəy dangay ti^{*}.

Re re kalangi inga-m a, m-a m-aw sie naa ti kadi m-o səsi.

²⁴ Irai ləpiya njé kör nosi je, ki njé kaw-naa

je pəti. *Njé kaw-naa je ki dənangi Itali ti ka

uwai jisi to.

²⁵ Kadi me-maji la Luwə e səsi naa ti pəti.

* 13:2 Kila ngirə ne je 18.1-8; 19.1-3 ** 13:5 Dətərenom 31.6, 8; Jojuwe 1.5 *** 13:6 Pa je 118.6 **** 13:12 Ja 19.17, 20

* 13:23 Knjk 16.1

Makitibi ki Jaki ndangi

Ta ki dō makitibi ti ki Jaki ndangi

Makitibi ki Jaki ndangi kin, ta je ki osi gonaan go-naa me ti e ta je ki kadi or ta rabi dije le Luwə ki sanai-naa ki lo je pəti ki donangi ti ne (1.1). E ta ki təge e ngay, ninga Jaki un ne je ki dije ooi ki kəmdəne ki kadi re al-n-de ta a ra kile rəde ti maji kin a ndangi-n makitibi adi njé kun go Kirisi ki sanai-naa ki lo je ki dangi dangi. NDangi makitibi adi-de, ilə-n jine dō pa njiyəde ti ki majal ki ro-naa ti ai je wa a se ki ro dije ti ki gəri Kirisi al.

Né ki dəsay, Jaki el ta la gosi ki e ne ki i ro Luwə ti a sabi kadi e ki daeje ki kadi-me (1.2-8). Go ti, al ta ki dō ndoo ti ei ki ne kingə, ta ki dō ne ki naga ti ei ki ne na lə su, ta ki dō njiyə ki rojeti go Luwə ti, ki kadi dəw a oo kande me kila ki ra ti (1.9-27). Go ta je ti kin, Jaki el ta ki təgine ngay dō gangi-naa ti ki to dan njé kaw-naa je ti (2.1-13), bəy taa kadi tel re dō ta ti ki ra rone tə kən me makitibi ti lie kin be, adi e ta la kadi-me ki kadi njya naa ti ki ra kile (2.14-26). Go ti, Jaki un ne je ngay təjini nndonje ki isi ra majal je ki eti bal (3.1-12). Ninga tal re al ta ki dō gosi ti ki rojeti (3.13-18). Jaki ndor mbi dije ki njé re ki gangi-naa, dije ki ne ra ki donangi ti ne nəl-de ngay, dije ki isi iji dō rəde ba gangi ta dō madide je ti, taa ilə-jine kəm njé ne kingə ti ki isi rai njé ra kile je ləde bəa ti to (4.1-5.6). Ta tal ta ti, Jaki deji dije ki ndangi makitibi adi-de kin kadi ai dije ki njé kore mede, kadi ai njé kuwə təgide ba me kəl ta ti ki Luwə, kadi ai njé ra ki naa me kila ti lə NDil (5.7-20).

Ta ki makitibi la Jaki el njé kun go Kirisi ne kin, e ta ki ay njay, tədō kun go Kirisi e ta kadi dəw al a na: «Oyo m-adı mem Poy Ta ki Maji lə Jeju» tane ti ne be par al, no kadi təji me pa njiyane ti ki taga adi dije ooi. Re təji ki taga adi dije ooi ninga, e kin e go rəbe ti, tədō «kadi-me ki kile goto e kadi-me ki koy» (2.26).

Kuwə ji-naa

¹ Mi Jaki, ki nje kila bəa lə Luwə ei ki Babə Jeju Kirisi, a m-ndangi makitibi kin madi sei gin ka lə *Isirayel ki dəgi gide e joo ki isanəi-naa dənangi ti ki tae ba. Né ki dəsay m-uwə jisi.

Kuwə təgi ba me ne na je ti

² NGakom je, loki né na je ki dangi dangi təgi dəsi ti ninga, maji kadi irai rənel ngay dō ti.

³ Tədō sei je wa igəri bəti, loki kadi-me Luwə ləsi, təge itə tagi né na je kin ninga, a ra kadi uwəi togisi ba.

⁴ Ninga maji kadi kuwə təgi ba ləsi, təl tane maji, mba kadi sei dije ki kasi-naa bərəre, kadi ne ki majal ilə gal rəsi ti al, taa kadi ne kare ka du səsi al tə.

⁵ Re dəw kare dansi ti, kəm-kədi du-e ninga, kadi koy Luwə, a Luwə a ade. Tədō Luwə e nje kadi dije pati ne kare ki noq, ki me-nda, ki kanji ndor mbi dəw.

⁶ Ninga kadi dəwe kin koy ki me joo al, ne ki kadi-me taa. Tədō dəw ki nje me joo, to tə pulum man, ki nəl un-e, isi aw sie ki yo je ki ne je be.

⁷ Kadi dəw ki be kin gər mene ti, təki a ingə ne madi kare rə Luwə ti al.

⁸ Tədō e nje me joo, gər rəbi ne rane al.

NJe ndoo ki nje ne kingə

⁹ Maji kadi i ngokom ki nje kadi-me ki i nje ndoo, ira rənel dō kun ti ki Luwə un doi taa.

¹⁰ Be tə a, kadi i nje kadi-me ki i nje ne kingə, ira rənel dō sol tə ki Luwə sol doi tə. Tədō nje ne kinga a jəre tə puti kam be.

¹¹ Loki kadi osi ki təgine ninga, kam ndole, pute jore adi maji lie goto, be tə a nje ne kingə a goto-n ta nə je ti lie ki isi ra^{*}.

Nə na je

¹² Dəw ki uwə təgine ba me ne na ti, e nje rənel. Tədō loki dum dō ne na je pəti ninga, a ingə jogi kají ki Luwə un mindine kadi n-adi dije ki ndigí e.

¹³ Loki né na təg dō dəw ti ninga, kadi a nə: «E Luwə a na-m al, tədō majal asi na Luwə al, taa Luwə wa a na dəw al tə.»

¹⁴ Təki ne na təg dō dəw ti ninga, e kəm-nda lie e wa a əde, ər-e aw sie me ti.

¹⁵ NGata ninga kəm-nda i səm takı dəne i səm be, ə ojı majal, nga ninga loki majal təgī gangi bə tək koy.

¹⁶ NGakom je ki njé ndigí ləm, kadi adi rəsi ki ta je ki ngom, al.

¹⁷ Né kadi ki maji ki kadi-kare ki asi-naa, iji rə Luwə ti ki nje ra kunji je ki dərə ti. Luwə mbal rəne al, taa kəm ndile a yəti rone, takı kəm ndil a yəti-n rone ki go kadi be kin al tə.

¹⁸ E ki go me ndigí lie wa, a ojı-n-je kojí ki sigi ki ta ki rojeti. Ojı-je kojí ki sigi mba kadi j-ai né kinda je ki dəsay dan né kinda je ti lie.

Koo də ta a ra go ti

¹⁹ NGakom je ki njé ndigí ləm, kadi oi ta ki m-a m-el səsi kam maji: kadi dəw i langisi oo də ta, nə kadi el ta kalangí al, taa ra wongi kalangí al tə.

²⁰ Tədō wongi lə dəw a ra né ki dana no Luwə ti al.

²¹ Gin né kin a, kadi imbatı né ra je ki to nje, ki kila ra je ki majal al də, ki re ki go me ndul. Ninga itaai ta lə Luwə ki dibi mesi ti, ki də sol ləm, tədō e ta ki asi kají səsi.

²² Ta lə Luwə kin kadi oy mbisi ti par al, nə kadi oy fa itəli rəsi go ti taa. Loki isi ta koo do ti tə koo par ningə, e kədi ə isi ədi rəsi səi wa.

²³ Tədə re dəw oo də ta, ə ra go ti al ningə, to tə dəw ki gə ta kəmne me kətirongi ti be.

²⁴ Loki go rəne a əti aw ningə, ta naa ti noq par ə me oy da rəe ti ki kəte oo.

²⁵ Na dəw ki ndər gin ndu-kun lə Luwə ki ası naa bərəre ki taa-je ilə-je taa, ki isi uwa rəne ba me ti, əi ra rənal də ko dəe ti par, adi me oy do ti al, nə ra go ti, dəwe kin a ingə majikur me kılə ti pəti ki a ra.

²⁶ Loki dəw madi oo rəne tə nje kun go Luwə, na ası kuwə ndonne gin təgine ti al ningə, isi ədi rəne tə kədi, kun go Luwə lie e ne ki kəme goto.

²⁷ M-el səsi kadi igəri təki kun go Luwə ki maji ki kərəjeti ki Luwə ki Bawje ndigi, e koo go ngan kal je ki njé ngaw koy je me ko je ti, ki isi təe dəde ti, ki kəsi rə ngərəngi kadi ne je ti ki to njé ki dənangi ti ne.

2

Kor kəm naa dana e majal

¹ NGakom je, səi ki adi mesi Bañe Jəju Kirisi ki toji e lie, səbi kadi kor kəm-naa goto dansi ti, tada e ne ki uwa-naa ki kadi-me al.

² Tə kin ə bone, dəw ki nje ne kingə kare, ilə kibi ki ndole maji rəne ti, ki ningə ki ra ki ər jine ti, re lo kaw-naa ti ləsi. Ningə dəw ki nje ndoo, ki ilə ngisi kibi rəne ti, re lo kaw-naa ti ka kin to.

³ Loki iləi kəmsi oi nje kılə kibi ki ndole ningə, ifuk-i-e ti ə ali-e əi na: «İre, isi nangı lo ki maji ti kin.» Ningə ali nje ndoo əi na: «İlə ki taa noq» a se «İsi njam ti nanga ne be.»

⁴ Təki isi rai be ningə, se oi kadi e kər ə isi əri kəm-naa dana dansi ti, ə isi təli njé gangi ta də dije ti ki koj i ta je ləsi ki majal al wa?»

⁵ NGakom je ki njé ndigi ləm, uri mbisi oi ta kin: Se oi kadi Luwə mbəti njé ndoo je ki dənangi ti ne mba kadi təli njé ne kingə je, ki go kadi ki adi mede Jəju Kirisi, al wa? MBəti-de kadi ingə kojə ki Luwə un mindine adi dije ki ndigi-e.

⁶ Ningə səi je isi kidi-de. Se njé ne kingə je ka kin ə isi adi səsi ko al wa? Taa isi awi səsi no njé gangi ta je ti tə al wa?

⁷ E əi je wa kin ə isi əli ta ki majal də tə ki maji ki Luwə inə dəsi ti kin.

⁸ Təki rəjeti, re itəli ta ndu-kun lə Luwə ki itə ndage je ki ndangi me makitibi ti ə na: «A indigi dəw madi tə darəi i wa be,» kin ningə, irai go rəbe ti.

⁹ Nə re irai ki go kör kəm-naa dana ti ningə, e majal ə isi rai, ndu-kun lə Luwə uwə səsi ki ta tə njé kal də tə ja.

¹⁰ MBata re dəw təl rəne go ndu-kun je ti lə Luwə pəti, nə al də ndu-kun ki kare ningə, təl nje kal də ndu-kun je pəti.

¹¹ Tədə nje kəl kə na: «A uwə marim al,» ka kin a el a na: «A təl dəw al to.» Ə re uwə marim al, nə itəl dəw ningə itəl nje kal do ta^{*}.

¹² Gine kin ə, kadi ta kəlsi je, ki nə rasi je, toji kadi sei dije ki səbi kadi a gangi ta dosi ti ki ndu-kun ki nje taa kılə taa.

¹³ Tədə dəw ki nje koo kəm-to-ndoo lə dije al, Luwə a oo kəm-to-ndoo lie ndə gangi ta ti al to. Ningə koo kəm-to-ndoo e nə ki uti do ta ki gangi.

Kadi-me Luwə ki kanji ra kile e ki koy

¹⁴ NGakom je, loki dəw madi ə nə n-e n-aw ki kadi-me, ningə təji kadi-me Luwə lane, ki kılə ki ra, al, se maje e ri wa? Maje goto. Kadi-me Luwə ki be kin ası kaje al.

¹⁵ Tə kin ə bone, ngokoje ki dingəm ə se ki dəne awi ki rəde kare, taa asi kingə nə kusode ki ndo je pəti al to.

¹⁶ Ningə dəw madi dansi ti al-de ə na: «Awı ki maje, kadi rəsi tingə rututu, ə usoi nə mesi dan.» Ki kanji kadi adi-de nə ki kadi ra səde, se maje e ri wa?

¹⁷ Kadi-me Luwə ka to be to, re təji rəne me kılə ki ra ti al ningə, e nə ki koy.

¹⁸ Dəw madi ə na: «İ aw ki kadi-me Luwə, ə mi m-aw ki kılə je ki ra to.» Ba-m-a m-el-e m-a na: «Majı kadi oji-m kadi-me Luwə ləi ki kanji kılə je ki ra adi-m m-o, ə mi m-a m-əji kadi-me Luwə ləm kılə je ki m-ra m-adi oo to.»

¹⁹ I adi mei təki Luwə e kare ba al wa? E ne ki maji, ningə kadi igər təki ndil je ki majal ka gər-i-be to. Bəl rade adi dadi noe ti.

²⁰ I dəw ki dəi goto, indigi kadi igər se e ki mba ri ə kadi-me ki kile goto a ra nə kare al wa?

²¹ Se oo kaje *Abirakam ki Luwə or ta dəe ti ki takul kılə rae je, mbata ndigi kadi n-təl ngonne *Isaki də dingiri kadi-kare ti lə Luwə, n-adə kadi-kare ti kin al wa?

²² OO, kadi-me Luwə lie awi naa ti ki kila rae je. Kılə rae je təli ta kadi-me Luwə lie adi asa naa bərəre.

²³ E be a təl-n ta ta ki ndangi me makitibi ti lə Luwə ai na: «Abirakam adi mene Luwə, loki Luwə oo kadi-me lie ningə tide ta dəw ki dana.» Adi bar-e madine^{*}.

²⁴ Oi ne maji, təki Luwə or ta də dəw ti ki takul kılə rae je, əi e ki takul kadi-me lie par kare ba al.

²⁵ Adi mesi ole də Rakabi ti ki e kaya dəne kin. Rakabi uwə njé kılə je le *Isirayəl rəne ti, ningə ra səde adi təcəi uni rabi ki rangi ayi-nna awi. E ki mbata kılə rae kin ə Luwə or-n ta dəe ti^{*}.

* 2:11 Təe ki taga 20.13, 14; Dətərənom 5.17, 18

* 2:23 Kılə ngıra nə je 15.6; Ejay 41.8

* 2:25 Jojuwe 2.1-21

²⁶ Be a, təkki j-o-n kadi daro ki kəg goto ti e ki koy ka kin a, kadi-me Luwə ki kile goto ka e ki koy to.

3

Kadi njé ndo ne dije ooi go ndonde

¹ NGakom je, kadi dije ngay dansi ti, ɓukin-naa me ndo ne dije ti al, tado igari maji kadi Luwə a gangi ta ki ngä ngay dije ti itə ndäge je, j-ei ki j-ei njé ndo ne dije.

² J-ei pəti ji rai majal ki go rabi je ki dangi dangi. Re dəw madi ra majal me ta kəlne ti al biti ningə, e dəw ki togi gangi me ta kəlne ti, asi kuwə rone ba pəti gin təgine ti.

³ Re j-ilai jam ta sinda je ti mba kadi tali rode go ndigi ti ləje ningə, j-awi ki togi do rode ti ba pəti to.

⁴ Oi ne kare to ne ki ɔji də bato je: re bato bo-n tə ri, a nəl ki bo ose-n ki təgine tə ri ka, ki ngon ngande ki ndəy wa kin a njé kuwə ngandi bato, a aw-n ki bato lo ti ki mee ndigi kaw sie ti.

⁵ E be a, ndon dəw ka to be to. E ngon rə ki ndəy ba, nə ɔji rone kadi n-asi ra ne je ki to əl. Təkki oi, ngon por ki ndəy be par asi kadi əku ki bo inde nangi rapi be.

⁶ E be to a, ndon dəw ka to ta por be to. E a elo ki majal isi ti dan ngan rəje je ti, ningə un majal inda-n ngan rəje ba pəti. Isi inda por ki jlo kinga ko ti do ndo kisi ki dəa taa ti lə dəw.

⁷ Dəw asi kuwə gin da je ki dangi dangi pəti ki me mu ti, ki gin yel je, ki gin da je ki njé kagi nangi, ki gin da je ki isi me ba ti, gin təgine ti.

⁸ Na ndon je, dəw kare ki asi kuwe gin təgine ti goto. E ne ki nje tuji lo ki dum kuwe nangi gin tagi ti. NDonje rosi ki kəngi ne ki nye tol dəw bətəte.

⁹ Ki ndonje a j-i-si j-ilə-n toji do Bawé ti ki Bawje, ningə ki ndonje ki kare wa ka kin a ji tel j-i-si ji man-n dije ki Luwə inda-de adi titi-naa sie kin to⁹.

¹⁰ Taje ki kare wa kin a isi ilə toji do Luwə ti, ningə taje ki kare wa ka kin a isi man dije to. NGakom je, səbi kadi irai be al.

¹¹ Se man ki nəl a ki man ki ati a teei naa ti ta bole ti ki kare wa? Jagi a təgəi ta bole ti ki kare al.

¹² NGakom je, kagi mbay-kote asi kadi andi siyə al, taa kagi mati asi kadi andi mbay-kote al to. Re e be al ningə, e be to a ta bole ki man ki katı isi təgə ti, man ki nəl asi kadi a təgə ti al.

Kəm kadi ki dənangı ti ki kəm-kədi ki dərə ti

¹³ Dəw ki a nə ne nje kəm-kədi ki nje ne gər dansi ti ningə, maji kadi toji kəm-kədi ki nə gor ləne me pa njiyə ti ki maji, ki do ki sol ləm.

¹⁴ Nə kin a re, ni ki ati bangı ki hal jangi e mesi ti ningə, indəi gusi a i nə sai njé kəm-kədi, kare al, taa kadi sli ta ki ngom ɔsi ta, ta ki rojeti al to.

¹⁵ Tado ko kəm-kədi ki be kin, e kəm-kədi ki dənangı ti ne, e kəm-kədi lə dəw, e la su, əi e kəm-kədi ki jə Luwə ti al.

¹⁶ Ningə lokı ni ki jangi ei ti, ne ra ki go rəbe ti al, ki ko ne ra je ki majal pəti a i nqo to.

¹⁷ Nə dəw ki aw ki kəm-kədi ki jə Luwə ti, də kəte, e dəw ki ay njay, e nje re ki lapiya, e dəw ki sol ləm, e nje kila dije noji naa ti, e nje koo kəm-to-ndoo, isi təgə ki kandi ki maji maji, gangi-naa goto rəe ti, ta kədi kəm-naa ka goto rəe ti.

¹⁸ Dije ki njé sangi rabı lapiya, isi rai kile təko ne a isi dibi gai gidide be, ningə kande ki a təti e ne ra ki dana.

4

Dəw ki ne je ki dənangı ti ne uwə me ngay e nje kəsi ta Luwə

¹ NGakom je, rə-naa je, ki kəl-naa je ki dansi ti kin təgə ki ra? Loki təgə sam ti, e me ngur daro je ti ki rəsi ti, ki isi rəi-naa.

² Isi rai kəm-nda ne je, nə asi kingəi al, ningə isi təli dije, isi ndingəi ne, nə lo kadi ingəi goto, lo kin ti, itəli njé kəl-naa ki njé rənaa. İkoyi ne, a ingəi al, tado igəri koy Luwə al.

³ Ə re ikoyi ne Luwə ka, adi səi al, tado ne koy ləsi e ne koy ki majal, isi koyi ne Luwə kadi re ingəi ningə, itindəi tə kə də koo maji rə ti lə daro.

⁴ Sei njé kuwə marim! Maji kadi igəri təkki dəw ki ne je ki dənangı ti ne uwə me ngay, e nje kəsi ta Luwə. Re dəw madi, ne je ki dənangı ti ne uwə me ngay ningə, isi rəne nye bə ti lə Luwə.

⁵ M-al kadi igəri təkki, ta lə Luwə ki to me makitibi tə e kare ki ndangi al. Makitibi lə Luwə el a nə: «Jangi ra Luwə ngay do NDil ti ki inde meje ti.»

⁶ Nə me-maji ki adi-je, e ne ki bo ngay itə ne je pəti. Tado makitibi lə Luwə el a nə: «Luwə tə rə dije ki nje kun dəde taa, a adi me-maji ləne e ki dije ki njé sol dəde to⁹.»

⁷ E be a, kadi isoli dəsi gin təgə ti lə Luwə, itə rə su, a su a qə kə say kadisi ti.

⁸ Frai ngəsi rə Luwə ti, a Luwə a re ngəsi rəsi tə to. Sei njé ra majal je, itogi jisi adi ay njay; səi njé me joo, ori majal mesi ti kə.

⁹ Maji kadi igəri təkki sei njé kəm-to-ndoo, uwə ndo rəsi, a inqı ki man kəmsi; kadi kogı ləsi tel nə, kadi rənal lasi təl ndoo ki kuwa.

¹⁰ Səbi kadi isoli dəsi nə Luwə ti a Luwə a un dəsi taa.

Kadi dəw gangı ta də ngokone ti al

¹¹ NGakom je, səbi kadi eli ta ki majal dənaa ti al, dəw ki isi el ta ki majal də ngokone ti, a se isi gangi ta dəe ti ningə, e ndu-kun la Luwə a isi el ta ki majal də ti nim, isi gangi ta də ti nim. Ningə re isi igangi ta də ndu-kun ti la Luwə ba, i nje tel rəi go ndu-kun ti al, nə i nje gangi ta də ti yo.

¹² Ji gər taki Luwə ki karne ba par a e nje kadi ndu-kun ki nje gangi ta. E ki karne ba a aw ki təgi kadi aji-n dəw nim tuji-n dəw nim to. NGA j, i nə a kadi igangi ta də ngokoi ti a?

Koji ta ra

¹³ Oi də ta ləm maji, səi ki njé kəl kə nə: «Bone a se lo ti a ja-jaw me bə bo ti ki be, ja-ja ra fal kare me ti, ja-ja ra gati, j-ingə-n la.»

¹⁴ Əli yaşı be, a igəri nə kare ki a ra nə me ndo ti ki lo ti ti də kisi ki də taa ti ləsi al to. İtoi tə sa ki su luy luy adi o-e, ningə njaba par a go to kin be*.

¹⁵ Ta kə re a əli a to kin: «Təki re Babə ndigi, a j-isı ki doje taa a, ja-ja ra nə ki yo, ja-ja ra nə ki ne.»

¹⁶ Nə ngosine, isi əji rəsi me ndigi ra ti ləsi ki dəsi. Koji rə ki be kin e koji rə ki majal.

¹⁷ Re dəw gər rəbi ra maji ətəi, nə mbati ra ningə, dəwe kin e nje ra majal.

5

Ko ki a re də njé ne kingə je ti

¹ Sei ki səi njé nə king! Maji kadi inoi ki ndusi ki bo, mbata ko je ki a rəi dəsi ti.

² Nə kingə je ləsi ndumi ko, yo je əi kibi je ləsi.

³ Or je ki la je ləsi noj mikiri mikiri, ningə node ki mikiri a ma nəji əsi-n səsi ta. A ə darəsi tə por be. İmbiqi nə kingə je ki naa ti naa ti, dəkagilo ki je ti, ki e dəkagilo ki dəbəy ti.

⁴ Dije ki njé ra kılə me ndər ti ləsi, əgi-de nə kigə go ji ləde, adi noj, ndu node aw rattata təe mbi Luwə ti ki NJe təgi pəti.

⁵ Kisi si dənangi ti ne, isi lo ki ndole ti, isi usoi je ayi-naa je me maji ti. Həbi mbul mbul, itoi ta de je ki uli-de adi a ngəmi ndə təl-de be.

⁶ Dije ki rai nə madi al, igangi ta dəde ti, itəli-de, nə təi səsi rə al.

Kore me ngina-n kire Babə

⁷ NGakom je, səbi kadi orei mesi biti, kadi Babə re-n. Oi nje ndər, a ngina kandi nə ki maji ngay ki a təe dənangi ti, ki kore me də ti nə. A ore mene biti kadi ndi binə ədi, ndi ki dəbəy ti ədi, bəy taa kadi ija ko ləne.

⁸ Be tə a, səi je ka, kadi orai mesi, uwəi təgisi ba, tədə Babə e basi.

⁹ NGakom je, iəai ta də-naa ti al, mba kadi Luwə gangi-n ta dəsi ti al. Nje gangi ta a ta rəbi ti.

¹⁰ Səbi kadi oi go nja njé kəl ta je ki ta Luwə ki kəte nu kin maji. Oi go njade tə nə ndajı lesi, go rəbi ko ti ki go rəbi kore me ti.

¹¹ J-əl ta də njé kuwə təgide ba me ko je ti j-ə nə a i njé rənal. Adi mesi ole də kuwa təgəi ba ti la Jobi dan ko je ti pəti ki təe dəe ti. Igəri kadi go ti gogi, Luwə ade ingə maji, tədə Luwə a nje me-maji ki ngay, ki nje koo kom-to-ndoo*.

¹² NGakom je, nə ki bo ngay ki kadi igəri a to kin: səbi kadi ibi rəsi al, se e ki ndi, se e goj ki kuso, se e kibi rə madi ki rangi. Re e oyo a əi nə oyo, re e jagi a əi nə jagi tə par, mba kadi osi me ta ki gangi ti la Luwə al.

¹³ Re, dəw madi dansi ti, rəe to-e a, kadi nə ngatəgi je lə njé kaw-naa je, kadi noj də Luwə mbata ti lie ki yibə ki koy-n rəe me tə Babə ti.

¹⁴ Kəl ta ki Luwə ki kadi-me a aji dəw ki nje rə to, Babə a un-e taa, ningə re ra majal madi ka, Luwə a iya go majal je lie ko.

¹⁵ Be a, kadi itəri ndusi də majal je tə ləsi ki rə-naa ti. Ningə əli ta ki Luwə mbata lənaa, kadi ingəi rə nga də rə to je ti ləsi. Kəl ta ki Luwə lə dəw ki dana, toge e ngay.

¹⁶ Oi Eli ki nje kəl ta ki ta Luwə tə e dəw tə je be tə, nə koy Luwə ki rə təjə kadi ndi ədi al, ningə ndi ədi dənangi ti al fal mitə ki nay mehe tə.

¹⁷ Ba, təl koy Luwə gogi təki sigi, a yə Luwə adi ndi təl ədi dənangi ti gogi, adi dənangi təe ki kandi nə je*.

Dəbəy ta

¹⁸ NGakom je, təki re dəw madi dansi ti ndəm go rəbi ki rəjeti, ur wale, a dəw madi ki rangi ər-e tel re sie go rəbi ti ki dana gogi ningə,

¹⁹ Kadi igəri təki dəw ki təl ki nje ra majal də rəbi ti ki ndəm re sie go rəbi ti ki dana kin, a aji nje ra majal ta koy ti. Ningə Luwə a iya go majal je lə nje ra majal ka kin pəti ko tə. Amen!

Makitibi ki dəsay ki Piyer ndangi

Ta ki do makitibi ti ki dəsay ki Piyer ndangi

Makitibi ki dəsay kin Piyer ndangi adi njé kun go Kirisi ki sanəl-naa ki lo je ki dangi dangi dənangi Aji ti ki du (bone bari-e Turki). Njé kaw-naa je ki dije kin ei dandte ti, ei njé kaw-naa je ki Pol ei ki madi-kilane je indai ginde. Domaji e Piyer a isi Rom ti e ndangi-n makitibi kin. Rom ki Piyer inde toe na Babilon (5.13). Ta ki Piyer al oji do dije ki ndangi makitibi adi-de kin toji kadi dije ki ei njé kun go Kirisi al ki gəi gidide, isi kidi-de nim, isi indai ta je ki majal dəde ti nim, taa isi sangi kadi n-adi ko darode nim to. Ningə e mbata kin a nje kaw kilə Piyer ndangi makitibi, ilə-n dingəm mede ti kadi adi kəmdə e do Bade Jeju Kirisi ti ki isi ingai ko lie kin.

Me kəl ta ti ki Luwə ki re go ta kuwə jinnaa ti, Piyer ole mede do rəbi ti ki Luwə aji-n-de, taa adi-de ne kinda me do ti ki bo ngay ki takul koy Kirisi ki kje lo koy ti to (1.3-12). Piyer ilə dingəm mede ti nim, kadi isi do njade ti nim, dəj-i-de kadi pa njiyəde ay njay me kinda ro naa ti ki Kirisi nim (1.13-2.10). Dəj-i-de to kadi ooi ne je ki tee do Kirisi ti, ningə ei je kadi toji təki ai do njade ti me ta ti lie ki rəbi kilə rade je nim, ki rəbi kuwə təgi ba me ne je ti ki ngə ki a təg dəde ti nim. Piyer adi-de ta kəj iye ngay do kəl je ti ki sobi dəde kadi rai dan dije ti me be ti ləde, do kula noji ti ki kadi to dan bəe je ti ki bəde je, do bükü-naa ti ki kadi to dan ne-naa je ti ki ngaw-naa je, do ji kisi ki naa ti ləkosi njé kaw-naa je, ki do pa njiyəde ti ki ro njé kun go Kirisi al je ti (2.11-4.19). Lo kaye ti ki 5, Piyer adi-de ngan ndu je madi ki oji do ngatəgi je (njé kər no njé kaw-naa je) nim, basa je ki mandi je nim, taa njé kadi-me je pati nim to, kadi pati, ai do njade ti me ko ti ki isi tee dəde ti. Piyer tol ta makitibi ləne ki ta kuwə ji-naa.

Kin a Piyer dəj-i dije ki ndangi makitibi adi-de kin kadi re e koj ki ban a təg dəde ti ka kadi uwəi röde ba me kadi-me ti 6a, e mbata naaji ki ma ki sobi kadi mai donangti ne. Sobı kadi ji kiside ki dəde taa, ki pa njiyəde, ki kile rade pati ilə mbe kila je ki ati bəl ki Luwə ra-de (2.9), kadi tə dije ki njé kun go Kirisi al, gəri kilə rade ki maji ngay ki isi rai, e kadi iləi toji do Luwə ti ndo ti ki a re-n to (2.12).

Kuwə ji-naa

1 Mi Piyer ki nje kaw kilə lə Jeju Kirisi, m-ndangi makitibi kin madi səi je ki Luwə mbəti səsi, ki isanəl-naa, adi isi tə mba je

dənangi je ti ki Po, ki Galasi, ki Kapadosi, ki Aji, ki Bitini.

2 Luwə ki Bawje mbəti səsi kate, ki go ndigi ra ti ləne, kadi səi dije lie ki takul NDile, kadi itali rəsi go Jeju ti, e kadi mase togı səsi adi ayi njay*. Kadi me-maj i kisi-maje la Luwə to mbar mbar ki dəsi ti.

Ra oyo Luwə tədo kaj i ki təg doe ki takul Jeju Kirisi

3 Təj i ki do Luwə ti ki Baw Bače ləje Jeju Kirisi, tədo me-maj i lie ki ngay ki oji-n-je koji ki sigi, ki go rabi ki Jeju Kirisi dan njé koy je ti. Lo kin ti, j-aw ki ne kinda me do ti ki to ratata,

4 tədo j-aw ki ne maji je ki Luwə ngəm dəra ti mbata ləje. E ne ki a ndum al nim, a uwə yoro al nim, taa ndolee a goto al nim to.

5 Ne je kin Luwə ngəm-de dəra ti mbata lasi səi je ki təg e ngəm səi ki takul kadi-me, mbata kaj i, adi e kaj i ki e basi kadi dəe a təg ndo ki dəbəy ti.

6 E kin e isi adi səsi rənəl, loki ne na je ki dangi dangi ki dəkagilo ndəy be adi me-ko ra səsi.

7 Or ki e ne ki a tuji ka, nai-e me por ti kadi ooi-e. Be to a, ne na je ka kin isi nai kadi-me luwə lasi ki gate ita or, kadi ooi se e ki rajeti wa. Re e ki rojeti ningə, a ingai piti, ki təbə, ki kəsi-gon loki Jeju Kirisi a təe høy.

8 Jeju ki oj-e ki kəmsi al, ne indigi-e, oj-e al bəy, ne adi-e mesi. Ningə isi rai rənəl, adi e rənəl ki bo ngay, dum kəl tae.

9 Tədo ingəi ne ki adi mesi ki dəe, adi e kaj i rəsi.

10 Ki oj i də kaj i kin, njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ndəri gine, taa dəj i ta do ti ngay to. Adi e njé kəl ta je ki ta Luwə ti do kadi-kare ti ki Luwə inda doe dana kate adi səsi.

11 *Njé kəl ta je ki ta Luwə ti sangi kadi n-gəri se dəkagilo ki ra a ne je kin a rai ne, a ne je ki ban a a rai ne dəkagilo e ti ki NDil Kirisi oj-i-de wa? Tədo NDil Kirisi ki mede ti taj-i-de dəkagilo kin kate, loki al ta do ko je ki Kirisi a ingə ki toji ki a re go ko ti*.

12 Luwə adi njé kəl ta ki tae ti gəri təki, mbe ki n-ində tade ti kin e ki mba maji ləsi a iləi mbe kin. NGəsine njé kile mbe Poy Ta ki Maji iləi səsi mbe kin ki takul təgi la NDil Luwə ki Luwə ilə sie adi i dəra ti re. MBe kin, malayka je ki dəde ka sangi kadi n-gəri gine to.

Kində me do ti ki a ge ne ra ki ay njay

13 Tədo kin a, kadi adi tagasi isi kəm, adi kəmsi ay njay kadi ori mbo ne ki maji ki ne ki majal naa ti. Kadi kində me do ti ləsi ba pati e do kadi-kare ti ki Luwə a adi səsi, loki Jeju Kirisi a təe høy.

14 Sobı kadi səi njé tal ro go ta ti lə Luwə, bi uni go ngur daro ki kate isi ndor səsi, loki isi day do rəsi ti bəy kin al.

15 Ningə, təki Luwə ki 6ar səsi e nje Kay NJay ka kin ə, sai je ka, kadi ayi njay me pa njiyəsi je ti pəti to.

16 MBata makitibi la Luwə əl ə nə: «A səi dije ki kay njay, tədə mi ki Kay NJay^o.»

17 Re me kal ta je ti ləsi ki Luwə, isi 6ari-e Bawsı, e ki e Luwə ki nje gangı ta dəw ti ki ra ki go kılə rae ti 6i, or kam dəw dana al ningə, maji kadi nə rasi e ki go 6al Luwə ti, dəkagilo ti ki isi tə mba je dənangı ti ne kin.

18 Ningə igəri maji təki e ki la ə se ər ki əi nə je ki a tuji kin ə Luwə iga-n dəsi me nə ra je ti ki majal, ki kasi je iyı adı səsi kin al.

19 Nə e ki məsi Kirisi ki gate dum ndogi, e Luwə iga-n dəsi. Kirisi ki e tə ngon batı ki nə madı ra-e al, ta nə ki majal əde al to.

20 Luwə mbəte, ində dəe dana kətə no kılə ngirə duniyə ti nu ki mbata kadi-kare kin, ningə təgə ki dəe dəkagilo ti ki dobəy ti, mbata maji ləsi.

21 E ki takul Kirisi ə, uni mesi adi Luwə, ki təgə sie dan njé koy je ti, ə ade təfa, mba kadi kadi-me, ki kində me do tə ləsi e ki də Luwə ti.

Njya lə ngan lə Luwə me ndigi-naa ti

22 Təki ayi rəsi njay, ki go rabi tal rə go ta ti ki rojeti, mba kadi indigi ngakosı je ki me Kirisi ti, ki kanji kədi kəm-naa, səbi kadi indigi-naa dansı ti, ki yo ki nə, ki me ki kay njay.

23 Koji ki oji səsi sigi, e ki ta rəbi lə bawsi je ki njé koy kin al, na e ki takul nə dibi ki a oy al, ki takul ta koy al ki a to ratata.

24 MBata makitibi la Luwə əl ə nə:

«Dije pəti toi ta mbi kam be,

Ningə majide pəti, to ta puti kam be to.

Kam ndole, pute jore,

25 Nə ta la Babə to lo tone ti ratata ki nō ti^o.

Ta kin e Poy Ta ki Maji ki iləi səsi mbe.

2

MBal koy al ki dije ki kay njay

1 Səbi kadi imbatı nə ra je ki majal pəti, ki ta je ki ngom, ki kadi kəm-naa, ki jangi, ki kelnaa ta ndil-naa ti.

2 Adı 60 ta lə Luwə ra səsi, təki 60 mba a rən ngan je ki kasi be. Embla ki go ndil ti, e mba ki ay njay kadi ra səsi adi itəgi, iteei kajı ti.

3 Təki makitibi la Luwə sl-n: «Inai Babə ki rəsi adi o maje ki ngay^o.»

4 İrazi ki rə Babə ti ki e mbata ki isi kəm ba ki dije mbati-e tə nə ki majal, nə Luwə mbəte tədə gate e ngay ki rəe ti.

5 Səi je ka, səi mbata je ki isi kəm ba. Kadi əsi rəsi ki naa ti kadi itəli kəy lə Luwə ki go ndil ti, kadi səi 6utı njé kijə məsi mba kijə nə məsi kadi-kare ki go ndil ti nel Luwə ki takul Jəju Kirisi.

6 Tədo ndangi me makitibi ti la Luwə a i nə: «Oi m-mbəti mbal ki gate e ngay, m-ində 6e bo *Siyo ti. E mbal ki də kum lo ti. Dəw ki un mene ade ə nə ki rəsəl e təgə dəe ti al^o.»

7 MBal kin e mbal ki gate e ngay rəsəti səi je ki uni mesi adi-e. Nə ki rə dije ti ki uni mede adi-e al, e mbal ki njé ra kəy je mbati, ki təl mbal ki də kum kuy ti. E mbal ki njé tiga dəw jığı ti ki nje kadi dəw osi^o.

8 Tigəi-e jigi ti osi tədo mbati kun mede kadi ta ki rojeti. Ningə e nə ki səbi kadi a re dəde be^o.

9 Nə səi je, səi gin dije ki mbəti, səi njé kijə nə məsi je la NGar, səi gin dije ki kay njay, səi dije ki Luwə ində səsi də jine mba kadi iləi mbə kılə je ki ati 6al ki ra. E ki 6ar səsi lo ki ndul tee səsi lo kunjı ti ləne ki ay njay njay^o.

10 Səi ki kətə səi dije lə Luwə əl, nə ngəsine səi dije lie, səi ki kətə ingəi koo kəm-to-ndoo lə Luwə əl, nə ngəsine ingəi koo kəm-to-ndoo lie^o.

Kisi nje kadi-me dan dije ti ki gəri Luwə al

11 NGakom je ki njé ndigı ləm, təki səi mba je ki isi dənangı ti tə 6e ləsi al, m-ilə dingəm mesi ti kadi imbatı ngur nə ra lə darə ki to rəsi ti, isi rə ki rəsi ki me ti.

12 Səbi kadi awi ki hal ki maji dan dije ti ki uni mede al, mba kadi re isi təti ta dəsi ti tə njé ra majal je ka, ooi kılə rasi je ki maji ningə iləi tojı də Luwə ti ndə ti ki a re.

13 Ki mbata la Luwə, səbi kadi iləi dəsi gin təgi ti lə dije pəti ki isi də kəbə ti, adi e ngar ki bo ki isi də kəbə ti pəti,

14 Ki njé kəbə je ki gine ti, ki ində-de mba kadi indəi njé ra ne je ki majal oji-de, əsi gon njé ra ne je ki maji.

15 Tədə e ndigı lə Luwə kadi irai nə ki maji uti ta ta ki kal ki də day ti lə dije ki mba.

16 Kadi kılə rasi e kılə ra dije ki taa kiyə taa, ningə kadi taa kiyə taa ləsi tel nə kuti də majal al, nə kadi kılə rasi e kılə ra 6əə kılə je lə Luwə.

17 Kadi əsi gon dije pəti, indigi ngakosı je ki njé kadi-me je, awi ki 6al Luwə mesi ti, əsi gon ngar.

Bəə je ki njé kadi-me

18 Səi 6əə kılə je, kadi iləi dəsi gin təgi ti lə 6ası je ki 6al ki rojeti. Kadi iləi dəsi gin təgi ti lə njé ki kalde maji ki solı ləm ləm par al, nə kadi iləi dəsi gin təgi ti lə njé ki kalde nəgə tə.

19 Tədə e nə ki maji kadi, ki takul 6al Luwə, dəw uwə mene nəgə me ko je ti ki ingə ki kanji kadi ra nə madı ki majal.

20 Loki indəi səsi kində nə ra ki majal, e uwai mesi nəgə e, se təba ri ə to ti nəqə wa? Nə kin a re e nə ra ki maji ki isi rai ə re ki ko dəsi ti, e uwai mesi ngame ti ningə, e nə ki maji ki ta kam Luwə ti.

* 1:16 Ləbətiki 19.2 * 1:25 Ejay 40.6-8 * 2:3 Pa je 34.9 * 2:6 Ejay 34.9 * 2:7 Pa je 118.22 * 2:8 Ejay 8.14

* 2:9 Təgə ki taga 19.5-6; Ejay 43.20-21; Dətarənom 4.20; 7.6

* 2:10 Oje 1.6, 9; 2.1, 23, 25

²¹ E ki mbata kin a Luwə ɓar-n səsi, tado Kirisi e wa ki dəne ingə kə mbata lasi. Ningə iyə ne koji kin adi səsi mba kadi ta uni də njae.

²² Kirisi ki ra majal al, taa ta ki ngom tee tae ti njia kare al to.

²³ Loki dije taji-e, tal taji-de gogi al; loki dije adi-e ko, tal ta-de ro al. Nə iyə rōne ji Luwə ti ki nia gangi ta ki dana.

²⁴ Kirisi ki oy majal je laje dəne ti də kagidəsi ti mba kadi j-oy də majal ti a j-is i ki dəje taa mbata ne ra ki dana. E ki takul ndunə do je lie a inga rō nga.

²⁵ Tado kəte itoi ta batte je ki ndəmi rabi be*, ne ngosine, iteli ki rō nje kul-si ti ki nje ngəm darosi ti gogi.

3

Ta ki oji do dəne je ki ngawde je me kəy ti

¹ Be to a, sei dəne je, sobi kadi ilai dəsi gin togı ti la ngawsi je, mba kadi re njé ki na je dande ti mbati taa ta le Luwə ka, ingəi-de adi Luwə ki takul pa njiyəsi, ki kanji kadi əli-de ta.

² Tado isi ooi ne rasi je ki to ay njay ki ɓuki ki isi ɓuki-de ti.

³ Sobı kadi mandi ki ra ləsi e ki gidi ro ti taga ne al. Adi e də ki kuwə ki ndoji ta, ki ningə je ki ra ki or, ki kibi je ki gatide e ngay.

⁴ Sobı kadi mandi ki ra ləsi e ki ngame ti kəy, ki e mandi ki a tuji al ki hal ki sol ləm ləm, ki kisi-maje ki e ne ki gate e ngay ta kəm Luwə ti.

⁵ E be a, dəne je ki kay njay ki kete nu, ki indəi mede do Luwə ti rai mandi, iləi dəde gin togı ti la ngawde je.

⁶ J-o dəne kare tə Sara ki təl rōne go ta ti la *Abirakam adi ɓar-e bane. NGosine iteli ngane je, taki re irai ne ra ki maji, ki kanji kadi ne madi kare ra səsi ɓel.

⁷ Be a, sei ngaw dəne je ka sobi kadi isi ki nesi je, indai kəmsi gode ti maji, tado ai dije ki təgide goto. Osı gonde tado a ingəi kadi-kare kisi ki do taa le Luwə naa ti səsi. Irai be mba kadi ne madi kare ogi səsi ta rabi kəl ta ki Luwə al.

Rabi ndigi-naa lə ngakonaa je

⁸ Ta təl ta ti, sobi kadi sei pati, mar ta ləsi e kare, ta ki ga ləsi e kare, kadi indigi-naa tə ngakonaa je, kadi sai njé koo kəm-to-ndoo lənaa, ki njé də səl.

⁹ Sobı kadi ugəi kira majal ki majal al, ta kira ne taji ki ne taji al to. Sobı kadi sai njé njangi də yo taa, tado e kin a e ne ki Luwə ɓar səsi ki mbae. Luwə ɓar səsi mba kadi ingəi njangi də ki un mindine kadi n-adı səsi.

¹⁰ Ningə ne ki makitibi le Luwə el a to kin: «Dəw ki ge kadi n-is i ki dəne taa maji, ðə n-o maji ndəne je ki dənangti ti ne ɓa, Sobı kadi ngəm ndonne do kəl ta ti ki majal,

Ə ngəm tane do kəl ta ngom ti to.

¹¹ Kadi osi rōne ngərəngi kadi majal ti a ra ne ki maji,

Kadi sangi kisi-maje a uwə rōne ba me ti.

¹² Tado kəm Ba'bə e də dije ti ki dana, Taa mbie to tagira kadi oo-n də ta ki isi ali sie to,

Nə isi osi ta njé ra ne je ki majal*.

Kuwə togı ba me ko ti

¹³ Nə a ra səsi majal, loki iti rōsi katı me ra maji ti e?

¹⁴ Re dije adi səsi kə mbata ne ra ki dana ki irai ningə, sei njé rōnal, a kadi ibəli-de al, ta kadi mər ta ləsi aw ki yo je ne je al.

¹⁵ Nə kadi osi gon Kirisi ki e Ba'bə mesi ti. Kadi sei basi ki dəkagilo je peti kadi dəw ki ra ki deji səsi gin kinda me do ti ləsi fa əli-e.

¹⁶ Ningə kadi əli-de ki mindi ki sol ləm, ki ɓuki-naa ti. Kadi awi ki me kuwə ki ta ki ay njay, mba kadi re isi tatı ta dəsi ti tə njé ra majal je be ka, njé kəl ta je ki majal də ne ra ti ki maji ki isi rai kin, rade sol-de.

¹⁷ Re e kin a e ndigi la Luwə ningə, kingə kə mbata ne ra ki maji e sotì itə ne ra ki majal.

Jeju Kirisi ingə kə mbata lə dije pəti

¹⁸ Tado Kirisi e wa ingə kə njə kare ba ki no ti mbata majal je le dije. E ki e dəw ki dana, nə ingə kə mbata lə njé ra ne ki dana al, mba kadi re səsi rə Luwə ti. Toli-e me daroe ti, nə NDil ki kay njay təl təse ndəl adi isi ki dəne taa.

¹⁹ E ki təgi NDil ka kin a aw-n biti ilə-n mbə Poy Ta ki Maji ndil dije ki isi dangay ti koo.

²⁰ Adi e ndil dije ki ndə ki kete təj i rə Luwə, loki isi-n sade do ti dəkagilo ti ki Nuwe isi ran-bato. Me batoe ti kin, kər dije ndəy ba, adi dije jijoo par a awi ti a aji ki takul man ki un-de ki taa*.

²¹ Man kin oji do batəm ki isi aji səsi ngosine. Embata kər yoro je ki rə dəw ti ko al, na e kun rə kadi Luwə ki me kuwə ki ta ki ay njay. Aji səsi ki takul ki Jeju Kirisi lo koy ti.

²² I lo koy ti aw dərəq ti, isi dəj i kə Luwə ti, qədə ki malayka je, ki ndəgi ne kinda je ki go ndil ti ki awi ki kəbə, ki təgi.

4

Gangi-naa ki majal

¹ Təki Kirisi ingə-n kə me darəne ti, sei je ka kadi awi ki mər ta kin mesi ti tə ne katı ləsi. Tədə dəw kə ingə kə me darəne ti e dəw ki goto me majal ti ki ra ngata.

² Goto me ti mba kadi ndəgi ndə je ki nay noe ti, kisi ki də taa lie e ki go ndigi ti le Luwə ɓi ki ndigi ti le dərəq al.

³ Adi asi be, dəkagilo ngay isi ta ne ra ti ki majal ta dije ki gəri Luwə al be. Irai majal me kaya ti, me ngur dərəq ti, me kasi ra ti, me kuso ki kaya kədi ti, ki me yo ki ra ti to ra al.

⁴ NJé kun mede kadi Luwə al, ooi kadi e ne ki go ti al kadi imbatı ūki rōsi me ne ra ti ki majal ki al dō lo kin səde, a yə isi tajı səsi.

⁵ Nə a ɔri gin ne rade kí majal no Luwə ti ki e 6asi kadi a gangı ta dō njé kisi ki dōde taa ki njé koy je pati.

⁶ E mbata kin a njé koy je ka iləi-de mbə Poy Ta ki Maji la Luwə mba kadi go ta ki gangı ti ki Luwə gangı dōde ti ta dije pati, kadi isi ki dōde taa ki takul NDil taki Luwə wa isi-n ki dōne taa be.

Maji kadi njé kaw-naa je isi kəm

⁷ Dōbəy ne je pati e 6asi, a kadi isi ki kəm-kədi ki kəm ki ay njay mba kadi alı ta ki Luwə.

⁸ Ningə kəte no ne je ti pati, kadi indigi-naa ndigi ki tingə bil dansi ti yo ki ne. Tadə ndigi-naa uti dō kosi majal je*.

⁹ Səbi kadi uwəl-naa ki rō-naa ti me kəy ti je lənaa ki yo ki ne, ki kanji 6a ta.

¹⁰ Taki dəw ki ra dansi ti taa-n kadi-kare ki Luwə ade, səbi kadi uni irai kila mbata maji la ndəge je, tə dije ki njé ngam ne ki maji, adi e njé ngəm kadi-kare je ki dangi dangi la Luwə.

¹¹ Re dəw isi el ta ningə, kadi al ta ki ta Luwə ti, re dəw isi ra kila bəə ningə, kadi ra ki togı ki Luwə ade, mba kadi Luwə ingə təba me ne je ti pəti ki takul Jeju Kirisi ki təba ki togı e lie ki dəkagilo je ki dəkagilo je. *Amen.

¹² NGakom je ki njé ndigi ləm, re ne na ki nga ngay təe dəsi ti ka, kadi ati səsi 6al adi oy ta ne ki mba al.

¹³ Nə kadi irai rənəl yo tadə kq ki ingə Kirisi, a isi ingə sie, mba kadi tə sei me rənəl ti ki bo ngay, ndə ti ki a re me təba ti ləne.

¹⁴ Re dije tajı səsi mbata la Kirisi ningə, sei njé rənəl, tadə NDil təba, kie NDil Luwə isi dəsi ti.

¹⁵ Səbi kadi dəw madi dansi ti ingə kq ki be kin al, adi e kq təl dəw, a se kq bogi, a se kq ne ra ki majal, a se kq kinda ra ta ti lə dije.

¹⁶ Nə re ingə kq mba kee nje kun go Kirisi ningə, kadi rəe sole-e al, kadi ilə təjı də Luwə ti tə kila mbata tə Kirisi ki 6a doe a?

¹⁷ Tada e dəkagilo kadi ta ki gangı ilə ngirəne, ningə a ilə ngirə də dije ti la Luwə. NGa kin a re a ilə ngirəne dəje ti ningə, dije ki njé mbati təl rəde go Poy ta ti ki Maji la Luwə kam dəbəyde a to ban a?

¹⁸ Makitibi la Luwə a na: «Re ngə ki dəw ki dana ngay bəy taa kadi ingə kajı ningə, dəw ki nje me ndul ki nje ra majal, se yae a to ban wa*?»

¹⁹ Be e, kadi njé ki isi ingə kq ki go ndigi ti la Luwə, iyəi rəde jı NJe kinda ne je ti, ki e nje ka dana, a nayi-naa ki lo me-majı ki ra ti.

¹ Ki ngəsine kin, m-ilə dingəm me ngatəgi je ti ki isi dansi ti. Mi ki mi ngatəgi madide, ki m-o lo kq je ki ingə Kirisi ki kəm, mi, m-a mi lo təba ti ki dəe a təqə tə.

² Kadi uli njé kaw-naa je tə batı je ki Luwə ilə-de jisi ti. Kadi uli-de ki go kində do ti al, nə ki go me ndigi ti təki Luwə ndigi-n. Uli-de mba kinga-n la al, nə kadi e ki kadi rə ki tingə bil.

³ Kadi irai ngar dō njé ti ki Luwə ilə-de gin jisi ti kin al, nə kadi səi ne ndajı mbata ti ləde yo taa.

⁴ Ningə loki NJe kul batı je ki bo a inda lo təqə høy 6a, a ingəi jögi təba ki ndolee a goto al.

⁵ Be tə e, səi ngan je, səbi kadi iləi dəsi gin togı ti ləngatəgi je. Ningə səi je pati, kadi dəsət to dansi ti ki rō-naa ti. Tadə makitibi la Luwə al a na: «Luwə tə rō dije ki njé kun dəde taa, a adi me-majı lane e ki dije ki njé sol də*».

⁶ Səbi kadi isəli dəsi gin togı ji Luwə ti ki NJe togı, kadi ta un dosi taa dəkagilo tə ki oji.

⁷ ɔri taga je lasi išukı də Luwə ti, tadə e a isi inda kəmne gosi ti.

⁸ Səbi kadi isi də njasi ti ki kəm ki kay njay, tadə nje bə ləsi, nje majal a njiyə ki lo, nə tə bəl ki a sangi dəw kadi tə n-ribe be.

⁹ Ai də njasi ti ngame kadi-me Luwə ti ləsi, itaq-e rə. Tadə igarı bəti, ngakosje ki njé kadi-me je pati ki dənangi ti, isi ingəi ko kq ki isi ingəi kin tə.

¹⁰ A ingəi kq dəkagilo ndəy be, nə Luwə ki me-majı pati e lie, ki bar səsi ki me təba ti ləne ki dəbəye goto, ki takul Kirisi, a tal inda səsi maji gogi, a adi ngirəsi nga, a adi səsi togı, ta a adi ai do njasi ti ba tə.

¹¹ Kadi togı e lie ki dəkagilo je ki dəkagilo je. *Amen!

Dəbəy ta ki kuwə ji-naa

¹² NGon makitibi ki m-ndangi m-adi səsi kin, nje ra səm kadi m-ndangi e Silbə (Silası)*, ki m-o-e tə ngokoje ki a dana. M-ndangi m-adi səsi kadi m-ilə-n dingəm mesi ti, a m-ɔjı səsi m-adi igəri takı e me-majı ki rəjeti la Luwə e uni rəsi adi ki mbae.

¹³*NJé kaw-naa je ki *Babilon ti, ki ei njé ki Luwə mbəti-de, uwəl jisi, taa ngomm Marki* ka uwə jisi tə.

¹⁴ M-dəjı səsi kadi uwəl ji-naa kuwə ji ki tojı ndigi la ngakona je. Ningə kadi kisi-maje la Luwə e səsi naa ti, sei pati ki sei la Kirisi.

5

Kılə la nje kər nə njé kaw-naa je

* 4:8 Tar ta je 10.12; Jk 5.20 * 4:18 Tar ta je 11.31 * 5:5 Tar ta je 3.34 * 5:12 Knjk 15.22, 40 * 5:13 Knjk 12.12, 25; 13.13; 15.37-39

Makitibi ki kɔ joo ki Piyer ndangi

Ta ki dɔ makitibi ti ki kojoo ki Piyer ndangi

Dije ki Piyer ndangi makitibi kin adi-de, eí njé kun go Kirisi wa ba pəti (1.1). NGA ninga, ne ki bo ngay ki uwə me Piyer, e rɔ ki dije ki njé kila lo ki ne ndo ki osi ta Poy Ta ki Maji ki rɔjeti. Dijee kin turi dan njé kaw-naa je ti, ra adi pa njiyə njé kaw-naa je to biriri. Ne kare ba ki a ra kadi daw a dum-n-de, e ta kadi daw gər Luwə ai ki Jəju Kirisi gər ki rɔjeti, təki njé ki ooi Kirisi ki kəmde nim, ooi ne ndo lie ki mbide nim, alli tae.

Go ta kuwə ji-naa ti (1.1-2), Piyer a dɔ hal ti ki kadi nje kun go Kirisi aw-n me pa njiyəne ti nim, a dɔ təl rɔ go ndu Luwə ti nim, təki njé ki ooi Kirisi ki kəmde alli tae (1.3-21). Ningə go ti, Piyer al ta ki tɔgine ngay, or-n gin njé kila lo ki ne ndo ki ngom (2.1-22). Əlt a dɔ ne kare ti ki to ta dangi me ne ndo ti ləde lo kaye ti ki 3, oji-n do mba ki isi mbai ki dije ki njé ngina təl Kirisi. MBai səde aí na dəw oo Kirisi ki a təl re al. Ningə dət a tə ləde kin, Piyer el a nə kin a re Kirisi tal law al 6a, oji dət kore me la Luwə ki iya dəkagilo adi dije ngay kadi ali ta dət rəde ti ingəi kaj.

Njé kila lo ki ne ndo je ki ngom kin to ki dəkagilo je pəti, adi ta ki Piyer ndangi me makitibi ti ləne ki kɔ joo kin, e ta ki tɔge to ki dəkagilo je pəti. Piyer ilə dīngəm me njé kadi-me je ti kadi awi ki kate kete me gər Baće ti, bi kadi iyəi rəde adi dəw buki-de wale ki ne ndo je ki kəmme goto kin al.

Kuwə ji-naa

¹ Mi Simo Piyer ki nje ra kila bəa, ki nje kaw kile lə Jəju Kirisi a m-ndangi makitibi kin. M-ndangi makitibi kin m-ile-n madi səi njé je ki, ki go rəbi ne ra ki dana lə Luwə, a se NJe kajiji Kirisi, ingəi kadi-me ki maji ngay tə yaje be.

² Kadi me-maji ki kisi-maje lə Luwə to mbar mbar ki dəsi ti, ki go rabi gar ki igari Luwə ai ki Baće ləje Jəju Kirisi təki rɔjeti kin.

Bar ki Luwə bar-je ki kɔt̄i ki kɔt̄i-je

³ Me tɔgi Luwə ti kin a, Baće adi-n-je ne je pəti ki j-awi ki ndooe mbata kisi ki də taa ləje me 6əl Luwə ti. Təki rɔjeti, ra adi ji gər-e e ki bar-je mba kadi je naa ti sie də kɔsi-gon ti lie ki kila rae ki maji.

⁴ E be a, adi-je ne maji je ki ndoləi ngay taa ki ndade e ngay to ki un-n mindine, mba kadi loki ingəi-de 6a, a asi kadi aji rɔsi ta ngur ne je ti ki njé tuji dije ki dənangi ti ne. Ningə a indəi rɔsi naa ti ki Luwə də ji kise ti ki go kee Luwə ti.

⁵ Ki mbata kin a, irai ki tɔgisi ba pəti kadi do kadi-me ti ləsi, ilei pa njiyə ki maji do ti, ningə də pa njiyə ki maji ti, ilei gər Luwə ki rɔjeti do ti.

⁶ Də gər Luwə ki rɔjeti, maji kadi ilei kinda də rɔsi ti də ti, də kinda də rɔsi ti, ilei kuwə tɔgi ba me ne ja ne ti də ti, ningə də kuwə tɔgi ba me ne na ti, ilei ne ra ki go lo 6əl Luwə ti də ti.

⁷ Də ne ra ki go 6əl Luwə ti, maji kadi ilei ndigi ngakoje je də ti, ningə ilei ndigi-naa də ndigi dije pəti də ti.

⁸ Re awi ki hal je kin mesi ti ngay, a re tɔgi ki kate kete ningə, Luwə a adi səsi tɔgi me kila ki ra ti. Ba a asi kadi awi ki kate kete me gər Baće ti leje Jəju Kirisi.

⁹ Nə re dəw madi aw ki hal je kin rəne ti al e, lo kadi a oo lo ay njay goto. Ba a to tə dəw ki nje kəm tə be. Mee oy da ti kadi Luwə tɔgi majal je lie ki isi me ti kete kin kɔ.

¹⁰ E be a ngakom je, uwəi tɔgisi ba mba kadi irai adi 6ər ki Luwə 6ər səsi ki kɔti ki kɔti səsi kin to tə ne ndam al. Re irai be ningə, ne ki a ra ne kadi a osi me majal ti a goto.

¹¹ Be a, ta rabi kɔbe ki a to ratata, a təq tati pay pay nosi ti, adi e kɔbe lə Baće ləje a se NJe kajiji Jeju Kirisi.

¹² MBata kin a, m-a m-ole mesi də ne je ti kin taa taa. Təki rɔjeti igəri-de adi ingangi me ta ki rɔjeti ki itaai kin ki bəlme ngata.

¹³ Nə m-o kadi e ne ki go rəbe ti kadi m-ole mesi də ne je ti kin taa taa kadi isi kəm ba ki dəkagilo je pəti, ki mi-n ki dəm taa dənangi ti ne 6əy.

¹⁴ M-gər kadi dəkagilo koym nay 6əsi. Baće ləje Jeju Kirisi wa a təq ki dəe adi-m gər.

¹⁵ M-a m-ində tɔgi də rom ti ki rabi je ki dangi dangi mba kadi re go koym ti ka, asi kadi oləi mesi də ne je ti kin par par.

Ta lə dije ki njé koo tɔji lə Kirisi

¹⁶ Təki rɔjeti, loki j-adi igəri ta lə re me tɔgi ti lə Baće ləje Jəju Kirisi, j-ində ngirəje də su je ti ki kidə ki maji maji lə dije kam a, j-əl-n səsi ta je kin al. Nə j-o ndole ki ati 6əl ki kəm je.

¹⁷ Oyo, Luwə ki Bawje ade kɔsi-gon nim, taa ilə tɔji dət ti nim tə, dəkagilo ti ki Luwə ki aw ki pitı kə ati 6əl ade oo ndu ta a na: «Ek e NGonm, nje ndigi ləm, ki rəm nəl-m doe ti ngay.»

¹⁸ Ningə je wa j-o də ndu ki j-dərə ti kin ki mbijie, loki je naa ti ki Jəju də mbal ki ay njay ti*.

¹⁹ Bəy taa, j-aw ki ta je lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti ki asi kadi j-ində ngirəje də ti ngə. Maji kadi uri mbisi go ta ti kin maji. Təki rɔjeti, ta kin to ta por lambi ki unji lo ki ndul kururu ti be. Unji ratata kadi kunji lə kadi re. Ningə kadi kunji lə Kirisi unji ngamesi, təki me ki ta gin lo ti, adi lo unji-n də dənangi ti kin be.

²⁰ Kete no ne je ti pəti, maji kadi igəri ta kin ay njay: dəw madi kare ki asi kadi ɔr me ta ki e ki ndangi me makitibi ti la Luwə kin ki ne gər ləne ki səbi dəne goto.

²¹ Təki rojeti, njé kal ta je ki Luwə ti ki əli, əli ki go ndigí ti la daw al. Nə e NDil ki ay njay e osi dije adi əli ta ki ta Luwə ti.

2

Njé ndo ne je ki ngom

¹ Dəkagilo ti ki kate ka, njé ngom je ki njé kəl ke nə-n-əi njé kəl ta je ki ta Luwə ti əi dan ngan *Isirayəl je ti noo; be to ə, njé ndo ne je ki ngom a təgi dansi ti to. A rai ki nə ndo je ki ngom dan dije ti ki kanji kadi gəri, kadi a fuki-de ko, ningə a mbati Bəde ki nje taa dode ji majal ti. Lo kin ti, a ndəri tuji ki a re ta ji naa ti ne ki dəde ti.

² Dije ngay a uni gode me kaya je ti ləde, ningə kılə rade a ra adi dije a ındai njade də ne ki rojeti, ibəi nangi.

³ Ki mbata ra ta la ləde ki ngay, a adi səsi ki taje ki tade ti kadi taai ne maji je ləsi jisi ti. Ningə dəkagilo ti ki mari nu bəy ə, Luwə ındə do ta ki gangi ləde naa ti taa tuji a iba-de nangi busi to.

⁴ Təki rojeti, malayka je ki rai majal kətə, Luwə iyə-de kare ki kanji gangi ta dode ti al, na fuki-de lo kingə ko ti ki ati bəl. Dəo-de ki kula gindi me lo ki ndul kururu ti. Ningə lo kin ti ə, isi ngəm-de ti mba ngəm-n ndo gangi ta.

⁵ Taa Luwə iyə dije ki kate ki kanji gangi ta dode ti al to. Be ə adi man ko ki ati bəl re tuji dije ki majal ki rosi dənangi. Nə ke ə, aji Nuwe ki ilə mbə ne ra ki dana, taa aji dije ki rangi ki me kay ti lie siri tə^o.

⁶ Luwə gangi ta koy do be bo je ti ki Sodom ki Gomor, ningə tuji-de ki por ki ro-de raki raki adi təli bu por. Ne kin to ta ne ndo ki a re də dije ti ki njé bəl Luwə al^o.

⁷ Nə aji Loti ki nje ra ne ki dana, ki to rəe ngay ki mbata hal njé sangi-naa kaya ti ki osi də ta ti je ki njé tol dije ki me be bo je ti kin^o.

⁸ Dəkagilo ti ki Loti ki nje ra ne ki dana ka kin isi-n dande ti, oo ne je ki isi rai ki ta je ki isi əli, kada je ki kondo je, adi me tuji mbata hal kılə rade ki to lo ra ti al.

⁹ Be ə, Babə ası kadi taa dije ki njé bəl-e iləde taa dəkagilo ko je ti. Ningə ası kadi ngəm dije ki njé ra ne ki majal mba kadi ındə ojide ndo gangi ta ti to.

¹⁰ Ki bo ngay, a gangi ta da njé je ti ki njé təl rade go ngur darəde ti ki go ji kiside ti yo, a kidi təgi koße ki dana lə Luwə. Əti dije ki njé kuwa kul rəde, ningə ne ındə ta ki ngə tade ti, adi bəli al kadi əli ta je ki mal də ne kində je ti lə Luwə ki isi dərə tə ne piti je lie.

¹¹ Nə malayka je wa ki təgide itə tagi njé ndo ne je ki ngom say kin ka gangi ta dəde al nim, taa tajı-de no Babə ti al nim to.

¹² NGa ningə dije ka kin rai tə da je ki wale, ki ku dəde goto be, ki oji-de mba kadi e ki kuwa-de ə kaw tal-de par. Əli ta ki mal də ne je ti ki gəri-de al. Luwə a tuji-de təki dije isi təli da je kam be.

¹³ Kılə rade je ki majal ki isi rai wa kin ə a təl ne kigə go jide. Əti dije ki nəl-de ngay kadi ooi maji rəde dan kadi ındə ti. Kiside ta ne kuso je ti səsi, loki isi adi səsi ki ngan ja te ki tade ti kin e ne ki to nje, e ne ki to rəsəl.

¹⁴ Re ə nə igo kəmde 6a, 6o sangi-naa kaya ti ə rosı mede. Bo rai majal to mede ti par par, isi bükü dije ki təgide ki go ndil ti goto, wale. Mər ta je ləde e də rəbə kingə la ti ki go rabe ti al ki dəkagilo je pəti. Əti dije ki ndəl lə Luwə e dəde ti.

¹⁵ Loki tusi rəbə ki rojeti iyə ki kin 6a, uri wale, uni rəbə ki go Balam ti ki ngon lə Bewor. Balam ki nəl-e ngay kadi taa la ra-n majal,

¹⁶ na Luwə kal sie ki mbata majal lie ki ra. Be ə ngon ko koro ki e da, əl ta al, nə əl ta gangi-n nje kal ta ki ta Luwə ti Balam, do kılə ra ti ki mba lie^o.

¹⁷ Dijee kin to i tə man ki ij kam be,toi tə kil ndi ki nəl ndər-e aw sie kam be. Luwə ındə də lo ki ndul kururu dana mbata ti lade.

¹⁸ Əli ta je ngay ki kəmə goto ki də-naa ti. Uni kılə rade je ki go koo ngur darə ti, ədii dije ki ta ji naa ti ne bəy, təgi pati pati ta kuwə madi ti dije ki njé njiyə njiyə ki go rabe ti al.

¹⁹ Əli-de təki e rəbə kingə də, ngə ningə əi je wa əi bəə je lə ngur darə ki isi tuji-de ko yo. Tədə dəw ki ra ka e bəə lə ne ki uwe gin təgine ti.

²⁰ Ki əji də dije ki təgi ko gin ne ra je ti ki to njé ki dənangi ti ne ki go rəbə ger Babə ləje ki e NJe kajı-je Jeju Kirisi kin, re tali awi iləi dəde gin ne je ti kin gogi bəy, adi oj be dəde ti 6a, ji kiside ki gogi ne kin a majal ngay itə e ki kətə bəy.

²¹ Tədə e sotı ngay mbata ti ləde kadi gəri rəbə ne ra ki rojeti al, kadi gəri bəy taa tali tusi ındu-kun ki ay njay ki ingə ki iyə.

²² Ningə ne ki təgide ti kin e ta ki rojeti ki to me tar ta ti ki ə nə. «Bisi tal aw ta tomo ti ləne gogi^o», a se «Kəsongi, təgə ki lo ndogı man ti be par ə təl aw rogi bər ti gogi.»

3

Babə Jeju Kirisi a təl re

¹ NJé ndigi je ləm ki ngay, e kin e makitibi ki ko joo ngata ə m-ndangi m-adı səsi kin. Ningə me makitibi ti ki joo ki m-ndangi m-adı səsi kin, m-sangi kadi m-ole mesi də mər ta ti ki maji ki ne ndo je.

* 2:5 Kila ngira ne je 6.1-7.24 * 2:6 Kila ngira ne je 19.24 * 2:7 Kila ngira ne je 19.1-16 * 2:16 Kör Isirayəl je 22.4-35 * 2:22 Tar ta je 26.11

² M-dəjì səsi kadi adi mesi ole də ta je ti ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki eñ dije ki dana əli kəte kin nim, taa də ndu-kun ti lə Bañe ləje, Nje kajì-je, ki njé kaw kilə je adi səsi kin nim tə.

³ Ne ki dəssay, maji kadi indəi dəsi ti maji təki me ndə je ti ki dəbəy ti a, a oñ dije ki kile rade e kile mba ki naa par ki a teñi kadi mbai səsi. A rai ne je ki go ndigi ti lə darəde,

⁴ ningə a əli a iñ. «E al a əl a n-a n-re a? NGa a ra ban tøy ə j-o-e al a? Ka je je oyi mari nu ba, na ne je pəti toi təki toi lo kila ngirəde ti nu wa kin bə a toki kin!»

⁵ Lo kin ti, gəri bəti, nə mbati kadi gəri təki e Luwə a ində dərə aki dənangi ki ta ki tane ti mari nu ba. Luwə gangi dənangi naa ti ki man, ningə adi dənangi tee a dangi dan man ti.

⁶ Ba e be tə a, ndə ki Luwə tuji-n dije ki kəte ka ki man ko ki bo ngay^{*}.

⁷ NGa ningə ki oñi də dəra aki dənangi ki əne kin, ta la Luwə ki kare wa kin al təki Luwə ində-de adi isi nginəi por ki kadi a q-de. Toi isi nginəi ndə gangi ta ki kadi Luwə a tuji-n dije ki njé mbati təl rəde go ndue ti.

⁸ NGa ningə ne kare ki kadi səi njé ndigi je ləm indəi dəsi ti maji, e kadi igəri təki ki ro Bañe ti, ndə kare to tə əal ki dibi, a əal ki dibi to tə ndə ki kare be tə.

⁹ Bañe oy lo kójì ndigi ra ti ləne, təki dije madi gai kin al. E kisi a isi də ti səsi, tədə ndigi kadi dəw madi tuji al, na kadi dije pəti ingəi dəkagilo kadi iyəi rəbi njiyəde je ki majal ko.

¹⁰ NDə lə Bañe a re təki nje əogü a re-n kam be. Ningə ndoe ti kin, dərə a goto ko ki təgi ki to əal ngay. Ne kinda je ki dərə ti por a ro-de ko, ningə dənangi ki ne je ki dije rai-de me ti kin, Luwə a gangi ta dəde ti to.

¹¹ E be a, təki ne je kin pəti a gotoi, səbi kadi səi a sai dije ki toi ban a? A səi dije ki pa njiyəsi e dana, dije ki njé əal Luwə.

¹² Səbi kadi a ingəmi ndə lə Luwə, ningə kadi isangı rəbi kadi re kalangi. NDəe ti kin, e ndə ki por a q dərə ro-e raki, ningə ne kinda je ki dərə ti a lei me por ti jipi to.

¹³ J-əi je 6a, təki Luwə un-n ndune adi-je, j-a ji nginəi ta dərə ki sigi aki dənangi ki sigi^{*} ki kadi ne ra ki rojeti a q əe me ti.

¹⁴ E mbata kin a, njé ndigi je ləm, me nginə ta ndə re Bañe ti kin, maji kadi indai tagi də rosi ti kadi səi dije ki kay njay, dije ki ta goto dəde ti no Luwə ti, kadi lapiya e dansi ti sie.

¹⁵ Maji kadi igəri təki kisi də ti lə Bañe kin adi səsi dəkagilo kadi ingəi kajì. Ningə e ko ta wa kin to a ngokojo, nje ndigi laje Polndangi makitibì adi səsi ki gosi ki Luwə ade.

¹⁶ Ningə e wa kin to a e ta ki ndangi me makitibì je ti lie pəti, loki al ta ki də ta je ti ki m-əl kin. Ta je lie ki madi, lo gar mee ngə ngay, adi dije ki isi day, dije ki ai də njade ti

me kadi-me ti al, mbiri me ta lie takı mbirii ndəgi ta je ki me makitibì ti lə Luwə ka kin be tə. Ra-e ki be kin a re ki tuji də darəde ti aí je wa.

Ta kójì ki dəbəy ti

¹⁷ Ki oñi dəsi, səi njé ndigi je ləm ki ngay, mndaji səsi ngata. Ningə maji kadi adi kəmsi adi də rosi ti, bi adi dije ki njé mbati tal rəde go ndu Luwə ti, ki uri wale kam, ndəri səsi gode ti, ki ta ngom je ləde, adi iyəi də rəbi ki maji ki ai ti kin ko al.

¹⁸ Ne ki kadi irai, e ta kadi awi ki kəte kəte me ne ra ti ki nəl Bañe leje Jeju Kırisi ki e nje kajì-je, ki me gər-e ti. Ningə kadi dije iləi toji dəe ti, əone ki lo ti, biti ki no ti! *Amen!

Makitibi ki dɔsay ki Ja ndangi

Ta ki dɔ makitibi ti ki dɔsay ki Ja ndangi

Dəw inda to Ja də makitibi ti kin al, na njé ki kete gari maji kadi makitibi je mito e Ja a ndangi-de. E ki dɔsay kin ojì-je ne madi kare də dije ti ki nje ndangi makitibi ndangi adide al. Ne kare ki 6a, nje ndangi makitibi toji ndaji ne je madi ki ra njé kaw-naa je ti ki makitibi kin səbi dəde adi j-o. NJé kaw-naae je kin, njé ki ali ai na n-a i njé ra kila lə Luwə, ki ndəmi rəbi kadi-me Kirisi rai-de majal ki ne ndo je ki ngom. Rai-de majal təki j-o-n rə njé kaw-naa je ti lə Kirisi ngay go koy Kirisi ti. E mbata kin a, nje ndangi makitibi ilə jine do ne je ti joo me makitibi ti lane:

Kilə dingəm me dije ti ki ndangi makitibi adi-de kadi njiyē me kinda rə naa ti ki rɔjeti ki Luwə nim ki NGone Jəju Kirisi nim. Ningə e ne ki səbi kadi a toji me ndigi-naa ti dande ti.

Rə ki ne ndo ki go rəbe ti al ki a nə dənangi ki je me ti kin e donangi ki rost ki majal b̄i Kirisi ki e NGon lə Luwə asi kadi a təl rəne dəw ti re me ti al. NJé ndo ne je ki ngom kin ali taki Jəju ki dənangi ti ne e dangi ki Kirisi ki e dəw ki Luwə mbət. Óli ei nə Kirisi e dəw ki me ndil ti par b̄i dəw a oo-e al. Taa tali ali b̄ey to taki re dəw gər Luwə ki rəbi ne gər ləne, ba ingle kajji par ngata, b̄i e ta kadi go ti a dije ndigi-naa je, rai ne ki go rəbe ti wa taa al ngata. Ningə a i je kin a i ne ndo je ki go rəbe ti al ki ilə kagi no Poy ta ti ki Maji, a kadi e ki rə səde.

Nje ndangi makitibi ilə ngirə ta lene ki ne ki uwā mee ki e kadi togi njé kadi-me je me kinda rə naa ti ki səbi kadi indəi-naa ti ki Luwə nim ki Jəju Kirisi nim kin, taa me kinda rə naa ti dande ti nim to (1.1-4). Lo kin ti, səbi kadi ai dana me naji ki ma ti ki njé ki ooi Kirisi ki kəmdə nim, ooi ta lie ki mbide nim mai kin. Nje ndangi makitibi dəjì njé ki dangi makitibi kin adi-de kadi njiyai me kunji ti, tədo Luwə e kunji. Ningə e mbata kin a, səbi kadi rai kila ki ndu-kun ki də ndigi-naa ti (1.5-2.17). Go ti, nje ndangi makitibi al təki njé ta ro Kirisi ki təgide ngay a ijì taa, ningə a i njé ngom je ki a naji təki Jəju e Kirisi ki Luwə mbət kin al (2.18-29). Ba a noq ole mede do ti taki njiyai me ne ra je ti ki rɔjeti, me ndiginaa ti yo je ki ne je, ki me ka də nja ti ki Jəju Kirisi kin a e ne je ki toji kadi je ngan lə Luwə təki rɔjeti (3.1-24). Go ti, nje ndangi makitibi təki-de rəbi kor kəm ne ki rɔjeti al ki ne ki rɔjeti naa ti, ba təl re də kətə ta ti ki də ndigi-naa ti ka kin b̄ey. Ól-de təki ke dəw lə Luwə e ndigi-naa,

tədo Luwə e nje ndigi dije (4.7-21). Ja təl ta makitibi ləne ki kila ji də ne ti ki ɓari-e kadi-me ki nje təti rə, taa tal re də ngongi ta je ti madi to (5.1-21).

Makitibi kin e makitibi ki ilə jine də rəbi njiyə ki Kirisi ti adi ay njay. Adi togi njé kun go Kirisi me mər ta je ti ləde, taa ra səde kadi osi ne ndo ki go rəbe ti al ki a ur ki dəw wale kin ngərangi nim, ilə dingəm mede ti kadi gəri lo dəo rəde naa ti ki Jəju nim, ki ndigi-naa nim to.

Ta Kajji

¹ Né ki e lo kila ngirə ne je ti*, ne ki j-o ki mbijie, ne ki j-o ki kəmje, ne ki ji go kori kori, ne ki jiye odi, e ta kajji ki biti ki no ti.

² Kajji kin odi rəne adi j-o-e ki kəmje; ji ma naji lie. Ningə e mbata kin a, j-isì j-ilə səsi mbə kajji ki kete e kadi Bawje Luwə ti, ba go ti, e ki təq̄ ki dəe kadi-je.

³ Né ki j-o ki kəmje nim, j-o ki mbijie nim, a səi ka j-ilə səsi mbət. Lo kin ti, a indəi rəsi naa ti səje də me kasi-naa ti ki j-aw-n ki Bawje Luwə nim, ki NGone Jəju Kirisi nim kin.

⁴ Ningə jì ndangi makitibi kin j-adì səsi kadi rənal ləje a-si-naa tapi.

Njyai me kunji ti

⁵ Luwə e kunji, ngon til ki ndəy be ka goto rəe ti, ningə e kin a e ta kila mbə ki j-ingə ta Jəju Kirisi ti a je j-ilə səsi mbət.

⁶ Kin a re j-əli j-əi nə je me e naa ti ki Luwə, ninga a i noq ji njiyai me til ti b̄ey a, j-əi njé ngom je, ne ki rɔjeti goto roje ti.

⁷ A re ji njiyai me kunji ti taki Luwə wa e-n me kunji kin be 6a, me je e naa ti ki naa nim, taa məsi Jəju ki NGone togi majal je ləje pəti kə to.

⁸ Kin a re j-əli j-əi nə ji rai majal al a, j-isì j-adì roje j-əi je wa, taa ne ki rɔjeti goto roje ti to.

⁹ Nə re ji təq̄ taje də majal je ti ləje a, Luwə ki e dəw ki yəti ndune al nim, e dəw ki dana nim kin a iyə go majal je ləje kə, taa bər ra go ti al je ləje pati kə to.

¹⁰ A kin a re j-əli j-əi nə j-əi njé ra majal je al a, ji ɓari Luwə nje ngom, ningə ta lie ka goto meje ti to.

2

Kirisi, nje ra səje

¹ NGanm je, m-ndangi makitibi kin m-adì səsi mba kadi osi me majal ti al. A kin a re dəw madi osi me majal ti a, j-aw i ki nje naji ta dəje ti ki isi kadi Bawje ti no, adi e Jəju Kirisi, ki e dəw ki dana.

² Tədo e a un rəne ilə ko adi koy mbata majal je ləje. Ningə e mbata majal je ləje par al, nə mbata majal je lə dije pəti ki dənangi ti ne.

Təl rə go ndu-kun ti ki bo ngay, ki e ndigi-naa

³ Re ji təl rəje go ndu-kun je ti 6a, j-asi kadi j-elı ki me ki tı katı təki ji gəri Luwə.

⁴ Dəw ki al a na: «M-gər Luwə», nə tel rəne go ndu-kun je ti lie al, dəwe kin e nje ngom, ta ki rojeti goto rəe ti.

⁵ Nə re dəw tel rəne go ndu Luwə ti 6a, ndigi Luwə adi asi-naa tapi. Lo kin ti, j-a ji gəri ki me ki tı katı kadi meje e naa ti ki Luwə.

⁶ Dəw ki al a nə mene e naa ti ki Luwə 6a, səbi kadi dəwe kin njiyə təki ndə ki Jəju njiyə-n kin be.

⁷ Madim je, njé ndigi je ləm ki ngay, e ndu-kun ki sigi 6a m-ndangi m-adi səsi al, nə e ndu-kun ki to mari nu, ki ingə lo kılə ngirə kində ne je ti nu wa kin*. NDu kune ki to mari nu kin, e ta wa ki osi mbisi ti kəte nu kin.

⁸ Nə m-təl m-al 6əy to m-a nə e ndu-kun ki sigi e m-ndangi m-adi səsi. Ningə kee ki rojeti, dəw oo ki rə Kirisi ti nim ki rəsi ti nim, tədə til de ko, adi kunji ki rojeti ngata e isi unji.

⁹ Dəw ki a n-isi n-njiyə me kunji ti, nə a do ti noq̄ isi osi ngokone ta 6a, dəwe kin e me til ti wa 6əy.

¹⁰ Dəw ki ndigi ngokone, e me kunji ti, ne madi kare ki to rəe ti ki kadi a ra adi osi goto.

¹¹ Nə dəw ki isi osi ta ngokone, e me til ti; isi njiyə me til ti, gər lo ki isi aw ti al, tədə til dibi kəme ti.

Kəsi rə ngərəngi ki né ra je ki dənangi ti ne

¹² NGanm je, m-ndangi makitibi kin m-adi səsi tədə majal je ləsi e ki kiyə go ko ki takul Jəju Kirisi.

¹³ NJé koji-m je, m-ndangi makitibi kin m-adi səsi tədə igari daw ki e kəte lo kılə ngirə ne je ti. NGan basa je ki ngan madi je, m-ndangi makitibi kin m-adi səsi tədə itəti rə nje majal.

¹⁴ NGanm je, m-ndangi makitibi kin m-adi səsi tədə igari daw ki e Bawje. NJé koji-m je, m-ndangi makitibi m-adi səsi tədə igari daw ki e kəte lo kılə ngirə ne je ti. NGan basa je ki ngan madi je, m-ndangi makitibi m-adi səsi tədə tagisi e ngay, ta lə Luwə uwə lo kisi mesi adi itəti rə nje majal.

¹⁵ Adi né ra je ki majal ki dənangi ti ne kin uwə mesi al, taa adi mar ta je ki dənangi ti ne uwə mesi al nim to. Kin a re né ra je ki dənangi ti ne uwə me dəw a, dəwe kin lo kadi a ndigi Luwə goto.

¹⁶ Tədə, né ra je ki majal ki dənangi ki a: ngur ra ndigi la daro, ki kəm-nda, ki kində gu ki ne kəngə je ki dənangi ti ne kin, né je kin pəti li ro Bawje Luwə ti al, nə li dənangi ti ne.

¹⁷ NGa ningə dənangi ki ngur né ra je ki majal ki me ti kin pəti a dai, nə dəw ki nje ra go ndigi ti lə Luwə a isi ki dəne taa biti ki no ti.

¹⁸ NGanm je, j-əi dobəy ndə ti ngata. Ningə ali adi oi təki njé tə rə Kirisi a re, nga ningə ki fasine kin, dije ngay ki njé tə rə Kirisi a njiyəi ne. Lo kin ti, ji gər kadi je dəbəy ndə ti ngata.

¹⁹ Əi dije ki təçə danje ti ne a awi, nə ke a si dije laje ki rajeti al. Kin a re əi dije laje ki rajeti a re a isi saje ne. Nə tusi-je iyəj-e be a awi, kadi toji ki taga təki dəw kare dande ti ki e dəw laje ki rajeti goto.

²⁰ Sai 6a, ingə NDil Luwə ki Kirisi adi səsi, a ra adi igəri ne ki rojeti.

²¹ NGa ningə, kin a m-ndangi makitibi m-adi səsi 6a, e mbata gər 6a igəri ne ki rojeti al al, nə e mbata gar ki igəri ne ki rojeti ka kin a m-ndangi-n makitibi m-adi səsi. Ningə igəri maji kadi ne ki ngom a təç me ne ki rojeti al ta.

²² Nə a e nje ngom ? NJe ngom e dəw ki nje kəl kə na: «Jaju e Kirisi al» kin. NJe tə rə Kirisi e dəw ki mbati Baw NGon a i ki NGon.

²³ NGa ningə, dəw ki mbati NGon, dəwe kin uwə Baw NGon ki rəne ti al jagı to.

²⁴ Sai je 6a, maji kadi ingəmi ta ki osi mbisi ti lo kılə ngirə ne je ti nu kin maji. Kin a re ingəmi ta ki osi mbisi ti lo kılə ngirə ne je ti nu kin maji 6a, mesi a e naa ti kare ba ki NGon nim ki Bawe nim.

²⁵ Ningə kun mindi ki Kirisi un adi-je e kajı ki biti ki no ti.

²⁶ Nə ki m-a də ti ngay a m-ndangi-n makitibi kin m-adi səsi e ta lə dije ki isi sangi kadi n-fuki səsi wale kin.

²⁷ NGa ningə səi, NDil Luwə ki Kirisi adi səsi kin isi mesi ti, adi awi ki ndoo kadi dəw ndə səsi ne al. Ki rajeti, NDil Luwə ndo səsi ne je pəti, ningə ndo səsi ne ki rajeti bi ndo səsi ngom al. E mbata kin a, kadi irai ne ki ndo səsi, adi mesi e naa ti ki Kirisi.

²⁸ Oyo, nganm je, adi mesi e naa ti ki Kirisi, mba kadi ji tı meje katı lo ki a təç høy, taa kadi j-ilə dəje nangı ki rəsəl noe ti, ndə ree ti al to.

²⁹ Təki igəri kadi Kirisi e dəw ki dana, maji kadi indəi dəsi ti to təki dəw ki nje ra ne ki dana e ngon la Luwə.

3

¹ Oi ndigi ki eti 6əl ki Bawje Luwə ndigi-je kin! NDigi-je ndigi ki far-n-je ngane je. Ningə j-əi ngane je təki rojeti wa ka tə! Kin a re dije ki gei ne je ki dənangi ti ne ngay gəri-je al a, təjı kadi gəri Luwə.

² NJé ndigi je ləm ki ngay, ki fasine kin j-əi ngan lə Luwə, nə ne ki j-a ji təl lo ti ti, to lo 6əyə ti 6əy. Ningə ne kare, ji gər kadi ndə ki Kirisi a təç høy 6a, j-a ji to titi-naa sie, tədə j-a j-o darəe wa təki rajeti.

³ NGa ningə, dije pəti ki awi ki kində me ki be kin də Kirisi ti 6a, a oğı rəde ra majal təki Kirisi wa təç kadi majal ti al kin be.

⁴ Dəw ki ra ki ra majal, əsi ta ndu-kun lə Luwə, tado majal ki ra e tə rə ndu-kun lə Luwə.

⁵ Igəri maji kadi Kirisi re mba kör majal je ləje, ningə e, dəw oo majal rəe ti al.

⁶ Lo kin ti, dəw ki a də Kırisi ti, e dəw ki a nay ki lo ra majal ti al, nə dəw ki nay ki lo ra majal ti, e dəw ki oo Kırisi al nim, gər-e al nim to.

⁷ NGanm je, indai kəm-kadi də rəsi ti, adi dəw ədi səsi al. Kin a re dəw ra nə dana 6a, e dəw ki dana təki Kırisi e-n dəw ki dana kin be to.

⁸ Dəw ki nay ki lo ra majal ti, e dəw lə su, tado su e nje ra majal lo kılə ngirə nə je ti nu. Ningə kire NGon lə Luwə e ki mba kadi tuji kılə rae je.

⁹ Dəw ki tel rəne ngon Luwə ti, e dəw ki a iyə ta majal ki ra, tado təgi ki i rə Luwə ti e rəe ti. Ası kadi a nay ki lo ra majal ti al, tado Luwə e Bawe.

¹⁰ Rabı ki kadi dəw a gər-n ngan lə Luwə ay njay and ngan lə su ti e to kin: dəw ki mbati ra nə ki dana nim, mbati ndigi ngokone nim e dəw lə Luwə al.

NDigi-naa

¹¹ MBət ki ta osi mbisi ti lo kılə ngirə nə je ti, e ta kadi indigi-naa ki yo je ki ne je*.

¹² Ningə kadi irai təki Kəy ra-n kin al. Kəy e dəw lə nje majal a tol ngokone. Ningə e mbata ri a tol-n ngokone ə? Təl-e mbata kılə rae e Kəy majal, nə kılə ra ngokoe e kılə ra ki dana*.

¹³ NGakom je, kin a re dije ki nə ki dənangi ti ne nel-de ngay ədi ta ləsi al a, adi ati səsi əel al.

¹⁴ J-ei, ji gəri kadi ji təgi me koy ti j-uri me kajı ti, tado ji ndigi ngakoje je. E be tado dəw ki ndigi ngokone al, e dəw ki isi gin təgi ti lə koy.

¹⁵ Dəw ki me majal ki ngokoe e dəw ki nje təl dije. NGa ningə igəri maji kadi dəw ki nje təl dije, kajı ki biti ki nə ti goto rəe ti.

¹⁶ Nə ki kadi ji gər-n nə ki bəri-e ndigi-naa a to kin: Jeju Kırisi un rəne ilə ko mbata ləje, e be a, je ka maji kadi j-un rəje j-ilə ko mbata ti lə ngakoje je to.

¹⁷ Nə kare, kin a re dəw aw ki nə kinga je ki dənangi ti ne, a oo ngokone me ndoo ti, nə uti kəmne dəe ti ningə, ndigi Luwə to ra be rəe ti a?

¹⁸ NGakom je, adi ji ndigi-naa ki 6al ta je ki taje ti ne par al, nə adi ji ndigi-naa ki kılə ji kadi-naa, me nə ra ti ki rəjeti.

¹⁹ Lo kin ti, j-a ji gəri kadi j-ei dije lə ta ki rəjeti, ngata ningə, ta kəm Luwə ti, j-a j-ilə meje nangi.

²⁰ Təki rəjeti, re meje uwəje ki ta ka, ji gər kadi Luwə itə meje taa, gər nə je pəti to.

²¹ NJé ndigi je ləm ki ngay, kin a re meje gangi ta dəje ti al a, j-a j-el ta ki Luwə ki me ki tə katı.

²² Nə je pəti ki ji dəje, j-a j-ingə rəe ti, tado ji tel rəje go ndu-kun je ti lie nim, ji ra nə je ki nəl-e nim.

²³ NGa ningə, ndu ki un adi-je a to kin: e ta kadi j-adə meje ki ts NGone Jeju Kırisi, taa kadi ji ndigi-naa ki yo je ki ne je təki Kırisi adi-n-je ndune*.

²⁴ Dəw ki ngəm ndu-kun je kin, e dəw ki a də Luwə ti nim, Luwə isi mee ti nim to. Nə ki kadi ji gər-n təki Luwə isi meje ti, e ki takul NDilə ki adi-je.

4

Gər NDil Luwə ki ndil ki majal

¹ NJé ndigi je ləm, dije ki isi əli a nə n-awı ki ndil mede ti kin itaai mede pəti al, nə kadi nai-de oı 6əy taa se NDil ki awi e NDil ki i rə Luwə ti wa. Tədə njé ngom je ngay ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta je ki ta Luwə ti, sanəi-naa dənangi ti ne.

² Dəw ki ra ki gər kadi Jeju Kırisi təl rəne dəw ti aw ki NDil Luwə mene ti, ningə e kin a e rəbi ki kadi igərii NDil Luwə.

³ Ningə dəw ki mbati kadi gər təki Jeju Kırisi təl rəne dəw ti, aw ki NDil Luwə mene ti al, nə e ndil nje bə lə Kirisi yo a aw-n mene ti. Əli adi oı ki mbisi təki nje bə lə Kirisi a re, ningə ki basine kin, re e dənangi ti ne ngata.

⁴ Sai nganm je, sai dije lə Luwə, ningə səi itəti rə dije ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti kin, tədə NDil ki awi mesi ti itəndil ki isi me dije ti ki njé kədə ta la Luwə al.

⁵ NJé ngom je ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti ka kin a i me nə ra ti ki osi ta Luwə, taa ta kəl-de ka e ta kal ki osi ta Luwə to. Embata kin a dije ki njé kədə ta la Luwə al oo ta ləde maji ngay.

⁶ NGa ningə, j-ei, j-ei dije lə Luwə adi dəw ki gər Luwə 6a a oo ta ləje, nə dəw ki e dəw lə Luwə al, a oo ta ləje al. Lo kin ti, j-a ji gəri NDil ki rəjeti ki ndil ki ngom.

NDigi-naa i rə Luwə ti

⁷ NJé ndigi je ləm ki ngay, adi ji ndigi-naa ki yo je ki ne je, tədə ndigi-naa i rə Luwə ti. Dəw ki nje ndigi madine e ngon lə Luwə, taa e dəw ki gər Luwə to.

⁸ Nə dəw ki ndigi madine al, gər Luwə al, tədə Luwə e dəw ki nje ndigi dije.

⁹ Oi təjı ki Luwə təjı-je ndigi ki ndigi-je kin: Luwə ilə NGonne ki kare ba be dənangi ti ne kadi tə ki go rabı lie 6a j-isı-n ki doje taa.

¹⁰ E je da ji ndigi Luwə al, nə e e a ndigi-je, a oo NGonne ki un rəne ile ko kadi-kare ti mbata kiga-n do majal je ləje*.

* 3:11 Ja 13.34

* 3:12 Kılə ngirə nə je 4.1-8

* 3:23 Ja 13.34; 15.12; 17

* 4:10 2.2

¹¹ NJé ndigi je ləm ki ngay, kin e Luwə ndigi-je be ningə, səbi kadi j-əi ka ji ndigi-naa ki yo je ki ne je to.

¹² Dəw ki oo Luwə ki kəmne goto, nə kin e ji ndigi-naa ki yo je ki ne je 6a, Luwə isi meje ti, ningə ndigi dije lie tojì rəne ki taga raje ti to.

¹³ Nə ki a ra kadi ji gəri-n təki j-isı me Luwə ti nim Luwə isi meje ti nim e NDile ki adi-je.

¹⁴ NGa ningə, je j-o ki kəmje nim, ji ma naje nim taki Bawie Luwə ilə ki NGone kadi aji dije ki dənangi ti ne.

¹⁵ Kin e re dəw gər kadi Jəju e ngon Luwə e, Luwə isi mee ti nim, e isi me Luwə ti nim.

¹⁶ Ba j-əi, ji gəri maji nim, j-adi meje nim təki Luwə ndigi-je. Luwə e nje ndigi dije, adi dəw ki njyə me ndigi-naa ti, Luwə e mee ti nim, e e me Luwə ti nim to.

¹⁷ Kin e re ji ndigi-naa j-adi osi rəba pay 6a, j-a ji tị meje katı ndə gangi ta ti. J-a ji tị meje katı tədə j-i kisi ki də taa leje dənangi ti ne to ta ya Kirisi be to.

¹⁸ Bəl goto me ndigi-naa ti, ndigi-naa ki rəjeti o'r bəl ko. Bəl e nə ki tojì kində kəjì ki kadi a re, ningə dəw ki nje bəl e dəw ki ndigi-naa goto rəe ti.

¹⁹ J-ei 6a, ji ndigi-naa tədə e Luwə e ndigi-je kate.

²⁰ Kin e re dəw madi al e nə: «M-ndigi Luwə», ningə tal əsi ta ngokone a, e dəw ki nje ngom kare. Kin e re ngokoj ki o-e ki kəmi ne kin indige al a, Luwə ki o-e ki kəmi al kin asi kadi a indige al.

²¹ *NDU-kun ki j-ingə rə Luwə ti al e nə: «Dəw ki ndigi Luwə 6a, səbi kadi ndigi ngokone to.»

5

Kadi-me NGon Luwə e ngirə ndigi-naa

¹ Dəw ki adi mene kadi Jəju e *Dəw ki Luwə mbətə e ngon lə Luwə. NGa ningə, dəw ki ndigi baw ngon, ndigi ngone ki oje tsə.

² Kin e re ji ndigi Luwə, a ji rai kila ki ndukun je lie ningə, lo kin ti e j-a ji gəri-n təki ji ndigi ngane je.

³ Tədə ndigi Luwə e ta kadi ji ngəmi go ndukun lie. Ningə ndu-kun je lie oy al tə,

⁴ mbata ngan lə Luwə pəti təti rə ndigi ra ki dənangi ti ne. Ningə nə ki ji təti-n rə ndigi ra ki dənangi ti ne e kadi-me lajə.

⁵ Nə a asi kadi təti rə ndigi ra ki dənangi ti ne a? Dəwe 6a e dəw ki adi mene kadi Jəju e ngon Luwə kin par.

Naji ki ma ki də Jəju ti

⁶ E Jəju Kirisi e re dənangi ti ne ki man batəm ləne nim ki məsi koyne nim. Re ki man par al, nə re ki man aii ki məsi. Ningə NDil e e nje ma naji, mbata NDil e ta ki rəjeti.

⁷ Ba ki ne kin, njé ma naji je aii mitə,

⁸ adi e NDil Luwə nim, man nim, taa məsi nim to. Ningə nə je ki mitə kin ndude e naa ti.

⁹ Ji taa naji ki ma la dije maji, nə naji ki ma la Luwə təgə e ngay wa bəy to; ningə e naji ki ma ki ma də NGonne ti.

¹⁰ Dəw ki adi mene NGon Luwə aw ki naji ki ma kin mene ti, nə dəw ki taa ta la Luwə al, ra-e nje ngom ti, tədə taa naji ki ma ki Luwə ma də NGonne ti kin al.

Kajì ki biti ki nə ti

¹¹ Naji ki ma ki kadi ji gəri maji e kajì ki biti ki nə ti ki Luwə adi-je kin. Ningə e kajì ki adi-je ki takul NGone.

¹² Dəw ki e me NGon ti ingə kajì, nə dəw ki e me NGon ti al, kajì lie goto.

¹³ NGa ningə, ki ne kin, m-ndangi makitibi kin m-adi səsi, səi ki adi mesi NGon Luwə, kadi igəri təki ingəi kajì ki biti ki nə ti.

Kəl ta ki Luwə mbata lə njé ra majal je

¹⁴ Kin e re ji dəjì Luwə nə ki go ndigi ti lie ə, a oo də nduje, ningə lo kin ti, j-a ji tị meje kati.

¹⁵ Təki ji gər kadi oo də nduje, ji tị meje katı kadi j-a j-ingə nə ki ji dəje to.

¹⁶ Kin e dəw madi oo ngokone me majal ti ki asi kadi təqə koy a, maji kadi el ta ki Luwə e Luwə a aje. E dije ki majal je ləde a tee koy al a ta kin səbi dəde. Ta kare, majal madi e nog a təqə ki koy, ningə e ko majal ki be kin 6a m-dəjì səsi kadi ali ta ki Luwə də ti al.

¹⁷ Nə ra ki go ti al pəti e majal, nə majal pəti 6a təqə koy al.

¹⁸ Ji gar kadi dije ki aii ngan lə Luwə, a nayi-naa ki lo ra majal ti al, tədə NGon lə Luwə ngəm dəde, nje majal asi ra səde nə madi al.

¹⁹ Ji gər kadi je dije lə Luwə, nə dənangi ba pəti e gin təgi ti lə nje majal.

²⁰ Ji gər bəy ta kadi NGon lə Luwə re, adi-je ne gər ki kadi ji gər-n Luwə ki rəjeti. Ningə je, j-ində raje naa ti ki Luwə ki rəjeti ki takul NGone Jəju Kirisi. E a e Luwə ki rəjeti, e a e kajì ki biti ki nə ti.

²¹ NGanm je, oğı rəsi kun go kagi yo je.

Makitibi ki ko joo ki Ja ndangi

Ta ki do makitibi ti ki ko joo ki Ja ndangi
 NJe ndangi makitibi kin ɓa rone ə n-e n-e «NGatogi». Ninga ta kæle toji kadi e dæw ki aw ki ngon togi madi da dije ti ki ndangi makitibi adi-de kin. NDangi ta adi «Dæne ki Luwæ mbæte nim adi ngane je nim». Ninga Dæne ei ki ngane je kin, ki røjeti ɓa, ei njé kaw-naa je ki lo madi ti (1).

Hæ dingem mede ti kadi njyai me ta ki røjeti ki me ndigi-naa ti (1-6); taa ndaji-de kadi indai kæm-kædi do røde ti ki rø dije ti ki njé ndo ne ki go røbe ti al tæki el-n me makitibi ti ki døsay kin be to (7-11). NJe ndangi makitibi tal ta makitibi lene ki ta kaw mba ki ndigi kadi n-a n-aw ki døde ti, taa alde ta kuwa ji-naa ls njé kaw-naa je ki e søde indai tae ti to (12-13).

Tæki el-n me makitibi ti ki døsay, daji dije ki ndangi makitibi kin adi-de kadi indai kæm-kædi do røde ti nim, kadi uwai togide ba me kadi-me ti ki røjeti nim to.

Kuwaji-naa

¹ Mi NGatogi la njé kaw-naa je, m-ndangi makitibi kin madi i Dane ki Luwæ mbæti, taa madi ngani je ki sai saðe je, m-ndigi sësi ndigi ki røjeti. Ninga e mi par ɓa m-ndigi sësi al, n-e dije pæti ki gari ne ki røjeti a ndigi sësi.

² Ji ndigi sësi mbata ne ki røjeti uwa meje, ninga e ne ki a to meje ti ki ndo je ndo je.

³ Ba ji deji kadi me-maji, ki koo kæm-tondo, ki lapiya la Bawje Luwæ ei ki NGone Jeju Kirisi e sësi naa kadi isi me ne ra ki røjeti ki me ndigi-naa ti.

Nø ra ki røjeti ei ki ndigi-naa

⁴ Røm næl-m ki dum biti kadi m-o tæki ngani je madi isi njyai do rabi ti ki røjeti, tæki Bawje Luwæ daji-n-je.

⁵ Ninga ki ɓasine kin, Dæne ki njé ndigi læm, ne ki m-dæji, e ta kadi ji ndigi-naa ki yo je ki ne je. E ndu-kun ki sigi ɓa m-adi al, n-e ndu-kun ki j-inga lo kile ngire ti nu wa kin^{*}.

⁶ NDigi-naa e njyia go ndu-kun ti la Luwæ. NGa ninga, ndu-kun ki osi mbisi ti lo kile ngire ti nu, e ta kadi injyai me ndigi-naa ti.

⁷ NJé kædi dije kile-de ko ngay sanæi-naa ki lo pæti dønangi ti ne, ninga mbati kadi n-sli tæki Jeju Kirisi tel dæw tæki røjeti. Lo kin ti a oi dæw ki njé ngom, ki njé ta rø Kirisi.

⁸ Indai kæm-kædi do røsi ti sæi je wa, mba kadi kandi kile rasi nay ko kare al, n-e kadi inga ne kigæ go jisi ki asi loe ti børere.

⁹ Ninga dæw ki a dø njane ti me ne ndo ti ki oji do Kirisi al, n-e to a dam kare yo, e dæw ki

ne madi ki dø-e naa ti ki Luwæ goto. Dæw ki a dø njane ti me ne ndo ti ki oji do Kirisi, e dæw ki døsi-naa naa ti ki Luwæ nim ki NGone nim.

¹⁰ Kin a re dæw madi re røsi ti ki ne ki rangi bi ki ne ndo kin al ɓa, uwai-e ki røsi ti al nim, uwai jie al nim.

¹¹ Tado re uwai jie ɓa, irai madi-naa sie do kile rae ti ki majal.

Ta ki døbøy ti

¹² M-aw ki ne je ngay bøy kadi m-el sësi, n-e m-ndigi kadi m-ndangi ki man ndangi ne me makitibi ti al. Tado m-indø mem ti kadi m-a m-aw røsi ti kadi m-el sësi ta ki tam, kadi ti ørenel laje osi taga pay.

¹³ Dije ki dan njé kaw-naa je ti ki ne, ki ei dije ki Luwæ mbæte uwai jii.

* 1:5 Ja 13.34; 15.12, 17

Makitibi ki ko mitə ki Ja ndangi

Ta ki do makitibi ti ki ko mitə ki Ja ndangi
Makitibi kin ka e «NGatogi» a ndangi to (3

Ja 1; 2 Ja 1), ningə ndangi adi Gayusi. Ji gər ne madi kare də Gayusi tı kin al, nə nə kare 6a, njé ndangi makitibi təje kadi e dəw ki a do njane ti me nə ki rəjeti. Hale e dangi ki hal Diyotirəbi ki e dəw kare ki aw ki hal ki ngə dan njé kaw-naa je ti. Diyotirəbi el ta lə «NGatogi» majal nim, taa e dəw ki uwə mba je ki rone ti al nim to.

Nje ndangi makitibi piti Gayusi maji ngay oji do ka dənja ti lie nim oji do maji ki isi ra ki njé kadi-me je nim to (1-8). NGatogi no rone oji da hal Diyotirəbi (9-10), nə el ta lə nje kun go Kirisi madi ki təe nə Dəmetirusi maji ngay, takı e dəw ki kile rae maji (11-12). Go ti 6a, el ta kaw mba ki ndigi kadi n-a n-aw ki dəde ti, taa el-de ta kuwa ji-naa lə made je ki indəi tae ti to (13-15).

Təki j-o-n me makitibi ti ne, ji gəri kadi ra mba ki kuwə ngakoje je ki rəjeti e nə madi ki tojı ndigi-naa nim, tojı ka dənja ti me nə ki rəjeti nim to.

Kuwə ji-naa

¹ Mi NGatogi lə njé kaw-naa je, m-ndangi makitibi kin madi i nje ndigi ləm ki ngay Gayusi, ki m-ndigi ndigi ki rəjeti.

² Madim ki ngay, m-ndinga kadi ne je pəti ki rai ti awi maji ki kete kete. M-dəjı kadi darı e ki lapiya təki ndili e-n ki lapiya kin be to.

Gayusi e nje ra ne ki maji

³ Təki rəjeti, rom nəl-m ngay, tədo ngakoje je ki rai təje ne, mai nəjə do nə ki rəjeti ki ooi rai ti. Əli ta də njiyə ti ki isi njiyə me nə ki rəjeti.

⁴ Nə ki adi-m rənəl ngay e ta kadi m-o təki ngamn je isi njiyəi do rəbi ti ki rəjeti.

⁵ Madim ki ngay, isi tojı ka dənja ti lai me kində ti ki isi ində kəmi go ngakoje je ti, ki əi mba je wa 6əy.

⁶ NGakoje je kin, mai nəjə ndigi ki indigi-de kin ki ta kəm njé kaw naa je ti. Kadi inay ki lo ra ti sade ra ki ası ta to Luwə kadi uni ta mba ləde ki kete.

⁷ E ki mbata to Kirisi ə osii də rəbi ti ki kanji taa ne ji dije ti ki gəri Luwə al.

⁸ J-ai 6a, sobi kadi j-əsi gin dije ki be kin, mba kadi j-indəi rəje naa ti səde də kilə kilə mbə ne ki rəjeti ki isi rai.

Hal Diyotirəbi

⁹ M-ndangi ngon makitibi m-adi njé kaw naa je, nə Diyotirəbi ki e dəw ki ge kadi n-e taa n-isi də dije ti ra kilə ki ta ləm al.

¹⁰ E mbata kin a, ndo ki m-a m-təq rəsi ti e, m-a m-al kila rae ki majal kin ki taga, e ki isi ində dəje lo ti ki ta je ki majal. Ningə ne kare ki to ngay, e wa mbati kuwə ngakoje je ki mba ki rone ti, taa dije ki ndigi kadi n-uwəi-de ki rəde ti ka əgi-de dəe to. Dije ki uwəi ngakoje je ki rəde ti 6a, e tuwə-de kə dan njé kaw-naa je ti.

¹¹ Nje ndigi ləm ki ngay, indaji majal ki ra al, nə kadi indaji maji ki ra. Dəw ki nje ra maji e dəw lə Luwə, nə dəw ki nje ra majal e dəw ki gar Luwə al.

¹² Re e Dəmetirusi 6a, e dije pəti a mai nəjə ki maji dəe ti. Nə re ki rəjeti ki i rə Luwə ti, ki isi tal rone go ti wa kin ka ma nəjə lie. Taa je wa ka ji ma nəjə lie to. Ningə igər kadi nəjə ki ma laje e nəjə ki ma ki rəjeti.

¹³ M-aw ki nə je ngay kadi tə m-əli, nə m-ndigi kadi m-ndangi ki man ndangi nə ki kagi ndangi nə al.

¹⁴ Tədo m-ində məm ti kadi kagi lo ngay al a j-a j-o-naa, kadi j-əl-naa ta ki taje.

¹⁵ M-dəjı kadi isi ki lapiya. Madije je ki ne uwəi jii. Ningə kadi uwə ji madije je ki nəq kare kare adi-je to.

Makitibi ki Judi ndangi

Ta ki do makitibi ti ki Judi ndangi

Makitibi la Judi kin, ndangi adi njé kaw-naa je ki lo madi ti gin kare be par al, nə ndangi adi dije pəti ki njé kun go Kirisi. Ta ki me makitibi ti kin aw naa ti basi ki makitibi ki ko joo ki Piyer ndangi (2Pi. 2). Makitibi la Judi ei ki Makitibi ki ko joo la Piyer joo pu rəi ki dije ki njé ndo nə ki majal. Dije kin dəw a gər-de ki rabı kaya rade.

Go kilə ngirə ta ti (1-2), njé ndangi makitibi ilə jine ki təgine kam njé njyə taa ki ne ndo ki ngom ti, ki turi dan njé kaw-naa je ti, 6a elde adi gəri təki ta ki gangi ki bo to isi ngəm-de nog (3-16). NGa ningə, dam ti la njé kadi-me je 6a. Judi daji-de kadi ai də njade ti me kadi-me ti (17-23). Go ti, tal ta makitibi lane ki kila təjə do Luwə ti ki e ki karne ba par ə e Luwə. Luwə ki e njé kajı dije ki go rəbi la Jəju Kirisi (24-25).

Kin ə re makitibi kin tee ki gin təgi ta ki ngom ki e ne ki dəw a maji al 6a, ilə jine maji ngay də təgi ti ei ki ne kində me də ti ki njé kun go Kirisi ingai ki rə Luwə ti, me to Jəju Kirisi ti ki rəbi la NDil Luwə kin (20-21).

Kuwə ji-naa

¹ Mi Judi, 6əə kilə la Jəju Kirisi, ki mi ngoko Jaki^{*}, ə m-ndangi makitibi kin m-adı səi ki Luwə əar səsi, ki Bawje Luwə ndigi səi, ki Jəju Kirisi ngəm səsi tə ne ləne kin.

² Ningə kadi koo kəm-to-ndoo, ki lapiya, ki ndigi-naa la Luwə to mbar mbar ki dəsi ti.

Njéndo ne je ki ngom

³ Njéndigj je ləm ki ngay, m-ndingə ngay kəte kadi m-ndangi makitibi madi səsi oji də kajı ki j-ai kare ba də ti kin. Ningə ki 6asine kin, e təgi madi ki isi dəm ti kadi m-ndangi makitibi kin m-adı səsi, m-ilə-n dingəm mesi ti kadi iroi do kadi-me ti ki Luwə adi dije ləne njá kare ba par goe gangi kin.

⁴ M-al be mbata dije madi ki ta ki gangi ki dəde ti e ki ndangi me makitibi ti la Luwə kəte nu kin, turi dansi ti, isi mbiri ta me-majı la Luwə kin, tali-e ta ra kaya ti ləde, taa mbati dəw ki e karne ba ə e Nje kun dəje, ki e Babə ləje Jəju Kirisi kin to.

⁵ M-gər kadi igeri ne je pəti maji, nə m-ndigi kadi m-ole mesi do ti təki, loki Babə təgə ki dije ləne 6 6əə ti Ejipi ti, go ti, to ko njé je ki rai rəde tə njé me nga je^{*}.

⁶ Ningə m-ndigj kadi m-ole mesi do ti 6ay təki, malayka je ki ai də togi ti ki Luwə adi-de kin al, nə mbati lo kiside, Luwə uwə-de dangay ti lo ti ki koo, dəo-de ki kulə gindi ki kadi a toi biti ki noq ti, mbata ta ki gangi ki boy ki a re.

⁷ E be to ə, Sodom ki Gomor^{*} ki 6e je ki gəi gidi-de, ki uni rade iləi me kaya ki ra ti, kae ti la malayka je wa ka kin to, adi sangi-naa ki lo sangi ti al kin, Luwə uwa-de dangay ti me por ti ki a to biti ki noq ti. Ningə e kin e ndəjinaa ki to mbata la dije pəti.

⁸ E be ə, njé ndo nə je ki ngom ka kin, me də majal ti ləde, buri ki rəde, kidi togi lə Luwə, tajı malayka je ki ei ne piti je.

⁹ Nə kare, Misal ki njé kun də malayka je^{*}, loki isi naji-naa ta ti ki su, isi koli-naa də nin Moji ti kin ka^{*}, sangi kadi n-gangi ta madi ta ne tajı dəe ti al, nə ta ki al 6a, əl ə nə: «Kadi Babə indəi oji^{*}.»

¹⁰ Nə dije ki njé ndo nə ki ngom kin, nə ki gəri-e al ka tajı-e, nga ningə, nə gər ki ojii-de tə ya da je be par kin 6a, e ne ki kadi tuji-de tə tuji yo.

¹¹ Tuji e dəde ti, tədə uni rabi la Kay^{*}; mbata lə la ə uri wale tə Balam^{*} be; tuji tədə təjə rə ta Kore^{*} əi ki dije ləne be.

¹² Kiside səsi ta ne kuso ti la ngakonaa je, ra adi ne kuso ləsi təl ne ki to njé. Usoi je ayi-naa je adi asi-de ki kanji rəsəl, goi ta tide əi je wa. Toi tə kil ndi ki nal or-e aw sie adi lo kadi adi goto kin be,toi tə kagi je ki nay kandide ti ka andi al, adi loki dəw or-de ki ngirəde ba kə 6a, təli oyi koy ki ko joo kin be.

¹³ Naji kilə rade je ki to rəsəl ki taga təpungi ba ki buki pulumne ngangi ba ti kin be. Taa to i tə mee je ki gəri lo kawde al, ki lo ki ndul kururu to mbata ləde biti ki noq ti kin be.

¹⁴ E ai je a njé kəl ta ki ta Luwə ti Enoki^{*} ki e kaje ki njé ko səri go Adam ti ndo ndil dəde ti ə nə: «Oi, Babə a re ki malayka je dibi kuti bay bay,

¹⁵ kadi gangi ta ki bo də dije ti pəti. A uwə njéra majal je pəti dangay ti oji-n də kile rade je ki majal pəti ki rai osii ta Luwə, taa oji-n də ta je ki to kəl al pəti ki ali də Luwə ti to.»

¹⁶ Əi dije ki rənəl ləde goto, isi 6ai ta ki dəkagilo je pəti. Rai ne je ki mede ndigj, ta ki isi təgə təde ti e rə ki kojı, ningə re o-de isi təi dəw pe pe kin 6a, e kadi ingai ne ki to sotı ki darəde rə dəwe ti kin.

Ta kəjı ki rə njé ndole go Kirisi ti

¹⁷ NGa ningə, ki oji dəsi, səi njé ndigj je ləm ki ngay, m-dəjı səsi kadi adi mesi ole də ta ti ki njé kaw kile je la Babə ləje Jəju Kirisi ali səsi kəte nu kin.

* 1:1 Mt 13.55; Mk 6.3 * 1:5 Təgə ki taga 12.51; Kör Isirayal je 14.29-30 * 1:7 Kila ngirə ne je 19.1-25 * 1:9 1Təsa 4.16; Daniyəl 10.13, 21; 12.1; Ntd 12.7 * 1:9 Dətarənom 34.6 * 1:9 14-15 * 1:11 Kila ngirə ne je 4.3-8 * 1:11 Kör Isirayal je 22.1-35 * 1:11 Kör Isirayal je 16.1-35 * 1:14 Kila ngirə ne je 5.18, 21-24

¹⁸ Өли səsi ei nə: «Dəkagilo ki dəbəy ti ə a
ingəi dije ki a ibəi səsi kogii nim, a njiyai ki
go ndigi ra ti ki majal ki mede ti nim tə.»

¹⁹ Kadi igəri, e ai je ə ai njé re ki gangi-naa.
Ningə mar ta je lade e mər ki go darə ti, bə e
mər ta ki jə ro NDil Luwə ti al.

²⁰ Nə səi, njé ndigi je ləm ki ngay, m-deji
səsi kadi adi ngira kisi ki do taa ləsi e də kadi-
me ti ki rəjeti ləsi kin. Өli ta ki Luwə ki togı
NDile.

²¹ Ningə kadi uwai togisi ba me ndigi ti ki
Luwə ndigi-je. Uwai togisi ba inginəi ta Babə
ləje Jəju Kirisi ki me me-majı ti lie, a adi səsi
kajı ki biti ki nə ti kin.

²² NJé ki mede isi təsi, majı kadi oi kəm-to-
ndoo ləde.

²³ Aji-de ki rəbi nagı ta por ti taa. NJé ki
rangı bəy, majı kadi oi kəm-to-ndoo ləde, nga
ningə oī rəsi majı kadi ilati rəsi ki kılə rade je
ki majal kin al, nə kadi osi kılə rade je ki majal
ngərəngi. Osı ngərəngi, biti kadi kibi rəde ki
kılə ki go darə ti tel-e nə ki to njə ti kin ka kadi
osi ngərəngi bəy.

Kılə tojı da Luwə ti

²⁴⁻²⁵ Kadi kılə tojı e ki də Luwə ti ki e ki
karne ba ə e Luwa, e ki ası kadi ngəm səsi adi
osi me majal ti al, e ki kadı a ra adi itəqəi rəi
me kunje ti ki rənal ki kanji yoro, e ki aji-je
ki rəbi lə Babə ləje Jəju Kirisi kin. Ningə kadi
təba, ki kəti bəl, ki togı, ki koğe, e lie, dəkagilo
ti ki də, ki dəkagilo ki bəne, ki dəkagilo ki a re
biti ki nə ti! *Amen.

Makitibî Nę ki tēe ki dōe

Ta ki dō makitibî Nę ki tēe ki dōe ti

To ki «Apokalipisi» ki j-inga me makitibî ti e ta Giréki ki kör mee ki ta Nanginda nə «Nę ki tēe ki dōe». Ninga e Ja ki e ki kare dan njé kaw kila je ti ki dōgi gide joo a Baße Jeju Kirisi tēe ki dō ne je ki rojeti ki to lo bōyo ti aade ndangi (1.1-2).

Ja ndangi Makitibî kin a e fasi ki bal ki fu kare go koji Kirisi ti be. NGa ninga, e dōkagilo ti ki njé kōfē ko bo ki Rom ti ndigi kadi dije ɔsi mākəside nangi none ti tə yo madi be. NJé kun go Kirisi ki mbata kōsi mākəside nangi noe ti, adi-de kō ngay. Be a, uwai Ja awi iləi-e dangay ti dō der ti ki Patimosi, mbata lə Poy Ta ki Maji ki ilə mbée. NDangi makitibî kin adi njé kaw-naa je ki siri ki dōnangi Aji ti ki gari-e Aji ji du (bone gari-e Turki).

NJé kun go Kirisi ingai kō mbata gär ki gəri kadi Baße lade e kare ba a e Jeju Kirisi. E be a, me kō ti kin, Ja ndangi makitibî adi-de, ilə-n dingam mede ti kadi ai dō njade ti. Me makitibî ti ki Ja ndangi kin, né ki al tae ngay me ti e né je ki oo me ndil ti, ki ndají né je ki tōjí né je ki to ki kème kème. E ndají né je ki to me makitibî kun mindi ti ki koke noo. Je dōkagilo ti ki tōjí je ki majal isi odi rōde, na Jeju Kirisi ki e Baße a re kadi a budi-de mur mur.

Lo kile ngirə ta ti, Ja al ta ki dō rōne ti tə njé kaw kile lə Kirisi ki njé ki lo koy ti (1.1-8).

Ne ki dōsay, Ja tōjí né koo me ndil ti lie ki dōsay ki Jeju al-e ta me t̄i kadi ndangi adi njé kaw-naa je ki siri ki dōnangi Aji ti ki gari-e Aji ki du (1.9-3.22).

Go ti, Ja al ta lə kun ki uni-e awi sie dōra ti adi oo ne je ki dangi dangi ɔsi go-naa me ndil ti. OO né kində je ki me dōra ti ki isi ɔsi kurə Luwə aí ki Jeju Kirisi (4-5); oo makitibî ki né kuwe je ki siri (6.1-8.1); oo təbi je ki siri (8.2-11.19); oo dirago aí ki da je ki joo (12.1-13.18); oo NGon batı aí ki dije ki kigə dōde ki dibi su ki dibi kuti ki dibi so do ti (144.000), taa ta ki gangi ki a re ki malayka el ta do ti ta (14.1-20); oo kōpi je ki siri ki a rəi ki wongi lə Luwa (15.1-16.21); oo tuji ki a osi dō Babilon ti, ki rō a təti da, ki njé kəl ta ngom ka na n-e njé kəl ta ki ta Luwa ti, ki rō ki a təti su (17.1-20.10); taa oo dōra ki sigi, ki dōnangi ki sigi, ki Jorijaləm ki sigi to (21.1-22.5).

Makitibî Nę ki tēe ki dōe tol tane ki ndu ki ndəjí ki nga ngay ki Kirisi, NJe ki lo koy ti ndəjí, ki ndue ki un a nə: «M-a m-re fāsine» (22.6-21). E makitibî ki ra rōne tə makitibî ki nga ngay a se to bəl wa be. NGa ninga

Jä ndangi mba kadi ilə-n bəl me njé kadi-me je ti al, nə ndangi kadi ilə-n dingam mede ti dōkagilo je ti ki nga. Ne je ki koo me ndil ti kin tōjí kila ki Kirisi ra mbata maji lə dije lie ki njé ndole goe.

¹ Makitibî kin e ne ki to lo bōyo ti ki Jeju Kirisi tēe ki dōe. Ninga e Luwə a ade kadi tōjí bəl kila je lene, kadi gəri né ki a ra né fasi. E be a, Jeju Kirisi ilə ki malayka lene kare adi aw tēe ki dōe adi bəl kila lie Ja gər.

² Ja ma naji dō ne je ti pati ki oo kin təki e ta la Luwə, takı e ta ki rojeti ki Jeju Kirisi tēe ki dōe.

³ Maji-kur e dō dəw ti ki tida makitibî kin, ki dō dije ti ki njé koo dō ta je ki tēe ta Luwə ti kin, a tali rōde go ti. Tadə dōkagilo ki ne je kin a rai nē e fasi.

Ta ki səbi dō njé kaw naa je ki siri ki dōnangi Aji ti

⁴ Mi Ja, a m-ndangi makitibî m-adı səi njé kaw naa je ki siri ki isi dōnangi Aji ti^{*}.

M-dəjí kadi Luwə ki isi nog bone, ki isi mari nu, ki e njé re nim, kadi ndil je ki siri ki ai no kimbər ngar ti lie nim,

⁵ taa kadi Jeju Kirisi ki e njé ma naji ki rojeti, ki e dəw ki dosay ki jidən njé koy je ti, ki e NGar lə ngar je ki dōnangi ti ne kin nim, pati kadi me-mají ləde ki lapiya ləde e səsi naa ti.

Jeju Kirisi ndigi-je, a taa-je gin tōgi ti lə majal ki məsine,

⁶ or-je ində ta dangi tə ngar je, təl-je njé kijə ne məsi kadi-kare ti mba kadi ji ra kila j-adi Luwa ki Bawne. M-dəjí kadi tōjí ki tōgi e lie ki dō bəl je ki dō bəl je, *Amen!

⁷ Oi-e, isi e re me kili ndi ti,
Dije pəti a ooi-e ki kəmde*,
NJé wa ki njé kəsi kade ki ningə kin ka a ooi-e ki kəmde,

Giñ ka je ki dangi dangi ki dōnangi ne a noj ndoo mbata lie.

Oyo, Amen!

⁸ Baße Luwə a nə: «Mi Alpa ki Omega, njé kisi nog bone, njé kisi mari nu, ki njé re, mi njé kisi da tōgi je ti pəti.»

Ja oo Kirisi me ndil ti

⁹ Mingoksoi Ja, ki mi səsi naa ti me kō ti, mi dansi ti sai ki Luwə ində səsi tə ngar je, mi muwə tōgim ba səsi me kində rō-naa ti ki Kirisi. Dije iləi-mi dangay ti dō der ti ki Patimosi ki mbata ta la Luwə ki m-ilə mbée, taa ki mbata naji ki ma ki m-ma da ta ki rojeti ki Jeju Kirisi tēe ki dōe.

¹⁰ NDoe ti kin, e ndə lə Baße, 6a NDil re ur dəm ti, adi m-o ndu ta madi tēe gom ti ki tōgine ta ndu təbi be,

¹¹ el-m a nə: «Nę ki o kin, indangi me makitibî ti, 6a go ti, ilə-n adi njé kaw naa je ki siri, adi e Epəji, ki Isimir, ki Pərgam, ki Tiyatır, ki Sardi, ki Piladalpi, ki Lawodise.»

¹² Lo kin ti, m-yəti rəm kadi m-o dəw a wa ki a əl-m ta kin 6a, m-o lambi je, ki rai-de ki or əi siri.

¹³ Ningə dan lambi je ti ka kin, dəw madi ki to tə *NGon dəw be isi ti noq. Ha kibi ngal rone ti, 6a do kadine ki kula ki rai ki or.

¹⁴ Dœ je, ki bisi dœ je, ndai bal bal tə buy, a se bu wa be. Kä keme ndoy ti por be.

¹⁵ Njae je toi tə andi ki ndole, ki kodi o kam be, 6a ndue 6a tə pungi ba kam be tō.

¹⁶ Uwə mee je siri ji kone ti, ningə kiyə kasigar ki tae ki taa ati soy soy, taa ta kate e dam joo nim, tēę tae ti. Kame unji tə kadi ki dan kada kam be.

¹⁷ Lokı m-o-e 6a, m-osi njae ti tə dəw ki oy, m-to. Nə inda ji kone dəm ti a nə: «İfəl al, mi ki dəsay, a mi ki dəbay ti tō».

¹⁸ mi njé kisi kam ba, m-oy, nə m-tal m-isı kəm ba, kadi m-isı biti ki də gal je, də gal je. M-aw ki lakale lə koy ki lo ki koo jum ti.

¹⁹ Ningə, kadi indangi né ki o, né ki isi ra ne fəsiné, ki ne ki a ra ne go ti gogi.

²⁰ NGa ningə, ki ojı do mee je ki siri ki o ji kom ti, ki lambi je ki siri ki rai-de ki or, kör mede a to kin: mee je ki siri, ei malayka je lə njé kaw naa je ki siri, ningə lambi je ki siri, aí njé kaw naa je ki siri tō.»

2

Makitibi ki ndangi kadi njé kaw-naa je ki Epəji ti

¹ Nje kuwa mee je ki siri ji kone ti, nje njiyə dan lambi je ti siri ki rai-de ki or əl-m mi Ja a nə: «Indangi makitibi kin adi malayka lə njé kaw naa je ki Epəji ti, əl-e təki nje kuwa mee je ki siri ji kone ti, nje njiyə dan lambi je ti siri ki rai-de ki or ał a nə:

² M-gər ne ra je ləi, m-gər kila rai, ki kuwə təgi ba ləi. M-gər kadi i ls bandi ta naa ti ki njé me majal je al. Dije madi ki isi bari rəde njé kaw kila je, nə aí njé kaw kila je al kin, i ina-de adi igər-de ta njé ngom je.

³ I nje kuwa təgi ba, ingə kə mbata ləm, nə be ka, iyə tae al.

⁴ NGA ningə, né kare ki m-aw-n sai ki ta, e ta lə kiyə ki iyə ta ndigi ki indigi-m kete kin kə.

⁵ Ó adi mei ole do lo ki osi ti, iyə pa njiyə ki 6asine kin kə, ə itəl ire do njai ti ki kete gogi. Re iyə pa njiyə ki 6asine kin kə ał, m-a m-re kadi m-ɔr lambi lai lo kise ti kin kə.

⁶ Ningə ki 6asine kin, né kare ki m-o maji, rai ti, imbatı kile ra Nikolayiti je, təki mi mmbati-n kila rade ka kin be tō.

⁷ NGA ningə, dəw ki aw ki mbine 6a, kadi oo-n də ta ki NDil Luwə el njé kaw naa je kin!

«Dəw ki nje təti rō, m-a m-adə uso kandi kadi koy al ki a me 6e ronal ti la Luwə».

Makitibi ki ndangi kadi njé kaw naa je ki Isimir ti

⁸ «Makitibi kin indangi adi malayka lə njé kaw naa je ki Isimir ti: Ta ki dəw ki dəsay, ki e dəw ki dəbəy ti tō, dəw ki oy nə təl isi kəm ba, al me ti a to kin:

⁹ M-gər kə ləi ki ndoo ləi, nə ki rojeti, i njé ne kingə. Taa m-gər ta je ki majal ki njé ki bari rəde aí nə n-ai *Jipi je, nə ki rojeti, aí Jipi je al, isi əli doi ti: aí njé kaw-naa je lə *Sata.

¹⁰ A ingə kə, nə maji kadi ifəl al. Su a 6uki dije madi dansi ti dangay ti kadi na-n toğisi, a ingə ki o ası nda dagı, nə ai də njasi ti biti koy, a m-a m-adı səsi jogi təti rō, ki e kajı ki biti ki nō ti.

¹¹ «Dəw ki aw ki mbine 6a, kadi oo-n də ta ki NDil Luwə el njé kaw-naa je kin maji!

«Dəw ki nje təti rō, koy ki nje kə joo a tēę kade ti al.»

Makitibi ki ndangi kadi njé kaw naa je ki Pərgam ti

¹² «Makitibi kin indangi adi malayka lə njé kaw naa je ki Pərgam ti: Ta ki dəw ki nje koti kiyə kasigar ki tae ki taa ati soy soy, taa ta kate e dam joo nim tō, al me ti a to kin:

¹³ M-gər lo ki isi ti kin; e lo ki *Sata q 6e titi, nə be ka, biti 6one, i uwə rai rəm ti adi ngə, inajı ndui al. Dəkagilo wa ki ndə ki təli 6əə kile ləm ki rojeti, Atipasi, lo ti wa ki Satə isi ti kin ka, inajı ndui al.

¹⁴ Ningə, né kare ki m-aw sai ki ta da ti, e ta lə dije ləi madi ki uwəi go nə ndo ki to tə ya Balam be ngə kin. Balam ki nje kəjı ngar Balaki kadi iyo gum uwa-n ngan *Isirayal je ki rəbi kuso da ki pəli yo je nim, sangi-naa kaya ti nim».

¹⁵ E be tə a, i ka aw ki dije ki njé kuwə go nə ndo li Nikolayiti je noq tō.

¹⁶ Ó kadi iyə pa njiyə ki kə. A re e be al a, m-a m-re 6asine kadi m-rə ki dijee kin ki kiyə kasigar ki tēę tam ti kin.

¹⁷ «Dəw ki aw ki mbine 6a, kadi oo-n də ta ki NDil Luwə el njé kaw naa je kin!

«Dəw ki nje təti rō, m-a m-adə man ki e ne kuso ki 6ayə ləki, m-a m-adə kəsi mbal ki nda, ki e ki ndangı to ti ki sigi* ki e to ki dəw gər al titi. Dəw ki mbal kin ədi jie par a gər to kin.»

Makitibi ki ndangi kadi njé kaw naa je ki Tiyatır ti

¹⁸ «Makitibi kin indangi adi malayka lə njé kaw naa je ki Tiyatır ti: Ta ki dəw ki kə kəme ndoy tə por be, taa njae je toi tə andi ki ndole, ki kodi o kam be, al me ti a to kin:

¹⁹ M-gər ne rai je, ki ndigi-naa ki to rəi ti, ki kadi-me ləi, ki ra kile kadi dije, ki kuwə təgi ba ləi. Ne rai je ki gogi ne maji al də ki kete je.

²⁰ Nə ne kare ki m-aw sai ki ta da ti, e kiyə ki iyə Jəjabal, ki a nə n-e dane ki nje kal ta ki

* 1:15 13-15: Daniyal 7.9, 13; 10.5-6 * 1:17 16-17: Ejay 44.6; 48.12; 49.2; Eb 4.12 * 2:7 Kila ngirə ne je 2.8-9 * 2:14 Kor Isirayal je 31.16; Kor Isirayal je 22-24 * 2:17 Tēę ki taga 16.14-15, 33-34; Ejay 65.15

ta Luwá ti kin, adi isi fukí bœœ kíla je lém wale: isi osi-de ki me kaya ki ra ti, ki me kuso da ti ki pæli yo.

²¹ M-iyé dökagilo m-adé kadi iyé-n pa njiyéne kó, ná mbati kiyé rabi kaya ki ra.

²² E be a, m-a m-ile nangi do tira ró ko ti, naa ti ki njé sange kaya ti je. A re iyé ta pa njiyade je ki majal kin ko wa taa, ta m-iyé ta ne ki m-oyi kadi m-ra sade kin.

²³ M-a m-adi ngane je oyi. Ba, lo kin ti, njé kaw naa je pæti a géri kadi mi dœw ki m-gær mœr ta je, ki ndigi ra je le dije. Dœw ki ra dansi ti, m-a m-ra-e ki go kila rae ti^{*}.

²⁴ NGa ninga, sei ndagi njé kaw-naa je ki Tiyatir ti, ki uwæi go ne ndo ki ngom kin, al, taa indoi ne ki ei je 6ari-e “në bœyo kaki lë Satâ” kin al to, m-al sesi kadi igéri tæki m-a m-inda ne koy madi ki rangi dösi ti al ngata.

²⁵ NGa ninga, né kare 6a, maji kadi, né ki ai dø ti kin, uwæi ba, biti kadi m-re.

²⁶ «Dœw ki nje tæti ró, dœw ki uwæ go kilæ je lém bítí dœbyé ti, m-a m-adé togé kófe do gin dije ti ki dangi dangi.

²⁷ A o-de be ki gal gindi, a tæ-n döde tæki dœw a tæ-n ngoo wanji kin be.

²⁸ E be a, mi wa ka m-inga-n togé ki ró Bai ti. Taa m-a m-adé mee ki nje kibé ta gin lo ti tó[†].

²⁹ «Dœw ki aw ki mbine 6a, kadi oo-n do ta ki NDil Luwá el njé kaw naa je kin!»

3

Makitibi ki ndangi kadi njé kaw naa je ki Sardi ti

¹ «Makitibi kin indangi adi malayka lë njé kaw naa je ki Sardi ti: Ta ki nje ndil je ki siri lë Luwá ki mee je ki siri el me ti e to kin: M-gær kila rai je: ira rai adi dije ooi-ni tæ dœw ki isi kóm, na ki rojeti 6a, j dœw ki koy.

² Isi kóm dø rai ti, adi togé ndæge je ki isi oyi, tado m-o kila rai kare ki asi naa ta kóm Luwá ti goto.

³ Adi mei ole dø ne ndo ti ki inga je, o dœ je kin, ninga kadi a dø njai ti e iyé pa njiyai ki majal kó. Kin a re indæl dø bi ti al a, m-a m-re m-uwa-i nangi busi tæ nje bogé be ki kanji kadi igær do kade.

⁴ NGa ninga, dije madi je dani ti Sardi noo wa, lati ne ki majal kibé je ti lade al. A iléi kibé ki nda röde ti kadi dani-mi, tado ei dije ki asi.

⁵ Dije ki njé tæti ró, a iléi kibé ki nda röde ti, ninga m-a m-buji tðde kó me makitibi kají ti al. M-a m-gar-de tæ dije lém ta kóm Bai ti ki ta kóm malayka je ti lie.

⁶ Dœw ki aw ki mbine 6a, kadi oo-n do ta ki NDil Luwá el njé kaw naa je kin!»

Makitibi ki ndangi kadi njé kaw naa je ki Piladalpi ti

⁷ «Makitibi kin indangi adi malayka lë njé kaw naa je ki Piladalpi: Ta ki nje kay njay,

dœw ki rojeti, e ki uwæ lakale la *Dabidi jine ti, e ki uwæ téé a dœw asi kuti al, e ki uwæ uti a dœw asi téé al, el me ti e to kin:

⁸ M-gær kile rai; m-gær kadi togé e ngay al, nœ ingam ta lém maji, inaji ndui al. NGa ninga, ki ne kin, m-téé ta kay noi ti, ki dœw ki asi kadi uti goto.

⁹ Ninga ne ki m-a m-ra ki dije ki njé kaw-naa ki to *Satâ, ki ei njé ngom je, ki ei na n-ai *Jipi je, nœ ei Jipi je ki rojeti al e to kin. M-a m-inda togé döde ti kadi rai osi döde nangi noi ti. Lo kin ti, a géri kadi m-ndigi.

¹⁰ Taki ingam-n ndu ki m-adi kadi uwæn togé ba, mi ka m-a m-ngam-i dökagilo kó ti ki a re dø dije ti ki dønangi ti ne pæti kadi na-de kin ta.

¹¹ M-a m-re basi, e uwæ ne ki to ji ti kin nga, kadi dœw madi taa ne kigé go ji lái al.

¹² «Dœw ki nje tæti ró, m-a m-ra-e tæ kagi ngadan kœy me kœy ti lë Luwá lém, ninga a téé taga al ratata. M-a m-inda to Luwá lém nim to be bo lie ki e Jorijalém ki sigi kin nim dœt ti. Jorijalém ki j døra ti ró Luwá ti lém, re ur nangi. Taa m-a m-inda tœm ki sigi dœt ti to.

¹³ «Dœw ki aw ki mbine 6a, kadi oo-n do ta ki NDil Luwá el njé kaw naa je kin!»

Makitibi ki ndangi kadi njé kaw naa je ki Lawodise ti

¹⁴ «Makitibi kin indangi adi malayka lë njé kaw-naa je ki Lawodise: Ta ki dœw ki e *Amen, dœw ki nje ma naji ki a dø ndune ti, dœw ki rojeti ki e do ne kinda je ti lë Luwá pæti, el me ti e to kin:

¹⁵ M-gær kile rai; m-gær kadi isol al nim, itinga al nim. Kin a re isol al 6a, re a tingé!

¹⁶ Nœ ki ne kin, isol al nim, itinga al nim, ilala, adi m-a m-tomø-i kó.

¹⁷ I al a nœ j nje nœ kinga, ira gati inga-n ne ngay, aw ki ndoo ne madi al. NGa ninga, kei nje kœm-to-ndoo, kei dangiti, ne lœi goto, a ki rœi kare, kœmi oo lo al kin a, o al.

¹⁸ E be a, m-adi ta kaji kadi ire indogi sœm or ki por ndir-e maji kin kadi indu-n, kadi indogi sœm kibé ki nda uti-n dø ka ki rœi kare lei kin kadi rœi sol-i al, e kadi indogi ne kœl kœm ti ilæ kœmi ti kadi kœmi oo lo maji gogi.

¹⁹ Dije pæti ki m-ndigi-de, m-ndangi-de a m-inda-de m-oyi-de. Maji kadi itinga bil, e iyé rabi njiyai ki majal ko.

²⁰ O maji, mi m-a ta kay ti, m-inda ta kay. Re dœw oo dø ndum e téé ta kay 6a, m-a m-ur kœy goe ti, m-a m-uso sie nim e a uso sœm nim.

²¹ «Dœw ki nje tæti ró, m-a m-adé isi sœm do kimber ngar ti lém, tœki mi m-tæti ró e m-aw m-isí ki Bai dœ kimber ngar ti lie kin be to.

²² Dœw ki aw ki mbine 6a, kadi oo-n do ta ki NDil Luwá el njé kaw naa je kin!»

* 2:23 Pa je 7.10; 62.13; Jérâmi 17.10

† 2:28 26-28: Pa je 2.8-9; Kor Isirayal je 24.17

4

Kilə tōjī da Luwə ti me dōrā ti

¹ Go né je ti kin 6a, m-o né ki rangi me ndil ti bāy: m-o ta rəbi tēē dōrā ti, ningə ndu dəw ki əl-m ta kate ka kin, tel 6a tə təbi be əl-m ə nə: «Taa ne, a m-a m-tōjī né ki a ra né lo ti ti m-adi o.»

² Ta naa ti noq, NDil Luwə təti-m uwə-m aw səm dōrā ti. Ningə ya, m-o kimbər ngar tēē isi, ba dəw madi isi do kimbər ngar ti ka kin.

³ Dəwe ndole tə mbal je ki 6ari-de jasipi ki sarduwān kin be. NGabirəndi ki kunje to ta mbal əmerodi be unji gə kidi kimbər ngar ka kin.

⁴ Ningə kimbər je kuti joo gide so isi gəi gidi kimbər ngar ka kin, ba ngatəgi je kuti joo gide sa ki oy kibi ki nda isi do kimbər je ti ki kuti joo gide so ka kin, iləi jəgə kəsi-gon ki rai ki or dəde ti.

⁵ Kunji je, ki ndu dije, ki ndangi ndi je tēē kimbər ngar ti. Lambi je siri oj ta kəm NGar ti, adi əi ndil je lə Luwə ki siri.

⁶ Nō kimbər ngar ti, né madi ki titi-naa ki man ba ki ay njay njay ta bər be a titi.

Né je ki njé kisi kəm əi so, kəmde rosi rəde ki kəte je ki gogj je, isi dana no kimbər ngar ti nim, gəi gide nim.

⁷ Né ki njé kisi kəm ki dəsəy titi-naa ki 6ol, e ki ko joo titi-naa ki ngon baw mangi, e ki ko mita, ta kəme to ta kəm dəw be, ningə e ki ko so, to tə soro ki isi nal be to.

⁸ Né je ki njé kisi kəm kin, ki kare aw ki bagine mehə mehə, ba kəme rosı lo do bage ti je gin bage ti je. Kondo je ki kada je isi ta kosi pa ti ai na: NJe kay njay, nje kay njay, nje kay njay e Babə Luwə ki aw ki tagi da né je ti pəti. E ki isi mari nu, isi bone, e ki a re.

⁹ Dəkagilo je pəti ki ne je ki njé kisi kəm ki sa ka kin osi pa, iləi tōjī do njé kisi do kimbər ngar ti, njé kisi biti ki no ti, osi kure, rai-e oyo 6a,

¹⁰ *NGatəgi je ki kuti joo gide so osi məkəside nangı no njé kisi do kimbər ngar ti, osi gon njé kisi biti ki no ti, 6uki jəgə kəsi-gon je ləde no NGar ti ningə əli-e əi nə:

¹¹ Bafe Luwə lejə, jə ası kadi dije iləi tōjī doi ti, osi kurəi, taa ası kingə togı to, tədə i əra né je pəti, né je ki koo ki kəm kin toi ki go ndigis ti loi.

5

Makitibi lə NGon batı

¹ M-o makitibi ki kuu gidi-naa ti to da ji ko njé kisi do kimbər ngar ti. E makitibi ki ndangi né me ti je gidi ti je, ningə uwəl lo siri ki né kuwa makitibi je.

² M-o malayka ki njé togı kare un ndune ki taa ə nə: «Na a ası kadi rəy né kuwa makitibi je a tēē makitibi kin ə?»

³ Né ki me dōrā ti, ki dənangi ti ə se gin dənangi ti, dəw ki ası kadi tēē makitibi kin, a se kadi ilə kəmne me ti goto.

⁴ Lo kin ti, m-no ngay, tədə dəw ası kingə dəw ki ası kadi tēē makitibi kin ə ilə kəmne me ti al.

⁵ Ba dəw kare dan ngatəgi je ti əl-m ə nə: «No al, o 6ol nda ki gin koji ti lə Juda, dəw ki tēē gin *Dabidı ti, ki tati ro, e ası kadi ray né kuwa makitibi je ki siri a tēē makitibi kin.»

⁶ Lo kin ti noq, m-o NGon batı a taa dana no kimbər ngar ti, ningə né je ki njé kisi kəm ki so ki ngatəgi je ki kuti joo gide sa gai gide. NGon batı ka kin to ta né ki dəw ijə minde be. Gaje je əi siri, taa kəme je əi siri to, tə ndil je ki siri lə Luwə ki ilə-de ki dənangi ba pəti.

⁷ NGon batı isi re bası ki ro nje kisi do kimbər ngar ti kadi taa makitibi jie ti.

⁸ Ta naa ti noq, né je ki njé kisi kəm ba ki so ki ngatəgi je ki kuti joo gide so əsi məkəside nangı no NGon batı ti. Dəw ki ra uwə kənde ki kəpi je ki rai ki or ki ndujı kagi ki əti maji jine ti. Né je kin əi ta je ki dije lə Luwə isi əli ki Luwə.

⁹ NJé kisi kəm ba ki so ki ngatəgi je ki kuti joo gide so, osi pa ki sigi əli əi nə: «Li ası kadi un makitibi, Ə irəy né kuwe je.

Tədə dije təli-ni, i igangi də gin koji je ki dangi dangi, NDon ta je ki dangi dangi, Dije ki dangi dangi, Gin 6e je ki dangi dangi ki məsi, adi Luwə.

¹⁰ Gin dije ki dangi dangi kin, İndə-de ta dangi tə ngar je, İtlə-de njé kijə né məsi kadi-kare ti mbata lə Luwə lejə,

Ningə əi je oj 6e dənangi ti ne*.

¹¹ Lo kin ti, m-go lo 6a, m-o ndu kosi malayka je ngay, ki əi dibi kutide dibi kutide*, gai gidi kimbər ngar, ki né je ki njé kisi kəm ba, ki ngatəgi je.

¹² Ningə uni ndude ki taa əli əi nə: «NGon batı ki dije təli-e,

Ası kadi ingə tagi, ki né kingə, ki gosi, ki ngangı, ki kəsi-gon, ki taşa, ki kilə tōjī!»

¹³ Taa m-o ndu né kində je pəti ki dōrā ti, ki dənangi ti, gin dənangi ti, ki me ba bo ti osi pa əi nə:

«Kilə tōjī, ki kəsi kurə, ki taşa, ki tagi, E lə nje kisi do kimbər ngar ti əi ki NGon batı bitti ki no ti!»

¹⁴ Lo kin ti noq be, né je ki njé kisi kəm pa ki so əli əi nə: «Amen!» Ba ngatəgi je əsi məkəside nangı no njé kisi do kimbər ngar ti ki ngon batı, osi gonde.

6

NGon batı əi ki né kuwa makitibi je mehə

¹ M-o NGon batí uwə né kuwə makitibi ki dəsay lə ne kuwə makitibi je ki siri ɔr, ningə m-o ndu né ki njé kisi kəm ba ki dəsay dan ne je ki njé kisi kəm ba ti ki so un ndune ki taa, ndue ba tə ndangi ndi be a nə: «Irel!»

² M-go lo, ningə m-o sində kare ki nda. Nje kale uwə kagi kunduru jine ti, adi-e jogi kɔsi-gon. E daw ki təti rō ngata, na aw tə təti rō ki rangi bəy.

³ Loki NGon batí uwə né kuwə makitibi ki ko joo ɔr ningə, m-o ndu né ki njé kisi kəm ba ki ko joo el a nə: «Irel!»

⁴ Lo kin ti, sində ki rangi, ki kər ta por be təe re. Nje kale aw ki təgi kadi ɔr-n lapiya dənangi ti kə, kadi dije tol-i-naa dande ti. Adi-e kiyə kasigar ki ngal.

⁵ Loki NGon batí uwə né kuwə makitibi ki ko mitə ɔr ningə, m-o ndu né ki njé kisi kəm ba ki ko mitə el a nə: «Irel!» Ó m-go lo ningə, m-o sində kare ki ndul. Nje kale uwə né mbojì ne jine ti.

⁶ Ningə m-o ndu ta madi j ki dan njé kisi kəm ti ki so a nə: «Gəme ngon ngo mbəjì né kare be par e lo kilə ti ki ndə kare, a ɔrji ngon ngo mbəjì né mitə be par e lo kilə ti ki ndə kare tə; nə kadi ituji yibi a i kasi kandi nju al.»

⁷ Loki NGon batí uwə né kuwə makitibi ki ko so ɔr ningə, m-o ndu né ki njé isi kəm ba ki ko so a nə: «Irel!»

⁸ Ó m-go lo ningə, m-o sində kare ki fale to tə mbi kam be. Nje kale təe na «Yo», ba lo ki koo isi njiyə goe ti. Adi-de təgi do dam dənangi ti ki kare me ki so ti kadi tuji dije ki me ti ki rə je, ki ɓo je, ki moy to ko dije ki da je ki majal ki dənangi ti ne.

⁹ Go ti, loki NGon batí uwə né kuwə makitibi ki ko mi ɔr ningə yə, m-o ndil dije ki ndə ki tol-i-de a i gin dingiri kadi-kare ti lə Luwə. Ó dije ki tol-i-de mbata ta lə Luwə ki ai də ti, mai naje.

¹⁰ Dije ka kin uni ndude ki taa, eli ta ki təgide a i nə: «Baɓe, i ki i njé kay njay, i ki i dəw ki rojeti, a ngəm biti dəkagilo ti ki ra taa a gangi ta do dije ti ki dənangi ti, oji-n də məsiже ki ɓuki kə a?»

¹¹ Ba lo kin ti nog, adi dəw ki ra kibi ngal ki nda, ningə dəjì-de kadi orsi mede ndəy bəy, biti kadi tə ndəgi ngakode je, ki madi-kilede je, ki nayı-naa noq, kadi ta a tol-i-de ta a i je be kin, kordé re do made ti, tol tae bəy taa.

¹² Ningə m-o NGon batí uwə né kuwə makitibi ki ko mehe ɔr, ba dənangi yəki yəki ki ati ɓəl ngay. Kadi təl ndul kururu ta kibi sərbe, a nay ba pu tal to tə məsi be tə.

¹³ Mee je ij dərə ti tosi ki nangi tə kandi mbay-kote ki mbuji al bəy, a nəl gange ki nangi kin be.

¹⁴ Dorá a goto ko tə tuwə ki dəw a kuu gidi-naa ti kin be; ningə mbal je, ki dər je a ndui

rəde ko.

¹⁵ Ngar je ki dənangi ti ne, ki njé təba je, ki bo je lə asigar je, ki njé né kingə je, ki njé təgi je, ki ndəgi dije pəti, bəə je ki dije ki kare, a aqı-naa kadi bəyəi rədebole lo je ti ki gidi mbal je ti ki tati.

¹⁶ A eli mbal bo je ki mbal je ki təti a i nə: «Itosi doje ti, iboyi-je say ta kam njé kisi do kimber ngar ti, ki ta wongi ti lə NGon batı.»

¹⁷ Tadə ndə wongi ki bo re ngata, dəw ki asi kadi a nə mi a m-a am goto.»

7

Dije ki 144.000 ki Luwə ində mbələne node ti

¹ Go ne je ti kin, m-o malayka je so ai taa də kum dənangi ti ki so. *Malayka je ka kin uwai nəl je ki so ki dənangi ti ne kadi tə iləi dənangi ti al nim, də ba ti al nim, taa də kagi je ti al nim to.

² M-təl m-o malayka madi ki rangi bəy i ki lo kibə kadi ti be, uwa mbələ Luwə ki njé kisi kəm ba jine ti. Ningə un ndune ki taa el malayka je ki so ki ingai təgi kadi adi kə ne kinda je ki dənangi ti ne ki me ba ti a nə:

³ «Oti kadi adi kə ne kinda je ki dənangi ti, a se me ba ti, a se do kagi je ti, biti kadi j-ində mbo nə ɓəa kili je ti lə Luwə bəy taa.»

⁴ Adi-mi kör dije ki e ki kinda mbo lə Luwə node ti a i dije dibi ɓu kare ki dibi kuti so ki dibi so də ti, gin koji je ti lə ngan *Isirayal je pəti.

⁵ Adi e: gin koji ti lə Juda, dije dibi kuti ki dibi joo; gin koji ti lə Rube, dije dibi kuti ki dibi joo; gin koji ti lə Manase, dije dibi kuti ki dibi joo;

⁶ gin koji ti lə Simayeo, dije dibi kuti ki dibi joo; gin koji ti lə Ləbi, dije dibi kuti ki dibi joo; gin koji ti lə Isakar, dije dibi kuti ki dibi joo;

⁷ gin koji ti lə Jabilo, dije dibi kuti ki dibi joo; gin koji ti lə Jisəpi, dije dibi kuti ki dibi joo; gin koji ti lə Bənjame, dije dibi kuti ki dibi joo.

Gin dije ki dangi dangi

⁹ Go ti, m-go lo ɓa, m-o kosi dije ki ati ɓəl ngay ki dəw asi kadi tida körde al. Ó dije ki gin ɓe je ti ki dangi dangi, gin koji je ti ki dangi dangi, gin dije ki dangi dangi, ki ndon ta je ki dangi dangi. Dije kin ai no kimber ngar ti, ki no NGon batı ti, ai ki kibi ngal ki nda nda rəde ti, taa uwai bajı tan je jide ti to.

¹⁰ Ningə uni ndude ki taa eli a i nə: «Kajı i rə Luwə ti ləjə ki e nje kisi do kimber ngar ti a i NGon batı.»

¹¹ *Malayka je pəti ləi-naa gəi gidi kimber ngar, ki ngatəgi je ki ne je ki njé kisi kəm ba

je, osi ki ta kəmde nangi no kimbər ngar ti, osi kura Luwə,

¹² eli eı nə: «Amen! Kila tɔjì, ki tɔba, ki gosi, ki oyo ki ra, ki kɔsi-gon, ki togı, ki ngangi e lə Luwə laje ki dokagilo ki dokagilo, biti ki no ti! *Amen!»

¹³ Lo kin ti noo, ki kare dan ngatogi je ti un ta al-m a nə: «Dije ki o i kibi ngal je ki nda nda kin ai na je a? ḥ ij ra be a rəi a?»

¹⁴ ḥ m-ile ti m-a nə: «Baše, i igər maji!» Ba al-m a nə: «ēdi dije ki tēę me kində kəm-ndoo ti ki bo. ḥ togi kibi ngal je lade, togı adi nda me məsi NGon batı ti.

¹⁵ E mbata kin a, uwəi rōde ai no kimbər ti lə Luwə, osi kure kondə je kada je me kəy ti lie. Ba nje kisi do kimbər ngar ti a dabi bagine dode ti gin kəy kisine ti.

¹⁶ Bo a ra-de al ratata, kində man a ra-de al ratata, taa por kadi a se kunji né madi a ndabi-de al ratata to,

¹⁷ tado NGon batı ki nje ka dadan lo ti no kimber ngar ti a e nje kul-de, kadi a aw səde lo man ti ki maji kadi ayi-naa. Luwə a bər man no lay lay kəmde ti⁹.

8

Nę kuwə makitibi ki kɔ siri

¹ Loki NGon batı or ne kuwə makitibi ki kɔ siri, lo ki dərət i tel to ndingi asi ngan kadi do mita.

² Ningə m-o malayka je ki siri ai ta kəm Luwə ti, adi adi-de tabi siri.

³ Malayka madi kare re ilə rone a kadi dingiri ti, uwə bay por ki nduji kagi ki eti maji e me ti jine ti. E bay ki rai-e ki or, ningə adi-e nduji kagi je ngay ki eti maji, kadi aw-n ki ta je ki dije le Luwə isi eli ki Luwə. Aw-n do dingiri or ti ki a no kimbər ngar ti.

⁴ Ba sa nduji kagi ki eti maji su ji malayka ti ta kəm Luwə ti aw ki taa ki ta je ki dije le Luwə isi eli ki Luwə.

⁵ Ningə go ti, malayka un bay por ki nduji kagi ki eti maji e me ti ka kin, ūki por dingiri rosi, ba igə ilə ki dənangti, par a taa naa ti noo, ndangi ndi je, ki ndu dije, ki tel ndi je tēę, taa dənangti yeki to.

Təbi je ki sə ki dəsay

⁶*Malayka je ki siri ki uwəi təbi je ki siri jide ti indai do rade dana kadi kəli-de.

⁷ Malayka ki dəsay kəl təbi lene 6a, kəsi, ki por ki pole-naa ki məsi a ēdi ki dənangti ti. Ningə lo kin ti noo be, dam dənangti ki kare me ki mita ti o por, kagi kare me ki mita ti o por, taa mbi kam kare me ki mita ti o por to.

⁸ Malayka ki ko joo kəl təbi lene 6a, né madi ki boy te mbal ki a taa be, o por, bingə osi me ba ti, adi dam ba ki kare me ki mita ti tal məsi.

⁹ Né kində je ki kare me ki mita ti me ba ti oyi, taa bato kare me ki mita ti tuji to.

¹⁰ Malayka ki kɔ mita kəl təbi lene 6a, kakirə mee kare ki o ta por be, i dərət i osi nangi do ki kare me ki mita ti lə mbo je ki wol man je.

¹¹ Tə mee ka kin nə «nę ki ati.» Ki kare me ki mita ti lə man je təli ati kanana, ningə dije ngay ki ayi-naa man je kin oyi to, tado təl ki təli ati kanana.

¹² Malayka ki kɔ so kəl təbi lene 6a, dam kadi ki kare me ki mita n̄im, dam nay ki kare me ki mita ti n̄im, taa mee je ki kare me ki mita ti ingai kində adi lo kadi damde ki kare me ki mita ti unji goto. Dam lo ki kada kare me ki mita ti n̄im, dam lo ki kondə kare me ki mita ti n̄im, kunji goto dəde ti⁸.

¹³ M-təl m-go lo həy ningə, m-o sorø kare ki nal taa say dan nel ti un ndundne taa ki tagine a nə: «Kəm-to-ndoo! kəm-to-ndoo! kəm-to-ndoo a e də dije ti ki dənangti ti ne, loki ndəgi malayka je ki nayi-naa mita kin a kəli təbi lade.»

9

Təbi ki kɔ mi 6a

¹ Malayka ki ko mi kəl təbi lene 6a, m-o mee kare i dərət i osi dənangti ti. Adi mee ka kin lakèle ta lo ki koo.

² Tətə je koo ningə, sa por su ti tēę ki taga ta sa por ki me pur ti ki boy be. Sa ka kin uti kəm kadi a i dərət.

³ Bəti je tēę me sa por ti ka kin, sanəi-naa dənangti ti. ḥ bəti je ki adi-de togi ki to tə ya ni be.

⁴ Ogi-de kadi adi kə wale je, ki kam je, ki kagi je, nə kadi adi kɔ dije ki awi ki mbo lə Luwə node ti al kin par.

⁵ Adi-de ta rəbi kadi təli dije kin al, nə kadi adi-de kə ngay te kadi yo par ası nay mi.

⁶ Dəkagiloe ti kin, dije a sangi koy, nə a ingai koy al. A ndigi kadi n-oyi, nə koy a əy say kə kadi de ti.

⁷ Bəte je kin, toi tə sində je ki dəw dəo ne rə rode ti, adi a i 6asi lo kaw rə ti kin be. Né je ki dəde ti toi tə jogi kəsi-gon ki rai ki or be, ningə ta kəmde to ta kəm dije be to.

⁸ Bị dəde to tə bi də dəne je be, 6a ngangide to tə ngangi bol be to.

⁹ Ningə toi tə ne ki dəw ilə ne rə ki ki gindi no gude ti be, 6a ka bagide 6a tə ka pusı rə je ki sində je bay bay ndəri-de ki ngədə dəde səbi lo rə kin be⁸.

¹⁰ Ta mongide ati tə ta mongi ni be, ningə e mongide ti kin a awi ki togi ki kadi adii ki dije nay mi titi.

¹¹ Awı ki malayka ki də lo ki koo ti tə ngar dəde ti. Tə ngar lade ka kin nə «Abido» ki ta ebirə, a «Apoliyə» ki ta girəki to. Kər me tə kin nə «Nje tuji lo».

⁸ 7:17 Ejay 25.8; 49.10; Pa je 23.1-2; Ejəkal 34.23

⁹ 8:12 10-12: Ejay 14.12; Jərəmi 9.14; Tēę ki taga 10.21-23

^{9:9}

¹² Kó ki dœsay dœ ngata, ninga nay kó je ki rangi joo kadi rai go ti bœy.

¹³ Malayka kí ko mehe kól tæbi lène, ninga m-o ndu dœw madi i dingiri ti kí rai kí or kí isi no Luwæ ti, j dœ kume je ti kí so re.

¹⁴ Ba ndu ka kin al malayka kí kó mehe kí uwæ tæbi jine ti a nœ: «Iyæ malayka je kí so kí dœj-de kí san dœ ba Epirati ti kin taa.»

¹⁵ Ninga iyæ malayka je kí so ka kin taa. Æi malayka je kí isi do njade ti mbata dœ kadi wa kin, me ndo ti wa kin, me nay ti wa kin, kí me gal ti wa kin to, kadi tæ tuji dije kí kare me kí mita kí kó, donangi ti ba pœti.

¹⁶ Adi-mi kor asigar je lœde kí awi kí sindæ si miliyø bu joo.

¹⁷ NGa ninga yæ, m-o sindæ je kí njé kal-de je me ndil ti: awi kí nè ro kuti dœ nö gude kí kær tæ por be, to tæ gal dœræ be, taa to tæ gal kædi-man sindæ be to. Dœ sindæ je ka kin to tæ dœ gal be, ninga por je, kí sa je, kí nè je kí njé taa por kí tægide je tee tade ti.

¹⁸ E kí nè tuji lo je kí mita, kí aï por je, kí sa je, kí nè je kí njé taa por kí tægide je, kí tægide tade ti kin a kó dije kí kare me kí mita ti donangi ti ba pœti a ta-n.

¹⁹ Tado tægide sindæ je e tade ti nim mongide ti nim to. Mongide to ta li be, ninga ta mongide to do ne be kadi adi kó dije.

²⁰ NGa ninga, kí ojø do ndægi dije pœti kí tægide ta yo ti la nè je kí njé tuji lo kin bœ, mbati kadi iyæ ta kaw nö kagi yo je ti kí ai nè je kí rai-de kí jide. Nayi-naa kí lo kosi mækaside nangi no ndil je ti kí majal, kí nö kagi yo je ti kí rai-de kí or je, kí la je, kí ninga-kasi je, kí gajø mbaal je a se kí kagi je kí asi koo lo al nim, asi koo do ta al nim, taa asi njiyø al nim to kin.

²¹ Taa iyæ ta tol dije al nim, ta ra kimæ al nim, ta kuwæ marim al nim, ta bogi al nim to.

10

Malayka oí ki ngor makitibi

¹ Go ti, m-o malayka kí rangi kare kí nje tægide i dœræ ti risi kí donangi ti. Kil ndi tibi dœ, taa ngabirændi isi dœ ti tægide kí ngor be, bœ ta kame osi tæ kadi be to, ninga njae je toi tæ bar por be.

² Uwæ ngor makitibi jine ti, indæ nja kone do ba ti, a indæ nja galne donangi ti to.

³ Un ndune ki taa kí tægide, nö ta gal be, ninga go ndue ti, ndangi ndi siri bœ.

⁴ Æ loki m-aw kadi m-ndangi ndude me makitibi ti bœ, m-o ndu ta madi kí i dœræ ti el-m a nœ: «Ingam ndu ta la ndangi ndi je kin mei ti, bi indangi me makitibi ti al.»

⁵ Lo kin ti, malayka kí m-o-e, njae kare e do ba ti, a e kí nungi e donangi ti ka kin, un ji kone ilæ kí dœræ ti,

⁶ ninga un mindine kí to Luwæ kí nje kisi biti kí nö ti, kí nje kindæ dœræ, kí donangi, kí ba bo,

kí nè je kí mede ti a nœ: «Døkagilo kí rangi kadi dœw a iyæ adi man goto ngata.

⁷ NDœ kí malayka kí kó siri a ilæ ngiræ kadi kól tæbi lène kin bœ, Luwæ a tol ta ndigi ra lène kí to lo bœya ti, takí al-n tae bœ kilæ je lène kí ei njé kæl ta je kí tæ ti*.»

⁸ NDU dœw kí kate m-o i kí dœræ ti ka kin tel el-m ta kí rangi bœy a nœ: «Aw itaa ngor makitibi kí tægide mee kin ji malayka kí indæ njane kare dœ ba ti a indæ kí nungi dœnangi ti kin.»

⁹ M-aw bœsi kí ro malayka ti ka kin, m-dæje kadi adi-m ngor makitibi ninga, ilæ-m ti a nœ: «Itaa uso, a ati kanana kandai ti, nœ a nel tai ti tæ tæji be.»

¹⁰ M-taa ngor makitibi ka kin ji malayka ti m-uso, ninga nœ tam ti tæ tæji be, nœ loki m-tibë mem ti bœ, ati kandam ti kanana.

¹¹ Ninga go ti eli-mi aï nœ: «Maji kadi el ta kí ta Luwa ti kí el ejø-n dœ nè je kí a ra gin dije kí dangi dangi, kí gin be je tæ dangi dangi, kí ndon ta je kí dangi dangi, kí ngar je ngay, kin bœy.»

11

Njé ma naji je ki joo

¹ Dœw adi-m gakira kí to titi-naa kí kagi mboji nè be, ninga el-m a nœ: «I taa imboji kœy læ Luwæ nim, dingiri nim, taa itidæ dije kí njé kosi mækaside nangi no Luwæ ti me kœy tæ kin to.

² Nœ ta mba lo kí taga ne bœ, kadi iyæ dam kare, imboji al, tado e lo kí e kí kadi dije kí gæri Luwæ al, kí a tuji kí be bo kí ay njay læ Luwæ asi nay kuti so gide joo.

³ Ninga mi m-a m-ilæ kí njé ma naji je lœm ki joo kí kibi kuwæ ndoo rode ti kadi al-i dije ta kí ta Luwæ ti ndo dibi kí bœ joo kí kuti mehë (1260).»

⁴ Njé ma naji je kí joo aï kagi bini kí joo, kí lambi je kí joo kí ai ta kœm Ba dœnangi ti.

⁵ Kin a re dœw madi ge kadi n-ra sœde nè kí majal a, por a tægide tade ti kadi tuji njé bœ je lœde kin kœ. E be a, dœw kí ge kadi n-ra sœde majal a ingæ-n yo oy.

⁶ Njé ma naji je kin awi kí tægide kadi uti ta dœræ kadi ndi aði al, døkagilo ti kí a eli dije ta kí ta Luwæ ti kin. Awí kí tægide kadi tælii man kí ndul mæsi ti, taa kadi adi kœ je kí dangi dangi dije kí donangi ti ne, kí døkagilo kí ra kí mede ndigide to.

⁷ Nœ loki a mai naji lœde gine gangi ninga, da kí a tee koo a ilæ-de ro, a tætæ-de ro, a tol-de.

⁸ Nindæ a a ta mba lo ti, lo ti kí ndo kí bœi Bade kagi-dæsi ti titi, me be bo ti. E be bo kí a gæri-e kí to kí ndo kí dœti aï nœ Sodom kí Ejipi.

⁹ Dije kí dangi dangi, kí gin koji kí dangi dangi, kí ndon ta je kí dangi dangi, kí gin be

* 10:7 Tægide kí taga 20.11; Dæteronom 32.40; Daniyal 12.7; Amos 3.7

je ki dangi dangi a rai kadi goi ninde ndo mita ki nusi, ninga e ogi kadi daw bibi-de.

¹⁰ Ro dije ki donangi ti ne a nel-de ngay mbata koy ki oyili kin. A rai ronel ngay, a mbali-naa kadi-kare je, tado njé kel ta ki ta Luw ti ki joo kin adi-de ko ki al do maji.

¹¹ Né go ndo je ti ki mita ki nusi kin ba, kae ki i ro Luw ti re ur mede ti, adi ii isi taa. Lo kin ti, dije ki kate a goi-de ka kin, bal tol-de.

¹² Ninga ooi ndu daw madi ki ba ki togine ngay i dorä ti a ne: «rai taa ne!» Ba ij, awi ki dorä ti me kil ndi ti, ta kam njé ba je ti lade ki isi goi gode.

¹³ Taa naa ti noo, donangi yaki yaki ki ati bal, adi dam ee bo ki kare me ki dogi ti budu nangi mur mur. Ko dije dibi siri to me ti. NDagi dije ki isi ki dode taa, mede gangi man adi ilai toji do Luw ti ki nje kisi dorä ti.

¹⁴ Tuji ki ko joo da, ninga e ki ko mita a re noo basi.

Tabi ki ko siri

¹⁵ Malayka ki ko siri kol tabi lene ninga, ndu dije ba ki tog i ngay dorä ti a ne: «Koibe ki do donangi ti e ya Babé leje ai ki Kirisi ki e wa mbate kin ngata. A oo be ki do bal je ki do bal je.»

¹⁶ Ninga ngatogi je ki kuti joo gide so ki isi do kimbär ti, osi ki ta kame de nangi no Luw ti, ilai toji doe ti

¹⁷ a ne:

«Babe Luw ki nje tog i pati,
I ki isi noo bone, i ki isi noo mari nu,
Jila toji doi ti mbata un kile keti bal lei ki jii ti,
Inda-n gin koje lei.

¹⁸ Gin ee je ki dangi dangi ii ki wongi,
Na ki basine kin, e wongi lei ngata a isi toji
rone.

Dokagilo gangi ta do njé koy je ti re ngata,
Dokagilo ki kadi ig-a-n do nya baa kile je lei,
Ki ai njé kel ta je ki tai ti re ngata,
Dokagilo kiga do nya dije lei,
Ki njé kaw ki bal NDili mede ti,
Ki du je ki ki tog i je, re ngata.
E dokagilo ki kadi ituji-n dije ki njé tuji
donangi.»

¹⁹ Go ti, me dorä ti, ta koy la Luw tee, adi sanduki kun mindi isi ki taga. Lo kin ti, ndi tel je, ndangi ne je, ndu dije ba ki taa, donangi yaki, taa ndi kosi ki ati bal adi to.

12

Dane a i ki da ki bari-e dirago

¹ Ne koji madi ki ati bal teé dorä ti. Ninga e dane ki kadi uti do roe te kibi ti, ba nay isi gin njae ti. Mee je kuti gide joo a indai rode naa ti ta jogi kosi-gon isi doe ti.

² Dene ka kin naye ngay al kadi oji ngon, a loki to ndoo ra-e ba, un ndune ki taa no.

³ Ne koji madi ki rangi bay teé dorä ti. Ninga e kékira da madi ki bari-e dirago, kar te por

be a teé a. Doe e siri, a gaje e dogi to, ninga jogi kosi-gon isi doe je ti ka kin kare kare.

⁴ Un mongine ba, ita-n me je ki kare me ki mita ti dorä ti biki-de ki donangi ti. Re a ta dane ti ki aw ta oji ngon ka kin kadi ta re oji ngon taa ba, n-ribé ngon n-uso-e.

⁵ Dene oji ngon ki dingem ki kadi ta a isi do gin ee je ti pati ki donangi ti ne, a q-de ee ki koibe lie a ngä ta gindi be. E mbata kin a, loki oji ngon taa par a, uni ngon ka kin awi sie kadi Luw ti, kadi kimber ngar ti lie.

⁶ NGa ninga dane taa ay yane aw dilø lo ti ki e lo ki Luw inda do lo madi dana titi kadi ta isi ti adi ta ngami-e ki ne kuso asi ndo dibi ki bu joo ki kuti mehe (1260).

⁷ Lo kin ti, ro i dorä ti. Misel a i malayka je lene rai ki da ki bari-e dirago ka kin. Dirago ka a i malayka je lene ii sade ki ro to,

⁸ na ro tate. Lo lade a i malayka je lene goto dorä ti ngata.

⁹ Os i kékira dirago ilai-e nangi. E ki e biga li ki bari-e su je ki *Satä je, e ki e nje kedi dije pati ki donangi ti ne. Os i ilai nangi, naa ti ki malayka je ki goe ti.

¹⁰ Lo kin ti, m-o ndu daw madi ba ki togine a ne: «Dokagilo kaji re ngata, dokagilo kadi Luw oji togine re ngata, dokagilo koibe lie re ngata. E dokagilo ki tog i e ji Kirisi ti ngata. Tado daw ki nje kind a ta do ngakoje je ti ka osi-e dorä ti ilai-e donangi ti. E ki nje kind a ta dode ti kond a je ki kada je no Luw ti leje.

¹¹ Na a i je tati-e ro ki takul mäsi NGon batim, ki takul ta la Luw ki mai naje nim. Bäli rode al, a basi ngay kadi ndigi koy.

¹² E mbata kin a,
Maji kadi i dorä ira ronel,
Theta ki isi me dorä ti ka irai ronel to!
NGa ninga i donangi, sai ki ba bo, tuji e lesi,
Tado su risi nangi ki rasi ti noo,
Wongi tol-e,
MBata gar kadi dokagilo lene nay ngay al
ngata.»

¹³ Loki dirago oo kadi osi-ne ilai-ne nangi ba, or ngodi ki go dene ti ki nje koji ngon ki dingem ka kin.

¹⁴ Na adi dane iba bagine joo ta bagi kékira soro be, kadi ii-n aw osi lo ti ki Luw inda doe dana ade dile lo ti, kadi ta ngami-e ki ne kuso asi bal mita ki nusi, say, kadi li ndati kade al.

¹⁵ Lo kin ti, li ile man tane ta man ba be ki go dane ti noo kadi ta tog i man ka kin inde aw sie.

¹⁶ Ne donangi re ro la dane, teé tane tibi-n ndae man ki li tomo ka kin yiki.

¹⁷ Lo kin ti, wongi tol dirago do dane ti, adi aw ro do gin koji ti lie, ki ai njé tal rode go ndu Luw ti, njé ka dana do ne ki rojeti ki Jeju tee ki doe ki taga.

¹⁸ Go ti, aw ile rone a ta ba bo ti.

13

Daje kijoo

¹ M-o da madi kare ki gaje e dəgi, a dœ e siri tēę me ba bo ti. Jogi kosi-gon isi ta gaje je ti kare kare, ninga to kəl ta ki mal də Luwə ti a isi jam dœ je ti to.

² Da ki m-o-e ka kin to titi-naa ki kaga be, ninga njae je toi ta nja da ki ɓari-e ursi kin be, ɓa tae to ta ɓal be to. Dirago tal ki tagine, ki kimber ngar lene, ki təgi kojé ki ati ɓal ade.

³ Jam dœ kare to ta ne ki inga do ki asi koy be, na basine do ka kin idı ngata. Lo kin ti, dije ki dənangi ti ne pati, kile ra da kin ati-de ɓal, adi uni goe.

⁴ Osı makəside nangi no dirago ti, tado tal ki kobe adi da ka kin. Ninga osı makəside nangi no da ti to ei næ: «Na a asi kójí rone kadi da ti kin a? Na a asi kadi ro sie a?»

⁵ Adi ta rəbi da kadi tēę tane el-n ta je ki naga ki ta je ki mal də to Luwə ti. Ninga inga ta rəbi kadi ra-n ndigi lene nay kuti so gide joo (42).

⁶ Ha rone al ta je ki mal də Luwə ti, taje je, taji lo kise je, taa taji dije pəti ki isi dərə ti to.

⁷ Adi-e ta rəbi kadi ro-n ki dije lə Luwə kadi təti-de ro, taa adi-e təgi dəgin koji je ti ki dangi dangi, ki gin dije ti ki dangi dangi, kin gin ndon ta je ti ki dangi dangi, ki gin ɓe je ti ki dangi dangi^{*}.

⁸ Dije pati ki dənangi ti ne osı makəside nangi no e ti; Adi el dije ki lo kile ngira dərə ti ki dənangi ti nu, a təde e ki ndangi me makitibi kají ti al. Dəw ndangi təde me makitibi kají ti lə NGon batı ki dije tol-i kin al.

⁹ «Dəw ki aw ki mbine ɓa, kadi oo-n də ta ki m-aw tə m-el kin maji:

¹⁰ Dəw ki sabi dangay ɓa, a aw dangay ti; dəw ki sabi tuji ki kiyə kasigar ɓa, a tuji ki kiyə kasigar to. Ninga e də kadi ki kadi dije lə Luwə uwəi təgide ba, a kadi awi ki kadi-me to.»

¹¹ Go ti, m-o da madi ki rangi tēę nanga. Gaje e joo ta gají ngon batı be, ninga el ta ta dirago be to.

¹² Da ka kin ra kile ki təgi da ki dosay pəti ta kame ti. Ba ində təgi də dije ti adi osı makəside nangi no da ti ki dosay ki inga do ki asi koy, na do ka kin tel idı kin.

¹³ Da ki ko joo kin ra ne kójí je ki ati ɓal. Aw biti ra adi por j dərə ti, risi dənangi ti, ta kəm dije ti pəti.

¹⁴ Ədi dije ki dənangi ti ne fuki-de wale ki ne kójí je ki adi-e kadi ra ta kəm da ti ki dosay. Osı-de kadi tə tali kagi yo madi osii gon da ki inga do kiyə kasigar a təl aji gogí kin.

¹⁵ Da ki ko joo inga təgi kadi ra adi kagi yo kosi-gon da ki dosay kin tel ne ki isi kəm, mba kadi tə el ta, a adi tol-i dije pəti ki a mbati

kosi makəside nangi no kagi yo kosi-gon da ki dosay ti.

¹⁶ Da ki ko joo ində təgi də dije ti pəti, ngan je ki dije ki təgi, njé ne kingə je ki njé ndoo je, dije ki kare ki ɓea je, kadi taai ndaji ji kode ti al a ji galde ti.

¹⁷ Kin a re dəw aw ki ndaji to da kin a se kör ne je ki toji toe al ɓa, a asi kadi ndogi ne al nim, gati-n al nim to.

¹⁸ E dəkagilo kəm-kədi. Dəw ki aw ki ne gər, a asi kadi gər me kör ne ki ojí də da kin, tado e kör ne ki təgi dəw madi. Kör ne ka kin e kör ne ki fu mehə ki kuti mehə gide mehə (666).

14

NGon batı a i dije ki kigə dəde

¹ M-gó lo ɓəy, ɓa m-o NGon batı a taa do mbal *Siyō ti, ninga dije dibi bu ki dibi kuti so gide so (144.000) ki awi ki toe nim, to Bawe Luwə nim, ki ndangi nati node ti ei sie.

² M-o ka ne madi ɓa j ki dərə ti ta ka man ba ki isi lo kam be, ba ta ka ndi ki ndangi ne ki təgine ngay kam be. Ka ne ki ɓa a m-o kin, ɓa ta ka kundi je a dije a indai be.

³ Ninga kosi dije kin pati osı pa ki sigi no kimber ngar ti, ki no ne je ti ki njé kisi kəm ki so, ki no ngatogi je ti. Dəw ki asi kadi ndo pa kin goto. Daw ɓa, e dije ki dibi bu ki dibi kuti so gide so (144.000), ki a dije ki aki kigə dəde dənangi ti kin par.

⁴ Ədi dije ki lati röde ki majal sangi dəne je al, tado gəri dəne al. Uni go NGon batı lo je pəti ki aw ti. Ədi dije ki e ki kigə dəde dan dije ti ki dənangi ti ne tə kandi ne ki dosay ki kun kadi Luwə nim kadi NGon batı nim.

⁵ Ədi dije ki dəw oo ta ki ngom tade ti al. Ta ki kadi dəw ində dəde ti goto.

Malayka je iləi mbe ta ki gangi ki a re

⁶ Go ti, m-o malayka kare ki nal dan nel ti taa say ngay. Poy Ta ki Maji ki biti ki no ti e jie ti kadi ilə mbi dije ti ki isi dənangi ti ne, adi e gin ɓe je ki dangi dangi, ki gin koji je ki dangi dangi, ki ndon ta je ki dangi dangi, ki gin dije ki dangi dangi.

⁷ Malayka ka kin un ndune ki taa a næ: «iləi dosi gin togı ti lə Luwə, a iləi toji dəe ti, tado dəkagilo ta ki gangi lie re ngata. Osı makəsisi nangi no nję ra dərə ki dənangi ti ne, jika re ba bo ki lo je ki dangi dangi ki man isi iba ti.»

⁸ Malayka ki rangi ɓəy un go e ki kate ka kin ninga el a næ: «Osı ngata, osı ngata, *Babilon ki e ɓe ki boy. E ki adi gin ɓe je pəti kasi kaya ki ra lene ki ati ɓal adi-de ayi-naa.»

⁹ Malayka ki rangi ɓəy ki ko mitə un gode ninga el a næ: «Dəw ki osı makəsine nangi no da ti, ki no kagi yo ti lie, a taa ndaji nonej ne ti, a se jine ti ɓa,

¹⁰ e ka a ay kasi wongi lə Luwə ki kanji kilə man ti ki Luwə a fuki me kapı wongi ti lene kin to. Ko dije ki be kin a ingəi ko ta kəm

* 13:7 5-7: Daniyal 7,8, 25; 11.36; 7,21

malayka je ti ki kay njay ki ta kəm NGon batit. A ingai kō kin me por ti ki me né ti ki o por rigi rigi.

¹¹ Sa por ki njé kadi-de kō kin a su taa ki do bal je, dō bal je. Ningə kondō ki kada, lo kadi dije ki njé kosi məkəside nangi no da ti ki no kagi yo ti lie, aatai ndaji node ti se jide ti kin a ori kag̃ goto.

¹² E dōkagilo ki kadi dije ki ai ya Luwə, ki njé ngəm ndu-kun lə Luwə, ki njé kadi mede Kiriši, uwai tagide ba.»

¹³ Go ti m-o dō ndu madi i dōrə ti el-m a ne: «indangi ta kin a ne: NJé maji-kur je a ei dije ki isi oyi me ndo ti ki bone me kila ti lə Babē. NDil Luwə el a ne: ei njé maji-kur je tado uwai ko rade do ko je ti lade, ningə kila rade je ki maji ki rai a ndole gode.»

Ta ki gangi ki do dije ti ki donangi ti ne

¹⁴ M-go lo 6a m-o kil ndi ki nda, ningə dəw ki titi-naa ki *NGon dəw isi do ti. Jogi ngar ki ra ki or isi doe ti, ningə uwə ngorongi ki tae ati jine ti.

¹⁵ Malayka madi ki rangi tēę me kəy ti lə Luwə, ningə un ndune taa ki togine el njé kisi do kil ndi ti a ne: «lə ngorongi ləi ijə-n ko, tado ko ki donangi ti mbuji asi kijə ngata.»

¹⁶ Ba lo kin ti, njé kisi dō kil ndi ti ile ngorongi ləne ijə-n ko je ki donangi ti ne.

¹⁷ Go ti, malayka ki rangi bəy tēę me kəy ti lə Luwə, dorə, ti ki ngorongi ki ati ngay jine ti, tā.

¹⁸ Go ti, malayka ki rangi bəy ki aw ki tōgi do por ti, tēę ki da dingiri ti, 6a un ndune ki taa ki togine ngay el njé kuwə ngorongi jine ti a ne: «lə ngorongi ləi ijə-n do nju je ki donangi ti kin, tado kande je mbuji ngata.»

¹⁹ Ó malayka ilə ngorongi lane donangi ti ijə-n do nju je ki donangi ti, ningə bi ilə me 6e mbore kandi nju ti, ki e 6e ki boy ki wongi lə Luwə e me ti.

²⁰ MBisai kandi nju ka kin me 6e mbore kandi nju ti, gidi 6e bo ti gogi, ningə məsi lo tēę me 6e mbore kandi ndu ti ka kin ki taga, i biti ədi ta sinda je taa, 6a ngale asi kula mətar 6u mitə kare.

15

Malayka je ki siri ki ne tuji lo je ki dobəy ti e jide ti

¹ M-o né kōjī madi ki rangi ki bo, to əti bəl dorə ti. *Malayka je siri uwai né tuji lo je siri to jide ti. Əi dobəy ne tuji lo je, tado e ai e wongi lə Luwə a tol-n tane.

² Go ti, m-o man ba ki to ta bar be, pole naa ki por. Ningə dō man ti ka kin, njé tati rə da, ki kagi yo lie, ki kör né ki toji təe, uwai kande lə Luwə jide ti.

³ Osi pa la *Moji ki bəə kila lə Luwə, ki pa lə NGon batit ei na: «Babē Luwə ki njé kisi do tōgi je ti pəti,

Kila rai je bo ngay, ati bəl ki dum!

¹ NGar da gin 6e je ti pəti,

Kajī ra je lai e kōjī ra ki dana, e ki rojeti⁵.

⁴ Babē, na a asi kadi bəl ndili al e?

Nq a a mbati kile toji doi ti e?

Tado j ki kari ba e j dəw ki ay njay,

Gin 6e je pəti a rai kadi ośi məkəside nangi noi ti.

Tado kile rai je ki dana toi ki taga ta kəmde ti⁶.»

⁵ Go ti, m-o ta kəy lə Luwə ki kəy kibī kulə noji lə Luwə e me ti, tēę tane dorə ti.

⁶ Malayka je siri ki uwai né tuji lo je ki siri jide ti tēę, me kəy ti lə Luwə ki taga. Əi kibī le ki nda, nda ki əti bəl, ningə doo röde ki nda or.

⁷ Ki kare dan né je ti ki njé kisi kam ki so adi malayka je ki siri kōpi je ki rai-de ki or siri, tə kōpi je ki wongi lə Luwə ki njé kisi biti ki no ti, rosi.

⁸ Sa rosi kəy lə Luwə tə ne ki toji təba ki tōgi lə Luwə. Dəw asi kadi ur me kəy ti lə Luwə al biti kadi né tuji lo je ki siri ki malayka je ki siri uwai jide ti kin tōli ta kile ləde bəy taa.

16

Kōpi wongi je lə Luwə ki ai siri

¹ M-o ndu ta madi ki tēę ki tōgine me kəy ti lə Luwə, el malayka je ki siri a ne: «Awı mbali kōpi wongi lə Luwə ki siri donangti.»

² Malayka ki dōsay aw mbal kōpi lene dō dənangi ti. Lo kin ti noq, do bay ki əti bəl, ki to ngay osi dō dije ti ki njé kaw ki ndajı lə da nim, kosi məkəside nangi no kagi yo ti lie nim.

³ Malayka ki kōjoo mbal kōpi lene dō ba ti, adi man təl to tə məsi dəw ki oy be. Lo kin ti, né je pəti ki ədi röde ki isi me ba ti oyi.

⁴ Malayka ki kōmitə mbal kōpi lene dō man mbo je ti, ki lo je ki dangi dangi ki man isi iba ti, adi təli məsi.

⁵ Ba m-o ndu malayka ki aw ki tōgi dō man je ti el a ne: «! NJe kay njay, i ki isi bone, i ki isi mari nu. I toji be təki i njé gangi ta ki dana.»

⁶ Tado e ije bəki masi dije lai ki məsi njé kəl ta je ki tai ti ko, a adi-de masi wa ka tə kadi ayi-naa. Asi ta kadi né kin ra-de be wa.»

⁷ Ningə go ti, m-o ndu ta madi i ki dō dingiri ti el a ne: «Oyo, Babē ki NJe kisi dō tōgi je ti pəti, ta ki gangi ləi e ta ki gangi ki rojeti nim, e ta ki gangi ki dana nim.»

⁸ Malayka ki kōsə mbal kōpi lene dō kadi ti, ade tōgi kadi bəki-n porne dō dije ti kadi q-de.

⁹ Ba lo kin ti, kunjī kadi ki dum kəl tae o dije. Dije kin əli ta ki mal dō Luwə ti ki aw ki tōgi dō né tuji lo je ti kin, a mbati kiyə pa njiyəde je ki majal ka a kula-n toji dō Luwə ti.

¹⁰ Malayka ki kōmi mbal kōpi lene dō kimber ngar ti lə da, adi kōbe lie təl lo ki ndul

kururu. Dije ingai kó, usoi ngangide mur mur.

¹¹ Ná be ka, mbati kiyé rabi kilé rade je ki majal kó, áli ta ki mal dö Luwá ti ki dörá ti, par par, mbata kó ki isi ingai, ki mbata la do bay ki röde ti.

¹² Malayka ki kó mehé mbél kópi lène dö ba ti ki bári-e Epirati. Ba ka kin ii e iya lo kadi ngar ki njé ki lo kibá kadi ti dä ti.

¹³ Go ti, m-o ndil je ki majal mité ki toi ta kaa je be, tééti dirago ti nim, ta da ti nim, ta nje ngom ki njé kál ká na n-e njé kál ta ki ta Luwá ti nim to.

¹⁴ Ó ndil je lë su ki njé ra né kójí je. Ningá awi rö ngar je ti ki dönanngi ti ne pätí, kawi-de mbata rö ki a re ndö ki bo ti lë Luwá ki njé kisi dö togí je ti pätí.

¹⁵ Ningá Babé el a na: «Oí, m-a m-re tæ nje fogí be. Nje ronal e döw ki isi kám, taa ngam kibi je lène maji tó, kadi tæ döw oo-e ki röe kare fa röe a sole-n al.»

¹⁶ NDil je ki majal kawi ngar je ka kin lo ti madi ki bári-e ki ta Ebirá ná Armagadó^{*}.

¹⁷ Malayka ki kó siri mbél kópi lène dan näl ti, ningá ndu döw bá me køy ti lë Luwá, jí ki lo kisi kimber ngar ti, el a na: «Gin né je gangi ngata!»

¹⁸ Lo kin ti, né je ódi röde, adi e täl ndi je, ki ndu dije, ki ndangi ndi je, taa dönanngi yéki yaki ki ati ból ngay tó. Lo kilé ngiré kisi ki dö taa ti lë dije nu kin, döw oo ko dönanngi ki yéki be kin njá kare al bøy.

¹⁹ Kákira bë bo gangi röne dana mitá, ningá bë bo je ki me bë je ti ki dangi dangi ki dönanngi ti ne budi ki nangi. Me Luwá ooi do bë bo *Babilon ti al, Luwá ade ay kopi, ki kasi wongi lie ki ngá ngay isi ole me ti.

²⁰ Dö dér je pätí ayí-naa, adi döw oo mbal je al.

²¹ Kákira kosi je ki oyí tæ mbal bo be jj taa tosi dö dije ti. Dije áli ta ki mal dö Luwá ti oyín dö kákira kosi je ki njé tuji lo, tado tuji lo tuji ki ati ból ngay.

17

Ta ki gangi ki dö dene ti ki njé kaya ki dum

¹ Malayka kare dan malayka je ti ki siri ki uwai kópi je ki siri jide ti re el-m a na: «Ire, m-a m-tjøi ta ki gangi ki a re dö dene ti ki njé kaya ki dum, ki isi kadi man ba je ti kin, m-adí o.

² NGar je ki dönanngi ti ne buki röde ta sange lo kaya ti, ningá kosi dije ki dönanngi ti ne ayí-naa kasi kaya lie adi rade tó^{**}.»

³ Be a, NDil un-m aw sám dílë lo ti. Ningá m-o dene kare isi dö da ti ki kär pir pir, ki to je ki al ta ki mal dö Luwá ti rosí röe. Da ka kin doe e siri a gaje je e dögi to.

⁴ Dene o kibi je ki ndole, ki kär pir pir, ningá, ningá or je, ki ningá ki gate e ngay je, ki madí-kosi je, rosí röe. Uwá kópi ki rai ki or, ki né je

ki to koo al, ki né ra kaya je lie ki to njé rosí mee.

⁵ Né ki isi natí noe ti, e né ki ndangi ai na: «Babilon ki boy, kó kaya dene je, ki bá né ra je ki to koo al ki donangi ti ne.»

⁶ M-o kadi dene ka kin mäsí dije lë Luwá rae kasi ti. Adi e mäsí dije ki talí-de mbata kede njé ma náji lë Kirisi. Lokí m-o-e, e né madí ki ati-m ból.

⁷ Ó malayka el-m a na: «Ra ban a eti ból a? M-a m-ør-i gin né ki to lo bøy ti øji dö dene ei ki da ki dœ e siri a gaje je a dögi, ki oti dene gidine ti kin.

⁸ Da ki o-e kin kate e noq, né basine goto ngata. A téé koo kadi aw tuji ti. NGa ningá, dije ki dönanngi ti ne ki lo kilé ngiré dörá ki dönanngi ti nu, töde e ki ndangi me makitibi kají ti al kin, loki ooi da kin bá, a eti-de ból, tado kate e noq, né basine goto, ningá a täl tæ re gogi.

⁹ «E dökagilo kám tee ki dökagilo kaw ki gosi. Do da ki siri ai mbal je ki siri ki dene isi do ti. Taa ai ngar je ki siri to.

¹⁰ NJé ki mi osi, e ki kó mehé isi dö kimber ngar ti dökagilo ti ki j-a-n ne kin, ningá e ki kó siri re al bøy. NDö ki a re bá, a isi dö kimber ngar ti dökagilo ki ndøy be par.

¹¹ Da ki kate e noq, e basine goto kin, e wa a e ngar ki kó jijoo. E ki kare dan ngar je ti ki siri, ningá isi aw ki tuji ti.

¹² Gaji da ki dögi ki o, ai ngar je ki dögi ki isi dö kimber ngar ti al bøy, né a ingai togí kadi oí ge kadi-kare be ki da.

¹³ Már ta lëde ei ki dögi kin pätí e kare ba, adi e ta kadi uni togide ki kóbe lëde rai kilá adi da.

¹⁴ A röi ki NGon batí, né NGon batí a tätí-de ro, tado e Babé lë bábe je, e NGar lë ngar je. NGa ningá njé ki bári-de, njé ki mbæti-de, ki njé ka dö njade ti, a tati rö sie tó.»

¹⁵ Malayka töl el-m bøy a na: «Man je ki o-de lo ki kaya dene isi ti kin, ei gin dije ki dangi dangi, ei kosi dije ki dangi dangi, ei gin be je ki dangi dangi, ki ndon ta je ki dangi dangi.

¹⁶ Gaji da je ki dögi ki o-de, ki dögi da wa, a øsi ta kaya dene, a røy kibi je ki röe ti kadi a ki röne kare. A usoi dae taa a adi por o-e to.

¹⁷ Tado Luwá indë ndigi ra lène mede ti kadi rai go ti. Tade a e naa ti kare ba kadi uni togí kóbe lëde rai kilá adi da, biti kadi ta je ki ta Luwá ti toli tade.

¹⁸ «NGa ningá, dene ki o-e, e bë bo ki boy ki isi dö ngar je ti ki dönanngi ti ne.»

18

Babilon osi

¹ Go ti, m-o malayka madi ki rangi j döra ti risi ki nangi. Aw ki togí ki bo, ningá kunje unji, taa dönanngi pätí.

* 16:16 NJé gangi ta je 5.19; 2 NGar je 23.29 ** 17:2 1-2: Jérámi 51.7, 13; Ejay 23.17

² Malayka ka kin un ndune ki taa el a nə: «Babilon osi, *Babilon osi, Babilon ki boy osi; ningə ki basine kin, təl lo kisi ndil je la su, ki lo bəyə rə lə ndil je ki majal pəti. E e a yəl je pəti ki toi njé, ki da je ki njé ra né ki to koo al, rai ta lo 6e lade.

³ Tado gin 6e je pe pəti ayı-naa kasi kaya ki ra lie ki dum kin. NGar je ki dənangı ti ne sangi-e kaya ti, ningə njé ra gati je ki dənangı ti ne, ndui ki mandi ki ra lie ki dum kel tae kin.»

⁴ Go ti, m-o ndu ta madi ki j dərə ti el a nə: «Itēi ko me fe bo ti kin sai dije ləm, nə tə jj indai rəsi naa ti sie də majal rae je ti, kadi tə tuji ki a re dəe ti kin ingə səsi sie.

⁵ Tado majal rae je oji-naa, awi biti tēei ro Luwə ti, adi me Luwə ole də ne rae je ti ki majal.

⁶ Irai sie né ki ndo ki e ra ki dije kin to. Irai sie be nja joo. Me kəpi ki bəki kasi je ti adi dije ayı-naa kin a, iibuki ti nja joo adi-e ay to.

⁷ Kae ti wa ki rae nəl-e-n me rə ki təj i ni, oo-n maji rəne nim ka kin a, maji kadi adi-e ingə ko je, ndingə ndoo je to. MBata el mene ti a nə: «M-isı də kimber ngar ti tə ngar, ningə mi nje ngaw koy al, tado m-a m-uwə ndoo yo al ratata.»

⁸ Em mata kin a, né tuji lo je ki toi isi ngəmī-e kin a bəki-naa dəe ti pəti ndo kare ba. Adi e koy, ki kuwə ndoo yo, ki 6o bo, ningə por a o-e to. Tado Baše Luwə ki gangi ta dəe ti e NJe təgī⁴.

⁹ Lo kin ti, ngar je ki njé sange kaya ti, ki njé koo maji rode sie, a noj je, a uwəi ndoo yoe, loki a ooi sa por ki o-e su ki taa.

¹⁰ A ai say, mbata bəli ko ki isi inge kin, ningə a eli a nə:

«Ko ri a to be el! ko ri a to be el!

I Babilon, 6e bo ki boy, ki nje təgī!

Kadi kadi-kare ba be par a ta ki gangi osi dai ti be a?»

¹¹ NJé njiyə ra gati dənangı ti ne, noi ki mbata lie nim, uwəi ndoo yoe nim to, tado dəw kare ka ndogi səde né gati je lade al.

¹² Ne gati je, ki ɔr je, ki la je, ki mbata gate e ngay je, ki madi-kosi je, ki le je, ki kibi ki kar pir pir je, ki kibi je ki ndoy, ki kagi je ki bayde ati maji je, ki ne je ki rai-de ki ngangi kədi je, ki kagi je ki gatide e ngay je, ki ningə kasi je, ki gindi je, ki ne je təli mbata je ki ndole,

¹³ ki kadi kagi ndir tay je, ki yibi kagi je ki ati maji, ki nom kagi je ki ati maji, ki nduji kagi je ki ati maji, ki kasi, ki yibi, ki nduji, ki game je, ki mangi je, ki batte je, ki sində je, ki pusı ro je, ki 6ə je, ki dangay je.

¹⁴ Kandi kagi ki ndili ndigı kuso ka ay say kadi ti. Né kinga je lai ki né koo maji rə je lai təli ne ki tuji ko, ningə dəw a inga-de gogī al ratata.

¹⁵ NJé ra gati je ki rai gati kəte me fe ti kin ingəi ne, osi rəde ngərangi, tado bəli ko je ki isi inge kin. Noj, uwəi ndoo yoe,

¹⁶ ningə eli a nə: «Ko ri a to be el! ko ri a to da fe bo ti kin be el! E ki kate o kibi lg, ki kibi ki kar pir pir, ki kar njir njir, ki ɔr je, ki ningə ki gate e ngay je, ki madi-kosi je, rosi rəe.

¹⁷ Nə kəm kadi ki kare wa par a né kinga je kin pəti gotoi ko!»

Njé kuwə ngandi bato je, ki dije ki me bato ti, ki njé ra kile də bato ti, ki njé ra gati də ba ti, osi rəde ngərangi,

¹⁸ ningə lokı ooi sa pore ki isi su fa, ali a nə: «Dəw oo fe bo ki ati bəl tə fe bo kin be al bəy!»

¹⁹ Oyi ba bur ki dəde ti, ningə noi, uwəi ndoo yoe, uni indude ki taa ali a nə: «Ko ri a to be el! ko ri a to da fe bo ti kin be el! E ne kinga je lie a dije pəti ki awi ki bato je də ba ti isi ingəi. Nə kəm kadi ki kare wa par a né kinga je kin pəti gotoi ko!»

²⁰ Tərə, ira rənəl do tuji ti ki inge kin! Səi dije i Luwə, ki njé kaw kile je, ki njé kel ta je ki ta Luwə ti, irai rənəl, tado ta ki Luwə gangi doe ti kin, e sai je a Luwə gangi ta adi səsi.

²¹ Lo kin ti nəq, malayka ki nje təgī kare un mbal ki to təkəkirə mbal kusi ko be, ige ile ba, ningə el a nə: «E ki ka təgī kin a, a igəi Babilon, fe bo ki boy kin kadi iləi-e ko, kadi dəw a oo-e gogī al ratata.

²² Dəw a oo ndu kənde je, ki njé kosi pa je, ki njé kel nal je, ki njé kel tabi je, fe lai gogī al ratata. Dəw a ingə kadi ra né madi, a se a oo ndu mbal kusi ko al ratata.

²³ Dəw a oo por lambi o 6e lai al, taa dəw a oo ndu njé taa-naa sigi al to, tado njé ra gati je lai a aijé təba je ki ati bəl dənangı ti ne, taa ki mbəli ki ra lai a, iibuki-n gin dije ki dangi dangi ki donangı ti ne ko.»

²⁴ E Babilon ti a məsi njé kel ta ki ta Luwə ti, ki məsi dije la Luwə, ki məsi dije pəti ki tijəi mindide dənangı ti ne, ay titi.

19

Pa tətī ro ki ba me dərə ti

¹ Go né je ti kin 6a, m-o də ndu ki ba tə ndu kosi dije ki ngay be dərə ti a nə: «Aleluya! Kaji, ki təba, ki təgī e ya Luwə ləje.

² Ta ki gangi lie e ta ki gangi ki rojeti, e ta ki gangi ki dana, tado gangi ta də kaya dəne ti ki tuji lo ki donangı ti ne ki kaya ki ra ləne. Luwə ade igə kira təl ki təl bəə kile je lie.»

³ Ningə təli eli bəy a nə: «Aleluya! Tojī ki də Baše ti! Sa por fe bo su ki də bəl je, ki də bəl jel!»

⁴ *NGatəgi je ki kuti joo gide so, ki ne je ki njé kisi kəm ki so, osi məkəside nangi no Luwə ti ki NJe kisi də kimber ngar ti, osi kure, ningə eli a nə: «Amen! Aleluya! Tojī ki də Baše ti!»

* 18:8 4-8: 4: Ejay 48.20; Jərəmi 50.8; 51.6, 45; 5: Kilə ngirə né je 18.20-21; 6: Pa je 137.8; Jərəmi 50.29; 7-8: Ejay 47.7-9

Lo taa-naa lə NGon batı

⁵ Go ti, m-o ndu ta madi jı ki do kimber ngar ti be al e nə: «Ilai taji do Luwa ti ləje, səi pəti ki səi ɓəə kila je lie, səi ki səi njé ɓəl-e je, səi ngan je ki dije ki təgi.»

⁶ Ningə m-o do ndu ki ɓa tə ndu kosi dije ki ngay be. NDu ka kin ɓa ta ka man ba ki isi lo be, taa ɓa ta ka ndangi ndi ki ɓa ki togine ngay kam be to, e nə: «Aleluya! Ilai taji do Baɓe ti, tado Luwa ləje ki NJe təgi pəti inda ngirə koɓe ləne.

⁷ Adi ji rai rənəl, ji tiləi kole a j-iləi təji dœ ti, tado dəkagilo taa-naa lə NGon batı re ngata, ningə dəne lie ka isi do njane ti to.

⁸ Adi-e kibi ki ndole ngay ki rai ki kula le.» Kibi le ki eli tae, təji kilə ra je ki dana lə dije lə Luwa.

⁹ Malayka kare əl-m a nə: «İndangi ta a nə: NJé je ki ɓari-de lo taa-naa ti lə NGon batı a i njé rənəl je.» Ningə ilə ti bəy e nə: «E kin a e ta je ki rojeti lə Luwa.»

¹⁰ M-osi nangi njae ti kadi m-osi kure, na al-m a nə: «O rəi kadi ira ne kin! Mi ɓəə kila tə i je ki ngakoj ki e ai do njade ti me ne ki rojeti ki Kirisi təe ki doe, kin be to. E Luwa a sobi kadi əsi kure! Tado ne ki rojeti ki Kirisi təe ki dœ kin a, adi dije kosi eli ta ki ta Luwa ti.

Rə ki təti lə Kirisi ki e dəw ki Luwa mbəte

¹¹ Go ti, m-o dərə təe tane, ningə sində ki nda a təe a. Dəw ki niye kale, toe nə NJe ka dana nim, Dəw ki rojeti nim. E NJe gangi ta, ki NJe ro rə ki dana.

¹² Ka kame je téei por bilim bilim, ningə ne je ki ndole ndole isi dœ ti ngay tə jogi kosi-gon, taa to ki ndangi dœ ti e to ki e ki karne ba par a gər to.

¹³ O kibi ngal ki məsi rosi, ningə toe nə «Ta la Luwa.»

¹⁴ Asigar je ki dərə ti uni goe, isi də sində je ti ki nda, ningə o kibi le ki nda, ki ne ki majal əde al.

¹⁵ Kiyə kasigar ki tae ati soy soy, ki sobi do tige-n gin ɓe je ki dangi dangi téei tae ti. Q ɓe də dije ti ki dənangti ne ki tagi ki ngə tə gindib. NJiyə do nju ti, tal-e mbasi mbasi me ɓe mbore kandi nju ti, ki kasi wongi lə Luwa ki NJe təgi pəti e me ti.

¹⁶ NDangi tə kare kibi ti lie nim, njae ti nim a i nə: «NGar lə ngar je, Baɓe lə baɓe je.»

¹⁷ Go ti, m-o malayka kare a taa me kadi ti. Un ndune ki taa ki təgine, al yəl je pəti ki isi nali dan nal ti say a nə: «Irai, ikawi-naa ki mbata ne kuso ki bo lə Luwa!»

¹⁸ Irai usoi da ngar je, ki da ki bo je lə asigar je, ki da asigar je wa, ki da sində je ki njé kál-de je, da dije pəti, dije ki kare je, ki ɓəə je, ngan je, ki dije ki təgi je.»

¹⁹ Go ti, m-o da ki m-əl ta lie kəte, ki ngar je ki danangi ti ne, ki asigar je ləde, kawi-naa

mba kadi roi ki njé kisi də sində ti a i ki asigar je ləne.

²⁰ Lo kin ti, uwəi da ka kin dangay ti, naa ti ki njé ngom ki njé kəl ka na n-e njé kəl ta ki ta Luwa ti. NJe ngom ki njé kəl ka na n-e njé kəl ta ki ta Luwa ti ki ra ne kojje ləne ta kəm da ti, buki-n dije ki njé kaw ki ndaj lə da rəde ti nim, osi makəside nangi no kagi yo ti lie nim, wale. Uwəi-de, buki-de joo pu kəm ba me dilə por ti, ki e por ne ki njé ko rigi rigi.

²¹ Kiyə kasigar ki téé ta njé kisi də sində ti tol asigar je ləde pəti, adi yəl je pəti usoi dade ndani.

20*Bal ki dibi kare*

¹ Go ti, m-o malayka kare ki j dərə ti risi ki nangi, uwə lakale ta wol ɓe ki dəbəye goto nim, sən ki boy ngay nim jine ti.

² UWə dirago, bigə li, ki e su ki ɓari-e *Sata, dəo-e ki san ka kin kadi to ɓal dibi kare.

³ Malayka un-e ile wol ɓe ti ki dəbəye goto, utti tae ki lakale, or ne tae ti landangi, kadi tə inga rabi buki-n dije wale al, biti kadi gin ɓal ki dibi kare gangi. Go ti ɓa, sobi kadi iyəl-e taa ngon dəkagilo ki nday be.

⁴ Go ti, m-o kimber ngar je isi, ɓa adi njé kisi də ti təgi kadi gangii ta. Ningə m-o ndil dije ki ndo ki gangi dade ki kiyə mbata ma naji la Kirisi, ki ma naji ta lə Luwa kin tə, taa njé ki mbati kosi makəside nangi no da ti nim, no kagi yo ti lie nim, adi a i dije ki taa ndaj lə da node ti al nim, jide ti al nim kin. Dije kin teli isi ki dəde taa gogi, ningə a qı ɓe ki Kirisi ɓal dibi kare.

⁵ NDəgi njé koy je ɓa, a teli isi ki dəde taa gogi al, biti kadi ɓal ki dibi kare kin gine gangi ɓey taa. Lo kin ti, e kja taa ki dəsay lə njé koy je lo koy ti.

⁶ NJé ke me ki taa ti ki dəsay lo koy ti kin a i njé maji-kur, a i dije lə Luwa. Koy ki njé koy joo aw ki təgi dəde ti al. A a i njé kija məsi kadi-kare lə Luwa a i ki Kirisi, ningə a qı ɓe naa ti ki Kirisi ɓal dibi kare.

Rə təti Sata

⁷ Loki ɓal ki dibi kare a asi ɓa, a ori *Sata kəy dangay ti lie,

⁸ ningə a aw kadi ədi gin ɓe je ki dangi dangi ki da kum dənangti ki so, adi e Gogi ki Magogi*. A osi njade naa ti kadi aw rə-n. Bayi-naa tə yangira ki ta ba bo ti be.

⁹ Uni lo ki dənangti ti ki ta tate, iləi-naa gəi gidi lo kisi dije lə Luwa ki ɓe bo ki Luwa ndige, nə por a j dəra ti kadi osi dade ti o-de.

¹⁰ NGa ningə, su ki e njé kádi-de, a uni-e kadi iləi-e dila por ti, me ne ti ki njé ko por rigi rigi, go da ti a i ki njé ngom ki njé kəl ka na n-e njé kəl ta ki ta Luwa ti. Lo kin ti, a ingə ki kədum kəl tae, kondə je ki kada je, ki də gal je ki də ɓal je.

Ta ki gangi ki dobay ti

¹¹ Go ti, m-o kimber ngar ki bo ki nda, ki daw ki njé kisi do ti. Dora ei ki donangi ayinnaa ko ta kame ti, ki kadi daw a oo-de gogi al ratata.

¹² Ba m-o njé koy je, dije ki tøgi ki ngan je ki du, aia taa no kimber ngar ti ka kin. Lo kin ti, makitibi je ei ki téé. Makitibi madi ki rangi kare e ki téé, ninga e makitibi kaji. Njé koy je ingai ta ki gangi ki go lo kilo rade je ti ki rai. E ta ki gangi ki go lo ta ti ki ndangii me makitibi ti.

¹³ Ba bo tal ki njé koy je ki oyi mee ti adi gogi. Koy ki lo ki koo tali ki njé koy je ki ngemi-de adi gogi. Ba dije pati ingai ta ki gangi ki go lo kilo rade je ti ki rai.

¹⁴ Oyi koy ei ki lo ki koo fuki-de dilə por ti. Dilə por kin a e koy ki njé ko joo.

¹⁵ NGa ninga daw ki toe e ki ndangi me makitibi kaji ti al, a ilai-e dilə por ti kin to.

21*Dora ki sigi ki donangi ki sigi*

¹ M-o dora ki sigi ei ki donangi ki sigi, tado dora ki koke aki ki donangi ki koke gotoi ko, taa ba bo ka goto to.

² Ninga m-o 6e bo ki ay njay, adi e Jorijalem ki sigi a i dora ti ro Luwəti, te dene ki ra mandi maji isi-n do njane ti isi ngina ngawne kam be.

³ Ba m-o ndu ta madi i ki do kimber ngar ti, al ta ki tøgine a na: «Oi lo kisi Luwəre isi dan dije ti kin. Luwa a isi dande ti, ninga ei je a ei dije lie. A isi dande ti ta Luwə lede.

⁴ A bør man no lay lay kæmde ti. Koy a goto, ndinga ndoo yo a goto, no kuwə ndoo a goto, ko a goto, tado dora ki donangi ki koke ki ne je ki me ti gotoi ko.»

⁵ Lo kin ti nqo be, nje kisi do kimber ngar ti al a na: «Ki basine kin, m-ra ne je pati taksi sigi ngata.» Ninga tel el-m a na: «Indangi ne je kin, tado ta je lem e ta je ki røjeti, e ka kæm ta.»

⁶ Ba ilə do ti bøy a na: «Gin ta gangi ngata! Mi Alpa ki Omega, lo kila ngira ne ki lo tal ta ne. Døw ki kindø ra-e a, m-a m-adø man ki ngire e do kajti kade ay kare.

⁷ Ninga daw ki njé tøti ro, m-a m-adø kadi-kare kin: mi m-a mi Luwə lie, a e a e ngonm to.

⁸ NGa ninga, njé me ndul je, ki njé naji ndude, ki njé ra ne je ki to ra al, ki njé tol dije, ki njé ra kaya je, ki njé ra mbali je, ki njé kaw no kagi yo je ti, ki njé ngom je, pati, lo lede e me dilə por ti, ki e por ki o rigi rigi. Lo kin a, e koy ki njé ko joo.»

Jorijalem ki sigi

⁹ Malayka kare dan malayka je ti ki siri ki uwai kopi je ki siri ki rosi ki ne tuji lo je ki siri ki dobøy ti jide ti, re al-m ta e na: «fre, m-a mtøji njé nongi la NGon batí, adi e dæne lie madi o-e.»

¹⁰ NDil teti-m uwæ-m, ba malayka aw səm taa do mbal ti ki boy, ngal, ninga toji-m fe bo ki ay njay, adi e Jorijalem ki i dora ti ro Luwəti, risi nangi.

¹¹ Taøa la Luwə unji dae ti. Kunje to ta kunji mbal ki gate e ngay kin be, ndoy ta kunji mbal ki bari-e jasipi kin be, taa daw oo lo me ti bar be to.

¹² NDogi bør ki gø gide ndøe nim, ngal nim. Ta køy kur me ti e døgi gide joo. Ninga malayka je døgi gide joo ngəmi ta køy je ki døgi gide joo ka kin. Ba ndangi ta gin koji le ngan *Isiray je ki døgi gide joo, kare kare, ta køy je ti ki døgi gide joo.

¹³ Kaw ki lo kibø kadi ti ta køy e mitø, lo kur kadi ti ta køy e mitø, jam do 6e ti ta køy e mitø, gin 6e ti ta køy e mitø to.

¹⁴ NDogi bør ki gø gidi køy, ngire e ki kindø do mbal je ti døgi gide joo, ki ta njé kaw kilø je ki døgi gide joo la NGon batí e ki ndangi titi, kare kare.

¹⁵ Malayka ki njé kel-m ta ka kin uwæ ne mbøji ne jine ti, adi e gakira ki rai-e ki ør mba mbøji-n 6e bo, ki ta køy je, ki ndogi bør ki gø gide.

¹⁶ Be bo kin dame je ki so asi-naa, adi ngale asi-naa ki tate. Malayka mbøji 6e bo ka kin ki gakira løne, asi kun nya døw dibø kuti gide joo (12.000). MBøji ngale nim, tate nim, kawe ki taa nim, asi-naa.

¹⁷ MBøji ndogi bør ki gø gidi 6e bo ka kin ba, ra ngal ji døw tøe kosile ti bu ki kuti so gide so, ta ne mbøji ne ki dije isi rai kila.

¹⁸ Ne je ki indøa i ndogi bør ka kin e mbal ki bari-e jasipi, ninga e bo wa e ki kinde ki or døre, adi ndoy ta bør be.

¹⁹ Gin ndogi bør ki gø gidi 6e bo ka kin e ki ra røe ki mbal je ki dangi dangi ki gate e ngay, kadi ndole. Gine ki døsay e ki ra ki mbal ki bari-e jasipi, ki ko joo e ki ra ki mbal ki bari-e sapir, ki ko mitø e ki ra ki mbal ki ndoy, ki bari-e agati, ki ko so e ki ra ki mbal ki bari-e emeroði,

²⁰ ki ko mi e ki ra ki mbal ki bari-e onisi, ki ko mehe e ki ra ki mbal ki bari-e sarduwyan, ki ko siri e ki ra ki mbal ki bari-e kirijoliti, ki ko jijoo e ki ra ki mbal ki bari-e børil, ki ko jikare e ki ra ki mbal ki bari-e topaji, ki ko døgi e ki ra ki mbal ki bari-e kirijopraji, ki ko døgi gide kare e ki ra ki mbal ki bari-e yaseti, ki ko døgi gide joo e ki ra ki mbal ki bari-e ametisiti.

²¹ Ta køy je ki døgi gide joo la ndogi bør, e madi-kosi je døgi gide joo to. Ninga ta ndogi ki ra e ki ra ki madi-kosi kare par ki døne. Ta mbalo ki se bo ti e ki ra ki ør ki døre, adi døw oo lo me ti ta bør be.

²² Døw oo kay la Luwə me 6e bo ti kin al. Kay ba, e Base Luwə wa ki njé tøgi pati to, NGon batí ta par.

²³ Be bo ka kin aw ki ndoo kadi a se nay ki kadi oo-n lo al jagi, tado kunji Luwə unji døe

ti, ningə NGon batı e lambi ki kadi oo-n lo.

²⁴ Gin 6e je ki dangi dangi njiyəi kunje ti, a ngar je ki dənangi ti ne rai ki né kingə je ləde me ti to.

²⁵ Ta kəy je ki kur me 6e bo ti kin a ai tagıra ba ki ndə je pəti, dəw a uti-de al, tədə lo a ndul me 6e ti kin al.

²⁶ NGa ningə, dije a rai ki né kingə je ki ne təba je lə gin 6e je ki dangi dangi me ti.

²⁷ Né madi kare ki to nje a ur me ti al, taa dəw ki nje ra ne je ki to koo al, ki nje ngom a ur me ti al to. E dije ki təde e ki ndangı me makitibi kajı ti lə NGon batı par a u ri me ti*.

22

¹ Malayka təj-i-m man ba kaji, ki ndøy tə bar be ki isi iiba ki təgine lo kisi Luwə ti ai ki NGon batı.

² NGa ningə, dana ngadan 6e bo ti, ki dan ba ji man ti ki to joo, kagi kajı ki tēe ki kandine njə dəgi gide joo me 6al ti ki kare a noq. Nay kare a tēe ki kandine, nay kare a tēe ki kandine, ba mbie e ki kajı gin 6e je ki dangi dangi to.

³ Né madi ki kadi tə Luwə a man-e goto.

Kimbər ngar kisi Luwə ei ki NGon batı a e me 6e bo ti, ningə 6əə kila je lə Luwə a awi noe ti kadi tə osi kure.

⁴ A ooi ta kəme, ningə təe a e ki ndangı nati node ti.

⁵ Lo ki ndul a goto, dəw a aw ki ndoo kunji lambi al nim, kunji kadi al nim, tədə Babə Luwə a 6uki kunjine dəde ti, ningə a qı 6e ki də 6al je ki də 6al je.

Re Jeju Kirisi

⁶ Go ti, malayka əl-m a na: «Ta je kin e ta je ki rojeti, e ka kam ta. Ningə Babə Luwə ki nje kadi gosi njé kal ta je ki tae ti, ilə ki malayka ləne kadi tojı 6əə kila je ləne ne je ki a rai ne basi adi-de gəri.»

⁷ Lo kin ti, Jeju əl a na: «Oi, m-a m-re 6asine, ningə dəw ki nje ngəm go ta je ki tēe ta Luwə ti ki to me makitibi ti kin e nje rənəl.»

⁸ Mi Ja, m-o ne je kin ki kəm nim, ki mbim nim. Ningə go ko-e ti ki m-o ki kəm je, ki mbim je, m-osi nangi njə malayka ti ki tojim ne je ka kin kadi m-əsi kure.

⁹ Né e əl-m a na: «Onoi kadi ira ne kin. Mi 6əə kila təi je, təngakoi njé kal ta je ki ta Luwə ti je, ki dije pəti ki njé ngəm go ta je ki me

makitibi ti kin maji, be tə. E Luwə a səbi kadi osi kure.»

¹⁰ Ningə ilə ti 6əy a na: «Ta je ki tēe ta Luwə ti ki to me makitibi ti kin, onoi kadi i6çyo adi to, tədə dəkagilo ki kadi ne je kin a rai ne e basi ngata.»

¹¹ NGa ningə kadi dəw ki nje ra majal, nay ki lo ra majal ti ləne, a dəw ki nje ra ne je ki to ra al, nay ki lo ra-e ti to; ningə dəw ki nje ra ne ki maji, nay ki lo ra ne ki maji ti, a dəw ki ay njay, nay ki lo kay rəne njay ti to.

¹² Lo kin ti, Jeju əl a na: «Oi, m-a m-re 6asine! M-a m-re ki né kigə go ji kadi m-adi dəw ki ra ki go kılə ti ki ra.

¹³ Mi Alpa ki Omega, mi ki Dəsay ki ki Dobəy ti, mi Lo kılə ngirə ne ki Lo təl ta nə*.»

¹⁴ NJé rənəl je a əi dije ki njé togı kibi je ləde kadi tə ingai ta rabı kuso kandi kagi koy al, a kadi uri ki ta kay me 6e bo ti.

¹⁵ Ningə kadi dije ki njé ra kılə lə bisi je, awi gidi 6e bo ti, naa ti ki dije ki njé mbəli, ki dije ki njé sangi-naa kaya ti, ki dije ki njé tol dije, ki dije ki njé kaw no kagi yo je ti, ki dije ki ngom nel-de ki njé kal ta ki ngom.

¹⁶ «Mi Jeju, m-ılə ki malayka ləm kadi ma nazi ne je ki rajeti kin ki rə njé kaw-naa je ti. Mi dəw ki 6in koji ti lə *Dabidi, mi NGawnde ki njé kibi 6in lo ti.»

¹⁷ NDil Luwə ei ki dəne ki nje ngaw eli ei na: «fre!»

Θ kadi dəw ki oo də ndu ta je kin a na: «fre!» Kadi dəw ki kində man ra-e, re, a kadi dəw ki ge kay man kajı, ingə kare ki kanji ndogi to.

Təl ta ta

¹⁸ Mi Ja m-ılə ndum də ta je ti ki tēe ta Luwə ti ki to me makitibi ti kin be: Dəw ki ilə ne madi də ti, Luwə a 6uki tuji je ki e ki kəl tae me makitibi ti kin də kə tə lie.

¹⁹ A re dəw or ne madi me ta je ti ki tēe ta Luwə ti ki to me makitibi ti kin tofa, Luwə a or ne maji ki səbi dəe kə me kagi koy al ti nim, me 6e bo ti ki ay njay nim. Adi e kagi koy al a əi ki 6e bo ki ay njay ki e ki kəl ta ləde me makitibi ti kin*.

²⁰ Ningə dəw ki nje kaw ki ndu də ta je ti kin taki e ta je ki rojeti əl a na: «Oyo, m-a m-re 6asine.»

Amen! fre, Babə Jeju!

²¹ Kadi me-maji lə Babə Jeju e səsi naa ti pəti.

* 21:27 23-27: Ejay 60.19-20; 60.3-5; 60.11; 52.1; Ejəkal 44.9
* 22:19 Dətarənom 4.2; 13.1

◊ 22:13 12-13: Ejay 40.10; 62.11; Pa je 28.4; Jərəmi 17.10